

Miljøministeriet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K
Att.: Caroline Mikkelsen
hav@mim.dk

Høringssvar til havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (j.nr. 2023 – 9290)

19. december 2023

Sagsnr.
23/3028

Fredericia Kommune har stort fokus på at forbedre de marine natur- og miljøforhold i Lillebælt gennem lokale tiltag og samarbejder. Fredericia Kommune samarbejder med Kolding og Middelfart kommuner igennem Naturpark Lillebælt, hvor der bl.a. udføres fondsstøttede naturgenopretningsprojekter og formidling. Naturpark Lillebælt har opbygget et stærkt tværkommunalt samarbejde, som vurderes at kunne styrkes yderligere gennem samarbejde med Miljøstyrelsen m.fl. i den marine nationalpark i Lillebælt.

Naturpark Lillebælts marine areal (Bilag 1) har især betydning for marsvin, som er i generel nedgang. Sveegaard et al. (2018)¹ fandt dog en væsentlig forøget betydning af Nordlige Lillebælt samt Snævringen og Bredningen for Bælthavsbestanden. Disse kystvande omfatter både almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder samt trawlfrie zoner og ikke-beskyttede arealer. Områdefrænsningen for den marine nationalpark i Lillebælt er endnu ikke fastlagt. Af hensyn til de eksisterende samarbejder i Naturpark Lillebælt, vurderes det mest hensigtsmæssigt, at hele naturparkens marine afgrænsning inkluderes i den marine nationalpark. Herudover vil allerede beskyttede områder blive forbundet gennem fremtidige naturgenopretningstiltag.

- *Fredericia Kommune opfordrer til, at hele Naturpark Lillebælts marine areal omfattes af den marine nationalpark i Lillebælt.*
- *Fredericia Kommune efterspørger, at der afsættes flere midler til kommunernes forundersøgelser og anlæg af stenrev, biogene rev mv. som del af den kommende nationale strategi for marin naturgenopretning.*

Kasser Odde Flak er et revområde med høj naturværdi, som forbinder Vejle Fjord og Nordlige Lillebælt. Fredericia Kommune har fokus på marin naturgenopretning i dette område grundet en historik med omfattende stenfiskeri og en væsentligt større ålegræsudbredelse i området. Jf. Vejle

Gothersgade 20
7000 Fredericia
W: www.fredericia.dk

CVR:
69116418

Kontaktperson
Tobias Berthel Bendixen
M: +45 61921194
E: tobias.bendixen@fredericia.dk

¹ Sveegaard, S., Nabe-Nielsen, J. & Teilmann, J. 2018. Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 36 s. - Videnskabelig rapport nr. 284. <http://dce2.au.dk/pub/SR284.pdf>

Amts tidligere kortlægning (Bilag 2) ses det, at Kasser Odde Flak er karakteriseret ved stor udbredelse af stenrev og som gydeområde for silden. Historiske fangstopgørelser fra området viser et markant ålefiskeri.

Kasser Odde Flak vurderes at opfylde de faglige kriterier for marin habitatnatur, grundet flakkets store arealer med stenrev, muslingebanker og ålegræs. Der arbejdes for kortlægning af bundforholdene og øvrige forundersøgelser af området, men der er behov for flere midler til marine tiltag. Ud fra en økosystembaseret tilgang vurderes der at være et stort potentiale for marin naturgenopretning og beskyttelse af området, som samtidig vil forbedre det økologiske netværk af beskyttede havområder mellem den nordlige del af Lillebælt og Vejle Fjord samt de marine tiltag, som udføres her. Det vurderes, at Kasser Odde Flak opfylder udpegningskriterierne for streng beskyttelse, som fremgår af Havplanens aftaletekst.

- *Fredericia Kommune anbefaler, at Kasser Odde Flak udpeges som strengt beskyttet område som del af målsætningen om mindst 10% strengt beskyttet hav inden 2030.*

Fredericia Kommune støtter forbuddet mod bundsløbende fiskeri i Vejle Fjord jf. aftalegrundlaget for Havplanen. Nordlige Lillebælt er nedstrøms kystvandområde, hvor der dog fortsat pågår muslingeskrab ved bl.a. Kasser Odde Flak og Båring Vig. I de sydlige dele af Lillebælt er der ligeledes store områder, som påvirkes negativt af fiskeri med bundsløbende redskaber.

Muslingeskrab medfører væsentlig biologisk og fysisk/kemisk påvirkning af havbunden, hvor den biologiske reetableringstid er lang. Den økologiske tilstand for ålegræs er klassificeret som ringe i størstedelen af Lillebælt. Den økologiske tilstand for bentiske invertebrater er moderat-ringet i førnævnte kystvandområder. Muslingeskrabaktiviteten i Nordlige Lillebælt foregår kystnært (Bilag 3) og i områder med høj naturværdi., jf. Bilag 2. Derved er der risiko for, at muslingeskrabene sker inden for den målsatte dybdegrænse for ålegræs.

- *Fredericia Kommune opfordrer til, at hele Lillebælt fra Æbelø til Ærø, omfattes af forbud mod bundsløbende fiskeri.*

Praksis for klapning ændres jf. havstrategiens indsatsprogram, herunder havplanen. Herigennem indføres en række tiltag på klapområdet, som bl.a. har til formål at øge hensynet til natur og miljø i form af et forbud mod klapning i områder med vanddybder <6m. Fredericia Kommune støtter initiativerne, men savner en tydeliggørelse af hvilke klappladser, der nedlægges som følge af forbuddet. Forbuddet vurderes at være gældende for klappladsen ud for Trelde Næs (K_164_01) m.fl., hvor strømforholdene medfører sedimentspredning ind over nærliggende lavvandede områder med høj naturværdi (f.eks. Kasser Odde Flak). Hertil tilføres miljøfremmede stoffer fra havne mv. til Nordlige Lillebælt, som har ikke-god kemisk tilstand, hvilket hindrer målopfyldelse af Vandrammedirektivet.

- *Fredericia Kommunes opfordrer til at indføre forbud mod klapning i Lillebælt, herunder med særligt fokus på klappladsen ud for Trelde Næs (K_164_01).*

Indvinding af råstoffer på havet medfører lokale negative påvirkninger af havbunden, forstyrrelse fra ophvirvling af næringsstoffer og sedimentering i tilstødende habitater. Råstofindvindingsområderne i den nordlige del af Lillebælt (542-OA, 542-VA og 542-PA) ligger relativt kystnært, hvor der både indvindes ral og sand. Ralrev er et habitat med potentiel høj naturværdi. Der er dog ikke foretaget biologiske forundersøgelser ved 542-OA. Forundersøgelserne for 542-VA og 542-PA er ikke opdateret siden 2009. Råstofindvindingstilladelserne i Lillebælt udløber i 2025. Under havstrategiens deskriptor 6, havbundens integritet, er der fastsat indsats om at reducere råstofzoner. I det nordlige Øresund er der bl.a. fastlagt en udfasning af råstofindvindingen frem mod 2025.

- *Fredericia Kommune anbefaler, at råstofindvindingstilladelserne udfases ved Trelde Næs (542-OA) og i Tragten (542-VA og 542-PA).*

Afgørelser om tilladelser i forbindelse med udledning af miljøfarlige forurenende (MFS) stoffer skal overordnet set bero på en helt konkret vurdering af påvirkningens betydelighed for vandområdets tilstand. Dette kræver dynamiske modelberegninger, som især for kystvande indebærer mange parametre med komplekse sammenhæng, og hvor datagrundlaget for vand, sediment og biota generelt er meget begrænset.

I den nyligt opdaterede vejledning om indsatsbekendtgørelsen fremgår det, at kompenserende tiltag eller afværgeforanstaltninger kan anvendes ift. opnå tilladelse til direkte udledninger. Der fremgår dog ikke noget tydeligt herom i vejledningen om udledning af visse forurenende stoffer.

- *Fredericia Kommune opfordrer til, at NOVANA's overvågningsprogram af MFS intensiveres med henblik på, at sikre høj validitet af beregningsmodellerne og tilstandsvurderingerne.*
- *Fredericia Kommune anbefaler en tydeligere anvisning af muligheden for kompenserende tiltag og afværgeforanstaltninger, f.eks. i form af et virkemiddelkatalog for MFS ifm. direkte udledninger.*

Med venlig hilsen

Tobias Berthel Bendixen
Miljømedarbejder
Natur og Miljø, Fredericia Kommune

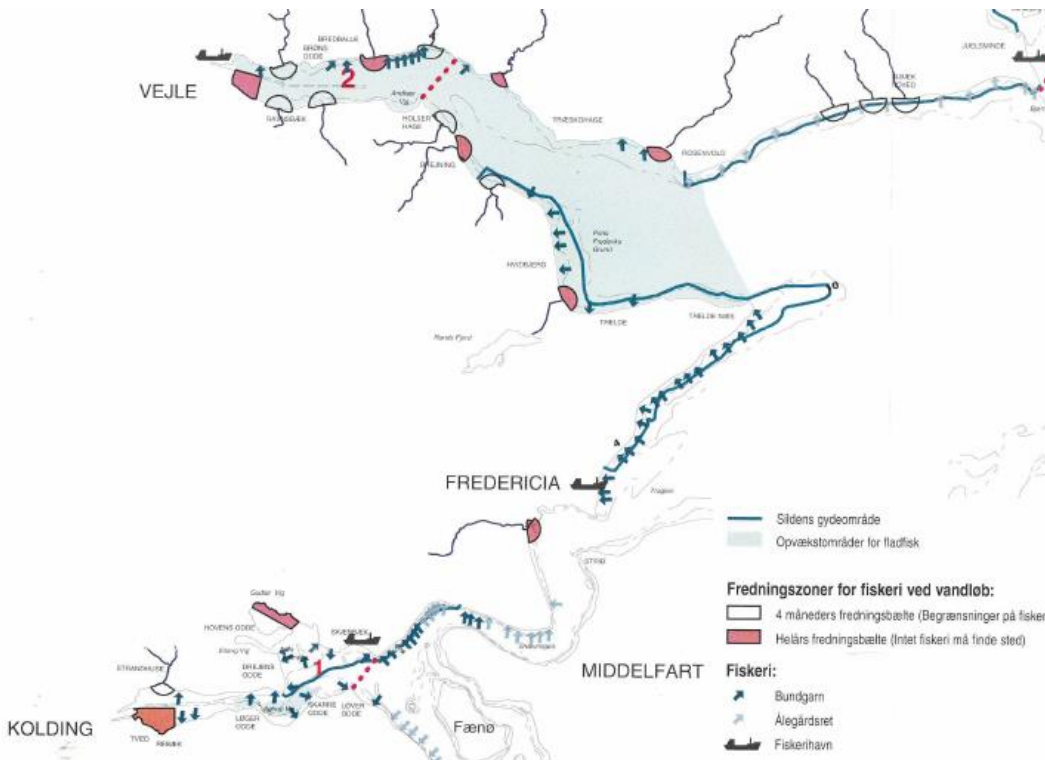
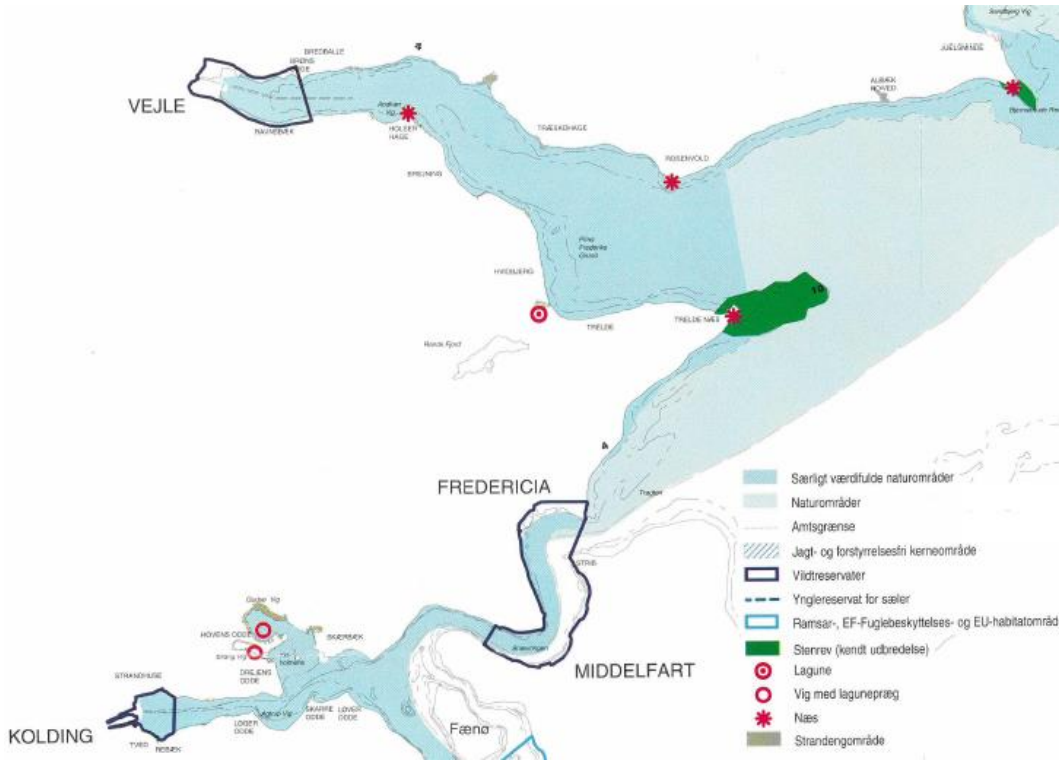

Bilag 1 - Naturpark Lillebælts områdeafgrænsning

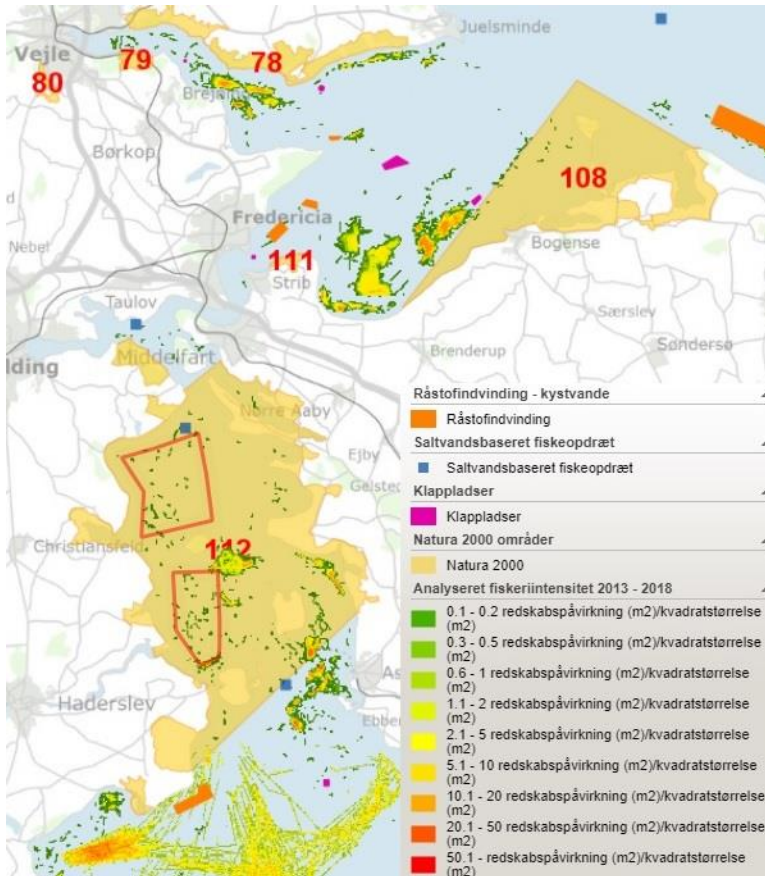

Bilag 2 – Vejle Amts kortlægning af marine naturværdier (stenrev mv.) og fiskeri

Bilag 3 – Modificeret kort fra MiljøGIS af aktiviteterne og beskyttede områder i den nordlige del af Lillebælt.
Obs. Fredericia Vildtreservat fremgår ikke på nedenstående figur.

Miljøministeriet
Vild natur og Biodiversitet
Caroline Mikkelsen
cavem@mim.dk

**DANMARKS
JÆGERFORBUND**

Danmarks Jægerforbund
Molsvej 34
8410 Rønde

Tlf. + 45 88 88 75 00

post@jaegerne.dk

CRV-nr. 15 79 61 46

19. december 2023

Vedr.: Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder, j.nr. nr. 2023-9290

Miljøstyrelsen har den 28. september d.å. udsendt nærværende udkast til havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder i høring, og i den forbindelse ønsker Danmarks Jægerforbund at give følgende bemærkninger:

Danmarks Jægerforbund støtter indsatser, der forbedrer vores fælles havmiljø. Derfor hilser vi det velkomment, at det længe ventede indsatsprogram nu foreligger. Det er vigtigt, at der sættes ind med så mange tiltag som muligt, så vi kan reducere presset på havet og havnaturen. Der skal reduceres i antallet af presfaktorer og det er nødvendigt at genoprette det, vi har ødelagt.

Helt overordnet er der mange elementer i spil når det kommer til forvaltningen af vores hav. Det kræver, at der fra myndighedernes side gøres en indsats for at formidle et overblik, da indsatsen har mange forskellige ophæng. Vi ser gerne et fokus på en samlende kraft formidlingsmæssigt. Overordnet set, vil det også være en stor fordel, hvis der kunne skabes mere klarhed omkring definitionerne og måden hvorpå man opgør de forskellige naturtyper, så der er konsensus om hvad vi taler om, når vi taler om strengt beskyttet og almindeligt beskyttet natur. Det fælles sprog er vejen til en fælles forståelse. Heri bør også være fokus på en ensartethed på tværs af EU-lande, så der ikke kan rejses tvivl om hvilke medlemslande, der bidrager og hvordan til at opfylde EU's biodiversitetsstrategi.

De nye udpegede områder og aktiviteter der tillades heri:

Først og fremmest har det vores opbakning, at der udpeges strengt beskyttet og beskyttet natur. Vi bakker op om, at der i høj grad placeres almindelige beskyttede områder omkring de strengt beskyttede områder som en buffer. I forhold til udpegningen savner vi repræsentation af strengt beskyttede områder i de kystnære områder og i Bælthavet.

I forhold til områdernes repræsentation bemærker vi, at det nye område ved Vadehavet med sit areal dækker en stor procentdel af det samlede udpegede areal. Det må alt andet lige skævvride repræsentationen. Derudover vil det være af stor væsentlighed for trækfuglene, at de kommende 4% udpegede områder placeres mere kystnært.

Dertil kommer, at vi ser det som en svækkelse af naturbeskyttelsen, at regeringen vælger at åbne op for VE anlæg og råstofindvinding i de almindeligt beskyttede områder.

Slutteligt skal det selvfølgelig bemærkes, at vi med tilfredshed konstaterer, at jagt tillades i områderne, og antager at dette også er gældende de fremtidige områder

der udpeges efter havstrategidirektivet. Dette er også i overensstemmelse med EU's vejledning til biodiversitetsstrategien.

I forhold til indsatsprogrammet:

Overordnet set mangler vi en kortlægning og overvågning af biodiversiteten i vores havområder. Kortlægningen mangler som et fundament for den indsats, der skal sikre en repræsentation i forhold til dækning af områderne. Den baseline som en kortlægning også vil fungere som, har vi brug for, for at kunne følge udviklingen i henhold til de indsatser der igangsættes. Vi mener, det er vigtigt at der fremadrettet arbejdes på at finde finansiering til det arbejde.

Ifølge EU's biodiversitetsstrategi kræver strengt beskyttede områder en overvågning og forvaltningsplan. Dette foreligger ikke i udpegningen eller i indsatsprogrammet. Der mangler en plan for hvordan områderne skal forvaltes efter udpegningen er foretaget. Målsætningerne for de enkelte områder kan i den sammenhæng også være mere konkrete.

Vi bemærker beskrivelsen og vigtigheden af GAP dokumentet og undres over at dette ikke er medsendt høringsmaterialet.

Biodiversitet og fugle

I forhold til fuglene, er vi bekymrede for de kumulative effekter afledt af den store udbygning af havvindmølleparker, der er på tegnebrættet. Det gælder for udbygningen i de danske områder med også i landene omkring os. I indsatsprogrammet beskrives det således også, at den væsentlige stigning i antallet af havvindmølleparker har betydning for træk og rasende fugle og at disse vil blive negativt påvirket. Det er for os at se utilfredsstillende i forhold til det ansvar Danmark har for forvaltningen af de pågældende arter. Der mangler i høj grad værktøjer til at kunne foretage vurderingen af havvindmølleparkernes kumulative indflydelse på fuglene. Danmark er en særdeles vigtig del af fly way for en række sårbare arter, og derfor er det væsentligt for jægerforbundet, at vi får mere information om emnet.

I forhold til de ændrede jagttider på taffeland, havlit og fløjlsand undrer vi os meget over de konklusioner, der drages i tabel 9.2. Har vi viden om, at fredningen fra 2020 har en positiv effekt? Samtidig undrer vi os over DK-HSII-37 i samme tabel hvor revisionen i forhold til edderfuglens jagttid i 2022 vurderes relevant for havlit, fløjlsand, taffeland og edderfugl, da de tre førstnævnte som omtalt i afsnit DK-HSII35 allerede blev fredede tilbage i 2020. Det er svært at se hvordan regulering af edderfuglens jagttid i 2022 har indflydelse på de tre andre nævnte arter.

Vi ønsker, at der som en del af indsatsprogrammet sker en opfølgning i form af en faglig funderet analyse af om fredningen af de fire havdykænder har haft af indflydelse og hvad de reelle resultater af fredningen har været. Særligt ønsker vi at bemærke, at taffeland er en art der blandt andet lever kystnært særligt om vinteren, og hvor en jagtfredning ikke synes at have bremset den negative udvikling for arten. Det er vores vurderingen af taffelanden er voldsomt påvirket af den forurening med næringsstoffer som de kystnære områder er stærkt påvirket af, og som medfører alvorlige forringelser i artens raste og fourageringsgrundlag.

I forhold til afsnit DKSHII-34 i tabel 9.2 anvises det, at det forventes at forvaltningsplanerne vil have en positiv effekt på bestandene af havlit og fløjlsand. Det er ret besat implementeringen og effektueringen af indholdet i forvaltningsplanen der afgør effekten, og vi er i den sammenhæng nysgerrige på at få status på implementeringen af forvaltningsplanen.

Særligt omkring edderfugl bemærker vi ligeledes, at den reviderede jagttid på arten forventes at have en positiv effekt. I den sammenhæng ønsker vi at gøre opmærksom på, at den reviderede jagttid på arten blev aftalt i de relevante

Natura 2000 områder, mens vi venter på at den internationale adaptive forvaltningsplan for arten vedtages. Når denne er vedtaget, vil der igen være mulighed for at drøfte jagttid på arten. Processen omkring det afventer vi, og det er planen at de årlige beslutninger i regi af den plan skal begynde fra 2024, og derfor er jagttiden for edderfugl ind til videre vedtaget for en 2. årig periode. Det bør fremgå af indsatspunktet.

I det hele taget mener vi, at der bør afsættes midler til at dække de videns huller, som forvaltningsplanerne for edderfugl, havlit og fløjlsand fremhæver. Alle forvaltningsplaner er udarbejdet i AEWA regi.

Fiskeri

I forhold til fiskeri med bundslæbende redskaber bakker vi op om at dette ikke længere tillades i strengt beskyttede såvel som almindeligt havstrategiområder. Vi mener samtidig, at der er behov for at se på det bundslæbende fiskeri i de marine Natura 2000 områder, særligt hvor der er havdykænder på udpegningsgrundlaget. EU-kommissionen lægger op til, at fiskeri med bundslæbende redskaber forbydes i beskyttede områder hvilket har vores opbakning.

Rødliste

I afsnit DK-HSII-29 angives det at strategien for arbejdet med rødlistede arter er udarbejdet. Jægerforbundet anser den udarbejdede strategi alene som et dokument, der fastsætter en overordnet ramme for rødlisten og hæfter sig ved, at strategien ikke anviser tilstrækkelige konkrete initiativer. Her ser vi et behov for en forbedret indsats.

Bifangst

Vedr. bifangst, som er omtalt i afsnit 9.1.2.1 og afsnit DK-HSII-34: For fuglenes vedkommende mener vi ikke, at der er igangsat tilstrækkelige initiativer for at belyse bifangst - og for at undgå det. Vi bakker op om en fortsat kameraovervågning som en metode, der kan bidrage med viden om emnet. Der er også en stor tidslighed i forhold til fiskeriet, som kunne have stor betydning for bifangsten. I indsatsprogrammet nævnes begrænsninger i garnfiskeriet i Østersøen som en indsats mod bifangst af marsvin, hvilket også potentielt vil have effekt i forhold til bifangst af havfugle, men indsatsen er ikke målrettet mod havfuglene. Det finder vi ikke tilfredsstillende.

Regulering af forstyrrelser der påvirker fuglene negativt

I tabel 9.2 og 9.3 henvises til vurderingen af behov for at regulere forstyrrende aktiviteter. I den forbindelse ønsker vi at gøre opmærksomme på, at vi af flere omgang har ønsket en revision af reservatnetværket (via vildtforvaltningsrådet), netop med henblik på, at kunne foretage de nødvendige justeringer i bekendtgørelserne i forhold til at kunne regulere de identificerede presfaktorer i områderne. Det ligger os meget på sinde at reservatarbejdsgruppen snarest får midler til at igangsætte den nødvendige revision af netværket.

Marine Naturnationalparker

Det fremgår af materialet, at de marine naturnationalparker bør være implementeret i 2023. Vi noterer, at den opsatte deadline for implementering næppe kan nås, og foreslår at datoen rettes til det faktisk forventede tidspunkt. I forbindelse med etablering af de marine naturnationalparker mener jægerforbundet, at man skal inddrage erfaringer fra processen på land, hvor den totale tilsidesættelse af interessenterne har medført en u hensigtsmæssig forhaling af processen med implementering af konceptet. Vi mener, at det mest bæredygtige er at favne interessenterne bredt i etableringen af de marine naturnationalparker, for at sikre en folkelig opbakning til disse.

Spørgsmål vedrørende høringssvaret eller ved behov for uddybende kommentarer, bedes rettet til Sabina Rohde, Afdelingen for Rådgivning og Uddannelse. Telefon: 88 88 75 43/ 27 80 28 54. Mail: sro@jaegerne.dk

Venlig hilsen
Danmarks Jægerforbund

Claus Lind Christensen
Formand

Direkte tlf. + 45 27 80 28 55
E-mail clc@jaegerne.dk

GEUS

Att. Caroline Mikkelsen
Miljøministeriet

J.nr. GEUS
Ref. VBE/231220

20.12.2023

Høringssvar - Havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

GEUS takker for invitationen til at indsende høringssvar til Havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder.

GEUS ser frem til det videre arbejde omkring Danmarks Havstrategi og beskyttede havstrategiområder og håber at kunne bidrage med vores viden og kompetencer indenfor GEUS' kerneområde omkring havbundens geologi, morfologi, substrater, naturtyper og habitater. Specifikt ser GEUS et stort potentiale i arbejdet med at udvide/udvikle indikatorerne under deskriptor 6 – Havbundens integritet med henblik på en kvantitativ integration af havbundens strukturer og funktioner; et arbejde som også vil have relevans for øvrige deskriptorer, fx deskriptorerne 5- Eutrofiering, 7 – Hydrografiske ændringer og 10 – Marint affald. GEUS håber, at dette arbejde kan foregå som et tæt samarbejde med mulighed for at udvikle deskriptor 6-indikatorerne, tærskelværdierne og koblingerne til de øvrige deskriptorer og indikatorer, og ikke mindst koblingerne til de andre relevante direktiver, såsom Habitatdirektivet, Vandrammedirektivet og Direktivet om rammerne for maritim fysisk planlægning med Danmarks havplan.

GEUS værdsætter fremhævelsen af havbundens fysiske forhold som fundamentet for bentiske fysiske og kemiske processer, for bentisk flora og fauna samt for mange af de marine og maritime aktiviteter i havområderne.

GEUS værdsætter fremhævelsen af det meget varierende data- og vidensgrundlag om havbunden i de danske havområder. En fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbunden er et centralt element ift. fastsættelse af tærskelværdier, forbedret kvantificering af indikatorer, og mulig udvidelse/udvikling af indikatorer med inddragelse af havbundens strukturer og funktioner.

GEUS
De Nationale Geologiske
Undersøgelser for Danmark
og Grønland
Øster Voldgade 10
1350 København K

Tlf. 38 14 20 00

CVR-nr. 55 14 50 16
EAN-nr. 5798009814814

geus@geus.dk
www.geus.dk

*GEUS er en forsknings-
og rådgivningsinstitution
i Klima-, Energi- og
Forsyningsministeriet*

Vedr. deskriptor 6 – Havbundens integritet

GEUS værdsætter arbejdet med henblik på at skabe et bedre vidensgrundlag og en bedre forståelse af havbundens rumlige og tidslige variation. GEUS har i tidligere undersøgelser og forskningsprojekter demonstreret potentialet i state-of-the-art teknologier og metoder til med fuld dækning og høj detaljeringsgrad at kortlægge havbundens geologi, morfologi, substrater, naturtyper og habitater; hvilket muliggør en kvantitativ kortlægning af havbundens diversitet (rumlige variation) og dynamik (tidslige variation) på forskellige skala-niveauer fra overordnet-skala ("broadscale"-niveau i habitatkortlægning) til små-skala ("process"-niveau ift. naturlige og menneskelige påvirkninger af havbunden, som kan relateres til havbundens strukturer og funktioner).

GEUS ser et stort potentiale i at integrere disse teknologier og metoder i overvågningsprogrammet med kortlægning af havbundens diversitet og dynamik ift. geologi, morfologi, substrater, naturtyper og habitater som værende det naturlige fundament for mange af processerne og aktiviteterne i det marine miljø. Fulddækkende og detaljeret kortlægning er ligeledes fundamentet for at kunne kvantificere effekten af fysisk forstyrrelse og for at skabe en velfunderet basis for at fastsætte tærskelværdier for at evaluere effekter af fysiske forstyrrelser.

En fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbunden og havbundens habitater vil medføre en højere konfidens i areal-beregningerne for de eksisterende indikatorer; men frem for alt giver det mulighed for at udvide/udvikle indikatorerne med henblik på at inddrage havbundens og habitaternes strukturer og funktioner.

GEUS værdsætter arbejdet med fastsættelse af tærskelværdier og det efterfølgende arbejde med henblik på at fastsætte miljømål i henhold til disse tærskelværdier. GEUS ser et stort potentiale i detaljeret og kvantitativ havbundskortlægning for at skabe en velfunderet basis til at fastsætte disse tærskelværdier, og efterfølgende for at fastsætte miljømål.

Til Miljøministeriet

E-mail: hav@mim.dk

30. november 2023
Sags id: 23/14997

Høringssvar til Havstrategiens Indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Assens Kommune finder det positivt, at indsatsprogrammet samt udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder, nu er sendt i offentlig høring.

I Assens Kommune er der et stort fokus på Lillebælt og den ringe naturtilstand, der konstateres ved bl.a. målinger af lav iltkoncentration med negativ betydning for biodiversiteten over og under vandet samt de rekreative muligheder i området. Kommunen indgår på den baggrund i det tværkommunale samarbejde, *Liv i Lillebælt*, med 11 kommuner omkring Lillebælt. Et samarbejde som arbejder for bedre natur- og miljømæssige forhold i Lillebælt.

Kommunen bemærker, at det er positivt, at der i Havstrategiens Indsatsprogram udpeges beskyttede områder i Lillebælt, men at to begrænsede områder næppe er tilstrækkeligt, hvis naturtilstanden i bæltet skal forbedres væsentligt. Assens Kommune foreslår derfor, at områderne udvides betragteligt, og at der indføres et generelt forbud mod bundsløbende redskaber i hele Lillebælt jf. delaftale om *investeringer i et fortsat grønnere Danmark, 4/12-2021*.

Kommunen bemærker yderligere, at der bør laves en plan for regulering af skarv i Lillebælt, da skarv vurderes at have væsentlig negativ betydning for prædation af fiskeyngel – evt. som adaptiv forvaltningsplan, der tilpasses løbende.

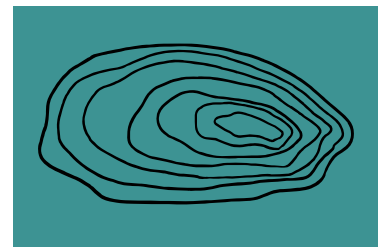
Stenrev er et virkemiddel som ofte sættes i spil til genopretning af marin natur, og da det er et dyrt virkemiddel, så er det positivt at Indsatsprogrammet indeholder en finansieringsmodel hertil (national naturfond). Det bemærkes tilsvarende, at det er positivt, at der er en indsats med etablering af marin naturnationalpark i Lillebælt til fremme af den marine natur og biodiversitet.

Assens Kommune anerkender, at den ringe miljøtilstand i bæltet skyldes flere faktorer, og har derfor fortsat fuldt fokus på den kommunale del af kvælstofindsatsen, hvor der blandt andet arbejdes intensivt på at realisere nye vådområder mv. i samarbejde med lokale lodsejere. Det er i den forbindelse bydende nødvendigt, at staten påtager sig sin del af opgaven med tilstrækkelige indsatser og et højt ambitionsniveau, hvis miljøtilstanden i bæltet skal forbedres mærkbart. Det vil samtidig understøtte de mange frivillige initiativer med blandt andet vandpleje i vandløbene og udplantning af ålegræs i marine områder.

Nedbringelse af kvælstofudledningen bør samtidig prioriteres i både lokale, nationale og internationale sammenhænge.

Venlig hilsen,

Søren Steen Andersen,
Borgmester

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

Miljøministeriet

Departementet – Vild natur- og Biodiversitet

Email: hav@mim.dk

Journalnummer 2023-9290

Ebeltoft den 20. december 2023

Hørings svar til

”Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede områder”

Komiteen Bæredygtig Kystkulturs (KBK) høringssvar skal ses i sammenhæng med KBK’s høringssvar af 19. juni 2021 vedrørende udlægning af beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen og omkring Bornholm. KBK pegede i høringssvaret på behovet for også at udlægge flere beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder i de indre farvande med henblik på at opnå målopfyldelse i forhold til EU mål om henholdsvis 30 % beskyttede - og 10 % strengt beskyttede havområder.

I Farvandene ud for Djurslands kyst, øst om Hjelm og ned til den nordlige del af Samsø pågår i dag en række erhvervsaktiviteter og i forslag til Danmarks Havplan er lagt op til nye aktiviteter og en markant intensivering af aktivitetsniveauet. Det er et forhold, som skal ses i sammenhæng med havstrategien.

De nuværende og fremtidige erhvervs muligheder omfatter alle forekommende typer af aktiviteter på havet, i havet og i havbunden, fra hurtigfærgesejlssejls, fiskeri med bundtrawl, havbrug med opdræt af fisk, vindmølleparker til dumpning af havnesediment og råstofudvinding.

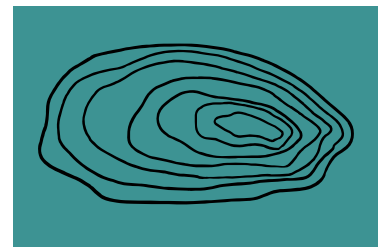
De meget store anlægsarbejder, der er lagt op til i kombination med dumpning og råstofudvinding, udgør nogle af de væsentligste presfaktorer, herunder særligt forstyrrelse af havbunden. Råstofudvindingen har således en væsentlig negativ påvirkning af den lokale havnatur.

Samlet set må det nævnte område betegnes som et regulært erhvervs mæssigt hot-spot, og planerne for området tilgodeser i alt for ringe grad et rimelig hensyn til havnaturen, ligesom det ikke tilgodeser kommunernes behov for at sikre de rekreative interesser i kystvandene med potentiale til betydelige positive effekter.

Der er generelt en undervægt af strengt beskyttede havområder i de indre danske farvande, og i netop det nævnte område er der et påtrængende behov for at rette op på den åbenlyse ubalance mellem erhverv og havnatur. Det bør både havstrategien og havplanlægningen tage højde for. Som modvægt til denne ubalance anbefaler vi derfor, at der udlægges nye, beskyttede og strengt beskyttede havområder.

Forslag om udpegning af nye, beskyttede og strengt beskyttede havområder

I foråret 2021 etablerede syv østjyske kystkommuner et samarbejde, ”Det Østjyske Havsamarbejde” (DØH) til varetagelse af kommunernes interesser i relation til havplanlægning, havmiljø, vand – land problematikker og andre relevante aspekter vedrørende havet. KBK har været inddraget i arbejdet

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

med kommunernes forslag til nye beskyttede havområder. På den baggrund tilslutter KBK sig "Havsamarbejdet i Østjyllands" forannævnte forslag om udpeging af Natura 2000 område nr. 194 Mejl Flak, [bilag 1](#) som strengt beskyttet havområde. Som konsekvens af udpegingen bør råstofområder grænsende op til og inde på flakket nedlægges.

KBK tilslutter sig ligeledes kommunerne forslag om at udpege et nyt, beskyttet havstrategiområde [jfr. bilag 2](#), med særlig fokus på havbunden. Dette område inkluderer mod nordvest Natura nr. 231 og H 231 Kobberhagens kystarealer.

Desuden genfremsetter KBK sit forslag af 19. juni 2021 om at udlægge et nyt havstrategiområde og et referenceområde ud for Djurslands kyst som i forhold til forslaget af 19. juni 2021 reduceres mod syd med afgrænsning fra Kobberhage i vest og en linje stik øst, [bilag 3](#). Havområdet har tidligere været meget rigt på alle hjemmehørende arter bl.a. torsk, sej og lange og har stadig en bestand af fladfisk. Det er sikkert også derfor, der fiskes ret intensivt med bundslæbende redskaber i området, [bilag 2](#).

En omstilling til bæredygtigt fiskeri og regenerativ dyrkning i kystvandene i hele DØH's havområde kombineret med andre foranstaltninger til genopretning af biodiversiteten vil medvirke til at genopbygge fiskebestandene og skabe balance i økosystemet.

Formålet med udpeging af referenceområdet er, i en afgrænset planperiode, at iværksætte videnskabelige undersøgelser og gennem forskning tilvejebringe et datagrundlag som grundlag for fremtidig forbedring af havmiljø og biodiversitet mhp. tilbagevenden af hjemmehørende fiskebestande. I det samme havområde er der foretaget screening af egnede placeringer til kystnære havmølleprojekter, se [bilag 4](#). Hvis/når kystnære havmøller etableres i området skal disse projekters kort- og langsigtede indvirkning på havmiljøet indgå som en del af de videnskabelige undersøgelser. Områdets beliggenhed er også velegnet logistisk, fordi det ligger tæt på Grenå havn, alternativt Glatved, der kan tjene som base for et projekt.

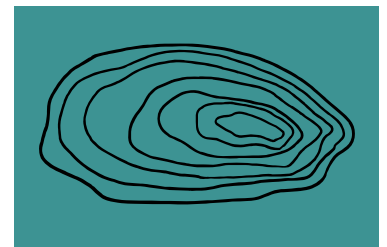
Behov for korridorer/økologiske forbindelser i havet

Istidens dybe smeltevandsflodlejer mellem den svenske kyst og Djursland og ned mod Lillebælt og Storebælt, som leder hovedstrømmen af saltvand fra Nordsøen ind i de indre farvande, bør udpeges som strengt beskyttede havområder og korridorer for adgangen til de fiskerige områder i havet nord for Sjællands kyst.

Udpegingen skal understøtte den igangværende opbygning af netværk og medvirke til at sikre bl.a. torskeynglens vandring fra torskens primære gydeområde "gydekassen" nord for Øresunds udmunding i Kattegat til havområder i det vestlige Kattegat og Nordlige Bælthav., se [bilag 5](#).

Forvaltning af områderne

Det fremgår af indsatsprogrammets kap. 3: " at udkast til beskyttede havstrategiområder har til formål at beskytte en række arter og naturtyper, der er tilknyttet havbunden samt arter og miljø i vandsøjlen og på havoverfladen, som ikke i tilstrækkeligt omfang er repræsenteret i eller beskyttet af Natura 2000 -netværket. Udkastet til beskyttede havstrategiområder vil endvidere komplementere det eksisterende netværk geografisk."

Natura 2000 områderne er etableret for at beskytte EU's højst prioriterede naturområder såvel på land som i havet. Denne lovfæstede beskyttelse er, bortset fra lokaliserede stenrev og boblerev, ikke hidtil blevet respekteret i forvaltningen af Natura 2000 områderne i havet.

Jfr. indsatsprogrammets pkt. 3.5.1. vil brug af bundslæbende redskaber i disse områderne være betinget af en sameksistensvurdering, hvilket indebærer, at myndighederne fortsat vil kunne tillade fiskeri efter muslinger og snegle med bundskrabende redskaber i en række Natura 2000 områder og almindeligt beskyttede områder.

Det er videnskabeligt dokumenteret, at muslingeskrab er ødelæggende for havbunden og for mangfoldigheden af de respektive økosystemer i de udpegede havstrategiområder og Natura 2000 områder.

Natura 2000 netværket yder således ikke den under pkt. 3.1. nævnte beskyttelse af havbunden, medmindre det besluttet helt at ophøre med at give tilladelse til at skrabe muslinger og anvende bundslæbende redskaber i disse områder.

KBK foreslår derfor, at det optages i forvaltningsbestemmelsen, at der ikke kan gives tilladelse til anvendelse af bundslæbende redskaber til fiskeri efter muslinger og snegle i Natura 2000 områder og almindeligt beskyttede områder.

Fiskeri efter muslinger med bundskrabende redskaber er samfundsøkonomisk af så minimal betydning i forhold til fiskeriets negative påvirkning af havbundens integritet og omkostningerne til genopretning, at der bør et indføres et fuldstændig stop for den form for fiskeri i alle havområder.

I stedet anbefales overgang til dyrkning af skaldyr i akvakultur på banker eller på line i udvalgte afgrænsede havområder med stor forekomst af alger.

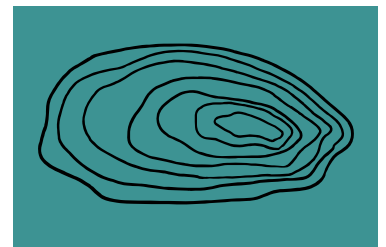
Fiskebestande og fiskeri

Fisk og ikke mindst de store fisk, fx torsk er et vigtigt led i havets fødekæde, som desværre er kollapsede på grund af erhvervsfiskeriet omfang, som gennem mange år har oversteget flere af fiskearternes evne til reproduktion. Det gælder bl.a. torsken.

Den nuværende forvaltning af fiskearter, der udnyttes erhvervsmæssigt, har primært til formål at varetage de erhvervsmæssige interesser, der knytter sig til udnyttelse af fiskebestandene som en ressource, hvilket efterlader en række vigtige fiskearter bl.a. torsk og fladfisk uden reel beskyttelse. Disse fiskearter er desværre også ved at være helt udryddet i de kystnære områder i store dele af det sydlige Kattegat og nordlige Bælthav.

Situationen afspejles bl.a. i udviklingen i fangst af torsk. I 1970'erne og frem til slutningen af 80'erne androg landingerne i Kattegat 15. - 20.000 tons årligt. Derefter faldt fangsterne dramatisk fra 2001 til ca. 140 tons i 2019, se [bilag 6](#)

I den sammenhæng er det nærliggende at antage, at faldet i fangster primært skyldes udledning af kvælstof til havmiljøet.

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

Men det er her bemærkelsesværdigt, at den årlige udledning af kvælstof i perioden fra 1970 til midt i 1980'erne androg op mod 140.000 tons. I kraft af målrettede indsatser med etablering af rensningsanlæg ved de store byer og landbrugets indsats faldt udledningen til 110.000 tons i 1990, 88.000 tons i 1996, 57.500 tons i 2000 og 52.000 tons i 2006. Udledningen forblev på det niveau i en årrække for igen at stige fra 2016 til godt 60.000 tons som følge af "Landbrugspakkens" aftale om frivillige omlægningsindsatser, som der ikke er leveret på. Se bilag 6.

Forannævnte udvikling taler for, at næringsstofudledningen ikke alene er den primære årsag til det dramatiske fald i fiskebestandene, biodiversiteten og miljøtilstanden.

Derimod tegner der sig et billede af, at foruden effekten af årtiers udledning af næringsstoffer, er det primært overfiskeri, herunder bifangst og en række andre forhold, som fx større fiskefartøjer og redskaber, hårdhændede fiskemetoder med bl.a. bundskrabende redskaber samt intensiveret råstofindvinding på gydepladser, der er hovedårsag til den negative udvikling i fiskebestandene i de kystnære havområder.

Netop denne udvikling og aktuelle situation peger på et akut behov for at omlægge EU kvotesystemet og hele fiskeripolitikken, som må anses for at bære hovedansvaret for den nuværende situation.

Derfor anbefales det, at den nuværende, erhvervsorienterede forvaltning afløses af en økobaseret tilgang, hvor de hjemmehørende fiskearter indgår i havstrategien og indsatsplanen med mål, som kan sikre genopbygning af bæredygtige fiskebestande gennem beskyttelse og genopretning af gydepladser og opvækstområder samt etablering af beskyttede korridorer mellem disse områder så fiskenes livscyklus sikres.

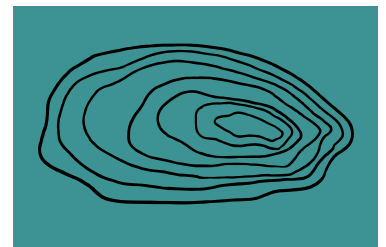
Land-Vandproblematikken

For kystkommunerne i det vestlige Kattegat og nordlige Bælthav er der et stort behov for at få større indflydelse på udviklingen i kystvandene og et ønske om at sikre en bedre koordinering mellem aktiviteter på land og vand. Tilsvarende gælder sikkert for øvrige kommuner med kystvande i de indre farvande.

I KBK's hørings svar den 31.12.2019 vedr. biodiversitetspakken, har vi på side 2, afsnit 1 fremsat forslag om en *inddeling af kystvandene i regionale havområder* (baseret på karakterisering og typeinddeling af kystvandene i vandområdeplanerne). Vi genfremsætter forslaget mhp. at skabe sammenhæng med inddelingen i vandoplunde og dermed en bedre sammenhæng med vandplanerne (land/vand).

På den baggrund bør kystvandrådene, som Regeringen har etableret på forsøgsbasis, *gøres permanente*. Der bør etableres kystvandråd i alle de regionale havområder, som grundlag for et samarbejde med kommunerne om prioritering, planlægning og gennemførelse af aktiviteter og foranstaltninger i relation til statslige, kommunale, og private initiativer mhp. forbedring af havmiljøet.

Mhp. at sikre den størst mulige effekt skal arbejdet i kystvandrådene koordineres med foranstaltningerne iværksat jf. vandplanerne i tilgrænsende landområder.

BÆREDYGTIG
KYSTKULTUR

Kystkommunernes behov for indflydelse i relation til kystvandene er i høj grad knyttet til de rekreative interesser i kystområderne og kystvandene, som er af langt større betydning og værdi end det nuværende fiskeri. Værdien af fangsterne i den sydvestlige del af Kattegat i og nordlige Bælthav udgjorde 24 mio. i 2018, heraf ca. 19 mio. fra fiskeri af jomfruummer. I samme havområde indbragte de rekreative aktiviteter med tilknytning til kystvandene et milliardbeløb i 2018. En indtægt hvis størrelse i høj grad afhænger af et sundt havmiljø.

Planperioden - rulning af havstrategien

Det fremgår, at Danmarks første nationale havplan er en dynamisk plan, som skal være gældende i en periode på 10 år. Forud for revision af havplanen bør rulning af havstrategiplanen og underliggende planer være gennemført mhp. at sikre en hensigtsmæssig høringsproces med henblik på rettidig indfasning i havplanen.

Det er af afgørende betydning at høringsfristerne tilgodeser kommunernes procestid for rulning af høringsvar i udvalg og byråd, hvilket kræver en høringsperiode på minimum 6 måneder.

På vegne af Komitéen Bæredygtig Kystkultur
Med venlig hilsen

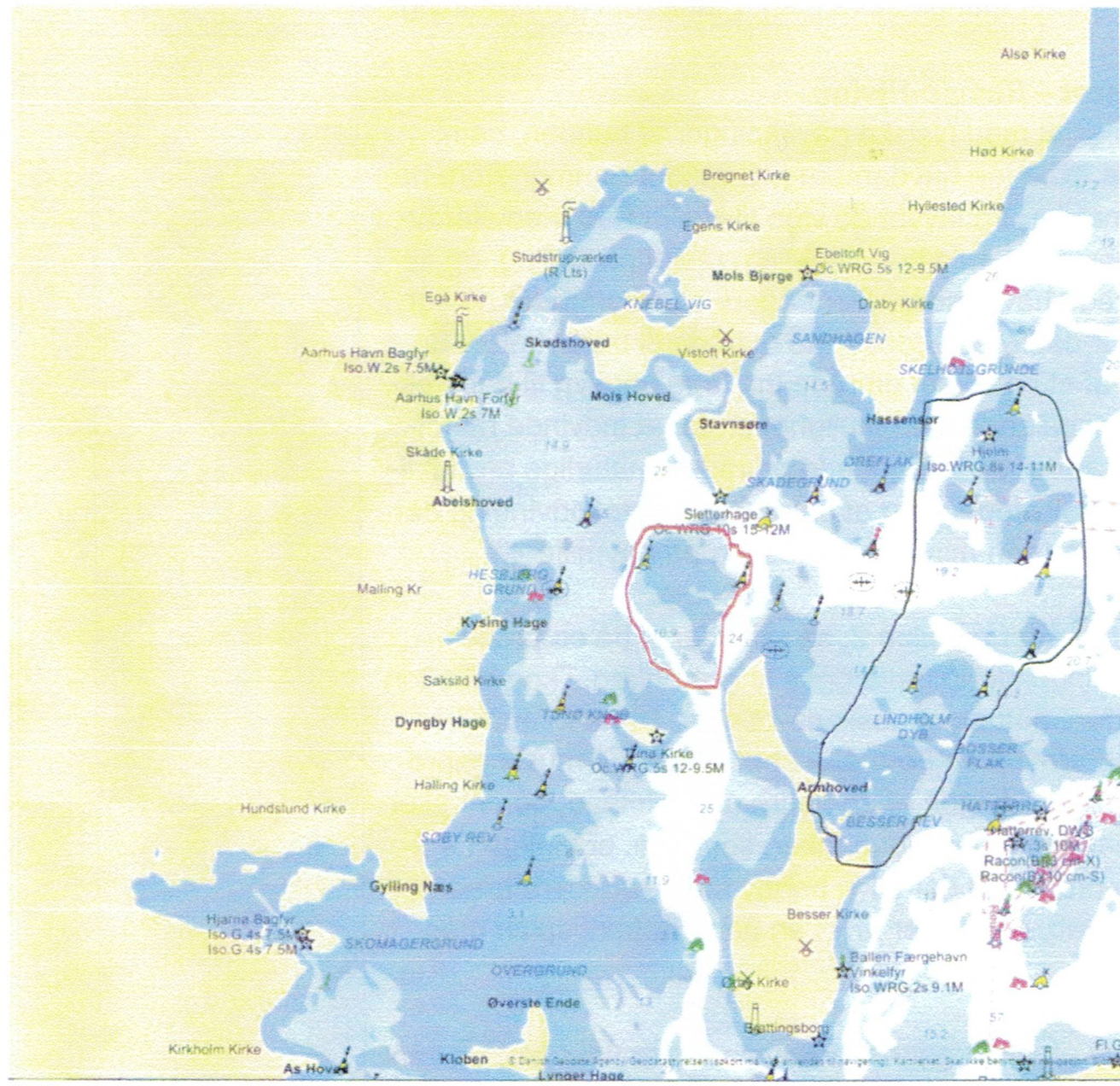
Hardy Jensen
Formand

BILAG:

- 1) Udpegning af et strengt beskyttet havområde
- 2) Udpegning af et beskyttet havområde (markeret med rød streg)
- 3) Havstrategiområde og referenceområde, afgrænset mod syd med rød streg
- 4) Screening af havvindmølleområde
- 5) Korridor, økologisk forbindelse
- 6) Udvikling i torskebestand, fald i udledning af næringsstoffer

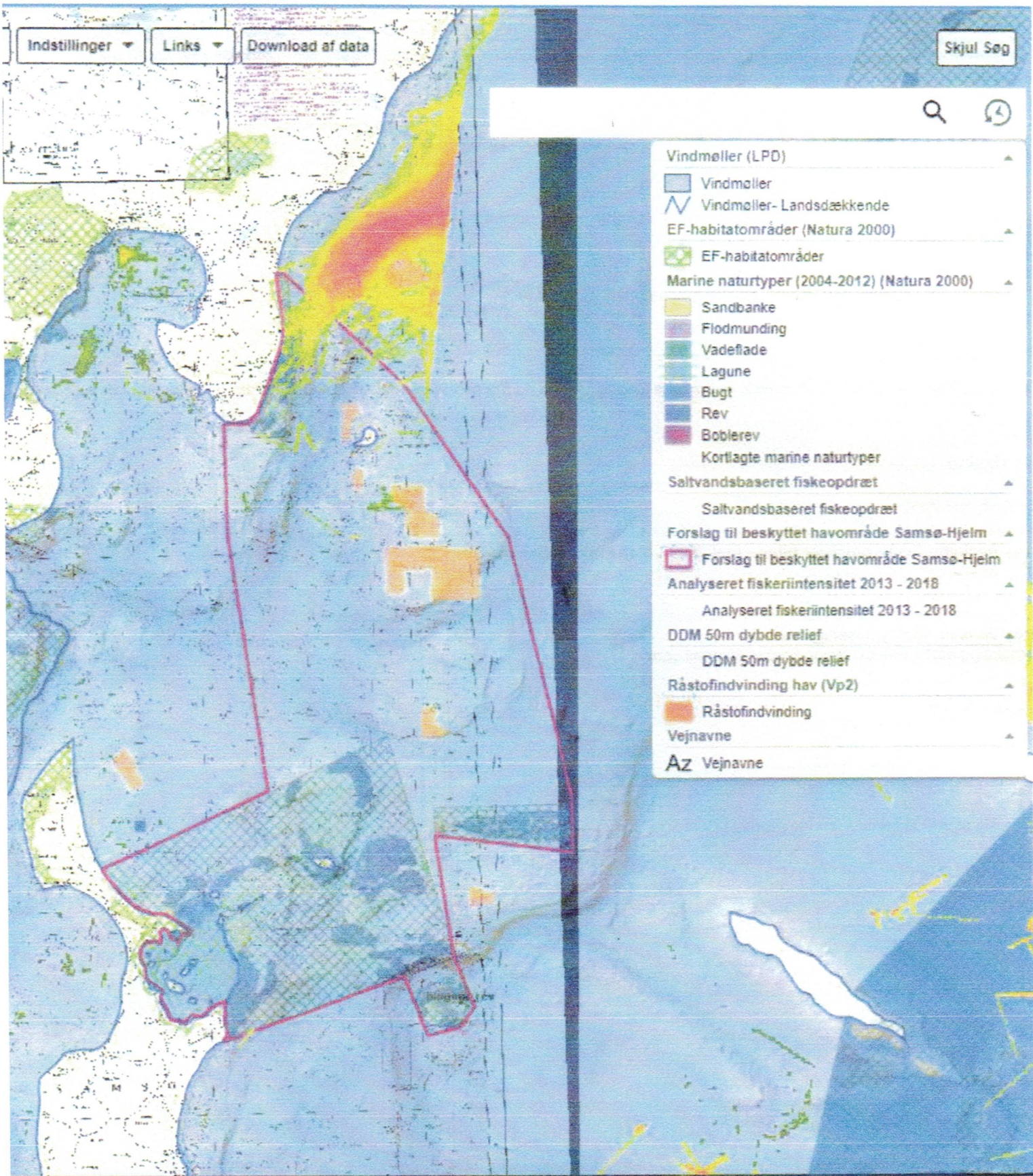
BILAG 1

Ønske om udpegning af to nye, hhv. beskyttet og strengt beskyttede havområder.

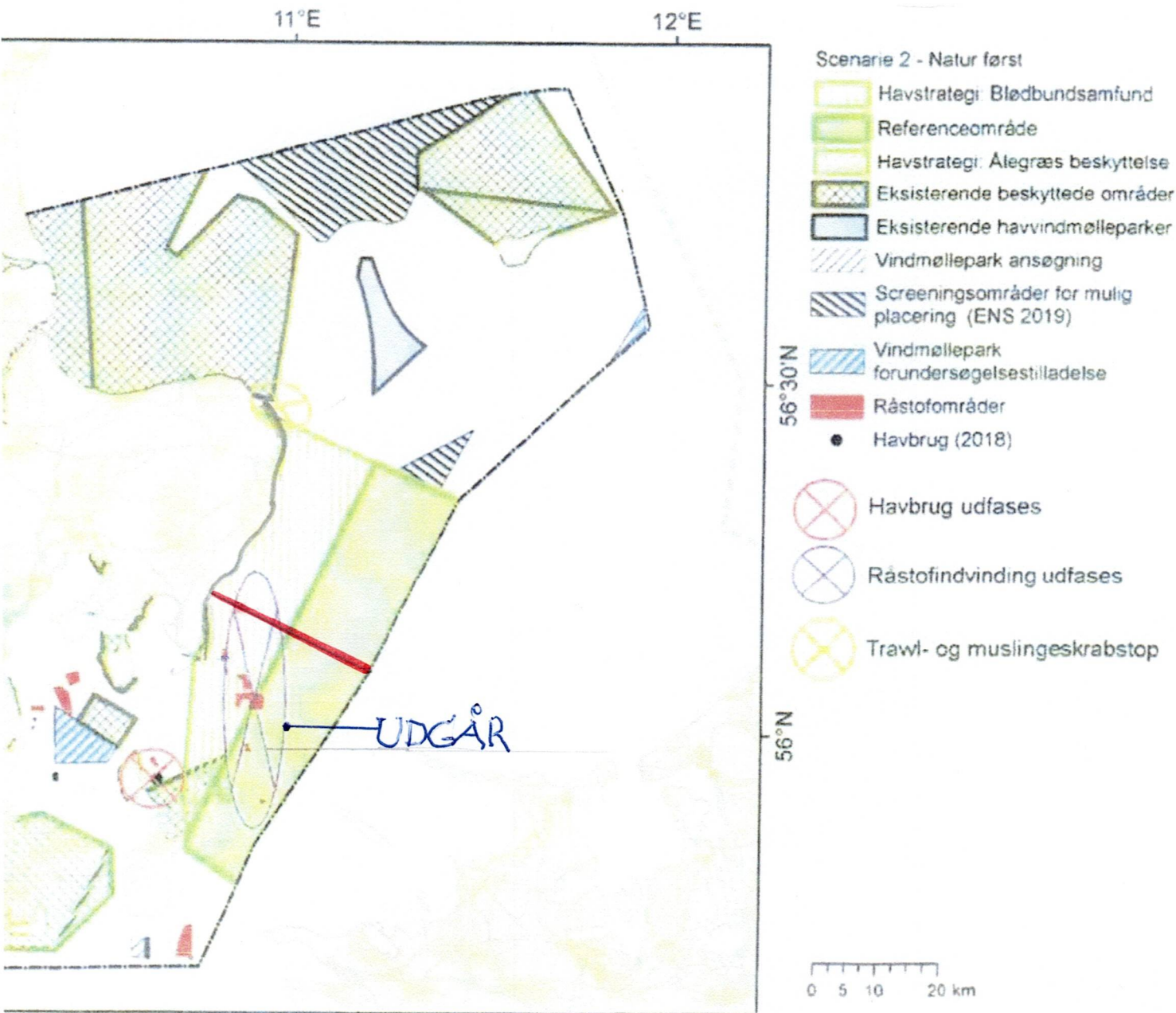

Billedtekst: Områder øst for Aarhus Bugt. Sort markering: Forslag til strengt beskyttet område. Rød markering: Forslag til beskyttet område.

BILAG 2

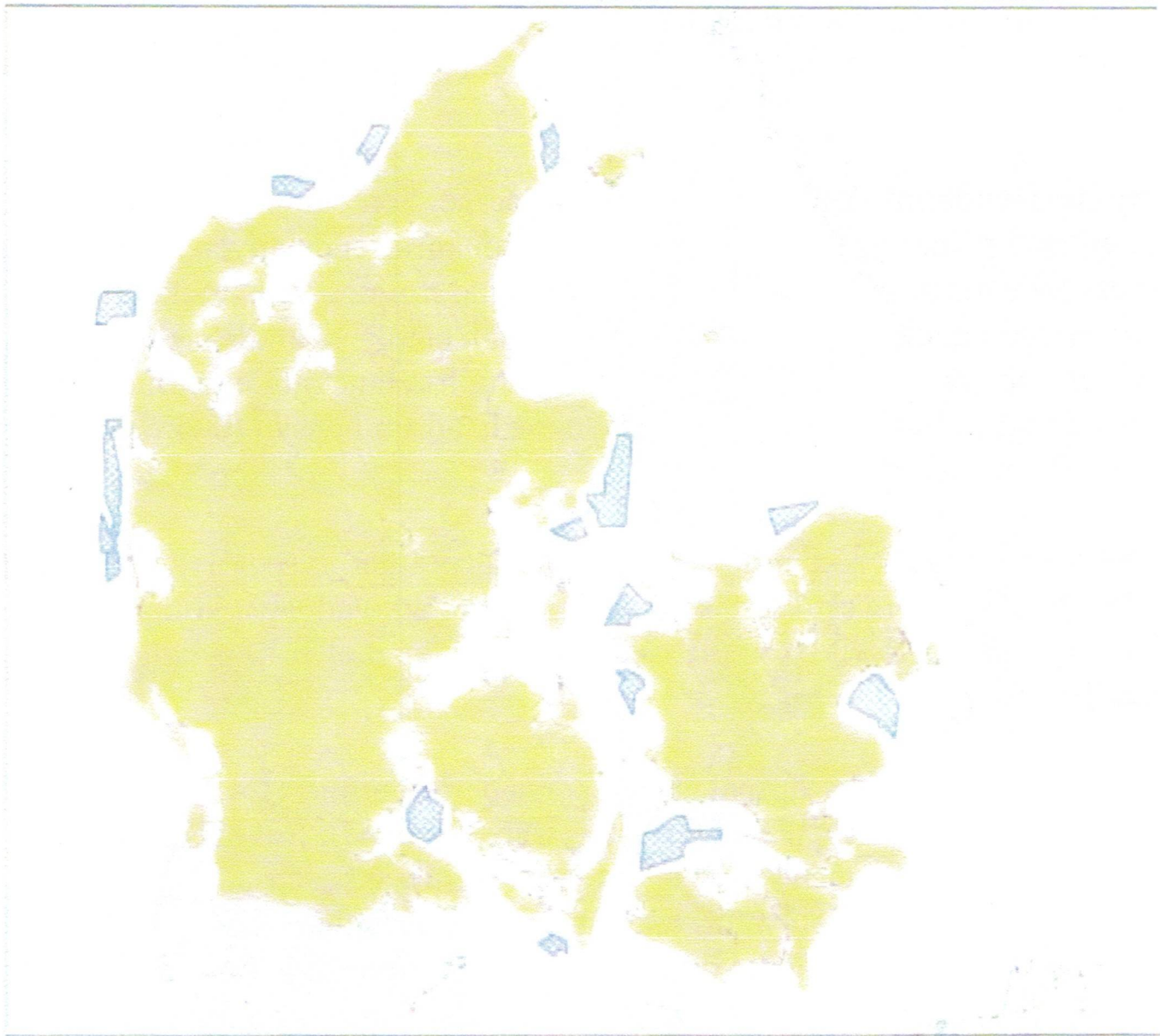

BILAG 3

il beskyttede områder i naturen først scenariet sammen med de øvrige beskyttelser i området. Det grønne ceområde og de grønne skraverede områder er to havstrategiområder, hvor det sydligste er et havstrategi-henblik på beskyttelse af ålegræs. NOVANA og Miljøstyrelsen.

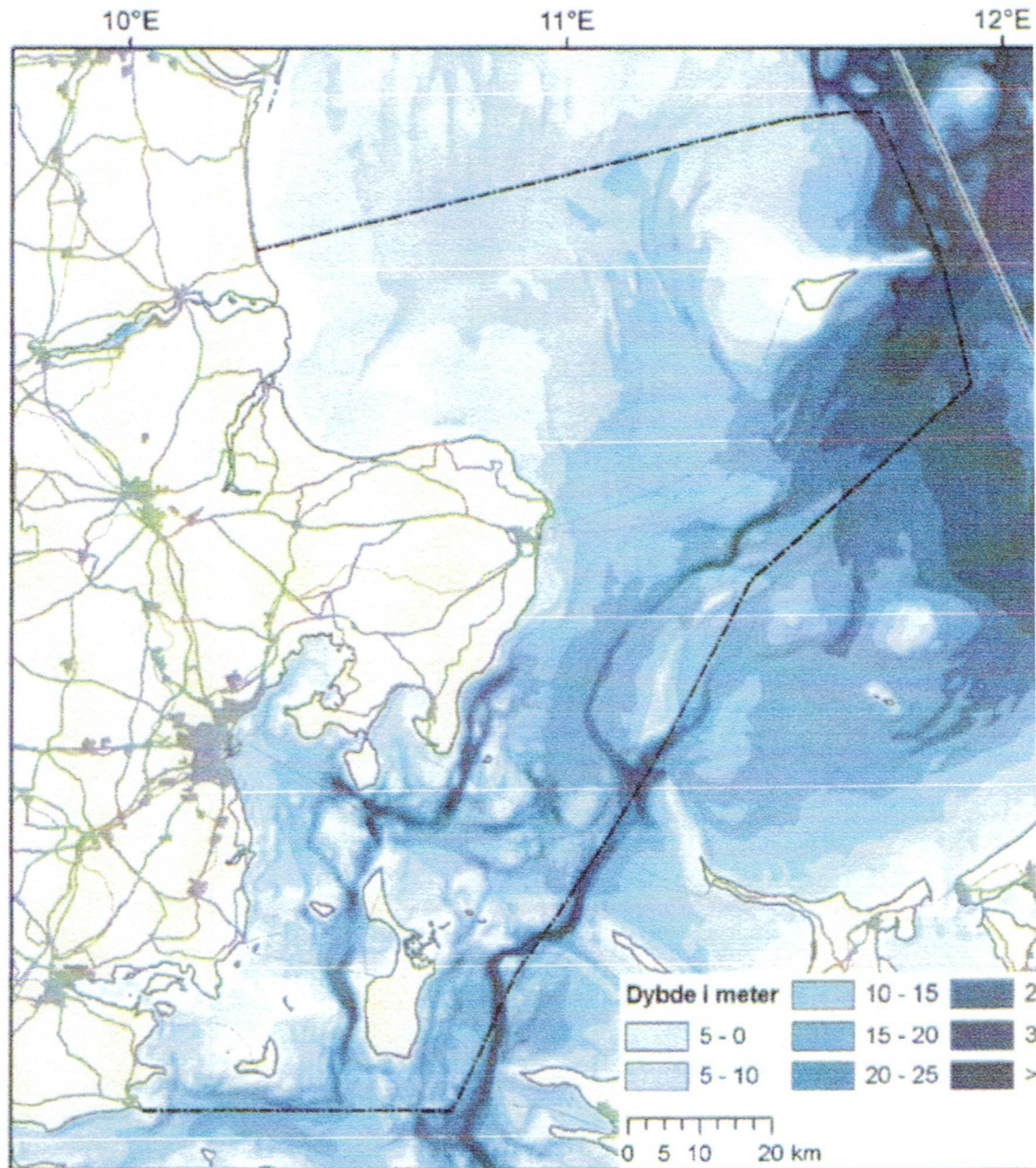
BILAG 4

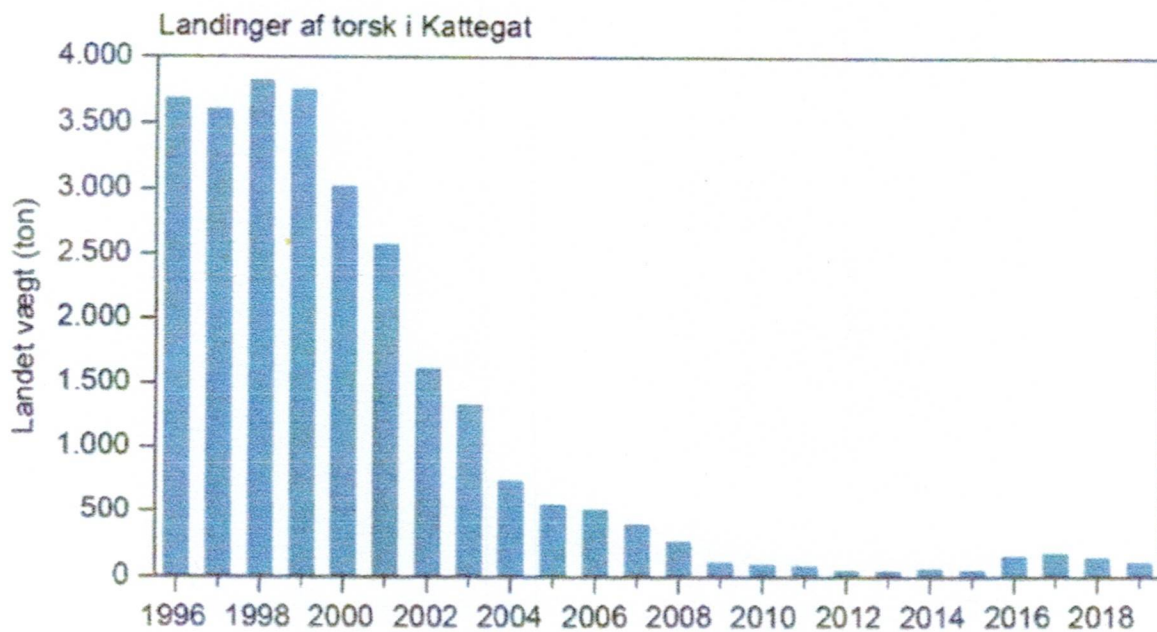
BILAG 5

API

Det valgte projektom-
vestlige Kattegat med
af dybdeforhold. Kilde:
T.

BILAG 6

NÆRINGSTOFUDLEDNING

1970 - MÆDIO 80'ERNE	140.000 T
1990	110.000 T
1996	88.500 T
2000	57.500 T
2006	52.000
2016	60.000 T

Brøndby, d. 11. december 2023

Dansk Forening for Rosport (DFFR), Dansk Kano og Kajak Forbund (DKF) og Dansk Sejlunions (DS) bemærkninger til høringen om Havstrategi II indsatsprogram.

Forbundene vil gerne i egenskab af landsdækkende organisationer for vandaktiviteter takke Miljøministeriet for at få mulighed for at kommentere på ministeriets udkast til indsatsprogram.

Forbundene ønsker at understøtte bestræbelserne i det fortsatte arbejde med at opnå en god miljøtilstand i de danske farvande.

Som repræsentanter for de rekreative- og fritidsinteresser på vandet er vi samtidig optaget af, at mennesker fortsat vil have adgang til havet og glæde af at være på vandet, uden at de samlede bestræbelser på at skabe et rent, sundt og produktivt hav kompromitteres.

Kommentarer vedr. konkrete havstrategiindsatser

Forbundene ønsker at kommentere bestemte indsatser, som udspringer af Danmarks Havstrategi II:

1. National strategi for skibsbegroning.

"Skibsbegroning anses for at være en lige så betydende vektor for spredningen af marine ikke-hjemmehørende og invasive arter som udledning af ubehandlet ballastvand."...

"Danmark vil i 2022-2026 ligeledes have særligt fokus på håndtering af skibsbegroning med det langsigtede formål at mindske spredningen af ikke-hjemmehørende og invasive arter.

Der vil på den baggrund blive igangsat forvaltningsmæssige tiltag for skibsbegroning i kommerciel skibsfart og/eller blandt lystsejlad.

Den præcise udformning er ikke lagt fast, men der kan f.eks. være tale om udarbejdelse af en national vejledning, hvor IMO's retningslinjer omsættes til en dansk kontekst under hensyntagen til det arbejde, der foregår i de regionale havkonventioner OSPAR og HELCOM.

Indsatsen kan også indeholde udvikling af værktøjer eller oplysningskampagner. Der kan også være tale om egentlig ny regulering af håndtering af skibsbegroning."

DS har de senere år fået fokus på havets biodiversitet. De fleste fritidsfartøjer tages op af vandet mindst en gang om året for at rengøre og bundmale bunden. Kraftig skibsbegroning er derfor ikke et voldsomt stort og udpræget problem på de fleste fritidsfartøjer.

Der er imidlertid behov for, at bekæmpelsen af skibsbegroning sker i balance med en gradvis overgang til biocidfri bundmalinger. En udelukkende endimensionel bekæmpelse af

skibsbegrøning kan risikere at medføre, at en gradvis overgang til biocidfri bundmaling, formentlig vil blive vanskeligere.

På den baggrund bør et initiativ omkring bekæmpelse af skibsbegrøning ikke stå isoleret, men bør ses i sammenhæng med andre initiativer, når det gælder fritidsfartøjer. DS deltager derfor gerne i Miljøministeriets indsats vedr. udvikling af værktøjer eller oplysningskampagner og en ny regulering af håndtering af skibsbegrøning.

2. Udpegning af marine naturnationalparker i Øresund og Lillebælt.

... "Der er nedsat et sekretariat i Miljøstyrelsen, som er ved at afdække mulighederne for aktiviteter, herunder vidensindsatser. Den præcise geografiske afgrænsning af samt koncept for parkerne fastsættes af miljøministeren, efter høring af øvrige relevante ministerier."

Forbundene erkender betydningen af en bæredygtig forvaltning af havressourcerne med natur og biodiversitet som primære hensyn for marine naturnationalparkerne.

Vi mener dog, at der er en manglende klarhed angående kommende restriktioner samt en afgrænsning af de geografiske områder, hvortil de pågældende restriktioner vil gælde.

Desuden er det uklart, hvilke udviklingsstrategier administrationen af naturnationalparker vil følge. Men det må antages at de maritime nationalparker ligesom de landbaserede nationalparker også er tænkt som formidlings- og oplevelsesområder for offentligheden. I så fald vil netop adgangen til at færdes i områderne for det maritime fritidsliv være tæt forbundet til projektets succes.

Med henblik på at sikre, at vores synspunkter omkring bæredygtige fritidsaktiviteter på havet bliver integreret og vores stemme hørt, deltager forbundene gerne i den kommende nationale arbejdsgruppe, der vil være ansvarlig for udarbejdelse af projektforslag vedrørende naturnationalparkerne. Vi besidder relevant viden om de rekreative- og fritidsinteresser på havet, hvilket vil være uvurderligt, såfremt implementeringen af planerne ønskes udført harmonisk.

3. Etablering af stenrev i Lillebælt og i Kattegat nord for Hundested, i Øresund (Tårbæk rev), ved Køge Sønakke i Køge Bugt og i det nordlige Øresund ved Nivå Strandpark.

Vi finder, at der pt. er mange uklarheder vedrørende dimensionerne af stenrev samt de præcise lokationsparametre. Traditionelt har vi oplevet, at man typisk kontakter lokale klubber og foreninger inden iværksættelse af stenudsætning. På den baggrund anbefales, at der inkorporeres aspekter vedrørende kommunikation og involvering af lokale interessenter i indsatsplanen.

Som eksempel kan vi henvise til situationen i Hou, hvor et lokalt initiativ blev iværksat med at placere stenrev uden at inddrage den lokale sejlkлуб i beslutningsprocessen. Sejlklubben blev gjort bekendt med projektet og indgik i tide i projektet for at imødegå, at stenene blev placeret på steder, der ville have forstyrret sejlere og andre på vandet. Den ændrede placering, som dermed kom til at tilgodese flere interesser, kompromitterede ikke ønskerne om forbedret biodiversitet i det lokale farvand.

For at undgå konflikter med de rekreative og fritidsinteresser på vandet i fremtiden, deltager vi gerne i udformningen og formidlingen af løsninger, der beskytter vores biodiversitet, samtidig med at vores muligheder for at færdes på havet i fritiden ikke kompromitteres.

4. Opankring i strengt beskyttede områder.

Forbundene ser fortsat behov for at kunne sejle gennem strengt beskyttede områder, uden nødvendigvis at opankre. Vores medlemmer er bevidste om, at vi i særlig grad bør udvise hensyn for dyrelivet i farvandet, i havet og på havbunden i de strengt beskyttede havområder. Fordi de fleste udpegede strengt beskyttede områder p.t. ligger et stykke fra kysten, vil det formentlig kun være i særlige tilfælde og nødsituationer, at fritidsfartøjer vil have behov for opankring. Hvis man ved udpegning af nye strengt beskyttede områder i henholdsvis 2028 og 2030 kommer tættere på kysten, vil sandsynligheden for opankring imidlertid være større.

Sejlerne vil gerne - ligesom andre naturelskere på land - kunne bevæge sig i naturen og nyde naturoplevelser. Vi ser ligeledes muligheder for at opankre på steder, der giver tilstrækkelig læ for vinden og mulighed for bl.a. at nyde naturen fra vandsiden. Det sker i dag i mange tilfælde ved at sejlerne benytter Dansk Sejlunions og Danske Tursejleres turbøjer, som udlægges i dansk farvand i sejl sæsonen. Turbøjernes placering i farvandet findes her: <https://dansksejlunion.dk/tursejlad/turboejer>. Der findes fx tre turbøjer omkring Båggø i Lillebælt tæt ved to af de nye strengt beskyttede områder T og R. Turbøjerne fungerer som en form ankerplads, hvor man fortøjer til de udlagte bøjer, som er forankret på bunden med tung vægt. Derved forhindres, at sejlerne skal opankre på disse ofte læfyldte steder og forstyrre livet på havbunden. Ved at placere turbøjer bestemte steder i farvandet, tror vi på, at dyrelivet på eller over havet omkring stederne forstyrres og påvirkes mindst muligt af sejlernes tilstedeværelse.

Når vi studerer de forskellige strengt beskyttede områder i udpegning af beskyttede havstrategiområder ses, at bundforholdene varierer fra sted til sted. Nogle steder anføres fx, at havbunden i et område består af forskellige mudder typer, men også forskellig fauna og flora.

På den baggrund og inden der træffes en anden beslutning, vurderer forbundene, at der bør tilvejebringes mere viden og data om, hvilken miljømæssig påvirkning der sker for flora og fauna i de områder, hvor fritidssejlere i givet fald vælger at opankre, før et generelt forbud mod opankring sker i de strengt beskyttede områder. Nogle af de spørgsmål, som vi gerne vil have mere viden om, er, hvilke forstyrrelser, der sker på vandet, under vandoverfladen og på havbunden i de områder, når opankring finder sted.

5. Samarbejde med andre lande

Vi glæder os over og anerkender Miljøministeriets fokus på at indlede et stærkt samarbejde med vores nabolande. Igennem en længere periode har vi undret os over, at Danmark ikke i højere grad har bidraget med information til fælles databaser, herunder dem, der er grundlaget for HELCOM's arbejde.

Vi ser frem til at den samlede viden er med til at skabe bedre og fælles løsninger for havet.

Samarbejde mellem indsatsprogrammet og forbundene forebygger konflikter

Vores forbund og deres klubber bidrager gerne til indsatser, der kan samtænkes med danskernes interesse for vandaktiviteter i havområder, i respekt for naturen.

DFFR, DKF og DS har i de sidste år iværksat ambitiøse og målbare indsatser der spiller fint sammen med havstrategiens indsatsprogram. F.eks. arbejder forbundene med affaldsindsamlinger i vandet, deltagelse i miljøkampagner, promovning af biocidfri bundmaling og andre lignende aktiviteter, der bidrager til beskyttelse af vores havmiljø.

Forbundene ønsker at undgå situationer, hvor friluftslivet bliver begrænset helt utilsigtet i forbindelse med nye indsatser for naturen, hvor processen omkring Naturnationalparkerne på land er et godt eksempel på dette.

For at undgå dette ser vi gerne, at det mere tydeligt indskrives i havstrategiens indsatsprogram, at indsatserne bør tilrettelægges, så de er forenelige med fritidslivet, og at en bæredygtig balance mellem benyttelse og beskyttelse er udgangspunkt for enhver indsats.

Med venlig hilsen

Irene H. Lauridsen

Miljø- og udviklingskonsulent

Dansk Forening for Rosport, Dansk Kano og Kajak Forbund og Dansk Sejlunion

Danske Havnes hørings svar vedr. udkast til Danmarks Nationale indsatsplan under Havstrategidirektivet.

20. december 2023

Danske Havne kvitterer for muligheden for at kommentere på det udsendte forslag til indsatsprogram under havstrategidirektivet. Det er vigtigt at øge den økologiske tilstand og fremme biodiversiteten i det danske havmiljø.

Af de mange initiativer i indsatsprogrammet er der en del med relevans for erhvervshavnene. Danske Havne ser frem til at blive inddraget i disse, direkte eller via relevante havne, og bidrage til, at implementeringen sikrer forbedringer, der er ambitiøse, realistiske og langsigts holdbare og baseret på "mest miljø for pengene" og proportionalitet.

Vi ser meget positivt på indsatser, der fokuserer på sameksistens, da det er afgørende for at få maksimal værdiskabelse på de danske havarealer i fremtiden, og fordi havnene er fundamentet for den grønne omstilling her.

Havarealerne er blevet attraktive for mange aktører og virksomheder, som arbejder med bl.a. havvindindustri, grøn transport, og nye typer af havdyrs- og planteproduktion. Alt dette samtidig med, at dele af havet er vurderet til at skulle omfattes af streng beskyttelse, og andre dele skal genoprettes til en bedre tilstand samtidig med, at der er øget erhvervsaktivitet på arealet.

Beskyttede havområder er et hovedelement i programmet, og antallet af områder øges i de kommende år. Her bemærker Danske Havne nedenstående undtagelse under de aktiviteter, der kan tillades både i de almindeligt beskyttede og strengt beskyttede havområder fremadrettet:

- "I havstrategiens beskyttede/ strengt beskyttede områder er alle aktiviteter på nær følgende aktiviteter forbudt: 1) Sejlads og flydende sejladsafmærkninger, der har betydning for sejladsikkerheden. Herunder indgår også aktiviteter, der er nødvendige for sejlads, f.eks. oprensning og uddybning af sejlrender."
- Det er afgørende for erhvervshavnene, at denne formulering opretholdes.

Klapning af optaget havbundsmateriale foreslås forbudt i de strengt beskyttede områder. Danske Havne anerkender, at der kan være særlige hensyn. I udkast til indsatsprogram står at "Eksisterende tilladelser berøres ikke af udpegningerne. Det indebærer, at forbud mod f.eks. råstofindvinding eller klapning først får virkning, når de eksisterende tilladelser udløber."

- Danske havne vurderer, at der bør opereres med dispensationsmuligheder, fx for mindre i øvrigt velplacerede klappladser, hvor der ikke umiddelbart er et brugbart alternativ. Der kan være tilfælde, hvor det ud fra en samlet betragtning vedr. CO2 og området i øvrigt kan

være den bedste løsning. Hvis konkrete forhold taler for det, så bør der kunne gives forlængende dispensationer, indtil brugbare alternativer foreligger.

- De beskyttede områder foreslås udpeget, så de er rykket 500 meter ud fra kysten for at undgå konflikt ift. havneaktiviteter. Det er godt, at der tages dette hensyn, men der kan være tilfælde, hvor 500 meter viser sig ikke at være nok. Så skal det være muligt at lave et ”indhak” ind i plangrænserne for det beskyttede område for at tilgodese havnens aktiviteter/udbygning.

Bemærkninger til konkrete indsatser:

Klapning:

Klapning indgår flere steder i indsats-programmet og fx under temaerne **Hydrografiske ændringer** (ændringer i havets fysiske og kemiske egenskaber) og **Forurenende stoffer og Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum.**

Det er vigtigt for Danske Havne, at disse initiativer indføres på en fleksibel og omkostningseffektiv måde, som målbart giver mest miljø for pengene.

”I DK-S38 Kommende national råstofplan”, bør der også medtages et innovativt blik på havnenes opgravede sedimenter: Nogle af disse fraktioner kan evt. bruges til at retablere sandsugningshuller på havbunden, og andre kan gå ind og erstatte ”opgravede primær-råstoffer”.

Eksempler på klap-aktiviteter i indsatsprogrammet er:

DK-S34 Undersøgelse af alternative klapteknikker og håndtering af klapmateriale*

”DK-HSII13 Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning) ”Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klappingsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben.

Klappingsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene”.

Danske Havne lægger afgørende vægt på håndterbarheden for erhvervshavnene.

Mere biodiversitet i havet:

Danske Havne anerkender vigtigheden af at styrke biodiversiteten og livet i havet. Ved vurderinger og omlægninger, som fx ”DK-S42 Vurdering af behov for yderligere sikring mod forstyrrelser samt for nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder” og ”DK-S31 Omlægning af skibstrafikken i Kattegat og betydningen for

undervandsstøj og havpattedyr”, bør der tages hensyn til de lokale erhvervshavne og fiskerierhverv i nærheden af området således, at negative afledede effekter for bl.a. havnene og havnenes kunder medtages fuldt ud i analyserne.

Danske Havne hilser en bredere udbredelse af best practice vedr. undervandsstøj velkommen.

Andre eksempler på aktiviteter under denne hovedindsats er:

DK-HSII-51 Støtte til projekter, der styrker kystfiskeriet
DK-HSII-57 Grøn omstilling af fiskeri- og akvakultursektoren
DK-S31 Omlægning af skibstrafikken i Kattegat og betydningen for undervandsstøj og havpattedyr*
DK-S32 Udbredelse af 'best practice' i forhold til undervandsstøj
DK-S03 Kortlægning af øvrige beskyttede områder
DK-S39 Reetablering af ålegræs og tang mhp. at undersøge havplanternes evne til at fjerne kvælstof og fosfor i havet

DKHSII-4 Udpegning af marine nationalparker i Øresund og Lillebælt
DK-S04 Støtte til etablering af et nyt forskningscenter for marin naturgenopretning*
DK-S33 Støtte til Dansk Center for Vildlaks' arbejde med bevarelse og fremme af hjemmehørende laksefisk*

I forhold til DK-S33, så anbefaler Danske Havne at udvide indsatsen til også at inddrage fiskeopdræts-forskningsstationen i Nexø Havn, som kan opdrætte og udsætte sund vildlakseyngel, som efter et liv i Østersøen i høj grad vil vende tilbage til de Bornholmske kystvande.

Danske Havne ser frem til, at erhvervshavnene kan trække på ekspertisen i det nye/kommende forskningscenter for marin naturgenopretning (DK-S04). Det er vigtigt, at centeret får en stor formidlings- og hands-on-rådgivningsrolle, bl.a. i forbindelse med havneudvidelser og lignende.

Mindskelse af marint affald:

Danske Havne er i udgangspunktet meget positive overfor initiativer til mindskelse af maritimt affald. I det konkrete design af projekterne er det dog væsentligt at tage hensyn til erhvervshavnens indretning og til at udvikle let genkendelige plug-and-play løsninger, til fx indsamlingsbeholdere, som fungerer for både havn og øvrige aktører, når der skal indleveres og videreformidles affald. Erhvervshavnene tilbyder allerede at tage gratis imod opfisket havaffald, og fiskerne gør en stor indsats, som der kan bygges videre på.

Aktiviteter under denne hovedindsats er bl.a.:

DK-HSII-60 Rapportering og opsamling af tabte, efterladte og umærkede fiskeredskaber
DK-HSII-61 Opfiskning af spøgelsesnet i Limfjorden*
DK-HSII-62 Udvidet krav om rapportering af tabte fiskeredskaber til også at omfatte fritidsfiskere
DK-HSII-63 Udvidet producentansvar for fiskeredskaber
DK-HSII-64 Oplysningsindsats til forebyggelse af spøgelsesnet og marint affald
DK-HSII-66 Strandoprydningspuljen (4-årig tilskudspulje med fokus på lokale initiativer)*
DK-S35 "Deep Dive" karakterisering af marint affald.
KHSII-16 Reduktion af marint affald iht. plashandlingsplan, f.eks. opfiskning af spøgelsesnet.

Forurenende stoffer:

I forslaget til indsatsplan indgår en række indsatser vedr. forurenende stoffer i det marine miljø. Danske Havne er generelt positiv overfor nedbringelse af disse stoffer i kystvandene, så længe der er proportionalitet i indsatsen. Eksempler på indsatser er:

DK-HSII-95 Forsvarets beredskab for akutte forureningshændelser*
DK-HSII-96 Grænseværdier for PFAS i overfladevand og spildevandsslam
DK-S16 Vurdering af miljøpåvirkninger samt handlemuligheder ift. scrubber-udledninger
DK-S30 MUDP-projekter vedrørende marint affald og mikroplast
DK-S36 Udvikling af metoder til måling og karakterisering af mikroplast i sediment*

Sameksistens:

Sameksistens på havområderne er en vigtig ambition i havstrategien og indsatsprogrammet:

Her står bl.a.: "Udpegnings og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havområder. Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal, stigende til 8 pct. i 2028 og 10 pct. i 2030. Herudover udpeges enkelte områder som almindeligt beskyttede, hvor der efter en konkret vurdering kan være sameksistens mellem natur og menneskelige aktiviteter. Formålet med udpegningen er bl.a. at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder."

DKS40: "Oprettelse af COEX-lab om sameksistens mellem vedvarende energi og natur. Der er afsat bevilling til et offentligt-privat partnerskab "Coex-lab", som har til formål at skabe ny evidensbaseret viden om sameksistens mellem vedvarende

energi og biodiversitet samt øget samarbejde mellem aktørerne på området. Coex-lab skal bidrage til at understøtte både udbygningen af vedvarende energi og hensynet til natur-, miljø- og biodiversitet”.

Der vil være potentialer i at analysere og implementere værdiskabende sameksistens vedr. områder nær visse relevante erhvervshavne, beliggende tæt ved vigtige, men sårbare marine naturområder.

Folketinget har vedtaget oprettelsen af en ny havnaturfond på foreløbig 500 mil. kr. Danske havne foreslår, at pengene bl.a. kan gå til aktiv naturgenopretning i brede inkluderende fællesskaber i et givent vandområde. Med et højt fokus på og viden om sameksistens, og hvor gode erfaringer fra udlandet også kan hentes ind. Erhvervshavnene skal have mulighed for at deltage og bidrage i disse projekter, hvor relevant.

Med venlig hilsen

Camilla Rosenhagen

Danske Havne

Miljøministeriet
Departementet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

6. DECEMBER 2023

Indsendt via hav@mim.dk

DIF'S HØRINGSSVAR VEDRØRENDE HAVSTRATEGIENS INDSATSPROGRAM JOURNALNUMMER 2023 - 9290

Danmarks Idrætsforbund (DIF) takker for muligheden for at give vores bemærkninger til det fremlagte udkast til Danmarks Havstrategi II samt udpegning af nye beskyttede havstrategiområder.

Vi har drøftet høringsmaterialet med vores forskellige vandsportsforbund, og dette høringssvar er udtryk for vores sammenfattende bemærkninger.

Generelle bemærkninger

Helt generelt bakker DIF op om indsatser for at forbedre naturen og biodiversiteten. Rent havmiljø og rigt dyre- og planteliv er vigtigt for idrætten, idet mange idrætsaktiviteter foregår i eller på vandet, og mange af vores medlemmer er naturinteresserede, og naturoplevelser er vigtige for deres lyst til at komme på og i vandet. Derudover er der også et sundhedsaspekt. Flere og flere klubber bliver mødet af bekymrede forældre, der er usikre på, om der er en sundhedsrisiko, hvis deres børn sluger havvand. Det er derfor kort sagt vigtigt for idrætten at bidrage til et godt havmiljø og en god miljøtilstand i havet.

Tænk synergier mellem indsatsprogram og idrætsforeninger

DIF og vores forbund og deres klubber bidrager gerne til indsatser, der kan samtænkes med idrætsaktiviteter. DIF har underskrevet den internationale erklæring 'Sports for Nature', der er lanceret af UICN og UNEP. Herigennem har DIF forpligtet sig til at iværksætte ambitiøse og målbare indsatser for naturen. DIF har på den baggrund udarbejdet en handleplan for de næste fire år, hvor der er flere indsatser, der spiller fint sammen med havstrategiens indsatsprogram. F.eks. vil DIF lave kampagne for god adfærd i naturen, lancere en samlet og koordineret affaldsindsamling for idrætsforeninger og igangsætte initiativer for øget biodiversitet på idrættens arealer. Flere af vores vandsportsforbund bidrager allerede aktivt til indsatser for at forbedre natur og havmiljø. For eksempel gennemfører Dansk Kano- og kajakforbund affaldsindsamlinger i kajak, og Dansk Sportsdykkerforbund bidrager til Ocean Plastic Forum, hvor forbundets medlemmer og frivillige dykkere opsamler større forekomster af spøgelsesnet og tabte fiskeredskaber i de danske farvande. Formålet er at fjerne plast som forureningskilder – både langs

DIF

DANMARKS IDRÆTSFORBUND

IDRÆTTENS HUS
2605 BRØNDBY

T: 63 20 61 00
WWW.DIF.DK

SIDE 1 AF 2

PROTEKTOR
HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

BEVÆGER DANMARK

vores kyster og i vores farvande – fordi det nedbrydes i havet og optræder som mikroplast i fødekæden.

Undgå utilsigtede begrænsninger for friluftslivet

Vores vandsportsforbund og klubber bidrager som nævnt gerne til indsatser for at skabe bedre havmiljø og biodiversitet. Ligeledes gør vores forbund og idrætsforeninger en stor indsats for at fremme en bæredygtig adfærd blandt medlemmerne, hvor aktiviteter tager hensyn til omgivelserne. Vandsportsaktiviteterne foregår derfor helt problemfrit i harmoni med naturen uden at forurene eller forstyrre. Vi tager hensyn og respekterer restriktioner og beskyttede områder. Men desværre oplever vi ofte, at friluftslivet bliver begrænset urimeligt og helt utilsigtet i forbindelse med nye indsatser for naturen, fordi man glemmer at inddrage forbund og idrætsforeninger. Naturnationalparkerne er godt eksempel på dette, men også lovgivning, hvor det organiserede fritidsliv rammes helt utilsigtet. For at undgå dette ser vi gerne, at det mere tydeligt indskrives i havstrategiens indsatsprogram, at indsatserne bør tilrettelægges, så de er forenelige med fritidslivet, og at en bæredygtig balance mellem benyttelse og beskyttelse er udgangspunkt for enhver indsats.

Vi vil ligeledes opfordre til at Miljøministeriet inviterer de relevante vandsportsforbund til at deltage i den kommende nationale arbejdsgruppe, der vil være ansvarlig for udarbejdelsen af projektforslagene vedrørende marine naturnationalparker. Forbundene besidder relevant viden om den danske befolknings fritidsanvendelse af havet, og kan bidrage med relevant viden og muligheder for synergier med friluftslivet i området.

Afslutningsvis vil vi blot nævne, at vi i DIF står til rådighed for samarbejde og dialog med Miljøministeriet om indsatser til glæde for alle - både naturen og friluftslivet.

Med venlig hilsen

Casper Lindemann
Outdoorkonsulent, DIF PA
Tlf. 40 35 29 87
cli@dif.dk

SIDE 2 AF 2

PROTEKTOR
HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

BEVÆGER DANMARK

Danmarks Naturfredningsforenings høringssvar til Danmarks Havstrategi II – Indsatsprogram samt de beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder

Indhold

Generelle bemærkninger	4
Generelle indsatser og utilstrækkelig opnåelse af GES	4
Miljømål	5
Brug af undtagelsesbestemmelser	5
Datamangel.....	6
Beskyttede områder	7
Beskyttelsesgraden i de almindeligt beskyttede havstrategiområder	7
Mangler og udfordringer for både strengt beskyttede og almindeligt beskyttede havstrategiområder	8
Randzoneeffekter.....	8
Overvågning	8
Nabobloktilladelser	9
Anlæg og vedligehold af kabler.....	9
Strengt beskyttede områder.....	10
Tilladelse af jagt i områderne	10
Visse fiskerier med stang og undervandsjagt tillades i områderne.....	11
Forsvarsaktiviteter	11
Opankring.....	11
Skibsfart og sejladskorridorer	12
Områdespecifikke kommentarer	12
Øresund.....	12
Område O.....	13
Øvrigt	13
Deskriptorspecifikke kommentarer	13
D1 Fugle	13
D1 Havpattedyr.....	15
D1 Fisk	17
D1 Pelagiske habitater	19
D2 Ikke-hjemmehørende arter	20
D3 Erhvervsfisk.....	21
D4 Fødenet.....	23
D5 Næringsstoffer	24
D6 Havbundens integritet.....	25
D7 hydrografiske ændringer	28
D8.....	29

Miljøfarlige stoffer	29
Akutte forureningshændelser	32
D9 Miljøfarlige stoffer i fisk til konsum	32
D10 Marint Affald	33
D11 Undervandsstøj	34

Generelle bemærkninger

Danmarks Naturfredningsforening (DN) har set frem til, at indsatsprogrammet for Danmarks havstrategi II blev sendt i høring. Efter grundig gennemlæsning af programmet, må DN beklageligvis konstatere, at regeringen trods næsten to års forsinkelse, har sendt et program i høring, der er utilstrækkelig i forhold til at forbedre havmiljøets tilstand og efterleve den danske EU-forpligtelser om at opnå god miljøtilstand for de 11 omfattede deskriptorer og underliggende kriterier – noget vi som i princippet burde være nået i 2020.

Indsatsprogrammet indeholder alt overvejende eksisterende indsatser, som ikke vil ændre havmiljøets tilstand. DN anser derfor programmet som værende særdeles uambitiøst. Med biodiversitetskrise og ikke mindst den uhørt dårlige tilstand som det danske havmiljø er i, burde regeringen være gået forrest med omfattende indsatser for at vende udviklingen. På de kommende sider gennemgås generelle mangler og problemer med indsatsprogrammet, såvel som deskriptorspecifikke udfordringer. DN har heri også søgt at belyse hvilke indsatser, der bør inkluderes i det endelige indsatsprogrammet, så Danmark i højere grad efterlever direktivets forpligtelser.

Generelle indsatser og utilstrækkelig opnåelse af GES

Indsatsprogrammet skal sikre opnåelse af god miljøtilstand i danske farvande inden for havstrategiens 11 deskriptorer. I den samlede konklusion fremgår en tabel om hvilke miljømål man forventer at opnå god miljøtilstand for, på baggrund af indsatsprogrammet. I opgørelsen indgår 65 miljømål og kriterier, heraf fremgår det, at man opnår god miljøtilstand for 45 af disse. Det virker umiddelbart imponerende, men kigger man efter, så opnås GES kun delvist for flere af disse mål, f.eks. kan det være at GES opnås i Nordsøen, mens der i Østersøen ikke forventes at opnås GES. Der er også 7 af de mål, der er opnået, som omhandler deltagelse i regionalt samarbejde, forbedring af datagrundlag og en række andre mål, som i sig selv ikke kan siges at bidrage til god miljøtilstand for de enkelte deskriptorer.

Modsat denne opgørelse kan det konkluderes, at der gøres brug af undtagelsesbestemmelser for 5 deskriptorer, og at det for ingen af de 11 deskriptorer kan konkluderes, at man når i mål på alle kriterier og miljømål. Indenfor 7 af deskriptorerne vurderes det ligefrem overvejende usandsynligt, at de nye indsatser er tilstrækkelige til at opnå god miljøtilstand. Dertil kommer, at det for yderligere 3 kriterier konkluderes, at det slet ikke er muligt at vurdere om GES opnås. For flere af de indsatser, hvor det vurderes muligt at kunne nå GES, er denne vurdering forbundet med en væsentlig usikkerhed, eller det er ligefrem overvejende usandsynligt. Når ministerens i sit forord fremhæver, at indsatsprogrammet ikke løser alle havets problemer, så bør man derfor måske spørge, hvilket af havets problemer det er, at indsatsprogrammet faktisk løser?

Når man kigger nærmere på de mange indsatser, som indgår i indsatsprogrammet, må man også konkludere, at mange af indsatserne primært vil have meget lokale virkninger, eller er indsatser som næppe vil gøre en væsentlig forskel på tilstanden. Derfor vurderer DN, at det for mange kriterier bør kunne konkluderes at GES fortsat ikke nås på baggrund af dette indsatsprogram. DN vil derfor kraftigt opfordre til, at indsatserne søges forbedret, for at sikre at vi kommer nærmere GES. Med den nuværende tilstand i det danske havmiljø, så har vi ikke tid til at vente på næste basisanalyse eller næste indsatsprogram.

Derfor må det desværre konkluderes, at indsatsprogrammet bør dumpes som utilstrækkeligt. Det kan konkluderes, at regeringen ikke har søgt at finde løsninger, der som minimum kan sandsynliggøre at god miljøtilstand kan opnås.

Miljømål

Med indsatsprogrammet udstilles utilstrækkeligheden af mange af de miljømål, der blev sat i forbindelse i *Danmarks Havstrategi II Første del - God miljøtilstand, Basisanalyse, Miljømål* fra 2019. I samme rapport beskrives et miljømål som følger: *"Fastsættelsen af miljømål sker med henblik på at sigte imod opnåelsen af god miljøtilstand. Miljømålene er bindende for myndigheder, jf. lovens § 18. Således skal det – på baggrund af definitionen af god miljøtilstand og den aktuelle tilstand i havmiljøet – vurderes, om god miljøtilstand vil blive opnået. Hvis ikke dette er tilfældet, skal der fastsættes miljømål og tilhørende indikatorer for at sigte imod opnåelsen af god miljøtilstand."* DN må konkludere, at adskillige af miljømålene fra 2019 ikke lever op til ovennævnte krav. De handler om deltagelse i internationale møder, indsamling af supplerende data, osv. Opnåelse heraf er ikke direkte relateret til opnåelse af god miljøtilstand for de tilhørende kriterier eller deskriptorer. Derfor vurderer DN også, at det i princippet kan være ligegyldigt i et indsatsprogram om et sådant miljømål opnås, og at det klart bør fremgå af indsatsprogrammet og oversigten, at de ikke i sig selv bringer Danmark tættere på god miljø tilstand. I tilfælde hvor sådanne miljømål vurderes at blive opnået bør det som minimum klart beskrives, hvordan denne nye viden eller internationale mødedeltagelse vil blive anvendt i perioden, med henblik på faktisk at forbedre miljøets tilstand og dermed opnå god miljøtilstand.

DN vil kraftigt anbefale at ovennævnte krav til et miljømål holdes for øje, når der i 2024 på ny skal fastsætte miljømål.

Brug af undtagelsesbestemmelser

I indsatsprogrammet konstateres det, at årsagen til manglende målopfyldelse for de 5 deskriptorer ikke-hjemmehørende arter, eutrofiering, forurenende stoffer, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum samt marint affald er *"... handlinger eller undladelser, som Danmark ikke er ansvarlig for"*, dvs. at Danmark bruger direktivets undtagelsesbestemmelse, jf. direktivets 14, stk. 1, litra a. Brugen af denne undtagelsesbestemmelse aktiverer artikel 15 i Havstrategidirektivet som lyder: *"Hvis en medlemsstat støder på et problem, der påvirker dens havområders miljøtilstand, og som ikke kan løses ved nationale foranstaltninger, eller som er knyttet til en anden fællesskabspolitik eller en international aftale, underretter den Kommissionen herom og forelægger dokumentation til underbygning af sit synspunkt."*

DN finder det uhensigtsmæssigt og beklageligt, at indsatsprogrammet ikke indeholder de anbefalinger, som Miljøministeriet er forpligtet til at forelægge for EU-Kommissionen ifølge artikel 15.

I indsatsprogrammet bliver der også brugt en anden undtagelse – naturlig forsinkelse af forbedring. Denne undtagelse kan anvendes når alle nødvendige indsatser for at nå god miljøtilstand er implementerede, men når der er en naturlig forsinkelsen på responsen i økosystemet til indsatserne, som gør, at GES ikke kan nås inden for tidsfristen. Undtagelsen bliver brugt ift. deskriptorerne for eutrofiering, forurenende stoffer, forurenende stoffer ii fisk og skaldyr til konsum samt for marint affald. For at kunne anvende denne undtagelse kræves det altså, at regeringen har iværksat alle de indsatser som er nødvendige for at nå GES, jf. artikel 1. DN kan dog konstatere at dette ikke kan være tilfældet for flere af deskriptorerne, som undtagelsen bruges for, bl.a. eutrofiering og miljøfarlige stoffer. Dermed kan DN konkludere, at indsatsprogrammet ikke opfylder direktivets krav i brugen af undtagelsesbestemmelserne, hvilket DN finder yderst beklageligt og foruroligende. DN opfordrer derfor til, at der iværksættes yderligere foranstaltninger for disse deskriptorer.

Endvidere skal miljøministeren jf. havstrategilovens § 11, stk. 4, træffe passende ad hoc-foranstaltninger med henblik på at opfylde miljømålene i størst muligt omfang i de tilfælde undtagelsesbestemmelser anvendes. DN så gerne at disse ad-hoc foranstaltninger havde været omfattet af indsatsprogrammet.

Datamangel

En anden observation der går igen i adskillige kriterier er, at der mangler data. Det er ikke noget nyt, idet dette også indgik i sidste basisanalyse og sidste indsatsprogram. DN er enige i denne omfattende datamangel, men for at kunne leve op til direktivets krav og forpligtelser, så er der behov for en plan til at løse dette problem. I indsatsprogrammet nævnes iværksættelse af en række mindre undersøgelser, men disse vil ikke løse det overordnede problem. En række af datamanglerne skyldes også, at Danmark ikke lever op til en række direktivkrav for overvågning. Det gælder f.eks. manglende kortlægning af havbunden. Hvis vi skal sikre havbunden, har vi behov for en kortlægning af det danske havareal. Dette vil også dække eksisterende forpligtelser under habitatdirektivet, den kommende naturgenopretningsforordning mv. Det vil også løse videnshuller i forbindelse med planlægning af udbygning af VE, forvaltning af fiskeriet osv. En sådan indsats er omkostningstung, men bør indgå som en indsats i indsatsprogrammet. Tilsvarende behov findes for andre områder, såsom overvågning af fiskeriet ift. viden om bifangst, fiskerikvoter og meget andet. DN vil derfor stærk opfordre til, at der iværksettes den nødvendige og helt lovpligtige dataindsamling og der laves en plan for, hvordan data kan indhentes på både kort og lang sigt, således dette ikke fremadrettet skal være en undskyldningen for ikke at forbedre tilstanden for det danske havmiljø.

Beskyttede områder

DN støtter varmt op om udpegningen af beskyttede og nye strengt beskyttede havstrategiområder. Særligt ser DN udpegning af nye strengt beskyttede områder og planen om at nå 10 pct strengt beskyttede områder i 2030 som et meget vigtigt skridt på vejen mod at beskytte den marine biodiversitet, og sikre kerneområder for arter og naturtyper. Det er dog vigtigt, at de beskyttede og strengt beskyttede områder placeres de rette steder, og at de beskyttes tilstrækkeligt til at sikre, at de opnår den tiltænke effekt.

I indsatsprogrammet indgår dels udpegning af 6 pct strengt beskyttede områder nu, men også en beslutning om 8 pct beskyttede områder i 2028 og 10 pct i 2030. DN ser den fastsatte tidsramme som en stor udfordring for at leve op til hensigten om at beskytte 10 pct inden 2030. Skal Danmark leve op til EU's Biodiversitetsstrategi og HELCOMs Baltic Sea Action Plan om at have 10 pct strengt beskyttede områder i 2030, så skal de 10 pct strengt beskyttede områder være gennemført og beskyttede i 2030. Det betyder, at områderne senest bør udpeges i 2027, hvis der skal være nogen chance for, at den nødvendige fiskeriregulering i områderne kan være gennemført i 2030. Hidtil har det taget ca. fem år at gennemføre fiskeriregulering under EU's fælles fiskeripolitik. DN vil derfor forslå, at der allerede nu nedsættes et udvalg af eksperter, som kan identificere de sidste procenter af streng beskyttelse. Det bør overlades til eksperter, da datagrundlaget for den hidtidige udpegning af strengt beskyttede områder, som det fremgår af høringsmaterialet, har været yderst spinkelt. Derfor bliver inddragelse af eksperter afgørende for udpegningen af de resterende områder, hvis det skal sikres, at de strengt beskyttede områder kan bidrage til den beskyttelse af det marine miljø, som det danske havmiljø i høj grad har brug for, bl.a. ved at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede områder.

I indsatsprogrammet indgår udpegningen som en indsats for at nå god miljøtilstand for adskillige kriterier, også uden at der er taget hensyn til disse kriterier i forbindelse med udpegningen af områderne. Skal de kommende områder således bidrage til opnåelse af GES på tværs af kriterier, bør disse deskriptorer indtænkes i kommende udpegningskriterier.

Beskyttelsesgraden i de almindeligt beskyttede havstrategiområder

DN ser med stor bekymring på, at regeringen med indsatsprogrammet forringer beskyttelsen af de eksisterende havstrategiområder i Kattegat. DN er meget kritisk overfor denne tilgang, som fremadrettet potentielt vil tillade råstofindvinding og vedvarende energiprojekter i områderne baseret på en miljøvurdering. Der bør stilles meget klare krav til, hvad en sådan vurdering skal omfatte. Det fremgår af høringsmaterialet, at aktiviteten ikke må påvirke områdets integritet. Vi antager, at udpegningsgrundlaget for de eksisterende områder i Kattegat, ligesom for de nye almindeligt beskyttede områder, bliver alle havbundens overordnede habitattyper, og de dertil knyttede arter. I så fald bør ingen aktiviteter, som påvirker havbunden negativt, kunne tillades i områderne.

DN antager ligeledes, at man i vejledning til myndigheder og private aktører om miljøvurderinger vil tage udgangspunkt i den såkaldte habitatvejledning¹. Heraf fremgår det, at *"Konsekvensvurderingen skal således forholde sig konkret til, om den ønskede plan eller projekt skader det konkrete udpegningsgrundlag."* og senere *"Omvendt kan der være tale om en skade, hvis blot én art eller naturtype på udpegningsgrundlaget påvirkes væsentligt."* Dette vurderes at svare til, at aktiviteten kan skade områdets integritet, som det fremgår af høringsmaterialet. Når udpegningsgrundlaget er hele hav-

¹ <https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2020/12/978-87-7038-248-9.pdf>

bunden, vil DN stærkt anbefale, at man fra starten udelukker de aktiviteter som f.eks. råstofindvinding, klapping, anlæg af VE og andre anlæg, som man ved ikke kan gennemføres uden at skade havbunden, og dermed udpegningsgrundlaget.

Mangler og udfordringer for både strengt beskyttede og almindeligt beskyttede havstrategiområder

Randzoneeffekter

Det fremgår af det ikke-tekniske resumé, at de udpegede områder ikke har overlap med eksisterende tilladelser til f.eks. havvind, og at det ikke forventes at have væsentlige negative konsekvenser for udbygning af bl.a. havvind. DN støtter, at man i videst muligt omfang, har sikret sig, at de nyudpegede områder ikke overlapper med sådanne aktiviteter.

Derimod grænser områderne ofte lige op til zoner udlagt i havplanen for flere aktiviteter, herunder særligt VE og råstofindvinding. DN finder det meget problematisk, at der for både de almindelige og de strengt beskyttede områder ikke skal laves konsekvensvurderinger af aktiviteter, der foregår lige udenfor områderne, men som vil kunne have en negativ påvirkning på udpegningsgrundlaget inde i de beskyttede områder. Der er stor forskel på arealet af de udpegede almindelige og strengt beskyttede områder, men især de mindre områder vil kunne opleve en massiv randpåvirkning fra aktiviteter ind i området. Det vil medvirke til en negativ påvirkning i det beskyttede område. DN anbefaler, at der sættes krav om konsekvensvurderinger af aktiviteter uden for havstrategiområderne ligesom det kendes fra forvaltningen af Natura 2000-områder. Særligt hvis regeringen vælger at holde fast i løsningen om konsekvensvurderinger for aktiviteter inde i de almindelige beskyttede områder, ser DN ingen saglig begrundelse for, at dette krav ikke også skal gælde for aktiviteter uden for områderne.

Overvågning

Udpegningen af nye beskyttede og strengt beskyttede områder kræver ny overvågning. Der skal ske overvågning i begge typer af områder. Formålet med udpegningen af områderne er at øge og beskytte den marine biodiversitet og leve op til havstrategidirektivets krav om et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede områder. I direktivet fremgår det endvidere, at " ... *det er af afgørende betydning for opfyldelsen af dette direktivs målsætninger at sikre integreringen af bevarelsesmål, forvaltningsforanstaltninger og overvågnings- og evalueringsaktiviteter for geografiske beskyttelsesforanstaltninger såsom særlige bevaringsområder, særligt beskyttede områder og beskyttede havområder*".

Det er således afgørende, at overvågningen omfatter baseline og løbende overvågning inkl. effekt-overvågning for områdernes udpegningsgrundlag. Dette omfatter, for de almindelige beskyttede områder, som minimum overvågning af havbunden. I de strengt beskyttede områder bør overvågning omfatte alle biodiversitetsparametre, da formålet med områderne er beskyttelse af hele det marine økosystem i området. Dertil kommer, at udpegningen af områderne løftes som en indsats under deskriptor D1 (for fugle, havpattedyr og ikke kommercielle fisk), D3, D6 og D11. Jf. havstrategidirektivets bilag V punkt 3 fremgår det, at det som en del af overvågningsprogrammet "*Det må sikres, at der tilvejebringes oplysninger, som gør det muligt at vurdere virkningerne af de i artikel 13 nævnte foranstaltninger.*" Således er der krav om, at der gennemføres tilstrækkelig overvågning i områderne til at effekten af udpegningen af områderne sikres.

Af Aftale om havplanen² fremgår det desuden af afsnit 18, at de nye beskyttede og strengt beskyttede områder skal indmeldes til EU med det formål at bidrage til EU's Biodiversitetsstrategi. I strategien, som Danmark har tilsluttet sig, indgår 'Naturbeskyttelse, centrale tilsagn frem til 2030' som punkt nr. 3, at medlemslandet skal "*Effektivt forvalte alle beskyttede områder, fastlægge klare bevaringsmål og -foranstaltninger og overvåge disse på hensigtsmæssig vis.*"

DN finder, at overvågningen er uklart og mangelfulgt beskrevet, og det fremgår ikke at ovenstående forpligtelser vil være dækket af overvågningen. Den foreslåede overvågning af områdernes biologi vil være både mangelfuld og utilstrækkelig. Det fremgår, at der skal laves monitorering af mindst to af de udpegede beskyttede havområde, hvilket ikke på nogen måde vil være tilstrækkeligt til at følge den biologiske udvikling i alle områderne.

Det fremgår endvidere af høringsmaterialet (Nye beskyttede havstrategiområder), at der er gennemført baseline analyse og kortlægning af de strengt beskyttede områder, som indgik i høringen fra 2021. DN er bekendt med, at der er foretaget en kortlægning af områderne i Østersøen, men var ikke klar over, at der skulle være foretaget tilsvarende eller andre undersøgelser af områderne i Nordsøen. Hvis det er tilfældet, bedes disse undersøgelser ses beskrevet, og i så fald vil DN anmode om at naturbeskrivelserne for områderne i Nordsøen og Skagerrak (i rapportererne *Nye beskyttede havstrategiområder* og *Udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder*), herunder forekomster af arter og naturtyper, uddybes.

Nabobloktilladelser

DN finder det yderst problematisk, at det for områder i koncessionszonen for olie-gas kan risikeres, at områderne skal erstattes, hvis der opstår ønske om nabobloktilladelse indenfor 15 km af området. I DN's optik, giver dette ikke områderne en reel beskyttelse. DN skal derfor opfordre til, at muligheden for at flytte områderne ifm. en nabobloktilladelse fjernes, både for at sikre de beskyttede områder, men også for at beholde olie og gas i undergrunden, jf. Parisaftalen og Danmarks Klimalov der juridisk forpligter os til at reducere udledningen af drivhusgasser i 2030 med 70% ift. 1990-niveauet, og at vi opnår klimaneutralitet senest i 2050.

Det drejer sig om områderne G og H. Særligt område G beskrives som et område, der omfatter en lang række prioriterede naturtyper og har en stor diversitet. Naturtyperne, der findes i område G er relativt sjældne i danske farvande, og findes udover i området primært inden for zoner udlagt til VE. Området vil således også bidrage til, at Danmark kan opnå EU's tærskelværdier for tab og forstyrrelse af havbunden D6. Disse områders placering er således udlagt af en årsag, og kan ikke blot flyttes og erstattes af andre områder uden videre. Når fiskerireguleringen er på plads, vil det ligeledes være meget vanskeligt blot at flytte områderne.

Anlæg og vedligehold af kabler

DN er kritiske ang. anlæg af nye rør og kabler, særligt i de strengt beskyttede områder. Der bør jf. havretskonventionen, navnlig inden for 12 sømil, være mulighed for at begrænse udlæg af nye kabler. Anlæg af rør og kabler medfører, afhængigt af anlægsmetoden, et tab eller kraftig forstyrrelse på havbunden. Aktiviteten kan også udgøre en bremsning i migration af visse bundlevende arter. Kabler og rør bør derfor, i videst muligt omfang, anlægges rundt om områderne i stedet for igennem områderne. I høringsmaterialet fremgår det, at godkendelsesmyndigheden skal sikre, at det sker under størst mulig hensyntagen naturværdier/udpegningsgrundlaget, men at der kan tages økonomiske

² <https://em.dk/Media/638314155637865872/aftaletekst-danmarks-havplan.pdf>

hensyn. DN mener, at for både almindeligt og strengt beskyttede områder, men særligt for de strengt beskyttede områder bør økonomiske hensyn ikke kunne lægges til grund for en så skadelig og omfattende forstyrrelse. Der bør således ikke kunne tages økonomiske hensyn, der kan dog potentielt kunne tages hensyn til forsyningssikkerhed, hvis der ikke er nogen mulige alternative kabel-/rørføring uden om området.

Strengt beskyttede områder

Formålet med strengt beskyttede områder er at lave en slags referenceområder - områder som får fred for stort set alle aktiviteter. Det sikrer et tilstrækkeligt frirum for arter og naturtyper.

I EU's vejledning om udpegning og forvaltning af beskyttede områder under EU's Biodiversitetsstrategi "*Criteria and guidance for protected areas designations*"³ defineres strengt beskyttede områder som følgende:

"Strictly protected areas are fully and legally protected areas designated to conserve and/or restore the integrity of biodiversity-rich natural areas with their underlying ecological structure and supporting natural environmental processes. Natural processes are therefore left essentially undisturbed from human pressures and threats to the area's overall ecological structure and functioning, independently of whether those pressures and threats are located inside or outside the strictly protected area".

I vejledningen uddybes endvidere:

"The condition that natural processes should be left essentially undisturbed by human pressures and threats means that many strictly protected areas will be nonintervention areas, where only limited and well-controlled activities that either do not interfere with natural processes or enhance them will be allowed".

På den baggrund mener DN ikke, at den foreslåede forvaltning er kompatibel med forvaltning af et strengt beskyttet område. Det skyldes, at en lang række aktiviteter undtages fra beskyttelsen. Med disse undtagelser er der grund til at antage, at EU ikke vil anerkende områderne som strengt beskyttede, og dermed som et skridt mod at bidrage til målene i EU's Biodiversitetsstrategi.

Nedenfor gennemgås de enkelte tilladte aktiviteter, og DN's holdning hertil:

Tilladelse af jagt i områderne

DN bemærker, at jagt og undervandsjagt tillades i områderne. DN antager, at det medfører at jagt med skydevåben på fugle og sæler vil tillades. I et strengt beskyttet område skal naturen og dyrene have førsteret, og områderne skal være refugier for arter, hvor man minimerer støj og forstyrrelser mest muligt. Jagt og andre ekstraktive aktiviteter er uforenelige med streng beskyttelse, da det medfører, at individer fjernes fra bestande, samt at områderne bliver forstyrrede af direkte menneskelig aktivitet ved at indføre støj og forstyrrelse af både fuglebestande og havpattedyr. Jagt i områderne vil højst sandsynligt ske fra motorbåde, hvilket vil øge omfanget af undervandsstøj inde i området, og man må forvente en eller anden form for opankring, hvilket yderligere forstyrrer havbunden og de arter, som lever der – hvilket er i direkte strid med beskyttelsen af havbunden.

Jagt og alle typer af fiskeri eller indsamling af arter er også tydeligt forbudt i IUCN's definition af

³ https://environment.ec.europa.eu/system/files/2022-01/SWD_guidance_protected_areas.pdf

streng beskyttelse. DN mener derfor, at alle typer af jagt bør tilføjes til listen over forbudte aktiviteter indenfor de strengt beskyttede områder. Der er allerede flere eksempler på områder med forbud mod jagt, og DN ser ingen begrundelse for, at et forbud i disse nye områder, ikke kan håndhæves.

Visse fiskerier med stang og undervandsjagt tillades i områderne.

Strengt beskyttede områder skal som minimum være no-take zoner. Hermed skal alt udtag i områderne forbydes. DN mener ikke, at det giver mening at forbyde alt erhvervsfiskeri, men alligevel tillade et rekreativt fiskeri med stang eller undervandsjagt. Disse to aktiviteter går specifikt efter de største individer - trophy fish - som vil være de mest værdifulde individer for bestanden i forhold til reproduktion, ikke mindst da hunfisk bliver uforholdsmæssigt mere fertile med alder og størrelse. Fiskeriet kan således potentielt fjerne de mest fertile individer, hvilket kan have negative konsekvenser for hele bestanden.

Hvis vi vil have effektivt beskyttede referenceområder, bør strengt beskyttede områder være uden nogen form for fiskeri eller anden menneskelig ekstraktion. Behov herfor understreges også af Biodiversitetsrådet, der i deres årsrapport fra 2023 fremfører at "*Rekreativt ressourceudtag, herunder jagt, fiskeri* og sankning bør som udgangspunkt undgås.*"⁴ Ligesom for jagt kan et fiskeri med stang eller undervandsjagt øge motorbådsaktivitet og opankring i områderne, og dermed omfanget af støj og forstyrrelse på havbunden.

Forsvarsaktiviteter

Forsvaret er undtaget havstrategidirektivet, men trods dette fremgår det af havstrategidirektivets artikel 2, stk. 2, at "*Medlemsstaterne skal dog bestræbe sig på at sikre, at disse aktiviteter (red. aktiviteter, der alene tjener forsvarsformål eller den nationale sikkerhed) gennemføres på en måde, der, så vidt det er rimeligt og praktisk muligt, er forenelig med målene i dette direktiv.*" Det bør derfor pålægges forsvaret, i videst muligt omfang, at undgå aktiviteter inden for de strengt beskyttede områder. Et af formålene med udpegningen er at udelukke aktiviteter, der kan skade udpegningsgrundlaget, og hindre opnåelsen af det angivne formål – at medvirke til at naturtyperne kan opnå god miljøtilstand (s. 4 i *Udpegning af beskyttede havstrategiområder*). Det omfatter aktiviteter, der medfører tab og forstyrrelse på havbunden i områderne, eller medfører væsentlige støjgener, som skader områdets arter. Selvom områderne udpeges under havstrategidirektivet, så anser DN det ikke for værende foreneligt med streng beskyttelse, hvis militære øvelser med f.eks. sprængninger eller sonar, kan foregå inde i områderne. DN vil kraftigt anbefale, at det som minimum bliver et krav i havstrategiområderne, at alle minerydningsaktiviteter, samt forsvarets aktiviteter, kun udføres, hvis de er bydende nødvendige, og i så fald skal påvirkningen på havnaturen søges minimeret så meget som muligt. Der skal tages særligt hensyn til undervandsstøj, og brugen af boblegardiner skal være obligatorisk ved aktiviteter som fx minerydning.

Opankring

Gentagne opankringer skader havbunden, og er dermed i strid med en beskyttelse af havbunden i både de strengt beskyttede og almindeligt beskyttede havstrategiområder. Særligt i de strengt beskyttede områder bør opankring forbydes, dog kan nødopankring tillades.

⁴ <https://www.biodiversitetsraadet.dk/pdf/2023/12/Aarsrapport-Biodiversitetsraadet-2023.pdf>

Skibsfart og sejladskorridorer

DN anerkender vanskelighederne ved at regulere skibsfart i danske farvande. Vi accepterer derfor, på den korte bane, at skibsfart fortsat kan finde sted i de strengt beskyttede områder. På længere sigt bør der dog arbejdes for at regulere skibsfarten, f.eks. at der i områderne indføres krav om slow-steaming. Sejladskorridorer dirigerer en stor del af skibsfarten. Selvom man må drive skibsfart både inden for og udenfor korridorerne, ses det tydeligt på AIS-kort, at en stor del, særligt af den tunge trafik, findes inden for korridorerne. Skibsfart medfører både lavfrekvent støj, mixing af vandsøjlen, og i lavvandede områder påvirkning på havbunden. Undersøgelser af marsvin viser tydeligt flugt adfærd fra færger og fragtskibe.

I de første 4 pct strengt beskyttede områder, ses flere som overlapper med sejladskorridorer. I de seneste 2 pct ses dette overlap ikke. DN mener derfor, at det er dybt kritisabelt, at regeringen i regi af havplanen lægger en ny sejladskorridor igennem to strengt beskyttede områder (G og H), hvor der ovenikøbet i forvejen, ikke var nogen korridorer. I DN's optik, er dette nye overlap ikke forenelige med en reel beskyttelse af områderne, og DN ønsker at den planlagte sejladskorridor fjernes fra områderne.

I forbindelse med skibsfart tillades også uddybning og oprensning af sejlrender i områderne. En sådan aktivitet bør hverken kunne findes sted i almindelige eller strengt beskyttede områder, da der er tale om en alvorlig påvirkning på havbunden, som medfører tab af havbunden – særligt hvad angår uddybning.

Områdespecifikke kommentarer

Øresund

Det nordlige Øresund udlægges som et almindeligt beskyttet havstrategiområde. I dokumentet '*Udpegning af beskyttede havstrategiområder*' fremgår det på side 5-6, at området reduceres med et bælte på 500 m fra kysten. Årsagen til denne reduktion i områdets areal er angiveligt at sikre mulighed for kystnære aktiviteter, som potentielt ikke kunne få tilladelse på baggrund af en sameksistens vurdering. I 'Aftale om havplanen' fremgår det i afsnit 37, "*... at aktiviteter i almindeligt beskyttede havstrategiområder kan finde sted, såfremt det efter en konkret vurdering kan ske uden at skade områdets integritet*". Denne model svarer til beskyttelsen i Natura 2000-områderne. Langs store dele af den danske kyst er der udlagt Natura 2000-områder. Her skal der ligeledes laves konkrete vurderinger for at vurdere, om havneaktiviteter, badebroer mv. kan opføres. DN kan derfor ikke se en årsag til at skære en zone på 500 m fra kysten ud af området i lige netop dette almindeligt beskyttede havstrategiområde, heller ikke hvis regeringen vælger at fastholde planen om konkrete vurderinger i disse områder.

I samme beskrivelse af Øresund fremgår det endvidere, at området i det nordlige Øresund ikke kun justeres langs kysten, men også at den nordlige ende (Kilen/Tragten) skæres ud, så denne fremover kun vil være Natura 2000-område. Beslutning om udpegning af området som havstrategiområde stammer fra 2018 i forbindelse med udlæg af et område med forbud mod råstofindvinding⁵. Hensigten var blandt andet, at langtidssikre råstoflukningen. Således var det klart, at de to områder havde samme afgrænsning – inklusiv Kilen/Tragten. I 'Aftale om havplan' fremgår det af afsnit 37, "*... at fiskeri med bundslæbende redskaber ikke kan foregå i de almindeligt beskyttede havstrategiområder*". I aftalen er der derimod ikke omtale af en reduktion af området. Det vurderes derfor, at denne

⁵ <https://fvm.dk/nyheder/nyhed/nyhed/jakob-ellemann-jensen-lukker-for-raastofindvinding-i-det-nordlige-oeresund>

reduktion af området er i strid med den tværpolitiske 'Aftale om havplan', da fiskeriregulering således ikke gennemføres i den nordligste del af Øresund, som det ellers måtte antages, var en del af den politiske aftale. DN mener, at det er yderst kritisabelt, at området i Øresund reduceres i størrelse, således at fiskeriet ikke lukkes i Kilen/Tragten.

Område O

DN bemærker en uoverensstemmelse i areal af området mellem tabellen på side 12 i *Nye beskyttede havstrategiområder* og områdebeskrivelsen på s 46-47 og s 25 i *Udpegning af beskyttede havstrategiområder*. Ud fra en sammenligning af kortmaterialet i den politiske aftale om havplanen og kortmateriale i indsatsprogrammet tyder det på, at der er sket en mindre reduktion i området for at undgå overlap med et fællesområde for råstofindvinding. Der er således ikke nogen eksisterende tilladelse til indvinding i området, og DN kan derfor ikke se nogen som helst grund til at tage dette hensyn. DN mener, at denne tilpasning er unødigt, og demonstrerer, at eksisterende og potentielle erhvervsaktiviteter går forud for den nødvendige beskyttelse af naturen. Man skærer et område ud, som ligger lige mellem to beskyttede stenrev, og hvor det tyder på, at der findes den prioriterede naturtype infralittoral groft sediment. DN kan således ikke se nogen faglig begrundelse for denne reduktion, og vil anbefale at beholde området i den størrelse som blev aftalt politisk i havplansforhandlingerne.

Øvrigt

DN noterer sig i øvrigt, at man har valgt at omdøbe de eksisterende beskyttede havstrategiområder i Kattegat fra ét 1-bogstavsnavn til ét andet 1-bogstavsnavn. DN vil i den forbindelse gøre opmærksom på, at de eksisterende områder med deres tidligere navne allerede optræder i flere internationale databaser over beskyttede områder (inkl. OSPAR's MPAtlas m.fl.), samt i den fiskeriregulering, som blev gennemført for områderne i EU sidste år⁶. Det kan derfor være yderst u hensigtsmæssigt at omdøbe dem. Endvidere har man valgt at anvende bogstaverne Æ, Ø og Å, som formodentlig ikke kan indgå, som bogstav, i flere af de internationale databaser. Man har dermed også "brugt alfabetet op", hvilket kan blive problematisk, når de resterende 4 pct strengt beskyttede områder skal navngives.

DN vil opfordre til, at områderne gives et egentligt navn, som man kender det fra Natura 2000-områderne. Det gør, at områderne kan huskes, og at befolkningen kan forholde sig til dem. Det gør også, at udpegningen af flere områder ikke vil udgøre et problem senere. Man kunne evt. udskrive en konkurrence og få skolebørn til at komme med bud på navngivningen. Det ville også være en mulighed for at øge kendskabet til områderne og til vigtigheden af marin naturbeskyttelse.

Deskriptorspecifikke kommentarer

D1 Fugle

Danmark er et meget vigtigt område for mange af Europas havfugle, der enten anvender vores havområder til at raste og fouragere inden de flyver videre hhv. nord eller sydpå, som fælde- og yngleområder hen over sommeren eller som overvintringsområde. Fuglebeskyttelsesområderne er udpeget for at opretholde og sikre levesteder, for sjældne, truede eller følsomme arter. Men der er

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R0952>

mange menneskelige presfaktorer, der påvirker de udpegede fuglearter negativ, hvilket tydeligt fremgår idet Danmark endnu ikke lever op til god miljøtilstand for fugle.

D1C1: Det vurderes i GAP-analysen, at omfanget af garnfiskeri vil falde. Konklusionen tager ikke hensyn til geografiske forskelle ift. hvor fiskeriet foregår, og overlap med fuglebestande. Ligeledes tages der ikke hensyn til det eksisterende fokus på omlægning af fiskeri til mere skånsomme redskaber, der generelt er meget mere skånsomme over for havmiljøet, men har langt højere bifangst af fugle. Endelige indgår der ikke nogen konkrete vurderinger af bifangsten i den antagelse. På den baggrund, og ud fra eksisterende indsatser vurderes det uvist, om Danmark vil kunne opnå GES i forhold til at bifangstdødeligheden er under niveauer, der truer arterne af fugle på lang sigt.

Der henvises udelukkende til to indsatser, der skal bidrage til GES for bifangst af fugle - udpegnings og forvaltning af nye havstrategiområder og indsats for marsvin i Natura 2000-området 'Adler grund og Rønne Banke'. DN anser ikke at disse to indsatser vil bidrage væsentlig til opnåelse af miljømålet. Det skyldes, at fiskeriregulering i de nye strengt beskyttede områder kan gavne de fuglebestande, der måtte findes i områderne, men at havstrategiområderne generelt ikke er udlagt med hensyn til fugleforekomster. Der er derimod udlagt en lang række fuglebeskyttelsesområder i de danske farvande, men der er ikke gennemført nogen fiskeriregulering i disse områder for at mindske bifangst af fugle, og der er heller ikke planer om en sådan indsats i Natura 2000-planerne. En sådan beskyttelse af fuglene i Natura 2000-områderne må formodes at have en væsentlig positiv effekt på havfugle ift. bifangst og burde indgå som en indsats i indsatsprogrammet.

I HELCOM's HOLAS III og OSPAR's QSR 2023 er der fastsat tærskelværdier og metoder for opgørelse af bifangst for fugle, men det er på nuværende tidspunkt kun muligt at vurdere tilstanden ift. bifangst for meget få arter, grundet mangel på data. Det konkluderes at miljømål om øget viden om bifangst opnås gennem en indsats om indsamling af data for bifangst af havfugle og havpattedyr. Der er ingen tvivl om, at kameraovervågning af garnfartøjer er den bedste metode til indsamling af data herfor. Men taget i betragtning af, at det eksisterende data er baseret på få både med dårlig geografisk spredning, og at data allerede indgår i HOLAS III og QSR 2023, hvor data vurderes utilstrækkeligt, vurderer DN, at der er brug for en fortsat og øget overvågning af garnfiskeriet, for at kunne lave en egentlig vurdering af tilstand og indsatsbehov for havfugle i danske farvande. Der bør igangsættes yderligere dataindsamling frem mod Havstrategi III Indsatsprogram i 2026. DN anbefaler, at der i samtlige udpegede fuglebeskyttelsesområder sikres kameraovervågning på de garnfartøjer, der fisker i områderne, og iværksættes nødvendige indsatser i områderne for at begrænse omfanget af bifangst af fugle til niveauer der er kompatible med GES.

D1C2 og C4: Det vurderes i indsatsprogrammet, at der er usikkerhed om hvorvidt tiltagene er tilstrækkelige til at sikre bestande og levesteder oprethold og beskyttet. Der er udlagt en lang række fuglebeskyttelsesområder i danske farvande, men der er ikke indført nødvendige tiltag for at beskytte fuglene i områderne. Det omfatter f.eks. beskyttelse af deres fourageringsområder ift. fiskeri, hvilket bør omfatte regulering af bundslæbende fiskeri ift. fugle, der søger føde i på havbunden. Det bør også omfatte restriktioner ift. opsætning af havvind, især for fugle som bliver signifikant påvirkede af dette, såsom rødstrubet lom. Derfor er det bekymrende, at der i den reviderede Havplan findes et overlap mellem udviklingszoner for VE og det nye fugleområde Østlige Tyske Bugt/Sydlig Nordsø. DN finder, at VE-området må fjernes, og dermed vige for at fugleområde sikres, dette både for at sikre fuglene på udpegningsgrundlaget for området, men også for at nærme sig en mulighed for at opnå GES for deskriptoren.

D1C3 og C5: Hvis der ingen viden er, bør dette være fokus punkt, og en indsats bør derfor være vidensindsamling.

Miljømål: Det fremgår af miljømål 1.5, at ministeriet udarbejder en strategi for truede og rødlistede arter og at den danske rødliste opdateres, særligt med fokus på de marine arter – men strategien⁷ indeholder ingen tiltag for det marine miljø, udover en hensigt om at øge fokus på HELCOM og OSPAR rødlistede arter og habitater i VVM'er. DN finder således ikke, at strategien kan anvendes som en indsats.

Konklusion

I indsatsprogrammet listes diverse indsatser, der igangsættes ifm. Havstrategi II, indsatser der på papiret ser fine ud, men som alle bærer tydeligt præg af, at de på ingen måde forholder sig til den totale krise som det danske hav står i. I DN's optik, er der ikke igangsat tiltag, der reelt vil medvirke til at sikre opfyldelse af GES. Blandt andet vil indførslen af begrænsninger på garnfiskeriet i Østersøen nok have en positiv effekt ift. Bifangst lokalt, men når hele Natura 2000-området 'Adler Grund og Rønne Banke' bliver omgivet af havvindmøller, så vil en evt. mindsket bifangst nok ikke kunne opveje den fortrængning og de potentielle drab, der kan forventes når der opstilles mange havvindmøller så tæt på et fuglebeskyttelsesområde. Udpegningen af de beskyttede og strengt beskyttede områder vil kunne gavne de udpegede fugle, men disse områder er ikke udpeget for at beskytte fugle, men for at beskytte typer af havbund eller havbund og hele vandsøjlen. Lever der fugle i områderne, vil disse få gavn af beskyttelsen, men der vil være tale om en afledt effekt. Således vurderer DN ikke at de foreslåede indsatser er tilstrækkelige til at sikre god miljøtilstand for kriterierne for fugle under D1, hvorfor Danmark ikke vurderes at leve op til havstrategidirektivets forpligtelser.

D1 Havpattedyr

De tre arter af marine havpattedyr, som indsatsprogrammet forholder sig til, er marsvin, spættet- og grå sæl. Der er tale om toppredatorer, der dels er vigtige for at skabe balance i økosystemet, og som med deres tilstand kan underliggende problemer i tilstanden af det marine økosystem. Alle arterne påvirkes potentielt negativt af undervandsstøj fra bl.a. anlægsarbejde og skibsfart, habitatreduktion og fysiske forstyrrelser af disse, bifangst, tilgængeligheden på fødemængde og miljøfremmede stoffer.

D1C1 Marsvin: I indsatsprogrammet vurderes det usikkert om god miljøtilstand vil kunne opnås for bifangst af marsvin, og der sammenholdes med miljømålet om, at GES svarer til en bifangstrate under 1.7 %. DN vurderer, at det ikke længere er relevant at vurdere bifangsten i forhold til dette miljømål, efter der nu er fastsat tærskelværdier for marsvin i Nordsøen og Østersøen, som er langt lavere. Baseret på disse tærskelværdier er der nye tilstandsvurderinger for bifangst fra HELCOM (HOLAS III) og fra OSPAR (QSR 2023) som viser, at der ikke er god tilstand, og som samtidig viser, at bifangsten i høj grad skyldes danske fartøjer⁸. For Bæltshavsbestanden viser opgørelse fra HOLAS III, at der årligt

⁷ Miljøministeriet (2023) Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter (<https://edit.mst.dk/media/wxfccclt/strategi-for-forvaltning-af-truede-og-roedlistede-arter-2023-m-bilag.pdf>)

⁸ HOLAS III: <https://indicators.helcom.fi/indicator/bycatch/> og OSPAR: <https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/quality-status-reports/qsr-2023/indicator-assessments/marine-mammal-bycatch/>

bifanges over 800 marsvin, men en tærskelværdi fastsat på bestanden på 17.000 dyr er 73 dyr årligt⁹. Et nyt lavere bestandsestimatet viser, at tærskelværdien bør justeres til en lavere værdi¹⁰. Tilsvarende for den truede Østersøbestand er tærskelværdien 0 dyr. Der er yderst begrænset data for bifangst af denne bestand, men omfanget af bifangst vurderes at være over 0 dyr.

Nærmere er bestanden vurderet til kun at kunne tåle et bifangstrat på <0,7 dyr/år. Derfor bør anbefalingerne fra International Council for the Exploration of the Seas (ICES) særlige rådgivning fra maj 2020 implementeres¹¹. ICES rådgiver bl.a. at brugen af pingers skal være obligatorisk i alt garnfiskeri, udenfor beskyttede områder, i afgrænsninger som følger bestandens geografiske spredning.

For Nordsøbestanden har OSPAR sat tærskelværdien til 1.622 dyr, mens 5.974 dyr vurderedes bifangst. Selv baseret på nyeste 2020 opgørelser fra DTU, estimeres bifangstraterne at være 1.678 dyr, hvilket ikke inkluderer bifangstrater i UK og DE. Med andre ord kan DN ikke forstå hvordan der kan være usikkerhed om, hvorvidt GES for bifangst af marsvin kan nås. Derimod er der akut brug for indsatser, særligt i Bælthavet, hvor de nyeste opgørelser som nævnt viser en meget markant nedgang i den lokale population.

Ift. at opnå GES, peges der især på den kommende fiskeriregulering i de nye beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder, og indsatserne i Natura 2000-planerne. Men i Natura 2000-områderne er der endnu ikke lavet nogen vurdering af behov for fiskeriregulering ift. bifangst af marsvin, selvom det har været en indsats i Natura 2000-planerne siden 2015, ligesom det også har været en indsats i sidste indsatsprogram. DN vil kraftigt opfordre regeringen til at fremskynde den indsats. DN mener, at der i Natura 2000-områder, udpeget for marsvin, skal indføres fiskeriregulering af garnfiskeri i de perioder området er vigtigt for dyrene. Desuden er marsvin en bilag IV-art i Habitatdirektivet, og skal derfor sikres og beskyttes lige meget hvor den findes - der bør derfor hurtigst muligt indføres foranstaltninger i områder vigtige for marsvin, så forsætlige drab af dyrene stopper.

D1C1 sæler: Der mangler viden om bifangst af sæler, og opgørelserne lavet i tilstandsvurderingerne i 2023 af både HOLAS III og QSR 2034 er usikre, om end til dels mere positive end for marsvin. Indsatsen omkring indhentning af viden vurderes dog utilstrækkelig, da den kun bygger på kamera fra garnfartøjer, og dermed et meget utilstrækkeligt vidensgrundlag for bifangst af sæler, som kan foregå i flere typer af fiskerier.

D1C2, C4 og C5: Det vurderes, at der allerede er gunstig bevaringsstatus for marsvin i Bælthavet og Nordsøen, som kan opretholdes. Det bygger dog på forældede tilstandsvurderinger fra hhv. 2013 og 2019. Nye optællinger fra Bælthavsbestande fra 2020 og 2022 viser et markant fald i bestanden fra mere end 40.000 dyr i 2016 til 17.000 dyr i 2020 og 14.000 dyr i 2022. DN finder derfor ikke, at bestanden af marsvin i Bælthavet kan betegnes som værende i gunstig bevaringsstatus, og der er akut brug for indsatser både i forhold til beskyttelse af levesteder, fødegrundlag og bifangst.

Østersøbestanden af marsvin er kritisk truet, og har været det i årevis, og selvom DN hilser det velkommen at der er blevet udpeget strengt beskyttede områder omkring Bornholm, er det desværre ikke tilstrækkeligt for at opnå gunstig bevaringsstatus og GES for bestanden. Yderligere indsatser kræves derfor.

⁹ Understøttes også af ny DTU-artikel: <https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2022.2570>

¹⁰ <https://dce.au.dk/aktuelt/nyheder/nyhed/artikel/marsvinebestand-mere-end-halveret-undersogelse-afsloerer-drastisk-nedgang-i-danske-farvande>

¹¹ EU request on emergency [measures](#) to prevent bycatch of common dolphin (*Delphinus delphis*) and Baltic Proper harbour porpoise (*Phocoena phocoena*) in the Northeast Atlantic. May 2020. ICES

For sæler vurderes den primære årsag til at gråsælsbestande er i stærk ugunstig bevaringsstatus en mangel på reproduktion i danske farvande. Det er derfor opsigtsvækkende at der ikke findes nogle indsatser for at forbedre gråsælernes forudsætninger for reproduktion i danske farvande. Dette kunne f.eks. være at genoprette yngel- og rastepladser og/eller en forbedret beskyttelse af sælerne i yngleperioden.

Konklusion

Desværre finder DN, at de foreslåede indsatser for havpattedyr i indsatsprogrammet er utilstrækkelige. F.eks. er en af de nævnte indsatser, at marsvin er blevet tilføjet til udpegningsgrundlaget i 19 Natura 2000-områder, men med mindre, at dette følges op en regulering af især garnfiskeriet, undervandsstøj eller andre konkrete tiltag i områderne, er bidraget af denne indsats til at opnå GES, meget svær at få øje på.

En anden indsats, som angives at have en positiv indvirkning på havpattedyrene, er Nordsøaftalen, som udfaser olie- og gasudvinding i 2050 - dette må dog ses som havende en minimal påvirkning, hvis overhovedet nogen effekt på havpattedyr og opnåelse af GES. Det skyldes blandt andet, at Danmark samtidigt har planer om en 9 GW (som minimum) udbygning af vedværende energi, især i Nordsøen, frem til 2030. I værste fald, vil udbygningen af VE på havet, kunne have en negativ effekt på de marine pattedyr, idet udbygningen af VE bl.a. vil medføre kontinuerlig støj både før, under og efter opsætning af havmøllerne (se yderligere kommentarer under D11). Derudover kan denne indsats heller ikke anvendes som en indsats, da der med Indsatsprogrammet kun lægges op til indsatser der kan have en positiv effekt frem mod 2030. Endelig er hele koncessionsområdet inkl. tre nye områder udlagt til CCS i havplanen – hvis der ikke er tale om, at man anvender gamle olie- og gasfelter til CCS, skal der laves massive seismiske undersøgelser i Nordsøen og Skagerrak, hvilket også vil kunne have negative påvirkninger på de marine pattedyr, ikke bare frem mod 2030 men i mange år derefter.

DN mangler at se konkrete indsatser for at mindske bifangst af havpattedyr, samt for at mindske undervandsstøj, forstyrrelser og for at sikre tilstrækkelig føde for havpattedyrene. DN opfordrer derfor på det kraftigste til at indføre fiskeriregulering i samtlige Natura 2000-områder, der er udpeget for havpattedyr, samt at der for gråsælen tilføjes indsatser som skal sikre og genopretter yngel- og rastepladser.

Derudover mangler DN at se, at der igangsættes særlig indsatser og hensyn for den kritisk truede bestand af Østersømarsvin. DN vil også understrege, at det er meget vigtigt at alle mål og indsatser, som omhandler den kritisk truede bestand af marsvin fra HELCOM's Baltic Sea Action plan skal implementeres indenfor de angivne tidsfrister. Derudover er det afgørende, at der i det danske overvågningsprogram afsættes midler til at lave løbende at overvåge bestanden af marsvin i Østersøen sammen med de øvrige Østersølande. Da bestanden er så lille, men findes i hele Østersøen, er det ikke muligt at lave en effektiv overvågning kun i danske farvande. Der er hidtil kun afholdt en samlet optælling af bestanden – SAMBAH projektet.

D1 Fisk

Skal vi sikre et sundt og robust hav, er det vigtigt, at alle de trofiske niveauer er i god tilstand, dette gælder også for fisk. Denne deskriptor forholder sig udelukkende til hajer, rokker og andre sårbare fiskearter, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, men som dog fortsat er truede/pressede af bl.a. bifangst og tab eller påvirkning af deres levesteder.

D1C1 og C2: GAP-analysen viser, at der forventes en reduktion af bifangst af hajer, rokker og sårbare fiskearter frem mod 2030, og dermed en positiv udvikling af populationstætheden af fisk (idet man forventer en generel reduktion af fiskeriet), men at man ikke vil nå i mål uden yderligere indsatser, bl.a. pga. manglende data, samt usikkerhed omkring effekterne af eksisterende indsatser.

Men DN finder, at miljømål 1.11* og 1.12* ikke er mål, som vil sikre GES for deskriptoren, idet en analyse eller udviklingen af en indikator for tilstandsbedømmelse på ingen måde vil få reduceret bifangsten eller sikre at arterne ikke bliver negativt påvirket af menneskeskabte belastninger. DN mener samtidig, at de listede indsatser langt fra vil være tilstrækkelige for at opnå GES.

At der sker en høj bifangst af hajer og rokker er allerede veldokumenteret, fx i ICES-rådgivning og working groups¹² – der nu behov for at indføre tiltag for at disse bifangster undgås.

Konklusion

Da DN ikke vurderer at indsatserne er tilstrækkelige til at opnå god miljøtilstand for fisk der ikke udnyttes kommercielt listes nedenfor en række nødvendige indsatser, som indsatsprogrammet bør omfatte:

Regeringen bør:

- Igangsætte en handlingsplan for at reducere bifangster af hajer og rokker i danske farvande. Denne handlingsplan bør udvikles i løbet af 2024 (da analyse af bifangst af hajer og rokker ifølge miljømål 1.11 bør være afsluttet i 2023), der senest træder i kraft januar 2025. Handlingsplanen bør være bindende for danske fartøjer, og omfatte konkrete tiltag som reducerer bifangsten så tæt som muligt til nul.
- Inden udgang af 2027, indføre et fuldt dokumenteret fiskeri med elektronisk overvågning (kameramonitorering) af alle danske fiskefartøjer, som det også anbefales af Fiskerikommissionen¹³. Et fuldt dokumenteret fiskeri med kameramonitorering bidrager til værdifuld dataindsamling om fiskebestande, hvilket forbedrer data til brug for de videnskabelige anbefalinger, muliggør indsamling af vigtig viden om bifangstmængden ift. lokation (dvs. identificere bifangst hotspot areas) samt delvis artsbestemme fangsten. Disse informationer kan hjælpe med at reducere bifangstmængder hvis fiskerne ændrer fiskerimønstre, fx ved at undgå bifangst hotspots. Indførelse af et fuldt dokumenteret fiskeri med kameraovervågning vil bidrage til indsamling af data om bifangst af hajer og rokker, og at reducere bifangsten, hvis viden anvendes til at lave fiskeri restriktioner (krav om mere selektive fiskeredskaber, eller lukkede områder i områder med høje bestandstætheder af hajer og rokker.)

Da hverken miljømål eller indsatser har fokus på reduktion af tab/pres på levesteder, anbefaler DN at der tilføjes miljømål herom i forbindelse med Danmarks Havstrategi III, og gennemføres tilsvarende indsatser, der:

- Indfører flere områder, hvor anvendelse af bundslæbende redskaber er forbudt (trawlfrie zoner). Erfaringer fra andre lande (fx Lyme Bay i England) og fra Øresund viser, at trawlfrie områder kan være en effektiv metode til at omstille fiskeriet, og samtidig genoprette havnaturen og fiskebestandene¹⁴. Undersøgelser fra DTU Aqua viser, at Øresund, er det eneste sted i Østersøen, hvor der stadig findes store torsk. Eksempler fra udlandet viser det samme mønster. Havnaturen og fiskebestande vil kunne komme på fode igen, ved at indføre trawlfrie områder, f.eks. i Bælthavet som den tidligere regering lagde op til.

¹² Se fx <https://www.ices.dk/news-and-events/news-archive/news/Pages/FishList.aspx> og ICES Working Group on Elasmobranch Fishes.

¹³ https://fvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Pressemeddelelser/Fremtidens_fiskeri_rapport_fra_Fiskerikommissionen_december_2023_1.pdf

¹⁴ I Øresund har der været forbud mod trawl (alle bundslæbende redskaber) siden 1932, hvilket har gavnet havbunden og hele det marine miljø i så stor grad, at Øresund nu er en international showcase på, hvad der sker når man friholder et område fra trawl, og samtidig støtter det skånsomme fiskeri

- Sikrer, at hele ICES-område 22 (som omfatter Bælthavet) bliver udlagt som trawlfrit (både pelagisk og havbund). Der er omfattende dokumentation for at dette område er et vigtigt levested for en række fiskebestande, både som udnyttes kommercielt og som ikke udnyttes kommercielt¹⁵. Havnaturen og fiskebestande vil kunne komme på fode igen ved at indføre et trawlfrit område i Bælthavet¹⁶ - især hvis området inkluderer vigtige levesteder, såsom gydeområder og opvækstområder
- Kortlægger fiskenes (som ikke udnyttes kommercielt) vigtige levesteder, senest i 2026.

D1 Pelagiske habitater

De biologiske processor i de åbne vandmasser er absolut nødvendige for, at resten af det marine fødenet fungerer, "... *det er derfor essentielt, at dette trofiske niveau er i god miljøtilstand*" (citater kap. 9.4.1). For denne deldeskriptor forholder man sig kun til planktonet, idet fordelingen af hhv. plante- og dyreplankton skal være i balance for at sikre et sundt fødenet. Ubalance mellem for mange næringsstoffer og dermed en opblomstring af planteplankton, der ikke kan nedgræsses af dyreplankton, er noget som vi er være vidner til hver sommer, og som leder til iltsvind.

D1C6: Det vurderes usikkert om god miljøtilstand for pelagiske habitater kan nås. Indsatserne, som skal fremme opnåelse af GES, stammer alle fra andre deskriptorer i indsatsprogrammet, navnlig D1 og D3 om fisk, D2 ikke-hjemhørende arter, D4 fødenet, D5 eutrofiering, D7 hydrografiske ændringer og D8 forurenende stoffer, da disse faktorer alle vurderes at udgøre en væsentlig påvirkning på de pelagiske habitaters tilstand. Især fremhæves nødvendigheden af en reduktion i næringsstoffer. DN er derfor skeptiske for opnåelse af god miljøtilstand, da indsatserne for reduktion af næringsstoffer vurderes utilstrækkelige, og da alle hidtidige opgørelser viser at implementeringen går alt for langsomt. Samtidig kan det bemærkes, at der for adskillige af ovennævnte kriterier anvendes undtagelsesbestemmelser, hvilket gør sandsynligheden for opnåelse af GES for pelagiske habitater endnu mindre.

I indsatsprogrammet vurderes det usikkert, om det er muligt at opnå miljømål 1.14, som handler om at følge udviklingen og forbedrer vidensgrundlaget om plankton gennem overvågning. DN finder det særligt bekymrende, at der kan være tvivl om muligheden for at opnå en vidensmålsætning inden 2030, som skal danne grundlag for tilstandsvurderinger og fremtidige indsatser for de pelagiske habitater. DN bemærker endvidere, at der i de seneste år ofte har været problemer med netop data fra plankton overvågning, og opfordrer til, at der tilføjes ressourcer til at få styr på dette datasæt og sikre rette protokoller, som kan forhindre fremtidige problemer.

DN efterspørger derudover en vurdering og håndtering af, hvordan udbygningen af flere tusinde havvindmøller i Nordsøen, vil kunne påvirke deldeskriptoren i form af f.eks. ændret hydrografi og næringsstoffer.

Konklusion

Ministeriet forventer særligt at løfte denne deskriptor gennem indsatserne i D2 (ikke-hjemhørende arter), D5 (eutrofiering), D7 (hydrografiske ændringer) og D8 (forurenende stoffer/akutte forureningshændelser), men DN konkluderer, at de miljømål der er sat for disse, ikke vil sikre målopfølgelse.

¹⁵ Støttrup et al. (2019) Essential Fish Habitats for commercially important marine species in the inner Danish waters
<https://orbit.dtu.dk/en/publications/essential-fish-habitats-for-commercially-important-marine-species>

¹⁶ Timmermann, K., Bruhn, A., Taylor, D., Petersen, J.K., Christensen, J., Svendsen, J.C., Dahl, K., Flindt, M., Svane, N., Canal-Verges, P., Nielsen, P., Steinfurth, R., Banke, T. & Lange, T. Virkemidler og tiltag til forbedring af miljø- og naturforholdene i Lillebælt. DTU Aqua-rapport nr. 405-2022. Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet. 49 pp. https://backend.orbit.dtu.dk/ws/portalfiles/portal/283567543/405_2022_Virkemidler_og_tiltag_til_forbedring_af_miljoe_og_naturforholdene_i_Lillebaelt.pdf

Derudover har Danmark søgt om udtagelse på hhv. D2, D5 og D8, både hvad gælder udefrakommende påvirkninger og naturlig forsinkelse af forbedring. DN finder det derfor meget bekymrende og direkte useriøst, at man forventer at kunne løfte én deskriptor til GES gennem fire andre, hvoraf man ved, at man ikke når i mål med de tre.

D2 Ikke-hjemmehørende arter

Arter kan nemt spredes mellem havområder siddende på skibe, i ballastvand eller blive ført hertil med havstrømme, og f.eks. spredes videre ind i vores havområder via f.eks. havvindmøllefundamenter. Det er langt sværere at holde styr på nye ikke-hjemmehørende arter i havet, end det er på land, og det kræver derfor et meget fokuseret arbejde med kontinuerlig monitorering af havne, men også i vindmølleparker. Introduktionen af ikke-hjemmehørende arter, der potentielt kan blive invasive i de danske havområder, er et vigtigt fokusområde, da invasive arter kan have store konsekvenser for et økosystem, og de har særligt gode forhold og muligheder for at brede sig, når økosystemet er under pres.

Det er ikke forventningen, at Danmark opnår GES for denne deskriptor, da der er mange udefrakommende faktorer, der spiller ind ift. arters spredning ind i det danske havområde. Dette skyldes bl.a., at arter kan komme med til de danske farvande gennem ballastvand, eller siddende på skibsskrog, ligesom den ønskede udbygning af havvindmøller i især Nordsøen kan agere vektor og 'perfekte' trædesten for potentielle nye invasive arter (noget som der slet ikke bliver behandlet som en faktor for denne deskriptor). Et nyt studie fra DCE¹⁷ viser, at der bare for Vadehavet er registreret 82 ikke-hjemmehørende arter, hvoraf de 32 er kommet til siden 2016. Dette viser med al tydelighed, at de indsatser, som vi har igangsat, ikke virker. Der er dermed heller ingen af de eksisterende miljømål og foreslåede indsatser, der vil være tilstrækkelige til at nå bare halvt i mål med GES.

Miljømål: Kigger man nærmere på de i 2019 fastsatte miljømål kan DN konkludere:

- at det ikke vil være muligt at se fald i antallet af ikke-hjemmehørende arter introduceret gennem ballastvand, når ikke alle lande er underlagt dette direktiv (jf. Miljømål 2.1).
- at miljømål 2.2 er så tilstrækkeligt ukonkret, at der ikke engang fremgår hvilke invasive arter eller hvilke negative effekter, der er tale om, som skal være stabile eller faldende.
- at miljømål 2.3 er endnu et ikke-mål, men derimod et middel til at nå i mål, på et tidspunkt.

DN håber, at ministeriet vil arbejde meget aktivt på, at der snarest muligt kommer tærskelværdier for ikke-hjemmehørende arter, og at disse bliver reelle og målbare, og at de indarbejdes i det danske regelsæt under havstrategidirektivet hurtigst muligt.

Konklusion

Det fremgår, at Danmark for denne deskriptor vil anvende en undtagelsesbestemmelse, da det ikke anses for muligt, på egen hånd, at opnå GES.

DN kan for så vidt godt anerkende denne problemstilling, men ser ikke, at der med de indsatser, der lægges op til i indsatsprogrammet, er en reel vilje til handling ift. hvordan Danmark på EU-niveau vil komme i mål med at begrænse nye ikke-hjemmehørende arter til havområderne. DN mener endvidere at brug af undtagelsesbestemmelser ikke fritager Danmark for en forpligtelse til at gøre mest muligt for at begrænse indvandring og settling af ikke-hjemhørende arter mest muligt. Derfor bør

¹⁷ Identification, dispersal, and possible mitigation responses for non-indigenous species in the Danish Wadden Sea area.
<https://dce.au.dk/udgivelser/vr/501-599/abstracts/nr-547-identification-dispersal-and-possible-mitigation-responses-for-non-indigenous-species-in-the-danish-wadden-sea-area-dk>

der blandt andet i indsatsprogrammet tages højde for og planlægges for, hvordan udbygningen af havvind potentielt kan bidrage signifikant til spredning og introduktion af ikke-hjemmehørende arter, idet at fundamentterne kan agere vektorer for nye arter. Der bør derfor opsættes krav om yderligere overvågning og/eller indsatser vedrørende modellering af spredning af arterne mellem parker og sættes krav om tiltag, der kan minimere fundamenternes evne til at agere som kunstige rev, og dermed trædesten for ikke-hjemmehørende arter. Det bør ligeledes være et krav til VE-opstillere på havet, at de sikrer en kontinuerlig monitorering af ikke-hjemmehørende arter i deres parker.

Danmark bør derudover igangsætte et fokuseret arbejde for at alle lande tiltræder ballastvandskonventionen, samt internationale regler om skibsbegroning.

D3 Erhvervsfisk

I tabel 9.17 anføres en række indsatser, som angiveligt vil bidrage til opfyldelsen af miljømål og GES kriterie som er relevante for erhvervsmæssige udnyttede fiskebestande. DN finder ikke, at de anførte punkter reelt bidrager til at opnå GES og miljømålene.

DN's kommentarer til udvalgte indsatser:

- DKHSII-28 - Under forvaltningsplanen er det stadig tilladt at have et fiskeri efter skaldyr, dette er bl.a. hjertemuslingefiskeri (hydraulisk suger) på Langli Sand, Hamborg Dyb og Fanø Sandende og et rejefiskeri med bl.a. bomtrawl udenfor rejelinjen, indenfor Vadehavsfredningens afgrænsning. Begge typer af fiskerier, der efter DN's opfattelse på ingen måde hører hjemme i et internationalt beskyttelsesområde som Vadehavet.
- DKHSII-57 - Denne indsats er meget bred og dækker både over tiltag til at gøre fiskefartøjer mere energi effektive samt at støtte akvakultursektoren. Dette medfører ikke en forbedring i bestandene. DN efterspørger, at indsatserne vurderes konkret i forhold til at hjælpe med at opnå GES og miljømålene under denne deskriptor, inden de listes som en indsats i havstrategiens indsatsprogram. DN mener denne indsats bør fjernes fra tabellen indtil dette er vurderet grundigt.
- DKHSII-51 - Denne indsats muliggør både støtte til trawlere og skånsomme fiskere. Kystnære trawler er en presfaktor for fiskebestandene, da de både ødelægger havbunden i de i forvejen meget pressede kystområder. Derudover medføre kystnære trawlere en fiskeridødelighed som er højere end de skånsomme fiskere, grunden den uselektive fiskemetode, som medfører bifangst. Bifangst af torsk er især et problem i vores kystnære områder, da det oftest er små torsk. Desuden er torsken truet i Kattegat, Bælterne og den østlige Østersø, hvilket betyder, at bifangst hér er et stort problem for populationerne. DN efterspørger, at indsatserne vurderes konkret i forhold til at hjælpe med at opnå GES og miljømålene under denne deskriptor, inden de listes som en indsats i havstrategiens indsatsprogram. DN mener denne indsats bør fjernes fra tabellen indtil dette er vurderet grundigt.
- DKHSII-52 - DN mener ikke, at denne indsats vil hjælpe til at genopbygge fiskebestandene og sikre sunde, og alders/størrelsesrobuste bestanden. Under denne indsats gives der fx støtte til at certificerer fiskerier under MSC, men disse er tit stadig fiskefartøjer som anvender bundslæbende redskaber. Fiskeriet med bundslæbende redskaber er enormt uselektivt, og medfører høje bifangster og er ødelæggende for havbundens integritet. DN mener denne indsats bør fjernes fra tabellen
- DKHSII-56* - Der foreligger fortsat ikke nogen mål eller retningslinjer for gunstig bevaringsstatus for naturtyperne åbne bugter og vige, samt for sandbanker med vedvarende vanddække, som jo er de Natura 2000-naturtyper, hvor muslingeskrab primært foregår, udover på de forekomster af muslinger som i vidt omfang burde falde under den beskyttede naturtype biogene rev.

Derfor kan det ikke hævdes, at muslingefiskeriet foregår bæredygtigt. Den danske accept af en kumulativ påvirkning på 15% af arealet i Natura 2000-områder er ikke sanktioneret af EU-domstolsafgørelser, og stikker i den grad i øjnene i forhold til den restriktive tilgang til arealpåvirkning på terrestriske Natura 2000-arealer, som der foreligger domstolsafgørelser for. Den danske praksis for muslingefiskeriet anser DN således for stærkt problematisk og medvirkende til at fastholde kystvandenes bundhabitater i dårlig tilstand både indenfor og udenfor Natura 2000-områderne.

- DKHSII-55 - Denne indsats giver flere kvoter til kystfiskere, men det er både fiskere med skånsomme redskaber men også bundslæbende redskaber. Så længe at denne ordning tildeler ekstra incitament i form for kvoter til kysttrawler kan det på ingen måde anses som at være en indsats til at genoprette fiskebestandene. Ordningen bør undergå en omfattende revidering, forslag hertil kan blandt andet findes i anbefalinger fra Fiskerikommissionen. DN mener denne indsats bør fjernes fra tabellen så længe, at kystfiskeordningen er indrettet, som den er nu, og blandt andet stadig støtter bundtrawlere.
- DKHSII-45 - Selvom en række kystnære Natura 2000-områder er udpeget for beskyttelse af rev og blevet tilføjet til bekendtgørelsen om trawl og vodfiskeri, der fastsætter regler for fiskeri med trawl- og vodredskaber indenfor 3 sømil fra lavvandslinjen, så muliggør denne bekendtgørelse stadig en generel anvendelse af bundslæbende redskaber indenfor de 3 sømil. Dette skyldes en lang række undtagelser. DN anbefaler, at denne bekendtgørelse revideres så grænsen indenfor de 3 sømil reelt er beskyttet mod alle slags bundslæbende redskaber. Indtil da, er det tvivlsomt, at denne bekendtgørelse bidrager med at opnå GES under denne deskriptor.
- DKHSII-47 – Idet der endnu ikke foreligger en afgræsning af de tre fjorde, er det usikkert om dette forbud reelt komme til at gøre en forskel, fx hvis afgrænsningen fastsættes der, hvor der i forvejen ikke forgår bundslæbende fiskeri, så DN mener ikke, at denne indsats kan vurderes til at bidrage til at opnå GES under denne deskriptor.

Konklusion

DN vurderer generelt, at de nuværende indsatser under D3 ikke vil have den store positive effekt på tilstanden af erhvervsmæssige udnyttede fiskebestande.

Som indsatsprogrammet rigtig nok vurderer, så har fiskeri betydning for størrelse og -fordeling, alder og den genetiske diversitet i en given fiskebestand. Selvom flere bestande ikke længere overfiskes, men fiskes under MSY-princippet, er der stadig en række bestande, som udnyttes kommercielt uden at være kvoterede eller have anden forvaltning, som sikrer en bæredygtig udnyttelse. Her kan der fx nævnes stenbider som anses som truet, men hvor der stadig ikke er indført en forvaltningsplan/kvoter. Selv de bestande som er lukket for kommercielt fiskeri, er udsat for en høj fiskeridødelighed grundet bifangst. Her kan der nævnes Kattegat torsken, den vestlig Østersø torsk, den østlige Østersø torsk og den vestlige sildebestand i Østersøen. Alle disse bestande er truet men alligevel landes der store mængder, da fangstmetoderne er alt for uselektive, og da de fastsatte kvoter ikke overholder den videnskabelige rådgivning fra ICES.

DN mener, at Danmark bør have større fokus på at fremme det skånsomme kystfiskeri, som skåner havbunden og dermed fiskenes levesteder, samt kun har minimalt bifangst. Dette kan gøres ved at indføre trawlfrie zoner, fx i hele ICES-område 22 som er et vigtigt levested for en langt række kommercielt udnyttede fiskebestandene. For at målet om fiskeridødelighed (D3C1) vil være på niveauer, der er foreneligt med god miljøtilstand, skal alle kommercielt udnyttede bestande forvaltes under MSY-princippet – men dette er desværre ikke tilfældet i dag. Her anbefaler DN, at der indføres fiskeritiltag, som sikrer opnåelse af D3C1, fx for stenbider, ising, pighvar, grå og rød knurhane, skrubbe, slethvar, hornfisk. Ålefiskeriet skal helt lukkes, da bestanden vurderes som kritisk truet, og ICES anbefaler en nulkvote.

DN mener, at der bør indføres flere indsatser under Danmarks Havstrategi II for at kortlægge og beskytte fiskenes levesteder og genoprette disse, for at sikre at målet om at gydebiomassen (D3C2) er være på niveauer, der er foreneligt med en god miljøtilstand. En række bestanden har en lav rekruttering og dermed en lav gydebiomasse, hvilket skyldes en række faktorer, bl.a. tab af levesteder, tab af fødegrundlaget og mangle af ældre, større, gydende fisk. Det er fint at genetablere stenrev, men disse hjælper kun meget lokalt, og der er behov for markant flere indsatser, blandt andet indføring af trawlfrie zoner i områder, som er særligt vigtige fiskelevesteder.

DN anbefaler desuden, at der som miljømål igangsættes vurderinger af alders- og størrelsesfordeling af individer i populationer af arter (D3C3), der udnyttes erhvervsmæssigt, for at sikre, at vi kan vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand for dette mål.

D4 Fødenet

Tilstanden af havets fødenet er essentielt for at opretholde et sundt marint økosystem. Desværre er fødenettet presset af mange forskellige menneskelige faktorer som fx for store mængder næringsstoffer, der giver opblomstring af planteplankton, men også medvirker til udbredt iltsvind, og et selektivt fiskeri, der også hovedsageligt går efter bestemte fiskearter, og dermed skævvrider hele fødenettet, samt en kontinuerlig bundpåvirkning fra bundslæbende redskaber, der udjævner havbunden og fremmer de hurtigt voksende arter frem for en diversitet af mange forskellige organisme typer.

GAP-analysen viser, at udbredelse, populationstæthed og diversitet af fugle, havpattedyr og ikke-kommercielt udnyttede fisk ikke forventes at opnå god miljøtilstand i 2030, uden yderligere indsatser gældende for kriterierne i D4C1 og D4C2.

For adskillige af kriterierne under fødenet vurderes der fortsat at være dårlig tilstand i HOLAS III og QSR 2023. Det vurderes derfor særdeles usandsynligt, at der opnås god tilstand for fødenettet. F.eks. ses udbredt iltsvind, som påvirker de laveste lag af fødenettet, og stærk nedgang i f.eks. marsvin, hvilket DCE bl.a. tilskriver fødemangel i de øverste lag af fødenettet. DN vurderer ikke, at der er væsentlige yderligere indsatser, som vil sikre opnåelse af god tilstand. Det vurderes derfor særdeles usandsynligt, at der opnås god tilstand for fødenettet.

Det vurderes endvidere, at de eksisterende miljømål ikke vil bidrage til opnåelse af GES. DN anbefaler derfor, at der i fastsættelse af nye miljømål i 2024 fokuseres på at fastsætte miljømål, som ikke er operationelle, men som decideret sætter mål og rammer, der aktivt kan føre til en forbedret tilstand for fødenettet, og som statslige myndigheder kan regulere på baggrund af. De tre miljømål vil på ingen måde hjælpe til at komme i mål med indsatserne, der blot er tale om mål, der handler om, at ministeriet skal deltage i regionale møder og bidrage med data, samt følge udviklingen i fødenettet. Det er vigtige aktiviteter, men ikke aktiviteter der i sig selv kan sikre et bedre fødenet.

Konklusion

I indsatsprogrammet konkluderes det, at især indsatser som fx udpegnings af beskyttede havområder og genopretning af stenrev, vil have en væsentlig gavnlige effekt på fødenettets tilstand. Dette er måske rigtigt meget lokalt, hvor de beskyttede områder er udpeget, og hvor der genoprettes stenrev, men der vil gå mange år før områderne reelt kan betragtes som beskyttede, og der bliver kun genetableret enkelte, mindre stenrev. Disse tiltag vil ikke på nogen måde være medvirkende til at opnå GES på nationalt niveau.

DN må derfor konkludere, at fødenettet, både inden for de enkelte trofiske niveauer og på tværs heraf, ikke er i balance, og ikke kan komme det inden 2030 baseret på eksisterende og nye indsatser

som indgår i indsatsprogrammet. DN anbefaler derfor, at der bl.a. udvikles indikatorer, der kan hjælpe til vurderingen af diversiteten (D4C1) og balancen (D4C2). Derudover bør der iværksættes væsentlige nye tiltag og indsatser, der reelt vil sikre målopfyldelse.

Der er således behov for indsatser under flere forskellige deskriptorer der blandt andet adresserer fiskebestande, havbund, havpattedyr og fugle. I DN's optik kunne et totalt ophør af, som minimum, bundslæbende fiskeri og muslingeskrab i samtlige Natura 2000-områder, inkl. ophør af råstofindvinding og klapping, medvirke til en markant indsats for fødenettet (både på de enkelte og på tværs af de trofiske niveauer) i de i alt 31 % beskyttede (Natura 2000 og havstrategi) områder, og det vil også sikre, at områderne får en reel og effektiv beskyttelse, der matcher den beskyttelse som efterlyses af EU som led i EU's biodiversitetsstrategi og i EU's Action Plan for fiskeri.

D5 Næringsstoffer

Vi har i år set det værste iltsvind i 20 år. Vi er nået til 3. generation af vandplaner, men har på trods af disse planer, fortsat lange vej igen for at opnå de væsentlige reduktioner i udledningen af næringsstoffer, som der er behov for, for at sikre havmiljøet. Udledningen af næringsstoffer er fortsat en af de væsentligste presfaktorer for det danske havmiljø.

Det konkluderes, at Danmark vil opnå miljømål om udledninger af kvælstof og fosfor til Østersøen ift. HELCOM lofter, samt at Danmark vil opnå god miljøtilstand for så vidt angår menneskeskabt eutrofiering i de åbne dele af Nordsøen og Skagerrak. Derimod konkluderes det, at Danmark ikke opnår GES for D5 hvad angår menneskeskabt eutrofiering i kystnære områder af Nordsøen og Skagerrak eller i indre danske farvande og Østersø regionen. Derfor anvendes en undtagelsesbestemmelse. Det vurderes, at Danmark med de nye og gældende indsatser ville nå GES, men at dette forhindres af udefra kommende påvirkninger, samt naturlig forsinkelse.

DN erkender, at særlig naturlig forsinkelse er et stort problem for næringsstoffer i havmiljøet, som ophobes særligt i havbunden. Det er dog langt fra den eneste årsag til, at Danmark ikke opnår god miljøtilstand i forhold til udledning af næringsstoffer i danske farvand. Det skyldes i lige så høj grad manglende danske indsatser, hvilket der ikke findes en undtagelsesbestemmelse for. Det er i beregninger i forbindelse med vandområdeplanerne klart, at der er behov for massive reduktioner i de danske udledninger af næringsstoffer til vandmiljøet. DN mener derfor ikke at de nationale indsatser er tilstrækkelige, hvorfor Danmark ikke kan siges at efterleve forpligtelserne i havstrategidirektivets, hvad angår D5

I indsatsprogrammet for D5 listes en række indsatser, som er relevante for D5, og som angiveligt vil bidrage til forbedring af eutrofieringstilstanden. DN vurderer dog ikke, at alle de anførte indsatser reelt vil bidrage til at nedbringe eutrofieringen:

Hvad angår DK-HSII-31 *Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug* kan DN konkludere, at der ikke foreligger nogen klarhed over hvad genbesøg af Landbrugs-pakken reelt kommer til at betyde for opnåelse af de nødvendige reduktioner af belastningen med 13.000 tons N årligt eller om de 10.400 tons N, overhovedet opnås som forudsat inden genbesøget med de iværksatte indsatser. Det ser imidlertid særdeles tvivlsomt ud på nuværende tidspunkt, da hovedparten af de frivillige indsatser slet ikke ser ud til at levere.

Ligeledes kan DN for indsats DK-HSII-113 *Reducering af udledning af urensset spildevand*, konkludere, at også denne indsats mangler en egentlig handling i medfør af vandområdeplan 3, hvorfor den på nuværende tidspunkt ikke bør regnes med som en effektiv indsats under deskriptoren.

I indsatsprogrammet inkluderes endvidere en række supplerende tiltag, der er relevante for D5.

DK-S14 *Vidensprojekter til brug for genbesøg af vandområdeplaner*. DN må konkludere, at vidensprojekter ikke af sig selv vil føre til beslutning om betydning for reduktion af N og P, men alene giver afklaring af mulighederne for at anvende effektive virkemidler, herunder omkostningseffektive, de giver ingen sikkerhed for vedtagelse og iværksættelse.

DK-S15 *Vidensprojekt vedr. satellitbaseret klorofylovervågning*. Ændret overvågning har ikke betydning for om belastningen nedbringes, men er alene en ny måde opgørelsesmetode.

DK-S39 *Retablering af ålegræs og tang mhp. at undersøge havplanters evne til at fjerne kvælstof og fosfor i havet*. Om denne indsats konkluderer DN, at for det første giver retablering af ålegræs og tang først mening når den landbaserede belastning er nedbragt til at understøtte øget vækst og udbredelse af havplanter. Herefter kan naturgenopretningsprojekter for havplanter bidrage til en hurtigere udbredelse og til nedbringelse af den historiske (interne) belastning. Det vil ikke være i overensstemmelse med VRD og dets krav om indsatser ved kilden at benytte retablering af havplanter som middel mod den landbaserede belastning, idet denne når at skade hele det ferske vandmiljø før den når ud i havet og kan opfanges af havplanter. Desuden viser alle erfaringer, at retablering af havplanter er dømt til at mislykkes med en landbelastning over GES.

DK-S42 *Lokalt funderede analyser (kystvandråd)*. Selvom inddragelse af kystvandråd kan være en god strategi, er den ikke i sig selv nogen garanti for nedsat eller hurtigere nedbringelse af belastning. Uden beslutning, iværksættelse og finansiering er der stadig tale om fugle på taget.

Konklusion

DN vurderer således, at de iværksatte indsatser langt fra er tilstrækkelige til at kunne opnå GES. Brugen af undtagelsesbestemmelser i forbindelse med eutrofiering kan efter DN's opfattelse kun komme på tale, såfremt alle nødvendige indsatser for opnåelse af GES er vedtaget, iværksat og finansieret. Det beror på, at det stort set alene er de danske landbidrag, der er af betydning for de indre kystnære farvande, og det er derfor de danske indsatser via VRD skal iværksættes. Disse vil samtidigt være det danske bidrag til opnåelse af GES for de mere åbne farvande. Brug af undtagelsesbestemmelser med henvisning til eksterne bidrag uden, at de danske N og P-mål er opnået eller dækket af iværksatte nationale indsatser, vil ikke være i overensstemmelse med krav til brug af undtagelser. Danmark har i mange år haft en utilstrækkelig tilgang til reduktionen af udledning af næringsstoffer til det danske havmiljø. Vi står nu i en situation, hvor iltsvind er lige så omfattende som for 20 år siden, og hvor der i vores fjerde ikke længere kan findes fisk. DN finder det derfor yderst kritisk, at der ikke sættes ind med egentlige nye initiativer for reduktionen af udledninger i danske farvand som en del af indsatsprogrammet.

D6 Havbundens integritet

Havbunden er under omfattende pres fra en lang række menneskelige aktiviteter. Aktiviteter så som udledning og ophobning af næringsstoffer, omfattende fiskeri med bundslæbende redskaber, råstof-indvinding såvel som eksisterende og planlagt udbygning af VE bidrager til forstyrrelse og tab af havbunden. Derfor konkluderes det i gap-analysen, at der er behov for yderligere indsatser for at sikre god miljøtilstand for flere af havbundens naturtyper.

Indsatsprogrammet lister hele 26 indsatser og 7 supplerende indsatser, som skal bidrage til opnåelse af god miljøtilstanden for havbunden. Kun 6 af disse indsatser (HSII-1, HSII-2, HSII-3, HSI-D.2, HSII-31, HSII-10) vurderes at sikre væsentlige bidrag til at forbedre havbundens tilstand. De øvrige indsatser

vurderes enten kun at have en enten begrænset effekt lokalt eller ingen effekt på havbundens tilstand.

Negativ påvirkning af forstyrrelse (D6C3 og D6C1)

I basisanalysen opgøres det, at den absolut største årsag til forstyrrelse for havbunden i Danmark skyldes fiskeri med bundslæbende redskaber. D6C3 forpligter i sig selv ikke medlemslandene til en forbedret tilstand, men omfanget af fysisk forstyrrelse kan hindre opnåelse af GES under D6C5. Det må konkluderes, at det omfattende fiskeri med bundslæbende redskaber, der foregår på visse af de overordnede habitattyper, ikke er foreneligt med god miljøtilstand herunder. DN bakker til fulde op om udpegningen af almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder og lukningen af fiskeri med bundslæbende redskaber i disse områder. Samtidig er områderne dog udlagt der, hvor det eksisterende fiskeri er meget begrænset. Lukningen af fiskeriet i disse områder vil således ikke forbedre omfanget af forstyrrelse væsentligt. Der er behov for et ophør af fiskeri med bundslæbende redskaber i flere områder, her bør Danmark gennemføre EU's handlingsplan for fiskeri og lukke fiskeri med bundslæbende redskaber i alle beskyttede områder. Samtidig bør det i udvælgelsen af de sidste 4 pct strengt beskyttede områder (HSII-3) sikres, at de placeres der, hvor der opnås den størst mulige beskyttelse af naturværdier, og ikke i områder, hvor der nødvendigvis er mindst fiskeri.

Tab af havbund (D6C4 og D6C1): Der er mange aktiviteter, der medfører tab af havbunden. I sidste basisanalyse opgjordes de fleste naturtyper til en tabsgrad langt under den nye EU-tærskelværdi på 2 pct pr overordnet habitattype. Således ville GES kunne vurderes opnået for flere overordnede habitattyper. I kommende mange år vil andelen af tab dog stige grundet de mange planlagte anlægsaktiviteter.

I basisanalyse indgår der ikke tab forårsaget af et mangeårigt og omfattende fiskeri med bundslæbende redskaber. Mens fiskeri med bundslæbende redskaber generelt set vurderes at medføre forstyrrelse, så anerkendes det i EU-ekspertgruppen TG Seabed og flere rapporter fra ICES, at et sådant fiskeri kan forårsage tab, det vurderes f.eks. at være tilfældet i det nordlige Kattegat, hvor et sådant omfattende og mangeårigt fiskeri efter jomfruhummer og torsk har fundet sted, og hvor havbunden med tiden er blevet mere blød og siltet. Det vil formodentlig være vanskeligt at opgøre omfanget heraf, men bør indtænkes i fremtidige basisanalyser.

Til at modvirke tab af havbunden listes i indsatsprogrammet en reduktion i udlagte råstofzoner (HSII-49) fra 7 til 5 pct af det danske havareal. Det vurderes i sidste basisanalyse, at råstofindvinding udgør ca. 0,7 pct af den samlede danske havbund. Der er således langt fra indvinding i 7 pct af havbunden på nuværende tidspunkt, hvorfor en reduktion til 5 pct ikke kan anses som en indsats, der vil forbedre tilstanden for havbunden. Øges råstofindvindingen derimod op til de udlagte 5 pct, vil det øge omfanget af tab på havbunden, og Danmark vil i så fald værre endnu længere fra at kunne overholde EU-tærskelværdier for tab af havbund. DN vurderer således ikke, at der er tale om en forbedrende indsats, som skal indgå i indsatsprogrammet. .

Med disse planlagte eller ikke medregnede aktiviteter finder DN ikke, der i Danmark vil være opnået GES for D6C4 i 2030 for udvalgte naturtyper. Derfor bør der i langt højere grad sættes ind overfor tab. De planlagte aktiviteter er ikke tilstrækkelige.

Biodiversitet og den samlede tilstand af havbundens habitater D6C5: Den danske havbund er i meget dårlig tilstand. Særligt den meget høje udledning af næringsstoffer og det omfattende fiskeri med bundslæbende redskaber betyder, at der ikke er plads til havbundens naturlige processer. Dertil kommer en række aktiviteter, der medfører tab, så som råstofindvinding og etablering af anlæg. Op-

gørelser fra både HELCOM og OSPAR viser, at havbunden fortsat er i dårlig tilstand, og de for langsomme og utilstrækkelige indsatser ift. en reduktion af kvælstof, samt de meget begrænsede planlagte fiskerireguleringer i beskyttede områder ikke vil hjælpe havbunden tilstrækkeligt. Der er behov for en analyse for hver enkelt havbundstype, som opgør, hvor der særligt er behov for flere indsatser. Der er også behov af en kortlægning af hele det danske havområde, for at få et overblik over udbredelsen af hver enkel havbundstype, og for at så kunne måle, hvor langt vi er fra at nå GES.

DN finder det meget bekymrende, at Danmark ikke kommer at nå miljømål 6.5, dvs. gunstig bevaringsstatus for Habitatdirektivets 8 marine habitattyper, som findes i danske farvande. Natura 2000-områderne er i den tredje forvaltningscyklus og mange af de marine områder har været udpegede i mange år eller årtier, og alligevel er 7 af 8 habitattyper i stærkt ugunstig bevaringsstatus. Derfor er der behov for en styrket indsats for at nå miljømålet.

I forhold til miljømål 6.9 om rødlistede naturtyper vurderer DN, at der er behov for en konkret indsats, som kan identificere behov for tiltag til beskyttelse af havbundens rødlistede habitattyper. Det vurderes ikke, at det vil ske strategien for rødlistede arter, eller de øvrige indsatser som vurderes at kunne bidrage til miljømålet. Strategien omfatter kun arter og ikke de rødlistede naturtyper, og har ingen marine tiltag udover øget inddragelse af OSPAR's og HELCOM's rødlistede arter og naturtyper i VVM'er. Den danske rødliste kun omfatter meget få marine arter, og at omfatter ingen naturtyper. Det er derfor vigtigt, at Danmark fokuserer på at iværksætte indsatser, som kan forbedre miljøtilstanden for de arter og naturtyper, som er omfattet af HELCOM's og OSPAR's rødlistes, f.eks. gennem en opnåelse af målsætninger i HELCOM's Baltic Sea Action Plan og OSPAR's North-East Atlantic Environment Strategy Strategi. DN anbefaler endvidere at Danmark bør sikre en kortlægning over udbredelsen af arter og habitater samt en opdatering af den dansk rødliste med inddragelse af marine arter og habitater.

Et øget vidensgrundlag er også nødvendigt, for at kunne opnå miljømål 6.2, 6.3 og 6.8. Det omfatter en fulddækkende kortlægning af den danske havbund i alle farvand. Det har været muligt at gennemføre omfattende kortlægninger i andre lande, så som Norge, Tyskland og Finland gennem målrettede flerårige indsatser. Det er ikke muligt at nå mål eller forpligtelser i havstrategidirektivet uden en sådan kortlægning og ikke heller mål i den kommende Naturgenopretningsforordningen, hvorfor denne kortlægning bør prioriteres meget højt som indsats.

Konklusion

DN hilser de nye udpegninger af beskyttede områder velkomne, samt ambitionen om at nå 10 % strengt beskyttede områder. Generelt er det vigtigt, at kommende strengt beskyttede områder dækker områder med høje naturværdier, men også at områderne bidrager til at beskytte havbundens habitater, især habitattyper som ikke er tilstrækkeligt beskyttede under Habitatdirektivet og/eller i eksisterende beskyttede områder. Trods denne indsats finder DN det utroligt bekymrende, at Danmark ikke vil opnå god miljøtilstand for havbundens integritet, da en sund og robust havbund er en helt afgørende grundforudsætning for opretholdelse af havets økosystemer og biodiversitet. Manglen på opnåelse af GES for havbunden skyldes i høj grad mangel på danske indsatser, hvorfor det står klart at Danmark ikke lever op til forpligtelserne under EU's havstrategidirektiv hvad angår D6. DN anbefaler derfor, at der hurtigst muligt indføres fiskeriregulering i alle marine beskyttede områder, som minimum mod bundslæbende redskaber.

Endvidere bør der indføres yderligere reduktioner for forstyrrelse og tab af havbund, for at balancere det kraftigt øgede tryk, som den omfattende udbygning af VE vil medføre på den danske havbund.

Derudover er det afgørende, at Danmark kommer i mål med de omfattende reduktioner i tilførslen af næringsstoffer, for på lang sigt at opnå god miljøtilstand for havbunden.

D7 hydrografiske ændringer

Beslutningen om omfattende udbygning af VE til havs kombineret med anlæg af broer, samt Ly-netteholmen og andre kunstige øer vil sætte et stort pres på det marine miljø over de kommende år, ikke mindst i forhold til potentielle hydrografiske ændringer. Det skyldes særligt det kumulative aspekt af samspillet mellem disse projekter i både Danmark og i vores nabolande og deres påvirkninger på strømme, havbund, mv. Det har indtil videre været vanskeligt at opgøre de samlede hydrografiske påvirkninger heraf, men et modelstudie fra Sverige fandt omfattende potentielle ændringer på strøm, saltholdighed mv, hvilket kan lede for omfattende konsekvenser i det marine miljø¹⁸.

D7C1, D7C2: Grundet til ovennævnte omfattende planer om udbygning er det svært at gennemskue, hvordan der i rapporten kan konkluderes, at det forventes, at miljømål 7.1, om at menneskeskabte aktiviteter alene vil have lokale påvirkninger på havbunden og vandsøjlen kan opnås. Denne konklusion synes heller ikke at hænge sammen med, at man ikke ved, hvorvidt man kan opnå god miljøtilstand for D7 i forhold til at permanente ændringer af de hydrografiske egenskaber ikke påvirker de marine økosystemer negativt.

Der mangler en stillingtagen til de store usikkerheder omkring håndtering af kumulative påvirkninger hos både myndigheder og de konsulenter, hvis VVM'er skal lægges til grund for tilladelse til de mange anlægsprojekter.

I de fem listede indsats kan det ikke læses, hvordan de vil påvirke de fremtidige hydrologiske ændringer i en positiv retning. F.eks. er udviklingen af en database til data samt en vejledning i opgørelsen af hydrografiske ændringer vigtige, men i sig selv medfører de ikke en reduktion i påvirkningen af hydrografiske ændringer. Ligeledes vil en integreret forvaltningsplan for Vadehavet kun have en lokal effekt. Særligt idet forvaltningen af Vadehavet kritiseres af UNESCO for at tillade for mange aktiviteter, herunder anlægsaktiviteter, som kan medføre negative påvirkninger. Ligeledes vil genetablering af stenrev og styrkelse af naturhensyn ved klappning næppe have en væsentlig effekt på de hydrografiske ændringer, som forventes fremover. Der er således behov for en kollektiv vidensindsamling på tværs af lande om, hvordan vi kan sikre, at de hydrografiske ændringer holdes til et minimum i lyset af de mange planlagte anlægsprojekter i Danmark og vores nabolande.

I indsatsprogrammet henvises der til, at der ikke er fastsat en tærskelværdi under D7C2 endnu. DN kender ikke til at arbejdet med en sådan tærskelværdi er igangsat. Indtil en sådan tærskelværdi er fastsat bør forsigtighedsprincippet følges og udover vidensindsamling anbefaler DN, at der laves modelleringsstudier over fremtidige forventede ændringer hydrografiske ændringer, som tager højde for de planlagte anlægsprojekter og andre menneskeskabte påvirkninger på hydrografiske forhold. Modelleringen skal endvidere indregne klimakrisens modellerede påvirkning på salinitet, havstrømme osv.

Konklusion

Som ovennævnte svenske studie illustrere kan hydrografiske ændringer potentielt have meget omfattende konsekvenser for havets økosystemer, da disse ændringer kan lede til ændringer i strømfor-

¹⁸ [https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.202760!/Input_till_samr%C3%A5dsunderlaget_SMHI_230821_RevHaV_RevSMHI%20\(1\).pdf](https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.202760!/Input_till_samr%C3%A5dsunderlaget_SMHI_230821_RevHaV_RevSMHI%20(1).pdf)

hold og salinitet, og dermed ændringer i f.eks. primærproduktionen, hvilket vil påvirke hele fødekæden. DN anbefaler derfor Danmark at iværksætte yderligere indsatser for at nå GES for denne deskriptor. Derfor er der behov for at arbejdet med hydrografiske ændringer fremmes og prioriteres i de kommende år.

DN bemærker desuden, at der i havstrategiens indsatsprogram 2017 under D7 Hydrografiske forhold blev redegjort for den hidtidige praksis i Danmark i forbindelse med større anlægsarbejder. Her påpeges eksplicit, at der i forbindelse med de faste forbindelser over Storebælt, Øresund og Fehmern er projekteret efter reelle 0-løsninger for de hydrografiske forhold, hvilket konkret indebærer ingen blokerings effekter for vand- og salt-transporter. Det blev påpeget at alle tænkelige afværgeforanstaltninger skal bringes i anvendelse med henblik herpå, særligt vedr. ind- og udstrømning til Østersøen. Det udmøntes i indsatsplan 2017 således, at (det midlertidige) miljømål for D7 er "*Menneskeskabte, permanente hydrografiske ændringer har højst lokale virkninger...*" og at dette forventes nået med eksisterende indsatser, hvilket kun kan forstås som en fortsættelse af princippet om at projektere efter reelle 0-løsninger.

I Indsatsprogram 2023 er alle henvisninger til 0-løsninger fjernet og i stedet anføres som miljømål for D7 (Miljømål 7.1) at det "*... tilsigter, at menneskeskabte aktiviteter, som forårsager permanente hydrografiske ændringer alene har lokale virkninger.*" Og at det forventes opnået "*... uden yderligere indsatser, om end dette ikke kan konkluderes med sikkerhed, da der fortsat mangler viden om hydrografiske forhold.*" Det anføres, at det – på grund af manglende viden – ikke kan udelukkes, at meget store anlægsprojekter, eller kumulative effekter fra mange små, potentielt kan have effekter, der strækker sig ud over et lokalt niveau. Yderligere henvises til manglen på en klarere definition af god miljøtilstand for D7, herunder tærskelværdier.

DN finder denne ændring er en markant forringelse af forebyggelsen af permanente skader på hydrografiske forhold. En eksplicit fastholdelse af 0-løsninger som bærende projekteringsprincip i alle anlægsprojekter er helt afgørende for ikke at risikere gradvise ændringer af hydrografiske forhold af større regional betydning og herunder ikke mindst vedr. ind- og udstrømning til Østersøen. Det er også helt nødvendigt for at opfylde målet om at aktiviteterne alene må have lokale effekter.

DN foreslår derfor indsatsprogrammet tilføjet følgende under miljømål og indsats for D7:

"Til sikring af at anlægsaktiviteter alene har lokal påvirkning permanent af de hydrografiske forhold skal der for alle projekter anvendes et projekteringsprincip om 0-løsning hvad angår vand- og salt-transporter på regionalt niveau. I lyset af manglende viden om aktiviteterets effekt på de hydrografiske forhold er dette den forsvarlige anvendelse af forsigtighedsprincippet."

D8

Miljøfarlige stoffer

Der er i indsatsprogrammet gengivet 3 overordnede GES kriterier og 8 tilhørende nationale miljømål for deskriptor D8 (forurenende stoffer). Med henblik på at imødekomme GES-kriterier og miljømål for deskriptoren er der fremlagt 27 indsatser og 11 supplerende tiltag. Alligevel vurderes det ikke, at Danmark kan opnå god miljøtilstand for stofferne PBDE og kviksølv, hvor der bruges en undtagelsesbestemmelse.

Trods brugen af undtagelsesbestemmelser er det vigtigt, at vi sikrer, at Danmark lever op til vores internationale forpligtelser i bl.a. HELCOM- og OSPAR-samarbejdet. Danmarks Naturfredningsforening tilslutter sig generelt indsatser, som sikrer maximal nedbringelse og eliminering af udledning af miljøfarlige forurenende stoffer (MFS) til vores havmiljø. Havmiljøet skal ikke betale prisen for vores utilstrækkelige håndtering og viden om MFS og de afledte konsekvenser heraf.

Anvendelse af undtagelsesbestemmelser og opnåelse af miljømål og GES

Det fremgår af indsatsprogrammet, at Danmark ikke kan opnå en god miljøtilstand for så vidt angår forurenende stoffer, specifikt for stofferne PBDE og kviksølv samt for biologiske effekter hos havsnegle. Det begrundes med, at stofferne nedbrydes meget langsomt i miljøet, samt at der fortsat er en tilførsel af disse stoffer via en række kilder, som blandt andet kommer fra andre lande. Der vil derfor blive gjort brug af undtagelserne om henholdsvis udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) og naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e).

DN finder det dog vigtigt at pointere, at der uden en konkret og besluttet dansk indsats, ikke vil ske en forbedring af havmiljøets tilstand i forhold til forurenende stoffer, da alle lande i så fald kan benytte den samme begrundelse for undtagelse.

For PBDE og kviksølv vurderes miljømål 8.1 og 8.2. ikke at kunne være opfyldt i 2030. Når miljømålene for disse stoffer ikke kan nås inden 2030, fordi stofferne nedbrydes meget langsomt og/eller fordi der er udefrakommende påvirkninger, mener DN, at vi i DK tage vores forholdsregler ud fra et forsigtighedsprincip og forbyde udledning (0-tolerance) af netop disse stoffer. Dette bør kunne reguleres ved udløb fra ex rensningsanlæg, men også ved kilden opstrøms rensningsanlægget. Persistent giftige som PBDE, kviksølv og mange flere som fx PFAS hører ikke hjemme i vores havmiljø og udledning bør elimineres. Ligeledes vurderer DN, at en række af de listede indsatser ikke er tilstrækkelige til at sikre god miljøtilstand, kommentarer til enkelte indsatser findes nedenfor.

DN's specifikke kommentarer til de foreslåede indsatser

DK-HSII-27: DN tilslutter sig specifikt indsats DK-HSII-27 vedrørende ophør af olie- og gasindvending, men noterer sig dog også, at slutåret 2050 burde være mere ambitiøst – f.eks. en fremrykning til 2040, hvilket også er nødvendigt for at leve op til Paris-aftalen.

DK-HSII-87: For indsats DK-HSII-87 er det nødvendigt at få tydeliggjort behovet for en samlet vurdering, af den samlede påvirkning af tilledninger til fx et rensningsanlæg og påvirkningen i slutrecipienten. For at kunne foretage en reel vurdering ifm. sagsbehandlingen af en tilslutningstilladelse, er det nødvendigt at kende oplysninger om alle tilhørende opstrøms spildevandstilførsler fra industri, vej-anlæg, beboelse mm. I dag gives der tilslutnings- og udledningstilladelser fra fx industri til rensningsanlæg uden en overordnet vurdering af den samlede resulterende belastning af rensningsanlægget, slamfraktionen og den endelige slutrecipient. Dette er problematisk, da den enkelte tilslutningstilladelse måske ikke giver anledning til bekymring, men at den samlede udledning i sidste ende alligevel godt kan udgøre et problem for recipienten – i mange tilfælde havet.

DK-HSII-113: Det er utrolig vigtigt, at der laves et forbud mod planlagt udledning af urensset spildevand til havmiljøet og andre vandmiljøer.

DK-HSII-13: DN mener ikke indsatserne for klappning er tilstrækkeligt. Der bør være større kontrol med indholdet af MFS i klappningsmateriale, og det bør ikke være muligt at klappe materiale med indhold af MFS over tilladte grænseværdier. Indholdet af MFS i klappningsmateriale skal desuden tage hensyn til det overordnede GES kriterie for det givne havmiljø. Klappning af materiale må således ikke

forringe eller forhindre fremtidig målopfyldelse. Ophør med klappning inden for 6 m er et godt initiativ, men klappning på disse dybder foregår i høj grad i Limfjorden, som er undtaget fra indsatsen. I forhold til den eksisterende miljøtilstand i fjorden er en sådan undtagelse uacceptabel. Endvidere bør al klappning i beskyttede områder forbydes.

DK-HSII-91: Der ses fortsat eksempler på, at kommuner udsteder udledningstilladelser, hvor spildevandet må indeholde kviksølv. Dette gøres i strid med miljømål 8.2 og denne indsats. Det skal tydeliggøres evt. i en bekendtgørelse eller vejledning til de rette myndigheder (herunder kommuner) og virksomheder, at udledning af kviksølv ikke er tilladt. Ikke mindst taget i betragtning af brugen af en undtagelsesbestemmelse for netop kviksølv. En tilsvarende 0-tolerance bør gælde for *DK-HSII-107* for indhold af kviksølv i affald-til jord-bekendtgørelse.

DK-HSII-84: Der bør i denne strategi for sprøjtemidler desuden indgå et mål om at udfase glyphosat. I Danmark fortsætter vi godkendelse af stoffet, trods viden om negativ påvirkning på bl.a. biodiversiteten, herunder på alger og marine planter. Brugen af glyphosat kan erstattes af fx hyppigere sædskifte og dermed mere varieret natur. Den fortsatte godkendelse af bl.a. glyphosat står også i kontrast til *DK-HSII-104* og til de overordnede miljømål.

DK-HSII-85: Biocider (til fx tagrens), som ene og alene har et kosmetisk formål, bør slet ikke godkendes. Det er midler udviklet for at dræbe naturlige organismer og udgør potentielt en kæmpe ukontrollabel risiko for vores miljø – herunder også havmiljøet.

DK-HSII-110: Der bør være øget fokus på udledninger fra medicinalindustrien bør være meget mere i fokus, og der bør stilles strenge krav til deres udledninger.

DK-HSII-96: Der bør i stedet stilles krav til den udledende virksomhed, og sættes grænseværdier for indholdet af PFAS i bl.a. proces- og spildevand. Der bør indføres 0-tolerance. Det bør ske efter 'forurenere- betaler-princippet', så det ikke ender med at være rensningsanlæggene og havmiljøet, der skal betale prisen for den manglende rensning ved selve kilden.

DK-HSII-106: Mindre og fritgående svinebestande giver større afstand mellem dyrene, hvilket vil kunne nedbringe behovet for antibiotika. Der bør stilles krav til produktionsenheden omkring bestandstørrelse og udearealer.

Kommentering af supplerende tiltag: DK-S16: DN mener ikke der skal udledes forurenede vand til vores Havmiljø fra rensningsprocessen i Scrubbere. Der er i realiteten ikke kontrol med koncentrationer af MFS i processpildevandet eller kontrol med udledningpunkter og konsekvenserne heraf. Det skal forbydes. Lukkede scrubber-systemer er tilgængelige.

DK-S18: Non-target screening lyder som en rigtig interessant metode. DN ser frem til at følge udviklingen. Forhåbentlig bliver det en effektiv metode til opsporing af flere MFS i havmiljøet, så vores indsatser kan kvalificeres yderligere.

DK-S34: I stedet for udvikling af nye klapteknikker bør der laves forbud mod klappning af forurenede materiale.

DK-S22: En vigtig indsats, da kontrollen med udledning af MFS ved kilden (ex. virksomheden) til rensningsanlægget og videre til slutrecipienten, det er i dag, er utilstrækkelig. Rensningsanlægget kan potentielt modtage forurenede vand uden, at der i udløbsvandet til slutrecipienten, nødvendigvis testes for de relevante stoffer. Udledningstilladelse fra rensningsanlæg til recipient bør derfor genbesøges og revurderes, når der udstedes ny tilladelse til tilledning fra evt. industri eller anden forurenende virksomhed.

Konklusion

DN vurderer således, at ikke alle de foreslåede indsatser er tilstrækkelige, samt at Danmark grundet anvendelse af undtagelsesbestemmelser for PBDE og kviksløv bør indføre nultolerance for udledninger til det danske havmiljø. Danmark er nødt til også selv at gøre en væsentlig indsats for i fremtiden at kunne opnå GES for alle miljøfarlige stoffer.

Akutte forureningshændelser

I sagens natur, er det ikke muligt at forhindre akutte uheld, herunder forureningshændelser, på/til havet, medmindre alle aktiviteter stoppes. Der skal derfor sættes ind med hurtig håndtering, når uheldet er ude. Det sker gennem tilstrækkelig dimensioneret beredskab, som kan håndtere worst-case-scenarier fra en given aktivitet på havet/i havnene. Der bør derfor, via miljøgodkendelser til aktiviteter på og omkring havet, stilles vilkår og krav til beredskab, der kan håndtere et muligt worst-case udslip på kort tid. Det er ikke nok, at beredskabet kan stå klar efter 6 timer, det skal kunne håndteres med det samme.

Ulovligt oliespild bør håndteres via overvågning som beskrevet i *DK-HSII-79*, hvor oliespildets forureningsfane kan forudsiges, og hvor det er muligt at tracke skibet der er kilde til forureningen.

Det er vigtigt, at kommunerne kan få økonomisk dispensation, hvis et uheld rammer kysten, men det skal som udgangspunkt være forureneren, der betaler. Derfor er det også afgørende at kunne spore kilden jf. *DK-HSII-79*. Ved større hændelser kan der eventuelt bruges satellitdata samt tracking af skibes ruter.

Med indsatsen DK-HSII-95 Forsvarets beredskab for akutte forureningshændelser* påpegede DN i hørings svar til Danmarks Havstrategi I, at det danske olieberedskab dokumenteret ikke var i stand til at leve op til de anbefalinger DK har tilsluttet sig i HELCOM om reaktionstider, at den danske beredskabsflåde ikke er godkendt til at opsamle, opbevare og transportere indsamlet olie, og at de har utilstrækkeligt materiel til effektiv inddæmning og opsamling af olie under herskende danske vejrforhold. Der er desværre intet, der tyder på, at det forhold har ændret sig i de forløbne 11 år.

I indsatsprogrammet vurderes det, at det er usandsynligt, at Danmark kan opnå GES ift. D8C3 og D8C4 for Østersøen. Det kan således konkluderes, at de planlagte indsatser ikke er tilstrækkelige, og DN vurderer derfor, at der er behov for skærpede indsatser, for at Danmark fremover vil kunne opnå GES. Første skridt er at kortlægge og analysere akutte forureningshændelser, men der skal samtidig iværksættes indsatser for at følge op på denne kortlægning.

D9 Miljøfarlige stoffer i fisk til konsum

Der findes i stigende grad miljøfarlige stoffer i vores fødevarer. Det samme gør sig gældende for fisk til konsum. Miljøministeriet angiver i indsatsprogrammet, at det ikke er muligt at opnå god miljøtilstand, hvorfor der anvendes undtagelsesbestemmelse for deskriptoren.

Det fremgår, at der ikke kan opnås god miljøtilstand for D9 for så vidt angår forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum i forhold til dioxiner og PCB'er. Det skyldes, at det er stoffer, der nedbrydes langsomt i miljøet, og at der fortsat er en tilførsel, som blandt andet kommer fra andre lande. DN bemærker dog, at der også sker en tilførsel til havmiljøet af stofferne fra danske kilder. DN vurderer derfor ikke, at der uden en konkret og besluttet dansk indsats, vil ske tilstrækkelig reduktion af stofferne i Danmark. Ligeledes kan de øvrige lande også benytte den samme begrundelse for undtagelse

og mangel på handling. Dioxiner stammer i Danmark fra danske affaldsforbrændingsanlæg og er bestemt også et dansk problem, som skal adresseres (jf. tidligere høringssvar fra DN, hvoraf det fremgår, at problemet med stor dannelse af dioxin ved op og nedkørsel af anlæggene ikke fanges i overvågningen).

Konklusion

For PCB og dioxiner beskrives det, at miljømålet ikke kan nås, hvorfor Danmark anvender undtagelsesmuligheden for miljømål 9.1. DN mener derfor, at der som for indsatser under D8, skal indføres 0-tolerance for udledning, hvor det er muligt, særligt ved de kilder der bidrager mest, herunder brændevne.

D10 Marint Affald

Marint affald, oftest plast, findes overalt i vores farvande, men oftest ser vi det først når det er skyllet op på stranden. Marint affald kommer fra mange kilder, både fra land hvor de vaskes ud med floder og åer, men også fra skibsfart hvor det både utilsigtet og tilsigtet, ender på den "Blå Hylde". Problemet er, at plast kan ende som føde for de organismer, der lever i havet, og ophobes i fødekæden med store konsekvenser for dyrets velbefindende og potentielle overlevelse.

Gap-analysen viser, at der frem mod 2030 forventes at være en svagt faldende mængde marint affald på strandene (D10C1 og D10C2), men at det ikke ses muligt at nå i god miljøtilstand uden yderligere indsatser. Det konkluderes derefter, at de nye indsatser ikke vil muliggøre opnåelse af god miljøtilstand. Samme tendens ser i forhold til reduktion men manglende målopfyldelse for andelen af plast i maveindholdet hos mallemukker (D10C3). Derimod forventes marint affald på havbunden at stige frem mod 2030 grundet den lange nedbrydningstid. Det forventes heller ikke her at være muligt at nå god miljøtilstand trods yderligere indsatser. Derfor anvendes undtagelsesbestemmelser for D10 grundet udefrakommende påvirkninger og naturlig forsinkelse af forbedring.

Miljømål 10.3 om indrapportering af tabte fiskeredskaber forventes opnået, idet der er igangsat undervisning, øget fokus på aflevering af redskaber og indberetning af tab. I indsatsprogrammet fremgår det dog ikke om der på den baggrund er sket en målbar forbedring. I DN's optik, er det godt, at der undervises i at alle redskaber skal med hjem, men det er nok desværre ikke nok.

Det er tilsvarende godt, at der under miljømål 10.4 er fokus på den nationale plashandlingsplan fra 2022, men heller ikke her fremgår det, om planen virker efter hensigten. Derfor har DN svært ved at vurdere, hvordan miljømålet kan siges at være nået.

I indsatsprogrammet listes en lang række indsatser og supplerende tiltag, der skal forbedre tilstanden i forhold til marint affald. DN er glade for, at der er iværksat en masse aktiviteter, der skal medvirke til at understøtte opnåelse af god miljøtilstand, men det fremgår generelt ikke, om der fx er tale om vedtagne forslag og direktiver fra EU; forbud der gælder, og med hvilken betydning for havmiljøet eller om aktiviteter reelt er igangsat, eller om indsatserne virker efter hensigten. Af de supplerende tiltag fremgår det bl.a., at der i 2020 er lavet et virkemiddelkatalog (for at understøtte miljømål 10.7) ift. at forebygge marint affald. Der mangler dog klarhed for, hvordan denne viden anvendes, og om der på den baggrund er iværksat indsatser.

Konklusion

Der anvendes undtagelsesbestemmelser ift. både litra a og e, da man ikke forventer at kunne nå målopfyldelse i 2030, grundet udefrakommende påvirkninger og naturlig forsinkelse. DN kan som sådan

god forstå behovet for disse undtagelser, da problemet med marint affald, og især plast, er et grænseoverskridende problem, samt at det vil være nærmest umuligt at reducere det marine affald der er endt/ender på havbunden. Men DN finder ikke, at de indsatser som listes i indsatsprogrammet vil sikre et minimum af målopfyldelse i forhold til den danske udledning.

Selvom Danmark kan have svært ved at nå målopfyldelse, bør der som minimum afsættes midler til aktiv handling, som ikke er hensigtserklæringer, oplysningsindsatser og informationskampagner. DN ønsker, at der f.eks. afsættes flere midler til opfiskning af spøgelsesgarn, som viste sig meget effektivt, da dette blev gjort i Limfjorden. Derudover mener DN, at tab af fiskeredskaber kan sanktioneres f.eks. med bødestraf. Derudover kan man indføre pant på redskaber, således at der blev genereret midler til nødvendige oprydningstiltag ud fra et forurenere-betalerprincip.

Desuden savner DN en mere aktiv rolle fra Danmark ift. at arbejde for øget genanvendelse, genbrug og generel CØ på bl.a. plast, på EU-niveau. Ligesom vi bør gå forrest for mindre engangsemballage. Ift. undtagelsesbestemmelsen nævnes som eksempel dolly ropes, som er en kilde til en hel del marint plastaffald. Det fremhæves, at dolly ropes ikke anvendes i det danske fiskeri, men at forureningen stammer fra udenlandske fiskere, der fisker i danske farvande. Danmark bør derfor arbejde for et forbud mod fiskeri med dolly ropes, hvilket vil få positive konsekvenser for mængden af nyt marint affald i ikke kun danske farvande, men i hele EU.

D11 Undervandsstøj

Undervandsstøj både impulsstøj og lavfrekvent støj kan have store konsekvenser for havdyr. Konsekvenserne kendes særligt for havpattedyr, hvor det kan føre til øget energiforbrug, flugt, nedsat søvn og decideret høretab. Derimod er konsekvenserne i meget mindre grad kendte for andre marine arter. Frem mod 2030 er der planlagt omfattende anlægsprojekter i både Danmark og vores nabolande, som vil medføre en massiv forøgelse af mængden af impulsstøjsbegivenheder. Der er således i høj grad brug for indsatser for at sikre, at vi kan opnå god miljøtilstand for D11.

D11C1: Det konkluderes i indsatsprogrammet, at det, grundet manglende viden og forståelse om hvorvidt impulsstøj medfører påvirkning på populationsniveau, ikke kan afklares, om GES vil blive opnået. Samtidig konkluderes det, at GES vil blive opnået for de to underliggende miljømål 11.1 og 11.2 nås. Det er uklart for DN, hvordan man i basisanalysen eller gap-analysen kan forudsætte at disse miljømål nås, da data og kendskab til hvordan havdyrs (udover havpattedyr) påvirkes af impulsstøj er utilstrækkelige, og da data om individer må være mere sparsomme end for populationer.

I indsatsprogrammet indgår 7 indsatser, som skal bidrage til at minimere effekterne af undervandsstøj på havdyr og dermed bidrage til opnåelse af GES. Det er dog de færreste af indsatserne, som kan antages have en egentlig positiv effekt på omfanget/udbredelsen af undervandsstøj. Det skyldes, at de fleste tiltag kun går ud på at opdatere eksisterende retningslinjer eller krav om udvidet indrapportering af støjende aktiviteter, og på hvordan støj påvirker forskellige havdyr, mens DN vurderer at andre indsatser har en særdeles tvivlsom effekt. Det gælder blandt andet indsatsen om Nordsøaftalen, som med udfasningen af olie-gas indvinding i 2050 vil medføre reduceret undervandsstøj. Denne indsats vil formodentlig ikke medføre en forbedring af støjniveauet frem til 2030, som er mål-året for indsatsprogrammet. Derudover er "olie-gas trekanten" i den vestlige Nordsø i opdateringen af havplanen også udlagt til VE og CCS. Anlæg af VE medfører omfattende impulsstøj, og CCS medfører omfattende seismiske undersøgelser både forud for, i forbindelse med og efter lagring. DN vurderer således ikke, at denne indsats bør indgå i indsatsprogrammet, i det mindste ikke uden en henvisning til de aktiviteter, der vil erstatte eller køre parallelt med olie- og gasindvindingen.

Events og omfang af impulsstøj forventes stige frem mod 2030 grundet de mange store marine anlægsprojekter, alligevel indgår der ikke nogen tiltag i indsatsprogrammet til at mindske undervandsstøjen. Det indgår kun retningslinjer, som har til formål at mitiggere impulslydens påvirkning på især havpattedyr.

Ift. Indsats om støjreducerede tiltag ved minesprængninger fastslås det i indsatsprogrammet, at der *'Ved sprængning af søminer eller dybvandsbomber på havbunden benyttes deflagration (en metode, hvor man forsøger at brænde sprængstoffet uden, at det detonerer) hvis forholdene tillader det.'* Det er dog uklart i hvilken udstrækning, at *'...aktiviteter fra Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, så vidt muligt bliver vurderet og tilpasset for at reducere en mulig negativ effekt på marine arter under habitatdirektivet, så længe dette ikke strider mod forsvarsformål eller den nationale sikkerhed'*. Der er flere eksempler på, at miner og bomber er blevet detoneret af det danske forsvar uden brug af afværgeforanstaltninger. Blandt andet gennemførte søværnet for nyligt en bombesprængning ud for Langeland¹⁹. Bomben blev ikke sprængt i et beskyttet område, men tæt på kysten og på relativ lav vanddybde (15 meter), hvilket betyder, spredningen undervandsstøj i den forbindelse har været omfattende. DN vil derfor opfordre til et øget fokus på, at miljømål 11.3 efterleves. I forhold til anvendelse af akustiske 'skræmmere' kan disse også have en negativ påvirkning på havpattedyr, et nyt studie viser at de negative effekter er større end tidligere antaget.²⁰ I stedet bør der ved minesprængninger i højere grad anvendes boblegardiner til at reducere støjen, og dermed også forbedre forholdene for de arter, som ikke flygter.

D11C2: Det konkluderes i indsatsprogrammet, at man ikke kan vurdere om man kan opnå GES for lavfrekvent støj. Det fremgår ligeledes, at de nye indsatser vil have en positiv effekt på udbredelsen af lavfrekvent undervandsstøj. Men ud over ophøret af fiskeri i de nye beskyttede områder, er det uklart, hvilke indsatser der henvises til. Hvad angår de nye beskyttede områder vil tiltagets effekt dels kun være lokal, og samtidig er det eksisterende fiskeri i de nye havstrategiområder yderst begrænset, hvorfor det er tvivlsomt, hvor stor effekten af tiltaget faktisk vil være, ikke mindst da skibsfart i områderne ikke begrænses, og da der er direkte overlap mellem flere af områderne og sejlads-korridorer, og dermed intens skibsfart. DN vurderer derfor ikke, at udpegningen af nye strengt beskyttede og beskyttede områder bør listes som en indsats for lavfrekvent støj.

DN finder det derudover problematisk, at skibsfart slet ikke nævnes i indsatsprogrammet i relation til lavfrekvent støj. Skibsfart er en af de største kilder til lavfrekvent støj i de danske farvande, og DN er derfor uforstående overfor den manglende håndtering i indsatsprogrammet.

Konklusion

DN kan ud fra gældende viden og planlagte aktiviteter konkludere, at GES ikke kan opnås for undervandsstøj, da der mangler viden om støjniveauer samt støjens påvirkning på forskellige havdyr. DN forstår således ikke konklusionen i indsatsprogrammet om, at det er uklart om GES kan opnås, og vurderer dermed, at Danmark med indsatsprogrammet er i strid med sine forpligtelser under havstrategidirektivet for så vidt angår D11. Der mangler også generelt indsatser, især for lavfrekvent lyd. Der forventes desuden ske en stigning af undervandsstøj frem mod 2030 grundet de mange store marine anlægsprojekter, herunder VE. Det er også problematisk, at en af de største kilder til lavfrekvent støj, skibsfart, slet ikke nævnes i indsatsprogrammet, og at der derfor heller ikke findes nogle

¹⁹ [ps://nyheder.tv2.dk/samfund/2023-12-03-130-kilos-dybvandsbombe-bortsprængt-ved-langeland](https://nyheder.tv2.dk/samfund/2023-12-03-130-kilos-dybvandsbombe-bortsprængt-ved-langeland)

<https://www.bbc.com/news/av/world-europe-67613803>

²⁰ Elmegaard et al. 2023, Wild harbour porpoises startle and flee at low received levels from acoustic harassment device, Scientific Reports

indsatser for at undersøge dets effekter, niveauer eller mulige tiltag for at mindske og/eller mitigere det. Ligeledes nævnes de kommende kumulative påvirkninger af anlægsprojekter i både Danmark og tilstødende lande ikke. Dette bør adresseres i indsatsprogrammet for at sikre at håndteringen af den voldsomme stigning i undervandsstøj kan håndteres bedst muligt.

DN anbefaler derfor, at der hurtigst muligt startes en vidensindsamling af forskellige typer af støj og deres påvirkning på havdyr, herunder arter udover havpattedyr, såsom fisk, samt at der sættes fokus på at følge alle eksisterende retningslinjer som mindsker impulslyd i danske farvand, samt at der skal iværksættes indsatser også for lavfrekvent støj. Ligeledes bør de nye tærskelværdier for støj fra EU implementeres i dansk lovgivning, så de bliver bindende for alle myndigheder. Der bør ligeledes laves opdaterede vejledninger for anvendelse af afværgeforanstaltninger, som har størst mulig effekt.

Til: Caroline Vestergaard Mikkelsen (cavem@mim.dk)
Fra: 1-DEP Høringer (hoeringer@em.dk)
Titel: EMs høringsvar til Høringsmateriale til havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder - svarfrist 20.12.2023 (EM Id nr.: 778621)
Sendt: 20-12-2023 18:53

Til Miljøministeriet, Att.: Caroline Mikkelsen

Erhvervsministeriet har følgende bemærkninger til den fremsendte høring: Høringsmateriale til havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

ERST har bidraget til nedenstående del af ministeriets høringsvar

Erhvervsstyrelsen har modtaget høring vedr. havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

OBR har modtaget anmodning om udtalelse i høringen.

OBR vil afstå fra at kommentere på høringen, da OBR ikke ligger inde med den type viden, der efterspørges. OBR har dermed ikke yderligere kommentarer.

Kontaktperson vedrørende ovenstående bemærkninger:

Karoline Bøge Rose
Student
Tlf. direkte: 35 29 12 94
E-post: KarRos@erst.dk

Med venlig hilsen

Annette Pia Andersen

ERHVERVSSTYRELSEN
Bedre Regulering

Dahlerups Pakhus
Langelinie Allé 17
2100 København Ø
Telefon: +45 35291000
Direkte: +45 35291653
E-mail: anpian@erst.dk

Det noteres, at høringen også er blevet sendt til følgende af Erhvervsministeriets styrelser: ERST og SFS.

Med venlig hilsen

ANJA SOFIA HANSEN (EM-DEP)
Direktionssekretær
DEP Høringer

Slotsholmsgade 10-12
1216 København K
anshan@em.dk
Tlf. 33 92 33 50
Mobil +45 91 33 70 25

EAN 5798000026001

Erhvervsministeriet er ansvarlig for behandlingen af de personoplysninger, vi modtager om dig. Du kan læse mere om, hvordan vi behandler dine personoplysninger på vores hjemmeside em.dk/privatlivspolitik.

Erhvervsministeriet gør opmærksom på, at denne e-mail og eventuelle vedhæftede filer er fortrolige. Hvis du ikke er den tilsigtede modtager, bedes du straks underrette afsenderen ved at besvare denne e-mail og derefter slette e-mailen. Hvis du har modtaget denne e-mail ved en fejl, skal vi gøre klart, at enhver form for kopiering, offentliggørelse eller distribution af denne e-mail kan være ulovlig.

Fra: Lasse Kronberg Hammer Hansen <lakh@mime.dk>

Sendt: 28. september 2023 14:58

Cc: Caroline Vestergaard Mikkelsen <cavem@mime.dk>

Emne: Høringsmateriale til havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

Til orientering er høringsmaterialet til havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder netop offentliggjort på Høringsportalen.

Tilgængeligt på følgende link: <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/67891>

Frist for at afgive hørings svar er d. 20. december 2023. Hørings svar skal sendes til Caroline Mikkelsen på e-mail: cavem@mime.dk

Venlig hilsen

Lasse Kronberg Hammer Hansen
Studentemedhjælper | Vild natur og biodiversitet
+45 20 36 72 66 | lakh@mime.dk

Miljøministeriet

Departementet | Frederiksholms Kanal 26 | 1220 København K | Tlf. +45 38 14 21 42 | mim@mime.dk | www.mime.dk
[Facebook](#) | [Twitter](#) | [Instagram](#) | [LinkedIn](#) | [Youtube](#) | [Privatlivspolitik](#)

NOTAT

HØRINGSSVAR - HAVSTRATEGIENS INDSATSPROGRAM OG BESKYTTEDE HAVSTRATEGIOMRÅDER

Energinet takker for muligheden for at komme med kommentarer til Havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder.

Energinets høringssvar vil tage udgangspunkt i de udpegede områder, hvor det vurderes, at Energinet har viden om forhold, der har betydning for Havstrategien.

Energinets bemærkninger

Område A, vest for Esbjerg

Cobra kablet, 400 kV DC passere igennem det beskyttede område. Herudover vil udvidelsen af det beskyttede område resultere i en afstandsreduktion til eksisterende Viking link og Baltic Pipe.

Det har betydning, da det for alle kabler og rør kan forventes at forekomme periodisk tilsyn med en seismografisk udstyr.

Deslige er Nordsøen I planlagt til at skulle etableres ca. 10 km nord fra området, hvor den miljømæssige konsekvens af dette bliver vurderet i forhold til de allerede eksisterende natura 2000 områder.

Område B, vest for Thyborøn

For området er Thor Havvindmøllepark planlagt at skulle etableres ca. 15 km syd fra området, hvor den miljømæssige konsekvens af dette bliver vurderet i forhold til de allerede eksisterende natura 2000 områder.

Område G, vestlig del af DK Nordsø

Energi Ø Nordsøen er planlagt at skulle etableres sydøst for det nye område, men det forventes ikke at have påvirkning på projektet.

Område I, vest for Bornholm

I dette område eksisterer et 60 kV søkabel på tværs af området. Der vil som tidligere beskrevet også være behov for at foretage periodiske eftersyn af dette kabel. Der er grundet kablets alder og funktionalitet, overvejelser omkring udskiftning af kablet. Kablet er relevant for at sikre drift og netplanlægning og kan desuden komme til at have betydning for Energiø Bornholm.

Område J, sydvest for Bornholm

Det udpegede område grænser op til det påtænkte areal for etableringen af havvindmølleparken Baltic Sea - Park 1, hvor den miljømæssige konsekvens af dette bliver vurderet i forhold til de allerede eksisterende natura 2000 områder. Placeringen af området vil have betydning for placeringen af kabelruterne for interconnector til Tyskland. Dette kan betyde, at den foretrukne rute kommer til at ligge inde i havmølleområdet i stedet for parallelt med havmølleområdet og vil derfor komme til at optage plads, hvor der kunne opstilles havmøller.

Område K, Syd for Bornholm

Område K grænser op til Baltic Pipe og det kan forventes, at der udføres periodiske eftersyn af kablet.

Områdets placering grænser endvidere op til det påtænkte etableringsområde af havvindmølleparken Baltic Sea - Park 2 og er desuden i konflikt med planområde for interconnector til Tyskland. Dennes placering er planlagt at skulle anlægges parallelt med vindmølleparken og det udpegede område. Kablet vil krydse den vestlige spids af det nye udpegede område, hvilket vil være problematisk for kabelføringen.

Hvis ovenstående giver anledning til spørgsmål eller noget ønskes uddybet, er Energistyrelsen naturligvis velkommen til at kontakte Energinet på myndighed@energinet.dk

Med venlig hilsen

Sisse Guldager Larsen
Energinet Myndighedsenheden

Miljøministeriet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K
Journalnummer: 2023 - 9290

Høringssvaret er sendt på mail til hav@mim.dk

Den 15. december 2023

Friluftsrådets høringssvar til høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Friluftsrådet takker for muligheden for at afgive høringssvar i forbindelse med høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder.

Friluftsrådet bakker overordnet op om indsatsen for et styrket havmiljø samt at der i høringmaterialet samtidig er en opmærksomhed på at sikre fortsat god adgang og et rigt friluftsliv på havet. En stærk tilknytning til havet er afgørende for både havmiljø og mennesker, da vi derigennem kan sikre opbakning til de politiske ambitioner, sikre en bæredygtig adfærd når vi er på havet, samt kan høste de sundheds- og trivselsmæssige gevinster, som et aktivt friluftsliv på havet har.

Nye beskyttede havstrategiområder

Friluftsrådet bakker op om, at der udpeges nye beskyttede og strengt havstrategiområder som led i en samlet udpegnings af 30 % beskyttede naturområder, herunder 10 % strengt beskyttede naturområder i danske havområder i 2030. Friluftsrådet har dog noteret sig, at regeringens opgørelse af beskyttet og strengt beskyttet natur afviger fra Biodiversitetsrådets opgørelse, og Friluftsrådet skal opfordre til, at der skabes klarhed om definitioner og opgørelsesmetode i samarbejde med Biodiversitetsrådet, EU-kommissionen og andre EU-lande, så der ikke kan rejses tvivl om Danmarks bidrag til opfyldelse af EU's biodiversitetsstrategi.

Det bemærkes, at det med udpegnings af nye havstrategiområder kan være vanskeligt at danne sig et samlet overblik over restriktioner i de beskyttede naturområder, der omfatter delvist overlappende habitat- og fuglebeskyttelsesområder, fredede områder, natur- og vildtreservater, beskyttede havstrategiområder og strengt beskyttede havstrategiområder. Det er vigtigt for den folkelige opbakning til indsatserne og for en hensigtsmæssig adfærd af borgerne, at de er bekendt med forvaltningen af områderne, og der skal derfor fra Friluftsrådets side lyde en opfordring til en kommunikationsindsats, der giver en oversigt over, hvad der samlet set er tilladt og begrænset i de enkelte områder.

Det bemærkes videre, at hovedparten af de nye beskyttede havstrategiområder er placeret langt fra land samt at udpegnings er sket for at opnå god miljøtilstand i de danske havområder, men også under hensyntagen til de socioøkonomiske konsekvenser. Friluftsrådet er optaget af genskabelsen af den rige danske havnatur og der skal derfor lyde en opfordring til at beskytte naturen dér, hvor det har væsentlig miljømæssig effekt. Derudover finder

Friluftsrådet det oplagt, at de kommende områder i de marine naturnationalparker udpeges som beskyttede områder, dels for at anerkende de naturmæssige værdier i områderne, dels for sikre den nødvendige naturbeskyttelse, og dels for at gøre det let kommunikerbart, at forvaltningen i områderne følger allerede kendte forvaltningsstrukturer.

I forhold til forvaltningen af beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder noterer Friluftsrådet med stor tilfredshed de i udgangspunktet forholdsvis vide rammer for rekreative aktiviteter. Friluftsrådet bakker op om et forvaltningsregime, hvor udgangspunktet i den forvaltning, der følger af havstrategien, er stor grad af adgang, og hvor eventuelle indskrænkningen i de rekreative aktiviteter er konkrete og fagligt veldokumenterede og baseret på regulering, der følger af anden lovgivning. Af høringsmaterialet fremgår det, at sejlads, færdsel, badning, jagt, ankring og fiskeri (begrænset med 4 fiskestænger i strengt beskyttet natur) vil være tilladt i de beskyttede områder, hvilket Friluftsrådet tolker derhen, at al rekreativ aktivitet som udgangspunkt vil være tilladt. I den forbindelse undres rådet over formuleringen i afsnit 6.3.13 i miljørapporten, hvor det fremgår, at der ikke kan gives tilladelse til nye anlæg eller aktiviteter i strengt beskyttet natur men efter vurdering i beskyttet natur, men også at *"Udpegningen vurderes således ikke at have væsentlige negative konsekvenser ift. muligheder for rekreative anlæg mv."* Såfremt udpegningen af beskyttet og strengt beskyttet natur vil begrænse de rekreative muligheder, ønsker Friluftsrådet en dialog med ministeriet om dette. Rekreative aktiviteter i naturen er afgørende for befolkningens tilknytning og forståelse af naturen samt for en bæredygtig adfærd, og derfor er det helt afgørende, at der sikres fortsat gode muligheder for befolkningens friluftsliv. I forhold til begrænsningen på antallet af fiskestænger i strengt beskyttede områder finder Friluftsrådet det problematisk, at det er vurderet nødvendigt generelt at begrænse lystfiskeri i disse områder, og efterlyser en nærmere faglig begrundelse herfor. Friluftsrådet anbefaler, at der i stedet tages stilling til en sådan regulering i hvert enkelt område på baggrund af en faglig vurdering af områdets bæreevne.

Havstrategiens indsatsprogram

I forhold til marine naturnationalparker fremgår det på side 50, at der udover fokus på naturgenopretning "også[vil] være indsatser i forhold til kommunikation og friluftsliv i havet". Som nævnt overfor er rekreative aktiviteter vigtige i forhold til at sikre befolkningens tilknytning til den marine natur samt bæredygtige adfærd, og Friluftsrådet bidrager gerne til, hvordan friluftsliv kan tænkes ind i den kommende etablering af de marine naturnationalparker. Det foreslås i forlængelse heraf, at det i de øvrige afsnit side 35 og 42 om marine naturnationalparker konsekvensrettes, så kommunikation og friluftsliv også indgår i disse afsnit.

På side 135 fremgår det, at de marine naturnationalparker har statsøkonomiske konsekvenser og er finansieret, men at parkerne vurderes til ikke at have erhvervsøkonomiske konsekvenser. Friluftsrådet finder det uhensigtsmæssigt at vurdere de erhvervsøkonomiske konsekvenser før de marine naturnationalparker er etableret, fx i forhold til omfang, elementer og forvaltning.

På side 150 fremgår det, at implementeringsåret for de marine naturnationalparker er 2023 og at tidsperioden er 2022-2025. Friluftsrådet bemærker, at det haster såfremt de marine naturnationalparker skal implementeres inden årets udgang – og foreslår i forlængelse heraf, at tidsperioden konsekvensrettes, hvis ikke parkerne er etableret som beskrevet. Det

fremgår videre, at miljøministeren vil udmønte de marine naturnationalparker efter høring af øvrige relevante ministerier. Erfaringen fra etableringen af naturnationalparker på land har været, at det er afgørende, at parkerne etableres med opbakning fra den lokale befolkning og det lokale foreningsliv. Der skal derfor lyde en kraftig opfordring til at inddrage friluftsforeninger i den kommende udmøntning af initiativet – og Friluftsrådet bidrager gerne i det kommende arbejde.

På side 154 fremgår det, at rammerne og indhold for den kommende havnaturfond skal afklares i 2024 og på side 155 at der skal udarbejdes en strategi for marin genopretning. Mange friluftsforeninger har erfaringer med at bidrage til genopretning af havnaturen, og Friluftsrådet foreslår derfor, at foreningerne inddrages i det kommende arbejde, så initiativerne bliver folkeligt forankrede og så omkostningseffektive som muligt. Derudover vil Friluftsrådet opfordre til, at der i både strategi og fond er opmærksomhed på at understøtte befolkningens liv på og forståelse af havet. Som nævnt indledningsvis er det afgørende for både mennesker og havnatur, at vi fortsat har en stærk tilknytning til havet, og det vil være oplagt at tænke det ind i strategiarbejdet og indsatserne i regi af havnaturfonden.

Endelig skal der lyde en generel opbakning til Friluftsrådet til de foreslåede naturforbedrende elementer om etablering af stenrev, opsamling af spøgelsesnet, plastic m.v. Mange friluftsforeninger har erfaring med og påvirkes af disse, og det foreslås derfor, at de inddrages i den konkrete etablering og udmøntning.

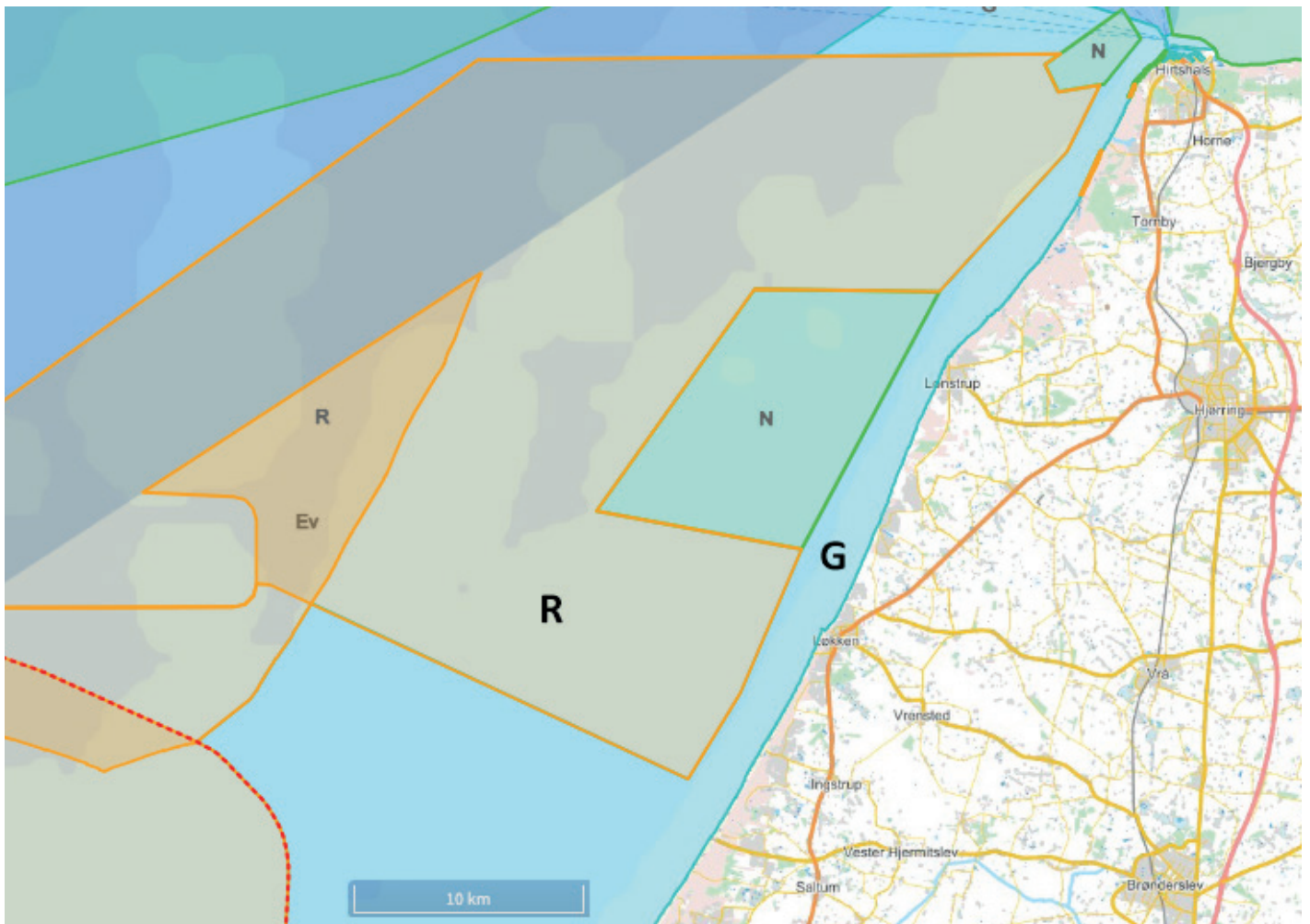
Med venlig hilsen

Rasmus Schou Christensen
politisk konsulent

Høringsudtalelse til Indsatsprogram og udpeging af beskyttede områder i havet

I tilknytning til den politiske aftale af 7. juni 2023 om Danmarks Havplan og den høringsproces, Miljøministeriet har iværksat om udpeging af nye beskyttede havstrategiområder, der følger af aftale om havplanen, ønsker GERNOK - Foreningen for Grøn Energi i Respekt for Natur og Kultur at fremsende nedenstående forslag til fremtidig status for havområdet mellem Hirtshals og Lønstrup, og indgår meget gerne i en dialog herom.

I den nugældende havplan er der udlagt natur- og miljøbeskyttelsesområder (N) nord og syd for kystområdet mellem Hirtshals og Lønstrup (se kortet nedenfor).

Mellem de to områder (N) er der langs kysten stenrev og sandbanker, som har stor værdi for biodiversiteten og det kystnære fiskeri, som gennem århundreder har fundet sted her.

Området udgør en mindre del af det meget store område, der i dag er udlagt til råstofvindning (R). Desuden er der en smal kile på hele strækningen tæt på kysten, som er udlagt til generel anvendelseszone (G).

Det vil medføre en uoprettelig skade, hvis det blev tilladt at beskadige eller helt eller delvist fjerne de mange stenrev, som danner biotoper for fisk, skaldyr og fugle. I dag øger og genopretter man tværtimod biotoper med stenrev mange steder i landet.

Stenrevenes betydning understreges også af DTU Aquas udsætningsprojekt af hummeryngel med henblik på at genskabe en større lokal bestand af sort hummer på det naturlige stenrev mellem Hirtshals og Løkken.

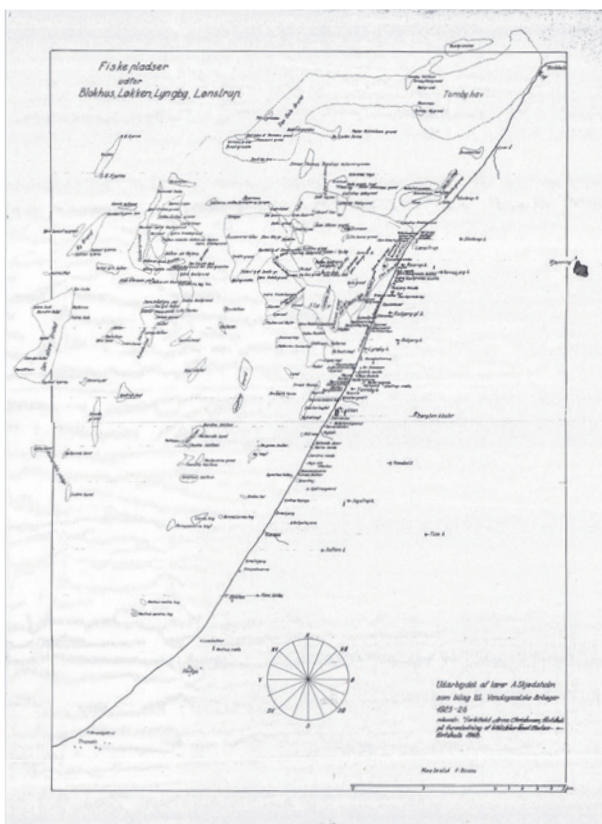
Derfor finder vi det naturligt, at stenrevene bliver udlagt som ét stort sammenhængende almindeligt beskyttet naturområde, der er åbent for skånsomt fiskeri og med mulighed for kystsikring og sandfodring af kysten, men uden bundslæbende fiskeredskaber og uden mulighed for at opstille havvindmøller eller andre anlæg.

Velvidende at kystlandskabet ikke indgår i havplanen og havstrategien, burde der være en sammenhæng med den unikke natur på kyststrækningen, der bl.a. rummer Natura 2000 områderne Rubjerg Knude og Lønstrup Klint på 292 ha, og Kærsgård Strand, Vandplasken og Liver Å på 442 ha.

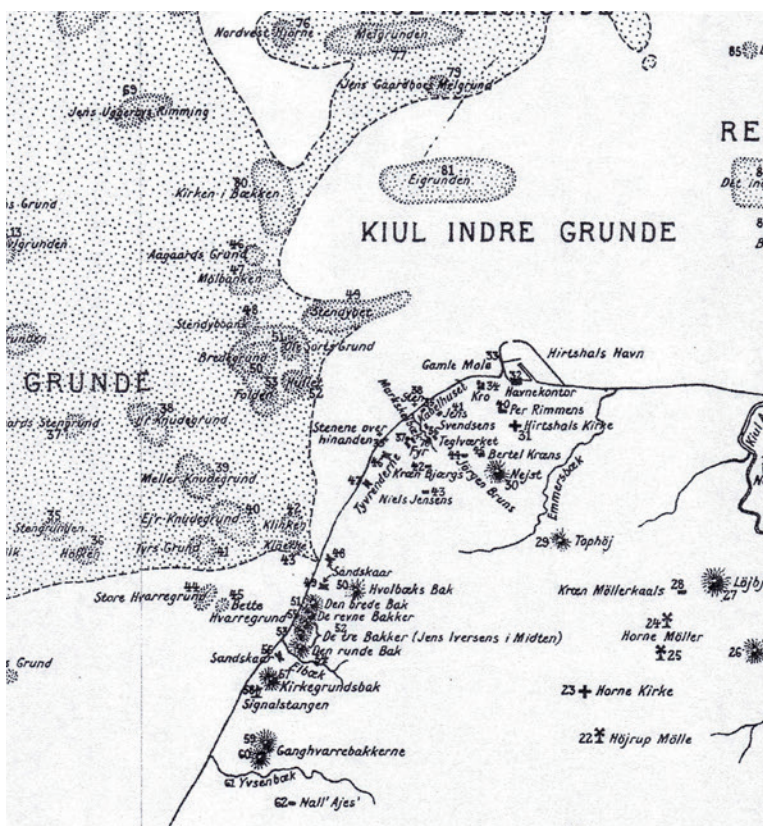
Dertil kan tilføjes flere internationale naturbeskyttelsesområder, der er omfattet af EU's naturbeskyttelsesdirektiv, herunder Den Grønne Kile i Hirtshals, Tornby Klitplantage, Nørlev Kæret, Skallerup Indlandsklitter, Klithuse, Lien og Vennebjerg Bakke.

Sammen med Natura 2000 områderne er det lokaliteter, der dækker hele den del af kysten, hvor en beskyttelse af stenrevene, som anført ovenfor, er vigtig.

Den kystnære klitnatur, og den kystnære havstrækning hænger sammen og bør ses i sammenhæng. I "Status for Naturen i Hjørring Kommune. 2016" fremhæves det, at havet udfor kommunen er værdifuldt på et internationalt plan netop på grund af stengrundene:

Fiskepladser udfor Blokhus, Løkken, Lyngby og Lønstrup fra 1925-26. Se kort i stor størrelse på side 4.

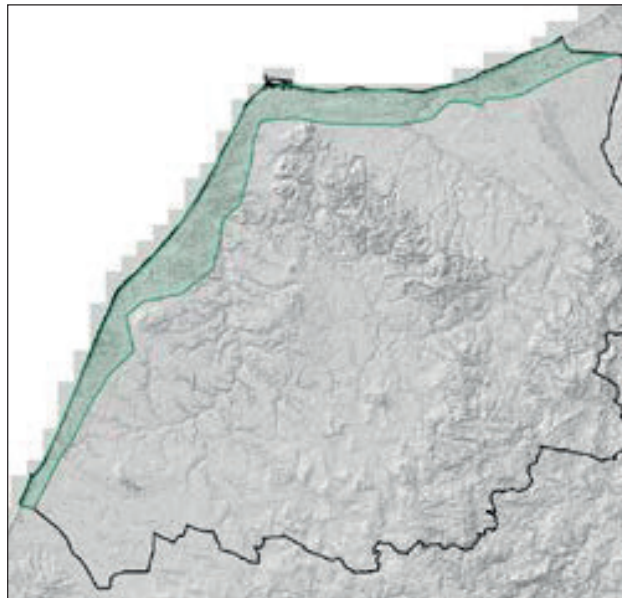
Udsnit af kort over stengrundene udfor Hirtshals 1927. Se kort som helhed på side 5.

“Kystlandskabet

Båndet langs kysterne rummer nogle af de bedste naturområder i kommunen, ja faktisk nogle af de bedste naturområder i hele landet. Selv på internationalt plan er naturområderne betydningsfulde, og EU har derfor i kystbåndet udpeget tre Natura 2000 områder, der rummer arter og naturtyper, der er truede i hele Europa. Båndets bredde varierer fra få hundrede meter til over tre kilometer, hvor sandflugten har flyttet sand ind i landet. En del af kystbåndet er bebygget med sommerhuse, men hvor mange andre kystlandskaber i Danmark blev bebygget med sommerhuse i 60'erne og frem, undgik store områder at blive bebygget, fordi fremsynede fredningsfolk i tide fik fredet bl.a. Rubjerg Knude, Kærsgård Strand, Skallerup Indlandsklitter og områder ved Uggerby og Tversted Åers udløb. (s.7)

Landskabet

Selve landskabet er også af international klasse, og der er udpeget tre Nationale kystlandskaber (Lønstrup Klint, Liver Å – Varbro Å og Hirtshals Klint) og et Geosite (Lønstrup Klint/ Rubjerg Knude). ... Havet udfor kommunen er også værdifuldt på internationalt plan. Her er det især stenrevne og sandbankerne, der er vigtige. (s.9).

Kystlandskabet – hvor naturen ligger som et samlet bånd langs både den vest- og nordvendte kyst.

Naturtyper

Havet udfor kommunen er også værdifuldt på internationalt plan. Her er det især stenrevne og den kystnære klitnatur der er under konstant forandring både pga. tilførslen af sand og vindpåvirkning. (s.9)”

En udpegnings af et nyt beskyttet havstrategiområde, der beskytter stenrevne på hele strækningen mellem de to Natura 2000 områder (N) vil på samme tid tage hensyn til kystfiskeriet, biodiversiteten og stenrevne med de værdifulde gydepladser udfor kysten, samt bevare kystområdets attraktionsværdi for turisterhvervet og beboerne langs kysten.

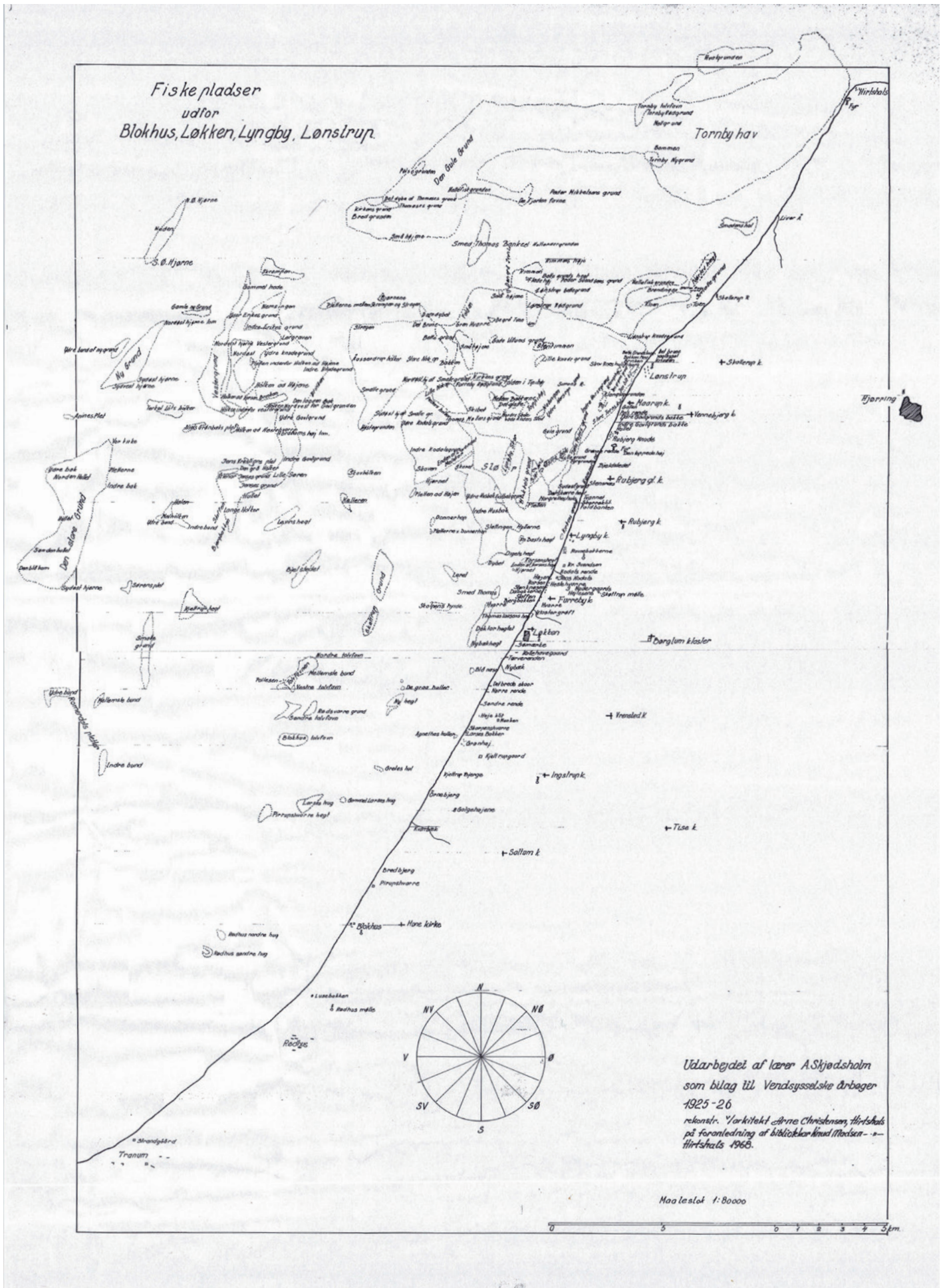
Desuden falder disse tanker fint i tråd med udmeldingerne fra Biodiversitetsrådet, Danmarks Fiskeriforening, EU's naturgenopretningsforordning og regeringens ønsker om at skabe større og mere sammenhængende natur- og miljøbeskyttelsesområder samt reducere områderne, der i den nuværende havplan er udlagt til råstofindvinding. GERNOK er opmærksom på, at arealerne til råstofindvinding i henhold til havplansaftalen søges reduceret fra i dag ca. 7 pct. af havarealet til 5 pct. af det samlede havareal med særligt fokus på de kystnære områder.

Vi håber, at vores forslag kan bidrage positivt til miljømyndighedernes overvejelser, betragtninger og vurderinger, når der skal udpeges nye beskyttede områder i havet, og at vi dermed kan bidrage til opfyldelse af målsætningen om, at godt 30 pct. af det danske havareal skal udpeges til beskyttede områder, heraf 10 pct. til strengt beskyttede områder, samt reduktion af arealerne til råstofindvinding jfr. Aftale om Danmarks havplan af 7. juni 2023.

Med venlig hilsen

Susanne Fibiger
Formand for GERNOK

Fiskepladser udfor Blokhus, Løkken, Lyngby og Lønstrup fra 1925-26.

Miljøministeriet
Frederiksholmskanal 26
1220 København K
Journalnummer: 2023 - 9290

Høringssvaret er sendt på mail til hav@mim.dk

Den 20. december, 2023

DANMARKS SPORTSFISKERFORBUND HØRINGSSVAR TIL HØRING AF HAVSTRATEGIENS INDSATSPROGRAM OG NYE BESKYTTEDE HAVSTRATEGIOMRÅDER.

Danmarks Sportsfiskerforbund mener, at udpegningen af de nye beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder er vigtig set i lyset af havmiljøets pressede situation. Vi bakker derfor op om de udpegede områder. Vi vil samtidig opfordre til at udpege flere områder så hurtigt som muligt og gerne kystnært, hvor der virkelig er brug for beskyttelse mod de reelle stressfaktorer.

Vi har med glæde noteret os, at lystfiskeri ikke forbydes i de nyudpegede strengt beskyttede områder. At lystfiskeri overhovedet blev forbudt i forbindelse med udpegning af de første strengt beskyttede områder i havet (de 4,1 %), skyldtes en formulering i et udkast til en vejledning fra EU-kommissionen, der ukritisk blev implementeret af Danmark. Og det på trods af, at det generelle forbud mod lystfiskeri efterfølgende blev fjernet i vejledningen fra EU. Men da var skaden sket.

Lystfiskeri, som er forvaltet ud fra moderne principper, vil aldrig kunne påvirke et større beskyttet områdes integritet. Der findes så mange forvaltningsmæssige principper – mindstsmål, fredningstider, totalfredning af arter, daglige fangstbegrænsninger, forbud mod at hjemtage individer over en vis størrelse, begrænsninger i adgangen og brug af skånsomme fiskemetoder for blot at nævne nogle af dem – som accepteres af lystfiskerne, og som vil kunne sikre en bæredygtig forvaltning. De nævnte håndtag virker, fordi lystfiskeriet i modsætning til andre fiskeriformer kan genudsætte fisk i levedygtig stand og derfor ikke har utilsigtede negative konsekvenser i form af udsnid, bifangst med videre.

Lystfiskeri er kun forbudt i mindre end 3 % af USA's samlede beskyttede områder i havet¹.

Der er flere årsager til det faktum. Det skyldes primært, at lystfiskeri både lever op til og understøtter FN's politikker og strategier for at "bevare og bæredygtigt bruge oceanerne, havene og marine ressourcer" ² samt principperne i EU's "Blue Growth Strategy", som samler økonomisk vækst og bæredygtige økosystemer i én sammenhængende politik.³

Faktisk så har en af årsagerne til at udpege beskyttede områder i havet i USA været et ønske om at forbedre mulighederne for lystfiskeri. Det er almindeligt anerkendt, at godt lystfiskeri besidder et stort økonomisk potentiale, og det faktum har været vigtigt i forhold til at sikre den lokale forankring og den folkelige støtte til de beskyttede områder.

Et andet vigtigt argument for at gøre de beskyttede områder tilgængelige for lystfiskeriet har været, at lystfiskernes tilstedeværelse dels kan være med til at sikre, at reglerne for fiskeri og færdsel overholdes, og dels at lystfiskerne har en lang tradition for at bidrage til citizen science-projekter. Det element er blevet brugt til at dokumentere effekterne af de beskyttede områder på et så vigtigt parameter som forekomsten af fisk. Vi vil opfordre til, at dette også gennemføres i de danske strengt beskyttede områder.

Det skal også nævnes, at lystfiskeriet i Danmark i dag allerede er stramt reguleret. Der er fx i 2024 forbud mod at hjemtage både torsk og ål i den danske del af Østersøen (ål i alle de marine farvande). Så skulle det imod forventning vise sig, at lystfiskeriet har en dokumenteret uønsket negativ effekt på et givet områdes fiskebestand, så kræver det ikke mere end et pennestrøg fra en minister at ændre.

Vi hilser derfor beslutningen om at tillade lystfiskeri i de strengt beskyttede områder velkommen og accepterer dermed også, at der er fastsat en begrænsning i brugen af antallet af stænger i de strengt beskyttede områder.

¹ https://nmsmarineprotectedareas.blob.core.windows.net/marineprotectedareas-prod/media/archive/pdf/helpful-resources/mpas_rec_fish.pdf

² <https://www.un.org/sustainabledevelopment/oceans/>

³ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean_en

Havstrategiens indsatsprogram

I forhold til marine naturnationalparker fremgår det på side 50, at der udover fokus på naturgenopretning "også[vil] være indsatser i forhold til kommunikation og friluftsliv i havet". Som nævnt overfor er rekreative aktiviteter vigtige i forhold til at sikre befolkningens tilknytning og forankring til den marine natur samt sikre en bæredygtige adfærd. Vi anbefaler derfor, at Friluftsrådet og dets medlemsorganisationer involveres i arbejdet med at tænke friluftsliv ind i den kommende etablering af de marine naturnationalparker.

Endelig skal der lyde en generel opbakning til de foreslåede naturforbedrende elementer som etablering af stenrev, opsamling af spøgelsesnet og plastic m.v. Danmarks Sportsfiskerforbund og andre organisationer har erfaring med dette arbejde. Vi foreslår derfor, at alle relevante organisationer inddrages i den konkrete etablering og udmøntning.

Med venlig hilsen

Kaare Manniche Ebert

Biolog

Miljøministeriet

20. december 2023

E-Mail: hav@mim.dk; cavem@mim.dk

Vedr.: Journalnummer 2023 - 9290 (Høring af havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder).

Dansk Akvakultur Producentorganisation (DAPO) takker for mulighed for at afgive høringssvar til havstrategiens indsatsprogram og udpegning af beskyttede områder.

DAPO støtter initiativer, der kan bidrage til at sikre et sundt og robust havmiljø, og DAPO henviser til, at Rådet for Den Europæiske Union (landbrug og fiskeri) har konkluderet følgende om akvakultur:

- Akvakultur skal prioriteres højt for at sikre forsyningen af nærende, sunde og sikre fødevarer og mindske EU's store afhængighed af import af fiskevarer og akvakulturprodukter.
- Akvakultur skaber økonomiske muligheder og arbejdspladser og er et godt eksempel på den globale omstilling til bæredygtige fødevarer.
- Der skal gives adgang til arealer, navnlig for skaldyrs- og havbrug, og til vand af god kvalitet for at kunne sikre akvakultursektorens vækst, modstandsdygtighed og konkurrenceevne.
- Sameksistens mellem havbrug og andre aktiviteter bør undersøges nærmere, og bedste praksis skal deles mellem medlemsstaterne.
- Adgang til vand er et grundlæggende krav for enhver økonomisk bæredygtig akvakulturaktivitet.

DAPO finder, at høringssvaret ikke afspejler Rådets konklusioner og har på den baggrund følgende bemærkninger til høringssvaret.

a) Udkast til indsatsprogram: Eutrofiering

En række videnskabelige rapporter dokumenterer, at opdræt af muslinger, dyrkning af sukkertang og reetablering af ålegræs bidrager til opnåelse af god økologisk tilstand i de marine vandområder. Det skyldes, at de fjerner og/eller binder næringsstoffer (kvælstof og fosfor) og/eller har en direkte effekt på andre biologiske kvalitetselementer og støtteparametre.

De tre virkemidler supplerer de landbaserede virkemidler og reducerer ydermere tidsforsinkelsen fra de landbaserede virkemidler. Det tager mange år fra landbaserede virkemidler er implementeret, til effekterne slår fuldt igennem på økosystemet. Marine virkemidler har derimod en umiddelbar positiv effekt på den marine recipient.

DAPO indstiller, at de tre marine virkemidler medtages som indsatser i tabel 9.23 (Indsatser som er relevante for eutrofiering).

Medfinansieret af
Den Europæiske Union

Dansk Akvakultur Producentorganisation modtager tilskud fra EHFAP

Dansk Akvakultur Producentorganisation repræsenterer det samlede opdrætterhverv for fisk og skaldyr. Vi arbejder for at fremme en bæredygtig udvikling af en miljø- og klimaeffektiv akvakulturproduktion af sunde fødevarer.

b) Miljørapport vedr. udpegning af beskyttede havstrategiområder

Det anføres i afsnit 5.1.6, at havbrug og muslingebrug påvirker havbunden, og at havbrug tilfører det omkringliggende miljø rester af medicin og hjælpestoffer fra medicinering af fisk og imprægnerede net.

DAPO har flere gange påpeget, at denne beskrivelse af miljøpåvirkninger er misvisende.

DAPO må derfor insistere på, at følgende vigtige forhold medtages i afsnittet:

- at sedimentation under muslingebrug kan begrænses ved rigtig placering, og at der er reduceret sedimentation på bassinskala.
- at påvirkningen af havbunden under havbrug er reversibel, og at den kan reduceres ved rigtig placering.
- at ikke alle havbrug anvender medicin og imprægnerede net.
- at havbrug, der ønsker at anvende antifouling eller dyrlægeordineret medicin, skal overholde miljøkrav, så der ikke sker en påvirkning af det omkringliggende miljø.

c) Udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområde

EU Kommissionen anbefaler i de strategiske retningslinjer for akvakultur (COM(2021) 236 final), at der i beskyttede områder som fx Natura-2000 områder lægges særlig vægt på akvakulturaktiviteter, der tilbyder økosystemtjenester.

Opdræt af muslinger og dyrkning af sukkertang har samlet set positive effekter på vandmiljøet, og aktiviteterne bidrager til opnåelse af god økologisk tilstand.

DAPO indstiller, at opdræt af muslinger og dyrkning af sukkertang undtages fra listen over forbudte aktiviteter i strengt beskyttede områder.

Venlig hilsen

Dansk Akvakultur Producentorganisation

Brian Thomsen

Chefkonsulent

Miljøministeriet
Mail: hav@mim.dk & cavem@mim.dk

Teknik- & Miljøområdet
Springvandspladsen 5
9800 Hjørring
Telefon 72 33 33 33
Fax 72 33 30 30
hjoerring@hjoerring.dk
www.hjoerring.dk

Hjørring den 15-12-2023

Sagsnr.: 09.05.00-P00-1-23

Havstrategi, høringssvar

Miljøministeriet har udsendt havstrategi med udpegning af nye havstrategiområder i høring.

"Havstrategiområderne er udpeget for at beskytte en række arter og naturtyper, som ikke i tilstrækkeligt omfang er repræsenteret i eller beskyttet af Natura 2000 netværket. Udpegningen er endvidere sket for at komplementere det eksisterende netværk geografisk" (kilde: Udpegning af beskyttede havstrategiområder, kapitel 1).

Hjørring Kommune har primært læst materialet med henblik på at forholde os til havstrategiens indhold i forhold til udpegninger tæt ved vores kommune. Konkret vedrører dette den nye udpegning af det strengt beskyttede havstrategiområde C, hvortil vi har følgende kommentarer:

1. Forskellige steder i materialet kan man læse, at havstrategiområde C ligger nord for Hanstholm. Dette er jo ikke forkert. Området ligger også nord for både Gedser og Tønder. Mere informativt havde det nok været at skrive, at havstrategiområde C ligger nord for Hirtshals (ikke Hanstholm).
2. Der foretages en ny udpegning af et strengt beskyttet havstrategiområde C. I beskrivelsen af havstrategiområde C og dermed begrundelse for den nye udpegning kan man læse, at "der er sandbund, kan typisk hjem for forskellige muslinger og havbørsteorme. Det kan endvidere være hjemsted for fiskearter".

Hjørring Kommune finder, at det er overraskende og ganske foruroligende at det faglige niveau, der danner baggrund for udpegning af strengt beskyttede havstrategiområder, er på niveauet "der kan forekomme fiskearter".....

Med venlig hilsen

Thomas Lomholt
Specialkonsulent

Miljøministeriet
Departementet
Frederiksholms kanal 26
1220 København K.

Nordensvej 3, Taulov
DK - 7000 Fredericia
Axeltorv 3, Axelborg
DK - 1609 København V
Tlf. +45 70 10 40 40
Fax. +45 75 45 19 28
cvr.nr. 45 81 25 10
mail@dkfisk.dk
www.dkfisk.dk

20. december 2023
Ref.: HSL

journalnummer
2023 - 9290

Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Det er afgørende at EU's miljødirektiver implementeres på en måde der både varetager miljøet, men også de aktiviteter der i dag foregår i områderne og som i forskellig grad altid vil have en grad af påvirkning på havmiljøet. Når der høstes energi og fødevarer fra vores natur, påvirkes miljøet i forskellig grad og graden af påvirkning er især vigtig i forhold til beskyttelsesniveauet for de forskellige områder og habitater. Efterspørgslen efter energi og fødevarer fra havet er stigende og betyder at vi som samfund accepterer en vis påvirkning af havmiljøet når disse varer efterstræbes. Reguleringen af aktiviteterne bør prioriteres at blive gennemført på en sådan måde, at de nødvendige miljöhensyn sikres samtidig med, at der i lige så høj grad tages hensyn til de erhverv der har aktiviteter i områderne. Sameksistensen skal sikres, så vores havområder kan levere de økosystemydelser der efterspørges, samtidig med at der passes godt på havmiljøet og økosystemerne, hvilket fiskerierhvervet er fuldstændigt afhængigt af.

Udkastet til havstrategiområder i de danske farvande indeholder en historisk stor regulering af fiskeriaktiviteter i områderne og i visse områder rammes fiskerne specielt hårdt. Det gør sig især gældende når fiskerne udelukkes fra historiske fangstområder uden nogen form for mulighed for adgang og uden dokumentation for at de faktisk påvirker områderne. Strengt beskyttede områder eller referenceområder er en voldsom regulering der fjerner alle fiskernes muligheder for at fange fisk i området. Ved en så voldsom regulering er det derfor, så også fuldstændig afgørende, at områderne monitoreres, så effekten af reguleringen kan dokumenteres samt områdets udvikling dokumenteres. Uden effektive overvågningsprogrammer i områderne bliver vi ikke klogere på hvad der i virkeligheden påvirker områderne. Det overvågningsprogram der i dag eksisterer, lever ikke op til dette. Den samlede effekt udpegningerne forventes at have skal dokumenteres især når ca. 60 % af det danske havareale i dag reelt ikke påvirkes af bundslæbende redskaber ifølge DTU Aqua: <https://www.aqua.dtu.dk/raadgivning/data-fra-dtuaqua/fiskeris-aftryk-paa-havbunden>
Der nævnes "Spill-over effekter" uden der findes nogen dokumentation for dette i de danske farvande, dette bør derfor udbydes og ikke blot formuleres som noget man biologisk forventer vil kunne ske.

Indsatsprogrammerne burde indeholde et afsnit omkring hvad man vil gøre hvis de ønskede/forventede effekter udebliver selvom fiskeriet er fjernet. Hvis dette viser sig at være tilfældet skal områderne vel åbnes for fiskeri igen, da reguleringen ingen effekt har?

Nedenfor findes en detaljeret gennemgang af de enkelte områder i forslaget:

Nordsøen/Skagerrak

Område A:

Det er et meget stort område, myndighederne ønsker at placere her i den sydlige Nordsø. Området der er udpeget til streng beskyttelse og overlapper i høj grad med natura2000 området i selv samme område der er udpeget til beskyttelse af marsvin og fugle. Det er umiddelbart lidt svært at forstå at beskyttelsen af habitater følger selvsamme grænse som for arterne. Habitaterne i området består nærmest udelukkende af dynamisk sand, der naturligt påvirkes meget af strøm og bølger og som derfor kun i mindre grad påvirkes af fiskeri. Der finder forholdsvis meget hestereje fiskeri sted i områdes mest østlige del ind mod land, hvilket tydeligt fremgår af VMS og den økonomiske opgørelse. Hesterejefiskerne har gennem en længere periode mistet fiskeområder til udbygning af hav vind ved parkerne Horns Rev 1+2+3, samt Vesterhav Nord og Syd. Thor havvindmølle park på ca. 1000 MW er også på vej og Nordsøen 1 forundersøgelser område er placeret mellem Thor i nord og Horns rev parkerne i syd. Fiskeriet er under pres og en yderligere begrænsning i fiskeriområdet vil være kritisk for hele flåden af hestereje fartøjer. Der findes desuden en tobis banke i det syd vestlige hjørne der i perioder producere store fangster af tobis, hvilket også tydelig fremgår af materialet. Det er vigtigt at der tages de nødvendige hensyn til disse fiskerier. DFPO vil derfor foreslå at området reduceres ved at udtage det sydvestlige hjørne hvor tobisbanken ligger placeret og ligeledes reducerer området ind mod land ved at flytte grænsen længere ud, så der tages lidt hensyn til fiskeriet efter hesterejer.

Område B:

Natura2000 området Thyborøn stenvolde ligger i området og det er denne del der ønskes som strengt beskyttet. Der foregår trawlfiskeri i det sydøstlige hjørne og en trawlrute går en smule ind i den sydlige del. Der foregår en hel del garnfiskeri i området. Garnfiskeriet vil være meget underestimeret ved anvendelse af VMS koblet til logbogen, da der forekommer et betydeligt fiskeri med fartøjer under 12 meter, der ikke fremgår af disse oplysninger. DFPO vil gerne anbefale at området udpeget af DFPO og DN i udspillet "Sammen om havet" der findes mere kystnært i Nordøstlig retning og som har samme størrelse udpeges i stedet.

Område C:

Der foregår trawl og snurrevodsfiskeri i området. Det er svært at få et retvisende billede ved at kigge på VMS i forhold til snurrevodsfiskeriet pga. fiskerimetoden og opløseligheden i VMS.

Område D:

Der foregår snurrevod, jomfruhummer og rejer fiskeriet i området. Der er meget aktivitet i området, så mange fiskere vil blive påvirket af området, hvorfor det bør placeres mere optimalt.

Område E:

Det dybeste vand i dansk EEZ, hvor der nærmest udelukkende foregår rejefiskeri. Det er svært at forstå vigtigheden af denne udpegelse, da der ligger i tusindvis af kvadratkilometer tilsvarende habitat lige på den anden side af grænsen mod både Norge og Sverige. Det er svært at forstå hvorfor lige netop det danske område skal placeres så sydligt, at det overlapper med betydelige fiskeriinteresser.

DFPO vil anbefale at området reduceres til området udpeget af DFPO og DN i udspillet ”Sammen og havet”

Område F:

Der foregår trawl og snurrevodsfiskeri i området. Det er svært at få et retvisende billede ved at kigge på VMS i forhold til snurrevodsfiskeriet pga. fiskerimetoden og opløseligheden i VMS.

Område G:

I forhold til de områder myndighederne har udpeget i de danske farvande, er dette området et af erhvervsfiskernes nøgleområder hvorfra der landes flest fisk og som derfor også har den største værdi i kroner og øre. Der finder et betydeligt trawl og garnfiskeri sted i området både i området der ønskes strengt beskyttet og i området hvor trawl ønskes reguleret. Placering af området vil føre til en betydelig ”displacement” af både trawl men også garnfiskeri. Der vil være behov for at erhvervsfiskerne fra dette område starter fiskeri op i ”nye” områder hvor der i dag ikke drives fiskeri. Man vil kunne sætte spørgsmål ved hvad man i virkeligheden opnår ved at udpege så vigtige fiskeriområder til naturbeskyttelses områder.

DFPO vil anbefale at området reduceres kraftigt i forhold til området udpeget af DFPO og DN i udspillet ”Sammen om havet” eller helt flyttes.

Område H:

DFPO vil anbefale at området udvides og følger området udpeget af DFPO og DN i udspillet ”Sammen om havet”. Dette vil resultere i en bedre dækning af den vestlige del af Nordsøen ift. beskyttede områder.

Østersøen omkring Bornholm**Område I:**

Det er positivt at reguleringen ligger op til kun at regulere trawlfiskeri i området, da der drives en del fiskeri i området med passive redskaber af fartøjer under 12 meter. Det skal undgås at området udpeges til område med streng beskyttelse, da en sådan udpegelse vil lukke det sidste betydelige tilbageværende fiskeri med passive redskaber omkring Bornholm.

DFPO vil anbefale at området fastholdes og at kun slæbende redskaber reguleres.

Område J:

Området overlapper fuldstændig med Natura2000 området ”Rønne Banke”. Der er ikke taget hensyn til trawlfiskeri i det sydøstlige og i det nordlig del af området.

DFPO vil anbefale at disse hensyn skal tages ved at følge det forslag til område DFPO og DN er kommet med i udspillet ”Sammen om havet”

Område K:

Området følger grænsen mod syd og ligger placeret umiddelbart vest for et område udpeget af DFPO og DN. Der foregår i perioder en del trawlfiskeri i området. DFPO vil anbefale at området tilpasses ved at flytte det mod øst så det overlapper med området udpeget af DFPO og DN i udspillet ”Sammen om havet”.

Område M:

På begge sider af området der ønskes strengt beskyttet drives der trawl og især pelagisk trawlfiskeri. Trawlfiskeriet vil blive påvirket hvis udpegningen fastholdes. Pelagisk trawlfiskeri efter brisling bør kunne foresætte da fiskeriet drives pelagisk.

DFPO vil anbefale at området til streng beskyttelse følger udpegningen fra DFPO og DN fra udspillet ”Sammen om havet”. Området der ligger op til at blive reguleret ift. slæbende redskaber bør flyttes.

Kattegat**Område N, O og P**

For alle tre udpegede områder gælder, at der er tale om områder med begrænset vanddybde, og afgrænsningen af område N følger stort set det der betegnes som ”kanten”, hvor vanddybden i nordlig retning ret stejlt stiger fra ca. 10 meter til 20 meter. Nord for ”kanten” stiger vanddybden yderligere, men mere jævnt, og det er fra ”kanten” og nordpå der hvert år foregår et vigtigt fiskeri efter jomfruhummere, der har stor værdi for fiskerne, Læsø Fiskeindustri og for Læsø.

DFPO vil anbefale af området begrænses ved at det nordlige og det nordvestlige hjørne reduceres, så fiskeriet kan følge vanddybden uden for det beskyttede område.

Område N flyttes til rød streg

572200-0104925

572470-0105255

572642-0105731

572690-0110011

Område O flyttes til rød streg

571471-0111392

570669-112313

Øresund & Lillebælt**Område Q, R, S og T**

Mindre områder i Øresund og Lillebælt der for nyligt er blevet udpeget. Det er afgørende at områderne sikres som virkelige strengt beskyttede områder. Dette betyder at rekreativt fiskeri som lystfiskeri og harpunjagt også reguleret. Ligeledes ser det mærkeligt ud at jagt vil kunne foresætte. DFPO anbefaler at regulering gælder ens for alle.

3.5.2 Forvaltning i strengt beskyttede havstrategiområder:

I og med at de strengt beskyttede områder vil kunne anvendes som reference områder bør dette sikres ved også at regulere muligheden for lystfiskeri, jagt og undervandsjagt. Det giver simpelthen ikke mening at forbyde stort set alle aktiviteter, på nær lystfiskeri, jagt og undervandsjagt der vil kunne påvirke fiskebestande og fuglebestande signifikant i de udpegede områder. Jo mindre område der er udpeget jo større vil den potentielle påvirkning kunne være. Det er dansk lovgivning der her anvendes, så det er vigtigt at de danske politikere virkelig har haft mulighed for at tage beslutninger ift. dette punkt. Lystfiskere og undervandsjægere går specifikt efter de største individer og vil derfor påvirke områderne signifikant.

4. Nuværende miljøtilstand og områdebeskrivelse

Det er sørgeligt at miljøministeriet ikke er bedre oplyst ift. hvor store andele af de danske farvande der er påvirket af forskellige aktiviteter, især når data eksisterer. DFPO har gang på gang gjort opmærksom på at opgørelsen herunder henviser til hvor stor en procentdel af opdelt kvadrater der er påvirket af en eller anden form for fiskeri med bundsløbende redskaber. Det er altså en forkert formulering der anvendes i teksten herunder og den er overhoved ikke retvisende.

”Det fysiske tab af havbunden er estimeret til 0,7 pct. af Danmarks samlede havareal. Derimod estimeres det at fiskeri med bundsløbende redskaber påvirker 85 pct. af havbunden i Nordsøen inkl. Kattegat, og i Østersøen inkl. bælteerne estimeres det, at 67 pct. af havbunden påvirkes.”

Hvis man anvendte samme metode på land, ville estimatet være at 100 % af Danmark er opdyrket!

Hermed link til korrekt opgørelse: <https://www.aqua.dtu.dk/raadgivning/data-fra-dtuaqua/fiskeris-afttryk-paa-havbunden>

6.1 Udvikling hvis udpegningen ikke gennemføres

” Ifølge basisanalysen fra 2019 vurderedes 98 % af denne havbundstype i Nordsøen at være negativt påvirket af fysisk forstyrrelse. Tilsvarende vurderedes 86 % af den prioriterede naturtype offshore circalittoral sand at være forstyrret i Østersøen og de indre danske farvande. Denne naturtype indgår i flere områder ved Bornholm”

VMS-data går tilbage til omkring år 2000. VMS-data vil kunne dokumentere påvirkningsgraden meget præcist, hvis programmet DTU Aqua har udviklet anvendes. De opgørelser der findes i basisanalysen fra 2019 er forkerte.

6.2 Udpegningens indvirkning på havmiljøet

Afsnittet bærer tydeligt præg af, at man antager at de danske farvande er tæt på 100 % påvirkede. De nyeste og mest præcise analyser af bundpåvirkning fra bundsløbende redskaber viser at kun ca. 40 % af de danske farvande er blevet påvirket de seneste 6 år summeret. Hele afsnittet bør omskrives da man ikke forholder sig til den faktiske tilstand for de danske farvande.

Danmarks Fiskeriforening håber meget på, at der vil blive taget godt imod vores bemærkninger til forslaget for de enkelte områder. Det er afgørende at sameksistensen mellem miljøbeskyttelse og benyttelse sikres i så høj en grad som muligt, så der også for fremtiden vil kunne fiskes danske fisk i de danske farvande til de danske forbrugere.

Med venlig hilsen

Henrik S. Lund
Teamleder, Biolog
Danmarks Fiskeriforening PO

Miljøministeriet
Frederiksholmskanal 26
1220 København K

hav@mim.dk

Nyborg den 19. december 2023

Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havområder

Danske Tursejlere har med stor interesse læst det fremsendte høringsmateriale.

Overordnet set bakker vi op om indsatsen for et styrket havmiljø og understøtter naturligvis bestræbelser på at opnå en god miljøtilstand i de indre danske farvande. Samtidig må disse bestræbelser ikke sætte markante begrænsninger for at fritidssejlerne kan sejle frit i de indre danske farvande under skyldig hensyntagen til at sikre en bæredygtig adfærd når vi er på havet.

Herudover har vi følgende specifikke kommentarer til det fremsendte høringsmateriale:

Udpegning af marine naturnationalparker i Øresund og Lillebælt

Som organisation og som medlem af Friluftsrådet bakker Danske Tursejlere op om at udpege disse to områder som beskrevet i det fremsendte materiale om *Marine Naturnationalparker*.

Disse udpegninger kan fremadrettet være med til at beskytte store dele af den *Blå Natur*. Samtidig skal vi udtrykke vores store bekymring for, at sådanne udpegninger medføre restriktioner i at benytte den *Blå Natur*.

Danske Tursejlere opfordrer til, at vi gennem intelligente tiltag understøtter bæredygtige fritidsaktiviteter på havet.

Etablering af flere stenrev

Som udgangspunkt finder Danske Tursejlere ideen om at etablere flere stenrev god. Dog vil vi opfordre til, at alle relevante lokale klubber og interessenter inddrages i planlægningen af disse stenrev inden endelige placeringer af disse besluttet. Dette skal sikre at lokale interesser bliver hørt og om muligt respekteret.

Strategi for skibsbegraving – miljø og bundmaling

Danske fritidssejlere landsætter normalt deres fritidsfartøjer for vinteren og i denne forbindelse genetableres der en ny bundbeskyttelse efter gældende miljøregler. Det er ikke Danske Tursejleres opfattelse, at disse normale processer giver anledning til nye bekymringer og afledte tiltag for at beskytte det danske havmiljø.

Strengt beskyttede områder

I notatet *Udpegning af beskyttede områder* omtales flere steder *Strengt beskyttede områder*. Danske Tursejlere efterlyser en mere tydelig definition af begrebet *Strengt beskyttede områder* og de dermed eventuelt afledte konsekvenser.

I oplægget er der bl.a. lagt op til at et område ved Jyllands østkyst ved Årøsund og Årø bliver defineret som *Strengt beskyttet område*.

I det nævnte område har Danske Tursejlere og Dansk Sejlunion i samarbejde udlagt turbøjer. Turbøjer er betegnelse for en ankerbøje, hvor man kan fortøje sin fritidsbåd uden at skulle anvende et anker.

Udlægning af disse ankerbøjer er godkendt af Kystdirektoratet. Danske Tursejlere informerer løbende danske fritidssejlere om nødvendigheden af, at man agerer med respekt overfor den danske natur.

Derfor anbefaler vi nudging tiltag, der kan ændre fritidssejlernes adfærd frem for eventuelle fremtidige regler om adgangs begrænsning.

Danske Tursejlere stiller sig naturligvis til rådighed som sparringspartner i sådanne tiltag.

Afslutning

Danske Tursejlere bifalder miljøministeriets ide om at søge dialog med vores nabolande for derigennem at højne forståelsen for indsatser fra vores fritidsbrugere af den blå natur.

Danske Tursejlere er en aktiv organisation såvel i Nordisk Bådråd som i European Boating Association, hvorfor vi gerne bistår i denne proces.

Afslutningsvis noterer vi med stor tilfredshed, at udpegningen af beskyttede områder samt strengt beskyttede områder som udgangspunkt ikke medfører nye restriktioner for udøverne af det blå friluftsliv.

Eventuelle indskrænkninger i de rekreative interesser skal være konkrete og fagligt veldokumenterede.

Med sejlerhilsen

Leif Nielsen
Formand

Danske Tursejlere

Til: MFVM MYN_Havstrategi (hav@mim.dk)
Cc: Allan Ambrosius Kristensen (allankri@stevns.dk)
Fra: Bent Hummelose (benthumm@stevns.dk)
Titel: Høringssvar fra Stevns Kommune vedr. havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder - Journal nr. 2023-9290
Sendt: 21-12-2023 12:12

Til Miljøministeriet

Stevns Kommune bakker op om høringssvaret til havstrategiens indsatsprogram fra Øresundsvandsamarbejdet.

Stevns Kommune finder, at indsatsplanen burde indeholde langt flere konkrete indsatser for at opnå god tilstand. Fx kunne indsatserne for det nordlige Øresund udbredes til også at gælde for det sydlige Øresund og Køge Bugt.

Venlig hilsen

Bent Hummelose
Kyst- og klimamedarbejder
Natur & Miljø

Stevns Kommune
Teknik & Miljø

Mobil 23 81 10 95
benthumm@stevns.dk
stevns.dk

[Sådan behandler vi personoplysninger](#)

hav@mim.dk

Kære Rette Vedkommende

Høringssvar til "Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder"

Med reference til Miljøministeriets udkast til *havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder* i høring den 28. september til 20. december 2023 [1], fremsender vi vores høringssvar.

Havet og farvandene er en meget stor del af det danske DNA. Havet giver i form af fisk, transport af varer og passagerer, under havbunden udtages olie, gas, sand og grus, og i fritiden færdes mange ved, i og på havet. Kysterne og farvandene er der hvor vi alle færdes, bader, fisker og går turer, og ingen steder i Danmark er der længere end 50 km til stranden eller havet.

Der er derfor alle tænkelige grunde til at værne om havet og bevare det for kommende generationer.

Vi i Danmark har et helt specifikt og unikt ansvar for havet og at sikre vandgennemstrømning og saltvandsindstrømning til og fra Østersøen – et ansvar kun vi kan løfte.

Strategier, planer, love og tiltag skal værne om det unikke ved havet og vores ansvar.

Desværre er dette ansvar ikke løftet og Danmarks farvande, fjorde, bæltter og sund lider under katastrofale forhold med forurening, iltvind og fiskedød. Grundene til katastrofen er mange, bl.a. fra overfiskning, sandsugning, forurening fra landbruget og forurening fra urensset spildevand eller overløbsvand, samt forurening fra dumpet forurenede materiale fra havnebassiner eller ubrugt krigsmateriale fra 2. verdenskrig og den kolde krig. Havet er forurenede med bl.a. kvælstof, fosfor, tungmetaller, olierester og PFAS.

Der er et behov for en ny strategi og hvert 6. år skal landene i EU i henhold til havstrategidirektivet udarbejde en ny havstrategi, herunder passende beskyttelsesforanstaltninger.

Miljøministeriets fremlagte udkast til et indsatsprogram for havstrategien og udpegning af beskyttede strategiområder er uambitiøs, fremfører ingen beskyttelsesforanstaltninger til løsning af den katastrofale situation og er nu uden strategi eller tiltag for infrastrukturprojekter, til at sikre, at saltvandsindstrømningen til Østersøen bevares og ikke blokeres.

Vi mener at det fremlagte udkast ikke er i henhold til målsætningen og kravene i havstrategidirektivet, hvorfor udkastet skal trækkes tilbage og et nyt udkast udarbejdes med en ny høring.

I det følgende lister vi observationer og forslag til det fremlagte udkast.

Espoo

Miljøministeriet har udarbejdet en "afgrænsningsrapport", som var i høring i perioden 1. august til 10. september 2023 hos berørte nabolande og ved berørte myndigheder i perioden 6. til 18. september 2023. Høringssvar fra relevante lande, (men muligvis ikke Letland), er ikke medtaget i høringmaterialet, herunder Miljørapporten. Et uddrag eller resume er heller ikke inkluderet. Det er overraskende, at Miljøministeriet har udeladt høringssvar eller resume fra relevante lande, hvor andre ministerier i andre sammenhænge udarbejder og gør tilgængelig særskilte rapporter. Eksempler er *Baltic Pipe* fra Energistyrelsen [2] og *Strategisk miljøvurdering af 8 områder på land og kystnært med henblik på muliggørelse af CO₂ lagring* [3], ligeledes fra Energistyrelsen, hvori et resume af Espoo svar er tilgængeligt.

Vi har anmodet om aktindsigt i afgivne høringssvar fra relevante lande (Norge, Sverige, Polen, Finland, Estland, Belgien, Storbritannien, Tyskland, Frankrig, Holland og Litauen, samt Letland).

Forslag. De manglende informationer er vigtige for forståelsen af den foreslåede strategi og indsatsprogram og Miljøministeriet skal stille informationerne til rådighed for offentligheden.

Infrastrukturprojekter

I den gældende strategi - **Danmarks Havstrategi** fra 2017, udarbejdet af Miljø- og Fødevarerministeriet – præciseres det side 66 at - ***”I relation til faste forbindelser er det almindelig praksis at fastsætte et krav om, at de regionale hydrografiske påvirkninger skal være så tæt på 0 som overhovedet muligt. Der skal iværksættes alle tænkelige afværgeforanstaltninger for at begrænse de hydrografiske påvirkninger, særligt vedr. ind- og udstrømning til Østersøen.”*** [4]

I Miljøministeriets udkast til *havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder* optræder infrastrukturprojekter, men uden et fokus på afværgeforanstaltninger for eksisterende, kommende eller planlagte infrastrukturprojekter.

I rapporten *Danmarks Havstrategi II – Indsatsprogram* [5] – nævner Miljøministeriet, at ministeriet ikke kan sikre at infrastrukturprojekter påvirker Østersøen gennem en blokering af saltvandsindstrømningen og at ministeriet mangler viden:

”Gap-analysen viser, at det forventes, at omfanget af anlægsprojekter i det marine miljø vil stige frem mod 2030, blandt andet som følge af store landvindingsprojekter, opførelse af energitårne og havvindmølleparker, øget råstofindvinding og større infrastrukturprojekter, såsom Femern Bælt-forbindelsen. Det forventes dog at opnå miljømål 7.1 om, at menneskeskabte projekter udelukkende har lokale hydrografiske påvirkninger, uden yderligere indsatser, om end dette ikke kan konkluderes med sikkerhed, da der fortsat mangler viden om hydrografiske forhold.” og rapporten siger endvidere at *”Gap-analysen viser, at det – på grund af manglende viden – ikke kan udelukkes, at meget store anlægsprojekter, eller kumulative effekter fra mange små, potentielt kan have effekter, der strækker sig ud over et lokalt niveau.”*

Blokering af saltvandsindstrømningen vil akkumuleres over tid med en begrænsning år efter år og med mange infrastrukturprojekter vil den samlede (kumulative) påvirkning af blokeringen af saltvandsindstrømningen fra infrastrukturprojekterne have uoprettelige konsekvenser for Østersøen. Det er Danmarks ansvar at sikre at saltvandsindstrømningen til Østersøen ikke påvirkes og Danmark - den danske regering, danskerne og danske statsejede selskaber – vil blive gjort ansvarlig for Europas største naturkatastrofe, skulle Østersøens saltbalance ændres ved blokering af indstrømningen fra infrastrukturprojekter. Mindre salt påvirker iltkoncentrationen, hvor danske farvande katastrofalt lider af iltvind.

Miljøministeriet og Transportministeriet påtager sig ikke ansvaret og accepterer at en blokering kan ske. Dette er illustreret ved svar på § 20 spørgsmål til Folketinget den 16. oktober 2023 om blokeringseffekt i forbindelse med Lynetteholm. Til hjælp til besvarelsen fik Thomas Danielsen rådgivning fra By & Havn, Trafikstyrelsen og Miljøstyrelsen og svarer på spørgsmål 342, at *”Det bemærkes, at der hverken i havstrategidirektivet eller det danske indsatsprogram efter havstrategidirektivet er fastsat nogen retningslinjer for, at der skal etableres nulløsninger. Tværtimod bør permanente hydrografiske ændringer udformes under hensyn til, hvad der er miljømæssigt motiveret, teknisk muligt og økonomisk rimeligt for at forebygge skadelige virkninger på miljøet.”*

Hverken havstrategidirektivet eller det danske indsatsprogram i henhold til direktivet udelukker dermed, at der kan etableres projekter, som indebærer en ændring af vandgennemstrømningen eller saltransporten gennem Øresund, og der stilles heller ikke krav om nulløsninger.”

Og det på trods af at *”DHI af 8. marts 2020 som tidligere oplyst fremgår, at der i ”det indledende arbejde blev [...] estimeret, at Lynetteholm skaber en blokering af vand og saltbalancen, som potentielt kan opfattes som kritisk ud fra, hvad der blev accepteret i forbindelse med Øresundsforbindelsen.”*

Forvaltningen af Danmarks havstrategi sikrer ikke en nul-løsning for saltvandsindstrømningen.

EU's direktiv for havstrategi [6] - *Direktiv 2008/56/EF — om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets havmiljøpolitiske foranstaltninger* – gør gældende, at i Danmarks revision i 2023 af strategien fra 2017, skal den danske regering sikre at direktivet "*anerkender betydningen af regionale beskyttelsesforanstaltninger for havmiljøet og bidrager derved til oprettelsen af et net af beskyttede havområder.*"

Miljørapporten vedrørende Nye beskyttede havstrategiområder [7] nævner ingen problemer i forhold til en blokeringsseffekt af saltvandsindstrømningen til Østersøen. Dette er på trods af mange artikler om Lynetteholm, samt henvendelse fra svenske myndigheder, der mener Lynetteholm har en blokeringsseffekt af salttransporten og udtalte "*En sådan påvirkning kan have betydning for alle lande omkring Østersøen og burde efter SMHI's mening ikke have været gennemført, før Espoo-høringen var afsluttet skriver SMHI.* [8]"

Følgende eksisterende, kommende eller overvejede infrastrukturprojekter blokerer saltvandsindstrømningen til Østersøen, bl.a. Øresundsforbindelsen, Femernforbindelsen, Lynetteholm, energiø Bornholm, Als-Fynforbindelsen og en eventuel Kattegatforbindelse.

Infrastrukturprojekter på land og kysterne, f.eks. Egholmlinjen og Lynetteholm, skal designes og gennemføres uden risiko for forurening af havmiljøet. Risikoen for forurening fra asbest fra Egholm til Limfjorden ved gennemførelse af Egholmlinjen burde for lang tid siden have set en skrinlægning af projektet. Her kan 20% af det opgravede materiale med asbest gå tabt, når det sejles til asbestdepotet i Rærup. Der er "*begrundet mistanke, om at asbestholdige materialer kan være aflejret i den øverste del af havbunden, som udgøres af gytjeholdig blødbund, inden for det planlagte trace af 3. Limfjordsforbindelse Egholmlinjens sænketunnel*" [9]. Dumpning af forurenede slam med tungmetaller fra Københavns Havn i forbindelse med Lynetteholm i Øresund og i Køge Bugt, er en national katastrofe [10]. Ligeledes vil dumpning af havneslam fra Århus Havn i Århus Bugt være en katastrofe for Århus Bugt [11].

Varige ændringer af havbunden, som det forekommer ved infrastrukturprojekter, udvidelse af havne og dumpning af slam, er ikke tilladt med påvirkning af salinitet (saltvandsindstrømning) i henhold til "*Kommissionens afgørelse (EU) 2017/848 af 17. maj 2017 om fastlæggelse af kriterier og metodiske standarder for god miljøtilstand i havområder samt specifikationer og standardmetoder for overvågning og vurdering og om ophævelse af afgørelse 2010/477/EU (EØS-relevant tekst)*" [12], hvor Deskriptor 6 om "*Havbundens integritet er på et niveau, der sikrer, at økosystemernes struktur og funktioner bevares, og at især bentiske økosystemer ikke påvirkes negativt*", beskriver perioden på 12 år "3. Fysisk tab er en permanent ændring af havbunden, der har været eller forventes at være en periode, der mindst svarer til to rapporteringsrunder (12 år)" og i Deskriptor 7 "*Permanent ændring af de hydrografiske egenskaber påvirker ikke de marine økosystemer i negativ retning*" lister indikatorer ("*Kriterier, herunder kriterielementer, og metodiske standarder*"), herunder "*Hydrografiske ændringer af havbunden og vandsøjlen (herunder tidevandsområder)*", med "*D7C1 — sekundært: rumlig udstrækning og fordeling af ændringer i de hydrografiske betingelser (f.eks. ændringer i bølgepåvirkninger, strømme, salinitet og temperatur) på havbunden og i vandsøjlen, som især er forbundet med fysisk tab (7) af den naturlige havbund.*" Direktivet sætter rammen for "*forebyggelse, beskyttelse og bevaring af havmiljøet*" og "*på grundlag af en økosystem-baseret tilgang*".

Forslag. Vi mener at Danmark er forpligtiget til at sikre saltvandsindstrømningen til Østersøen, hvorfor indsatsprogrammet skal reflektere dette ansvar gennem en plan for tilsyn og afværgeforanstaltninger, konkrete afværgeforanstaltninger og et krav om en nul-løsning for saltvandsindstrømningen på nationalt niveau (kumulativt) og for hvert enkelt infrastrukturprojekt (akkumulativt). Nul-løsningen skal fremmes gennem nationale tiltag og i samarbejde med især Sverige og Tyskland, og efterleve EU's direktiv for havstrategi. Endvidere skal dumpning ikke være tilladt.

Tilsyn med og måling af hydrografiske ændringer, især saltvandsindstrømningen til Østersøen

Side 8 i indsatsprogrammet nævner "Hydrografiske ændringer (ændringer i havets fysiske og kemiske egenskaber)", herunder tiltaget "Udvikling af database og vejledning til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelser af havbund ifm. Anlægsprojekter" og vi er enige i, at der er behov for en database "til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelser af havbund ifm. Anlægsprojekter".

Vi har forespurgt danske, svenske og tyske myndigheder, samt statsejede selskaber, om der er tilsyn med og udtages målinger af saltvandsindstrømningen til Østersøen. Der er ingen myndigheder eller statsejede selskaber der foretager målinger. Vi stillede også spørgsmålet om der er en begrænsning af saltvandsindstrømningen til Østersøen, uden at modtage svar på dette spørgsmål. Miljøministeriet kunne ikke besvare vores henvendelse og videresendte spørgsmålet til Sund & Bælt, et statsejet selskab uden myndighedsansvar [13].

Miljøministeriet kan altså ikke efterleve EU's direktiv for havstrategi ved at stille informationer om saltvandsindstrømningen til rådighed for "en **detaljeret vurdering af havmiljøets tilstand og de menneskelige aktiviteterets påvirkning (herunder en socioøkonomisk analyse)**".

Miljøministeriet arbejder ikke for at efterleve direktivets bestemmelser om samarbejde, herunder "Det understreger **behovet for, at medlemsstaterne samarbejder med deres naboer i fire havregioner (det nordøstlige Atlanterhav, Østersøen, Middelhavet og Sortehavet), når de udarbejder og gennemfører deres havstrategier. Nogle af disse regioner opdeles yderligere i subregioner. Brugen af de nuværende regionale forvaltningsstrukturer, f.eks. regionale havkonventioner, er derfor et vigtigt element, som medlemsstaterne skal overveje.**"

Miljøministeriet konkluderer i udkast til Indsatsprogram at dets miljømål er opfyldt, hvilket ikke er tilfældet - "Flere af havstrategiens deskriptorer har et miljømål om, at Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand (Tabel 7.1 Tabel 7.1 Miljømål for regionalt samarbejde). **Alle disse miljømål vurderes opfyldt, idet Miljøministeriet deltager aktivt i HELCOM- og OSPAR-samarbejdet, og de vil ikke blive beskrevet yderligere.**"

I svar på § 20 spørgsmål nr. 344 til Folketinget den 16. oktober 2023 nævner Transportministeren, at der skal analyseres for "**kumulative virkninger med øvrige mulige infrastrukturprojekter i overgangsområdet mellem Kattegat og Østersøen**" og han har "anmodet Trafikstyrelsen om at **orientere de svenske myndigheder herom med henblik på eventuel deltagelse.**" [14] Der er således mangler i Miljøministeriets opnåelse af egne målsætninger.

Miljøministeriet skal føre tilsyn med og foretage målinger for følgende eksisterende, kommende eller overvejede infrastrukturprojekter, der blokerer saltvandsindstrømningen til Østersøen, bl.a. Øresundsforbindelsen, Femernforbindelsen, Lynetteholm, energiø Bornholm, Als-Fynforbindelsen og en eventuel Kattegatforbindelse.

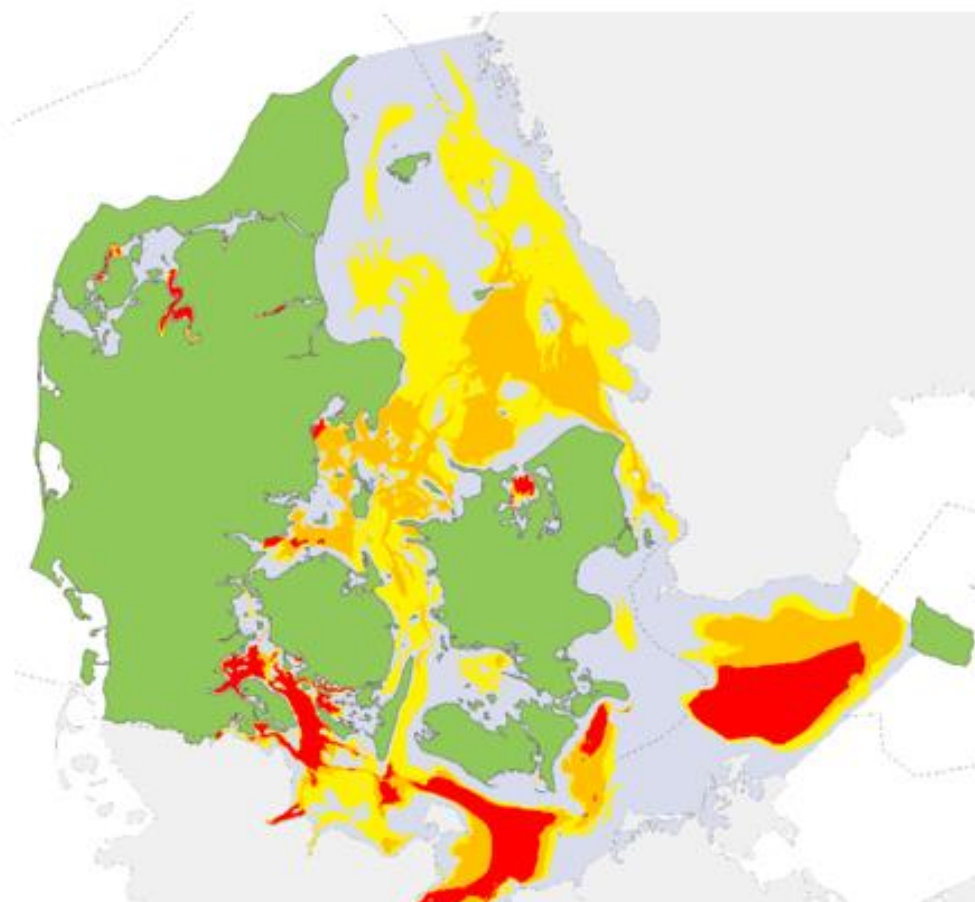
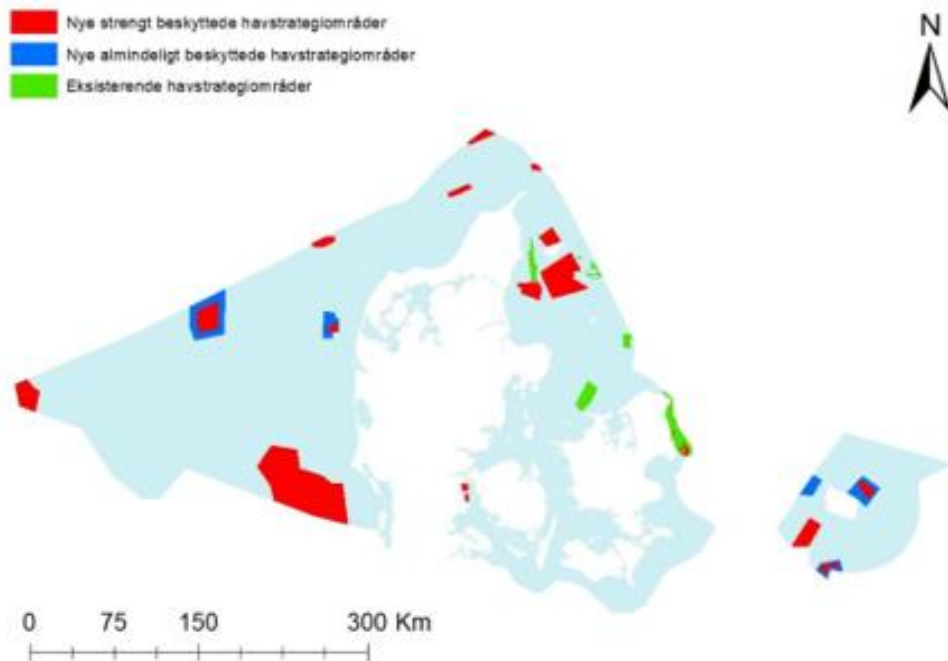
Forslag. Indsatsprogrammet mangler en indsats for at forbedre tilsyn med og måling af saltvandsindstrømningen til Østersøen, analyse af kumulative påvirkninger, samt tiltag til samarbejde med andre lande, især Sverige og Tyskland.

Udpegning af beskyttede havstrategiområder

Miljøminister Magnus Heunicke (S) erkender at "**iltsvindet i de danske farvande er på det højeste niveau i 20 år**", [15] hvilket betegnes af forfatterne Jens Würglér Hansen og David Rytter (Institut for Ecoscience, Aarhus Universitet) af "**Rapporten Iltsvind i danske farvande 24. august – 21. september 2023**" [16], som "**katastrofalt**" og "**en tragedie for havmiljøet**" [17], og som betyder "at vi skal udtage et landbrugsareal,

der svarer til to gange Fyn”, er opfordringen fra professor i havmiljø Stig Markager [18]. Iltvindets udbredelse er vist nederst i nedenstående figur.

Udkast til **Udpegning af beskyttede havstrategiområder** [19] er rettet mod områder i Nordsøen, hvor havvindmøller kan placeres, selvom havvindmøllerne ikke kræver megen beskyttelse. Modsat i Nordsøen, udvælger den forslået strategi **INGEN områder nær Danmarks kyster**, til beskyttelse af vores DNA – kysterne og farvandene - der hvor vi alle færdes, bader, fisker og går turer. De forslåede områder er vist øverst i nedenstående figur.

Flere "organisationer er skuffede over '**uambitiøs havplan**' [20], hvor "- Det er skuffende, uambitiøst og helt uden det gearskifte, som skal til, siger Ditte Mandøe Andreasen, der er faglig programchef ved Tænketanken Hav", og hvor der i stedet er behov for handling "- Vi står midt i en **miljøkatastrofe, der kræver akut politisk handling**, Maria Reumert Gjerding, præsident for Danmarks Naturfredningsforening." En objektiv gennemgang af problematikken er fremsat i "Tæt på Sandheden" [21].

Organisationerne Danmarks Naturfredningsforening, Rådet for Grøn Omstilling, Danmarks Sportsfiskerforbund og Greenpeace har sendt "en klage til EU-Kommissionen med en påstand om, at den danske regering tillader iltsvind, fiskedød og blæsvet, svovlstinkende mudderbund i stedet for at sikre rent vandmiljø." [22]

Infrastrukturprojekter, som bl.a. Lynetteholm eller en eventuel Kattegatforbindelse, medfører begrænsning i saltvandsindstrømning, forurening fra klappning af opgravet haversedimenter, fjernelse af habitats-områder, barrierer-effekt for havdyr og støjpåvirkning for fugle og havdyr.

Trawling, især bundtrawling, ødelægger habitats-områderne, fanger alle fisk og fører til overfiskning.

Landbrugets udledning af kvælstof står for 70% af kvælstofudledningen, der sammen med forurenede spildevand fra byer medfører algeopblomstring med iltsvind til følge.

Dumping af forurenede havneslam eller olieforurenede spildevand importeret fra norsk industri, skaber risiko for forgiftning af tungmetaller for dem der bader eller færdes i eller ved havet.

Overskudsammunition fra Første og Anden verdenskrig, samt mange tons **kemiske våben** fra den kolde krig, er dumpet i dansk farvand med "300.000 ton normal ammunition i Østersøen alene", hvor "Rusten ammunition kan være miljøbombe" [23].

En **fredning af de danske farvande**, og langs hele den danske kyst, kan redde havmiljøet.

Forslag. Vi forslår derfor en total fredning af de Danske farvande, især bæltter, sund og fjorde, og en 1. km zone langs den danske kyst. Fredningen skal sikre, at der er:

1. Ingen infrastrukturprojekter på havområdet, der medfører begrænsning af saltvandsindstrømning, kræver klappning, forudsætter råstofudvinding i området eller anvender deponering af jord/byggematerialer.
2. Ingen trawling, især bundtrawling.
3. Ingen udledning af kvælstof og PFAS.
4. Ingen udledning af giftige stoffer fra spildevand fra industri eller rensningsanlæg.
5. Udpegning af områder med og opsamling af dumpet ammunition og kemiske våben.

Fredningen vil skabe et grundlag for at havet kommer sig, at vi stadig kan færdes i og ved havet uden risiko for forgiftning, og med chancen for at kunne se et havmiljø, der er særegent for Danmark.

Anvendelse af havet og havbunden skal prissættes med betaling for brug, leje og forurening

Havet og havbunden omkring Danmark ejes af os alle og kan i princippet anvendes af os alle. Eller retter og sagt, det kunne vi, bare ikke mere. Det er ikke længere sundhedsmæssigt forsvarligt, bl.a., at bade i store dele af Østersøen eller nær Korsør grundet forurening.

Dumping af materiale skal pålægges en afgift, som det er tilfældet på land. En årlig lejeafgift. Forurenede slam fra havnebassiner eller byggeaffald skal ikke dumpes i havet og der skal betales en årlig tilbagevendende afgift for forureningen af havmiljøet. Sedimenttransport fra dumpning eller arbejde i havområdet skal ligeledes afkræves en afgift.

Skibe skal altid have transponderen tændt i dansk farvand. Slukkes transponderen skal skibet forbydes adgang til og fiske i danske farvande i en årrække. Der er et stort mørketal i fangst af fisk fra skibe, ofte hollandske, der opererer i danske farvande uden at transponderen er tændt.

De danske havne servicerer brug af og færden på havet. Der er stor forurening fra vedligeholdelse af skibe i havnebassiner, der ved opgravning eller anden påvirkning forurener havet. Der mangler konkrete tiltag i Indsatsprogrammet og udpegning af strategiområder for havnene.

Havnene får meget favorable forhold. Havnene opmagasinerer container og uden omkostninger, f.eks. i Århus Havn. En bedre udnyttelse af havnene, faciliteterne og ydelserne vil se et meget begrænset behov for udvidelse [24]. Udvidelsen af Århus Havn har set Århus Kommunalbestyrelse villig til at kompensere Århus Havn for CO₂ udledning. Havnene i Danmark er ofte kommunalt ejet med en 5% ejerskab for Staten af By & Havn i København. Havnene er undtaget for beskatning [25].

De favorable forhold, kan opfattes som statsstøtte, der skaber konkurrenceforvriddning [26].

Forslag. Skal havmiljøet sikres skal anvendelsen af havet ske på samme vilkår som anden anvendelse med hensyntagen til det særegne miljø og ikke bare være en ressource, der kan anvendes uden betaling. Al brug af eller færden på havet skal påføres en afgift og skal ske på samme konkurrencemæssige vilkår som anden virksomhed i Danmark. Anvendelsen af og færden på havet for privatpersoner kan så ske uden frygt for forgiftning, men med store oplevelser og selvfølgelig uden betaling.

Referencer:

- [1] <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/67891>
- [2] <https://ens.dk/sites/ens.dk/files/OlieGas/espoo-rapport-danmark.pdf>
- [3] https://ens.dk/sites/ens.dk/files/CCS/strategisk_miljoevurdering_af_8_omraader_paa_land_og_kystnaert_med_henblik_paa_muliggoerelse_af_co2_lagring_-_hoeringsnotat.pdf
- [4] <https://edit.mst.dk/media/bwuoqdgq/danmarks-indsatsprogram-under-havstrategien.pdf>
- [5] <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/8cde5d96-4f91-4c19-9265-690cc0b925f8/Udkast%20til%20indsatsprogram.pdf>
- [6] <https://eur-lex.europa.eu/DA/legal-content/summary/strategy-for-the-marine-environment.html>
- [7] <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/8cde5d96-4f91-4c19-9265-690cc0b925f8/Milj%C3%B8rapport%20vedr.%20udpegning%20af%20beskyttede%20havstrategiomr%C3%A5der.pdf>
- [8] https://www.altinget.dk/artikel/lynetteholmen-irriterer-fortsat-de-svenske-myndigheder?SNSubscribed=true&ref=newsletter&refid=forside-morgen-130623&utm_campaign=Altinget.dk&utm_content=Forside%20morgen%20130623&utm_medium=email&utm_source=nyhedsbrev&fbclid=IwAR2HWfILsnHatpda15AO3-KkZaUHzDwl8cl5g_iZxSNtKUp50wAgADxdJ3k
- [9] https://www.geohav.dk/pdfarchive/692742987487454.pdf?fbclid=IwAR0ENFDbKbII0a5DK7Dqu-JsgHcrlh_z0Dmc4VVRvluQj_oeA9CZmAAAX1qo
- [10] <https://www.sn.dk/gentofte-kommune/frygten-for-lynetteholm-var-til-at-tage-og-foele-paa-da-dn-gentofte-inviterede-til-moede/>
- [11] <https://www.dn.dk/vi-arbejder-for/vand/hav/dumping-i-havet/>

- [12] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=celex%3A32017D0848>
- [13] Breve og mails efterår 2023, der kan stilles til rådighed.
- [14] <https://www.ft.dk/samling/2022/almdele/tru/spm/344/svar/1988459/2766118.pdf>
- [15] <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2023-10-04-magnus-heunicke-erkender-manglende-indsats-med-iltsvind>
- [16] https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2023/N2023_44.pdf
- [17] <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2023-09-28-aegtepar-dykkede-over-60-timer-og-saa-kun-to-fisk-iltsvindet-er-katastrofalt-siger-forsker>
- [18] <https://www.dr.dk/nyheder/indland/professor-i-havmiljoe-iltsvind-goer-vi-skal-udtage-et-landbrugsareal-der-svarer-til>
- [19] <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/8cde5d96-4f91-4c19-9265-690cc0b925f8/Udkast%20til%20udpegning%20af%20beskyttede%20havstrategiomr%C3%A5der.pdf>
- [20] <https://www.dr.dk/nyheder/indland/organisationer-er-skuffede-over-uambitioes-havplan-det-er-under-al-kritik>
- [21] https://www.dr.dk/drtv/se/taet-paa-sandheden-med-jonatan-spang-gaver-fra-kommunen_404025
- [22] <https://politiken.dk/indland/art9542473/Organisationer-klager-til-EU-over-danske-vandplaner>
- [23] <https://jv.dk/syddjylland/rusten-ammunition-kan-vaere-miljoebombe>
- [24] <https://aarhus.lokalavisen.dk/samfund/ECE15611409/de-taler-paa-vegne-af-80000-borgere-havneudvidelsen-vil-staa-som-en-skamstoette-i-flere-hundrede-aar/>
- [25] <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2012/457>
- [26] <https://fairmaritim.dk/index.php/2022/12/05/skat-af-indtaegter-i-danske-havne/>

Med venlig hilsen og på vegne af

Cand. Scient. Lars Bagge Hommel-Nielsen	Advokat Helle Lokdam	Søren Stockmarr	Jacob Bregnballe	Bodil Just, HD i afsætning	Cand. Scient Louise Paaschburg
medlem af bestyrelsen for "NEJ til Kattegatforbindelsen og Højhastighedstog i Vestsjælland"	medlem af bestyrelsen for "STOP motorvej over Samsø"	medlem af bestyrelsen for "STOP motorvej over Samsø" og medlem af bestyrelsen for "Kattegatforbindelse – Nej tak"	Formand for bestyrelsen for "Nej tak til motorvej på Asnæs"	medlem af bestyrelsen for "Kattegatforbindelse – Nej tak"	Forkvinde for bestyrelsen for "Nej til MOTORVEJ på Røsnæs"

Öresundsvattensamarbetet

Øresundsvandsamarbejdet

Att. Miljøministeriet

journalnummer 2023 - 9290

hav@mim.dk

Høringssvar fra Øresundsvandsamarbejdet vedr. havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

Hermed høringssvar fra Øresundsvandsamarbejdet:

- Planen viser at god tilstand ikke kan nås med indsatsen i havstrategien, men kræver yderligere indsatser.
- Indsatserne i havstrategien består meget af allerede eksisterende indsatser fx §3 reglerne, Natura 2000, vandområdeplaner, HELCOM, OSPAR etc.
- Der er meget få specifikke målbare indsatser og tendens til at miljømålene opnås på baggrund af allerede eksisterende status og ikke på baggrund af indsatserne i havstrategien.
- Der mangler en indsats om, at det nationale overvågningsprogram udvides for at udfylde hullerne i vores viden.
- **Udpegning af beskyttede havstrategiområder, afsnit 1.1.1. Eksisterende havstrategiområder i Øresund og Kattegat, side 6**

Man kan læse, at i Øresund er der få steder overlap mellem det almindeligt beskyttede område og udviklingszoner for transportinfrastruktur og vedvarende energi samt zoner til kabelkorridorer og landindvindingsprojekter. I disse tilfælde har udviklingszonerne forrang fremfor beskyttelsen, og skal ikke underlægges en sameksistensvurdering. Særligt for Øresund gælder også, at aktiviteter, der er nødvendige for kystbeskyttelse og stormflodssikring fortsat vil kunne finde sted, uden at der skal foretages en sameksistensvurdering.

Det harmonerer ikke med, hvad der kan læses i "Danmarks Havstrategi II, tredje del - Indsatsprogram", afsnit 9.10.2.1. Påvirkning på marine økosystemer af permanente hydrografiske ændringer side 89,

Hydrografiske ændringer er - både nationalt og internationalt set - ikke et emne, der er fyldestgørende belyst. Der er derfor behov for en bedre forståelse af hydrografiske ændringer som følge af anlægsprojekter på søterritoriet, såvel som kumulative effekter i forbindelse med anlægsprojekter, landindvinning, kunstige øer, kystbeskyttelse mv., samt betydningen af hydrografiske ændringer for de marine habitater.

Öresundsvattensamarbetet Øresundsvandsamarbejdet

Det er en modsigelse at skrive, at der er behov for en bedre forståelse af hydrografiske ændringer som følge af anlægsprojekter på søterritoriet, og så tillade at alle ovennævnte aktiviteter undtages sameksistensvurdering i almindelige beskyttede havstrategiområder, som den nordlige del af Øresund.

○ **Udpegnning af beskyttede havstrategiområder, afsnit 1.2 Strengt beskyttede områder, side 7**

Der står at

5) *Lystfiskeri fra land og lystfiskeri fra båd med maksimalt to fiskestænger pr. mand dog maksimalt 4 fiskestænger pr. båd.*

7) *Ankring og*

8) *Jagt og undervandsjagt* ikke er en del af de forbudte aktiviteter og heller ikke underlægges en sameksistensvurdering i Strengt beskyttede områder.

Undtagelserne forholder sig ikke til Kommissionens vejledning til EU's biodiversitetsstrategi for 2030, hvor strengt beskyttede områders økologiske struktur, funktion og understøttende naturlige processer er fuldt og retligt beskyttede områder, der skal lades uforstyrrede fra menneskelige presfaktorer og trusler.

Undtagelserne harmonerer ikke med, at de strengt beskyttede områder skal bevares og/eller genoprettes (ifølge ovennævnte vejledning), og som skal være områder, hvor forstyrrelser ikke finder sted.

Undtagelserne harmonerer heller ikke med tekst i afsnit 2.18, Område S, s. 29, at "*Tårbæk Rev med udpegningen som strengt beskyttet sikres mod forstyrrelse af andre typer fiskeri*".

Venlig hilsen,

Øresundsvandsamarbejdet

Miljøministeriet
hav@mim.dk
Journalnummer 2023 - 9290

20. december 2023
Ryan d'Arcy Metcalfe

Bemærkninger til høring om havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Den danske del af Kommunernes Internationale Miljøorganisation (KIMO) har modtaget Miljøministeriets udkast til indsatsprogrammet for Danmarks Havstrategi II samt udpegning af nye beskyttede havstrategiområder.

KIMO finder generelt, at udkastet beskriver de mange udfordringer Danmarks havmiljø står overfor. Den fremlægger nye indsatsområder, som vil være med til at beskytte og forbedre havmiljøet i de danske farvande, som KIMO arbejder for og støtter op om.

KIMO markerer, at der er sket store fremskridt omkring havstrategiindsatser siden Danmarks Havstrategi I i 2012, hvor KIMO indgav et hørings svar. Arbejdet for at beskytte og forbedre havmiljøet er blevet mere ambitiøst. Blandt andet er der kommet det nødvendige fokus på marint affald, og skærpet fokus på udlægning af marine reservater (beskyttede havområder), invasive arter og biologisk diversitet. Implementering af Europæiske direktiver i Danmark i løbet af de sidste 10 år har været med til at få skub i danske initiativer mod et sundere havmiljø. Desværre er havets tilstand i de danske farvande stadigvæk ringe og genopretning af GES (Good Environmental Status) kræver en ambitiøs indsatsplan.

Udpegning og forvaltning af beskyttede havområder

KIMO er tilfreds med, at et større areal af rigets havmiljø bliver beskyttet med restriktioner på menneskelige aktiviteter. Planen om at udvide strengt beskyttet havareal fra 6 % til 10 % af det danske havområde frem mod 2030 og udpegning af 19 nye beskyttede havstrategiområder fordelt i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, Bælthavet, Øresund og Østersøen omkring Bornholm er en positiv udvikling.

Udpegningen kan være med til at bidrage til EUs biodiversitetsstrategi 2030. Miljøministeriet vurderer i udkastet, at de eksisterende beskyttede områder ikke lever op til EU direktivkravene om et sammenhængende og repræsentativt netværk. Der er ikke krav om at områderne skal være fysisk sammenhængende, men de skal opfylde direktivets krav. KIMO mangler en vurdering som viser, hvordan disse områder virker sammenhængende som et økologisk netværk, i tilknytning til øvrige nationale beskyttede områder og endvidere til nabolandenes beskyttede områder. For at sikre biodiversitet og et

optimalt og fuldt funktionelt havmiljøkosystem, bør de beskyttede områder, som er ofte separeret med over 100 km afstand, have økologiske forbindelser til hinanden.

Udpegning af marine naturnationalparker og etablering af stenrev

KIMO Danmark byder indsatser, som kan skåne, forbedre og formidle viden om havmiljøet velkommen. Især etablering af stenrev i Lillebælt, Kattegat, Øresund og Roskilde Fjord vil være med til at skabe både habitat og oplevelser for naturinteresserede.

Etablering af to marine naturnationalparker i Lillebælt og Øresund er også gode initiativer. Nogle af KIMO's medlemskommuner, såsom Køge Kommune ved Køge Bugt, er interesseret i at komme i betragtning og etablere marine naturnationalparker.

KIMO vil gerne vide mere om hvordan Miljøministeren fastsætter konceptet for parkerne med et sekretariat og implementering af de naturfremmende indsatser.

Der var tidligere tale om et trawlforbud i de sårbare indre farvande (såsom Bælthavet). KIMO mener, at det bør fastholdes og indføres som en konkret indsats, især når der etableres naturnationalparker.

Miljøministeren og Miljøministeriet bør overveje at inddrage kommunerne som medspillere i arbejdet omkring marine naturnationalparker, deres sekretariater og indsatsområder. Kommunerne ønsker at blive inddraget i processen med etablering af stenrev. Der kan for eksempel opstå et godt samarbejde omkring formidling.

KIMO ønsker endvidere, at strategien for marin naturgenopretning bliver en offentlig proces, som involverer berørte kommuner, som sætter stor værdi i havnaturen ved deres kyster. Der er rige muligheder for konsultation og samarbejde i processen.

Havnaturfond og Strategi for marin genopretning

KIMO støtter op om indsatsen som sigter mod at etablere en havnaturfond (2024-2030), der kan bidrage til genopretning af havnatur og biodiversitet, og skabe viden om miljø og natureffekterne af udbygning af vindenergi på havet.

Det er KIMO Danmarks ønske, at hovedaktørerne inddrages ved stillingtagning af rammerne og etablering af indholdet i fonden. Det kan ske via konsultation eller høring, efter at Miljøministeriet har inddraget og fået input fra de øvrige ministerier. Et bredt panel af faglige eksperter bør også deltage i vurdering af indkomne ansøgninger til uddeling af fondsmidlerne.

Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriel

KIMO Danmark ser positivt på at der indføres tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klavningsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben. Vi glæder os til at følge udviklingen i 2024-2025.

Det er vigtigt for havnene/ kommunerne, at det bliver en balanceret tilgang, som beskytter naturen mest muligt, men også giver handlingsmuligheder ved største brug af bypass og nyttiggørelse af materialet som muligt.

Sekretariat for KIMO Danmark:

Varde Kommune – Byoften 2 - DK6800 Varde
Telf.: 7994 7401 – 2538 1288 E-mail: posv@varde.dk

Spøgelsesnet og Forbedret undervisning af fiskere ift. marint affald og miljø

KIMO netværket er glad for, at der fortsat er fokus på marint affald med midler fra EHFAF-programmet til forebyggende indsatser i form af kampagner og informationsindsatser og en handleplan for opsamling og forebyggelse af spøgelsesnet. Vi er glade for, at der er kommet fokus på forebyggelse af marint affald også igennem forbedret undervisning af fiskere ift. marint affald og miljø.

Vi finder rigtige mange genstande på kommunernes strande, som er fiskerirelaterede. Blandt andet opsamlers vi et stort antal net-afskær. Det er derfor også lige så vigtigt, at der er en overordnet indsats rettet mod forbedret affaldshåndtering om bord på skibe og ved havnene. Indsatserne skal identificere, hvorfor genstande tabes til havet og adressere forebyggelse ved kilden.

Vi mener, at nationale indsatser er vigtige. Men, meget af det affald, som havner på danske strande formodes at stamme fra eksterne kilder. Indsatserne skal derfor ske i tæt samarbejde med øvrige lande i Nordsøområdet via OSPAR og i Østersøområdet via HELCOM. Arbejde for at gennemføre de regionale handleplaner mod marint affald er i gang og det skal understøttes ved afsættelse af ressourcer fra alle medlemslande. Vi mener at disse initiativer skal planlægges og koordineres ved at inddrage viden fra og i samarbejde med nabolandene. Det kræver, at der afsættes flere kræfter fra dansk side for at tage føring på nogle områder og for at løfte opgaverne i fællesskabet.

En af opgaverne kunne være at sikre at undervisning af fiskere indeholder fælles budskaber i nabolandene indenfor og udenfor EU fællesskabet.

Indsats mod spildte plastikpellets til havs

KIMO støtter op om indsatser, som kan forebygge plastikpellets i havmiljøet. I beskrivelsen under DK-HSII-19, mangler vi information om hvordan miljøministeriet vil udføre indsatsen.

KIMO har i mange år gjort opmærksom på og kæmpet for forbedringer, som kunne reducere antallet af tabte containere til havmiljøet. Mange genstande - både materialer og kemikalier - tabes fra skibe via containere hvert år. Genstandene som forurener havmiljøet rammer også kommunernes kyster. Vi efterlyser mere handling i den Internationale Søfartsorganisation for at stramme op, og indføre regler, som kan mindske tabte containere.

Tab af plastikpellets sker heller ikke kun via tab af containere fra skibe. De bliver tabt på mange led i værdikæden: ved produktionsfabrikker, i forbindelse med læsning/pålæsning, transport til lands og havs og ved fabriker til oparbejdning til nye produkter. Vi efterlyser en strategi, som sætter fokus på at sikre, at plastikpellets holdes indpakket og sikret bedst muligt for at undgå spild fra producenten til fremstilling af produkter. Særlige foranstaltninger skal også påtænkes ved fabrikkerne for at forhindre udslip til miljøet.

Marine akutte forureningshændelser

KIMO noterer, at Miljøstyrelsen skal afsætte 300.000 kr. til udarbejdelse af en akutplan, som adresserer konkrete arbejdsgange og overvågningsaktiviteter for effekter i forbindelse med akutte forureninger med miljøfarlige stoffer på havet. Det adresserer Miljømål 8.11.

Vores organisation mener, at havmiljøet sikres bedst, hvis indsatsen fokuserer på Miljømål 8.9 i forbindelse med forebyggelse af akutte forureninger.

Sekretariat for KIMO Danmark:

Varde Kommune – Byoften 2 - DK6800 Varde
Telf.: 7994 7401 – 2538 1288 E-mail: posv@varde.dk

Vi har flere gange gjort opmærksom på over for myndighederne, at havmiljøberedskabet i Danmark er mangelfuldt. Det er en vedvarende sag. I over 10 år har de Danske Miljøskibe været utidssvarende og slidte. Miljøskibene skal være klar til at håndtere forureninger, der sker i vores farvand og de skal leve op til internationale forpligtelser. Ifølge forsvarsministeriets kapacitetsundersøgelse vedrørende havmiljø (2008) har "de nuværende dedikerede miljøenheder samt oliepramme en begrænset levetid, hvilket betyder, at kapaciteterne i perioden frem mod 2020 enten skal levetidsforlænges eller erstattes med nyt materiel." Det er endnu ikke sket. Etablering af skibe til multiformål blev frembragt som en løsning. Vi mangler en redegørelse og miljøkonsekvensvurdering om deres forventede effektivitet, for at sikre kysterne bedst mod akutte forureninger. Vi noterer, at tidligere kaptajner fra søværnet forudser huller i havmiljøberedskabet ved etablering af skibe som ikke er dedikeret til forureningsbekæmpelse. KIMO tvivler på, at det er den bedste løsning for at beskytte havmiljøet og de danske kyster. Forureningen bør kunne opsamles hurtigst muligt for at mindske skaden på hav- og kystmiljøet. Der er gået alt for lang tid med et nedprioriteret og forringet havmiljøberedskab. Det bør være første prioritet.

Såfremt der er spørgsmål til denne skrivelse, kan der rettes kontakt til Ryan d'Arcy Metcalfe i KIMO-sekretariatet på 79 94 74 65 eller 30 36 06 42.

Venlig hilsen

Preben Friis-Hauge
Formand Udvalget for Plan og Teknik, Varde Kommune
Formand KIMO Danmark

Til Miljøministeriet.
Email: hav@mim.dk.
Journalnummer 2023 - 9290

Hørings svar til

Høring af indsatsplanen for Danmarks Havstrategi II

Syv østjyske kommuner, Havsamarbejdet i Østjylland, sender hermed vores fælles svar til høring af Indsatsplan for Danmarks Havstrategi II og nye beskyttede havstrategiområder, som blev offentliggjort 28. september 2023.

Havsamarbejdet i Østjylland (herefter benævnt "vi") er et tværkommunalt samarbejde mellem Norddjurs, Syddjurs, Aarhus, Samsø, Odder, Horsens og Hedensted kommuner, der arbejder for kommunale initiativer, der kan forbedre havets tilstand, udvikle en mere bæredygtig brug af havet og øge de rekreative muligheder og værdier.

Havmiljøet har netop i denne tid stor bevågenhed, både i befolkningen, i medierne og hos politikere. Anledningen er umådelig trist – sjældent har der været så lidt liv i de danske havområder som i dag. Vi må erkende, at indsatsen til forbedring af havmiljøet har været helt utilstrækkelig. Derfor bør en ny og mere ambitiøs tilgang til varetagelse af naturhensynene til havs være afspejlet i indsatsplanen for Danmarks Havstrategi II (herefter benævnt "indsatsplanen").

Vi håber, at et øget samarbejde mellem kommunale partnerskaber og de statslige ministerier - kan bidrage til at styrke indsatsen for mere liv i havet.

Nærværende høringssvar kan ikke nå en politisk behandling i alle syv kommuner inden høringsfristen 20. december 2023. Høringssvaret indsendes således med forbehold for politisk godkendelse i alle syv kommuner.

Nedenfor fremgår vores fælles høringssvar. Det er opdelt i punktform, som senere uddybes.

Bilag 8 er reserveret til bemærkninger vedrørende lokale forhold i den enkelte kommune. Disse bemærkninger, samt det politisk godkendte høringssvar, vil blive eftersendt ultimo januar 2024.

På vegne af de syv østjyske kommuner

Torben Tran Ankjærø

Havmiljøkoordinator

Havsamarbejdet i Østjylland

Email: atto@aarhus.dk

Tlf. 23 47 50 51

Oversigt over høringsvarets synspunkter

Vores høringsvar består af en række bemærkninger til høringsudkastet til indsatsplanen, der efterfølgende er suppleret med uddybende bemærkninger.

1. Der bør udpeges to beskyttede havområder i den østjyske havregion.

1.1. Natura 2000 område nr. 194 Mejl Flak udpeges som strengt beskyttet havområde.

1.2. Udpegning af et nyt beskyttet Havstrategiområde med særligt fokus på beskyttelse af havbunden.

2. Havstrategien er ikke tilstrækkeligt "økosystembaseret"

2.1 Vi ønsker en mere ambitiøs indsats for genopretning af havbundes levesteder og vigtige arter for genopretning af balancen i havets fødekæder. Dette giver værdi gennem "Økosystemtjenester".

2.2. Fisk ønskes inddraget i vurderingerne til Havstrategien med konkrete mål, og der efterlyses en mere ambitiøs indsats for at genoprette hjemmehørende fiskebestandene i Kattegat/Vestlige Østersø.

2.3. Den marine overvågning af miljøtilstand og arter bør øges.

2. Muslingskrab bør ophøre.

Vi anbefaler et stop for skrab af muslinger på havbunden i danske kystnære områder.

3. Større prioritering af plads til rekreativ udvikling og naturturisme

Vi ønsker en større prioritering af de rekreative aktiviteter, naturturisme og havmiljøets tilstand i indsatsplanen.

4. Regionale og lokale aktører skal have mulighed for at påvirke indholdet i indsatsplanen.

Vi ønsker i højere grad end i dag, at blive inddraget, som regional og lokal aktør, ved det videre arbejdet med indsatsplanen for Danmarks Havstrategi II.

Vi håber, at vores indspil vil blive taget i betragtning i den videre proces med at implementere Danmarks Havstrategi II. Et af Havsamarbejdets vigtigste indsatsområder er samarbejdet med statslige myndigheder, så vi sammen kan løfte den fælles og meget omfattende opgave at få bragt havet tilbage i god økologisk tilstand. Vi ser derfor frem til et tæt og godt samarbejde med Miljøministeriet om dette.

Uddybning af emnerne i høringsvaret:

1. Der bør udpeges to beskyttede havområder i den østjyske havregion.

1.1. Mejl Flak udpeges som strengt beskyttet område:

Området er af særligt biologisk værdi, og bør beskyttes bedre end i dag. Området er i dag omfattet af Natura 2000-beskyttelse, som kun vedrører udpegede arter og levesteder. Marsvin er beskyttet på udpegningsgrundlaget – og marsvinebestanden i de indre farvande er mere end halveret ifølge seneste opgørelse fra 2022. Årsagen kan skyldes mangel på føde (fisk).

Men fisk er ikke beskyttet i området, og der foregår fiskeri med faste redskaber inde i området, jf. kortbilag 2.

Andre påvirkninger på Mejl Flak:

Der har tidligere været udført råstofindvinding, og stenrevne er påvirket af tidligere stenfiskeri. Vi ønsker, at de tilbageværende biologiske værdier beskyttes bedre samt genoprettes i de kommende år. Der findes stadig intakte områder med stenrev fra istiden, og samlet set rummer området ved Mejl Flak noget af havregionens største biodiversitet med 57 algearter, 1 art blomsterplante og hele 160 dyrearter.

Udpegnning af Mejl Flak som strengt beskyttet område vurderes at bidrage til bevarelse og udvikling af områdets store biologiske naturværdier.

1.2. Udpegning af et nyt beskyttet havstrategiområde med særlig fokus på havbunden:

Det ses af kortbilag 1, at der ikke er udpeget havstrategiområder ud for den centrale del af de østjyske kyster. Vi ønsker derfor, at der udpeges et nyt beskyttet havstrategiområde, som primært beskytter hele havbunden mod fysisk forstyrrelse. Havstrategiområderne udmærker sig i forhold til nuværende marine Natura 2000-områder, at de netop beskytter hele havbunden. Vi ønsker at indgå i dialog med Miljøministeriet om placering af et nyt større havstrategiområde ud for Havsamarbejdets syv østjyske kommuner, som tilgodeser lokale og regionale hensyn bedst muligt. Det er vigtigt, at et nyt havstrategiområde ikke hindrer eksisterende og planlagte større anlægsprojekter, som har en stor samfundsmæssig betydning og nødvendighed.

Kystnære havområder, der har en god og bæredygtig tilstand, er en vigtig direkte og indirekte faktor for livet i de kystnære kommuner. Havet og kysten er grobund for mange virksomheder og ildsjæle, og de aktiviteter, de igangsætter i vandkanten. Derfor er havets tilstand generelt og lokalt et fokusområde for kommunerne.

Biodiversiteten, herunder fiskebestandene, er særligt udfordret i de kystnære områder, og i særdeleshed langs de østjyske kyster. Det undrer os derfor, at der ikke er udpeget Havstrategiområder ud for den østjyske havregion i Kattegat og Vestlige Østersø.

Genopretning af fiskebestandene her særligt fladfisk, ål og torsk er af stor værdimæssig og økologisk betydning.

Et vigtigt redskab til at genoprette et robust økosystem med høj biologisk mangfoldighed, er beskyttede områder, hvor der er ro for menneskelige forstyrrelser. Dette vil styrke den marine

biodiversitet generelt, men særlig de mest sårbare arter, som har det svært under de nuværende forhold, hvor havet både er udsat for kemisk, biologisk og fysisk forstyrrelse af havbunden.

Flere organismer, herunder fisk som torsk og fladfisk, har et ungstadium på lavt vand i kystområder og rev samt sandbanker. Her er det særligt vigtigt, at der findes egnede levesteder til dem. Mange af disse arter migrerer også i løbet af deres livscyklus, og bliver hermed også afhængig af tilstanden i andre vandområder.

Vi kan ikke se, at Havstrategien tager højde for denne migration, hverken i udpegningen af beskyttede havområder eller ved forvaltningen af fiskeriet, herunder fiskeriet med bundslæbende redskaber.

Vi er meget bevidste om påvirkningen fra land til havet, og kommunerne har brugt mange ressourcer med vandplandsindsatser som spildevandsrensning og omlægning til natur i ådalene gennem flere årtier. Set i lyset af, at havmiljøet er i den ringeste tilstand de sidste 20 år, trods diverse tiltag i vandområdeplan samt fiskeriforvaltningen, er det tydeligt, at hidtidige tiltag med regulering og brug af havet har været helt utilstrækkelig til at sikre et sundt havmiljø med høj biodiversitet, stærke fiskebestande og en havbund i god tilstand.

Derfor undrer det os, at der fra statens side ikke er taget flere fiskeri- og forvaltningsmæssige initiativer til genopretning af de kystnære fiskebestande. Hertil vil de beskyttede havstrategiområder kunne bruges som et planmæssigt og forvaltningsmæssigt værktøj.

Med flere havstrategiområder i de indre danske farvande, herunder i Kattegat/Vestlige Østersø, vil et sammenhængende netværk af beskyttede havområder kunne blive udbygget og understøtte de allerede udpegede områder. I dette netværk vil flere organismer som torsk og fladfisk kunne gennemføre deres livscyklus uden at blive fanget/påvirket betydeligt, og hvor havbunden er beskyttet mod fysisk forstyrrelse fra bl.a. bundslæbende redskaber, råstofindvinding og klaphav.

De østjyske kommuner ser derfor et behov for, at der udpeges beskyttede og strengt beskyttede havområder i Kattegat/Vestlige Østersø, da presset fra menneskelige aktiviteter er stort i netop det område. Vi har tidligere i 2023 fremsendt forslag til to nye beskyttede havområder i Kattegat/Vestlige Østersø til Erhvervs- og Miljøministeren, og anmoder om, at de implementeres i "Udpegningsplan af beskyttede havstrategiområder"

For yderligere uddybning henvises til skrivelse af d. 15.05.2023 til Erhvervsminister Morten Bødskov (Bilag 6).

2. Havstrategien er ikke tilstrækkeligt "økosystembaseret".

2.1. Vi ønsker en mere ambitiøs indsats for genopretning af havbundens levesteder og vigtige arter for genopretning af balancen i havets fødekæder.

Der mangler konkrete mål for genopretning af den marine natur. Dette er afgørende for tilstrækkelig prioritering af ressourcer til denne meget store opgave.

2.2. Fisk ønskes inddraget i vurderingerne til Havstrategien med konkrete mål, og der efterlyses en mere ambitiøs indsats for at genoprette hjemmehørende fiskebestandene i Kattegat/Vestlige Østersø.

Fiskebestande og samspillet med fiskeri har stor betydning for- og kan forårsage store forandringer i havets økosystem. Men fiskeriforvaltningen i Danmark har indtil nu ikke lykket sig med at sikre stærke fiskebestande generelt – så det er indlysende, at der er behov for ny helhedstænkning med udgangspunkt i økosystemets mange aspekter.

Nedenfor angives en nærmere forklaring af den økosystem-baserede forvaltning af havet:

Alle led i økosystemet og fødekæderne skal indtænkes i det nationale arbejde med at opnå god tilstand i havet.

Et økosystem er et stort og dynamisk samspil mellem planter, dyr, mikroorganismer og det naturlige miljø, der fungerer sammen som en enhed i balance, og er afhængige af hinanden. Havet er ét stort økosystem. Det vil sige, at alle levende organismer lever side om side og påvirker hinanden. Indenfor biologien taler man ofte om *balancen i et økosystem*, og det er ofte i forbindelse med, at balancen er forstyrret i større eller mindre grad. Et økosystem er en dynamisk størrelse, der hele tiden reagerer på forandringer i omgivelserne.

Som udpræget "Øhavs-nation", er kyst- og havnaturen Danmarks et af de vigtigste bidrag til klodens samlede biodiversitet, og derfor er der også en stor forpligtigelse til at sikre denne.

Når der i Havstrategien foretages en afvejning af interesser, er det vigtigt at inkludere de såkaldte økosystemtjenester, som et velfungerende og robust hav leverer:

- **Lagring af kulstof.**

Her spiller ålegræs en særlig rolle, da flere undersøgelser har vist, at der kan lagres meget store mængder kulstof i ålegræssets rodnet.

- **Omsætning og lagring af næringsstoffer i havbund og planter**

Det er vigtigt at reducere fysisk forstyrrelse af havbunden, da næringsstoffer der ophvirvles i vandet, bliver genaktiveret og kan bidrage til øget algevækst og deraf potentielt iltsvind, hvor de ellers allerede er deponerede og passivt bundet i havbunden.

- **Naturlig kystbeskyttelse.**

Kystnære stenrev kan være med til at sikre kysten mod havets kræfter. Dermed kan de også reducere behovet for sandfodring, der ofte er en tilbagevendende aktivitet og udgift. Dermed kan man spare havnaturen for den fysiske, biologiske og kemiske forstyrrelse, der følger af sandfodring.

Havsamarbejdet mener, at Staten ^[06]bør ^[06]gøre det lettere og mere økonomisk fordelagtigt for kommunerne at kystsikre via multifunktionelle stenrev, som netop giver en lang række økosystem tjenester i form af flere fisk og højere biodiversitet, foruden en mere selvforstærkende kystbeskyttelse.

- **Mere ambitiøs indsats for at genoprette fiskebestandene i Kattegat/Vestlige Østersø.**

Vi ønsker en stor naturlig produktion af fisk til det rekreative og erhvervsmæssige fiskeri samt til at sikre balancen i forhold til andre arter i fødekæden (krabber, hummer, søstjerner, mv.). Bl.a. anbefales større inddragelse af effekten af fiskenes rovdyr og bundslæbende fiskeredskaber på økosystemet. Udover ny udpegning af beskyttede områder, opfordrer vi til en mere ambitiøs indsats for at genoprette fiskebestandene i Kattegat/Vestlige Østersø. Ikke mindst fordi de er væsentlige for havets samlede miljøtilstand, og de udgør en væsentlig værdi for kommunerne, ikke mindst rekreativt¹.

Fiskeriet er en vigtig del af den østjyske kultur og tidligere også økonomien, men mange fiskearter er truede enten på grund af ødelagte levesteder, iltsvind, historisk stor fiskeridødelighed og nu også høj naturlig dødelighed. Derved er fiskeriet også truet, både som erhverv og rekreativt. Havsamarbejdet i Østjylland arbejder med en omlægning af muslingefiskeriet, så skrab på bunden i de kystnære områder helt udfases. Vi er meget optagede af, at Havstrategiens indsatsplan også indeholder ambitiøse tiltag, der kan fremme bæredygtigt fiskeri, reducere bifangst og skabe bedre levesteder for fiskene, fx gennem nye stenrev og muslingebanker.

Genopretning af balancen mellem rovdyr og byttedyr i havets økosystem:

Manglen på fisk i de indre danske farvande betyder, at der opstår en stor ubalance. Bestandene af fiskenes byttedyr krabber og søstjerner er for store, og de kan påvirke ålegræs samt muslingebanker negativt.

Der er derfor behov for at sætte ind, hvor vi kan være med til at genskabe større balance i fødekæden. For at genskabe stærke kystnære fiskebestande kan det ifølge førende forskere fra Danmarks Tekniske Universitet (DTU) være nødvendigt at regulere kystfiskenes rovdyr som skarv i en årrække, indtil der er opnået en bedre balance i fødekæden.

¹REGIONAL HAVPLANLÆGNING I DET VESTLIGE KATTEGAT – NATUR-, ERHVERVS- OG SAMFUNDSMÆSSIGE FORHOLD OG SCENARIER, AU, m.fl., 2020. <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>

Ubalancen består i, at fiskene lever under et ekstremt pres, da der både er iltsvind og dårlige skjul pga. mangel på ålegræs, fortsat fiskeri, samt fortsat nettofjernelse af levesteder ved skrab af muslinger og stedvis indvinding af råstoffer.

Samtidig er fiskenes største naturlige fjender fredet.

Resultatet er ifølge DTU, at mange kystnære fiskebestande ikke kan genskabes, før presset fra rovdirene er mindre.

Vi vurderer derfor, at en bedre beskyttelse af fiskebestandene i sig selv, kan være en forudsætning for deres genopretning. Havstrategiens "økosystembaserede tilgang" bør derfor inkludere muligheden for i perioder at regulere antallet af skarv, hvis der er forskningsmæssigt belæg for at dette er nødvendigt for genopretning af visse kystnære fiskebestande.

2.3. Den marine overvågning af miljøtilstand og arter bør øges.

Helt generelt er der skåret meget ned på overvågningen af vores marine miljø siden amterne blev nedlagt. Dette har betydet, at vi i dag har et ringere overblik over tilstanden og den tidlige udvikling på lokalt niveau. Det betyder også, at kommunerne ofte mangler lokale data om havets tilstand, når der skal udføres projekter med nye stenrev eller udplantes ålegræs.

Vi opfordrer derfor staten til at øge overvågning af havets tilstand og arter, herunder antallet af målestationer, hvor disse er tyndt besat – eksempelvis med flere iltmålinger langs kysten.

I projekt Sund Vejle Fjord har de eksempelvis målt kritisk iltsvind på lavt vand i lange perioder, som ikke blev registreret af det nationale overvågningsprogram, hvis målestationen ligger midt i vandområdet på dybere vand.

Der mangler konkrete miljømål for fisk:

Danmark har valgt at god økologisk tilstand i kystområderne (i vandområdeplanerne) ikke skal inkludere et konkret mål for fiskene. Hovedparten af andre EU-lande har modsat valgt et konkret mål for fiskenes tilstand i de kystnære områder.

Konsekvensen af den danske beslutning er, at der ikke måles på mængden af fisk, samspillet mellem kyst og åbne havområder og hvor i fiskenes livscyklus, vi taber dem. Dette anser vi for en hovedårsagerne til, at det er gået så galt for fiskene.

Fiskene anses for en ressource, der uden reel beskyttelse, er blevet overudnyttet. Samtidig er fiskenes nøglerolle i økosystemet blevet undervurderet i forvaltningen af havets samlede tilstand og balance.

Resultatet ser vi i dag. Torskene og fladfiskene er stort set forsvundet fra de kystnære områder.

Vi opfordrer derfor staten til at tilrettelægge et bedre overvågningsprogram for vores mest udsatte fiskebestande, så vi i fremtiden får et bedre vidensgrundlag til genopretningen af bestandene og balancen i havet.

Miljøstyrelsen har gennem mange år indsamlet data om vores farvandes tilstand.

Vi savner en oversigt over presfaktorer, udvikling i miljøtilstanden og handlemuligheder for hvert enkelt vandområde eller lokal havregion. Dette er meget vigtigt for de kommende års genopretningsindsats, så både kommunale, statslige og private midler bruges mest effektivt til at opnå så stor miljøgevinst som muligt.

Havstrategiens miljømål:

Vi støtter op om konkrete og målbare miljømål, der giver en klar retning og gør det lettere at vurdere, om vores forvaltning understøtter processen frem mod opnåelse af målene for god tilstand i havet.

Men miljømål 6.1 til 6.10 er ganske ukonkrete og utilstrækkelige til at vende havets krise. Vi støtter, at staten i fremtiden registrerer udstrækningen af fysisk tab og forstyrrelse af havbunden, så dette fremover kan bruges til at planlægge for, hvor stor en del af havbunden, vi tillader hhv. påvirket, tabt og bevaret i god tilstand.

Vi ser frem til at miljømålenes tærskelværdier fastsættes snarest, så der kan indsættes de rette indsatser. Vi bemærker i den forbindelse, at Havstrategien beskriver på s. 80, at "biodiversiteten på havbunden i 2030 vil ikke forventes at være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand for hovedparten af havbundstyperne. Trods eksisterende indsatser, som sikrer reduktion af forstyrrelse på havbunden lokalt for visse habitattyper, er der ikke sikkerhed for, at det samlede omfanget vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand uden yderligere indsatser."

Det fremgår således tydeligt at Havstrategiens indsatsprogram, at den hidtidige forvaltning og beskyttelse af havets liv og havbunden, har været utilstrækkelig til at sikre god tilstand og bevaringsstatus for udvalgte arter og levestederne i havet.

Vi opfordrer derfor til, at miljømålene og indsatserne tilpasses og præciseres, så mål og indsatser vurderes tilstrækkelige til at sikre god tilstand i havet for alle Havstrategiens måleparametre.

3. Muslingeskrab bør ophøre.

Vi anbefaler et stop for skrab af muslinger på havbunden i vores kystnære områder.

Som det er anført i ovenstående punkter, har muslingeskrab (faktisk alle bundskrabende redskaber) en negativ påvirkning på økosystemet. Muslingeskrab er dog det bundslæbende fiskeredskab, som udøver den største påvirkning i de kystnære områder. Ved skrab af naturlige banker, fjernes den fungerende levende bund af muslinger, skjul til fiskeyngel, og der kan frigives næringsstoffer, særligt fosfor, svarende til samme størrelsesorden som tilførslen fra hele oplandet². Herudover er det vist, at ålegræsset har sværere ved at genindvandre i områder med muslingeskrab³. Det foreslås derfor, at muslingeskrab udfases, og evt. erstattes af havhaver eller lignende, samt som angivet under pkt. 1, at der udpeges beskyttede områder.

Baggrund

Muslingefiskerne fisker typisk efter blåmuslinger som fødevarer til mennesker og bruger tunge skrabere med metalramme og net langs havbunden. Det fjerner således de muslinger, der ellers kunne have hjulpet med at rense vores næringsholdige fjordvand. Samtidig hindrer det en udbredelse af det iltproducerende ålegræs, der både binder næringsstoffer og CO² i rodnettet. Når jernskraberne river havbunden op, hvirvles næringsstoffer op i vandet, bunddyrssamfundene ændres væsentligt og samtidig havbundens naturlige evne til at tilbageholde og omsætte næringsstoffer⁴. Dermed bidrager muslingeskrab til at forværre problemerne med alger i næringsbelastede fjorde.

Gode levesteder for en bred vifte af dyr og planter er en stor mangel i de kystnære områder, da der mangler ålegræs, fast bund samt muslingebanker. Muslingeskrab bidrager til tab af levesteder ved opfiskning af tomme muslingeskaller samt sten. Resultatet er et stort samlet tab, både af biodiversitet, samt fiskenes rekreative og kommercielle værdi. Derudover har et sundt havmiljø med mange forskellige arter også en stor værdi i sig selv.

² Marianne Holmer, Nick Ahrensberg & Niels Peter Jørgensen (2003) Impacts of mussel dredging on sediment phosphorus dynamics in a eutrophic Danish fjord, *Chemistry and Ecology*, 19:5, 343-361, DOI: 10.1080/02757540310001596708

³ Krause-Jensen D, Duarte CM, Sand-Jensen K, Carstensen J. Century-long records reveal shifting challenges to seagrass recovery. *Glob Change Biol.* 2020;00:1–13. <https://doi.org/10.1111/gcb.15440>

⁴ Timmermann, K., Christensen, J., Sveegaard, S., Hansen, F. T., Teilmann, J., Larsen, M. M., Jepsen, N., & Hansen, J. W. (2022). Miljøtilstand og presfaktorer i Lillebælt. DTU Aqua. DTU Aqua-rapport No. 404-2022

4. Større prioritering af plads til rekreativ udvikling og naturturisme

Vi ønsker en større prioritering af de rekreative aktiviteter, naturturisme og havmiljøets tilstand i indsatsplanen.

Havet er en stor attraktion og ressource for både borgere og turister i den østjyske region, og det bidrager til sundhed, livskvalitet og bæredygtig vækst lokalt. Havsamarbejdet i Østjylland har igangsat flere projekter, der fremmer det blå friluftsliv, kystturismen og bæredygtig dyrkning af havets frugter. Et godt eksempel er det rekreative fiskeri, der kan udgøre en betydelig indtjening, ikke mindst set i lyset af, at det er en aktivitet, der udføres over hele året, og dermed strækker turistsæsonen længere end en typisk sommer. Dette er vist ved ex. Havørred Fyn projektet, hvor kommunernes investering i Havørred Fyn på 4 millioner om året giver en årlig meromsætning på over 55 millioner kroner, ligesom havørredprojektet har skabt omkring 40 fuldtidsstillinger. Dette er alene målt på én fiskeart, hvor der er en tilstrækkeligt stor fiskebestand.

Økonomisk værdi af kystturisme og rekreative muligheder:

Historisk har der været landet op mod 15.000 tons torsk/år i Kattegat i 1970'erne til en nutidsværdi på ca. 140 mio. kr. Torskebestanden er nu kollapsede, og i 2019 landede fiskerne kun ca. 1 % af dette, svarende til 140 tons torsk til en værdi af 1,3 mio. kr. De samlede landinger af fisk i Vestlige Kattegat udgjorde skønsmæssigt 617 tons, svarende til en værdi af ca. 24 mio. kr.

Til sammenligning udgør omsætningen i kystturisme 2,7 mia. kr. alene i den østjyske havregion⁵. Tallene indikerer vigtigheden af at prioritere opnåelse af en attraktiv havnatur for turisterne. I det ligger der også en styrket indsats for genopretning af fiskebestandene, da der her ligger store samfundsmæssige gevinster, særligt for kystturismen. Derudover kommer aktiviteter som badning, dykning, snorkling, rekreativt fiskeri, surfing, sejlads, tanghøst, lokal bosætning og meget mere.

Vi opfordrer til, at Havstrategiens indsatsplanen anerkender og understøtter disse og lignende initiativer, som også via naturgenoprettende tiltag kan have positive effekter på havets biodiversitet og økosystemer. De gode forudsætninger for kystturismen bør prioriteres på lige fod med andre klassiske erhverv.

⁵ REGIONAL HAVPLANLÆGNING I DET VESTLIGE KATTEGAT – NATUR-, ERHVERVS- OG SAMFUNDSMÆSSIGE FORHOLD OG SCENARIER, AU, m.fl., 2020. <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>

5. Der ønskes en større inddragelse af de regionale og lokale aktører i udarbejdelsen af indsatsplanen for Danmarks Havstrategi II

Vi savner en større inddragelse af de regionale og lokale aktører generelt, og særligt i udpegningen af de beskyttede havstrategiområder.

En høringsfrist på 12 uger, reducerer inddragelsen af kommunerne, da vi ikke kan nå både teknisk og politisk behandling af et høringssvar. Optimalt set vil det kræve minimum 6 måneder at få udarbejdet og behandlet et fagligt og politisk velfunderet høringssvar fra større tværkommunale organisationer.

Vi anmoder samtidig, som kystkommuner, om at komme på statens høringsliste til Havstrategiens og Havplanens høringer og bekendtgørelser.

Havsamarbejdet i Østjylland har i maj henvendt sig til henholdsvis Erhvervs- og Miljøministeren med forslag til nye beskyttede områder i den østjyske del af Kattegat, men disse forslag er ikke blevet taget med i indsatsplanen. Vi mener, det er vigtigt at sikre en balance mellem beskyttelse og benyttelse af havet, som tager hensyn til de lokale naturværdier, erhvervsinteresser og rekreative potentialer. Vi håber således fortsat, at vores ønske til nye beskyttede havområder (jf. Bilag 2), kan komme i betragtning i den videre proces for udpegning af flere beskyttede områder.

I lyset af havets nuværende tilstand, er samarbejde mellem regionale og nationale aktører utrolig vigtigt. Vi ser derfor frem til en øget videns- og erfaringsudveksling, samt synergi mellem lokal interessevaretagelse og udformning af den nationale forvaltning af havet.

På vegne af de syv kommuner - Havsamarbejdet i Østjylland

Bilag til høringsvaret:

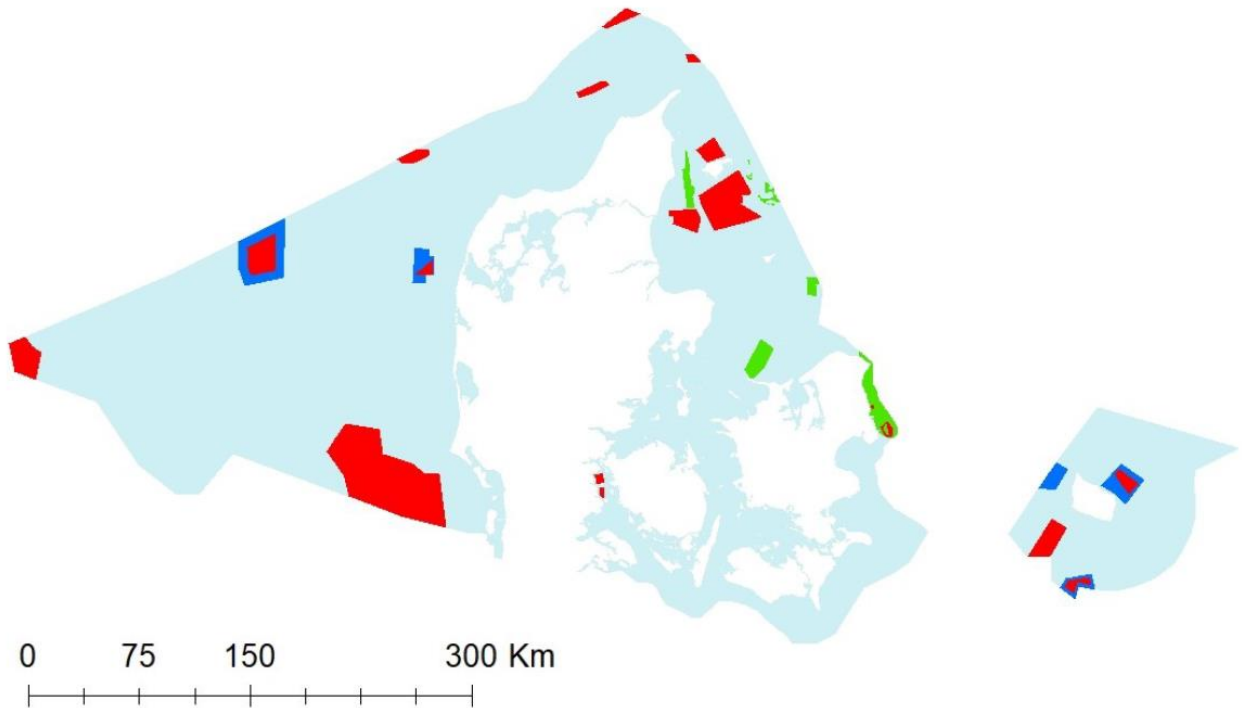
- 1) Kort over Miljøministeriets forslag til Havstrategiområder og strengt beskyttede havområder
- 2) Kort A og B over Havsamarbejdets forslag til nyt strengt beskyttet havområde
- 3) Havsamarbejdets Kommisorium
- 4) Rapport: REGIONAL HAVPLANLÆGNING I DET VESTLIGE KATTEGAT – NATUR-, ERHVERVS- OG SAMFUNDSMÆSSIGE FORHOLD OG SCENARIER, AU, m.fl., 2020. LINK: <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>
- 5) Kort over arealpåvirkning af erhvervsfiskeriaktiviteter i Danmark 2015-2019
- 6) Brev af 15. maj 2023 til Erhvervsminister Morten Bødskov vedr. udpegning af nye beskyttede områder
- 7) Havsamarbejdets høringsvar til Havplanen 2020
- 8) Bemærkninger fra de enkelte kommuner vedrørende lokale forhold (eftersendes ultimo januar 2024)

Bilag 1

Kort over Miljøministeriets forslag til Havstrategiområder og Strengt Beskyttede Havområder.

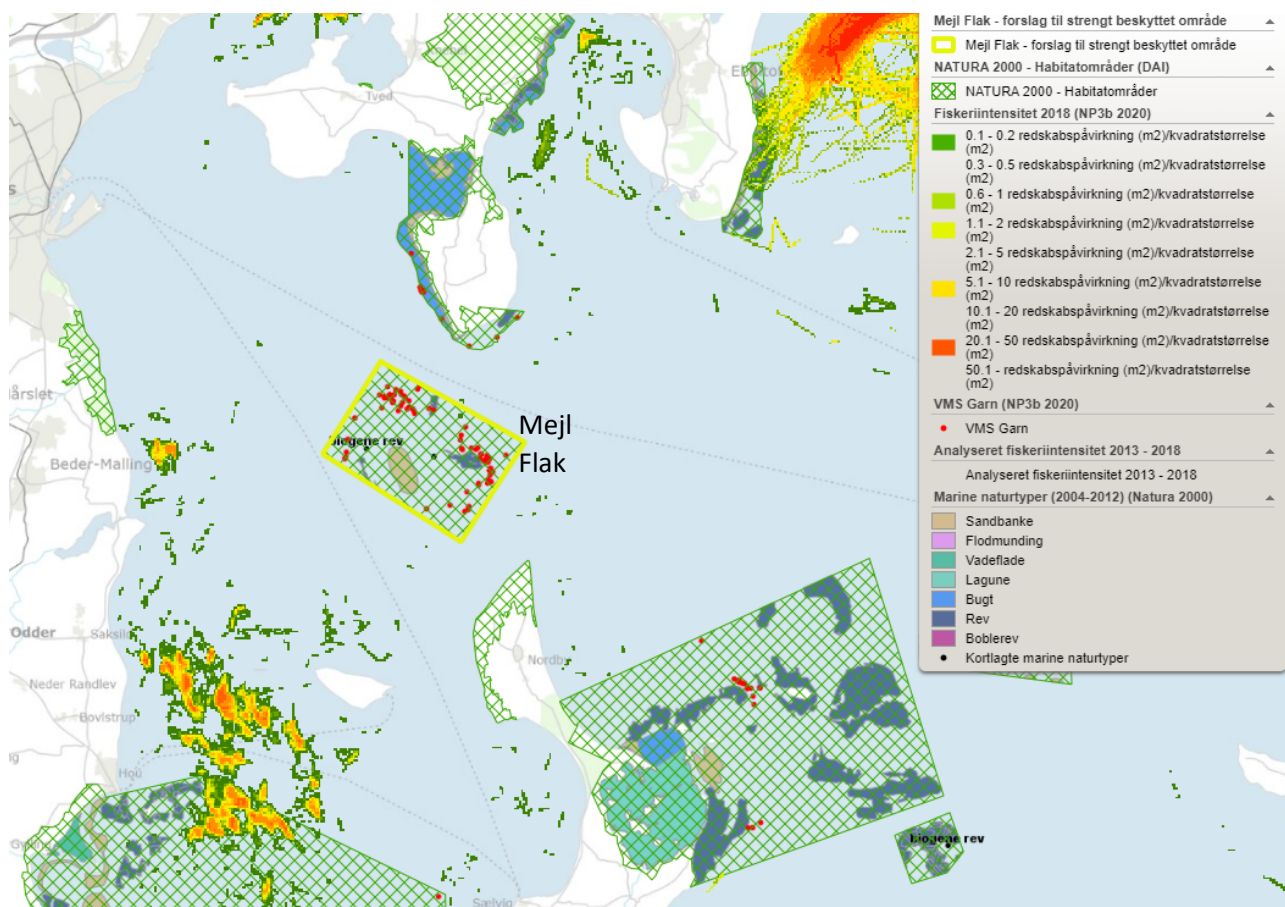
Kortet viser tydeligt, at netværket mangler udpegninger i sydlige Kattegat/Vestlige Østersø.

- Nye strengt beskyttede havstrategiområder
- Nye almindeligt beskyttede havstrategiområder
- Eksisterende havstrategiområder

Bilag 2

Kort over Havsamarbejdets forslag til nyt strengt beskyttet havområde.

Billedtekst: Områder øst for Aarhus.

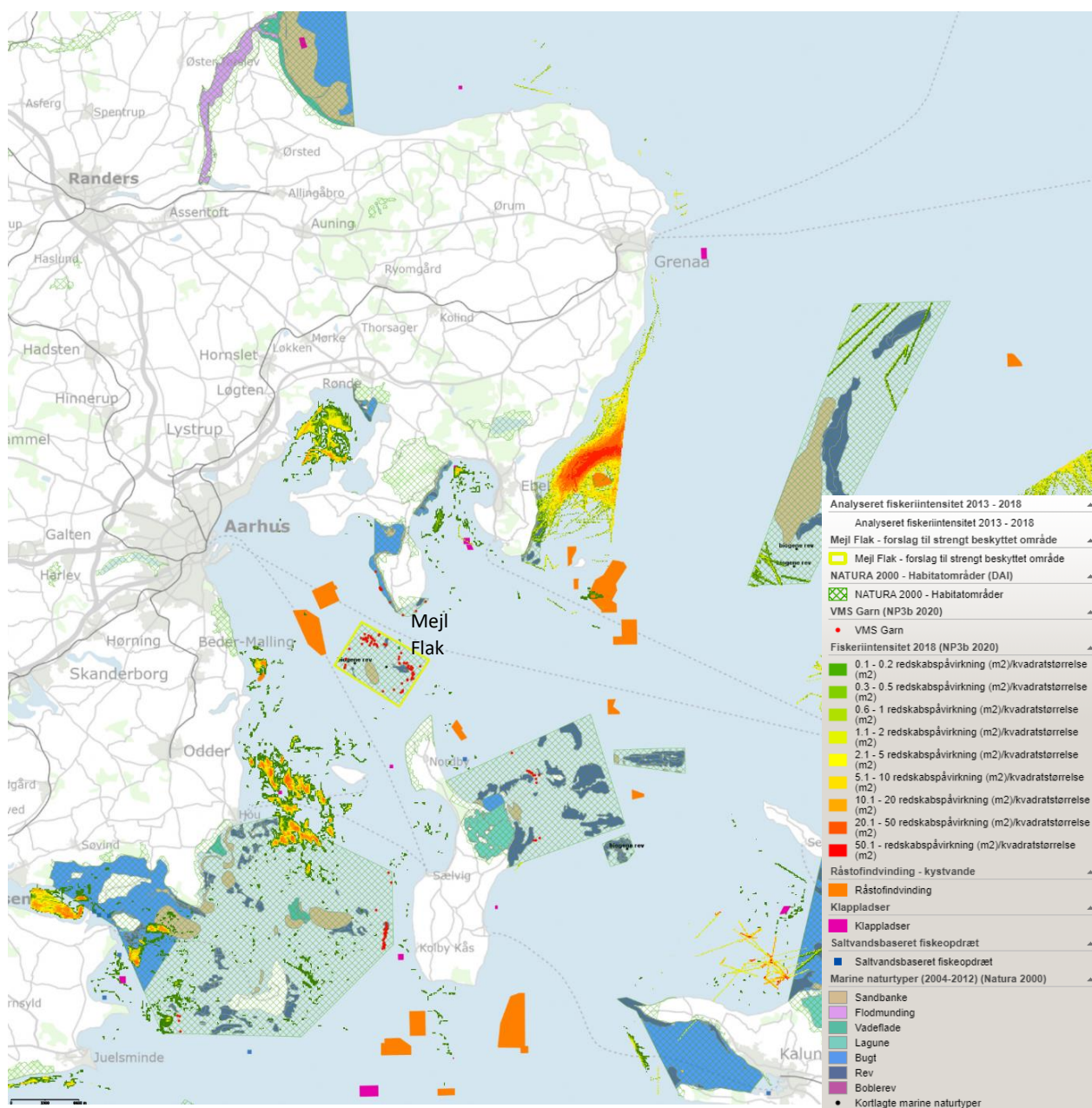
Gul markering: Mejl Flak. Eksisterende N2000 område. Vi ønsker området udpeget som strengt beskyttet område.

Røde prikker: Det ses, at der på Mejl Flak foregår en del fiskeri med garn i perioden 2013-2018. En streng beskyttelse af Mejl Flak vil give bedre beskyttelse af fiskebestanden i området, hvor særligt torsk og fladfisk er fåtallige.

Udover Mejl Flak, så foreslår Havsamarbejdet at vi i samarbejde med Miljøministeriet udpeger et nyt beskyttet havstrategiområde med særligt fokus på bedre beskyttelse af havbunden mod fysisk påvirkning.

Bilag 2a

Kort over væsentlige marine aktiviteter og Havsamarbejdets forslag til nyt strengt beskyttet havområde

Billedtekst: Forslag til beskyttede områder sydøst for Aarhus.

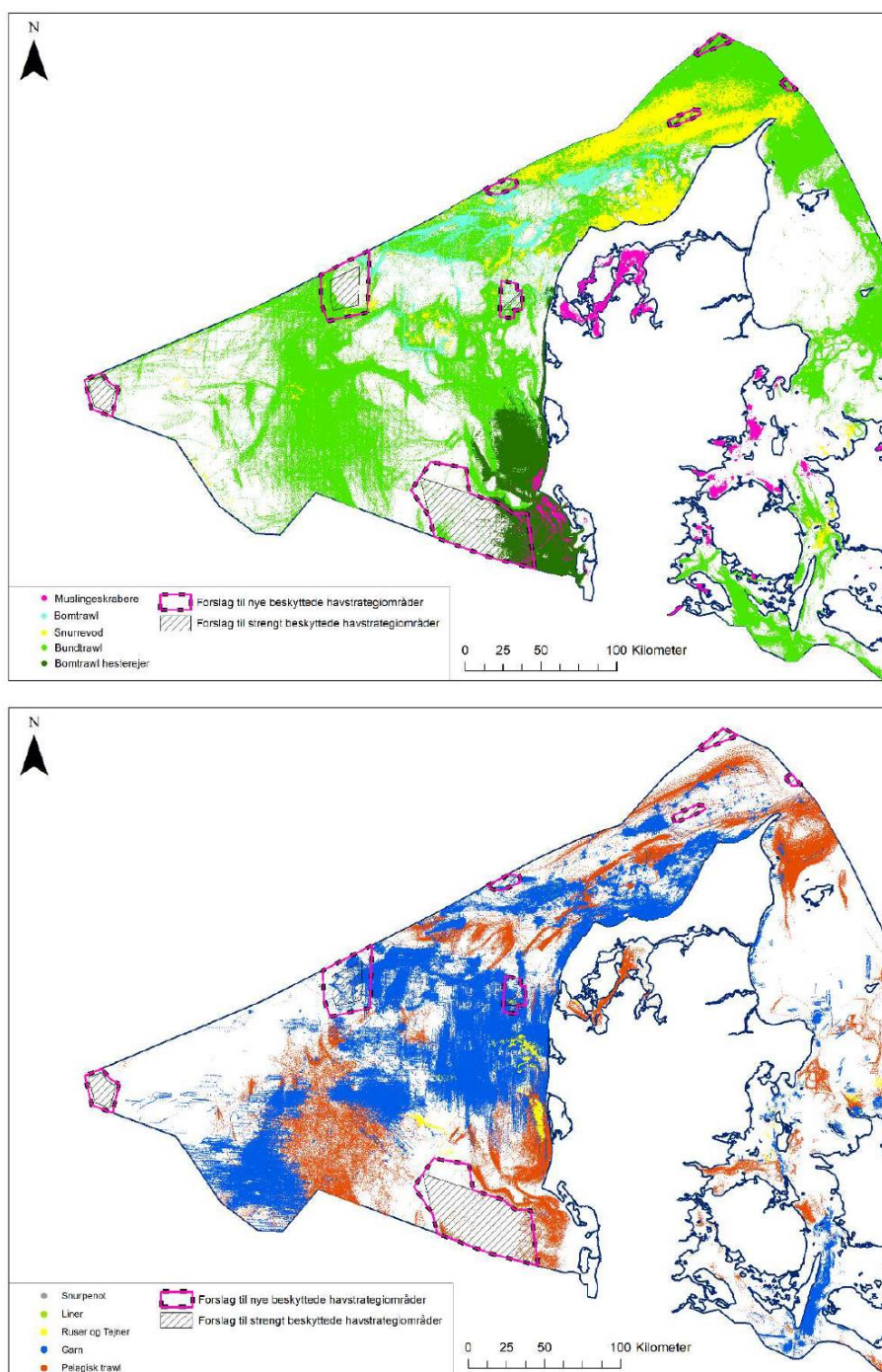
Gul markering: Mejl Flak. Eksisterende N2000 område. Vi ønsker området udpeget som strengt beskyttet område.

Eksisterende aktiviteter i området er vist på kortet, herunder fiskeri med bundslæbende og faste redskaber, områder til råstofindvinding, klappladser, samt havbrug. Der gøres opmærksom på, at temaet fiskeriintensitet kun dækker de kystnære arealer, som er målsat i vandområdeplanen. Fiskeri i de åbne dele af Kattegat er ikke med på kortet.

Bilag 5

Kort over arealpåvirkning af erhvervsfiskeriaktiviteter i Danmark 2015-2019

(Kilde: Miljøministeriets rapport over "Nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Bornholm")

Figur 6.1. Oversigt over hhv. dansk bundfiskeri og dansk pelagisk fiskeri i Nordsøen i 2015-19 opgjort på fiskerityper.

Kommissorium: Samarbejde om forbedring af havmiljøet i den østjyske del af Kattegat

9. august 2022
Side 1 af 14

På baggrund af et politisk ønske fra en række borgmestre har en arbejdsgruppe med repræsentanter for Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder og Horsens kommuner gennem forsommeren 2022 udarbejdet følgende kommissorium for et tværkommunalt samarbejde om at øge biodiversiteten og naturtilstanden i den østjyske del af Kattegat.

1. Baggrund, idé og motivation

Den østjyske del af Kattegat rummer store naturværdier og potentialer og repræsenterer således en central og vigtig del af den østjyske natur. Dertil kommer store rekreative og turismemæssige perspektiver.

Havet kender og respekterer ikke kommunegrænser, så store forbedringer af forholdene i havet kræver bredt forankrede indsatser. Et tværkommunalt samarbejde om forbedringer af forholdene i havet vil kunne skabe resultater, synergier og tiltrække både lokal, regional og national interesse fra ministerier, styrelser, fonde, vidensinstitutioner, interesseorganisationer og mange andre.

Derfor går Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder og Horsens kommuner nu sammen om et tværkommunalt samarbejde om at øge biodiversiteten og naturtilstanden i den østjyske del af Kattegat. Her er det vigtigt at pointere, at de deraf afledte projekter og indsatser ikke er opgaver, som deltagerkommunerne er forpligtet til at løse i anden sammenhæng, men skal ses som et udtryk for kommunernes ambition om i fællesskab at yde en ekstra indsats for at forbedre det trængte havmiljø. Det fysiske område for samarbejdet defineres af de deltagende kommuners interesseområder – herunder de østjyske fjorde, kystområder, havområder m.m.

Intentionen er at skabe et fast og stærkt samarbejdsforum, der koordinerer indsatser og investeringer, arbejder strategisk med at varetage deltagerkommunernes interesser i havets miljøtilstand og skaber en platform for dialog med andre myndigheder om nationale rammer for havmiljøet og dets biodiversitet og rekreative anvendelse. Det tværkommunale samarbejde skal dertil identificere og udvikle synergierne mellem private aktører, offentlige aktører og NGO'er og ad den vej styrke handlingsrummet både lokalt og regionalt. Arbejdet vil desuden have fokus på at understøtte tiltag, som samtidigt bidrager til at forbedre rammerne for rekreative aktiviteter, "det blå friluftsliv" og bæredygtig erhvervsudvikling - herunder kystturismen.

Samarbejdet skal ikke ses som konkurrerende i forhold til allerede eksisterende initiativer, men vil skabe merværdi og hæve ambitionerne i

BORGMESTERENS AFDELING

Sekretariat, Erhverv og
Kommunikation
Aarhus Kommune

**Borgmester- og
Ledelsessekretariat**
Rådhuspladsen 2
8000 Aarhus C

Direkte telefon: 23 81 49 89

Direkte e-mail:
miksta@aarhus.dk

Sagsbehandler:
Mikkel Staffensen

arbejdet for havmiljøet. Med andre ord vil vi sammen gå forrest i kampen for at styrke den blå del af Danmark, dele vores viden og trække på brede samarbejder – til gavn for både østjyderne og hele Danmarks havmiljø.

9. august 2022
Side 2 af 14

2. Formål

For de østjyske kommuner, der grænser ud til Kattegat, har samspillet mellem land og hav, havets tilstand, natur, miljø og bæredygtighed stor betydning for både identitet, bosætning, fritid, rekreative aktiviteter, virksomheder og den fortsatte udvikling.

Ved at forbedre havmiljøets tilstand sikres desuden en større CO₂-lagring, robustheden over for klimaforandringerne styrkes, og så er et velfungerende havmiljø det bedste og billigste virkemiddel til at reducere de negative effekter på livet i havet, som klimaforandringerne uundgåeligt vil bringe med sig. Dertil er kystturismen helt central for værdiskabelsen og den fortsatte udvikling i de kystnære dele af Østjylland.

Havmiljøet i Kattegat er sårbart, følsomt og udfordret. Derfor skal det passes godt på nu og i fremtiden. Det kræver indsats, der sikrer, at vi opnår god miljøtilstand i havets økosystemer - samtidig med at vi finder en bæredygtig måde at udnytte havets ressourcer og skaber gode rammer for rekreative aktiviteter.

Formålet med samarbejdet er derfor at fremme et sundt havmiljø i den østjyske del af Kattegat, alt imens rekreative aktiviteter, friluftsliv, bæredygtig erhvervsudvikling og lignende understøttes i højst mulig grad.

3. Succeskriterier og nytteværdi

Samarbejdets succes afhænger først og fremmest af, hvorvidt havmiljøet i den østjyske del af Kattegat forbedres. Dermed lægger det sig ovenpå allerede eksisterende indsats fra både kommuner, organisationer, nationale myndigheder, frivillige og mange andre.

Skal samarbejdet være succesfuldt, skal det således tilføje værdi til allerede eksisterende indsats eller skabe nye veje til et bedre havmiljø. Samtidig kan samarbejdets projekter få afledte gavnlige effekter for bl.a. bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter og rammerne for "det blå friluftsliv".

Først og fremmest skal samarbejdet derfor:

- Bidrage til forbedringen af havmiljøet i den østjyske del af Kattegat.

Dertil er det ønsket, at samarbejdet:

- Skaber synergieffekter med og mellem både eksisterende og nye indsats

9. august 2022
Side 3 af 14

- Medvirker til at skabe kritisk masse i forhold til inddragelsen af vidensinstitutioner, fonde og regionale og nationale aktører for på den måde at skabe rammer for vidensdeling, forskning og større investeringer i havmiljøet
- Formidler resultater til den brede befolkning og øger bevidstheden og dialogen om havet og havmiljøets udfordringer og potentialer
- Inddrager lokale aktører og borgere i både idéudviklingen og udførelsen
- Understøtter bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter, forretningsudvikling og forbedrede rammer for friluftsliv.

3.1 Samarbejdets overordnede målsætning

Samlet set skal samarbejdet bidrage til, at naturtilstanden i den østjyske del af Kattegat forbedres, og den naturlige økologiske balance genoprettes. Herved sikres både et bedre havmiljø - og de potentielle rekreative anvendelser bliver markant forbedret, da forbedret naturtilstand og klarere vand giver bedre oplevelser, hvad enten man befinder sig på, over eller under havoverfladen.

Med samarbejdet ønskes derfor resultater som:

- Forøget biodiversitet og genopretning af den økologiske balance langs kysterne
- Reduceret miljøpåvirkning af vandmiljøet fra landsiden – herunder næringsstoffer fra land og by
- Renere og klarere vand med mere ålegræs i havområdet
- Styrket formidling af naturværdierne under overfladen – og af sammenhængene i havet
- Nye samarbejds- og snitflader og et større fælles vidensgrundlag i arbejdet for et bedre havmiljø

4. Arbejdsområder og leverancer

Samarbejdet arbejder i to spor: fælles strategiske indsatser og projekter til gavn for havmiljøet.

Dermed vil samarbejdet både danne ramme om fælles interessevaretagelse og fundraising, medvirke til at realisere synergieffekter og koble nye og eksisterende projekter med målet om at skabe kritisk masse i forhold til inddragelsen af vidensinstitutioner, fonde og regionale og nationale aktører.

Samtidig har samarbejdet et mere praktisk fokus på forbedring af havmiljøet gennem facilitering og koordinering af indsatser, udpegning af nye fælles projektmuligheder og via samarbejde med andre aktører.

9. august 2022

Side 4 af 14

4.1 Fælles strategiske indsatser

Gennem et formaliseret samarbejde om forbedring af havmiljøet i den østjyske del af Kattegat styrkes kommunernes strategiske muligheder. Det gælder eksempelvis i forhold til at rejse økonomi til projekter hos fonde og via puljer, hvor bred opbakning, kritisk masse og tydelige formål er afgørende.

Med samarbejdets store geografi styrkes også mulighederne for mere struktureret interessevaretagelse og en højere grad af samspil med andre aktører på området - herunder både private, regionale og nationale aktører (se afsnit 5.4). Dertil skaber samarbejdet mulighed for et bredere strategisk perspektiv på fælles rekreative værdier og bæredygtig kystturisme (se afsnit 8).

4.2 Projektudvælgelse og kvalitet

Samarbejdets hovedformål er at bidrage til forbedringen af havmiljøet i den østjyske del af Kattegat. Det kræver indsatser og projekter, der gør en reel forskel for naturtilstanden og den økologiske balance i havet. Derfor skal samarbejdet være omdrejningspunktet for fælles projekter af høj kvalitet. Det kan være projekter såsom:

- Plantning af ålegræs og projekter, der øger vandets klarhed, så ålegræs kan vokse på større vanddybde
- Genetablering eller etablering af nye stenrev med overskudssten fra byggeprojekter, marker eller fra granitbrud
- Etablering af smoltrev, der beskytter imod rovdyr, når bl.a. ørreder forlader vandløb og svømmer ud i havet
- Opsætning af fiskebørnehaver/biohuts
- Etablering af muslingebanker
- Begrænsning af fiskeri med bundslæbende redskaber (trawl og muslingeskraber)
- Begrænsning af kvælstof- og fosforudledninger fra land
- Etablering af fiskereservater
- Opfiskning af krabber for at genoprette den naturlige økologiske balance
- Udsætning af fiskeyngel
- Dyrkning og høst af tang

Flere af denne type projekter og indsatser har typisk en mere lokal karakter, mens samarbejdet spænder over en større geografi. Derfor skal udvælgelsen af projekter tage udgangspunkt i, at:

- Projektet bidrager med størst mulig effekt i forhold til projektets økonomi og ressourcer

Derudover spiller følgende (ikke vægtede) kriterier ind i udvælgelsen af projekter:

9. august 2022
Side 5 af 14

- Projektet inddrager lokale borgere og øger det generelle vidensniveau om havet og havmiljøets udfordringer og potentialer
- Projektet forventes at kunne opnå støtte fra fonde, puljer m.v.
- Projektet bidrager til bæredygtig innovation, forskning og nytænkning
- Projektet inddrager regionale og nationale aktører
- Projektet understøtter rekreative aktiviteter, "det blå friluftsliv" og/eller bæredygtig erhvervsudvikling, herunder kystturisme

Det forventes, at projekterne i forlængelse heraf arbejder med klare målsætninger og, over tid, har en geografisk spredning, der nogenlunde er tilsvarende de involverede kommuners havområder.

5. Organisering, økonomi og samarbejdspartnere

Samarbejdet forankres i et konsortium bestående af Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder og Horsens kommuner. Ønsker andre aktører at støtte eller deltage i samarbejdet som en del af konsortiet, afklares det løbende, hvorvidt de indgår som støttende partner, økonomisk partner, videnspartner eller i en fjerde rolle.

Konsortiet har formål, succeskriterier, arbejdsområder og leverancer som beskrevet herover, og de seks kommuner indgår alle som økonomiske partnere. Det er **XXX** Kommune, der har den overordnede projektlederrolle i konsortiet, mens projektlederrollen i de enkelte projekter afklares fra gang til gang på baggrund af blandt andet projektets karakter og geografi. På den måde ønskes en klar rollefordeling i samarbejdet, mens der sikres fleksibilitet i forhold til de enkelte projekter.

Kommunernes økonomiske udgangspunkt er anderledes end tidligere år, idet særligt begrænsningen af anlægsmidler gør sig gældende i denne sammenhæng. Derfor er der udarbejdet en model, hvor samarbejdet primære bidrag er ansættelsen af en projektkoordinator, der skal medvirke til at realisere synergier, fælles fundraising, udpege nye fælles projektmuligheder og styrke indsatsen for havmiljøet på tværs af de deltagende partnere. Ønsker partnerne over tid at skruer endnu mere op for samarbejdet og ambitionerne bag, skitseres i afsnit 9 fremtidige udviklingsmuligheder.

5.1. Projektkoordinatorens funktion

Det vigtigste element i samarbejdet er ansættelsen af en projektkoordinator, der kan sikre koordinationen på tværs af kommuner og andre aktører, være ansvarlig for fondsansøgninger, følge op på fremdrift i de enkelte projekter, pleje eksisterende og sikre nye samarbejdspartnere m.m.

9. august 2022

Side 6 af 14

Projektkoordinatoren ansættes i projektleder-kommunen, men får en mere flydende funktion, hvor kendskabet til de enkelte kommuners projekter og rammer blandt andet sikres ved, at projektkoordinatoren løbende bydes indenfor, danner relationer og fysisk er til stede hos de involverede partnere.

5.2 Konsortiets beslutningsprocesser og struktur

Konsortiet organiseres med en styregruppe bestående af de seks kommuners natur- og miljøchefer. Styregruppen betjenes af den ansatte projektkoordinator. Styregruppen kan nedsætte arbejdsgrupper med eksterne medlemmer efter behov og fastsætter selv antallet af møder.

Herunder fungerer en projektgruppe med en repræsentant fra hver af konsortiemedlemmerne. Projektgruppen betjenes af den ansatte projektkoordinator, varetager - sammen med projektkoordinatoren – den daglige projektkoordination på tværs og er ansvarlig for udarbejdelsen af projektforslag til styregruppen.

Det er styregruppen, der er ansvarlig for udvælgelsen, organisering og fordelingen af roller på de enkelte projekter. Projektkoordinatoren er ikke i udgangspunktet projektleder på de enkelte projekter, men tilbyder sparring, hjælp til koordinering m.m., så fokus på det koordinerende og strategiske arbejde holdes i fokus.

5.3 Økonomi

Konsortiets økonomiske partnere bidrager med et årligt kontingent. Kontingenterne gøres afhængigt af kommunernes størrelse, således de reguleres efter kommunernes antal indbyggere.

Eksterne aktører kan støtte konsortiet uden at indgå i organiseringen eller træde ind i konsortiet efter aftale med styregruppen. De samlede kontingenter og evt. støtte fra eksterne aktører udgør i udgangspunktet konsortiets budget.

Derudover forpligter den enkelte partner i konsortiet sig til at levere medarbejdertid og -ressourcer ind i samarbejdet i en grad, der både sikrer, at samarbejdet bliver velfungerende, og at de enkelte projekter kan gennemføres effektivt. Samtidig vil de deltagende kommuner skulle levere ressourcer til de projekter, der iværksættes i kommunen, da projekter på havet ikke i udgangspunktet er finansierede i dag.

Ved større projekter sikres økonomi (i det nødvendige omfang) i de berørte områder gennem byrådsbeslutninger eller budgetprocessen i de kommuner, der indgår i projektet, hvilket også er med til at sikre projekternes lokale politiske legitimitet.

9. august 2022
Side 7 af 14

Økonomisk fokuseres samarbejdet derfor i udgangspunktet på ansættelsen af en projektkoordinator, arbejdet med vidensdeling, på at skabe synergieffekter med og mellem både eksisterende og nye indsatser samt på at skabe kritisk masse i forhold til inddragelsen af vidensinstitutioner, fonde og regionale og nationale aktører.

Til formålet afsættes 625.000 kr. om året. De er tiltænkt til løn til projektkoordinatoren, udgifter til transport, rammesætning og udvikling af samarbejdet samt til uforudsete udgifter. Er der midler i overskud eller tilføres midler fra andre og nye partnere, råder styregruppen over dem med frihed til prioriteringer m.v. inden for de fastsatte kriterier, arbejdsområder og leverancer (se afsnit 4).

Fordelingsnøgle

Indbyggertal i 2022		Udgifter pr. kommune pr. år	
Aarhus	355.238	Aarhus	398.450,43 kr.
Samsø	3.716	Samsø	4.168,03 kr.
Norddjurs	36.921	Norddjurs	41.412,20 kr.
Syddjurs	43.596	Syddjurs	48.899,17 kr.
Odder	23.304	Odder	26.138,78 kr.
Horsens	94.443	Horsens	105.931,39 kr.
I alt	557.218	I alt	625.000,00 kr.

5.4 Potentielle samarbejdspartnere

Konsortiet har en lang række potentielle samarbejdspartnere. Her kan blandt andet nævnes:

- Relevante ministerier og statslige styrelser samt Region Midtjylland
- Forsknings- og uddannelsesinstitutioner
- Interesseorganisationer, herunder grønne organisationer og erhvervsorganisationer
- Foreninger, fonde og private virksomheder

Det er projektkoordinatoren og styregruppens opgave løbende at identificere potentielle faste samarbejdspartnere og invitere dem ind i samarbejdet. Samtidig er det projektkoordinatoren og projektgruppens opgave at identificere potentielle samarbejdspartnere på de enkelte projekter og præsentere en plan for inddragelsen heraf i projektforslag til styregruppen. Ved gennemførelsen af de enkelte projekter afhænger ansvaret for

inddragelsen af samarbejdspartnere af projektets organisering, som er bestemt af styregruppen jf. afsnit 5.

9. august 2022
Side 8 af 14

6. Borgerinddragelse

Der er ingen tvivl om, at havmiljøets tilstand er et voksende tema hos danskerne, og at konsortiets arbejde vil blive mødt med interesse. Den interesse skal bruges aktivt gennem inddragelse og kommunikation.

Derfor skal projekter under konsortiet i videst mulig grad følges af inddragelsesaktiviteter før, under og efter projektets udførelse. Både for at skabe interesse om projekterne, sikre de bedst mulige lokale løsninger, oplyse om havmiljøets udfordringer og for at opnå større ejerskab til hele visionen bag samarbejdet hos berørte borgere og interessenter.

I det arbejde forventes den ansatte projektkoordinator at kunne sikre sammenhæng og skabe rammer for udveksling af gode løsninger og erfaringer, levere sparring og lignende.

7. Snitflader til andre myndigheder, indsatser, mål og projekter

Samarbejdet spiller ind i en række eksisterende indsatser, strategier, mål og projekter. Det gælder alt fra klimaplaner, bosætningsstrategier og naturparker til frivillige indsatser, national planlægning og lokale vandråd. Derfor vil det – i samarbejde med styregruppen og projektgruppen – være en af den ansatte projektkoordinators første opgaver at identificere relevante snitflader, herunder til andre myndigheder og opgaver, samt potentielle samarbejdspartnere.

Et helt oplagt eksempel og en klar potentiel samarbejdspartner er Danmarks Sportsfiskerforbunds *'Projekt Kysthjælper'*, hvor Danmarks Sportsfiskerforbund er projektleder for fire lokalt forankrede projekter i henholdsvis Limfjorden, Århus Bugten, Horsens Fjord og ved Assens. Projektet er støttet økonomisk af VELUX FONDEN og inddrager bl.a. Århus Universitet, Syddansk Universitet, DTU Aqua og NGO'er som Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet.

I samarbejdets relation til andre indsatser, strategier, mål og projekter er det desuden vigtigt at nævne, at samarbejdet ikke beskriver en dogmatisk tilgang til arbejdet med havmiljø. Dermed går samarbejdet ikke forud for øvrige udviklingsarbejder og -projekter på eller i nærhed af havet. Det skal derimod ses som et fælles udtryk for en ambition om at opnå god miljøtilstand i havets økosystemer i sammenhæng med kommunernes øvrige opgaver.

8. Turisme og rekreative værdier

Som beskrevet tidligere i kommissoriet rummer den østjyske del af Kattegat både store naturværdier og store rekreative og turismemæssige perspektiver.

Derfor er det integreret i samarbejdet, at det skal have en mere strategisk tilgang til, og afsøge mulighederne for at understøtte, bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter, forretningsudvikling og forbedrede rammer for “det blå friluftsliv”.

Det kræver en organisatorisk kobling til områdernes destinationsselskaber VisitAarhus og Destination Kystlandet (og derigennem organisationer som Dansk Kyst- og Naturturisme), kommunernes fritids- og kulturafdelinger og i særlige tilfælde til andre aktører inden for erhvervsudvikling og erhverv, der berøres af projekterne.

På det strategiske plan er det styregruppen og projektkoordinatorens opgave at sikre koblingerne, mens det er projektkoordinatoren og projektgruppens opgave at identificere de enkelte projekter, hvor yderligere inddragelse i både planlægning, eksekvering og evaluering vil være værdifuld og kan gøres gældende.

9. Fremtidige udviklingsmuligheder

I den foreslåede model for samarbejdets organisering fokuseres på ansættelsen af en projektkoordinator og derigennem arbejdet med vidensdeling, synergieffekter og på at skabe kritisk masse i forhold til inddragelsen af vidensinstitutioner, fonde og regionale og nationale aktører. Modsat er der ingen eller få midler til facilitering og formidling – og ingen frie (anlægs)midler, der kan indgå i projekter og fondsansøgninger.

Er der på sigt et politisk eller administrativt ønske om at videreudvikle samarbejdet, følger her to modeller, der kan indgå i overvejelserne.

Formidling- og faciliteringsmodellen

I 'Formidlings- og faciliteringsmodellen' suppleres ansættelsen af en projektkoordinator med midler til formidling og facilitering. Dermed bliver samarbejdet i stand til at lægge ekstra lag på projekter, der allerede fungerer eller er på vej hos kommunerne og andre aktører.

Med modellen sikres mulighed for i højere grad at formidle resultater i den brede befolkning og øge bevidstheden og dialogen om havet og havmiljøets udfordringer og potentialer, inddrage lokale aktører og borgere i både idéudviklingen og udførelsen og understøtte bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter, forretningsudvikling og forbedrede rammer for friluftsliv.

9. august 2022

Side 9 af 14

Der er således tale om en styrkelse af kernen i samarbejdet suppleret med flere formidlings- og faciliteringsmuligheder, men fortsat uden frie (anlægs)midler, der kan indgå direkte i projekter og fondsansøgninger.

9. august 2022
Side 10 af 14

Forventet budget for samarbejdet i denne form vil være 1-1,5 mio. kr.

Projektmodellen

I 'Projektmodellen' hæves ambitionsniveauet i forhold til igangsætningen af nye projekter i regi af samarbejdet, mens der fortsat er midler til formidling og facilitering.

Her øges det økonomiske udgangspunkt for samarbejdet markant, således samarbejdet i sig selv kan være medfinansierende på projekter. Det kan tjene to formål:

1. Det binder midler i samarbejdet og giver dermed øget incitament til netop at samarbejde om projekter på tværs af kommunerne
2. Det sikrer et stærkere grundlag i dialogen med andre økonomiske partnere, da der er større økonomisk troværdighed bag visioner og ambitioner. Det gør sig bl.a. gældende i forbindelse med fondsansøgninger, hvor der samtidig kan stilles sikkerhed for dele af medfinansieringen af projekter (da fonde oftest finansiere en %-del af projekter af denne art).

'Projektmodellen' er således udtryk for et mærkbart højere ambitionsniveau, hvor fordelene fra de to første modeller kobles med investeringsmuligheder, der kan sætte handling bag ordene. Samtidig kan økonomien i modellen skaleres op, hvis det er ønsket hos partnerne.

Forventet budget for samarbejdet i denne form vil være +3 mio. kr.

10. Tidsplan

Nedenstående er den forventede tidsplan for det videre arbejde med at afdække rammerne for samarbejdet, rolleafklaring, etablering, lancering og opstart.

	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb
Administrativ godkendelse af kommissorium							
Sagsfremstilling/budgetforhandlinger 2022 (reservation af midler)							
Afklaring ift. projektlederrolle m.m.							
Borgmestermøde med indgåelse af endelig aftale							
Etablering af konsortium							

Lancering af samarbejde							
Ansættelse af projektkoordinator							
Opstart af samarbejde							

9. august 2022
Side 11 af 14

Det videre forløb indledes i august/september med administrativ godkendelse af kommissoriet i de involverede kommuner.

Herefter følger i september/oktober sagsfremstilling i byråd eller udvalg, som skal sikre opbakning og økonomi til samarbejdet. Alternativt kan etableringen af samarbejdet indgå i budgetforhandlingerne. Til begge dele er lavet fælles tekstudkast (se bilag bagerst i dokumentet). Efterfølgende afklares det, hvilken kommune, der skal være projektlederkommune i samarbejdet.

Når godkendelse, rolleafklaring, opbakning og økonomi er på plads, afholdes et borgmestermøde i oktober/november, hvor en endelig aftale indgås og samarbejdet kan lanceres offentligt.

Herefter etableres konsortiet og ansættelsesproceduren omkring den nye projektkoordinator igangsættes (inkl. nærmere afklaring af dennes arbejdsform m.v.).

Når en projektkoordinator er fundet, kan samarbejdet opstartes primo 2023.

11. Kommunikation

For at sikre ejerskab til samarbejdet er det centralt at skabe en fælles kernefortælling og sikre løbende kommunikation om projekter, havmiljøets tilstand og udvikling, indhentning af input, inddragelsesaktiviteter m.m.

I kernefortællingen skal der ud over havmiljøet tages udgangspunkt i de mange historier, der findes i den østjyske del af Kattegat, herunder den store kulturhistorie, de rekreative muligheder og de unikke fortællinger som eksempelvis koblingen til Tolkiens stednavne fra Ringenes Herre.

Samtidig er det et vigtigt element i samarbejdet, at det formidler resultater i den brede befolkning og øger bevidstheden og dialogen om havet og havmiljøets udfordringer og potentialer – og ikke mindst inddrager lokale aktører og borgere i projekterne. Her spiller kommunikation en væsentlig rolle og skal være med til at skabe den merværdi, som samarbejdet skal tilføre arbejdet med havmiljøet i den østjyske del af Kattegat.

Den overordnede kommunikationsindsats og -strategi koordineres og initieres fra XXX Kommune, der har den overordnede projektlederrolle i konsortiet og er ansættelsessted for den nye projektkoordinator. Det vil dog

ske med opbakning fra kommunikationsafdelinger i de andre kommuner, der forpligter sig til at afsætte ressourcer til opgaven.

9. august 2022
Side 12 af 14

Dertil bør det løbende overvejes, hvorvidt der skal nedsættes kommunikationsfølgegrupper ved større tværkommunale projekter.

12. Politisk afrapportering og løbende evaluering

Samarbejdet leverer en årlig skriftlig orientering til de forskellige kommuners naturudvalg. Herefter er det op til den enkelte kommune, om orientering også skal behandles i byrådet.

Samarbejdet etableres i udgangspunktet for tre år, hvorefter det evalueres samlet og i de enkelte kommuner med henblik på at sikre en ny tværkommunal aftale om samarbejdets fremtid.

BILAG

9. august 2022
Side 13 af 14

Sagsresumé

Havmiljøet i Kattegat er sårbart, følsomt og udfordret. Derfor skal det passes godt på nu og i fremtiden. Det kræver indsats, der sikrer, at vi opnår god miljøtilstand i havets økosystemer - samtidig med at vi finder en bæredygtig måde at udnytte havets ressourcer og skaber gode rammer for aktiviteter. Oveni rummer den østjyske del af Kattegat store naturværdier og potentialer og repræsenterer således en central og vigtig del af den østjyske natur. Dertil kommer store rekreative og turismemæssige perspektiver.

Havet kender og respekterer ikke kommunegrænser, så forbedringer af forholdene i havet kræver bredt forankrede indsats. Af den grund går Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder og Horsens Kommuner sammen i et tværkommunalt samarbejde med det formål at øge biodiversiteten og øge naturtilstanden i den østjyske del af Kattegat. Formålet med samarbejdet er således at fremme et sundt havmiljø i den østjyske del af Kattegat, alt imens rekreative aktiviteter, friluftsliv, bæredygtig erhvervsudvikling og lignende understøttes i højst mulig grad.

Samarbejdet skal ikke ses som konkurrerende i forhold til allerede eksisterende initiativer, men vil skabe merværdi og hæve ambitionerne i arbejdet for havmiljøet. Intentionen er at skabe et fast og stærkt samarbejdsforum, der koordinerer indsats og investeringer og arbejder strategisk med at varetage deltagerkommunernes interesser i havets miljøtilstand. Det tværkommunale samarbejde skal dertil identificere og udvikle synergierne mellem private aktører, offentlige aktører og NGO'er og ad den vej styrke handlingsrummet både lokalt og regionalt. Arbejdet vil desuden have fokus på at understøtte tiltag, som samtidigt bidrager til at forbedre rammerne for rekreative aktiviteter, "det blå friluftsliv" og bæredygtig erhvervsudvikling - herunder kystturismen.

Der er derfor udarbejdet en model, hvor samarbejdet indledes med ansættelsen af en projektkoordinator, der skal medvirke til at realisere synergier, fælles fundraising, udpege nye fælles projektmuligheder og styrke indsatsen for havmiljøet på tværs. Dertil skitseres mulighederne for at udvide samarbejdet over år. Udgifterne til projektkoordinatoren deles mellem kommunerne efter indbyggertal. Samtidig vil X Kommune skulle levere ressourcer til de projekter, der iværksættes i kommunen, da projekter på havet ikke i udgangspunktet er finansierede i dag.

Vedlagt findes kommissorium for etableringen af samarbejdet.

Indstilling

På den baggrund indstilles det, at:

9. august 2022

Side 14 af 14

1. X Kommune indtræder i det tværkommunale samarbejde om forbedring af havmiljøet i den østlige del af Kattegat
2. der afsættes XX.XXX kr. om året i tre år, hvilket udgør X Kommunes andel af ansættelsen af en projektkoordinator, skal medvirke til at realisere synergier, fælles fundraising, udpege nye fælles projektmuligheder og styrke indsatsen for havmiljøet på tværs af de deltagende kommuner, private aktører, offentlige aktører og NGO'er.

Budgettekst (reservation af midler)

Den østjyske del af Kattegat rummer store naturværdier og potentialer og repræsenterer således en central og vigtig del af den østjyske natur. Dertil kommer store rekreative og turismemæssige perspektiver. Derfor arbejdes der netop nu på etableringen af et tværkommunalt samarbejde mellem Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder og Horsens Kommuner, der skal styrke kommunernes fælles muligheder for – i samarbejde med private aktører, offentlige aktører og NGO'er - at yde en ekstra indsats for at forbedre det trængte havmiljø.

Med forventning om, at samarbejdet igangsættes primo 2023, reserveres XX.XXX kr. om året i tre år, hvilket udgør X Kommunes andel af ansættelsen af en projektkoordinator, der skal medvirke til at realisere synergier, fælles fundraising, udpege nye projektmuligheder og styrke indsatsen for havmiljøet på tværs af de deltagende kommuner.

Til
Erhvervsminister Morten Bødskov
Erhvervsministeriet
Email: min@em.dk

Side 1 af 9

Forslag til ændringer til Danmarks Havplan

TEKNIK OG MILJØ

Natur og Miljø
Aarhus Kommune

Kære Erhvervsminister Morten Bødskov.

Syv østjyske kommuner er gået sammen i et nyt "Samarbejde om forbedring af havmiljøet i den østjyske del af Kattegat" (Havsamarbejdet). Vores fælles ambition er at bringe kystvandene op i god økologisk tilstand, og genskabe sunde, stærke fiskebestande. Derudover ønsker vi at formidle viden og tilstand om havet i et samarbejde med en bred kreds af NGO'ere samt offentlige- og private aktører.

I regi af det nye Havsamarbejde for Østjylland ønsker borgmestrene for de syv kommuner at fremhæve behovet for en havplanlægning, som også tilgodeser de store rekreative værdier og naturmæssigt bæredygtige udviklingsmuligheder, der ligger i et kystland som Danmark. De samfundsmæssige værdier i det rekreative og turismen har i dag stor regional betydning for os, og derfor er det vigtigt, at den statslige planlægning af havet tager højde for – og giver plads til dette. Vi ønsker, at hensynet til de rekreative værdier og aktiviteter, der understøtter et bedre havmiljø, ændres til at være langt større i den kommende, reviderede udgave af Danmarks Havplan.

Derudover mener vi, der er behov for en mere økosystembaseret tilgang i Danmarks Havplan, så arealplanlægningen bidrager til at sikre en god tilstand i havet med flere fisk, højere biodiversitet og større robusthed over de menneskelige påvirkninger, som allerede i dag lægger et stort pres på mange niveauer i havets komplicerede fødekæde.

Det er vores opfattelse, at forslaget til Danmarks Havplan, som var i høring i perioden fra 31/03 til 30/9-2021, ikke havde integreret ovennævnte hensyn.

Derfor ønsker vi at genfremsætte det fælleskommunale høringssvar (bilag 1a) der blev udarbejdet i 2021, og som blev sendt til den daværende regering i forbindelse med udarbejdelse af Havplanen. Synspunkternes hovedtræk er opsummeret i bilag 1.

De østjyske kommuner ser et behov for, at der udpeges beskyttede og strengt beskyttede havområder i Kattegat/Vestlige Østersø, da presset fra menneskelige aktiviteter er stort i netop det område. Derfor forslår vi nu, at

Natur

Karen Blixens Boulevard 7
8220 Brabrand

Direkte telefon: 23 47 51 50

Direkte e-mail:

atto@aarhus.dk

Dato: 15-05-2023

Sag: EMN-2023-003204

Sagsbehandler:

Torben Tran Ankjærø

der udpeges to nye hhv. beskyttede og strengt beskyttede havområder. Tilføjelsen af nye beskyttede havområder har til formål at sikre en bedre beskyttelse af havbunden mod forstyrrelser, fiskebestandene og biodiversiteten generelt, og samtidig bidrage til EU's samlede fælles mål om udpegning af 30 procent beskyttede havområder og heraf 10 procent strengt beskyttede områder i regi af Havstrategidirektivet.

I samarbejde med en bred kreds af regionale interessenter ønsker vi, at der udpeges to nye beskyttede havområder, som begge er placeret i havet ud for kommunernes geografiske områder. Det er områder som vi har brugt tid på at kvalificere både fagligt og interesse-mæssigt. Forslagene til de to nye beskyttede havområder har været præsenteret for en lang række NGO'ere, som har været inddraget i kvalificering af områderne (bilag 3).

Derudover ønsker vi at indgå i et samarbejde med Miljøstyrelsen og den statslige forvaltning omkring beskyttelse af havet ud for de syv østjyske kommuner, så kommuner og stat kan hjælpe hinanden bedst muligt med den store nationale opgave det er at bringe havmiljøet i god tilstand. Særligt vedrørende vidensindsamling, planlægning og fysisk naturgenopretning er der mulighed for at skabe en synergi mellem den kommunale og statslige forvaltning.

Samtidig med dette brev har vi også henvendt os til Miljøministeriet vedr. ønskerne til udpegning af nye beskyttede havområder til Havplanen i regi af Havstrategidirektivets implementering.

Vi ønsker at invitere Erhvervsministeren til møde om det nye Havsamarbejde i Østjylland, enten i en af samarbejdskommunerne eller hos ministeren, hvor vi kan fortælle om, hvordan de kommunale samarbejder kan bidrage til bæredygtig udvikling af havet samtidig med at vi forbedrer den naturlige produktion af fisk, fremmer biodiversitet og turisme. Hvis vi gør det rigtigt, er der mulighed for at vi kan genskabe en stor del af de tabte fiskebestande i havet, hvor Danmark i dag går glip af store fiskeriindtægter, som følge af vigende fiskebestande.

Det ses af den gældende havplan, at der er mange ønsker til anvendelse af Danmarks havområder, herunder især de kystnære.

Regeringens ambitioner om udlægning af 30 % af arealerne på havet til mere havvind stiller store krav til, hvordan vindmølleprojekterne udføres, så de understøtter en bedre naturtilstand i havet med flere fisk. Særligt indvinding af råstoffer til byggerierne kalder på nytænkning i forhold til at beskytte vigtige og produktive levesteder for fiskebestandene. Der er derfor et stort behov for at opstille en række konkrete politisk vedtagne naturkvalitetsmål for, hvordan nye vindmølleparker skal bidrage til at forbedre fiskebestandene, levestederne og den marine biodiversitet. Erfaringer fra etablering af

Storebæltsbroen viser, at konkrete politisk vedtagne mål for projektets naturpåvirkning var afgørende for, at broen blev udformet med tilstrækkelige naturhensyn. Det er afgørende, at disse mål vedtages så tidligt som muligt i projektprocessen.

Side 3 af 9

Vi ser frem til Erhvervsministerens tilbagemelding om, det er muligt at mødes og drøfte de ovenstående emner, og i særlig grad potentialet i de tværkommunale samarbejder og synergi til den statslige planlægning og forvaltning.

Samtidig håber vi, at vores indspil vil komme i betragtning som en del af havplanen, og vi uddyber gerne baggrunden for vores ønsker.

Med venlig hilsen

Michael Stegger Jensen

Formand for Havsamarbejdet i Østjylland
Borgmester i Syddjurs Kommune

Direkte +4587535116

Mobil 23728678

micsj@syddjurs.dk

På vegne af de syv kommuner i Havsamarbejdet:

Odder
Kommune

AARHUS
KOMMUNE

Horsens Kommune

Bilag:

1) Opfordring til ændringer i National Havplan – opsummering

1a) Fælleskommunalt høringssvar til Havplan udkast fra 2021, sendt til den daværende regering.

2) Ønske om udpegning af to nye, hhv. beskyttet og strengt beskyttede havområder

3) Liste over NGO'ere, som har været inddraget i forslaget om nye beskyttede områder

4) Kommisorium for Havsamarbejdet i Østjylland

Bilag 1

Opfordring ændringer i National Havplan

Nedenstående er baseret på en opsummering af de vigtigste emner, som de syv østjyske kommuner foreslog i forbindelse med høring af forslag til National Havplan i 2021 (bilag 1a):

- Vi finder det vigtigt, at der i den Nationale Havplan:

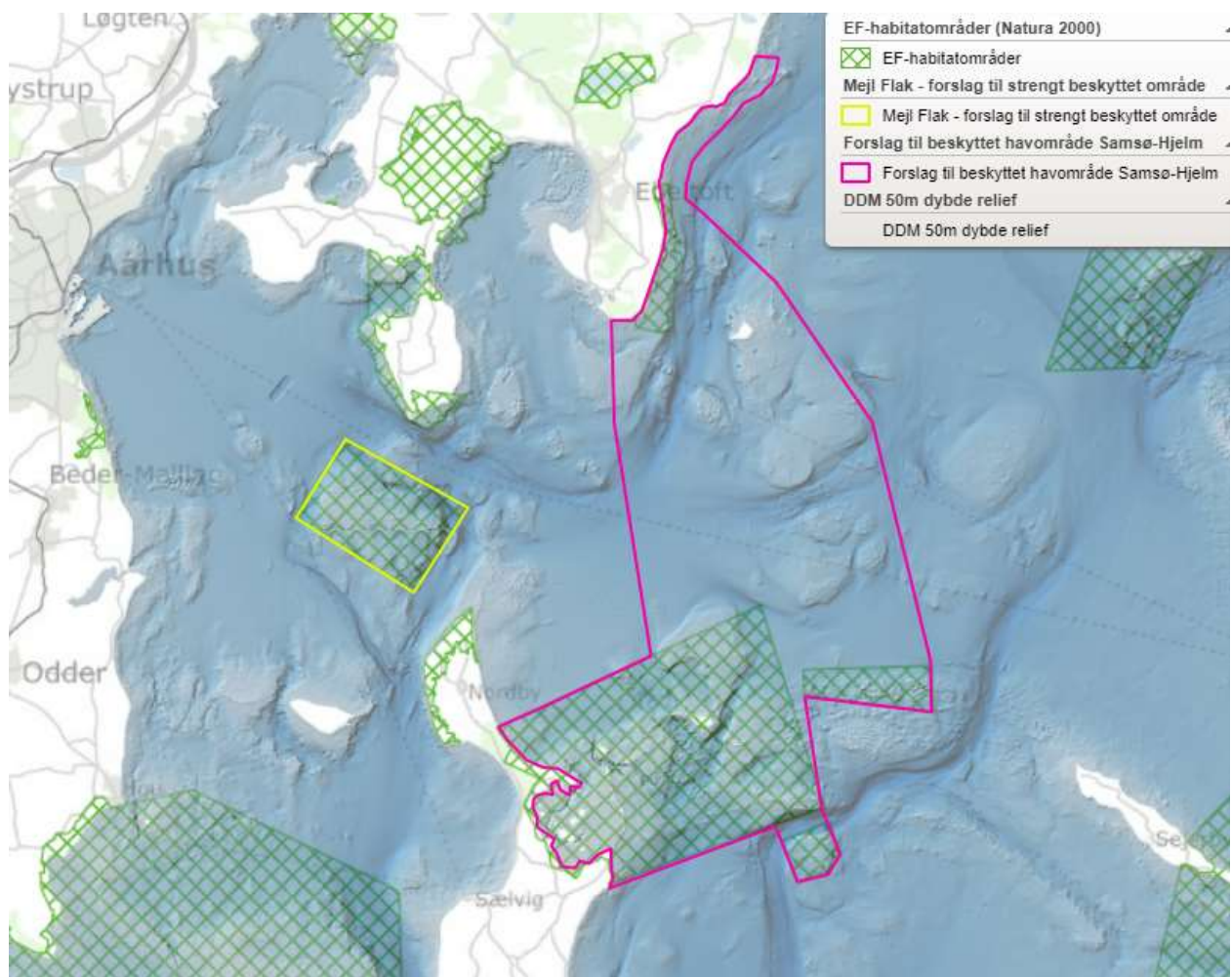
- Oprettes en rekreativ bufferzone på MINDST 1000m fra land uden kommercielle skaldyrsopdræt.
- Laves en afvejning af interesserne for store råstofindvindinger og naturlig produktivitet af vilde fisk og biodiversitet, således at råstofindvinding ikke bliver en hindring for genopretning af fiskebestandene og biodiversiteten.
- Tages hensyn til og planlægges for flere økonomiske forhold, herunder turisme og rekreative muligheder på det åbne hav, kystnært til havs samt kystnært på land, på samme måde som der i Havplanen planlægges for andre erhvervsmæssige aktiviteter.
- Oprettes en havvendt kystnærhedszone i lovgivningen hurtigst muligt, så den kan implementeres i Danmarks Havplan (der er tidligere arbejdet med sådan en zone – ex. I amternes tid)
- Tages bedre hensyn til ålegræs-udbredelsen – således at fysiske forstyrrelser som muslinge-skrab, bundtrawl og produktion i øvrigt ikke hindrer udbredelsen af ålegræs samt rekolonisering af tidligere ålegræs på større dybder.
- Nye beskyttede og strengt beskyttede havområder bør tage udgangspunkt i N2000 områder, hvor der er naturværdier, som vil få gavn af ekstra beskyttelse, og der opnås en bedre sammenhæng og korridorer mellem eksisterende naturværdier til havs.

- Arealudlæggene til ikke-etablerede åbne havbrug til opdræt af fisk fjernes fra Havplanen, så der skabes et reelt billede af produktionsmulighederne på havet.
- For at sikre, at et [tilsvarende] hensyn tages fra vandkanten og ud på havet, foreslår kommunerne, at Planlovens kystnærhedszone udvides, så der gælder en tilsvarende havvendt kystnærhedszone fra vandkanten i en afstand svarende til den landvendte kystnærhedszone, hvor der kun bør planlægges for anlæg og aktiviteter med afhængighed af kystnærhed /23/.
- Regional havplanlægning er vigtigt – Vi anbefaler at tage udgangspunkt i det store tekniske forarbejde, som er lavet i rapport om Regional Havplanlægning i Det Vestlige Kattegat: <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>

Ønske om udpegning af to nye, hhv. beskyttet og strengt beskyttede havområder.

Billedtekst: Områder øst for Aarhus. Gul markering: Forslag til strengt beskyttet område. Lille markering: Forslag til beskyttet område. Området Samsø-Hjems endelige geografiske udbredelse anbefales kvalificeret yderligere ift. særligt fiskeri-, klavnings- og råstofinteresser.

Forklaring til forslag om nye beskyttede havområder.

Side 8 af 9

Område markeret med gul – Mejl Flak:

Forslag til strengt beskyttet område: "Mejl Flak" Natura2000 område rummer store naturværdier og høj biodiversitet. Ønskes beskyttet mod flest mulige påvirkninger som erhvervsfiskeri, fritidsfiskeri, lystfiskeri, UV-jagt og råstof-indvinding. Vigtigt at bevare bundens integritet. Stort potentiale som opvækst og levested for fisk – herunder vigtig for genopretningen af fiskebestandene. Stenfiskeri har fjernet mange store sten. Planer om genopretning.

Område markeret med Lilla – Samsø-Hjelm:

Stort område ønskes beskyttet mod fysiske påvirkninger af bunden, samt fremtidige påvirkninger fra ex. åbne havdambrug. Området rummer store naturværdier inkl. N2000 områder, fra lavvande vige, åbne kyster ved Kobberhage, til Hjelm Dyb med stor fysiske variation. Ønskes beskyttet mod bundtrawling, råstofindvinding, og andre aktiviteter, der kan skade havbunden. Der er flere store områder udlagt til råstofindvinding indenfor det foreslåede, lilla område til beskyttelse. Så den endelige udformning af et beskyttet område bør tage hensyn til både eksisterende naturinteresser i balance med muligheden for at indvinde råstoffer i et omfang, som ikke skader de lavvandede områders naturlige produktivitet af fisk og biologisk værdi. Udpegning af områder til råstofindvinding bør ske efter, hvor det på regionalt niveau vil medføre den mindste påvirkning på havmiljøet.

Udover de to markerede områder på bilag 2, så arbejder vi på en proces, hvor delområder med muslinge-skrab omlægges til line-anlæg, i kombination med genopretning af tidligere naturlige muslinge-banker. Dette foregår i samarbejde med muslinge-erhvervet. Formålet er at omlægge muslingeproduktionen, så den fremmer udviklingen af en bedre naturtilstand, og der sker mindre påvirkning af de naturlige muslinge-banker, som bl.a. er vigtige for fiskeyngel. Senere i denne proces vil der blive behov for at reducere arealet udlagt til muslinge-skrab, når der er lavet en genopretningsplan med finansiering hertil.

Der er således behov for at arealudlæggene i Havplanen er fleksible, og kan ændres som følge af ny viden eller genopretningsprojekter/behov for ændret beskyttelse.

Bilag 3

Side 9 af 9

Liste over NGO'ere, som har været inddraget i forslaget om nye beskyttede områder:

- Danmarks Naturfredningsforening
- Danmarks Fiskeriforening
- Danmarks Sportsfiskerforening
- Landsforeningen Levende Hav
- Danmarks Sportsdykkerforbund
- Komitéen for Bæredygtig Kystkultur

Derudover har forslaget om de nye beskyttede områder været præsenteret til kommentering for Havsamarbejdets brede NGO-gruppe, som foruden ovenstående organisationer, består af:

- Turistorganisationer - Visit Aarhus og Djurs, Destination Kystlandet
- Danmarks Jægerforbund
- Nationalpark Mols Bjerge
- Algecenter Danmark
- Lokale Landboforeninger
- Dansk Sejlunion

Hoved-høringssvar

Ni kommuners høringssvar til udkast til Danmarks første Havplan

Østjylland den 29. september 2021

Randers Kommune

Odder
Kommune

Horsens Kommune

Afsendt af Malene Krogh Sell, Norddjurs Kommune (malks@norddjurs.dk) på vegne af og godkendt af:

Mariagerfjord Kommunes Byråd
den 25. august 2021

Randers Kommunes Byråd den 13. september 2021

Norddjurs Kommunes Kommunalbestyrelse
den 24. august 2021

Syddjurs Kommunes Byråd den 23. september 2021

Samsø Kommunes Kommunalbestyrelse
den 24. august 2021

Aarhus Kommunes Byråd den 15. september 2021

Odder Kommunes Byråd den 30. august 2021

Horsens Kommunes Byråd den 23. august 2021

Hedensted Kommunes Byråd den 25. august 2021

Ni kommuners høringssvar til udkast til Danmarks første Havplan

Dette brev samt tilhørende bilag er et fælles høringssvar for de ni kommuner Mariagerfjord, Randers, Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder, Horsens og Hedensted. Alle kommuner har kyststrækninger beliggende ud til det vestlige Kattegat.

I det nedenstående vil benævnelsen *kommunerne* henvide til disse ni kommuner medmindre andet står beskrevet.

Kommunerne vil gerne anerkende det store arbejde, som Søfartsstyrelsen har lagt i udarbejdelsen af Danmarks første havplan, og kommunerne takker for muligheden for at svare på udkastet.

Lanceringen af Havplanarbejdet i 2018 foranledigede et tværgående samarbejde mellem kommunerne, med Borgmester Jan Petersen og Norddjurs Kommune i spidsen. Det har givet anledning til et positivt og konstruktivt samspil med de nationale myndigheder på området, som kommunerne finder det vigtigt at fortsætte med i de kommende år.

Forud for selve høringen har de ni kommuner, i samarbejde med Komitéen Bæredygtig Kystkultur samt Aarhus og Københavns Universiteter, sikret, at høringssvaret bygger på et solidt, fagligt fundament. Det har resulteret i DCE-rapporten, der er medsendt som bilag B: “Regional havplanlægning i det vestlige Kattegat – natur, erhvervs- og samfundsmæssige forhold og scenarier”¹.

Nærværende høringssvar er politisk godkendt i alle ni kommuner.

Høringssvar

Høringssvaret består af hovedpointer, suppleret af en række bemærkninger. Alle bemærkninger har et rødt nummer, der refererer til fortløbende numre i teksten i bilag A. I bilaget redegøres for argumentationen, der ligger til grund for hovedpointerne nedenfor.

Høringssvaret består af tre dele:

1. Et hoved-høringssvar, der resumerer kommunernes bemærkninger (dokumentets første fem sider)
2. Bilag A: Baggrundsnotat (17 sider)
3. [Bilag B \(link\)](#): DCE-rapporten “Regional havplanlægning i det vestlige Kattegat – natur, erhvervs- og samfundsmæssige forhold og scenarier”. **OBS!** For at imødekomme upload-grænser på høringssiden, er bilaget udelukkende vedhæftet som dette link.

Det er kommunernes forhåbning, at høringssvaret bliver brugt konstruktivt i arbejdet med udformningen af den endelige Havplan samt som input til fremtidige tillæg og senere revisioner af Havplanen. /1/

- Hensynet til samspillet mellem land og hav er ikke tilstrækkeligt implementeret i Havplanen. Hertil bemærker Kommunerne, at:

¹ Riemann B, Abay AT, Ankjærø, T, Bruhn A, Dahl K, Galatius A, Göke C, Hasler B, Jimenez ER, Kaae BC, Olafsson AS, Petersen IK, Rasmussen MB, Termansen M & Zandersen M 2020. Regional havplan-lægning i det vestlige Kattegat – natur-, erhvervs- og samfundsmæssige forhold og scenarier. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 136 s. - Videnskabelig rapport nr. 403 <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>

- Kommunernes vil [derfor] opfordre til, at Havplanens “kan-opgave” (jf. Havplanlovens § 5. stk. 3), prioriteres som en “skal-opgave”, som havplanlægningen forpligter sig til at indarbejde på linje med de øvrige sektorer i lovens § 5, stk. 2 /2/.
 - Kommunerne efterlyser [derfor] en havplanlægning, som aktivt kan bidrage til at fremme et sundt havmiljø, bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter og friluftsliv /3/.
 - Kommunerne påpeger [derfor], at der *alene* ud fra en samfundsøkonomisk betragtning vil være væsentlige argumenter for at beskytte større dele af havets natur. Hertil kommer ønsket om at beskytte naturen alene for naturens skyld /10/.
 - I forbindelse med kystnær produktion af skaldyr er det afgørende for kommunerne at have direkte indflydelse på denne planlægning, så den ikke strider mod de interesser, kommunerne har i samspillet mellem land og hav /13/.
 - Kommunerne foreslår [derfor], at der udlægges en buffer på mindst 1.000 meter omkring havne, større byer og bugtrør, hvor der ikke kan planlægges for muslingeopdræt (Ak og Ao) /14/.
 - Af hensyn til borgernes behov for afklaring, og kommunernes nødvendige planlægning opfordrer kommunerne [derfor] til, at arealudlægget i Havplanen indsnævres og kvalificeres så snart det teknisk og procesmæssigt er muligt /17/.
 - Kommunerne opfordrer [derfor] til, at der i Havplanen bør være en parallel hensyntagen til og planlægning for flere økonomisk forhold, herunder turisme og rekreative muligheder på det åbne hav, kystnært til havs samt kystnært på land, på samme måde som der i Havplanen planlægges for andre erhvervmæssige aktiviteter /22/.
 - For at sikre, at et [tilsvarende] hensyn tages fra vandkanten og ud på havet, foreslår kommunerne, at Planlovens kystnærhedszone udvides, så der gælder en tilsvarende *havvendt kystnærhedszone* fra vandkanten i en afstand svarende til den landvendte kystnærhedszone, hvor der kun bør planlægges for anlæg og aktiviteter med afhængighed af kystnærhed /23/.
 - Kommunerne opfordrer til, at en havvendt kystnærhedszone indarbejdes i lovgivningen hurtigst muligt, så den kan implementeres i Danmarks Havplan /24/.
- Havmiljøets tilstand er ikke tilstrækkeligt prioriteret i Havplanen, ligesom vigtigheden af havmiljøets tilstand ikke er tilstrækkeligt anerkendt i Havplanen, og i dens planlægning. Hertil bemærker Kommunerne, at:
 - Kommunerne gør opmærksom på, at de hensyn til ålegræsudbredelsen, der foreslås i afsnit 3.1.1 i Baggrundsnotatet, vil kunne bidrage yderligere til dette hensyn til klimaforandringer /6/.
 - Kommunerne finder [derfor], at Havplanens miljøvurdering ikke i tilstrækkelig grad har forholdt sig til den aktuelle næringsstofbelastning samt det omfattende iltsvind, som hvert eneste år påvirker miljøtilstanden de indre danske farvande /7/.
 - Kommunerne finder [derfor], at Miljøvurderingen af Havplanen er mangelfuld på disse punkter /8/.
 - Kommunerne opfordrer [derfor] til, at Regeringen arbejder mere ambitiøst med yderligere beskyttelse af havmiljøet ud for de danske kyster, herunder med en geografisk spredning, der tilgodeser de regionale forskelle så havmiljøet beskyttes bedst muligt i hele Danmark /9/.
 - På baggrund af den sårbare situation, som det danske havmiljø befinder sig i, vil kommunerne [derfor] opfordre til, at Søfartsstyrelsen tillægger miljøhensynet større vægt i den endelige Havplan, inden styrelsen planlægger for en udvidelse af ressourceudnyttelsen i havet, for eksempel i forbindelse med udlæg til arealer til etablering af nye akvakulturanlæg /11/.
 - Kommunerne opfordrer til, at udviklingszonerne (Ak og Ao) tilpasses de lokale forhold, så der alene udlægges udviklingszoner på vanddybder, hvor

- skaldyrsproduktionen ikke får negative konsekvenser for ålegræssets udbredelse, begrænse muligheden for re-kolonisering af nye ålegræsbestande, og risikerer at hindre opfyldelse af miljømålsloven /12/.
- Kommunerne foreslår, at arealudlæggene til ikke-etablerede havbrug i Havplanen fjernes, så der skabes et reelt billede af produktionsmulighederne på havet /15/.
 - Baggrunden for flere udlægs-kategorier fremstår som uens, hvorfor det bliver usikkert hvornår et udlæg skal medtages, og i hvor stor en detaljegrad dette skal gøres. Hertil bemærker Kommunerne, at:
 - Kommunerne er bekymrede for den uensartethed, hvormed udlæg til større infrastrukturprojekter og landindvindingsprojekter er medtaget i forslaget til Havplanen /16/.
 - Kommunerne mener, at udlægget til landindvinding ved Holmene (L) ligger i en forkert zone-kategori, og at dette og tilsvarende landindvindingsprojekter bør registreres i en kategori under "udviklingszoner" /18/.
 - Kommunerne opfordrer Søfartsstyrelsen til at inddrage sammenlignelige projekter fra hele landet i Havplanen, så der sikres en ensartethed /19/.
 - Kommunerne er [dog] af den opfattelse, at en sådan zone [generel anvendelseszone (G)] bør defineres ud fra ensartede og gennemskuelige parametre og på grundlag af konsekvente prioriteringer for det pågældende område /20/.
 - På baggrund af ovenstående, vil kommunerne [derfor] foreslå, at der arbejdes mod en mere veldefineret afgrænsning af den generelle zone (G), og at man i praksis udvikler den som en zone, hvor kommunerne har planlægningsmæssig indflydelse og kompetence, sådan som det også er tilfældet med den landvendte kystnærhedszone /21/.
 - Desuden bemærker Kommunerne, at:
 - Kommunerne foreslår [derfor], at man senest i forbindelse med næste revision af Havplanen laver en evaluering af, om en planperiode på ti år er den mest hensigtsmæssige /4/.
 - Kommunerne anmoder [derfor] om, at høringsperioden, så vidt muligt ikke planlægges hen over sommerferien /5/.
 - Der udover bemærker følgende kommuner:
 - Mariagerfjord Kommune: Mariagerfjord Kommune ønsker [på den baggrund], at udpegningen af den inderste del af fjorden, N12 ændres til generel anvendelseszone (G).
 - Mariagerfjord Kommune: Alternativt, hvis det foreslåede område ikke ændres til generel anvendelseszone, ønsker Mariagerfjord Kommune, at det fremgår af Havplanen, at Havplanen ikke forhindrer udvikling og anvendelse af Hobro Havn som aktiv erhvervs- og fritidshavn.
 - Randers Kommune: Det er [derfor] Randers Kommunes ønske, at der ikke udlægges areal i havplanen til nye havbrug. Syddjurs Kommune: Syddjurs Kommune foreslår derfor at Knebel Vig og Kalø Vig fritages for muslingefangst med bundskrab og fiskeri med bundtrawl (udlæg Ak6 i Knebel Vig og Kalø Vig; udlæg Ao65 i Knebel Vig og Kalø Vig).
 - Syddjurs Kommune: Syddjurs Kommune ønsker [derfor] en samlet beskyttelse af det kystnære farvand ud for Djurslands østkyst fra øen Hjelm til Rugårde, der rummer en enorm biologisk mangfoldighed og en særlig bundtopografi: Kommunen ser gerne, at det undersøges, om området kan komme i spil som Danmarks første marine

Hoved-høringssvar. Ni kommuners høringssvar til Danmarks første Havplan.

naturnationalpark. Senere på året vil kommunen rette en formel henvendelse til relevante myndigheder om disse planer.

- Samsø Kommune: Samsø Kommune ønsker [derfor], at der bliver mulighed for at ændre I15-udlæggets udbredelse og tidsramme i takt med beslutningsprocessen.
- Aarhus Kommune: Det foreslås [derfor], at arealerne i Aarhus Havn (Ak6 og Ao63) ikke medtages som udviklingszoner for skaldyrsproduktion.
- Horsens Kommune: Kommunen anmoder [derfor] om, at udlægget justeres, så Endelave ikke indgår i udlægget Ib5, en mulig Kattegatforbindelse.

Bilag A

Baggrundsnotat

Ni kommuners hørings svar til udkast til Danmarks første Havplan

Østjylland den 29.september 2021

Randers Kommune

Odder
Kommune

Horsens Kommune

Indhold

1	Indledning.....	2
2	Generelle bemærkninger.....	3
3	Bemærkninger til specifikke zonetyper i Havplanen.....	7
4	Samspillet mellem land og hav.....	11
5	Bemærkninger til konkrete områder.....	13
6	Referencer.....	17

Afsendt af Malene Krogh Sell, Norddjurs Kommune (malks@norddjurs.dk) på vegne af og godkendt af:

Mariagerfjord Kommunes Byråd
den 25. august 2021

Randers Kommunes Byråd den 13. september 2021

Norrdjurs Kommunes Kommunalbestyrelse
den 24. august 2021

Syddjurs Kommunes Byråd den 23. september 2021

Samsø Kommunes Kommunalbestyrelse
den 24. august 2021

Aarhus Kommunes Byråd den 15. september 2021

Odder Kommunes Byråd den 30. august 2021

Horsens Kommunes Byråd den 23. august 2021

Hedensted Kommunes Byråd den 25. august 2021

1 Indledning

Dette Baggrundsnotat er en del af et høringssvar, der er afgivet til høringen på Danmarks første Havplan.

Det er et fælles høringssvar for de ni kommuner Mariagerfjord, Randers, Norddjurs, Syddjurs, Samsø, Aarhus, Odder, Horsens og Hedensted. Alle ni kommuner har sammenhængende kyster beliggende ud til det vestlige Kattegat.

I det nedenstående vil benævnelsen *kommunerne* henvise til disse ni kommuner med mindre andet står beskrevet.

Høringssvarets tre dele er samlet i forbindelse med en fælles proces faciliteret af Norddjurs Kommune. Første fase har været brugt til indføring i emnet, indgået i samspil med nationale myndigheder samt til udarbejdelsen af bilag 2. Næste fase har været selve høringsperioden, udarbejdelsen af vores fælles høringssvar samt en efterfølgende politisk godkendelsesproces i alle ni kommuner. Alle ni Kommuner har bidraget med tekniske og politiske inputs.

Kommunerne vil gerne anerkende det store arbejde, som Søfartsstyrelsen har lagt i udarbejdelsen af Danmarks første havplan. En helhedsorienteret planlægning på havet har høj prioritet i forhold til at varetage de mange interesser og hensyn, ikke mindst i samspillet mellem land og hav, jf. også Havplanlovens¹ § 1. For kommunerne har det afgørende betydning, at benyttelsen og udnyttelsen af havet som ressource og vækstområde sker på et bæredygtigt grundlag, og at Havplanen understøtter dette.

I Baggrundsnotatet har kommunerne beskrevet en række generelle forhold, som kommunerne finder det væsentligt at indsende bemærkninger til. Efter de generelle bemærkninger er der givet høringssvar til nogle konkrete zone-typer samt et konkret forslag til oprettelse af en havvendt kystnærhedszone. Sidst i høringssvaret fremgår specifikke bemærkninger til helt konkrete områder i fire kommuner.

Som grundlag for udarbejdelsen af høringssvaret har kommunerne blandt andet taget udgangspunkt i en faglig rapport fra DCE, Aarhus Universitet, med særligt fokus på det vestlige Kattegat². DCE-rapporten beskriver de eksisterende, erhvervsmæssige og samfundsmæssige påvirkninger af havområdet, havmiljøets tilstand, kendte stressfaktorer for havmiljøet samt nuværende områder omfattet af naturbeskyttelse. Endvidere kommer rapporten med bud på fire forskellige scenarier for en fremtidig udvikling i det vestlige Kattegat. Rapporten er udarbejdet i forbindelse med dette kommunale samarbejde, og er derfor vedlagt høringssvaret som bilag B.

Ud over at sikre planlægning for udvikling af havarealer samt udnyttelse af havressourcer på et bæredygtigt grundlag, skal Havplanen også tage hensyn til samspillet mellem land og hav. Kommunerne argumenterer i dette baggrundsnotat for, hvor vi mener, at Havplanen kan forbedres, så dette hensyn kommer mere til udtryk.

Det er kommunernes forhåbning, at høringssvaret bliver brugt konstruktivt i arbejdet med udformningen af den endelige Havplan samt som input til fremtidige tillæg og senere revisioner af Havplanen. /1/

2 Generelle bemærkninger

For alle ni kystkommuner har samspillet mellem land og hav, havets tilstand, natur, miljø og bæredygtighed stor betydning for kommunernes identitet og fortsatte udvikling. For mange borgere i vores kommuner er samspillet mellem land og hav ligeledes et af de vigtigste parametre i forhold til deres valg af, hvor de vælger at bosætte sig, bedrive sin fritid og sine forretninger med baggrund i friluftsliv og rekreative aktiviteter. På flere parametre er ét af de største erhverv i kystregionen da også *turisme*, og her er især *kystturismen* helt central for værdiskabelse og udvikling i de ni kommuner.

Af Havplanlovens § 5 stk. 3, fremgår det at: “Havplanlægningen **kan** med henblik på at nå målene i stk. 1 endvidere tage sigte på *at bidrage til fremme af bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter, friluftsliv m.v.* “

I en analyse foretaget af Københavns Universitet² fremgår det, at omsætningen for aktiviteter relateret til turisme i *kystzonen* i de ni kommuner udgjorde 2,7 milliarder kroner i 2017, og danner grundlag for mere end 4.500 fuldtidsstillinger i de ni kommuner. Dette resultat flugter med billedet på landsplan, hvor friluftsliv og turisme har en meget stor økonomisk betydning, og hvor kystturismen udgør ca. en tredjedel af den samlede turismeomsætning, svarende til knap 27 milliarder kroner i 2017, se Figur 1.

Tabel 5.1 Omsætningen i turismen og kystturismen i 2017. Kilde: Nielsen m.fl., 2019.

	Hele Kommunen				Kystzonen				
	Danske overnatninger	Udenlandske overnatninger	Danske endags-turister	Hele kommunen i alt Mio. Kr.	Danske overnatninger	Udenlandske overnatninger	Danske endags-turister	Kystdel af kommunen i alt	Kystdel af omsætning i %
Hedensted	212,7	112,1	159,7	484,5	156,3	69,30	24,3	250,0	51,6
Horsens	203,9	198,2	240,5	642,7	66,9	21,54	16,7	105,2	16,4
Nord-djurs	443,7	174,3	103,2	721,1	366,7	102,17	7,2	476,1	66,0
Odder	187,4	74,9	45,7	307,9	145,0	38,79	1,9	185,7	60,3
Randers	108,1	136,7	142,4	387,2	38,9	4,96	2,9	46,7	12,1
Samsø	144	38,7	8,2	191,0	101,7	28,83	0,7	131,2	68,7
Syddjurs	713,4	306,3	242,3	1262,0	622,9	209,83	18,8	851,5	67,5
Århus	779	948,1	856,3	2583,4	272,8	101,22	53,8	427,9	16,6
Mariagerfjord	267,4	183,3	114,5	565,2	199,5	71,66	1,6	272,8	48,3
I alt	3.059,6	2.172,6	1.912,8	7.145,0	1.970,6	648,30	128,1	2747,0	38,4
Hele landet	25.856,6	38.059,7	17.221,5	81.137,8	15.288,5	9.797,52	1.852,5	26.938,5	33,2

Figur 1. Fra "Regional havplanlægning i det vestlige Kattegat". Kilde: DCE-rapport nr. 403 2020²

Hovedparten af denne økonomiske størrelse i samfundet baserer sig på nogle vigtige parametre, som kommunerne allerede arbejder og planlægger for; nemlig 1) et sundt havmiljø, 2) nem adgang til rekreative aktiviteter, 3) rent badevand og 4) udsigt over havet uden visuelle forstyrrelser.

På baggrund af tallene i Figur 1 undrer det kommunerne, at Havplanen ikke er mere ambitiøs i forhold til at få ovenstående lovparagraf implementeret. **Kommunerne vil derfor opfordre til, at Havplanens "kandagave" (jf. Havplanlovens § 5. stk. 3), prioriteres som en "skal-opgave", som havplanlægningen forpligter sig til at indarbejde på linje med de øvrige sektorer i lovens § 5, stk. 2 /2/.** Derved giver denne ændring en reel mulighed for en planlægning, der fremmer et sundt havmiljø, bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter, friluftsliv og lignende. I Havplanen er sådanne aktiviteter og udviklingsmuligheder ikke konkret prioriteret, men henvist uden yderligere værdisætning til arealer, hvor der ikke disponeres andre aktiviteter, herunder i den generelle zone (G) samt i uudnyttede arealer i andre zoner. **Kommunerne efterlyser derfor en havplanlægning, som aktivt kan bidrage til at fremme et sundt havmiljø, bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter og friluftsliv /3/.**

Kommunerne præsenterer i afsnittet 4.1.112, hvordan Havplanen bedre kan favne hensynet til land.

2.1 Planperiode

Havplanen skal, jf. lovgivningen, revideres senest hvert 10. år. Med det nuværende erfaringsgrundlag med Havplanen kan det være svært at vurdere, om en ti-årig planperiode er den mest hensigtsmæssige.

Kommunerne foreslår derfor, at man senest i forbindelse med næste revision af Havplanen laver en evaluering af, om en planperiode på ti år er den mest hensigtsmæssige /4/. En sådan evaluering kan have fokus på samspillet og synergier med Kommuneplaner, vandområde-planer og anden relevant planlægning.

2.2 Høringsperiode

Havplanen omfatter flere forskellige sektorer indenfor miljø og planlægning, og med stor politisk bevågenhed. For at Kommunerne har de bedste forudsætninger for at diskutere Havplanen på både et

forvaltningsmæssigt og politisk niveau, vil det være en fordel, hvis høringsperioden ikke falder sammen med større ferieperioder. **Kommunerne anmoder derfor om, at høringsperioden, så vidt muligt ikke planlægges hen over sommerferien /5/.**

2.3 Klimaforandringer

Havplanloven peger på, at Havplanen skal ”sikre havmiljøets modstandsdygtighed overfor konsekvenserne af klimaforandringer”, jf. Havlovens § 5, stk. 2. pkt. 6. Kommunerne anerkender tiltagene i Havplanen for grøn energiforsyning i fremtidens Danmark.

Kommunerne gør opmærksom på, at de hensyn til ålegræsudbredelsen, der foreslås i afsnit 3.1.1 vil kunne bidrage yderligere til dette hensyn til klimaforandringer /6/. Ved at sikre et bedre havmiljø gennem planlægningen på havet, sikres en større CO₂-lagring i ålegræs med et både kort og langt sigte. Et havmiljø i god økologisk tilstand vil i tillæg være mere robust over for klimaforandringerne.

Et havmiljø i god økologisk tilstand og med økosystemer i balance, vil endvidere være det bedste og billigste virkemiddel til at reducere de negative effekter på livet i havet, som klimaforandringerne uundgåeligt vil bringe med sig. Derfor bliver det også i en klimamæssig sammenhæng af afgørende betydning, at der i havplanlægningen sikres flere reelle tiltag til beskyttelse og udvikling af havmiljøet.

2.4 Naturbeskyttelse og miljøtilstand

Kommunerne anser det som et grundvilkår i havplanlægningen, at nuværende og fremtidige aktiviteter på havet ikke bidrager til en forringelse af miljøtilstanden i de marine områder. Den nuværende miljøtilstand er presset, og ikke ét eneste kystvandområde indenfor de ni kommuner overholder vandrammedirektivets krav om *god økologisk tilstand*³.

En af de afgørende pres-faktorer for miljøet i de indre danske farvande er mængden af næringsstoffer. Ifølge Havplanens miljøvurdering, side 80, har kvælstoftilførslerne til havet generelt været faldende siden 1990'erne. Dette er ikke korrekt, idet der i slutningen af perioden er registreret en stigning i udledningen af næringsstoffer til det marine miljø⁴. Det drejer sig konkret om perioden 2010-2019, hvor der er registreret en signifikant *stigning* i kvælstoftilførslen på ca. 2 % om året. Med tanke på, at mængden af næringsstoffer er anerkendt som en af de absolut største stres-faktorer for miljøtilstanden i havet, så er dette en udvikling, som kommunerne finder bekymrende.

I Miljøvurderingen fremgår det desuden, at de faldende næringsstoftilførsler har ført til mindre iltsvind. Dette er heller ikke korrekt. Iltindholdet har ikke ændret sig i de kystnære områder, og hyppigheden og udbredelsen af iltsvind har været signifikant stigende, ikke mindst når det drejer sig om områder med *kraftigt* iltsvind⁵. Den seneste afrapportering fra 2020⁵ viste iltsvind på et areal på mere end 4.400 km², hvoraf 30 % var påvirket af kraftigt iltsvind. Overordnet har iltkoncentrationerne i de åbne områder desværre udviklet sig negativt siden 1960'erne. Iltsvind er en kraftigt medvirkende årsag til fastholdelse af en dårlig miljøtilstand for havbunden, herunder en forarmning i bundfaunaen og de fiskebestande, som er afhængige af en sund og varieret havbund. **Kommunerne finder derfor, at Havplanens miljøvurdering ikke i tilstrækkelig grad har forholdt sig til den aktuelle næringsstofbelastning samt det omfattende iltsvind, som hvert eneste år påvirker miljøtilstanden de indre danske farvande /7/. Kommunerne finder derfor, at Miljøvurderingen af Havplanen er mangelfuld på disse punkter /8/.**

Af Havplanen fremgår det, at der med implementeringen af de nye, marine havstrategiområder vil være ca. 30 % af det danske havareal, som fremover er *beskyttet*, hvoraf ca. 4 % kan karakteriseres som *strengt beskyttet*.

I høringsmaterialet vedr. udpegning af havstrategiområder fremgik det, at:

“Havområder i god tilstand kan også mindske effekterne af klimaforandringer ved at gøre økosystemer og arter mere robuste over for påvirkninger. Beskyttede områder er således et vigtigt værktøj for bevarelsen af arter og habitater, også i forbindelse med klimaforandringer. Særligt strengt beskyttede områder kan øge modstandsdygtigheden for populationer af arter og habitater i områderne”.

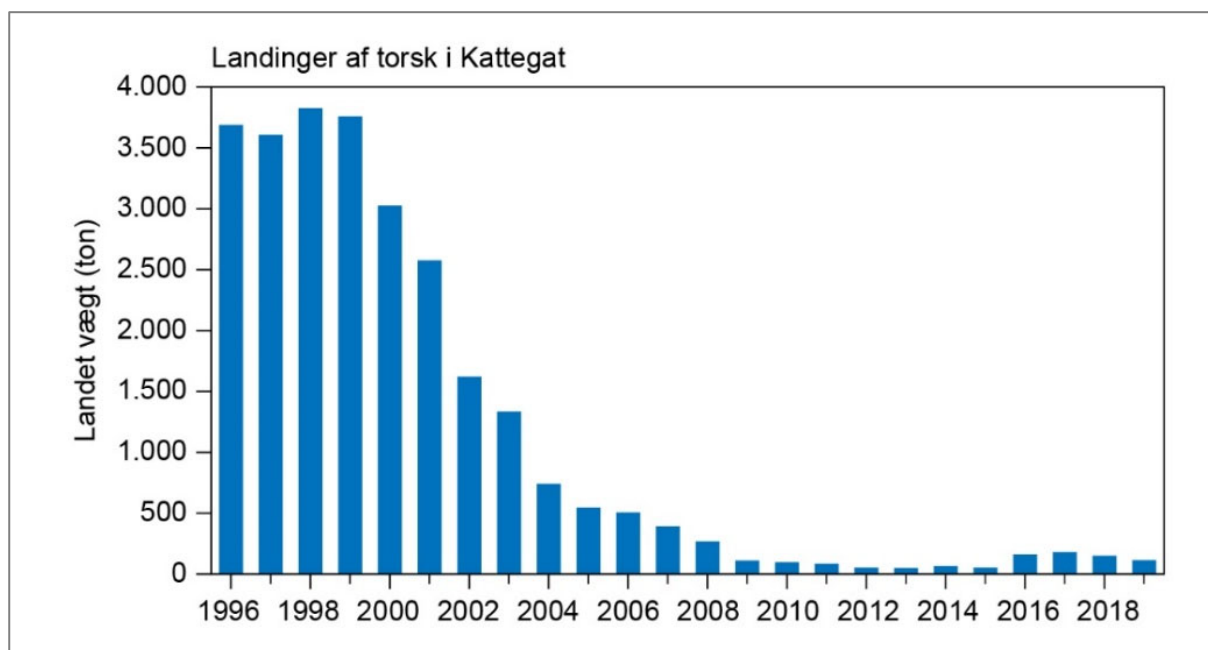
Med baggrund i ovenstående sammenhænge, og med tanke på den store diversitet i Danmarks kystvande, undrer det kommunerne, at der ikke er prioriteret flere *beskyttede* og *strengt beskyttede* områder i andre danske farvande end det, der fremgik af høringen. Kommunerne finder det er anerkendelsesværdigt, at der fremover sker en bedre beskyttelse af væsentlige havområder i Nordsøen og i Østersøen omkring Bornholm, foruden de havstrategiområder, der allerede er udpeget. Det er dog en kendsgerning, at økosystemerne i alle indre danske farvande er under pres, og meget langt fra at være i *god økologisk tilstand*. Med forslagene til de nye havstrategiområderne bliver de indre danske farvande desværre ikke yderligere beskyttede.

Kommunerne opfordrer derfor til, at Regeringen arbejder mere ambitiøst med yderligere beskyttelse af havmiljøet ud for de danske kyster, herunder med en geografisk spredning, der tilgodeser de regionale forskelle så havmiljøet beskyttes bedst muligt i hele Danmark /9/.

I DCE's rapport *Regional havplanlægning i det vestlige Kattegat*ⁱ, er der på side 108 og i figur 9.4 givet konkrete eksempler på, hvordan der lokalt kan udlægges marine referenceområder og/eller havstrategiområder, hvor en streng naturbeskyttelse indarbejdes i den relevante lovgivning. For kommunerne i det vestlige Kattegat er det dog ikke afgørende, præcist *hvor* de nye beskyttede områder bliver placeret. Det er mere vigtigt *at* der prioriteres en højere beskyttelse af havmiljøet i de indre danske farvande, og at nye udpegninger hviler på et solidt fagligt grundlag, ligesom det er tilfældet med de områder, der senest har været i høring i forbindelse med Havstrategi II. Det er væsentligt for kommunerne, at en mere ambitiøs beskyttelse af flere danske havområder forventeligt vil medføre sundere økosystemer, en højere biodiversitet og større robusthed overfor klimaforandringer.

Netop disse parametre er samtidig af afgørende betydning for en stor del af det vækstpotentiale, der findes indenfor turisme, bosætning og rekreative aktiviteter. **Kommunerne påpeger derfor, at der *alene* ud fra en samfundsøkonomisk betragtning vil være væsentlige argumenter for at beskytte større dele af havets natur. Hertil kommer ønsket om at beskytte naturen alene for naturens skyld /10/.** I den nuværende situation er f.eks. fiskebestandene så små, at der stort set ikke findes et erhvervsmæssigt fiskeri i det vestlige Kattegat, når der ses bort fra jomfruhummerfiskeriet med bundtrawl og områder med muslingeskrab. Begge fiskerimetoder forårsager i øvrigt voldsomme forstyrrelser og miljøforringelser på havbunden. I dag er der således ikke væsentlige hensyn til eksisterende erhvervsfiskeri, som skal imødekommes ved en udvidet naturbeskyttelse i havområderne. Som eksempel på det sparsomme erhvervsfiskeri er figur 4.1 fra DCE's rapportⁱ medtaget nedenfor (Figur 2). Figuren viser, at landinger af torsk i Kattegat er styrtdykket indenfor de seneste 25 år, som en indikator på et kollaps af torskebestanden og et økosystem helt ude af balance.

På baggrund af den sårbare situation, som det danske havmiljø befinder sig i, vil kommunerne derfor opfordre til, at Søfartsstyrelsen tillægger miljøhensynet større vægt i den endelige Havplan, inden styrelsen planlægger for en udvidelse af ressourceudnyttelsen i havet, for eksempel i forbindelse med udlæg til arealer til etablering af nye akvakulturanlæg /11/. Kommunernes argumentation vedrørende udviklingszoner for skaldyr (Ak og Ao) og havbrug (Ah) ses i afsnit 3.1 på side 7.

Figur 2. Landinger af torsk fra Kattegat 1996-2019, Danmarks Statistik. Kilde: DCE-rapportⁱ ”Regional havplanlægning i det vestlige Kattegat”.

3 Bemærkninger til specifikke zonetyper i Havplanen

3.1 Akvakultur

3.1.1 Udviklingszoner til muslinger og østers (Ak og Ao)

I det vestlige Kattegat er flere zoner udlagt til udviklingszoner for akvakulturproduktion af muslinger og østers, både i form af dyrkning i vandsøjlen (Ao) og ved anlæggelse af kulturbanker og omplantning af disse (Ak). Det gælder i Mariager Fjord, i store dele af Aarhus Bugt og tilgrænsende vige, i Horsens Fjord samt syd for denne.

Produktion og efterfølgende høst af skaldyr kan både virke som et rent kommercielt foretagende, men har også potentiale til at fungere som et marint virkemiddel i bestræbelserne på at reducere indholdet af næringsstoffer i de indre danske farvande. Uanset formålet med produktionen, så vil denne form for akvakultur (Ao) lægge beslag på områder i havet, hvor der i dag kan foregå andre aktiviteter. Udnyttelse af arealudlæggene i disse udviklingszoner har dermed potentiale til at skabe konflikter mellem interesser på land og på havet.

Som eksempel er anlæg med produktion af muslinger i vandsøjlen op mod 20 hektar store⁶, og de vil derfor både visuelt og pladmæssigt kunne komme i konflikt med eksisterende interesser i områderne. Det drejer sig for eksempel om udsigt fra landsiden og mulighed for fri bevægelighed ved sejlsads, fiskeri og lignende aktiviteter på havet.

Erfaringen med storskala-produktion af muslinger er stadig begrænset til udviklingsforsøg i Limfjorden⁶ og enkelte andre steder, hvorfor der ikke foreligger konkret viden om mulighederne for dyrkning i de udpegede områder i det vestlige Kattegat inkl. fjorde og vige, hvor bund-, vind- og strømforhold er anderledes end på forsøgslokaliteterne. Ved en evt. etablering af kulturbanker og omplantning af disse, gælder desuden det

forhold, at muslingerne skal høstes med muslingeskraber. Dermed vil havbunden blive væsentligt negativt påvirket i de områder, hvor produktionen finder sted, hvilket kan påvirke miljøkvaliteten i de kystnære havområder.

Dybdeudbredelsen for ålegræs anvendes som en nøgleindikator for miljøtilstanden i vandområde-planerne. Muslingeskraab kan forårsage fysisk ødelæggelse af havbunden, og produktion af skaldyr i vandsøjlen kan bortskygge ålegræsbestande eller hindre den re-kolonisering, som ellers ville være en konsekvens af øvrige miljøtiltag, som blandt andet reduktion af næringsstoffer i vandet. **Kommunerne finder det derfor væsentligt at påpege, at der for flere udviklingszoner til produktion af skaldyr (Ak og Ao) er overlap med områder, hvor ålegræs naturligt vil kunne vokse.** Som svar på dette forhold har Søfartsstyrelsen i en mail redegjort for, at udviklingszonerne Ao og Ak omfatter arealer med vanddybder større end 4 meter, og som i dag karakteriseres som produktionsområde for skaldyr. Det er dog et faktum, at der i adskillige indre danske farvande kan forventes udbredelse af ålegræs på dybder større end 4 meter⁷. For eksempel er der i Horsens Fjord og Kalø Vig referenceværdier for ålegræssets dybdeudbredelse på henholdsvis 8 og 9,5 meter. Produktion i vandsøjlen (Ao) såvel som i kulturbanker (Ak) kan have negative påvirkninger for udbredelsen og udviklingen af ålegræsbestande. Udover at fungere som væsentlige habitater for havmiljøet, så har ålegræs-bede også den egenskab, at de kan bidrage til lagring af kulstof i havbunden. Sunde ålegræsbestande kan derfor spille en væsentlig rolle i bestræbelserne på at reducere CO₂-udledningen, se også afsnit 2.3 om Klimaforandringer. **Derfor opfordrer kommunerne til, at udviklingszonerne (Ak og Ao) tilpasses de lokale forhold, så der alene udlægges udviklingszoner på vanddybder, hvor skaldyrsproduktionen ikke får negative konsekvenser for ålegræssets udbredelse, begrænse muligheden for re-kolonisering af nye ålegræsbestande, og risikerer at hindre opfyldelse af miljømålsloven /12/.**

Det fremgår af redegørelsen for Havplanen, at en eventuel fremtidig udnyttelse af udviklingszonen (Ak og Ao) vil skulle forholde sig til sektorlovgivningen på området. Det forventes derfor, at alle spørgsmål vedrørende eventuelle påvirkninger af miljøtilstanden og havmiljøets generelle integritet, vil kunne behandles ved myndighedsarbejdet i den relevante sektorlovgivning. Det fremgår derimod ikke af hverken Havplan eller relevant sektorlovgivning, hvordan arealudlæggene kan disponeres og eventuelt fordeles mellem kommercielle ansøgere til fremtidig produktion af skaldyr. **I forbindelse med kystnær produktion af skaldyr er det afgørende for kommunerne at have direkte indflydelse på denne planlægning, så den ikke strider mod de interesser, kommunerne har i samspillet mellem land og hav /13/.**

Det er flere steder meget store kystnære arealer, der er disponeret til udviklingszoner, men det fremgår ikke af Havplanen hvilken instans, der har kompetence og myndighed til at afgøre, hvor mange og hvor store anlæg et disponeret areal kan indeholde. Som eksempel er Aarhus Bugt og tilgrænsende vige et af det vestlige Kattøgats absolutte hotspots for friluftsliv på vandsiden, samtidig med, at der langs hele bugten er massiv bosætning med udsyn over havet. I sådan et område er det uhensigtsmæssigt at placere mange, store og synlige anlæg (Ao), fordi anlæggene vil være et nyt element i landskabet, som vil kunne påvirke mange menneskers dagligdag og rekreative aktiviteter. Her vil værdien af en eventuel muslingeproduktion sandsynligvis ikke kunne opveje de samfundsøkonomiske værditab, man kan forvente på landsiden som følge af en udnyttelse af arealudlæggene².

Endelig er der udpeget områder til muslingeopdræt tæt på større byer og havne, herunder ud for Aarhus og Horsens. Ved de større byer er der både udledning af rensed spildevand og overløb fra fælleskloakerede områder, hvor der lejlighedsvis er risiko for forekomster af e-coli, novivirus m.m. Disse risici er ikke foreneligt med muslingeopdræt til et konsum-produkt. **Kommunerne foreslår derfor, at der udlægges en buffer på mindst 1.000 meter omkring havne, større byer og bugtrør, hvor der ikke kan planlægges for muslingeopdræt (Ak og Ao) /14/.**

3.1.2 Udviklingszoner for Havbrug (Ah)

Havbrug til produktion af fisk kan have store negative konsekvenser for havmiljøet i form af udledninger af næringsstoffer og medicinrester, havluse-angreb på vilde fiskebestande samt udslip af ikke-hjemmehørende fiskearter. Herudover vil nye havbrug lægge beslag på arealer på havet, som i dag kan bruges til andre formål. Samtidig vil der for de fleste havbrug være en synlig visuel påvirkning, fordi anlæggene vil kunne fremstå meget dominerende på havoverfladen.

I dag har flere af de ni kommuner erfaringer med konsekvenserne af havbrug, herunder specielt Horsens og Hedensted Kommuner, som har aktive havbrug beliggende ud for deres kyster. Jf. redegørelsen til Havplanen er der, udover de eksisterende anlæg, medtaget arealudlæg for de havbrug, som for tiden er under myndighedsbehandling i Miljøstyrelsen.

Det er kommunernes holdning, at havbrug har så store negative påvirkninger på havmiljøet og samtidig skaber så væsentlige konflikter i samspillet mellem land og hav, at der ikke skal planlægges for flere havbrug i det vestlige Kattegat end de allerede eksisterende, aktive havbrug. Flere af de ni kommuner har således tidligere kontaktet Miljøministeriet med indsigelser mod den hidtidige planlægning for flere omfattende havbrug i området.

På den baggrund vil kommunerne opfordre til, at styrelsen fremmer Havplanens miljøvurderings scenarie 2, som er opgivet på side 163. I dette scenarie meddeles der ikke tilladelser til nye havbrug, mens de eksisterende havbrug kan fortsætte under forudsætning af, at de kan overholde alle gældende miljøregler indenfor sektorlovgivningen på området. Scenarie 2 vil føre til en status quo i antallet af havbrug eller en mindre reduktion, som følge af udfordringer med at opnå fornyede miljøgodkendelser til produktionen i anlæggene. **Derfor foreslår kommunerne, at arealudlæggene til ikke-etablerede havbrug i Havplanen fjernes, så der skabes et reelt billede af produktionsmulighederne på havet /15/.** Dette kan for eksempel gøres i form af tillæg til Havplanen i takt med, at udviklingszonerne ikke udnyttes eller at sektorlovgivningen justerer den tidligere påtænkte udbygning af havbrugssektoren.

Kommunerne har noteret sig, at denne holdning er i god tråd med Regeringens holdning til havbrug, da det fremgår af Havplan-redegørelsen, at ”Regeringen ønsker ikke flere og større havbrug i Danmark”⁸.

3.2 Større arealudlæg

Kommunerne vurderer, at der tilsyneladende er stor forskel på, hvornår et givent udlæg til et projekt medtages i Havplanen i forhold til hvor tæt projektet er på gennemførelse. Således er landindvindingsprojektet ved Holmene medtaget på trods af, at der hverken er gennemført VVM eller foretaget miljøvurdering af planlægningen, mens større udvidelser af havne ikke har udlæg i Havplanen. Kommunerne anerkender princippet i at friholde et større havområde for permanente aktiviteter og anlæg for at sikre mulighed til f.eks. anlæg af større infrastrukturer (Ib). **Kommunerne er bekymrede for den uensartethed, hvormed udlæg til større infrastrukturprojekter og landindvindingsprojekter er medtaget i forslaget til Havplanen /16/.**

3.2.1 Land-hensynet kompromitteres

I Havplanen er der medtaget udlæg til en eventuel kommende Kattegatforbindelse (Ib5). Udlæg til store infrastruktur-projekter påvirker mange borgere i de berørte kommuner, som kan opleve usikkerhed og utryghed for konsekvenserne af store anlægsprojekter. Kommunernes planlægning langs kysten er ligeledes

afhængig af valg af linjeføringer for en kommende forbindelse. I Havplanen er arealudlægget for Kattegatforbindelsen meget stort, og omfatter også større områder end de linjeføringer, som der pt. gennemføres forundersøgelse for. **Af hensyn til borgernes behov for afklaring, og kommunernes nødvendige planlægning opfordrer kommunerne derfor til, at arealudlægget i Havplanen indsnævres og kvalificeres så snart det teknisk og procesmæssigt er muligt /17/.**

3.2.2 Landindvinding på havet

De ni østjyske kystkommuner har som sådan ingen umiddelbar interesse i udviklingsprojektet ved Holmene (L). Kommunerne har dog en bemærkning til Havplanens zone-kategori for projektets.

Redegørelsen for “udviklingszoner” beskriver, at zonerne ”..bidrager til at skabe udvikling og vækst for erhvervslivet samt bidrager væsentligt til samfundsøkonomien.” samt at ”zonerne blandt andet indeholder landindvinding af væsentlig samfundsmæssig betydning”. **Kommunerne vurderer, at et projekt med udvidelse af havnearealer hører ind under kategorien ”Udviklingszoner”, både ud fra redegørelsens ordlyd og ud fra den generelle betragtning, at en havneudvidelse alt andet lige må betragtes som et udviklingsprojekt på mange planer.** De andre kategorier i “udviklingszoner” har da også en vis karakter af udvikling (modsat de andre zone-kategorier); Der skal udvikles energi, erhverv i form af akvakultur, infrastrukturprojekter og råstofindvinding m.m.

Redegørelsen for “særlige anvendelseszoner” har alle en karakter af permanente, større, internationale afhængigheder og sikkerheder, herunder luftrumssikkerhed, rør- og kabelføringer mv. Kommunerne mener, at denne zone-kategori kan betragtes som *beskyttelse af tekniske anlæg*. **Kommunerne mener, at udlægget til landindvinding ved Holmene (L) ligger i en forkert zone-kategori, og at dette og tilsvarende landindvindingsprojekter bør registreres i en kategori under “udviklingszoner” /18/.**

3.2.3 Uensartethed i medtagelse af udlæg i Havplanen

Kommunerne finder det problematisk, at der er en stor uensartethed i de medtagne typer udlæg, der vedrører større infrastrukturanlæg (Ib) og landindvinding.

Det er svært at finde en ensartethed for, hvornår et infrastrukturprojekt kan gøre sig gældende i Havplanen. Som nævnt ovenfor, bemærker kommunerne, at forbindelsen over Vejle Fjord (Ib4) er et meget veldefineret udlæg, hvorimod Kattegatforbindelsen (Ib5) er et meget omfattende brutto-udlæg set i relation til et eventuel endeligt bro-tracé.

Det er ligeledes svært at finde en ensartethed for, hvornår et landindvindingsprojekt medtages i Havplanen. Eksempelvis er landindvindingsprojektet ved Holmene medtaget, mens andre landindvindingsprojekter ikke er medtaget, herunder er et tilsvarende projekt for udvidelse af Aarhus Havn ikke medtaget.

Kommunerne opfordrer Søfartsstyrelsen til at inddrage sammenlignelige projekter fra hele landet i Havplanen, så der sikres en ensartethed /19/.

3.3 Generel anvendelseszone (G)

Den generelle anvendelseszone (G) fremstår i udkastet til Havplanen som en zone, der er udlagt i områder, hvor der ikke har været mulighed for at prioritere andre zoner. Den er typisk beliggende helt kystnært og med en udstrækning indtil den rammer andre prioriterede zoner i Havplanen. Der er ingen konsekvent udstrækning af zonen – hverken i størrelser og udstrækninger, som nogle steder blot strækker sig få hundrede meter ud i havet, mens den andre steder rækker mange kilometer ud i havet.

Dermed efterlades et indtryk af, at den generelle zone (G) er en restmængde-zone, som er opfundet til de arealer, hvor der ikke har været muligheder for- eller er taget initiativ til at prioritere andre zoner. Det er kommunernes holdning, at en generel anvendelseszone (G) som udgangspunkt kan være en udmærket arealdisponering, ikke mindst i de kystnære områder med mange interesser og aktiviteter i samspillet mellem hav og land. **Kommunerne er dog af den opfattelse, at en sådan zone bør defineres ud fra ensartede og gennemskuelige parametre og på grundlag af konsekvente prioriteringer for det pågældende område /20/.** Da zonen oftest er beliggende helt kystnært, er det samtidig en zone, der i en kommunal planmæssig ramme har stor betydning. Kommunerne og kystdirektoratet har på landsiden netop stor erfaring med at balancere de komplekse hensyn i forbindelse med planlægningen fra kystlinjen og ind i landet. Både strandbeskyttelseslinjen og kystnærhedszonen er omfattet af restriktiv lovgivning, som sætter klare rammer for hvad der kan tillades i zonerne. Kommunerne fremstiller et forslag til en *havvendt kystnærhedszone i afsnit 4.1.1.*

Kommunerne har oftest stor interesse i potentielle aktiviteter og anlæg i den generelle anvendelseszone (G), og har samtidig det største kendskab til hensyn, interesser og potentielle konflikter i et givent kystnært landområde. I mange kommuner bruges samspillet mellem land og hav/fjord allerede som et landskabsэлемент, der konkret prioriteres og vurderes ud fra planlægningsmæssige sammenhænge. ”Bevaringsværdige landskaber” og ”Større sammenhængende landskaber” er således en *national interesse* på linje med naturbeskyttelse, bevaringsværdige bygninger og kystnærhedszonen, og der planlægges herfor. Derfor vil det også være hensigtsmæssigt, hvis kommunerne fremover gives mulighed for at få indflydelse på de aktiviteter og anlæg, der i Havplanen planlægges for i en rimelig afstand fra kysten, og efter en nærmere defineret skala. Relevante eksempler er placering af muslingeproduktion, havbrug, havmøller, husbåde og vandscooter-sejls m.v.

På baggrund af ovenstående, vil kommunerne derfor foreslå, at der arbejdes for en mere veldefineret afgrænsning af den generelle zone (G), og at man i praksis udvikler den som en zone, hvor kommunerne har planlægningsmæssig indflydelse og kompetence, sådan som det også er tilfældet med den landvendte kystnærhedszone /21/.

4 Samspillet mellem land og hav

I forslaget til Havplanen har kommunerne svært ved at genfinde Havplanlovens formålparagraf; I loven beskrives det i § 1, stk. 2 pkt. 3, at *“loven har til formål at tage hensyn til samspillet mellem land og hav”*.

Kommunernes kystnære arbejdspladser er mange, og ligger blandt andet inden for rekreation og turisme. Mange funktioner er afhængige af rent havvand, godt havmiljø, tilstedeværelsen af ålegræs, stenrev og udsigter, der ikke skæmmes af produktionsanlæg og andre erhvervsaktiviteter.

DCE-rapporten tydeliggør, at rekreation og turisme har samme økonomiske vigtighed som flere havplansrelevante erhvervsaktiviteter *tilsammen*. Kommunerne anerkender, at det kan være vanskeligere at opgøre samfundsøkonomiske effekter af turisme og befolkningens rekreative muligheder sammenlignet med

de økonomiske effekter af eksempelvis fiskeri, havbrug eller råstofindvinding, hvor landinger, produktionsdata, tilladelser mv. er med til at danne et overblik. Ikke desto mindre forsøger kommunerne at planlægge fysisk for netop turisme og rekreative muligheder *på land*. **Kommunerne opfordrer derfor til, at der i Havplanen bør være en parallel hensyntagen til og planlægning for flere økonomisk forhold, herunder turisme og rekreative muligheder på det åbne hav, kystnært til havs samt kystnært på land, på samme måde som der i Havplanen planlægges for andre erhvervsmæssige aktiviteter /22/.**

4.1.1 Forslag: Kystnærhedszone

Et af grebene i kommunernes planlægning er at fastholde kysten og baglandet til kysten som sådan; et kystlandskab, der er værd at bevare. Foruden at større sammenhængende landskaber er en national interesse, der varetages i Planloven, og af Kommunerne i kommuneplanlægningen, så er kystlandskabet i sig selv beskyttet af Planlovens⁹ *kystnærhedszone*. Således skal der på land, ved al planlægning tages hensyn til kysten i en afstand på tre kilometer fra vandkanten. Inden for denne såkaldte kystnærhedszone har kommunerne kun mulighed for at planlægge “*for bebyggelse og anlæg, der er afhængige af kystnærhed*”. Som kystkommuner giver dette nogle planlægningsmæssige rammer, hvor større eller mindre andele af en kommune som udgangspunkt, ikke indgår i planlægning for byggeri og anlæg.

For at sikre, at et tilsvarende hensyn tages fra vandkanten og ud på havet, foreslår kommunerne, at Planlovens kystnærhedszone udvides, så der gælder en tilsvarende *havvendt kystnærhedszone fra vandkanten i en afstand svarende til den landvendte kystnærhedszone, hvor der kun bør planlægges for anlæg og aktiviteter med afhængighed af kystnærhed /23/.* Kommunerne mener, at der med fordel kan prioriteres en sådan *havvendt kystnærhedszone*, hvor hensynet til samspillet mellem land og hav er en afgørende parameter for, hvilke aktiviteter og anlæg der kan tillades.

Ved at indføre en sådan zone, tages der hensyn til kysten og kystlandskabet både fra landsiden og fra havsiden. Dette forslag skal ses som et supplement til mere ensartede generelle anvendelseszoner (G) (jf. bemærkninger i afsnit 3.3 på side 11), og ikke som erstatning.

Det er vigtigt for kommunerne at få indflydelse på, hvad der sker ud for kysten, for eksempel inden for den foreslåede havvendte kystnærhedszone. Det er kvaliteten og anvendelsen af netop denne zone, som bæredygtig turisme, rekreative aktiviteter og friluftsliv er fuldstændig afhængig af. Koblingen mellem land og vand er særlig vigtig, men også særligt sårbar i denne helt kystnære del af havet.

Det efterspurgte behov for at sikre en bedre forvaltning i samspillet mellem land og hav er ikke ny i en planlægningsmæssig sammenhæng. Det daværende Miljø- og Energiministerium har således tidligere redegjort for perspektiverne i arbejdet med en *integreret kystzoneforvaltning*¹⁰. I rapporterne fra dette arbejde er der meget brugbar viden og paralleller til nærværende forslag om en havvendt kystnærhedszone, der forvaltningsmæssigt kan understøtte behovet for et bedre samspil mellem hav og land.

Kommunerne opfordrer til, at en havvendt kystnærhedszone indarbejdes i lovgivningen hurtigst muligt, så den kan implementeres i Danmarks Havplan /24/.

5 Bemærkninger til konkrete områder

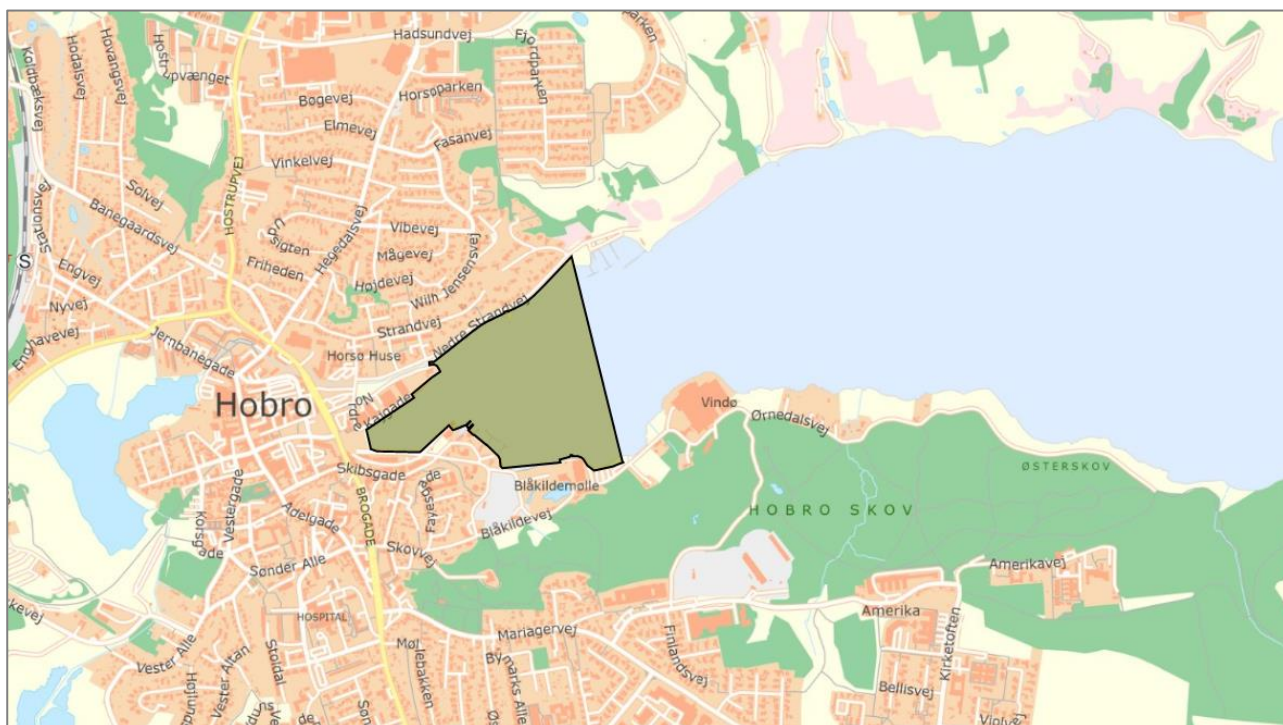
5.1 Mariagerfjord Kommune

Den inderste del af Mariager Fjord er udpeget som natur og miljøbeskyttelsesområde N12, på baggrund af en fredning på området, se Figur 3.

Hobro Havn er en aktiv erhvervs- og fritidshavn, og udpegningen i Havplanen er derfor modstridende med havnens funktion. Der er samtidig flere byudviklingsprojekter i forbindelse med havnen, der har afgørende betydning for Hobros byudvikling.

Mariagerfjord Kommune ønsker på den baggrund, at udpegningen af den inderste del af fjorden, N12 ændres til generel anvendelseszone (G). Området, der ønskes ændret til generel anvendelse, er markeret med grønt på nedenstående kort. Der er alene tale om den del af Hobro Havn, der ligger inden for den lokalplanlagte byzone.

Alternativt, hvis det foreslåede område ikke ændres til generel anvendelseszone, ønsker Mariagerfjord Kommune, at det fremgår af Havplanen, at Havplanen ikke forhindrer udvikling og anvendelse af Hobro Havn som aktiv erhvervs- og fritidshavn.

Figur 3. Havplanens N12 i Hobro Havn.

5.5 Aarhus Kommune

Udviklingszonerne Ak6 og Ao63 for produktion af muslinger og østers medtager de indre dele af Aarhus Havn. Aarhus Havn er en erhvervshavn med tæt trafik, hyppig uddybning af hensyn til skibstrafikken, stor byggeaktivitet, flere risikovirkomheder og med udløb fra Aarhus Å, hvorfra der ved store nedbørshændelser sker overløb fra rensningsanlæggene. På den baggrund er det helt urealistisk, at arealerne inde i havnen vil kunne bruges til kommerciel produktion af muslinger. **Det foreslås derfor, at arealerne i Aarhus Havn (Ak6 og Ao63) ikke medtages som udviklingszoner for skaldyrsproduktion.**

Aarhus Kommunes største rensningsanlæg er beliggende ved Aarhus Havn og har via et bugtrør udløb til Aarhus Bugt. Bugtrøret udleder yderligere overløb fra den endnu fælleskloakerede midtby. Udledningen sker i et område, som i Havplanen er udlagt til udviklingszone for muslinger og østers (Ak6 og A063). Det rensede spildevand og overløb vurderes ikke at være af en kvalitet, som muliggør produktion af muslinger og østers i en større radius af udledningspunktet fra bugtrøret. Ved større nedbørshændelser eller ved driftsforstyrrelser på rensningsanlægget kan det udledte vand samt eventuelle overløb desuden være af så dårlig kvalitet, at det er forbundet med direkte sundhedsfare at benytte eventuelle muslinger og østers til konsum. **På den baggrund anbefales det, at man ved udlæg af udviklingszoner til produktion af muslinger og østers tager hensyn til bysamfundenes behov for at udlede rensset spildevand og eksisterende overløb af urensset spildevand.** Dette kan gøres ved at friholde en bufferzone på f.eks. 1-3 km omkring kendte udledningspunkter fra renselanlæg og regnbetingede overløb fra byernes fællessystemer, samt planlagte kommende udløb for renselanlæg. Udløb fra renselanlæg og overløb er at betragte som kritisk infrastruktur for mange bysamfund beliggende ud til kysten. I en samfundsøkonomisk kontekst er det derfor meget uhensigtsmæssigt at planlægge for produktion af skaldyr til konsum i et større område, hvor kontaminering med spildevand vil forhindre muligheden for afsætning af produktionen. Produktionsværdien for et eventuel skaldyrsanlæg vil være minimal i forhold til de investeringer det vil kræve, hvis udledningen fra renselanlæggene i et fremtidigt scenarie skal tage højde for produktionen af skaldyr.

5.6 Horsens Kommune

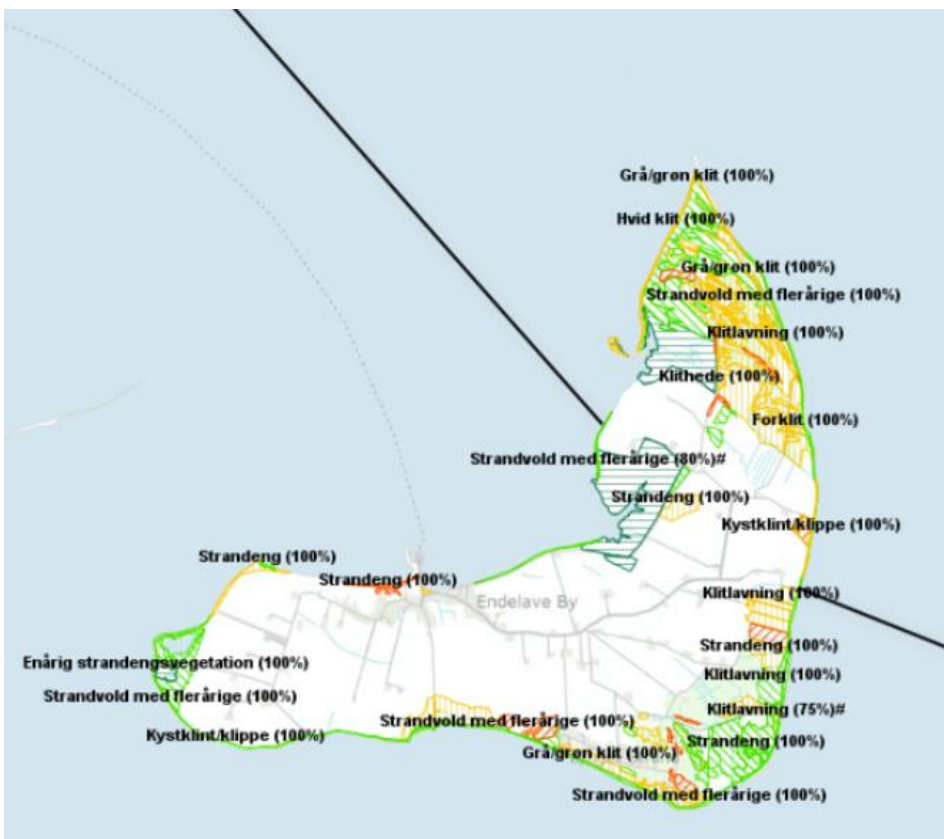
Muslingefiskeri er jf. BEK nr. 1258 af 27/11/2019 (Bekendtgørelse om regulering af fiskeri efter muslinger og østers) generelt forbudt i den inderste del af Horsens Fjord, svarende til arealet vest for den blå nord-syd-orienterede linje på Figur 5 samt nord for linjen mellem Brakør og Alrøs nordligste punkt, Strevelshoved.

Da høst fra kultur- og omplantningsbanker (Ak) antages at skulle ske vha. muslingeskraber, vurderes udpegningen Ak at være uforenelig med arealer, hvor muslingefiskeri er forbudt og udpegningen bør respektere de lovbestemte forbudszoner. **Horsens Kommune foreslår, at udlægget Ak3 justeres, så udformningen ikke overlapper med lovbestemte forbudszoner for aktiviteten.**

Figur 5. Forbudszone for muslingefiskeri i den inderste del af Horsens Fjord, svarende til arealet vest for den blå nord-sydorienterede linje samt nord for linjen mellem Brakør og Alrøs nordligste punkt, Strelshoved. Kilde: <https://kartor.eniro.se/> © OpenStreetMap contributors. Karttakeskus. Lantmäteriet/OptiWay AB

Horsens Kommune undres over, at udlægget til Kattegatforbindelsen er overlappende med den nordligste del af Endelave. Vi er ikke orienteret om eventuelle overvejelser om at lade forbindelsen krydse Endelave. Det bemærkes i den forbindelse, at Endelave indgår i Natura 2000-netværket og at store dele af øen, herunder hele den nordlige del af øen er kortlagt som habitatnatur, se Figur 6. **Kommunen anmoder derfor om, at udlægget justeres, så Endelave ikke indgår i udlægget Ib5, en mulig Kattegatforbindelse.**

Figur 6. Endelave med kortlagt habitatnatur © SDFE, © Danmarks Miljøportal.

6 Referencer

- ¹ LBK nr. 400 af 06/04/2020 – Bekendtgørelse af lov om maritim fysisk planlægning (Havplanloven)
- ² Riemann B, Abay AT, Ankjærø, T, Bruhn A, Dahl K, Galatius A, Göke C, Hasler B, Jimenez ER, Kaae BC, Olafsson AS, Petersen IK, Rasmussen MB, Termansen M & Zandersen M 2020. Regional havplan-lægning i det vestlige Kattegat – natur-, erhvervs- og samfundsmæssige forhold og scenarier. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 136 s. - Videnskabelig rapport nr. 403 <https://dce2.au.dk/pub/SR403.pdf>
- ³ Vandområdeplaner 2015-2021. Kystvande. Samlet økologisk tilstand.
- ⁴ Dinesen L, Bendtsen J, Canal-Verges P, Hansen JLS, Holmer M, Kaiser B, Lisbjerg D, MacKenzie BR, Markager S, Nissen T, Petersen IK, Petersen JK, Richardson K, Roth E, Støttrup JG, Stæhr PAU, Svendsen JC, Sørensen TK, Wisz MS. 2021. Genopretning af marin biodiversitet og bæredygtig anvendelse af havets resurser. Det danske IPBES samarbejde. Grafisk Værksted, Silkeborg.
- ⁵ Hansen JW & Rytter D 2020. Iltsvind i danske farvande - september-oktober 2020, 22 s., (Rådgivningsnotat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi; Nr. 72.
- ⁶ Bruhn A, Flindt MR, Hasler B, Krause-Jensen D, Larsen MM, Maar M, Petersen JK og Timmermann K. 2020. Marine virkemidler – beskrivelse af virkemidlernes effekter og status for vidensgrundlag. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 126. - Videnskabelig rapport nr. 368 <http://dce2.au.dk/pub/SR368.pdf>
- ⁷ Timmermann K, Christensen JPA, & Erichsen A. 2020. Referenceværdier og grænseværdier for ålegræsdybdegrænser til brug for vandområdeplanerne. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 28 s. - Videnskabelig rapport nr. 390. <http://dce2.au.dk/pub/SR390.pdf>
- ⁸ Havplan-redegørelse. Søfartsstyrelsen, marts 2021.
- ⁹ LBK nr. 1157 af 01/07/2020 – Bekendtgørelse af lov om planlægning (Planloven)
- ¹⁰ [Integreret kystzoneforvaltning \(naturstyrelsen.dk\)](http://naturstyrelsen.dk)

Til: Miljøministeriet

hav@mim.dk

Journalnummer 2023 - 9290

20. december 2023

Høringsvar på havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

FSK-PO takker for det offentliggjorte udkast.

Det fremgår i udkastet at man med indsatserne opnår næsten alle fastsatte miljømål for havets tilstand. Det er måske rigtigt – men det ændrer ikke på, at vi er langt fra målet om god økologisk tilstand. Uagtet at miljømålene er opnået.

Indsatserne som de er fremlagt i udkastet, kan ikke realisere målet om god miljøtilstand i 2030.

Vi har i nedenstående derfor en række ændringsforslag til indsatserne, der kan rette en smule op på retningen, så vi med dette indsatsprogram kommer lidt tættere på målet. Og så ser vi frem til at miljømålene i havstrategi III – der forventes i 2024 - bliver ambitiøse nok til at vi vender tabet til fremgang.

I FSK-PO mener vi, at havbunden er helt essentiel i forhold til at sikre livet i havet. Heri er Biodiversitetsrådet enig, idet de skriver at:

"En stor del af den marine biodiversitet lever på eller i havbunden og udgør en helt essentiel del af økosystemet. Havbundens biodiversitet er også meget vigtig for havets øvrige biodiversitet, bl.a. som levested og fødegrundlag for fisk og havfugle"¹.

En omlægning til skånsomt fiskeri og store områder på havet forbeholdt skånsomt fiskeri er et helt essentielt værktøj til at opnå den nødvendige beskyttelse af vores havbundshabitater. FSK-PO mangler helt grundlæggende indsatser i udkastet der faciliterer omstillingen af fiskeriet til skånsomt kystfiskeri. Derudover har vi en række anbefalinger til hvordan indsatser kan strammes og konkretiseres,

Kort, så anbefaler FSK-PO:

- at skånsomt fiskeri fremmes markant mere i indsatsplanerne
- at der lægges en detaljeret plan, der afsøger alle juridiske muligheder for at få bomtrawlerflåden væk fra sårbare stenrev og kystfiskerpladser. Om nødvendigt må EU's fiskeripolitik udfordres, sådan at medlemslandene bedre kan beskytte natur, fiskebestande og kystfiskeri.
- at indsatsen i forhold til sæl og skarv uddybes sådan at forskning i predatores effekt på de marine økosystemer opprioriteres, som lovet i både [forvaltningsplan for skarv](#) (2022) og [forvaltningsplan for sæler](#) (2020). FSK anbefaler derudover – ligesom Fiskerikommissionen - at der på kort sigt fra dansk side "tages initiativ til ændringer i EU-lovgivning rettet mod at

¹ Biodiversitetsrådet. 2022. Fra tab til fremgang - beskyttet natur i Danmark i et internationalt perspektiv

nedbringe antallet af skarv og sæl i kystområderne”.² En sådan indsats bør indføres som indsats i programmet.

- at man i programmet ændrer ordlyd fra ”støtte til kystfiskeri” til ”støtte til skånsomt kystfiskeri”. Kun derved vil man med indsatserne fremme det fiskeri, der har den mindste påvirkning på de marine økosystemer.
- at indsatsen ”afsætningsfremme” ændres, så der oprettes en særskilt pulje under afsætningsfremme – med ny finansiering - der udelukkende kan søges af dem der vil fremme den statslige ordning NaturSkånsom.
- at indsatserne for klappning bliver bedre. De nævnte indsatser er ikke tilstrækkelige i forhold til at beskytte vores kystområder imod tildækning og forurening med miljøfremmede stoffer.
- at man i den kommende råstofplan sætter et højere ambitionsniveau for beskyttelse af havbundens habitater, der ødelægges af råstofindvinding. Det fremgår blandt andet af udkastet at ”råstofaktiviteter forventeligt vil betyde, at god miljøtilstand ikke vil blive opnået” for nogle naturtyper. Dette er ikke acceptabelt i et indsatsprogram, der skal sikre god miljøtilstand.
- at mangel på føde og støj ifølge DCE er de største trusler imod marsvinet. Dette bør fremgå af de indsatser der sættes i gang for at beskytte marsvinebestandene. Bifangstproblemer skal løses tekniske redskabsmodifikationer, ikke udelukkelse fra fiskepladser.
- at kystfiskere kompenseres hvis de udelukkes fra centrale fiskepladser som følge af indførelse af fuldt beskyttede områder. På grund af iltvind og generelt dårlige forhold i havet er kystfiskernes forretning blive udhulet i de sidste mange år. Det er de ikke blevet kompenseret for. Så som minimum bør de kompenseres for tabt fiskeri, hvis de udelukkes af fiskeområder med denne indsatsplan.
- at det bør genovervejes og undersøges under hvilket omstændigheder snurrevod og multitrofiske småskala havmaker kan foregå i beskyttede havområder uden sameksistensvurdering.
- at det fremgår specifikt at de foreslåede indsatser for kvælstofreduktioner ikke er tilstrækkelige.
- at den lovgennemgang der blev vedtaget som opfølgning på natur-og biodiversitetspakken indføres som en indsats.

Herunder uddybende forklaringer på vores kommentarer og forslag til indsatsprogrammet og beskyttede områder.

Hele tanken bag Havstrategidirektivet er at skabe en ramme, inden for hvilken Danmark skal træffe de nødvendige foranstaltninger til at opnå eller opretholde en god miljøtilstand i havmiljøet. Der skal gennemføres Havstrategier der: Beskytter. Bevarer. Og forebygge forringelse af havmiljøet og, hvor det er muligt, genoprette marine økosystemer i områder, hvor de er blevet negativt påvirket.

Et af værktøjerne er beskyttede områder. Men målet gælder hele havet. Biodiversitetsrådet understregede også i 2022 at ”hvis tabet af biodiversitet skal vendes til fremgang, må beskyttelsen af 30 % af hav- og landarealet ikke føre til yderligere forringelse af eksisterende naturindhold på de resterende 70 %. Der bør sikres et større naturindhold, også uden for de beskyttede naturområder”³. Helt i tråd med EU’s biodiversitetsstrategi og naturdirektiver.

Natur og biodiversitet er overalt under pres. Havstrategien er et værktøj til at fremme og beskytte biodiversitet generelt. For at nå målene – under et stadig varmere klima – skal vi reducere presset på havet. Den fysiske forstyrrelse af havbunden skal f.eks. reduceres med i hvert fald 50 %⁴, måske endda mere under nye vedtagne tærskelværdier fra EU. Og næringsstofbelastningen skal ned.

² Fremtidens Fiskeri. Rapport fra Fiskerikommissionen, december 2023

³ Biodiversitetsrådet. 2022. Fra tab til fremgang - beskyttet natur i Danmark i et internationalt perspektiv.

⁴ Andersen, J.H., J. Bendtsen, K.J. Hammer, E.T. Harvey, S.W. Knudsen, C.J. Murray, J. Carstensen, I.K. Petersen, J. Tougaard, S. Sveegaard, K. Edelvang, J. Egekvist, J. Olsen, M. Vinther, Z. Al-Hamdani, J.B. Jensen, J.O. Leth, B.C. Kaae, A.S. Olafsson, W. McClintock, C. Burt & D.

Det fremlagte program er en samling af allerede igangsatte eller afsluttede initiativer. Intet nyt. Og de beskyttede områder er ikke nok til at vende tab til fremgang. At der ikke er tale om nye indsatsers bekræftelse også i indledningen til udkast til indsatsprogram, hvori det fremgår at indsatsprogram er en samlet beskrivelse af de allerede besluttede indsatsers.

Kvælstof – vi er ikke i mål. En af de helt store indsats for havmiljøet – nedbringelse af kvælstof - udestår. Det overordnede mål er at der maksimalt tilføres vores vande 38.000 tons kvælstof. Med indsatsen i udkastet "Vandområdeplaner 2021-2027 og landbrugsaftalen" er vi ikke i mål. Der er pt. kun aftalt reduktioner på 10.800 tons kvælstof, selvom målet er en reduktion på 13.100 t. Det fremgår at man vil gøre brug af undtagelserne om henholdsvis udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) og naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e). Dette er ikke nødvendigvis en forkert beslutning. Men når der samtidig ikke er igangsat alle de nødvendige tiltag som Danmark selv kan indføre, virker det ikke hensigtsmæssigt at gøre brug af undtagelser.

Kommentarer til specifikke indsatsers

Fiskeriindsatsers i Natura 2000: Det fremgår, at man vil videreføre arbejdet med fiskeriregulering i Natura 2000-områder med rev og boblerev som udpegningsgrundlag. Natura 2000 området Gule Rev er et vigtigt kystfiskerområde, der desværre også fiskes af udenlandske bomtrawlere, der ødelægger stenrevene og ødelægger muligheden for et skånsomt kystfiskeri. FSK-PO fornemmer en vis træghed i arbejdet med at beskytte revene. Arbejdet har stået på siden 2018, hvor Danmark fik fiskeridata fra en række lande. Hollandske og Belgiske fiskerierorganisationer fremfører, at de har store økonomiske interesser i området – en interesse de mener vil stige i de kommende år⁵, og beskyttelsen forhales. Der foregår et tovtrækkeri – hvor taberen er naturen og kystfiskerne. FSK-PO anbefaler, at der lægges en detaljeret plan, der afsøger alle mulige juridiske muligheder for at få bomtrawlerflåden væk fra sårbare stenrev og kystfiskerpladser. Den måde hvorpå EU-lovgivningen fungerer på i forhold til vores mulighed for at beskytte vores marine Natura 2000 områder og det skånsomme kystfiskeri, er ikke tilfredsstillende, og bør udfordres. Om nødvendigt må EU's fiskeripolitik udfordres, med henblik på at beskytte natur, fiskebestande og kystfiskeri. Uden en mulighed for reelt at beskytte vores hav imod en af de største trusler for havets natur – vil de områder der er foreslået som beskyttet i dette indsatsprogram heller ikke kunne realiseres.

Dansk forvaltningsplan for spættet sæl og gråsæl samt forvaltningsplan for skarv: En indsats er de nævnte planer. FSK-PO er enig i at planerne er vigtige for den samlede marine biodiversitet – men mangler at planerne tager beskyttelsen af fisk og fiskeresurser og fiskeriet langt mere alvorligt. FSK-PO mangler fortsat at forvaltningen af sæl og skarv inddrages i en større økosystemsammenhæng. En prioritering af indsatsers der skal kortlægge predatorers påvirkning på sårbare fiskebestande (snæbel, torsk, ål) eller en kortlægning af hvordan en nedgang af sild evt. flytter sælernes predation over på torsk er fuldstændig manglende i forvaltningen. I CBD guidelines for en økosystembaseret forvaltning fremgår det blandt andet at forvaltningen skal sigte på balance i økosystemerne og ikke enkeltarts beskyttelse⁶. Det samme fremhæver Biodiversitetsrådet i deres rapport fra 2022, hvori det fremgår at

Yocum (2020): ECOMAR: A data-driven framework for ecosystem-based Maritime Spatial Planning in Danish marine waters. Results and conclusions from a development and demonstration project, NIVA Denmark Report, 81 pp. Se fig. 22.

⁵ I en rådgivning fra Nordsø ACen (NSAC) fremgår det således fra en skrivelse fra september 2022 at: "For the Belgian and Dutch fishing industry the areas Gule Rev and Jyske Rev have been and are important fishing areas for many years. Both areas are fished annually by beam trawlers from the large scale fleet segment targeting plaice, with cod, lemon sole and monkfish as important by-catch species. VMS-data show that these areas have become increasingly important since 2014, with more than 1 million euros for Gule Rev alone as of 2018. Together with Jyske Rev, nearly 1.5 million had been fished in these areas in 2018. With current challenges such as Brexit and future developments, we can only assume that these areas will become increasingly important for Dutch and Belgian fisheries. After the ban for pulsfisheries in 2019 are the Danish areas more important for the Dutch fleet".

⁶ I COP 5 Decision V/6. Ecosystem approach, fremgår det at: "Principle 5: Conservation of ecosystem structure and functioning, in order to maintain ecosystem services, should be a priority target of the ecosystem approach. Rationale: Ecosystem functioning and resilience depends on a dynamic relationship within species, among species and between species and their abiotic environment, as well as the

Biodiversitetsrådet anbefaler at biodiversitetsmålsætninger- og indsatser har fokus på en *bred biodiversitetstilgang* og *økologisk integritet*. Dette er ifølge Biodiversitetsrådet i tråd med de internationale videnskabelige anbefalinger til biodiversitetsmålsætninger og -indsatser, der i disse år *bevæger sig væk fra et fokus på specifikke arter og natur- typer til et mere helhedsorienteret fokus på den samlede biodiversitet og økosystembaseret naturbevaring*.

FSK-PO anbefaler, at indsatsen uddybes sådan at forskning i predatores effekt på de marine økosystemer opprioriteres, som lovet i både forvaltningsplan for skarv (2022) og forvaltningsplan for sæler (2020) igangsættes. FSK-PO noterer sig også at Fiskerikommissionen i stor udstrækning anbefaler det samme. I det kommissionen anbefaler at *"der inden for en kort årrække indsamles mere viden om sælers og skarvs populationsstrukturer og bevægelsesmønstre, samt areal- og sæsonmæssige variationer i fødevalget"*. FSK-PO anbefaler derudover – ligesom Fiskerikommissionen - at der på kort sigt fra dansk side *"tages initiativ til ændringer i EU-lovgivning rettet mod at nedbringe antallet af skarv og sæl i kystområderne"*.⁷ En sådan indsats bør indføres som indsats i programmet.

Støtte til "kystfiskeriet" er ikke konkret nok til at sikre skånsomt fiskeri: Som det fremgår af indsatsprogrammet antager man at "støtte til kystfiskeriet" vil være et tiltag der fremmer bæredygtigt fiskeri. Dette er ikke tilfældet idet "kystfiskeri" i dansk kontekst er alle fartøjer under 17. meter. Hvis man ønsker at fremme det skånsomme kystfiskeri, der friholder bunden for negativ påvirkning og fisker med minimalt brændstofforbrug og med stor set ingen bifangst af småfisk skal det fremgå eksplicit at det skal være støtte til det *skånsomme* kystfiskeri.

Afsætningsfremme – støtte til afsætningsplaner: Afsætningsfremme var tidligere en selvstændig ordning, der kunne søges ud over de midler der var afsat til producentorganisationernes arbejde. Afsætningsfremme blev sløjftet som selvstændig pulje, og lagt ind under Produktions og Afsætningsplaner. Dog uden at finansieringen fulgte med. FSK anbefaler, at der oprettes en særskilt pulje igen under afsætningsfremme – med særskilt ekstra finansiering - der udelukkende kan søges af dem der vil arbejde direkte med at fremme den statslige ordning NaturSkånsom. Vi anbefaler at NaturSkånsom nævnes specifikt. Fiskerikommissionen anbefaler også at NaturSkånsom fremmes og styrkes.

Jammerbugt og bomtrawl: En indsats der nævnes er "Miljøundersøgelser af havbunden i Jammerbugt". Forsøget har været udført og viser at – som fiskerne i Thorupstrand har gentaget i årevis – at bomtrawlfiskeriet er utrolig hårdt ved bund og bundfauna⁸. Der er behov for at Danmark sikrer at danske fiskeriinteresser ikke undermineres af fiskeri med bomtrawlere udført af Belgien og Holland. Til det er der brug for et stærkt samarbejde i de fiskeripolitiske netværk (Schreweningen) men også OSPAR kunne være relevant; Det skal prioritere at lave en plan for hvordan Danmark via EU-lovgivning kan beskytte den danske havnatur og de danske kystfiskere. Og der skal være et stort kontroltryk på de udenlandske bomtrawlere. FSK-PO opfordrer til en samlet topprioriteter plan for dette arbejde (se også pkt. under Natura 2000 beskyttelsen).

Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning): FSK antager at det er de indsatser der fremgår af havplanen fra 7. juni der fremgår af indsatsen. Dette er de samme indsatser der blev lækket under miljøminister Lea Wermelin, og hvor professor Mogens Flindt, der er lektor ved Syddansk Universitet, udtalte til Altinget at forslagene ramte ret meget "uden for skiven" og det kun var et lille skridt. FSK mangler flere indsatser på klapområdet der i langt højere grad

physical and chemical interactions within the environment. The conservation and, where appropriate, restoration of these interactions and processes is of greater significance for the long-term maintenance of biological diversity than simply protection of species.

⁷ Fremtidens Fiskeri. Rapport fra Fiskerikommissionen, december 2023

⁸ Nyhed fra Ekstrabladet, hvor data fra Ålborg Universitet fremlægges, kan findes her. Se Habitatpåvirkningen fra fiskerier med aktive redskaber med bundkontakt i Jammerbugt i perioden 2015-2019, her.

peger ind i en fremtid hvor klappning minimeres eller helt udfases. Samt at ikke forringelsesprincippet under EU's vandrammedirektiv i langt højere grad imødegås.

Råstofindvinding: FSK-PO mangler tiltag der skal imødegå ødelæggelserne for indvinding af råstoffer, og vi anbefaler et langt større ambitionsniveau for dette område under det kommende arbejde med en råstofplan. Råstofområder defineres som "tabt havbund", under deskriptor 6. Det er altså ødelagt natur, der ikke længere kan understøtte de naturlige processer, og det dyre og planteliv der er i havet. I Havplanen fra juni 2023 er 5 % af det danske hav udlagt til råstofområder. En indsats der nævnes i udkast til indsatsprogrammet. Dette selvom de 7 % der var udlagt i den tidligere Havplan blev vurderet til måske ikke at være tilstrækkelige til at dække fremtidens behov for råstoffer. I dag vurderes det at 0,5 % af det samlede areal i Nordsøen påvirkes af råstofindvinding. I Østersøen og bæltene er det 1 %. På naturtypeniveau er tabet for nogle naturtyper dog langt større. I Nordsøen er der tab på imellem 1 og 5 % af visse naturtyper. I Østersøen er der tab for visse naturtyper imellem 1 og 8 % (en enkelt naturtype ligger på 52 %)⁹. Dette er under det nuværende pres. Med den øgning der er rammesat i Havplanen vil dette tal naturligt øges. Det fremgår da også af udkast til indsatsplanerne at blandt andet "råstofaktiviteter forventeligt vil betyde, at god miljøtilstand ikke vil blive opnået" for nogle naturtyper. Det fremgår ligeledes at der ikke er "sikkerhed for, at det er muligt at nå miljømål der tilsigter, at de væsentligste habitater indeholder de almindeligt forekommende arter", blandt andet på grund af råstofindvinding. (side 86 i udkastet). FSK-PO mener, at Danmark dermed bryder med direktivets målsætninger, de kommende tærskelværdier samt også vil få svært ved at leve op til EU's naturgenopretningsforordning i 2050. Havbunden biodiversitet er essentiel for havets øvrige biodiversitet, bl.a. som levested og fødegrundlag for fisk og havfugle. Hvis vi ikke sikrer havbunden – kan vi i FSK-POs optik heller ikke sikre en stor del af havets økosystemer.

Marsvin: Det fremgår at indsatsen i programmet er: "Miljøministeriet bidrager til at fastsætte bestandsspecifikke tærskelværdier for bifangst af marsvin i regionalt regi med henblik på efterfølgende fastsættelse af miljømål for sårbare bestande af marsvin" samt "Øget viden om bifangst af havpattedyr indsamles i medfør af de relevante overvågningsprogrammer". Det fremgår blandt andet at: "God miljøtilstand (D1C1) er opnået, når dødeligheden pr. art fra bifangst er under et niveau, der truer arten på lang sigt.

FSK-PO vil gerne henlede til at DCE i en ny udgivelse vurderer at det primært er støj og mangel på føde der truer de danske marsvin. Således fremgår det at: "*Bestanden ser ud til at falde i disse år, og det skyldes, at dyret har svært ved at finde nok føde*", samt at "*Iltsvind i fjordene gør, at der ikke længere er nogen fisk at spise. På dybt vand har fiskeskibene trawlet havbunden helt i smadder, så her kan marsvinene ikke finde lige så meget føde, som de kunne tidligere*".

FSK-PO vil gerne gøre sit til at bifangsterne reduceres til så lavt niveau som muligt. Mange af FSK-POs medlemmer har derfor også sejlet med kamera i mange år, for at dokumentere bifangst. FSK-PO er også med i ansøgninger sammen med DTU Aqua for at afprøve alternative fiskeredskaber der reducerer bifangst. Vi vil dog kraftigt fraråde at indsatsen og mål implementeres på en måde der udelukker kystfiskerne fra vigtige fiskepladser – særligt fordi den største trussel for marsvinet er et dårligt havmiljø, som kystfiskerne ikke er skyld i. Vi mener at indsatsen og mål for kystfiskeriet skal findes i tekniske løsninger – ikke udelukkelse fra fiskepladser.

Bifangst af fugle: FSK-PO bakker op om at styrke viden omkring bifangst af fugle. Vi bemærker dog også at Dansk Ornitologisk Forening i deres kommentar på Biodiversitetsrådets rapport i 2022 anførte at: "*De største trusler mod disse vandfuglebestandes trivsel er i dag (hvor inddigninger og afvanding stort set er ophørt) forstyrrelser fra havvindmølleparker (der fortrænger fuglene i mange kilometers afstand), jagt og*

⁹ Miljøstyrelsen 2019. Danmarks Havstrategi II. Første del. God miljøtilstand. Basisanalyse. Miljømål (side 281)

andre rekreative aktiviteter. Bl.a. titusinder af fældende dykænder er blevet fortrængt fra vigtige fældepladser, idet fældningen, hvor fuglene ikke kan flyve i 3-4 uger og er 'hysterisk' sky, ligger i juli-august, hvor rekreativ sejlads er særlig intensiv".

Altså intet om at bifangst af vandfugle er den største trussel. Bifangst nævnes ikke engang. Igen er FSK- PO parat til at gøre hvad der skal til, for at nedbringe bifangster og tilvejebringe viden om bifangster og hvordan disse undgås. Og der bør afsættes midler under EU's fonde til at kortlægge dette. Nedbringelse af bifangst bør – ligesom for marsvin - ske ved tekniske løsninger og ikke udelukkelse fra vigtige kystfiskerpladser. Derudover kan man godt stille spørgsmålstegn ved om ikke indsatserne i højere grad ville beskytte fuglene, hvis de koncentrerede sig om de største trusler der ifølge DOF er andre end bifangst?

Kommentarer til beskyttede områder

FSK-PO bakker op om beskyttelse af vores havområder. Dog bør beskyttelsen tilrettelægges på en måde, der fremmer det skånsomme fiskeri. Det skånsomme fiskeri er i en situation hvor tab af flere fiskepladser og dermed forretningen i kystfiskeriet - som følge af udelukkelse fra vigtige fiskepladser - udfordrer et i forvejen sårbart fiskeri. Uden det skånsomme fiskeri som motor for et fremtidigt grønt fiskeri vil en bæredygtig fremtid for fiskeriet lide et alvorligt knæk.

Netop derfor er det også skuffende at indsatsprogrammet ikke indeholder en større vision for at fremme det skånsomme fiskeri og den marine biodiversitet med flere store sammenhængende trawlfri zoner. FSK-PO har foreslået område 22 i vestlige Østersø som trawlfri zone. Men flere områder bør følge. Torsken i Øresund viser en "atypisk fremgang". Ifølge DTU Aqua er mulige forklaringer ".. en relativ god udbredelse af bundvegetation (ålegræs), godt fødegrundlag, favorable fysiske forhold (strøm, salinitet, temperatur) samt fravær af fysisk forstyrrelse af havbunden". Ifølge DTU kunne viden om disse forhold i Øresund der giver atypiske vækstrater for torsk "muligvis overføres til andre danske havområder og dermed bidrage til at styrke bestanden af torsk"¹⁰. FSK-PO mener at dette bør bane vejen for mange flere trawlfri zoner i dansk farvand. Også med det in mente at man i første del af havstrategi III i 2024, hvor der skal laves en national tilstandsvurdering og fastsættes miljømål nok er nødt til at inddrage EU's nye tærskelværdier hvor maksimalt 25 % af hver overordnet habitattype må være i dårlig tilstand. Vi forventer at de nye tærskelværdier medtages (som det fremgår af indsatsprogrammet side 30 at de vil)

Fuldt beskyttet område ud for Thyborøn: FSK-PO har i tidligere hørings svar foreslået at rykke det fuldt beskyttede område nordpå, og udvide det fuldt beskyttede område. Dette for at fremme beskyttelsen af kerneområder foreslået af DCE samt bibeholde en vigtig kystfiskerplads. Til trods for dette forslag fastholdes den fulde beskyttelse af Thyborøn stenvold i det udsendte udkast.

Kompensation til kystfiskere: I forbindelse med Havplanen den 7. juni 2023 fremgår det, at der skal ske kompensation af berørte fiskere, såfremt der ikke kan anvises alternative arealer til opretholdelse af deres nuværende aktiviteter. FSK-PO ønsker at påpege at kystfiskere der fisker på Thyborøn Stenvold i dag bør inkluderes i de fiskere der skal kompenseres. Derudover bør kystfiskerne generelt indtænkes i kompensationsarbejdet, hvis deres fiskeri påvirkes negativt ved indførsel af beskyttede områder. På grund af iltsvind og generelt dårlige forhold i havet er kystfiskernes forretning blive udhulet i de sidste mange år, det er de ikke blevet kompenseret for. Så som minimum bør de kompenseres for tabt fiskeri hvis de lukkes ude af områder med denne indsatsplan.

¹⁰ Timmermann, K., Christensen, J., Galatius, A., Sveegaard, S., Pawar, S., Larsen, M.M., Cöke, C. & Hansen, J.W. (2023). Miljøtilstand og presfaktorer i Øresund. DTU Aqua-rapport nr. 430-2023. Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet. 50 pp

Aktiviteter i fuldt beskyttede områder: Vi ser ingen grund til, at stangfiskeri eller UV jagt skal være tilladt i de fuldt beskyttede områder, hvis ikke skånsomt fiskeri kan tillades. Dette underminerer hele formålet med området som "fuldt beskyttet". Et stang- og UV fiskeri stemmer heller ikke overens med ministerens indledning til indsatsprogrammet, hvori ministeren fremfører at naturen og dyrelivet får fred i de strengt beskyttede områder. Et fortsat fiskeri stemmer heller ikke overens med biodiversitetsrådet anbefaling for de fuldt beskyttede områder¹¹.

Beskyttede områder og tilladte aktiviteter: FSK-PO mener ikke, at snurrevod pr. definition bør udelukkes fra de almindelige beskyttede områder. Traditionelt dansk snurrevod er måske et redskab med bundkontakt, men påvirkningen er primært på det fine sand (f.eks. i Jammerbugt i Skagerrak¹²). Derudover viser helt nye undersøgelser af snurrevod sandsynligvis har mindre påvirkning end andre bundslæbende redskaber¹³.

FSK bakker op om at skånsomt fiskeri ikke skal udsættes for en sameksistensvurdering i de almindeligt beskyttede områder. Dette er også i vid udstrækning i tråd med Biodiversitetsrådets anbefalinger fra 2022¹, hvori det fremgår at: "*Andre former for fiskeri end med bundslæbende redskaber kan godt finde sted, men det bør dog sikres ved en faglig vurdering af de enkelte områder, at aktiviteterne ikke i væsentlig grad skader områdernes biodiversitet*". Biodiversitetsrådets bagvedliggende argumentation for dette er at: Først og fremmest så bør bevaringsforanstaltningerne i beskyttede havområder sikre havbundens biodiversitet, navnlig mod fysisk forstyrrelse.

Vi mener også, at multitrofiske småskala havmarker i højere grad bør kunne indtænkes som en del af naturgenopretningen i de almindelige beskyttede områder. Men kunne arbejde med et maksimalt loft for antal småskala havmarker i de beskyttede områder, der ikke skulle underlægges en sameksistensvurdering. Småskala havmarker er små enheder der ikke er større end 3 hektar, med multitrofisk dyrkning og hvor dyrkningen bidrager til genopbygning af havets økosystemer i sameksistens med havet. Man kunne inkludere særlige hensyn til denne produktionsform i de beskyttede havområder, men også i anden lovgivning på fødevarerministeriets resort.

Med venlig hilsen

Hanne Lyng Winter, biolog

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri PO.

¹¹ Biodiversitetsrådet. 2022. Fra tab til fremgang - beskyttet natur i Danmark i et internationalt perspektiv.

¹² Habitatpåvirkningen fra fiskerier med aktive redskaber med bundkontakt i Jammerbugt i perioden 2015-2019. Find den [her](#).

¹³ McLaverty, C., Dinesen, G. E., Eigaard, O. R., Olsen, J., Brooks, M. E., Beukhof, E., Bromhall, K., Egekvist, J., van Denderen, P. D., Kokkalis, A., Reijden, K. J. V. D., Stounberg, J., & Petersen, J. K. (2023). Effects of coastal fisheries on benthic fauna. DTU Aqua. DTU Aqua-rapport No. 440-2023

Høringssvar til udkast til indsatsprogram for Danmarks Havstrategi II og udpegnings af nye beskyttede havstrategiområder

Miljøministeriet har den 28. september 2023 sendt udkast til indsatsprogram for Danmarks Havstrategi II samt udpegnings af nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, Bælthavet, Øresund og Østersøen omkring Bornholm i offentlig høring.

Sund & Bælt takker for de fremsendte udkast og muligheden for at afgive høringssvar og har følgende bemærkninger:

Generelle bemærkninger

Sund & Bælt planlægger, bygger og drifter en række vigtige infrastrukturanlæg, som berører det marine område. Selskabet har i den rolle og med de opbyggede erfaringer med at optimere og følge samspillet mellem de etablerede anlæg og havmiljøet et ønske om på udvalgte områder at bidrage til, at det danske havstrategiarbejde og ikke mindst havstrategiens indsatsprogram er det stærke værktøj, som i en balance mellem ønsket effekt og proportionalitet kan bidrage til at opfylde Danmarks Havstrategis langsigtede målsætninger.

Sund & Bælt har i tidligere faser af det danske havstrategiarbejde været inddraget angående udformningen af mål og indsatser vedrørende de af havstrategiens deskriptorer, hvor samspillet med de marine infrastrukturanlæg er mest åbenlyst. Selskabet har derfor i det efterfølgende anført en række bemærkninger og anbefalinger vedrørende deskriptorerne D6 (Havbundens integritet), D7 (Hydrografiske ændringer), D8 (Forurenende stoffer) og D11 (Undervandsstøj) i udkast til opdateret indsatsprogram (2023).

De anførte bemærkninger omhandler såvel spørgsmål af mere principiel karakter som også mere detaljerede henvisninger. Selskabet håber, at vi herved kan bidrage konstruktivt til den endelige prioritering og konkretisering af de valgte indsatser.

Sund & Bælt konstaterer, at der ikke ses at være direkte overlap mellem planlagte infrastrukturprojekter og de foreslåede strengt beskyttede områder. Dog vil der kunne være naturgenopretningselementer ifm. infrastrukturprojekter, som vil kunne tænkes berørt af et eller flere af de foreslåede strengt beskyttede områder.

Sund & Bælts vigtigste opgave er at gøre det nemmere at være rejsende. Mere end 250.000 kunder benytter hver dag Sund & Bælts trafik anlæg, dvs. Storebæltsforbindelsen, Øresundsmotorvejen og Øresundsbanen med tilhørende stationer samt havnene i Odden, Ebeltoft, Spodsbjerg og Tårs. Sund & Bælt er et statsejet aktieselskab, der også gennemfører projekteringsarbejdet for en fast forbindelse over Femern Bælt med de tilhørende danske landanlæg. Koncernen ejer ligeledes BroBizz A/S, som tilbyder samlet elektronisk afregning for kørsel på betalingsveje i Skandinavien og Østrig.

Derfor har Sund & Bælt også enkelte bemærkninger til de foreslåede udpegede strengt beskyttede områder og metodikken i forbindelse med beskyttelsen.

Specifikke bemærkninger

D6 - Havbundens integritet

Vedrørende afsnit 9.9.2.2, hvor det anføres, at: "God miljøtilstand (D6C4) er opnået når tab af havbundstyper ikke overstiger den nye tærskelværdi for tab fastsat i EU. Miljømål 6.1, 6.6 og 6.8 tilsigter, at tærskelværdien skal fastsættes, og på baggrund heraf skal Danmark arbejde på at forbedre tilstanden."

Det forstås, at der i rekommandationerne fra TG SEABED i forbindelse med havstrategirammedirektivets Common Implementation Strategy tentativt arbejdes med tærskelværdier for tab på 2 % til yderligere kvalificering i forbindelse med miljømål 6.1. Det vil være ønskeligt, at der i dette arbejde såvel som ved indfrielse af miljømål 6.8 tages højde for, at havbunden, især i de dele af havområdet, som påvirkes af stærk strøm og bølger, ofte udgøres af en dynamisk mosaik af havbundstyper i langsigtet forandring. Vi anbefaler derfor, at opgørelsen af tab af havbund/havbundstyper foretages i dette nuancerede udviklingsperspektiv, hvor vores erfaring med inddragelsen af arealer i havet til etablering af ny transportinfrastruktur ikke nødvendigvis vil udgøre reelle tab eller en negativ påvirkning af havbundens integritet.

Sund & Bælt arbejder ud fra principper om 'building with nature', hvor inddragelsen af havbundsarealer til f.eks. etablering af sænketunneler typisk tillader en retablering af en tilsvarende havbundstype efter endt anlæg, eller en ny planlagt sammensætning af havbundstyper, som forventes at kunne styrke habitatsammensætningen og det lokale havmiljø. På lignende måde vil f.eks. etablering af brokonstruktioner, herunder bropiller, selv om disse enkeltvis lægger beslag på et mindre areal af havbund, typisk omkring fundamentet og i vandsøjlets fulde højde kunne tilføre et meget større areal hårdt substrat i havet, som i overvejende grad vil bidrage positivt til det lokale havmiljø.

Det anbefales derfor, at projektarbejdet, som iværksættes i forbindelse med Miljømål 6.8, ikke indsnævres til mere statiske betragtninger om tab af havbund/havbundstyper i forhold til en generelt fastlagt tærskelværdi, men at et Indsatsprogram for Danmarks Havstrategi i sin betragtning af og opgørelse af tabt havbund tager højde for, at en nuværende eksisterende havbundstype/habitattype kan erstattes af en anden, som har en væsentlig naturværdi og ofte bidrager positivt til det lokale havmiljø.

I historisk kontekst er mange hårde substrater som f.eks. stenrev blev opfisket og fjernet. Det vil betyde, at de dele af havbunden nu registreres som tilhørende andre habitatnaturtyper. Det vil synes uhensigtsmæssigt, hvis hensyn til denne ændrede habitatnatur vil udgøre en hindring for at retablere de oprindelige – og historisk set stærkt reducerede habitattyper tilknyttet hårde substrater. I tilfælde, hvor etablering af transportinfrastruktur kan bidrage til genopretningen af hårbundshabitater eller egentlige stenrev i farvandsområder med en kendt negativ påvirkning fra stenfiskeri, anbefales det ikke at se eller opføre disse forandringer på havbunden som tab eller forstyrrelser og dermed som en formel negativ påvirkning af Havbundens Integritet (D6).

I rekommandationerne fra TG SEABED i forbindelse med havstrategirammedirektivets Common Implementation Strategy angives i afsnit 4.5 Assessment period, at for vurdering af tab, bør alle nuværende og historiske tab, hvis muligt, medregnes. I dette arbejde lægges op til, at der medtages viden så langt tilbage som muligt, og som et minimum siden 1992.

Der opfordres til, at der i forbindelse med det videre arbejde i Indsatsprogram for Danmarks Havstrategi II vedrørende havbundens integritet etableres et samlet overblik over, hvor nye hårde substrater vil kunne genoprette en kendt historisk fjernelse af disse substrater og hvor og i hvilken udstrækning disse substrater med fordel også kan etableres andetsteds som et positivt bidrag til havbundens langsigtede integritet.

Etablering af transportinfrastruktur kan medføre en fysisk forstyrrelse af havbunden af kortere eller længere varighed. Det anbefales, at der i medfør af arbejdet med miljømål 6.1 og 6.8 skabes klarhed om, hvordan en tidsmæssig grænse mellem forstyrrelse og tab bedst skal vurderes, og at der i den sammenhæng ikke opgøres et tab, hvis havbunden i løbet af to planperioder (12 år) vurderes at være retableret i en tilstand, som bidrager positivt til den samlede mosaik af havbundstyper i området og til det lokale havmiljø.

Supplerende generel bemærkning til udpegede strengt beskyttede områder (”nye beskyttede havstrategiområder” afsnit 3.5.2. og 6.3.9.)

Med henvisning til ovenstående bemærkninger om havbundsforholdenes naturlige dynamik og udvikling, og at menneskeskabte strukturer såvel kan beskytte som bidrage positivt til havbundens samlede integritet, anbefales det, at der også indenfor de strengt beskyttede områder vil være mulighed for, i relation til transportinfrastrukturprojekter, at foretage en konkret sameksistensvurdering. Som det også er beskrevet ovenfor, vil der ofte i forbindelse med større infrastrukturprojekter kunne etableres et positivt samspil mellem infrastrukturprojektet og de overordnede målsætninger, som ligger til grund for etableringen af beskyttede havområder.

D7 – Hydrografiske ændringer

Vedrørende afsnit 9.10.1, Påvirkninger og ønsket miljøtilstand, anbefales det med henvisning til formuleringen ”de naturlige hydrografiske forhold er af afgørende betydning for de marine økosystemer” eksplicit at forklare og klarlægge deskriptorens dobbelte rolle som henholdsvis en primær foranderlig status deskriptor og en potentiel påvirkning. De hydrografiske forhold (historikken, den aktuelle ofte meget store variabilitet og den fortsatte naturlige forandring/udvikling) er primært at betragte som en vigtig og foranderlig status deskriptor, hvor samfundsaktiviteter og anlæg på land (land-hav fluksen) og på kysten/i havet potentielt kan påvirke hydrografien med afledte virkninger for havmiljøet.

Begrundet i hydrografiens primære og væsentlige naturlige foranderlighed, anbefales det prioriteret i indsatsprogrammet at øge kendskabet til og dokumentere en retvisende baseline for de hydrografiske regimer og forandringer såvel i de overordnede regionale som i de lokale danske farvandsområder/kystnære vandområder. En forbedret forståelse af og kendskab til baseline, hvor de nuværende eller beregnede gennemsnitlige hydrografiske forhold ikke som sådan kan tillægges en særlig kvalitet eller udgøre en tilstræbt målsætning, er nødvendig for på fyldestgørende måde at kunne vurdere den langsigtede betydning/væsentligheden af menneskabte påvirkninger af hydrografien, og om disse ses som negative eller positive for det marine økosystem/de kystnære vandområders tilstand, herunder for målsætningen om en god miljøtilstand i havområdet.

Da kystfarvandet ud til 1 sm fra kysten er omfattet af såvel vandrammedirektivet og havstrategidirektivet, anbefales det i havstrategiens indsatsplan at understrege, at de hydromorfologiske (data) kvalitetselementer og tilknyttede vurderinger i henhold til vandrammedirektivet skal

Kommenterede [CH1]: lidt uklart - én planperiode er 12 år mig bekendt, opdateres løbende hver 4. år, men her mener vi vel at det skal forstås som 24 år, eller hvad?

Kommenterede [MM2R1]: én planperiode ift. Havstrategien er 6 år.

inddrages og lægges til grund for vurderingen af kystfarvandets miljøtilstand i forhold til deskriptor 7 og betydningen heraf for havmiljøet i det samlede havområde.

Det kunne derudover med fordel i indsatsprogrammet gøres mere tydeligt, at det kan være vigtigt at have særskilt fokus på de lokale hydrografiske ændringer og de mulige såvel positive som negative virkninger på selve kysten, kystens naturområder og de samfundsmæssige interesser/værdier, som er knyttet til kystområdet.

Vedrørende afsnit 9.10.2, "Indsatsbehov"/9.10.2.1, "Påvirkning på marine økosystemer af permanente hydrografiske ændringer", og henvisningen deri til GAP-analysen: "på grund af manglende viden/det kan ikke udelukkes – at meget store anlægsprojekter, eller kumulative effekter fra mange små, potentielt kan have effekter, der strækker sig ud over et lokalt niveau og kan skabe hydrografiske ændringer, som kan være i konflikt med en god miljøtilstand i havområdet. Det anbefales i indsatsprogrammet tydeliggjort, at vurderingen af permanente hydrografiske ændringer såvel lokalt som regionalt forudsætter en retvisende baseline (som minimum >30 år), som tilvejebringer det nødvendige kendskab til hydrografiens dynamik, regimer og ændringer/trends på forskellig tidsskala. I et regionalt perspektiv vil effekten af specifikke lokale menneskeskabte påvirkninger af hydrografien oftest være meget små, ikke målbare og uden reel betydning for havmiljøets gode tilstand, da de med størrelsesordenen overlejres af den naturlige variabilitet og de naturlige langsigtede forandringer.

Det anbefales, at der specifikt i indsatsprogrammet peges på et behov for mere viden angående de historiske, aktuelle og fremtidige hydrografiske regimer og forandringer i de danske farvandsområder, og for analytisk viden om samspillet med de potentielle kumulative hydrografiske virkninger fra lokale projekter, med henblik på at belyse og afklare behovet for mulige dertil knyttede proportionale indsatser.

Vedrørende afsnit 9.10.3, Indsatser (af relevans for D7) til forbedring af miljøtilstanden: Indrapportering af hydrografiske ændringer (DK-HSII-12):

Det anbefales at være tilbageholdende med at udvikle generelle lave tærskelværdier for indberetningen af modellerede lokale og regionale hydrografiske ændringer, som i lyset af de udtalte hydrografiske dynamikker kun har teoretisk og ingen målbar eller reel betydning for havområdets benthiske og pelagiske habitater. Der bør alene være fokus på at indberette områder for markante lokale hydrografiske ændringer forårsaget af tab og forstyrrelser, og områder heraf, hvor der ud fra en konkret vurdering forventes at optræde målbare negative påvirkninger af de benthiske og pelagiske habitater (havstrategiens deskriptorer D1-Biodiversitet og D6-Havbundens Integritet).

D8 - Forurenende stoffer

Vedrørende afsnit 9.11.1, "Påvirkninger og ønsket tilstand"/GES (D8C1b):

Med henvisning til introduktionen af tærskelværdier fra HELCOM/OSPAR må det formodes, at forurenende stoffer med henblik på at undgå en konflikt med og ikke at være til hinder for GES og miljømål for D8 - skal håndteres på tre/fire forskellige måder afhængigt af om man er i:

1. Kystzone (EU stofflisten og de nationalspecifikke fastlagte stoffer)
2. Territorialfarvande (EU-stofflisten)
3. Udenfor 1 og 2. Hhv. OSPAR og HELCOM fastlagte stoffer

Det anbefales at indsatsplanen præciserer og vejleder om, hvordan man i miljøkonsekvensvurderinger og i ansøgninger om øvrige tilladelser, som oftest vedrører påvirkninger af flere af de nævnte farvandsområder, specifikt og ressourceeffektivt kan redegøre for påvirkninger og

vurdere en mulig konflikt med havstrategiens målsætninger og indsatser vedrørende D8, idet denne vurdering forudsætter og integrerer vurderinger som er særskilte og ligger uden for havstrategiens gyldighedsområde.

Vedrørende DK-HSII 31: Det antages, at der skal henvises til bekendtgørelse 796 i stedet for 798.

D11 – Undervandsstøj

Vedrørende Miljømål 11.2

I forbindelse med planlægning af støjende aktiviteter kan det være vanskeligt at vurdere eventuelle kumulative effekter pga. manglende viden om andre projekter. Et centralt register med rettidig indmeldingspligt for marine projekter – og andre relevante aktiviteter-, som vurderes at ville udsende undervandsstøj, primært impulslyd, vil kunne sikre en kvalificering af den kumulative vurdering (dvs. om der ses en samtidig udbredelse af belastende impulslyd over væsentlige dele af et havområde), og fremstår centralt for at kunne sikre eller opnå den ønskede gode miljøtilstand i havområdet.

Det anbefales at prioritere et samlet register hos en centralt placeret og kompetent myndighed, med pligt til for alle undersøgelser, anlægsaktiviteter m.m., som udleder impulsstøj, allerede i den indledende planlægningsfase (gerne 1 år før den støjende aktivitet) at redegøre for den planlagte støjende aktivitet og indberette og ansøge om en reservation til at kunne udsende impulsstøj (niveau, udbredelse og tid). Den kompetente myndighed skal gives som opgave og mandat at sikre planlægningen af de støjende aktiviteter og undgå en samtidig belastning af væsentlige dele (>20%) af et havområde, som vurderes at kunne have en langsigtet negativ effekt på populationsniveau for det marine dyreliv.

Vedrørende GES (D11C1) og Miljømål 11.4

I forbindelse med gennemførelse af seismiske forundersøgelser, hvor impulsstøj over grænseværdien for adfærdspåvirkning af marsvin strækker sig ind i et Natura 2000 område, er det set, at et kriterium anvendt af JNCC, hvor grænsen for adfærdspåvirkning i et habitat sættes til 20 % af habitatet på dagsbasis og 10 % på årsbasis, er anvendt på afgrænsede Natura 2000 områder i danske farvande.

Principperne i JNCC's kriterium om samtidig støjuddredelse anerkendes af den tekniske gruppe (TG) under havstrategirammedirektivet, men kriteriet synes som udgangspunkt kun egnet til vurderinger af påvirkningen af større habitatområder. I Danmark kunne dette være inddelingen af danske farvande i habitater for Nordsø-, Bælthavs- og Østersøpopulationen af marsvin, mens kriteriet ikke synes egnet til vurderinger for afgrænsede Natura 2000 områder, hvor marsvin indgår som en del af et bredere udpegningsgrundlag, medmindre udpegningsens geografiske afgrænsning er defineret specifikt på baggrund af marsvinenes unikke behov i et givet mindre havområde. Der er betydelig evidens for marsvins fleksible benyttelse af de danske farvande, hvor de optræder med varierende tætheder over året og mellem årene, primært betinget af fødeemnernes bevægelser, og at marsvin efter at have forladt et farvand pga. forbigående støj efter få timer vender tilbage til farvandet, når støjpåvirkningen ophører.

Det anbefales at havstrategiens indsatsprogram begrundes og understreges, at det for opfyldelsen af den gode miljøtilstand med hensyn til forekomst af impulsstøj(D11) centralt drejer sig om via planlægning af aktiviteter at undgå samtidig belastende impulsstøj i mere end 20 % af et af de tre nævnte overordnede danske havområder, og at indsatsprogrammet ikke forudser et

Kommenterede [FF3]: OBS! ER denne interne bemærkning fortsat relevant?

Kommenterede [MM4R3]: Ja - det er ikke en intern bemærkning. Miljøministeriet anvender det forkerte bekendtgørelsesnummer i udkastet til indsatsprogram

Kommenterede [CH5R3]: Fint, så foreslår jeg at vi omformulerer det som en klar anbefaling snarere end et spørgsmål.

begrundet eller proportionalt behov for samme 20 % målsætning for mindre havområder, herunder de dele af havområdet, som beskyttes særskilt med henvisning til Danmarks havstrategi.

Vedrørende GES (D11C1) og Miljømål 11.2 og 11.4

Anvendelse af den bedste tilgængelige teknik (BAT) kan begrænse en miljøbelastning og dermed bidrage til opnåelse af god miljøtilstand, og udstyr anvendt til en opgave bør i udgangspunktet være dimensioneret bedst muligt til den specifikke opgaveløsning. Særlige og mere vidtgående krav til BAT med henblik på at reducere miljøbelastningen, bør dog forbeholdes situationer, hvor en vurdering har vist, at det er nødvendigt for at overholde nogle specifikke krav i forbindelse med en tilladelse eller lign., men bør ikke automatisk kræves udrullet som standard overalt og med det samme. Der er tekniske og økonomiske hensyn og grænser for, hvor hurtigt udstyr til undersøgelser og anlægsarbejder kan tilpasses eller udskiftes. Det anbefales derfor, at indsatsprogrammet nuanceres i overensstemmelse hermed.

Sund & Bælt står naturligvis til rådighed i forhold til en uddybning af ovenstående synspunkter.

Venlig hilsen

Christina Berlin Hovmand
Direktør, Miljø og Myndighed

Tlf +45 26 31 43 13

chho@sbfdk

Til: MFVM MYN_Havstrategi (hav@mim.dk)
Fra: Gorm Petersen (gorm.petersen@danskoffshore.com)
Titel: Hørings svar vedrørende havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder
Sendt: 03-11-2023 09:25

Journal nr.: 2023 – 9290

Vedrørende: Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Hørings svar vedrørende havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Det er vurderingen fra EU Kommissionen, at der vil være et meget stort behov for CO₂- lagringskapacitet til håndtering af både dansk og europæisk CO₂ i fremtiden, hvis Paris-aftalens om maksimalt 1,5 graders temperaturstigning kunne opnås. Kommissionen har således vurderet, at der fra 2050 skal fanges og lagres 300 millioner tons CO₂ årligt i Europa. I den forbindelse forventes potentialet i den danske undergrund til at lagre CO₂, herunder i den danske del af Nordsøen, at skulle spille en meget væsentlig rolle.

Dansk Offshore skal i den forbindelse bemærke, at en udvidelse af de strengt beskyttede områder (fra 2028) i sagens natur vil kunne have en væsentlig negativ betydning for mulighederne for fremtidig etablering af rørledninger til transport af CO₂ til lagring i egnede reservoirer i den danske del af Nordsøen. For at kunne transportere og lagre meget store mængder CO₂ vil transport via rørledninger til lagringsstederne således på sigt kunne være en foretrukken løsning.

De allerede meddelte CO₂-lagringslicenser ligger geografisk placeret i umiddelbar nærhed af det i materialet angivne område G. Af høringsmaterialet er det dog uklart om område G ligger helt op til den norske grænse, således at en rørledning mellem den danske kyst og de fremtidige lagringssteder alene kan etableres ved at lave rørføring neden om område G. Dette vil i givet fald kunne besværliggøre etablering af en sådan rørledning og betyde en væsentlig fordyrelse af etableringen af fangst og lagring af CO₂ offshore i Danmark.

I den forbindelse er det vigtigt at fremhæve, at udpegningen af område G er politisk bestemt jf. aftale om havplan – men at det ligeledes i samme aftaletekst bemærkes, at ” Der skal fortsat være gode rammer for dem, der i øvrigt anvender havet i dag, herunder eksisterende energiproduktion, CO₂-lagring og ift. Danmarks internationale forpligtelser ift. sejladskorridorer og skibstrafik, så den internationale handel kan fortsætte som i dag”

Mvh
Gorm Boe Petersen
Dansk Offshore

Gorm Boe Petersen
Sekretariatschef/Head of Secretariat

+45 41199163
gorm.petersen@danskoffshore.dk

DANSK

OFFSHORE

Knabrostræde 30, 1. sal
DK-1210 København K
info@danskoffshore.dk
+45 3841 1880

Til:
Miljøministeriet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K
Att.: Caroline Mikkelsen
hav@mim.dk

Dato: 20. december 2023
Sagsnr.: 2023-013752

Høringsvar til havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (j.nr. 2023 – 9290)

Naturpark Lillebælt har stort fokus på at forbedre de marine natur- og miljøforhold i Lillebælt gennem lokale tiltag og samarbejder. Kolding, Fredericia og Middelfart kommuner samarbejder om Naturpark Lillebælt, hvor der bl.a. udføres fondsstøttede naturgenopretningsprojekter og formidling. Naturpark Lillebælt har opbygget et stærkt tværkommunalt samarbejde, som vurderes at kunne styrkes yderligere gennem samarbejde med Miljøstyrelsen m.fl. i den marine naturnationalpark i Lillebælt.

Naturpark Lillebælts marine areal (Bilag 1) har især betydning for marsvin, som er i generel nedgang. Sveegaard et al. (2018)¹ fandt dog en væsentlig forøget betydning af Nordlige Lillebælt samt Snævringen og Bredningen for Bælthavsbestanden. Disse kystvande omfatter både almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder samt trawlfrie zoner og ikke-beskyttede arealer. Områdeafgrænsningen for den marine naturnationalpark i Lillebælt er endnu ikke fastlagt. Af hensyn til de eksisterende samarbejder i Naturpark Lillebælt, vurderes det mest hensigtsmæssigt, at hele naturparkens marine afgrænsning inkluderes i den marine naturnationalpark. Herudover vil allerede beskyttede områder blive forbundet gennem fremtidige naturgenopretningstiltag.

- *Naturpark Lillebælt opfordrer til, at hele Naturpark Lillebælts marine areal omfattes af den marine naturnationalpark i Lillebælt.*
- *Naturpark Lillebælt opfordrer til, at der i forbindelse med arbejdet i den marine naturnationalpark bliver lavet en grundig redegørelse for effekterne af både klapning og råstofindvinding i området. Med henblik på at udfase aktiviteterne.*
- *Naturpark Lillebælt efterspørger, at der afsættes flere midler til forundersøgelser og anlæg af stenrev, biogene rev mv. som del af den kommende nationale strategi for marin naturgenopretning.*

¹ Sveegaard, S., Nabe-Nielsen, J. & Teilmann, J. 2018. Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 36 s. - Videnskabelig rapport nr. 284. <http://dce2.au.dk/pub/SR284.pdf>

Kasser Odde Flak er et revområde med høj naturværdi, som forbinder Vejle Fjord og Nordlige Lillebælt. Naturpark Lillebælt har fokus på marin naturgenopretning i dette område grundet en historik med omfattende stenfiskeri og en væsentligt større ålegræsudbredelse i området. Jf. Vejle Amts tidligere kortlægning (Bilag 2) ses det, at Kasser Odde Flak er karakteriseret ved stor udbredelse af stenrev og som gydeområde for silden. Historiske fangstopgørelser fra området viser et markant ålefiskeri.

Kasser Odde Flak vurderes at opfylde de faglige kriterier for marin habitatnatur, grundet flakkets store arealer med stenrev, muslingebanker og ålegræs. Der arbejdes for kortlægning af bundforholdene og øvrige forundersøgelser af området, men der er behov for flere midler til marine tiltag. Ud fra en økosystembaseret tilgang vurderes der at være et stort potentiale for marin naturgenopretning og beskyttelse af området, som samtidig vil forbedre det økologiske netværk af beskyttede havområder mellem den nordlige del af Lillebælt og Vejle Fjord samt de marine tiltag, som udføres her. Det vurderes, at Kasser Odde Flak opfylder udpegningskriterierne for streng beskyttelse, som fremgår af Havplanens aftaletekst.

- *Naturpark Lillebælt anbefaler, at Kasser Odde Flak udpeges som strengt beskyttet område som del af målsætningen om mindst 10% strengt beskyttet hav inden 2030.*

Nord for forslag til strengt beskyttet havstrategiområde T i Lillebælt ligger flakket Flækøjet. Flækøjet er en grund i Lillebælt bestående af revler, der ligger 4 meter under havoverfladen. Grunden ligger ud for Binderupbugten syd for Fænø og vest for Fønsskov og er en unik biotop i Lillebælt, som ligger midt i det strømmende vand. Flere der kender til området af forskere og dykkere betragter det da også som et helt specielt naturområde med høj grad af biodiversitet. Området ved Flækøjet er også kortlagt med den marine naturtype stenrev.

- *Naturpark Lillebælt anbefaler, at flakket Flækøjet også omfattes af forslag til strengt beskyttet havstrategiområde T i Lillebælt*

Naturpark Lillebælt støtter forbuddet mod bundslæbende fiskeri i Vejle Fjord jf. aftalegrundlaget for Havplanen. Nordlige Lillebælt er nedstrøms kystvandområde, hvor der dog fortsat pågår muslingeskrab ved bl.a. Kasser Odde Flak og Båring Vig. I de sydlige dele af Lillebælt er der ligeledes store områder, som påvirkes negativt af fiskeri med bundslæbende redskaber.

Muslingeskrab medfører væsentlig biologisk og fysisk/kemisk påvirkning af havbunden, hvor den biologiske reetableringstid er lang. Den økologiske tilstand for ålegræs er klassificeret som ringe i størstedelen af Lillebælt. Den økologiske tilstand for bentiske invertebrater er moderat-ringe i førnævnte kystvandområder. Muslingeskrabaktiviteten i Nordlige Lillebælt foregår kystnært (Bilag 3) og i områder med høj naturværdi., jf. Bilag 2. Derved er der risiko for, at muslingeskrabene sker inden for den målsatte dybdegrænse for ålegræs.

Vi er opmærksomme på, at der i det arbejde, der ligger til grund for udpegningen af beskyttede havstrategiområder står: Med havplansaftalen er det vurderet, at fiskeri med bundslæbende redskaber ikke kan foregå i de almindeligt beskyttede havstrategiområder. Fiskeri med bundslæbende redskaber (bund-trawl, bomtrawl, snurrevod, muslingeskrab m.v.) vil derfor blive forbudt. Øvrige typer af fiskeri vil

fortsat være tilladt, f.eks. fiskeri med pelagisk trawl og garn samt rekreativt fiskeri, da disse fiskerier ikke vurderes at skade områdernes integritet.

- *Naturpark Lillebælt vil opfordre til, at denne vurdering kommer til at gælde for hele Lillebælt, således fiskeri med bundslæbende redskaber vil være forbudt fra grænsen ved Æbleø til grænsen ved Ærø.*

Afgørelser om tilladelser i forbindelse med udledning af miljøfarlige forurenende (MFS) stoffer skal overordnet set bero på en helt konkret vurdering af påvirkningens betydelighed for vandområdets tilstand. Dette kræver dynamiske modelberegninger, som især for kystvande indebærer mange parametre med komplekse sammenhæng, og hvor datagrundlaget for vand, sediment og biota generelt er meget begrænset.

I den nyligt opdaterede vejledning om indsatsbekendtgørelsen fremgår det, at kompenserende tiltag eller afværgeforanstaltninger kan anvendes ift. opnå tilladelse til direkte udledninger. Der fremgår dog ikke noget tydeligt herom i vejledningen om udledning af visse forurenende stoffer.

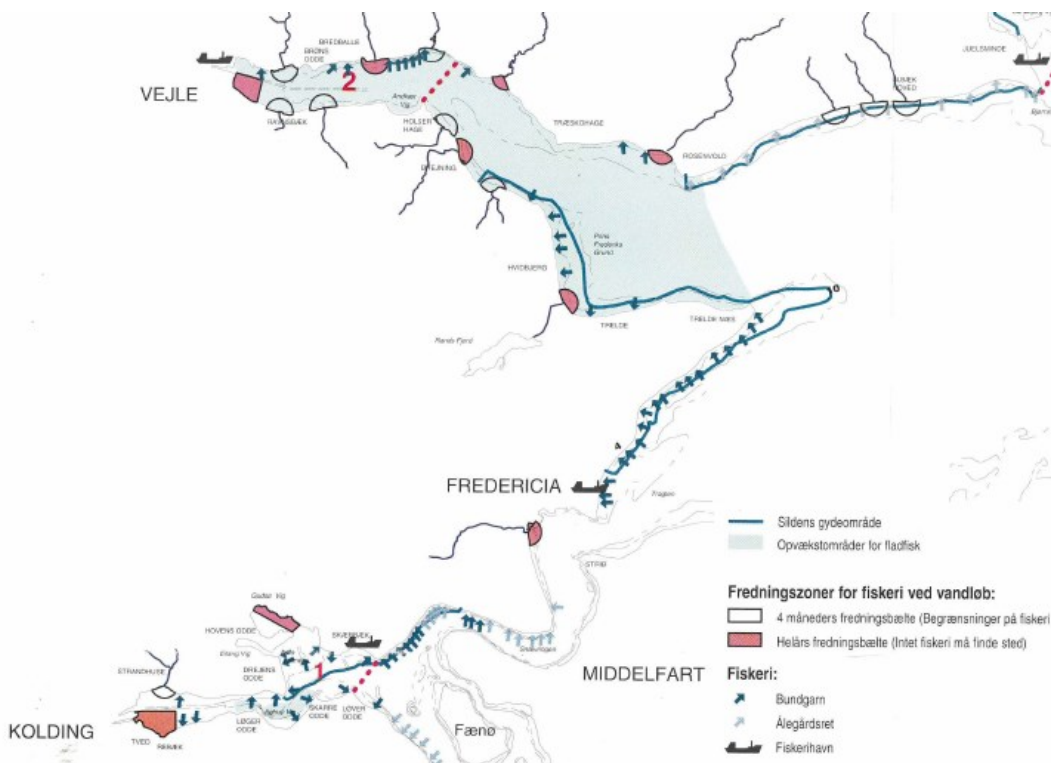
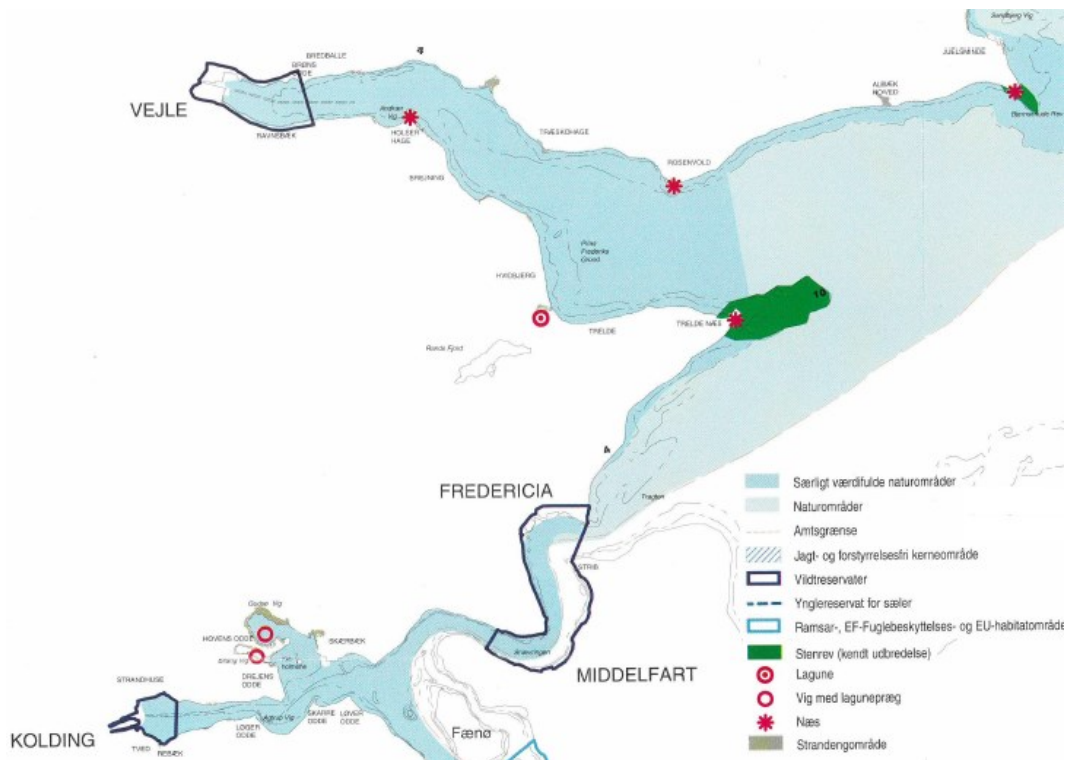
- *Naturpark Lillebælt opfordrer til, at NOVANA's overvågningsprogram af MFS intensiveres med henblik på, at sikre høj validitet af beregningsmodellerne og tilstandsvurderingerne.*
- *Naturpark Lillebælt anbefaler en tydeligere anvisning af muligheden for kompenserende tiltag og afværgeforanstaltninger, f.eks. i form af et virkemiddelkatalog for MFS ifm. direkte udledninger.*

Venlig hilsen Naturpark Lillebælt v Fredericia, Kolding og Middelfart Kommune.

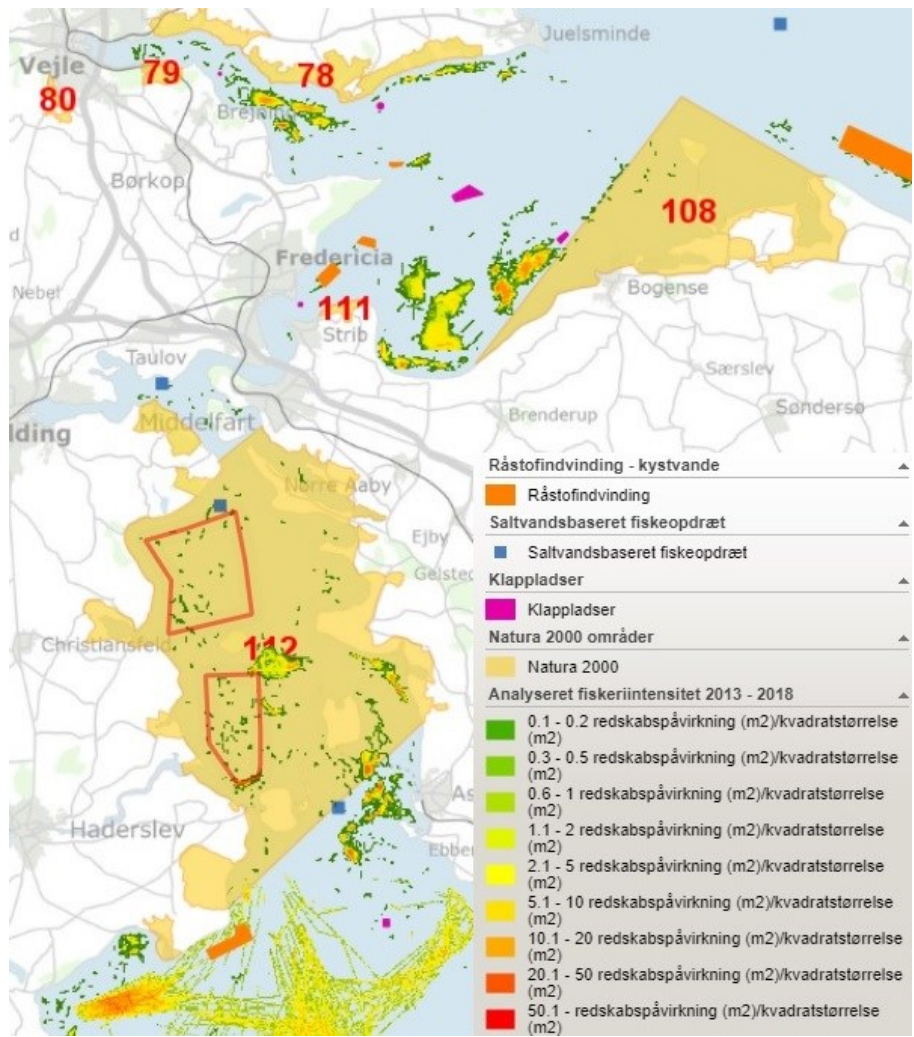
Bilag 1 - Naturpark Lillebælts områdeafgrænsning

Bilag 2 – Vejle Amts kortlægning af marine naturværdier (stenrev mv.) og fiskeri

Bilag 3 – Modificeret kort fra MiljøGIS af aktiviteterne og beskyttede områder i den nordlige del af Lillebælt.
 Obs. Fredericia Vildtreservat fremgår ikke på nedenstående figur.

Til: MFVM MYN_Havstrategi (hav@mim.dk)
Fra: Morten Mønnike-Hald (mom@rn.dk)
Titel: Journalnummer 2023 - 9290
Sendt: 29-09-2023 14:02

Tak for fremsendte høringsmaterialer.

Region Nordjylland, Jord og Vand har ingen bemærkninger.

Med venlig hilsen

Morten Mønnike-Hald | Sekretær
Direkte: 97 64 82 76 | Mobil: 21 30 42 82 | mom@rn.dk

Region Nordjylland | Regional Udvikling | Jord og Vand
Niels Bohrs Vej 30 | 9220 Aalborg Øst

[Her kan du læse om dine rettigheder, når regionen behandler oplysninger om dig](#)

Til: MFVM MYN_Havstrategi (hav@mim.dk)
Fra: Anne Villadsgaard (avi@kyst.dk)
Titel: KDI: 23/07442 - Vedr. høring om havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (MIM: 2023 - 9290)
Sendt: 19-12-2023 12:31
Bilag: Udkast til indsatsprogram_høringssvar KDI.pdf;

Til Miljøministeriet

Kystdirektoratet fremsender hermed høringssvar til havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder.

Kystdirektoratet har forslag til enkelte præciseringer og konsekvensrettelser i forlængelse af vores bemærkninger fra sidst. Disse er indsat direkte i dokumentet "Udkast til indsatsprogram" (13 stk.), som er vedhæftet.

Kystdirektoratet antager, at den seneste udvidelse af fuglebeskyttelsesområde nr. 113 ikke er indeholdt i det strengt beskyttede havstrategiområde A. Det kunne med fordel præciseres i teksten, at område A kun indeholder dele af fuglebeskyttelsesområde nr. 113.

Hvis ovenstående giver anledning til spørgsmål, er I velkomne til at kontakte os.

Med venlig hilsen

Anne Villadsgaard

Fuldmægtig | Kystzoneforvaltning
+45 91 33 84 25 | avi@kyst.dk

Miljøministeriet

Kystdirektoratet | Højbovej 1 | 7620 Lemvig | Tlf. +45 99 63 63 63 | kdi@kyst.dk | www.kyst.dk

Se Kystdirektoratets kortlægning af risiko for oversvømmelse og erosion frem til 2120

[Naturstyrelsens persondatapolitik](#)

Miljøministeriet
Departementet

Danmarks Havstrategi II Tredje del Indsatsprogram

2023

Udgiver: Miljøministeriet

Fotos:

Forside, Ritzau Scanpix / Lars Laursen

Indhold

1.	Ministerens forord	5
2.	Sammenfatning	7
3.	Indledning	10
3.1	Danmarks Havstrategi II	10
3.2	Indsatsprogrammet	11
4.	Metode	13
4.1	Hvad er en indsats?	13
4.2	Beskrivelse af indsatsbehov	13
4.3	Vurdering af indsatsernes effekt	14
5.	Brug af undtagelsesbestemmelser	16
6.	Interessentinddragelse	18
6.1	Udpegning af nye beskyttede havstrategiområder	18
7.	Regionalt samarbejde	19
7.1	Miljømål om regionalt samarbejde	20
8.	Havstrategi II-indsatser	22
8.1	Oversigt over indsatser	22
8.2	Tværgående indsatser	26
8.3	Beskyttede havstrategiområder	28
9.	Gennemgang af deskriptorer	30
9.1	D1 – Biodiversitet, fugle	30
9.2	D1 – Biodiversitet, pattedyr	38
9.3	D1 – Biodiversitet, fisk	46
9.4	D1 – Biodiversitet, pelagiske habitater	53
9.5	D2 – Ikke-hjemmehørende arter	57
9.6	D3 – Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande	62
9.7	D4 – Havets fødenet	67
9.8	D5 – Eutrofiering	72
9.9	D6 – Havbundens integritet	78
9.10	D7 – Hydrografiske ændringer	88
9.11	D8 – Forurenende stoffer	92
9.12	D8 – Akutte forureningshændelser	102
9.13	D9 – Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum	106
9.14	D10 – Marint affald	111
9.15	D11 – Undervandsstøj	121
10.	Samlet konklusion	128
11.	Socioøkonomiske konsekvenser af indsatser	133
11.1	Sammenfatning	133
11.2	Metode	133
11.3	Hvad er værdien af god miljøtilstand i havet?	133
11.4	De økonomiske effekter af indsatserne	135

12.	Klimaforandringer	136
12.1	Indsatsprogrammets relevans for klimaet	136
13.	Grænseoverskridende effekter	138
14.	Ordliste og definitioner	139

1. Ministerens forord

I Danmark er vi privilegerede. Vi bor i et land, hvor havet aldrig er mere end 50 kilometer væk, og hvor længden på vores kyststrækning kan måle sig med Italiens. Vores over tusinde små og større øer, mange fjorde og lange kyststrækning har brødfødt os og skabt forbindelse til omverdenen. Havet er derfor en uadskillelig del af det danske dna.

Vores nære forhold til havet forpligter. I mange år har vi betragtet havet som både en uendelig ressource og en losseplads, hvor havstrømmene tog alle problemer med sig væk. Den forståelse af havet har haft alvorlige konsekvenser.

Vores havmiljø er under pres. Af kvælstofudledninger, fiskeri med bundslæbende redskaber, miljøfarlige stoffer, invasive arter, plastikaffald, klimaforandringer og af mangel på områder, hvor livet under havoverfladen kan få ro til at være sig selv. Det er udfordringer, som er skabt af os mennesker, og som kun vi kan gøre noget ved.

Et sundt og robust havmiljø er vigtigt for biodiversiteten og sunde fiskebestande. Havet bidrager også i kampen mod klimaforandringer, fordi både makroalger, ålegræs og selve havbunden optager CO₂. Så jo bedre naturen i havet har det, des mere CO₂ optager det.

I juni 2023 indgik alle Folketingets partier en aftale om Danmarks Havplan, som både styrker naturbeskyttelsen af havet, udbygningen af vedvarende energi og en mere bæredygtig udvikling af fiskeriet.

Med dette indsatsprogram udpeges Danmarks første strengt beskyttede havområder. Seks procent af Danmarks samlede havareal udpeges som strengt beskyttet nu, mens i alt otte procent strengt beskyttet hav udpeges i 2028 og 10 pct. i 2030. I strengt beskyttede områder får naturen og dyrelivet fred – til gavn for biodiversitet og klima. Med de nye strengt beskyttede havområder og yderligere almindeligt beskyttede områder bliver 31,7 pct. af Danmarks havarealer beskyttet hav. Med dette indsatsprogram leveres dermed også et vigtigt bidrag til at leve op til EU's biodiversitetsstrategi og den globale biodiversitetsaftale (Kunming-Montreal-aftalen).

Dette indsatsprogram er en samlet beskrivelse af de allerede besluttede indsatser, der skal være med til at forbedre vores havmiljø og imødegå den globale biodiversitetskrise, som også gælder for livet omkring og under havoverfladen. Indsatsprogrammet adresserer de miljømål, som er fast i 2018, og indeholder ikke nye større initiativer.

Vi er i gang med at genetablere stenrev, og vi kommer til at etablere Danmarks første marine nationalparker med fokus på at genoprette havnaturen. Vi har implementeret EU's engangsplastdirektiv, som udfaser brugen af det engangspplast, der ofte ender i naturen og havmiljøet, og vi arbejder internationalt for en ny bindende FN-aftale om plastikforurening, som skal få sat en stopper for tilførslen af nyt plastikaffald til verdenshavene. Og så har regeringen og aftalepartierne bag *Klimaafale om grøn strøm og varme 2022* afsat 500 mio. kr. til en havnaturfond, som kommer til at iværksætte nye initiativer inden for naturgenopretning i havet og til at skabe viden om miljø- og natureffekterne af udbygningen af vindenergi på havet.

Derudover skal nogle af indsatserne gøre os klogere på havet. For selvom vi ved meget om havet og livet i det, er der stadig udfordringer for havmiljøet, som vi hverken kender det fulde omfang af – eller endnu ved, hvordan vi løser.

Vi løser ikke alle havets problemer med dette indsatsprogram. Det er et langt sejt træk. Derfor har vi også allerede blikket rettet mod de næste skridt til en bedre tilstand for vores havmiljø og -natur. Til gavn for livet i havet – og til glæde for både os og de kommende generationer.

Miljøministeriet, den 28. september 2023

Magnus Heunicke

2. Sammenfatning

Havstrategiens indsatsprogram beskriver de nationale initiativer, der bidrager til forbedring af havmiljøet. Indsatserne i dette indsatsprogram for Danmarks Havstrategi II gør en positiv forskel for havmiljøet og er et skridt på vejen til god miljøtilstand i havet.

EU's havstrategidirektiv fra 2008 og den danske havstrategilov fra 2010 er rammerne for, hvordan vi skal sikre et godt havmiljø i Danmark. Med havstrategidirektivet er Danmark forpligtet til at opnå eller opretholde god miljøtilstand i de danske havområder. God miljøtilstand defineres ud fra elleve såkaldte deskriptorer, som hver især beskriver et forhold, der påvirker eller beskriver havmiljøets tilstand. Deskriptorerne er biodiversitet, ikke-hjemmehørende arter, erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande, havets fødenet, næringsstofbelastning (kaldet eutrofiering), havbund, ændringer i havvandets fysiske og kemiske egenskaber (kaldet hydrografiske ændringer), forurenende stoffer (f.eks. kviksølv), forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, marint affald (f.eks. plastik og fiskeredskaber) og undervandsstøj. Se tabel 2.1.

Hvert 6. år skal Danmark i henhold til havstrategidirektivet udarbejde en ny havstrategi. Første del af Danmarks Havstrategi II beskriver den nuværende miljøtilstand i havet og sætter mål for den ønskede tilstand (tilstandsvurderingen). Den udkom i 2019 og blev fulgt op af et overvågningsprogram i 2020, som er anden del af havstrategien. Nærværende indsatsprogram er sidste og tredje del af Danmarks Havstrategi II, der gælder for perioden 2023-2027.

Tilstandsvurderingen fra 2019 viste, at der ikke er opnået en god miljøtilstand for alle kriterier i de danske havområder. De væsentligste faktorer i denne forbindelse er belastningen med næringsstoffer, fiskeri, ikke-hjemmehørende arter, miljøfarlige stoffer og undervandsstøj. Tilstandsvurderingen pegede også på et behov for mere viden, specielt vedrørende ikke-hjemmehørende arter, havbundspåvirkninger, marint affald og undervandsstøj. På den samlede baggrund blev der i tilstandsvurderingen opstillet 68 miljømål for de danske farvande. Nærværende indsatsprogram følger op på disse miljømål.

Havstrategiens indsatsprogram præsenterer alle nationale initiativer, der har en direkte eller indirekte positiv effekt på havmiljøet. Der er derudover iværksat en række indsatser, som er målrettet Danmarks arbejde med at opfylde havstrategiens mål om at opnå en god miljøtilstand i de danske havområder (såkaldte havstrategiindsatser). Indsatserne omfatter bl.a. nye beskyttede områder (fastlagt i Danmarks Havplan fra 2023), etablering af stenrev, marine nationalparker og en ny havnaturfond, som skal iværksætte nye indsatser de kommende år. De øvrige indsatser er iværksat med andre formål end god miljøtilstand i havet men bidrager direkte eller indirekte til at forbedre tilstanden i danske havområder. Det gælder f.eks. vandområdeplanerne 2021-2027, Natura 2000-planerne (2022-2027), udpegning af nye fuglebeskyttelsesområder (2021 og 2023) og implementeringen af EU's engangsplastdirektiv (2024). Se den fulde oversigt i Tabel 2.1.

Herudover indgår en række supplerende tiltag med fokus på vidensindsamling, forskning, overvågning, internationalt samarbejde m.m. De supplerende tiltag skal bidrage til grundlaget for Danmarks næste havstrategi for perioden 2024-2030. Heri skal tilstanden af havmiljøet igen vurderes, og der skal fastsættes nye miljømål og iværksættes indsatser for et bedre havmiljø.

Table 2.1 Væsentligste indsatser, der for hver deskriptor bidrager til et forbedret havmiljø. En fuld oversigt over indsatser findes i kapitel 8.

Deskriptor	Indsatser
Biodiversitet og Havets fødenet	<ul style="list-style-type: none"> • Udpegning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havområder • Genetablering af stenrev på seks lokaliteter i Danmark • Tredje generation af Natura 2000-planer • Vandområdeplaner 2021-2027 og landbrugsaftalen: Reduktion af udledninger af næringsstoffer for at opnå god økologisk tilstand i de danske kystvande • Vidensindsatser om bifangst af fugle, havpattedyr, hajer og rokker i det danske fiskeri
Ikke-hjemmehørende arter	<ul style="list-style-type: none"> • Tidlig påvisning af nye ikke-hjemmehørende arter • National strategi om skibsbegroning • Forekomst og spredningsveje for invasive arter i den danske del af Vadehavet
Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande	<ul style="list-style-type: none"> • EU's fælles fiskeripolitik • Muslinge- og Østerspolitikken • Genetablering af stenrev på seks lokaliteter i Danmark • Styrkelse af kystfiskerordningen
Næringsstofbelastning (eutrofiering)	<ul style="list-style-type: none"> • Vandområdeplaner 2021-2027 og landbrugsaftalen: Reduktion af udledninger af næringsstoffer for at opnå god økologisk tilstand i de danske kystvande • Forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-beskyttede arealer • Tiltrædelse til den reviderede Gøteborgprotokol (2019) og implementering af det reviderede NEC-direktiv (2018) • Reducering af udledning af urensset spildevand
Havbunden	<ul style="list-style-type: none"> • Udpegning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havområder • Genetablering af stenrev på seks lokaliteter i Danmark • Tredje generation af Natura 2000-planer • Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning) • Reducering af råstofzoner • Vandområdeplaner 2021-2027 og landbrugsaftalen: Reduktion af udledninger af næringsstoffer for at opnå god økologisk tilstand i de danske kystvande • Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen
Hydrografiske ændringer (ændringer i havets fysiske og kemiske egenskaber)	<ul style="list-style-type: none"> • Udvikling af database og vejledning til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelser af havbund ifm. anlægsprojekter • Integreret forvaltningsplan for Vadehavet med afsæt i Natura 2000- og vandområdeplaner samt havstrategien • Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen • Genetablering af stenrev på seks lokaliteter i Danmark • Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning)
Forurenende stoffer og Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum	<ul style="list-style-type: none"> • Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning) • Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) og Strategi for miljøfarlige stoffer • Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen samt opdateret bekendtgørelse om udledning af stoffer og materialer fra offshore olie- og gasanlæg • Oprensning af generationsforureninger • Reducering af udledning af urensset spildevand

Marint affald	<ul style="list-style-type: none"> • Implementering af engangsplastdirektivet • Implementering af plastikhandlingsplanen • Strandoprydningspuljen (4-årig tilskudspulje med fokus på lokale initiativer) • Udvidet krav om rapportering af tabte fiskeredskaber til også at omfatte fritidsfiskere • Opfiskning af spøgelsesnet i fx Limfjorden • Karakterisering af kilder til marint affald
<hr/>	
Undervandsstøj	<ul style="list-style-type: none"> • Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen • Støjreducerende tiltag ved minesprængninger • Udpegning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havområder

Indsatsprogrammet er udarbejdet i perioden 2020-2023 i et tværministerielt samarbejde mellem Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet, Erhvervsministeriet, Transportministeriet, Uddannelses- og Forskningsministeriet og Forsvarsministeriet under ledelse af Miljøministeriet.

Forud for fastlæggelsen af indsatsprogrammet er der foretaget en såkaldt gap-analyse. Gap-analysen viser, om eksisterende og allerede besluttede indsatser bringer Danmark i mål i forhold til at opnå en god miljøtilstand senest i 2030. Kun indsatser, som er besluttet inden 31. december 2021, er taget med i analysen, dvs. indsatser fra indsatsprogrammet fra 2017, som endnu ikke er gennemført, samt indsatser fra dette indsatsprogram med positiv påvirkning på havmiljøet, men som ikke er havstrategiindsatser, f.eks. vandområdeplanerne.

God miljøtilstand defineres ved, at havet er rent, sundt og produktivt, og at de marine økosystemer bevares samtidig med, at der sker en bæredygtig udnyttelse af havet. Dette udfoldes yderligere under hver af de elleve deskriptorer, som til sammen beskriver tilstanden i havets økosystem. Der er for alle deskriptorer identificeret et eller flere indsatsbehov i gap-analysen. På de områder, hvor gap-analysen konkluderer, at gennemførte og igangsatte indsatser ikke er tilstrækkelige til at opnå miljømålene og en god miljøtilstand, er der iværksat nye indsatser.

Det vurderes, at hovedparten af de miljømål, som blev fastlagt i 2019, er opnået, mens der er større usikkerhed for opnåelse af en god miljøtilstand. På enkelte områder forventes en god miljøtilstand opnået, mens der for de resterende enten ikke forventes opnåelse, ikke er sikkerhed for opnåelse, eller at det ikke er muligt at vurdere. En tabeloversigt over konklusioner kan findes i kapitel 10.

Der er mange faktorer, som påvirker muligheden for at opnå en god miljøtilstand. Herunder også faktorer, som Danmark ikke egenhændigt kan gøre noget ved, fx tilførslen af plastaffald med havstrømmene fra andre lande og langsom omsætning af tidligere tiders næringsstofbelastning. Derfor gøres der under deskriptorerne for ikke-hjemmehørende arter, næringsstofbelastning (eutrofiering), forurenende stoffer, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum og marint affald brug af undtagelsen om udefrakommende påvirkninger og undtagelsen om naturlig forsinkelse af forbedring. Det betyder, at det ikke på nuværende tidspunkt er muligt for Danmark at opnå god miljøtilstand på disse områder.

3. Indledning

Med EU's havstrategidirektiv fra 2008 og den danske havstrategilov fra 2010 blev rammerne fastlagt for, hvordan god miljøtilstand i havet opnås og opretholdes.

Direktivet bygger på en økosystembaseret tilgang. Det betyder bl.a., at forvaltningen af havet skal tilrettelægges ud fra en helhedsbetragtning, hvor alle dele af økosystemerne og alle påvirkninger, også fra menneskelige aktiviteter, skal indgå. Direktivet sigter mod en bæredygtig balance mellem beskyttelse og benyttelse, idet det samlede pres fra menneskelige aktiviteter skal være foreneligt med opnåelsen af en god miljøtilstand, samtidig med at en bæredygtig udnyttelse af havets goder og ydelser skal være mulig. Direktivet er et rammedirektiv, som skal skabe sammenhæng mellem de forskellige politikker, aftaler og lovgivningsmæssige foranstaltninger, der har indvirkning på havmiljøet, og skal sikre, at der opnås størst mulig synergi og effekt i forhold til beskyttelsen af havmiljøet. Kriterier og metodiske standarder for god miljøtilstand blev fastlagt i GES-afgørelsen (Kommissionsafgørelse 2017/848)¹ fra 2017.

Hvert 6. år skal Danmark i henhold til havstrategidirektivet udarbejde en ny havstrategi for at opnå eller opretholde god miljøtilstand i havet. Første del af Danmarks Havstrategi II, som beskriver den nuværende miljøtilstand og sætter mål for den ønskede tilstand, udkom i 2019 (Miljø- og Fødevareministeriet, 2019) og blev fulgt op af havstrategiens anden del: et overvågningsprogram i 2020 (Miljøstyrelsen, 2020). Sidste og tredje del af Danmarks Havstrategi II er nærværende indsatsprogram. Indsatsprogrammet er forsinket på grund af de politiske forhandlinger om Danmarks havplan, der blev afsluttet i juni 2023.

3.1 Danmarks Havstrategi II

Første del af Danmarks Havstrategi II fra 2019 gav et 360 graders eftersyn af tilstanden i de danske havområder og viste, at en række faktorer er medvirkende til, at der ikke er opnået en god miljøtilstand i alle danske havområder. De vigtigste faktorer er belastningen med næringsstoffer, fiskeri, ikke-hjemmehørende arter, miljøfarlige stoffer og undervandsstøj. Første del af Danmarks Havstrategi II pegede også på et behov for mere viden på en række områder, specielt vedrørende ikke-hjemmehørende arter, havbundspåvirkninger, marint affald og undervandsstøj. Samlet set blev der i forbindelse med tilstandsvurderingen opstillet 68 miljømål for de danske farvande (bilag 1). Se faktaboksen nedenfor for en nærmere forklaring af, hvad miljømål er.

Anden del af Danmarks Havstrategi II, havstrategiens overvågningsprogram, fra 2020 skal sikre, at der løbende skaffes den fornødne viden om tilstanden i havmiljøet i forhold til de opstillede miljømål.

Nærværende indsatsprogram bygger oven på indsatsprogrammet til Danmarks Havstrategi I fra 2017. Det foregående indsatsprogram omfattede en række eksisterende og nye indsatser, hvoraf hovedparten er gennemført. Det har bidraget positivt til havmiljøet. Nærværende indsatsprogram viderefører endnu ikke gennemførte indsatser fra Havstrategi I og iværksætter nye miljøforbedrende indsatser.

¹ Kommissionens afgørelse (EU) 2017/848 af 17. maj 2017 om fastlæggelse af kriterier og metodiske standarder for god miljøtilstand i havområder samt specifikationer og standardmetoder for overvågning og vurdering og om ophævelse af afgørelse 2010/477/EU (EØS-relevant tekst)

Faktaboks – Definitioner og termer i havstrategien

Deskriptor: En deskriptor er et forhold, der påvirker eller beskriver havmiljøets tilstand. De 11 deskriptorer i havstrategien er biodiversitet, ikke-hjemmehørende arter, erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande, havets fødenet, næringsstofbelastning (kaldet eutrofiering), havbund, ændringer i havvands fysiske og kemiske egenskaber (kaldet hydrografiske ændringer), forurenende stoffer (f.eks. kviksølv), forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, marint affald (f.eks. plastik og fiskeredskaber) og undervandsstøj.

GES: GES står for Good Environmental Status, dvs. god miljøtilstand. Et eksempel på GES for deskriptoren vedrørende ikke-hjemmehørende arter i havet er "Indførslen af ikke-hjemmehørende arter via menneskelige aktiviteter er minimeret og så vidt muligt reduceret til nul." For at kunne afgøre, om GES/god miljøtilstand er opnået, anvendes tærskelværdier, der løbende fastsættes for de enkelte kriterier under hver GES-beskrivelse. Indsatsprogrammet tager udgangspunkt i de GES-beskrivelser (og dermed de tærskelværdier), som indgik i havstrategiens første del, der blev offentliggjort i 2019.

Miljømål: For hver deskriptor er opstillet en række nationalt fastsatte miljømål. Målene kan være konkrete beskrivelser af en ønsket miljøtilstand, eller de kan være operationelle mål med fokus på behovet for ny viden. Et eksempel på et miljømål for deskriptoren vedrørende forurenende stoffer i havet er "Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases." Et eksempel på et operationelt miljømål for deskriptoren vedrørende havets fødenet er "Miljøministeriet bidrager til regional videns- og metodeudvikling vedrørende havets fødenet."

3.2 Indsatsprogrammet

Havstrategiens indsatsprogram præsenterer de nationale initiativer, der har en direkte eller indirekte positiv effekt på havmiljøet. Mange af initiativerne er besluttet i andre sammenhænge, f.eks. tredje generation af vandområdeplaner, Natura 2000-planer, udpegning af nye fuglebeskyttelsesområder og implementering af EU's engangsplastdirektiv. Hertil kommer nye besluttede indsatser – såkaldte havstrategiindsatser.

Statslige, regionale og kommunale myndigheder er i deres forvaltning bundet af indsatsprogrammet og de miljømål, som fastsættes i forbindelse med tilstandsvurderingen². Forsvarsaktiviteter er imidlertid ikke omfattet af havstrategiloven. Det forudsættes dog, at Forsvarsministeriet så vidt *det er rimeligt og praktisk muligt* vil sikre, at forsvarsaktiviteter gennemføres på en måde, der er forenelig med lovens målsætning om god miljøtilstand³.

For at afdække behovet for nye indsatser er der gennemført en gap-analyse. Analysens udgangspunkt er et 'business as usual'-scenarie (baseline) uden nye indsatser. I analysen beskrives den forventede miljøtilstand i 2030 og dette sammenholdes med de opstillede nationale miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand. På denne måde undersøger gap-analysen, hvorvidt eksisterende indsatser er tilstrækkelige til at nå i mål med de nationale miljømål og om det er muligt at opnå en god miljøtilstand, dvs. om der er et indsatsbehov (et *gap*). Gap-analysen konkluderer, at der for alle havstrategiens 11 deskriptorer er et indsatsbehov. For nogle deskriptorer er der dog usikkerhed om effekten af de eksisterende indsatser. For andre deskriptorer mangler der viden. En række enkeltstående miljømål og GES-beskrivelser forventes at kunne blive opnået i 2030 uden yderligere indsatser.

I hvilket omfang der er opnået god miljøtilstand angives på baggrund af en række både primære og sekundære kriterier, som er fastlagt i 'GES-afgørelsen'. Primære kriterier anvendes

² Havstrategiloven § 18.

³ Havstrategiloven § 2, stk. 3.

til at sikre overensstemmelse i hele EU. Sekundære kriterier kan anvendes som supplement til dette, eller når der er risiko for, at havmiljøet ikke opnår eller bevarer en god miljøtilstand. Hver medlemsstat træffer som udgangspunkt beslutning om anvendelsen af et sekundært kriterium. Hovedparten af de sekundære kriterier behandles i tilstandsvurderingen og derfor også her i indsatsprogrammet. Der er dog tilfælde, hvor der ikke er miljømål knyttet til sekundære kriterier.

På baggrund af indsatsbehovet vurderet i gap-analysen er der planlagt nye indsatser for alle deskriptorer. Planlægningen og udvælgelsen af indsatser er sket i samarbejde med interessenter og myndigheder, og det samlede resultat præsenteres i dette indsatsprogram. Fokus har været på at iværksætte omkostningseffektive indsatser relateret til de miljømål, der ikke forventes opnået med de eksisterende indsatser.

Samlet set forventes indsatsprogrammet at have en positiv effekt på tilstanden i Danmarks havområder og at bidrage til at opnå god miljøtilstand.

Indsatsprogrammet er udarbejdet i perioden 2020-2023 i et tværministerielt samarbejde mellem Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet, Erhvervsministeriet, Transportministeriet, Uddannelses- og Forskningsministeriet og Forsvarsministeriet under ledelse af Miljøministeriet. Udarbejdelsen har taget udgangspunkt i EU-Kommissionens vejledning for udarbejdelse af indsatsprogrammer under havstrategidirektivet⁴.

⁴ Programmes of measures (Articles 13 & 18) and Exceptions (Article 14) under the Marine Strategy Framework Directive, Recommendations for implementation and reporting for the Article 17 updates in the 2nd cycle, MSFD GUIDANCE DOCUMENT 10 (UPDATE), JUNE 2020

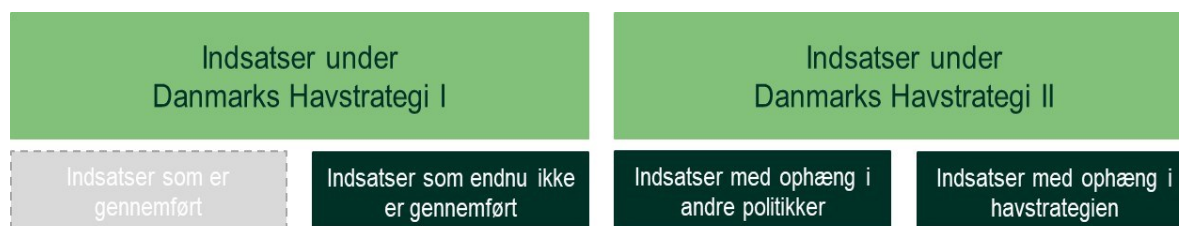
4. Metode

I dette kapitel beskrives arbejdet med udformningen af indsatsprogrammet – fra analyse af behovet for indsatser, over indsamling af idéer til nye indsatser til analyse af den samlede effekt af de besluttede indsatser.

4.1 Hvad er en indsats?

Indsatser defineres som ethvert initiativ, der på nationalt, regionalt, europæisk eller internationalt plan bidrager til opnåelsen eller opretholdelsen af god miljøtilstand i havet. Det kan være initiativer, der begrænser presfaktorer (f.eks. regulering af udledninger, oplysningskampagner eller økonomiske incitamenter) eller initiativer, der direkte forbedrer havmiljøet (f.eks. genopretning af habitater). Havstrategidirektivets bilag VI beskriver forskellige typer af indsatser⁵.

Dette indsatsprogram under Danmarks Havstrategi II består af indsatser under Danmarks Havstrategi I, som endnu ikke er fuldt gennemført samt nye indsatser. De nye indsatser har enten direkte ophæng i havstrategien eller i besluttede politikker uden for havstrategi-arbejdet men med positiv effekt på havmiljøet, f.eks. EU's engangsplastdirektiv og REACH-forordningen. Dertil kommer supplerende tiltag, der understøtter arbejdet med forbedring af havmiljøet, f.eks. forskning, vidensindsamling, kortlægning og overvågning.

I indsatsprogrammet er der udelukkende medtaget indsatser, som helt eller delvist er forankret i statslige myndigheder. Lokale, kommunale og regionale initiativer kan også have en væsentlig positiv betydning for havmiljøet lokalt. Det gælder f.eks. lokale initiativer til genopretning af stenrev eller indsamling af affald på strande. Disse indsatser indgår dog ikke i indsatsprogrammet.

4.2 Beskrivelse af indsatsbehov

For at afdække behovet for indsatser til forbedring af havmiljøet er der gennemført en såkaldt gap-analyse, hvor den forventede miljøtilstand i 2030 på baggrund af det nuværende indsatsniveau er sammenholdt med de nationalt opstillede miljømål og definitioner af en god miljøtilstand. Danmarks miljømål er fastsat i 2019 i forbindelse med udarbejdelsen af tilstandsvurderingen. Miljømål skal, jf. havstrategidirektivet, sigte imod opnåelsen af god miljøtilstand. Se faktaboks i kapitel 4.

Gap-analysen tager udgangspunkt i indsatser under Danmarks Havstrategi I, som endnu ikke er gennemført, og indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har ophæng i andre politikker. Kun indsatser, som er besluttet inden 31/12-2021 er medtaget. Derfor er bl.a. vandområdeplanerne for 2022-27, Natura 2000-planer samt projekter under Hav-, Fiskeri- og Akvakulturudviklingsprogrammet 2021-2027 ikke inddraget i gap-analysen.

⁵ Europa-Parlamentets og Rådets Direktiv 2008/56/EF af 17. juni 2008 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets havmiljøpolitiske foranstaltninger (havstrategirammedirektivet) (EØS-relevant tekst)

Gap-analysens udgangspunkt er et business-as-usual-scenarie, der beskriver miljøtilstanden i havet, hvis der ikke implementeres yderligere indsatser. Ovenpå dette gennemføres en analyse af, hvordan miljøtilstanden vil være i 2030, hvis alle indsatser uden for havstrategien gennemføres. Denne miljøtilstand sammenholdes med de opstillede miljømål og god miljøtilstand (GES) i 2030⁶.

Gap-analysen består af følgende fem elementer:

1. Fremskrivning af menneskelige aktiviteter til 2030.
2. Udarbejdelse af business-as-usual-scenarie (baseline), som på baggrund af fremskrivningen af menneskelige aktiviteter beskriver miljøtilstanden i 2030. Her er der ikke taget højde for effekten af indsatser uden for havstrategien (eller havstrategiindsatser).
3. Identifikation af indsatser uden for havstrategien.
4. Beskrivelse af miljøtilstanden i 2030, hvor der er taget højde for effekten af indsatser uden for havstrategien.
5. Beskrivelse af forskellen mellem den forventede miljøtilstand i 2030 og de politisk besluttede miljømål samt GES med det formål at undersøge indsatsbehovet som skal dækkes af havstrategien.

DCE og DTU Aqua har bidraget til fremskrivningen af de menneskelige aktiviteter og den forventede miljøtilstand i 2030 (trin 1 og 2)⁷. Heri har de så vidt muligt taget højde for de forventede effekter af klimaforandringer.

En række enkeltstående miljømål og GES-beskrivelser forventes at kunne blive opnået i 2030 uden yderligere indsatser. Men for alle deskriptorer er der identificeret et eller flere indsatsbehov i gap-analysen. For nogle deskriptorer er der dog kun tale om et muligt indsatsbehov, da der for visse af miljømålene og GES-beskrivelserne er store usikkerheder forbundet med opnåelse i 2030, eller da opnåelsen ikke kan vurderes.

For visse deskriptorer er der behov for mere viden for at kunne vurdere, om der er behov for yderligere indsatser. Vidensbehovet gælder f.eks. bifangst af fugle og havpattedyr (D1), havets fødenet (D4), negative effekter af akutte forureningshændelser for fugle (D8), effekter af mikroplast i havmiljøet (D10) og påvirkningen af undervandsstøj på populationsniveau (D11).

4.3 Vurdering af indsatsernes effekt

I kapitel 10 er der for hver deskriptor gennemført en analyse af, om det forventes muligt at nå de opstillede miljømål og opnå god miljøtilstand inden 2030. Analyserne er foretaget med udgangspunkt i gap-analysens status quo. Det er herefter vurderet, om det med yderligere indsatser, som enten er iværksat fra 2022 og frem, eller om det med nye planlagte indsatser er muligt at opnå miljømål og god miljøtilstand. Derfor bruges samme reference (år 2030) som i gap-analysen. Analysernes konklusioner falder i fire kategorier (**Tabel 4.1**).

⁶ Gap-analysen er inspireret af metoden benyttet i HELCOMs SOM-projekt (HELCOM, 2021), hvor formålet var at undersøge tilstrækkeligheden af HELCOMs eksisterende indsatser frem mod 2030.

⁷ Jakobsen et al., 2021. GAP-analyse: Fremskrivning af menneskelige aktiviteter og presfaktorer. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. <http://dce2.au.dk/pub/TR201.pdf>

Table 4.1 De fire typer af konklusioner, som benyttes i analysen, samt en forklaring af i hvilke situationer de benyttes.

Konklusioner	Forklaring
Det er overvejende sandsynligt, at miljømål og/eller GES nås i 2030.	Det <u>forventes</u> , at miljømål og/eller GES nås senest i 2030 ved gennemførelse af indsatserne under Danmarks Havstrategi II.
Det er muligt, men dog forbundet med stor usikkerhed, at miljømål og/eller GES nås i 2030.	Der er ikke sikkerhed for, at miljømål og/eller GES kan nås. Det gælder f.eks. miljømål, hvor indsatserne adresserer de udpegede presfaktorer, men hvor det er usikkert, om indsatserne er tilstrækkelige til at nå målet. Det gælder ligeledes GES-beskrivelser, hvor det er usikkert, om indsatserne vil være tilstrækkelige til at nå målet, og hvor der endnu ikke foreligger tærskelværdier.
Det er overvejende sandsynligt, at miljømål og/eller GES ikke nås i 2030.	Det er <u>ikke forventningen</u> , at miljømål og/eller GES nås senest i 2030 ved gennemførelse af indsatserne under Danmarks Havstrategi II. Det betyder, at der for disse miljømål og/eller GES-beskrivelser vurderes at være et indsatsbehov, som skal adresseres i Danmarks Havstrategi III.
Det <u>kan ikke vurderes</u> , om miljømål og/eller GES kan nås i 2030.	Denne konklusion benyttes, når det ikke er muligt at gennemføre en vurdering. Det kan f.eks. skyldes manglende data eller videnskabeligt grundlag.

4.3.1 Tærskelværdier

Som led i implementeringen af EU's havstrategidirektiv er medlemsstaterne forpligtede til at udarbejde kvantitative tærskelværdier, der definerer god miljøtilstand i havet. Størstedelen af tærskelværdierne skal udarbejdes i de regionale havkonventioner (OSPAR og HELCOM), mens de resterende fastsættes i EU. Tærskelværdierne fastsætter grænsen for, hvornår god miljøtilstand kan siges at være opnået og udgør dermed grundlaget for tilstandsvurderinger og miljømål. I indsatsprogrammet vurderes opnåelse af god miljøtilstand og miljømål ud fra, hvordan tilstanden var i 2019, hvor seneste tilstandsvurdering er offentliggjort. Det vil sige, at vurderingen i indsatsprogrammet foretages ud fra de beskrivelser og tærskelværdier, som blev fastsat i 2019.

For mange deskriptorer var der i 2019 ikke fastsat tærskelværdier. Det er derfor i mange tilfælde vanskeligt at vurdere, om det vil være muligt at opnå god miljøtilstand senest i 2030. I disse tilfælde vurderes det, om den forventede miljøtilstand efter gennemførelse af indsatserne forventes at være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand.

5. Brug af undtagelsesbestemmelser

En medlemsstat kan i henhold til havstrategidirektivets artikel 14 udpege tilfælde inden for sine havområder, hvor miljømål eller god miljøtilstand (GES) af en af de angivne grunde i artiklen ikke kan opnås i alle henseender eller ikke kan opfyldes inden for den fastsatte tidsfrist ved foranstaltninger truffet af denne medlemsstat. Disse grunde kan være:

- a) Handlinger eller undladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for,
- b) naturlige årsager,
- c) force majeure,
- d) ændringer eller forandringer af havområdets fysiske karakteristika på grund af foranstaltninger truffet af hensyn til overordnede samfundsinteresser, der tillægges større vægt end de negative miljøpåvirkninger, herunder eventuelle grænseoverskridende påvirkninger, eller
- e) naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen.

Direktivets artikel 14 specificerer yderligere, hvilke krav medlemsstaten skal overholde ved anvendelsen af en undtagelse. F.eks. skal der laves ad hoc-foranstaltninger, og medlemsstaten skal se på følgerne for andre medlemsstater.

I nærværende indsatsprogram er der gjort brug af undtagelser, hvor manglende opnåelse af god miljøtilstand skyldes udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) eller naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e). Dette er tilfældet for følgende fem deskriptorer:

Ikke-hjemmehørende arter

Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand på dette punkt. Det skyldes den intense internationale skibstrafik i de danske havområder, som indfører ikke-hjemmehørende arter med ballastvand og skibsbegroning. Der vil derfor blive gjort brug af undtagelsen om udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a).

Næringsstofbelastning (eutrofiering)

Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand for så vidt angår eutrofiering pga. fortsat høje tilførsler af næringsstoffer til de danske farvande fra omkringliggende havområder. Derudover bidrager betydelige puljer af ophobede næringsstoffer i de marine økosystemer, udledt og akkumuleret over de sidste mange årtier ved resuspension, til årligt tilbagevendende eutrofieringsproblemer såsom iltsvind. Først når de interne puljer af overskydende næringsstoffer er omsat, transporteret ud af de danske havområder med havstrømme eller begravet mere eller mindre permanent i havbunden, er det muligt at opnå en god miljøtilstand. Der vil derfor blive gjort brug af undtagelserne om henholdsvis udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) og naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e).

Forurenende stoffer

Danmark kan ikke opnå en god miljøtilstand for så vidt angår forurenende stoffer, specifikt for stofferne PBDE og kviksølv samt for biologiske effekter hos havsnegle. Det skyldes dels, at stofferne nedbrydes meget langsomt i miljøet, og dels at der fortsat er en tilførsel af disse stoffer via en række kilder, som blandt andet kommer fra andre lande. Der vil derfor blive gjort brug af undtagelserne om henholdsvis udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) og naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e).

Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum

Danmark kan ikke opnå en god miljøtilstand for så vidt angår forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, det gælder specifikt for dioxiner og PCB'er. Det skyldes dels, at stofferne nedbrydes meget langsomt i miljøet, og dels at der fortsat er en tilførsel af disse stoffer via en række kilder som blandt andet også kommer fra andre lande. Der vil derfor blive gjort brug af undtagelserne om henholdsvis udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) og naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e).

Marint affald

Manglende opnåelse af god miljøtilstand i forhold til marint affald skyldes, at allerede udledt plast vurderes at vil være adskillige hundrede år om at blive nedbrudt i havmiljøet. Derudover skyldes den manglende opnåelse af god miljøtilstand også en grænseoverskridende tilførsel af affald, som via havstrømme bliver transporteret til de danske kyster ud mod Nordsøen. Der vil derfor blive gjort brug af undtagelserne om henholdsvis udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a) og naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e).

Tabel 5.1 er en oversigt over de deskriptorer, hvor et eller flere kriterier er omfattet af en undtagelse for opnåelse af god miljøtilstand inden 2030. For de enkelte deskriptorer uddybes i kapitel 9.

Tabel 5.1 Deskriptorer, hvor et eller flere kriterier er omfattet af en undtagelse.

	Undtagelse om udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a)	Undtagelse om naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e)
Ikke-hjemmehørende arter	X	
Næringsstofbelastning (eutrofiering)	X	X
Forurenende stoffer	X	X
Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum	X	X
Marint affald	X	X

Det er ikke muligt at anvende en undtagelsesbestemmelse som følge af manglende viden. For de fleste deskriptorer mangler der dog desværre i større eller mindre grad viden om f.eks. tilstanden, kilder og effekter. Viden om disse forhold er en forudsætning for at beslutte relevante indsatser.

I de enkelte kapitler er det angivet, hvilken viden der mangler, og hvad der gøres for at opnå denne.

6. Interessentinddragelse

Miljøministeriet har haft dialog med interessenter under udarbejdelsen af indsatsprogrammet. I forhold til udpegning af beskyttede havstrategiområder har der været en særskilt interesseinddragelse af både relevante sektorministerier og interesseorganisationer.

Teknologirådet afholdt en konference den 23.-26. oktober 2020, hvor et borgerpanel diskuterede udfordringerne for det danske havmiljø og præsenterede en række anbefalinger. Borgerpanelets anbefalinger har indgået i den samlede pulje af forslag til indsatser. Derudover har Miljøministeriet inddraget interessenter i udviklingen af nye indsatser til indsatsprogrammet, bl.a. en workshop den 25. juni 2021. Workshoppen samlede 38 deltagere fra 20 forskellige interesseorganisationer, universiteter og museer. Formålet med workshoppen var at bringe interessenternes erfaring og viden i spil og få forslag til indsatser på bordet. Alle forslag blev diskuteret af workshoppens deltagere med udgangspunkt i dels indsatsernes effekt på havmiljøet og dels de samfundsmæssige og erhvervsmæssige konsekvenser. Alle forslag har efterfølgende indgået i den samlede pulje af forslag til indsatser, som efterfølgende er blevet nærmere undersøgt med hensyn til faglig relevans og samspil med andre processer, omkostningseffektivitet, økonomiske konsekvenser, jura og politiske ønsker. På baggrund af denne proces er de endelige indsatser fastlagt.

6.1 Udpegning af nye beskyttede havstrategiområder

Udpegningen af beskyttede havstrategiområder er foregået i en særskilt proces. I første halvår af 2021 blev udkast til nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm sendt i offentlig høring parallelt med udpegning af seks nye marine fuglebeskyttelsesområder. Begge dele indgik i første udkast til Danmarks havplan, der var i offentlig høring frem til 30. september 2021.

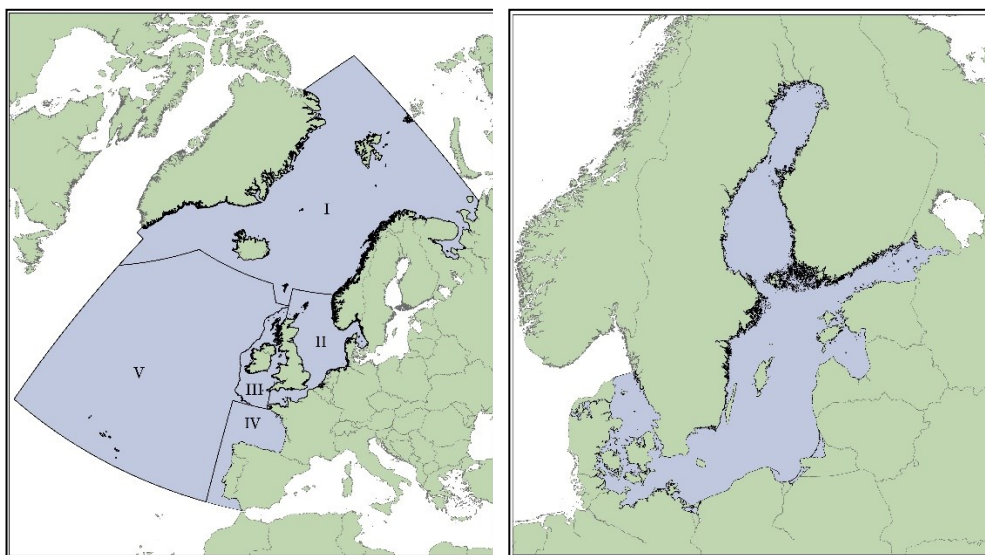
I juni 2023 blev der truffet endelig beslutning om Danmarks Havplan (herefter aftale om havplanen). Det blev bl.a. besluttet at øge omfanget af strengt beskyttede havområder i forhold til det udkast, der var i høring i 2021. I forhold til det tidligere udkast ændres arealgrænsen ved ét område (uden at ændre ved det samlede areal), og et område ved Bornholm er udtaget.

Grundet ændringerne, der følger af aftalen om havplanen, vil der som led i høringen af havstrategiens indsatsprogram blive foretaget en ny høring af udpegning af beskyttede havstrategiområder, herunder områderne fra 2021 og de nye områder, der følger af aftale om havplanen.

7. Regionalt samarbejde

Havstrategidirektivet pålægger medlemslandene – i videst muligt omfang – at sikre koordinerede havstrategier inden for de regionale havkonventioner i det omfang, det er praktisk muligt. Danmarks havstrategi skal derfor samordnes med de lande, som Danmark deler havområder med. Dette gør sig også gældende for indsatsprogrammet. Arbejdet i de regionale havkonventioner har derfor stor betydning for arbejdet med den danske havstrategi.

Danmark har en særlig placering i passagen mellem Østersøen og Nordsøen, og de danske havområder er derfor omfattet af to regionale havkonventioner, HELCOM og OSPAR. Helsingforskonventionen (HELCOM) dækker Østersøen, herunder farvandet omkring Bornholm, Bælt-havet og Kattegat. Oslo-Paris-konventionen (OSPAR) dækker det nordøstlige Atlanterhav, herunder de danske dele af Nordsøen, Skagerrak og Kattegat. Kattegat hører således ind under begge konventioner, se **Figur 7.1**.

Figur 7.1: Til venstre ses de havområder, der er dækket af OSPAR (nordøstlige Atlanterhav). Til højre vises HELCOM's geografiske område i Østersøen med den vestlige afgrænsning mellem Danmark og Sverige ved Skagen. Kattegat er omfattet af begge konventioner.

Danmark bidrager aktivt til samarbejdet i både HELCOM og OSPAR, og samarbejdet i de to havkonventioner udgør Danmarks regionale koordinering som krævet i havstrategidirektivet.

Havenes økosystemer er grænseoverskridende, ligesom de menneskelige aktiviteter og de påvirkninger, aktiviteterne har på havet. Havkonventionerne har derfor en rolle i forhold til at bidrage til fælles indsats. De seneste år er der i HELCOM og OSPAR blevet arbejdet på at opdatere de overordnede strategier og handlingsplaner (HELCOM's Baltic Sea Action Plan (BSAP)⁸ og OSPAR's North-East Atlantic Environment Strategy (NEAES)⁹). Disse indeholder regionale handlingsplaner, anbefalinger, beslutninger og ministererklæringer mm. og udgør ryggraden i den regionale koordinering af indsats under havstrategidirektivet.

⁸ HELCOM BSAP, <https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/>

⁹ OSPAR NEAES, <https://www.ospar.org/convention/strategy>

I HELCOM er arbejdsgruppen WG GEAR (Working Group on the Implementation of the Ecosystem Approach) ansvarlig for den regionale koordinering af Østersølandenes indsatsprogrammer. HELCOM-landene har under udarbejdelsen af indsatsprogrammerne udvekslet oplysninger om processen for og indholdet af deres indsatsprogrammer. WG GEAR har udarbejdet et dokument til fælles dokumentation for den regionale koordinering til brug for medlemslandenes rapportering af indsatsprogrammerne til EU-Kommissionen. Dokumentet giver et overblik over de væsentlige elementer i HELCOM BSAP, som bidrager til god miljøtilstand og beskriver processen og resultaterne af den regionale koordinering¹⁰.

I OSPAR er det grupperne ICG MSFD (Intersessional Correspondence Group on the Marine Strategy Framework Directive) samt CoG (Coordination Group), som arbejder for regional koordinering af indsatsprogrammerne blandt landene omkring Nordsøen samt Nordøstatlanten. I disse grupper har OSPAR-landene under udarbejdelsen af de nationale indsatsprogrammer udvekslet oplysninger om processen for og indholdet af deres indsatsprogrammer.

7.1 Miljømål om regionalt samarbejde

Flere af havstrategiens deskriptorer har et miljømål om, at Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand (**Tabel 7.1** Tabel 7.1 Miljømål for regionalt samarbejde). Alle disse miljømål vurderes opfyldt, idet Miljøministeriet deltager aktivt i HELCOM- og OSPAR-samarbejdet, og de vil ikke blive beskrevet yderligere.

Tabel 7.1 Miljømål for regionalt samarbejde. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

Miljømål 1.3	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tilstanden for biodiversitet er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 1.9*	Miljøministeriet bidrager til at fastsætte bestandsspecifikke tærskelværdier for bifangst af marsvin i regionalt regi med henblik på efterfølgende fastsættelse af miljømål for sårbare bestande af marsvin.
Miljømål 2.3	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde om fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at antallet af nye ikke-hjemmehørende arter og påvirkningerne fra invasive arter er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 4.1	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at de menneskeskabte påvirkninger af fødenettet og dets delelementer er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 4.2*	Miljøministeriet bidrager til regional videns- og metodeudvikling vedrørende havets fødenet.
Miljømål 5.1	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand for Nordsøen og Skagerrak og arbejder for, at menneskeskabt eutrofiering og effekterne heraf er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 6.1	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tab, fysisk forstyrrelse og negative effekter på havbunden er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 8.3	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at mængderne af forurenende stoffer er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 10.2	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at mængderne af marint affald er i overensstemmelse hermed.

¹⁰ HELCOM, Joint Documentation: <https://helcom.fi/media/publications/joint-documentation-of-regional-coordination-of-programmes-of-measures-in-the-baltic-sea-area.pdf>

Fastsættelse af tærskelværdier er en løbende proces. Nyligt vedtagne og kommende tærskelværdier medtages i Danmarks Havstrategi III.

8. Havstrategi II-indsatser

8.1 Oversigt over indsatser

Indsatserne i dette indsatsprogram består af endnu ikke gennemførte indsatser fra Danmarks Havstrategi I fra 2017 og indsatser under Danmarks Havstrategi II, som enten har op-hæng i havstrategien eller i andre planer med positiv effekt på havmiljøet uden for havstrategi-arbejdet. Hertil kommer supplerende tiltag, der understøtter arbejdet med forbedring af havmiljøet, f.eks. forskning, vidensindsamling, kortlægning og overvågning.

En nærmere beskrivelse af alle indsatser findes i de efterfølgende afsnit om havstrategiens 11 deskriptorer.

Tablet 8.1 Videreførte indsatser fra Danmarks Havstrategi I.

Nummer	Titel på Havstrategi I indsats, som endnu ikke er fuldt gennemført
DK-HSI-D6.2	Fiskeriregulering i Natura 2000-områder med rev og boblerev som udpegningsgrundlag
DK-HSI-D6.4	Genopretning af stenrev ved Gilleleje Flak og Tragten

Tablet 8.2 Indsatser under Danmarks Havstrategi II. Indsatser markeret med en stjerne er allerede gennemført¹¹.

Nummer	Titel på Havstrategi II indsats
DK-HSII-1	Udpegning og forvaltning af almindeligt beskyttede havområder
DK-HSII-2	Udpegning og forvaltning af strengt beskyttede havområder
DK-HSII-3	Udpegning af yderligere strengt beskyttede havområder i 2028 og udpegning af i alt 10 pct. strengt beskyttede områder i 2030
DK-HSII-4	Udpegning af marine naturnationalparker i Øresund og Lillebælt
DK-HSII-5	Etablering af stenrev i Lillebælt
DK-HSII-6	Etablering af stenrev i Kattegat nord for Hundested
DK-HSII-7	Genetablering af stenrev i Øresund (Tårnbæk rev)
DK-HSII-8	Etablering af stenrev med formidlingsformål i Øresund
DK-HSII-9	Genetablering af stenrev i Roskilde Fjord*
DK-HSII-10	Havnaturfond
DK-HSII-11	Strategi for marin naturgenopretning
DK-HSII-12	Udvikling af database og vejledning til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelser af havbund ifm. anlægsprojekter
DK-HSII-13	Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning)
DK-HSII-14	National strategi om skibsbegroning
DK-HSII-15	Tidlig påvisning af nye ikke-hjemmehørende arter
DK-HSII-16	Opsamling og forebyggelse af spøgelsesnet
DK-HSII-17	Dansk strategi eller handleplan for spøgelsesnet
DK-HSII-18	Forbedret undervisning af fiskere ift. marint affald og miljø

¹¹ Gennemført betyder i denne sammenhæng, at indsatsen er implementeret, men ikke nødvendigvis afsluttet (da indsatsen kan være varig eller længerevarende eller kan have en længere indfasningsperiode).

Nummer	Titel på Havstrategi II indsats
DK-HSII-19	Indsats mod spildte plastik pellets til havs
DK-HSII-20	Revidering af beredskabsplanen for oliefugle
DK-HSII-21	Grundlag for overvågning af negative effekter af marine akutte forureningshændelser*
DK-HSII-22	Aftale om yderligere krav til indrapportering af aktiviteter som giver anledning til impulsstøj
DK-HSII-23	Opdateret vejledning vedr. vilkår for undervandsstøj i forbindelse med tilladelse eller godkendelse af anlæg af vindmølleparker (pæleramning)*
DK-HSII-24	Udpegning af syv nye eller udvidelser af eksisterende marine fuglebeskyttelsesområder*
DK-HSII-25	Tredje generation af Natura 2000-planer*
DK-HSII-26	Indsætter i Natura 2000-områder som relaterer sig til beskyttelse af havfugle
DK-HSII-27	Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen*
DK-HSII-28	Integreret forvaltningsplan for Vadehavet med afsæt i Natura 2000- og vandområdeplaner samt havstrategien*
DK-HSII-29	Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter*
DK-HSII-30	Opdatering af den danske rødliste med fokus på marine arter
DK-HSII-31	Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug
DK-HSII-32	National implementering af Vadehavets trækrute initiativ (The Wadden Sea Flyway Initiative (WSFI))
DK-HSII-33	Forbud mod bræsejlad og udvidet færdselsforbud af hensyn til ynglende fugle, som er omfattet af vildtreservater og bekendtgørelsesfredninger*
DK-HSII-34	National implementering af AEWA-forvaltningsplaner for havlit og fløjlsand
DK-HSII-35	Ændrede jagtregler for taffeland, havlit og fløjlsand*
DK-HSII-36	AEWA-forvaltningsplan for edderfugle*
DK-HSII-37	Ny jagttidsbekendtgørelse*
DK-HSII-38	Indsætter rettet mod mårhund og ræv mhp. beskyttelse sårbare arter af vadehavs-fugle
DK-HSII-39	Trilateral bevarings- og forvaltningsplan for populationen af sæler i Vadehavet 2018-2022*
DK-HSII-40	Tilføjelse af marsvin på udpegningsgrundlag i 19 habitatområder*
DK-HSII-41	Tilføjelse af gråsæl til udpegningsgrundlaget i ét habitatområde*
DK-HSII-42	Dansk forvaltningsplan for spættet sæl og gråsæl samt forvaltningsplan for skarv*
DK-HSII-43	Fiskeribegrænsende tiltag i Østersøen til beskyttelse af marsvin, herunder N2000-området Adler Grund og Rønne Banke*
DK-HSII-44	Tilføjelse af sandbanker på udpegningsgrundlag i otte habitatområder, lavvandet bugt og vig i fem habitatområder og rev i fire habitatområder*
DK-HSII-45	Bekendtgørelse om trawl og vodfiskeri (Trawlbekendtgørelsen)*
DK-HSII-46	Fiskeriregulering i udpegede beskyttede havområder
DK-HSII-47	Forbud mod fiskeri med bundslæbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig
DK-HSII-48	Udfasning af råstofindvinding i det nordlige Øresund frem mod 2025*
DK-HSII-49	Reducering af råstofzoner
DK-HSII-50	Trilateral forvaltnings- og indsatsplan for fisk i Vadehavet (Trilateral Wadden Sea Swimway Vision)
DK-HSII-51	Støtte til projekter, der styrker kystfiskeriet

Nummer	Titel på Havstrategi II indsats
DK-HSII-52	Afsætningsfremme – støtte til at styrke afsætningen fra bæredygtige fiskerier og produkter
DK-HSII-53	Fiskerikontrol og dataindsamling*
DK-HSII-54	Handlingsplan for fiskepleje (revideres årligt)*
DK-HSII-55	Styrkelse af kystfiskerordningen*
DK-HSII-56	Muslinge- og østerspolitikken*
DK-HSII-57	Grøn omstilling af fiskeri- og akvakultursektoren
DK-HSII-58	Handlingsplan mod invasive arter*
DK-HSII-59	Trilateral forvaltnings- og indsatsplan vedrørende ikke-hjemmehørende arter i Vadehavet (Trilateral Wadden Sea Management and Action Plan for Alien Species, MA-PAS)
DK-HSII-60	Rapportering og opsamling af tabte, efterladte og umærkede fiskeredskaber
DK-HSII-61	Opfiskning af spøgelsesnet i Limfjorden*
DK-HSII-62	Udvidet krav om rapportering af tabte fiskeredskaber til også at omfatte fritidsfiskere
DK-HSII-63	Udvidet producentansvar for fiskeredskaber
DK-HSII-64	Oplysningsindsats til forebyggelse af spøgelsesnet og marint affald
DK-HSII-65	Implementering af EU-direktiv om havnemodtagefaciliteter til affald fra skibe*
DK-HSII-66	Strandoprydningspuljen (4-årig tilskudspulje med fokus på lokale initiativer)*
DK-HSII-67	Forbud mod udlevering af gratis bæreposer samt forbud mod tynde plastbæreposer*
DK-HSII-68	Forbud og mærkningskrav for udvalgte engangspplastprodukter*
DK-HSII-69	Udvidet producentansvar og oprydningsansvar for udvalgte engangspplastprodukter
DK-HSII-70	Produktkrav og særskilt indsamling af plastflasker
DK-HSII-71	Forbud mod mikroplast i kosmetik*
DK-HSII-72	Stop for masseopsendelse af balloner*
DK-HSII-73	Reduktionsmål på 50 pct. af anvendelsen af fødevarebeholdere og drikkebægre som benyttes til take away (Klimahandlingsplanen)
DK-HSII-74	Udvidelse af pant- og retursystemet til også at omfatte juice og saft*
DK-HSII-75	Formidling via Plastikviden.dk – Det Nationale Plastikcenters vidensportal om plastik*
DK-HSII-76	Nationale informationskampagner for at reducere affald i naturen (Plastikhandlingsplanen)*
DK-HSII-77	Økonomisk bidrag til strandrensning i forbindelse med akutte forureningshændelser*
DK-HSII-78	Søværnets havmiljøvogterordning*
DK-HSII-79	Beregningsystem til optimering af opsamling af olie ved oliespild
DK-HSII-80	Støjreducerende tiltag ved minesprængninger
DK-HSII-81	Tiltrædelse til den reviderede Gøteborgprotokol (2019) og implementering af det reviderede NEC-direktiv (2018)*
DK-HSII-82	Reduktion af kvælstofudledninger fra skibe*
DK-HSII-83	Forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-beskyttede arealer*
DK-HSII-84	Sprøjttemiddelstrategi 2022-2026
DK-HSII-85	Biocidindsats 2022-2025
DK-HSII-86	Kemiindsats 2022-25
DK-HSII-87	Strategi for miljøfarlige stoffer - Et vandmiljø uden farlig kemi*
DK-HSII-88	Oprensning af generationsforureninger
DK-HSII-89	Vilkår for seismiske undersøgelser (opdateret i 2018)*
DK-HSII-90	Spildevandsindsatser med afledte effekter i forhold til miljøfarlige stoffer

Nummer	Titel på Havstrategi II indsats
DK-HSII-91	Restriktioner for produkter med kviksølv i regi af Minamata-konventionen
DK-HSII-92	Udpegningen af Østersøen som særligt følsomt område for kloakspildevand og IMO-regler vedrørende dette*
DK-HSII-93	Indsatser mod PCB, herunder opdatering af restproduktbekendtgørelsen og affald til jordbekendtgørelsen med grænseværdier for PCB*
DK-HSII-94	Forbud mod bly i riffelammunition til jagt*
DK-HSII-95	Forsvarets beredskab for akutte forureningshændelser*
DK-HSII-96	Grænseværdier for PFAS i overfladevand og spildevandsslam
DK-HSII-97	Stoffer begrænset under EU's REACH-forordning samt optaget på kandidatlisten under REACH*
DK-HSII-98	Stockholmkonventionen om persistente organiske miljøgifte og POP-forordningen
DK-HSII-99	Ejerskifteordning for brændeovne*
DK-HSII-100	Aftale om Miljøinitiativer i grønne byer og en hovedstad i udvikling*
DK-HSII-101	Udledning af dioxin fra private fyringsanlæg til biomasse
DK-HSII-102	Indsatser rettet mod kviksølv
DK-HSII-103	Fortsat udvikling af nye tiltag via offshorehandlingsplanerne*
DK-HSII-104	Øget omlægning til økologi, afledt effekt i form af mindsket udledning af pesticider og næringsstoffer
DK-HSII-105	Indsatser rettet mod veterinær brug af zink samt kontrolindsats i landbruget mod brug af zinkoxid*
DK-HSII-106	Indsatser rettet mod at nedbringe antibiotikaforbruget i dansk svineproduktion*
DK-HSII-107	Gødningsforordningen – grænseværdier for miljøfarlige stoffer*
DK-HSII-108	Klassificering af kemiske stoffer og identifikation af stoffer som særligt problematiske (del af kemiindsatsen)
DK-HSII-109	Vejledende udtalelse vedrørende hospitalsspildevand*
DK-HSII-110	Øget bevidsthed om brugen og håndteringen af lægemidler blandt befolkningen og sundhedsfagfolk
DK-HSII-111	Informationskampagne målrettet borgere vedr. brugen af bundmaling*
DK-HSII-112	Trafikovervågnings- og trafikinformationssystem*
DK-HSII-113	Reducering af udledning af urensset spildevand
DK-HSII-114	Beredskabsplaner for offshore olie- og gasaktiviteter*
DK-HSII-115	Bekendtgørelse om udledning af stoffer og materialer fra offshore olie- og gasanlæg, opdateret*

Table 8.3 Supplerende tiltag under Danmarks Havstrategi II

Nummer	Titel på supplerende tiltag
DK-S01	Kortlægning af havbunden i beskyttede områder omkring Bornholm*
DK-S02	Kortlægning af havbunden i beskyttede områder i Nordsøen*
DK-S03	Kortlægning af øvrige beskyttede områder
DK-S04	Støtte til etablering af et nyt forskningscenter for marin naturgenopretning*
DK-S05	Opsamling af data for bifangst af havfugle og havpattedyr*
DK-S06	Opsamling af data for bifangst og populationstæthed af fisk, der ikke udnyttes erhvervs-mæssigt*
DK-S07	Overvågning af kystnære ikke-kommercielle fiskearter
DK-S08	DNA-baseret monitorering og risikobaseret forvaltning af hajer og rokker fanget i dansk fiskeri*

DK-S09	Samarbejde mellem lande omkring bifangst af havfugle, sæler og marsvin i uafdækkede områder
DK-S10	MUDP-projekter vedrørende ikke-hjemmehørende og invasive arter
DK-S11	Forekomst og spredningsveje for invasive arter i den danske del af Vadehavet
DK-S12	Projekt om involvering af gymnasieklasser i registrering af ikkehjemmehørende arter med eDNA*
DK-S13	Case-study af fødenettet i Kattegat med brugen af Ecological Network Analysis*
DK-S14	Vidensprojekter til brug for genbesøg af vandområdeplaner
DK-S15	Vidensprojekt vedr. satellitbaseret klorofylovråkning
DK-S16	Vurdering af miljøpåvirkninger samt handlemuligheder ift. scrubberudledninger
DK-S17	Risikovurdering samt mulige handlemuligheder for dumpet ammunition i Østersøen
DK-S18	Overvågningsprojekter med fokus på nye teknikker til at finde miljøfarlige stoffer
DK-S19	Fastsættelse af omregningsfaktorer i fisk for en række metaller
DK-S20	Projekter under Miljøstyrelsens Program for Bekæmpelsesmiddelforskning
DK-S21	MUDP-projekter vedrørende miljøfarlige stoffer samt GUDP-projekter vedrørende miljøfarlige stoffer i fisk og skaldyr til konsum
DK-S22	Opdatering samt udvikling af diverse vejledningsmateriale vedrørende udledninger af miljøfarlige stoffer til brug for miljøforvaltningen
DK-S23	Undersøgelse af miljøfarlige stoffer i spildevandsslam
DK-S24	Modelleringsprojekt for miljøfarlige stoffer
DK-S25	Forebyggende indsatser i forbindelse med hybridoliespild
DK-S26	Overvågning af metaller og dioxin/PCB i fisk til humant konsum
DK-S27	National database for indberetninger af oliefugle
DK-S28	Kortlægning og analyse af akutte forureningshændelser i danske farvande
DK-S29	Virkemiddelkatalog for marint affald*
DK-S30	MUDP-projekter vedrørende marint affald og mikroplast
DK-S31	Omlægning af skibstrafikken i Kattegat og betydningen for undervandsstøj og havpattedyr*
DK-S32	Udbredelse af 'best practice' i forhold til undervandsstøj
DK-S33	Støtte til Dansk Center for Vildlaks' arbejde med bevarelse og fremme af hjemmehørende laksefisk*
DK-S34	Undersøgelse af alternative klapteknikker og håndtering af klapmateriale*
DK-S35	"Deep Dive" karakterisering af marint affald
DK-S36	Udvikling af metoder til måling og karakterisering af mikroplast i sediment*
DK-S37	Miljøundersøgelser af havbunden i Jammerbugt
DK-S38	Kommende national råstofplan
DK-S39	Reetablering af ålegræs og tang mhp. at undersøge havplanternes evne til at fjerne kvælstof og fosfor i havet
DK-S40	Oprettelse af COEX-lab om sameksistens mellem vedvarende energi og natur
DK-S41	Lokalt funderede analyser i regi af vandområdeplanerne
DK-S42	Vurdering af behov for yderligere sikring mod forstyrrelser samt nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder
DK-S43	Vurdering af historiske vrage i kystvande

8.2 Tværgående indsatser

Hovedparten af indsatserne har relevans for flere deskriptorer, ligesom der også oftest er afledte effekter ved forbedring af havmiljøet på ét område til et andet.

Enkelte indsatser er tværgående og er ikke hængt op på en enkelt deskriptor. Indsatserne er beskrevet i **Tabel 8.4** og gengives ikke som indsats under hvert deskriptorkapitel.

Tabel 8.4 Tværgående supplerende indsatser med relevans for alle deskriptorer

Titel	Beskrivelse
Vejledning til offentlige myndigheder om havstrategilovens § 18	Det følger af havstrategilovens § 18, at offentlige myndigheder er bundet af havstrategiens miljømål og indsatsprogram. Vejledningen vil blive rettet mod de myndigheder, der giver tilladelse til aktiviteter på havet, og skal understøtte, hvordan de konkret skal forholde sig til miljømål og indsatser i de danske havstrategier.
Tilslutning til OA Alliance	OA Alliance er en international sammenslutning af lande og organisationer, som har til formål at beskytte kystsamfund mod truslen fra forurening af havene og andre klimarelaterede påvirkninger. Der skal ifm. medlemskab af alliancen udarbejdes en handlingsplan målrettet bekæmpelse af havforurening.
Tiltrædelse af Ocean Conservation Pledge	Ocean Conservation Pledge (OCP) har til formål at bidrage til håndteringen af klima- og biodiversitetskrisen. Tiltrædende land forpligter sig til at bevare eller beskytte mindst 30 pct. havområder under national jurisdiktion inden 2030. Tiltrædende lande forpligter sig også til at gennemføre handlinger for at nå målet og til på årlig basis frem mod 2030 at gøre status i form af et ministermøde.
Kommende naturlov	Målet er at bidrage til EU's biodiversitetsstrategi for 2030, som har som mål, at 30 pct. af EU's areal til lands og til havs skal være beskyttet natur, hvoraf 10 pct. skal være strengt beskyttet natur. Målsætningerne skal udarbejdes under hensyntagen til den samlede arealanvendelse i Danmark, herunder sameksistens med landbrug og udbygning med vedvarende energi.
Samling af miljøgodkendelseskompetencen og tilsynskompetencen for havbrugsproduktion hos Miljøstyrelsen	Miljømyndighedskompetencen for havbrug blev den 1. januar 2021 samlet hos staten. Dermed er det Miljøstyrelsen, der udsteder miljøgodkendelser og placeringstilladelser til alle havbrug og fører tilsyn med disse. Hensynet bag indsatsen har været at samle viden og kompetencer ét sted, styrke det administrative miljøtilsyn med havbrugene, og derved give en mere effektiv kontrol med havbrugenes udledning.

8.3 Udpegning af beskyttede havstrategiområder

Med Aftale om Danmarks havplan af 7. juni 2023 (herefter havplansaftalen) er det besluttet at udpege nye beskyttede havstrategiområder – henholdsvis almindeligt beskyttede og strengt beskyttede områder. Havstrategiens indsatsprogram udgør den formelle udpegning.

Havstrategiområderne er udpeget for at beskytte en række arter og naturtyper, som ikke i tilstrækkeligt omfang er repræsenteret i eller beskyttet af Natura 2000-netværket. Udpegningen er endvidere sket for at komplementere det eksisterende netværk geografisk.

Baggrunden for udpegningen af havstrategiområderne er havstrategidirektivets art. 13, stk. 4, som fastsætter, at havstrategiens indsatsprogram skal omfatte geografiske beskyttelsesforanstaltninger, der bidrager til sammenhængende og repræsentative net af beskyttede havområder og i tilstrækkelig grad dækker diversiteten i de enkelte økosystemer, såsom særlige bevaringsområder i henhold til habitatdirektivet og anvendelse af særligt beskyttede områder i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivet samt beskyttede havområder som fastlagt af Fællesskabet eller de berørte medlemsstater inden for rammerne af internationale eller regionale aftaler, som de er part i. Hjemlen for udpegningen er havstrategilovens § 10, stk. 2.

I udvælgelsen af områderne er der særligt taget hensyn til bestemte havbunds naturtyper, som har været underrepræsenteret i det eksisterende netværk af beskyttede områder. Tilstedeværelse af andre biologiske parametre, såsom upwelling zoner¹² og andre pelagiske habitater, har også indgået i udvælgelsen af områderne. Der er samtidig taget socioøkonomiske hensyn.

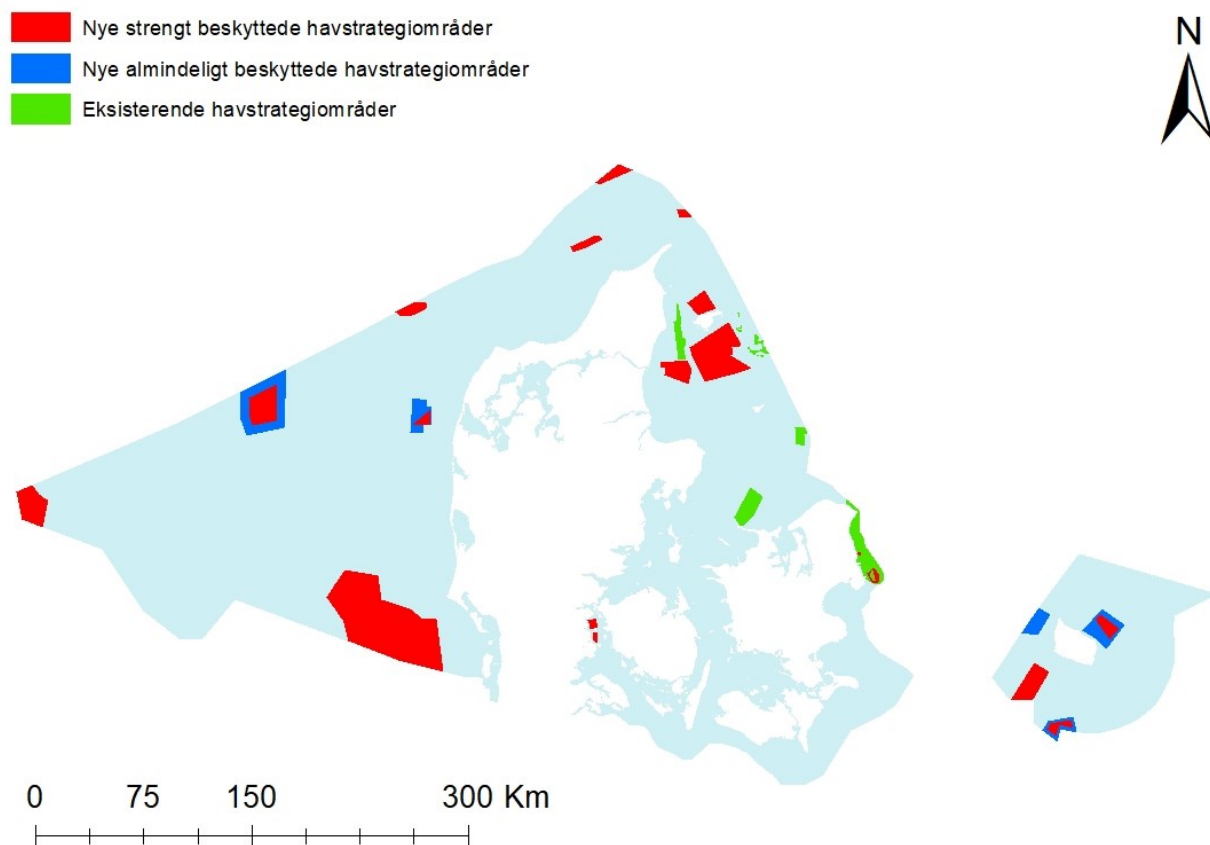
Alle havbundens naturtyper (bentic broad habitat types¹³), som findes i de beskyttede områder, beskyttes med det formål at medvirke til, at de kan opnå god miljøtilstand, hvilket bl.a. forudsætter beskyttelse mod fysisk tab og skadelige forstyrrelser.

I udkast til udpegning af nye beskyttede havstrategiområder indgår i alt 19 områder fordelt i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, Bælthavet, Øresund og Østersøen omkring Bornholm (Figur 8.1). Se yderligere i rapport om 'Udpegning af beskyttede havstrategiområder' samt i Bilag 2.

¹² Upwelling er det fænomen, hvor næringsrigt bundvand bliver tvunget op til overfladen og giver anledning til produktive områder.

¹³ I [GES-afgørelsens](#) bilag, del II, tabel II, findes en oversigt over havbundens overordnede naturtyper.

Figur 8.1 Kort over de nye almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder samt eksisterende havstrategiområder

9. Gennemgang af deskriptorer

I alt elleve deskriptorer beskriver den samlede miljøtilstand i havet. For hver deskriptor beskrives de primære miljøpåvirkninger, den ønskede miljøtilstand og de indsatser, som bidrager til opnåelsen af en god miljøtilstand for deskriptoren. For hver deskriptor konkluderes det, om miljømålene opnås med de iværksatte indsatser, og om der opnås god miljøtilstand.

Afsnittene for de enkelte deskriptorer kan læses uafhængigt af hinanden.

9.1 D1 – Biodiversitet, fugle

Biodiversiteten af havfugle, herunder bifangst af havfugle samt havfugles populationstæthed og udbredelsesområde er kriterierne for god miljøtilstand for biodiversiteten for havfugle. Den anvendte term havfugle omhandler fugle, der på forskellig vis er knyttet til havet og inkluderer således vandfugle.

9.1.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D1-biodiversitet, fugle i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, der påvirker tilstanden for fugle, samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Der findes en lang række havfugle i de danske havområder, herunder vadefugle, måger, ænder (heriblandt de rødlistede arter edderfugl, havlit og fløjsand) og skarv.

Danmark har en betydende placering for en lang række fuglearter. Danmark fungerer som en slags broforbindelse mellem bl.a. Skandinavien og det europæiske fastland, hvilket betyder, at en lang række trækfugle gæster de danske havområder. I alt overvintrer mere end tre mio. fugle i danske havområder hvert år.

Fugle indgår i de øverste lag af havets fødekæde. Hvis der sker ændringer i fuglenes fødegrundlag, kan det afspejle sig i forekomsten og tilstanden af en fugleart eller en fuglegruppe. Menneskelig aktivitet kan således have stor indflydelse på fuglenes tilstand: Øgede næringsstofudledninger til havet kan ændre fødegrundlaget for forskellige fugle, trafik, fysiske anlæg og andre menneskelige aktiviteter kan forstyrre og derved fortrænge fuglene. Bifangst af fugle kan forekomme ved f.eks. garn- og rusefiskeri, og fuglene påvirkes negativt af bl.a. marint affald og miljøfarlige stoffer.

I første del af Danmarks Havstrategi II blev der opstillet en række miljømål, der sigter mod at opnå en god miljøtilstand (Good Environmental Status – GES) (**Tabel 9.1**). For fugle vedrører dette særligt nedbringelse af bifangst samt opretholdelse af levesteder.

Tabel 9.1 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D1, biodiversitet, fugle. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (overordnet)	Biodiversiteten opretholdes, og tætheden af arter svarer til de fremherskende fysiografiske, geografiske og klimatiske forhold.

GES (D1C1)	Dødeligheden pr. fugleart fra bifangst er under niveauer, der truer arten på langt sigt.
GES (D1C2 og D1C4) (D1C4 er sekundært)	God miljøtilstand for arters populationstæthed (D1C2) og udbredelsesområde (D1C4) vurderes at svare til henholdsvis vurdering af populationsstørrelse og udbredelse af yngleområder under fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 12-afrapportering.
GES (D1C3) (sekundært kriterium)	Artens populationsdemografiske kendetegn (f.eks. kropsstørrelse eller aldersklassestruktur, kønsfordeling, reproduktionsrater, overlevelsesrater) angiver en sund population, som ikke er negativt påvirket af menneskeskabte belastninger.
GES (D1C5) (sekundært kriterium)	Habitatet har den nødvendige udstrækning og tilstand til at understøtte artens livscyklus.
Miljømål 1.1	Utilsigtet bifangst af fugle ligger på et niveau, som ikke truer arten på langt sigt.
Miljømål 1.2	For fugle sikres bestande og levesteder opretholdt og beskyttet i henhold til målsætninger under fuglebeskyttelsesdirektivet.
Miljømål 1.3	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tilstanden for biodiversitet er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 1.4*	Øget viden om bifangst af havfugle indsamles i medfør af de relevante overvågningsprogrammer.
Miljømål 1.5*	Behov for beskyttelsestiltag for HELCOM og OSPAR rødlistede arter vurderes. Findes der rødlistede arter, som er truede eller ikke tilstrækkeligt beskyttede, vil Miljøministeriet konkret vurdere behov for og evt. gennemføre yderligere tiltag i samarbejde med relevante ministerier.

I dette indsatsprogram behandles fugle i fem artsgrupper: 1) Planteædende fugle, 2) vade-fugle, 3) fugle, der søger føde i overfladen, 4) fugle, der søger føde i vandsøjlen og 5) fugle, der søger føde ved bunden. Snderingen mellem disse fem grupper stammer fra EU-Kommis-sionens GES-afgørelse 2017/848. Der er herunder særligt fokus på en række arter, som vur-deres at være i tilbagegang i Danmark.

9.1.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D1 biodiversitet, fugle. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsats, og om der er behov for yderligere indsats. Dermed undersøges det i gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.1.2.1 Bifangst af havfugle

God miljøtilstand (D1C1) er opnået, når dødeligheden pr. fugleart fra bifangst er under niveauer, der truer arten på langt sigt. Miljømål 1.1, som er fastsat i forlængelse heraf, tilsigter ligeledes, at utilsigtet bifangst af fugle ligger på et niveau, som ikke truer arten på langt sigt.

Gap-analysen viser, at bifangsten af havfugle i 2030 forventes at være på det nuværende niveau eller lavere. Det skyldes, at der i fremskrivning i GAP-analysen forventes, at der i 2030 er en reduktion af erhvervs-mæssigt garnfiskeri, hvilket kan føre til en reduktion i bifangst, og at ingen af de eksisterende indsats er direkte målrettet en reduktion i omfanget af bifangst af havfugle. Det er dog ikke muligt at vurdere, om der kan opnås niveauer af bifangst, der er forenelige med en god miljøtilstand, da der mangler viden om det nuværende omfang af bifangst af havfugle og dermed påvirkningen på fuglearterne. Det kan ligeledes ikke vurderes, om det er muligt at nå miljømål 1.1 senest i 2030.

9.1.2.2 Bestande, arters populationstæthed og udbredelsesområde

God miljøtilstand (D1C2 og D1C4) er opnået, når fuglearternes populationstæthed og udbredelsesområde svarer til vurderingen under fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 12-afrapportering. Miljømål 1.2, som er fastsat i forlængelse heraf, tilsigter, at for fugle sikres bestande og levesteder opretholdt og beskyttet i henhold til målsætninger under fuglebeskyttelsesdirektivet.

Gap-analysen viser, at der forventes en mindre positiv effekt på bestandsstørrelsen af havfugle i 2030, dog med negative effekter på træk- og rastende fugle. Det er derved ikke muligt at give et entydigt billede af, hvordan de menneskelige aktiviteter frem mod 2030 vil påvirke fuglenes bestande, arters populationstæthed og udbredelsesområde. Det skyldes, at arterne påvirkes forskelligt af de menneskelige aktiviteter.

Der vil ske en væsentlig stigning af havvindmølleparker, hvilket har en betydning for mange arter af havfugle. Særligt træk- og rastende fugle vil blive negativt påvirket af havvindmølleparker frem mod 2030. De eksisterende indsatser forventes at have en positiv effekt på bestandsstørrelsen af visse havfugle, der er i tilbagegang. Det er dog forventningen, at det ikke er tilstrækkeligt til at stoppe tilbagegangen for alle arter af havfugle. På den baggrund vurderes det, at der ikke er sikkerhed for, at der kan opnås niveauer forenelige med god miljøtilstand for alle arter af havfugle, der er i tilbagegang, senest i 2030 uden yderligere indsatser. Der er ligeledes ikke sikkerhed for, at det uden yderligere indsatser er muligt at nå miljømål 1.2 senest i 2030.

9.1.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for havfugle (**Tabel 9.2**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at tilvejebringe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som sætter rammerne for forvaltningen af havmiljøet i OSPAR-regionen i 2020-2030, som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for havfugle.

Tabel 9.2 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D1 Biodiversitet, fugle med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
	Fuglebeskyttelsesområder* (<i>Indsatsen stammer fra Danmarks Havstrategi I</i>)	I Danmark er der 125 fuglebeskyttelsesområder til lands og havs inkl. de seneste udvidelser, jf. nedenstående. Hvert område er udpeget for at beskytte bestemte fuglearter, der enten er sjældne, truede eller følsomme over for ændringer af levesteder - eller som regelmæssigt gæster Danmark for at fælde fjer, raste under træk eller overvintre. De marine fuglebeskyttelsesområder udgør ca. 25.200 km ² svarende til 24 % af Danmarks havareal, inkl. de nye udvidelser. Flere af disse områder er samtidig udpeget som habitatområder.	D1C2, D1C4, D1C5 og miljømål 1.2
DK-HSII-24	Udpegning af syv nye eller udvidelser af eksisterende marine fuglebeskyttelsesområder	Der er i 2021 udpeget eller udvidet i alt seks marine fuglebeskyttelsesområder (Flensborg Fjord, Sejerøbugten, Smålandsfarvandet, Nordvestlige Kattegat, Rønne Banke og Skagerrak), og der er i 2023 udvidet ét marint fuglebeskyttelsesområde (Sydlige Nordsø). Danmark er placeret geografisk centralt på vigtige trækruter for mange fuglearter. For mange arter forekommer mere end 1 % af flywaybestanden regelmæssigt i danske farvande, hvilket	D1C2, D1C4, D1C5 og miljømål 1.2

		<p>er et udpegningskriterie. De nye udpegninger medfører en udvidelse af det samlede areal, der er udpeget som Natura 2000-fuglebeskyttelsesområder, med ca. 12.600 km².</p> <p>Indsatsen er særlig relevant for edderfugl, sortand, mallebuk, storkjove, rødstrubet lom, gråstrubet lap-pedykker og havlit.</p>	
DK-HSII-26	Indsatser i Natura 2000-områder, som relaterer sig til beskyttelse af havfugle*	Indsatser vedr. begrænsning af forstyrrelse af både ynglende og rastende fugle via f.eks. administrative afspærringer af yngleområder på strande, jagt- og adgangsforbud i yngleområder samt jagt- og forstyrrelsesfrie områder til beskyttelse af rastende trækfugle. Planerne har en positiv effekt på de bestande, som yngler og fouragerer i Natura 2000-områder, f.eks. bestande af dykænder, måger, tern og vandfugle.	D1C2, D1C4, D1C5 og miljømål 1.2
DK-HSII-1 DK-HSII-2 DK-HSII-3	Udpegnings- og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havstrategi-områder	<p>Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal, stigende til 8 pct. i 2028 og 10 pct. i 2030. Herudover udpeges enkelte områder som almindeligt beskyttede, hvor der efter en konkret vurdering kan være sameksistens mellem natur og menneskelige aktiviteter. Formålet med udpegningen er bl.a. at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. Beslutning om udpegnings- og målet om 10 pct. streng beskyttelse i 2030 er fastsat i aftale om havplanen af 7. juni 2023. Se yderligere i kap 9.3.</p> <p>Udpegningen har en positiv effekt for havfugle generelt, da beskyttelse af de udpegede områder bidrager til at sikre den naturlige udvikling af artssamfundene på bunden og i vandsøjlen, og derved øge fødegrundlaget af marine arter for havfugle. Derudover, er udpegningen med til at beskytte områder, som er vigtige fouragerings-, yngle- og træklokationer for fuglene.</p>	D1C1, D1C2, D1C4 og miljømål 1.1 og 1.2
DK-HSII-43	Fiskeribegrænsende tiltag i Østersøen til beskyttelse af marsvin, herunder i Natura 2000-området Adler Grund og Rønne Banke*	Der indføres begrænsninger for garnfiskeri i Østersøen med henblik på at reducere risikoen for utilsigtet bifangst af marsvin, hvilket også vil reducere risikoen for utilsigtet bifangst af havfugle, f.eks. havlit.	D1C1 og miljømål 1.1
DK-HSII-25	Tredje generation af Natura 2000-planer	Tredje generation af Natura 2000-planerne fokuserer på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle, som findes i væsentlig forekomst i Danmark med henblik på, om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Målsætningerne og indsatserne i Natura 2000-planerne skal sikre opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for de udpegende arter og naturtyper samt sikring af bestande af de udpegede fugle.	D1C2, D1C4, D1C5 og miljømål 1.2
DK-HSII-33	Forbud mod brætsejlad og udvidet færdselsforbud af hensyn til ynglende fugle, som er omfattet af vildtreservater og bekendtgørelsesfredninger*	Forbuddet mod brætsejlad og det udvidede færdselsforbud blev indført i fire geografiske områder (Arreskov Sø, Hyllekrog, Nakskov Vildtreservat og Nærrå-Agernæs) mellem 2015 og 2019. Begge dele forventes at have en positiv effekt på ynglebestandene i disse fire områder.	D1C2, D1C4, D1C5 og miljømål 1.2.

DK- HSII-29	Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter	Formålet er at fastlægge en strategisk overordnet ramme for artsforvaltningen med sigte på at forbedre status for truede og rødlistede arter. Strategien er udarbejdet.	Miljømål 1.5
DK- HSII-35	Ændrede jagtregler for taffeland, havlit og fløjlsand*	Al jagt på taffeland, havlit og fløjlsand er indstillet fra den 1. juli 2020. Reglerne forventes at have en positiv effekt på bestande af taffeland, havlit og fløjlsand.	
DK- HSII-37	Ny jagttidsbekendtgørelse*	Jagttidsbekendtgørelsen er opdateret på baggrund af anbefalinger fra en arbejdsgruppe, der er en ned-sat under Vildtforvaltningsrådet. Bekendtgørelsen indeholder blandt andet forbud mod jagt af edderfugl i fuglebeskyttelsesområder, hvor edderfuglen er på udpegningsgrundlaget. Nye jagttider er trådt i kraft pr. 4. juni 2022. Indsatsen er særlig relevant for havlit, fløjlsand, taffeland og edderfugl.	D1C2, D1C3 og D1C4 og miljømål 1.2
DK- HSII-32	National implementering af Vadehavets trækroute initiativ (The Wadden Sea Flyway Initiative (WSFI))*	Løbende samarbejde om forvaltning- og forskningsaktiviteter i Danmark, Tyskland og Holland. Det overordnede mål for samarbejdet er, at trækfuglene finder varige tilflugtssteder langs den østatlantiske trækroute fra det nordlige yngleområde i Arktis til deres vigtigste rastesteder i Vadehavet og til den afrikanske kystlinje. Det forventes, at samarbejdet vil have en regional positiv effekt på bestandene af trækfugle i og omkring Vadehavet.	D1C2, D1C3, D1C4 og miljømål 1.2
DK- HSII-28	Integreret forvaltningsplan for Vadehavet*	Den integrerede forvaltningsplan dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland. Planen styrker effektiviteten af implementeringen af en koordineret forvaltning inden for hele verdensarvsområder i de tre lande i overensstemmelse med anmodningen fra Verdensarvskomiteen.	D1C2 og D1C4 og miljømål 1.2
DK- HSII-38	Indsætser rettet mod mårhund og ræv i Vadehavet*	Koordineret indsats i perioden 2019-2024 mod rovdyr som ræv, mink og mårhund ved de vigtigste yngleområder med det formål at beskytte sårbare og karakteristiske arter af vadehavsfugle mod rovdyr.	D1C2, D1C4, D1C5 og miljømål 1.2
DK- HSII-34	National implementering af AEWA (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds ¹⁴)-forvaltningsplaner for havlit og fløjlsand*	Forvaltningsplanerne for havlit og fløjlsand er gældende henholdsvis i 2015-2025 og 2018-2028 og har til hensigt at opnå konkrete mål for arter og fungerer på den måde som et forvaltningsværktøj for arterne. Det forventes, at forvaltningsplanerne vil have en positiv effekt på bestande af havlit og fløjlsand.	D1C2 og D1C4 og miljømål 1.2
DK- HSII-36	AEWA-forvaltningsplan for edderfugle*	En international forvaltningsplan for edderfugl, med fælles vidensdeling og koordinering af dataindsamling af de forskellige bestande og dermed lande imellem. Planen vil være med til at sikre de enkelte landes forvaltning af edderfugle, og den udarbejdes i en arbejdsgruppe under AEWA. Forvaltningsplanen er vedtaget i AEWA i september 2022.	D1C2 og D1C4 og miljømål 1.2
DK- HSII-59	Trilateral forvaltnings- og indsatsplan vedrørende ikke-hjemmehørende arter i Vadehavet (Trilateral	Forvaltnings- og indsatsplanen blev vedtaget i 2018, og formålet er at forebygge trusler fra ikke-hjemmehørende arter og at koordinere forvaltningen på tværs af Danmark, Tyskland og Holland.	D1C2, D1C4 og miljømål 1.2

¹⁴ The Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (AEWA) er en mellemstatslig traktat til bevarelse af vandfugle og deres levesteder, som søger at etablere koordineret forvaltning af migrerende vandfugle i hele deres trækområde.

	Wadden Sea Management and Action Plan for Alien Species, MAPAS)*	Planen forventes at mindske effekten af ikke-hjemmehørende arter på havfugle.	
DK-HSII-20	Revidering af beredskabsplanen for oliefugle	Beredskabsplanen for oliefugle er under revidering. Beredskabsplanen skal beskrive, hvordan der skal ageres, herunder indsatser og koordination i forbindelse med et olieudslip, hvor fugle bliver indsmurt i olie.	D1C2 og D1C4 og miljømål 1.2
DK-HSII-4	Udpegning af marine nationalparker i Øresund og Lillebælt	Udpegning af to marine nationalparker i hhv. Øresund og Lillebælt. I parkerne er der fokus på naturgenopretning, og der gøres en særlig indsats for aktivt at styrke den marine natur og biodiversitet, fx ved etablering af naturgenopretningsforanstaltninger og fremme af forskningsindsatser med fokus på områdernes presfaktorer. Naturgenopretning kan have en positiv indvirkning på bundfaunaen og vandsøjlen, som bidrager til at øge fødegrundlaget for bl.a. havfuglene.	D1C5 og miljømål 1.3 og 1.5.
	Øvrige relevante indsatser for eutrofiering, invasive arter, miljøfarlige stoffer, marint affald og undervandsstøj	Indsatser, som begrænser udledning og omfang af disse presfaktorer, er med til at forbedre tilstanden for fugle. Se mere i henholdsvis kapitlerne herom.	D1C2, D1C4 og miljømål 1.2

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tablet 9.3 Supplerende tiltag relevante for D1, biodiversitet (fugle).

Nummer	Titel	Beskrivelse
DK-S05	Opsamling af data for bifangst af havfugle og havpattedyr	Der gennemføres et projekt, hvor data fra kameraovervågning af bifangst på nogle danske fiskefartøjer, benyttes til at beregne den samlede bifangst af fugle, havpattedyr og fisk i Danmark. For bifangst af fugle inddrages data fra perioden 2010-2019 fra garn-fartøjer. Data er opsamlet på arts- og kønsniveau for havfugle og underinddeles ift. farvandsområde og år. Data benyttes, sammen med informationer om fiskeriets fordeling, i en samlet beregning af bifangst i det danske garnfiskeri. Projektet forventes at give ny viden, som på sigt kan danne grundlag for udarbejdelse af miljøforbedrende indsatser.
DK-S27	Oprettelse af en national database for indberetninger af oliefugle	Der skal laves en national database, hvor indberetningerne om antal individer og hvilke arter, der er berørte, vil blive listet. Dette implementeres i den reviderede udgave af beredskabsplan for oliefugle, som er under udarbejdelse.
DK-S40	Oprettelse af COEX-lab om sameksistens mellem vedvarende energi og natur	Der er afsat bevilling til et offentligt-privat partnerskab "Coex-lab", som har til formål at skabe ny evidensbaseret viden om sameksistens mellem vedvarende energi og biodiversitet samt øget samarbejde mellem aktørerne på området. Coex-lab skal bidrage til at understøtte både udbygningen af vedvarende energi og hensynet til natur-, miljø- og biodiversitet.
DK-S42	Vurdering af behov for yderligere sikring mod forstyrrelser samt for nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder	Der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, og på om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr, samt på at fortsætte arbejdet Natura 2000-plan 2022-27 med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 indgår en række indsatser, som omhandler havfugle og rødlistede arter generelt. Der er særligt fokus på vidensindsamling ift. effekterne af havvind, skibsfart og fiskeri samt kumulative effekter. Disse indsatser bidrager til at forbedre tilstanden for havfugle i hele Østersøregionen, inklusiv de danske farvande. OSPAR har ligeledes udarbejdet en strategi. Strategien indeholder målsætninger om forbedring af tilstanden for havfugle.

9.1.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D1 Biodiversitet, fugle på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.1.4.1 GES (D1C1), miljømål 1.1 og 1.4: Bifangst af havfugle

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på bifangsten af havfugle. Det gælder særligt for følgende fuglegrupper: fugle, der søger føde ved bunden (f.eks. edderfugl, sortand, havlit og fløjlsand), fugle, som søger føde i overfladen (f.eks. skarv, mallebuk og flere mågearter) og fugle, der søger føde i vandsøjlen (f.eks. arter af lappedykkere). Det er dog ikke muligt at vurdere, om der kan opnås niveau af bifangst, der er forenelige med en god miljøtilstand (D1C1). Ligeledes kan det ikke vurderes, om det er muligt at nå miljømål 1.1, som tilsigter, at bifangsten af fugle ligger på et niveau, som ikke truer arten inden 2030. Det skyldes, at der mangler viden om omfanget af bifangst og effekten af de nye indsatser. For arter som havlit og fløjlsand, der findes på de internationale lister over truede arter, kan der dog være behov for yderligere indsatser.

Miljømål 1.4, som tilsigter, at der tilvejebringes øget viden om det nuværende omfang af bifangst af havfugle, opnås ved, at Miljøministeriet indsamler viden om bifangst af havfugle på arts- og i nogle tilfælde på kønsniveau i medfør af de relevante overvågningsprogrammer. Dertil kan nævnes, at dataindsamling er igangsat af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i samarbejde med DTU Aqua. For bifangst af fugle inddrages data fra perioden 2010-2019 fra garn-fartøjer. Data er opsamlet på arts- og i nogle tilfælde kønsniveau for havfugle og underinddeles ift. farvandsområde og periode. Data benyttes, sammen med informationer om fiskeriets fordeling, i en samlet beregning af bifangst i det danske garnfiskeri. Dataindsamlingen forventes at give ny viden, som på sigt kan danne grundlag for udarbejdelse af miljøforbedrende indsatser for reduktion af utilsigtede bifangster af bl.a. fugle.

9.1.4.2 GES (D1C2 og D1C4) og miljømål 1.2: Bestande, arters populationstæthed og udbredelsesområde

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på havfuglenes bestandsstørrelse. På trods af den positive effekt af særligt nye fuglebeskyttelsesområder, nye beskyttede havstrategiområder, beskyttelsestiltag for edderfuglen (jagttidsbekendtgørelsen og AEWA-forvaltningsplan) og strategi for truede arter er der ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå niveauer forenelige med en god miljøtilstand (D1C2 og D1C4) og nå miljømål 1.2 for alle arter af havfugle, der er i tilbagegang, senest i 2030. Der kan være et yderligere indsatsbehov. Det skyldes dels, at der fortsat vil være menneskelige aktiviteter, som kan påvirke havfuglene i de områder, der vurderes vigtige for ynglende og overvintrende fugle, og dels at klimaforandringer er med til at ændre på havfuglenes levesteder.

Det er således forventningen, at der er en overordnet positiv effekt, men der er ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå niveauer forenelige med en god miljøtilstand (D1C2 og D1C4) og miljømål 1.2.

9.1.4.3 GES (D1C3): Arters populationsdemografiske kendetegn

Kriterium D1C3 om arters populationsdemografiske kendetegn angiver en sund population er et sekundært kriterie (se ordliste). Det er ikke på nuværende tidspunkt tilstrækkelig viden om

arters populationsdemografiske kendetegn på tværs af arter og regioner til at kunne vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand for dette kriterium. Det behandles derfor ikke yderligere i indsatsprogrammet.

9.1.4.4 GES (D1C5): Arters habitat

Kriterium D1C5 om arters habitat har den nødvendige udstrækning og tilstand til at understøtte de forskellige faser i arternes livscyklus er et sekundært kriterie. Der er ikke på nuværende tidspunkt viden nok på tværs af arter og regioner om arters habitat til at kunne vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand for dette kriterium. Det behandles derfor ikke yderligere i indsatsprogrammet.

9.1.4.5 Miljømål 1.3: Regionalt samarbejde

Miljømålet er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.1.4.6 Miljømål 1.5: Rødlistede havfugle

Miljømål 1.5 opnås ved, at Miljøministeriet udarbejder en strategi for truede og rødlistede arter og den danske rødliste opdateres med særligt fokus på inkludering af marine arter.

9.1.5 Konklusion

Danmark har en vigtig placering for en lang række fuglearter, som blandt andet finder føde, raste eller overvintrer i de danske havområder. Fuglene er meget påvirkelige af menneskelige aktiviteter, som påvirker deres fødegrundlag eller forstyrrer/fortrænger fuglene fra deres rastepladser. Fuglene eller fuglenes fødegrundlag påvirkes også af andre faktorer som klimaforandringer, marint affald og miljøfarlige stoffer, som alle er grænseoverskridende problemer.

Med indsatsprogrammet iværksættes der indsatser, som har til formål at nedbringe bifangst af fugle samt opretholde fuglenes levesteder. Den væsentligste indsats til at opnå dette er udpegningsgrunden af seks udvidede eller nye fuglebeskyttelsesområder, hvilket bringer det samlede areal op på ca. 25.200 km². Derudover medfører udpegningsgrunden af beskyttede havstrategiområder også restriktioner for eksempelvis fiskeri, som beskytter havfuglene samt deres fødegrundlag. Ændrede jagttider medfører også en yderligere beskyttelse af en række arter, særligt edderfuglen, hvor al jagt af edderfugl forbydes i de fuglebeskyttelsesområder, hvor edderfuglen er på udpegningsgrundlaget.

Det er ikke muligt at vurdere, om indsatserne medfører, at der kan opnås niveauer af bifangst, som er forenelige med en god miljøtilstand (D1C1), eller om miljømål 1.1 om bifangst opnås. Miljømål 1.4, som tilsigter, at der tilvejebringes øget viden om det nuværende omfang af bifangst af havfugle, opnås ved, at Miljøministeriet indsamler viden om bifangst af havfugle på arts- og i nogle tilfælde på kønsniveau i medfør af de relevante overvågningsprogrammer.

Der er ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå populationstætheder og udbredelsesområder der er forenelige med en god miljøtilstand (D1C2 og D1C4) og miljømål 1.2. Det skyldes dels, at der fortsat vil være menneskelige aktiviteter, som kan påvirke havfuglene i de områder, der vurderes vigtige for ynglende og overvintrende fugle, og dels at klimaforandringer er med til at ændre på havfuglenes levesteder.

Miljømål 1.5 omhandler rødlistede arter, og miljømålet opnås ved at Miljøministeriet udarbejder en strategi for truede og rødlistede arter, og den danske rødliste opdateres med særligt fokus på inkludering af marine arter.

Det er forventningen, at der på trods af indsatserne under Danmarks Havstrategi II yderligere vil være et indsatsbehov, hvilket dels skyldes, at der fortsat vil være menneskelige aktiviteter, som kan påvirke havfuglene i de områder, der vurderes vigtige for ynglende og overvintrende fugle, og dels at klimaforandringer er med til at ændre på havfuglenes levesteder.

9.2 D1 – Biodiversitet, pattedyr

Dette kapitel omhandler biodiversiteten af havpattedyr, herunder bifangst af havpattedyr i fiskeriet samt havpattedyrs populationstæthed, spæklagstykkelse og udbredelsesområde. Fokus er på marsvin, spættet sæl og gråsæl.

9.2.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D1 – Biodiversitet, pattedyr i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for havpattedyr samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

I de danske havområder forekommer bestande af spættet sæl, gråsæl og marsvin samt forekomster af hvidnæset delfin og vågehval. De mest udbredte arter er spættet sæl (*Phoca vitulina*), gråsæl (*Halichoerus grypus*) og marsvin (*Phocoena phocoena*). De tre arter er omfattet af habitatdirektivets målsætning om at opnå gunstig bevaringsstatus, og der er udpeget en række beskyttede områder, hvor de indgår på udpegningsgrundlaget.

Sæler og marsvin udgør det øverste led i fødekæden i de danske havområder og er derfor gode indikatorer for miljøtilstand f.eks. miljøfarlige stoffer, der ofte hobes op gennem fødekæden. Sælerne lever kystnært i kolonier. De enkelte kolonier er sårbare over for forstyrrelser og epidemier. Sælerne søger føde i store områder, og tilgængelighed af fisk og sunde fiskerbestande er derfor vigtigt. Marsvin lever alene, men kan samles i forbindelse med fødesøgning. Både sælger og marsvin er følsomme over for presfaktorer som eutrofiering, miljøfarlige stoffer, bifangst og støj. Fødesøgning kræver mange ressourcer, og fødetilgængelighed er derfor vigtigt for bestandenes sundhed.

I første del af Danmarks Havstrategi II blev der opstillet en række miljømål, der sigter mod en god miljøtilstand (GES) (Tabel 9.4). For havpattedyr vedrører dette særligt nedbringelse af bifangst samt opretholdelse af levesteder.

Tabel 9.4 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D1, biodiversitet, pattedyr. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D1C1)	Dødeligheden pr. art fra bifangst er under niveauer, der truer arten på langt sigt.
GES (D1C2, D1C4 og D1C5)	God miljøtilstand for havpattedyrs populationstæthed (D1C2), udbredelsesområde (D1C4) og habitat (D1C5) vurderes samlet at svare til gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet.
GES (D1C3) (sekundært kriterium)	Artens populationsdemografiske kendetegn (f.eks. kropsstørrelse eller aldersklassestruktur, kønsfordeling, reproduktionsrater, overlevelsesrater) angiver en sund population, som ikke er negativt påvirket af menneskeskabte belastninger.
Miljømål 1.5*	Behov for beskyttelsestiltag for HELCOM og OSPAR rødlistede arter vurderes. Findes der rødlistede arter, som er truede eller ikke tilstrækkeligt beskyttede, vil Miljøministeriet konkret vurdere behov for og evt. gennemføre yderligere tiltag i samarbejde med relevante ministerier.
Miljømål 1.6	Utsigtet bifangst af marsvin reduceres mest muligt og som minimum til et niveau under 1,7 % af den samlede bestands størrelse.
Miljømål 1.7	Utsigtet bifangst af sæler ligger på et tilstrækkeligt lavt niveau, som ikke truer bestande af sæler på lang sigt.
Miljømål 1.8	Marsvin, spættet sæl og gråsæl opnår gunstig bevaringsstatus i overensstemmelse med den tidshorizont, der er fastsat under habitatdirektivet.

Miljømål 1.9*	Miljøministeriet bidrager til at fastsætte bestandsspecifikke tærskelværdier for bifangst af marsvin i regionalt regi med henblik på efterfølgende fastsættelse af miljømål for sårbare bestande af marsvin.
Miljømål 1.10*	Øget viden om bifangst af havpattedyr indsamles i medfør af de relevante overvågningsprogrammer.

9.2.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D1 – Biodiversitet, pattedyr. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.2.2.1 Bifangst af sæler og marsvin

God miljøtilstand (D1C1) er opnået, når dødeligheden pr. art fra bifangst er under et niveau, der truer arten på lang sigt. Miljømål 1.6 og 1.7, som er fastsat i forlængelse heraf, tilsigter, at utilsigtet bifangst af marsvin reduceres mest muligt og minimum til et niveau under 1,7 % af den samlede bestands størrelse, mens miljømål 1.7 tilsigter, at utilsigtet bifangst af sæler ligger på et tilstrækkeligt lavt niveau, som ikke truer bestande af sæler på lang sigt.

Bifangst af marsvin sker hovedsageligt i garnfiskeriet, mens sæler også kan blive fanget i trawl og tejner. Gap-analysen viser, at for bestanden af marsvin i Nordsøen og Bælthavet forventes det, på baggrund af nuværende data, at være muligt uden yderligere indsatser at opnå et niveau, som er foreneligt med opnåelse af god miljøtilstand senest i 2030. Nye data og tærskelværdier kan dog ændre på dette. Der er nu vedtaget tærskelværdier for bifangst for marsvin i Nordsøen og Østersøen og planer om en tærskelværdi for marsvin i Bælthavet til brug for næste cyklus af havstrategien. De er lavere end de 1,7 pct., som miljømålet tager udgangspunkt i. Tærskelværdierne gælder for de samlede bestande på tværs af landene. På den baggrund forventes det ikke, at det vil være muligt at opnå niveauer af bifangst af marsvin i Nordsøen og Bælthavet, der er forenelige med en god miljøtilstand senest i 2030 uden yderligere indsatser. For Østersøbestanden af marsvin vurderes det ikke muligt at opnå et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand senest i 2030 uden yderligere indsatser, da bestanden er kritisk truet.

Det forventes på baggrund af gap-analysen at være muligt at opnå miljømål 1.6 uden yderligere indsatser i Nordsøen og Bælthavet, hvis kun dansk bifangstdata vurderes. For Østersøbestanden vurderes det ikke muligt at opnå miljømålet uden yderligere indsatser.

For sæler, hvor der er endnu færre data, kan den nuværende bifangstrate, og dermed også raten i 2030, ikke vurderes. Det er derfor ikke muligt at vurdere, om der kan opnås et niveau af bifangst frem mod 2030, der er foreneligt med en god miljøtilstand senest i 2030. Sammenholdt med bevaringsstatus, hvor spættet sæl er i gunstig status, er det dog vurderingen, at miljømålet kan opnås for spættet sæl i 2030 uden yderligere indsatser. Det samme gør sig ikke gældende for gråsæl, hvor de danske bestande er vurderet stærkt ugunstige.

9.2.2.2 Gunstig bevaringsstatus for sæler og marsvin

God miljøtilstand (D1C2, D1C4 og D1C5) er opnået, når en gunstig bevaringsstatus er opnået. Miljømål 1.8, som er fastsat i forlængelse heraf, tilsigter, at der opnås en gunstig bevaringsstatus for marsvin, spættet sæl og gråsæl.

Gap-analysen viser, at for marsvin i Nordsøen og Bælthavet vurderes bestandene allerede at være i gunstig bevaringsstatus, og det forventes muligt at opretholde en gunstig bevaringsstatus for Nordsøen i 2030. Nye data viser dog, at bestanden i Bælthavet kan fluktuere, men årsagen kendes ikke, og det er derfor usikkert hvorvidt tilstanden af denne bestand fortsat er gunstig i 2030. For marsvin i Østersøen er det ikke forventningen, at det vil være muligt at

opnå en gunstig bevaringsstatus senest i 2030, da bestanden er kritisk truet og på et så lavt niveau, at det er usikkert, om bestanden kan reddes. Det er derfor ikke forventningen, at det er muligt at opnå niveauer, der er forenelige med en god miljøtilstand.

For spættet sæl er det forventningen, at det er muligt at opretholde en gunstig bevaringsstatus i 2030, da bestandene er i gunstig bevaringsstatus i dag. Det er derfor forventningen, at det er muligt at fastholde en god miljøtilstand. For gråsæl vurderes begge bestande at have en stærk ugunstig bevaringsstatus i dansk farvand, grundet mangel på reproduktion i farvandene. Derfor formodes det, at det ikke er muligt at opnå en gunstig bevaringsstatus i 2030, og der er derfor formodes det ligeledes, at der ikke kan opnås en god miljøtilstand senest i 2030 uden yderligere indsatser.

Det forventes muligt at opnå miljømålet for marsvin i Nordsøen og Bælthavet samt for spættet sæl uden yderligere indsatser. Derimod er forventes det ikke at miljømålet kan nås for gråsæl, og det vurderes ikke muligt for marsvin i Østersøen uden yderligere indsatser.

9.2.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for af D1 – Biodiversitet, pattedyr (**Tabel 9.5**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for pattedyr.

Tabel 9.5 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante D1 – Biodiversitet, pattedyr med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-39	Trilateral bevarings- og forvaltningsplan for populationen af sæler i Vadehavet 2018-2022	Den integrerede forvaltningsplan dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland. Planen styrker effektiviteten af implementeringen af en koordineret forvaltning inden for hele verdensarvsområder i de tre lande i overensstemmelse med anmodningen fra Verdensarvskomiteen.	D1C2, D1C4 og D1C5 samt Miljømål 1.8
DK-HSII-43	Fiskeribegrænsende tiltag i Østersøen til beskyttelse af marsvin, herunder N2000-området "Adler Grund og Rønne Banke"	Begrænsninger for garnfiskeri i marsvinebestandens kerneområde i Østersøen med henblik på at reducere risikoen for utilsigtet bifangst af marsvin.	D1C2 og D1C4 samt miljømål 1.6 og 1.8 (for så vidt angår marsvin)
DK-HSII-29	Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter	Formålet er at fastlægge en strategisk overordnet ramme for artsforvaltningen med sigte på at forbedre status for truede og rødlistede arter. Strategien er udarbejdet.	D1C2 samt miljømål 1.8 (for så vidt angår marsvin)
DK-HSI-D6.2	Fiskeriregulering i kystnært beliggende Natura 2000-områder med kortlagte rev, som ikke er beskyttet i dag <i>(Indsatsen stammer fra Danmarks Havstrategi I)</i>	Udformning og implementering af fiskeriregulering på rev i udvalgte Natura 2000-områder, hvor nye rev er kortlagt eller tilføjet udpegningsgrundlaget i natura 2000 områder, reducerer forstyrrelse på revene.	D1C5 samt miljømål 1.8
DK-HSII-25	Tredje generation af Natura 2000-planer	Tredje generation af Natura 2000-planerne fokuserer på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle, som findes i væsentlig forekomst i Danmark med henblik på, om der er behov for yderligere sikring	D1C2, D1C4 og D1C5, samt miljømål 1.8 (og evt. 1.6-1.7)

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Målsætningerne og indsatserne i Natura 2000-planerne skal sikre opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for de udpegende arter og naturtyper samt sikring af bestande af de udpegede fugle.	
DK-HSII-5 – 9	Genetablering af stenrev i Øresund, Lillebælt, Kattegat og Roskilde Fjord og Gilleleje.	Et stenrev har til formål at øge biodiversiteten, og stenene anlægges, således at der skabes flest mulige forskellige levesteder (mikro-habitater). Derved opnår stenrevet en høj kompleksitet, der skaber rum til mange forskellige dyr, herunder fødeemner for havpattedyr. Stenrevene søges i videst muligt omfang placeret der, hvor der tidligere har været stenrev, da større sten har været fjernet ved stenfiskeri gennem flere hundrede år. Se nærmere beskrivelse under D6.	D1C2 og D1C3 samt miljømål 1.8
DK-HSII-1 DK-HSII-2 DK-HSII-3	Udpegnings- og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havområder	Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal, stigende til 8 pct. i 2028 og 10 pct. i 2030. Herudover udpeges enkelte områder som almindeligt beskyttede, hvor der efter en konkret vurdering kan være sameksistens mellem natur og menneskelige aktiviteter. Formålet med udpegningen er bl.a. at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. Se yderligere i kap 9.3. Beslutning om udpegningsområderne og målet om 10 pct. streng beskyttelse i 2030 er fastsat i aftale om havplanen af 7. juni 2023. Udpegningen har en positiv effekt for havpattedyr både direkte ved at sikre områder med mindre forstyrrelse, samt indirekte ved at bedre vilkårene for havpattedyrenes fødeemner.	D1C1, D1C2 og D1C4 og D1C5 samt miljømål 1.6 og 1.8
DK-HSII-27	Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen*	8. udbudsrunde er sammen med alle fremtidige udbudsrunder for nye olie- og gastilladelser blevet aflyst. Aftalen omfatter også en 2050-slutdato for alle eksisterende og evt. fremtidige tilladelser til olie- og gasindvinding. Det vil mindske støj og øvrig forstyrrelse fra området, hvilket bidrager til områdets habitatkvalitet for marsvin.	D1C5 og miljømål 1.8
DK-HSII-40	Tilføjelse af marsvin på udpegningsgrundlag i 19 habitatområder*	Marsvin beskyttes i danske havområder, idet den er opskrevet på habitatdirektivets bilag IV. Derudover har marsvin siden 2010 været på udpegningsgrundlaget i 16 habitatområder. På baggrund af en analyse fra 2019 er antallet af områder med marsvin på udpegningsgrundlaget nu øget til 35 habitatområder fordelt i alle danske farvande. I disse områder skal der tages yderligere hensyn til marsvin ved aktiviteter inden for og nær de beskyttede områder, således at bestanden ikke skades. Det kan give en øget forbedring af tilstanden. Særligt beskyttelse af Østersøbestanden af marsvin er vigtig, da den er kritisk truet.	D1C2, D1C4, D1C5, Miljømål 1.5 og 1.8
DK-HSII-41	Tilføjelse af gråsæl til udpegningsgrundlaget i 1 habitatområde*	Som eksisterende indsats var gråsæl på udpegningsgrundlaget i 12 områder. I 2020 er yderligere 1 område tilføjet. I områderne skal der tages yderligere hensyn til gråsæl ved aktiviteter inden for og nær det beskyttede område, således at bestanden ikke skades. Det kan give en øget beskyttelse af bestanden af gråsæler.	D1C2, D1C4, D1C5, Miljømål 1.8
DK-HSII-48	Udfasning af råstofindvinding i det nordlige	Råstofindvindingen i Øresund har været koblet til lokale påvirkninger på Bælthavsbestanden af marsvin, som har et af deres hotspots i det nordlige Øresund.	D1C4, D1C5 og miljømål 1.8

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
	Øresund frem mod 2025*	Påvirkninger fra støj og ophvirvling af næringsstoffer ophører, samtidig forbedres bundforhold, hvilket kan give bedre fødegrundlag på sigt.	
DK-HSII-42	Dansk forvaltningsplan for spættet sæl og gråsæl*	Forvaltningsplanen sikrer en bedre og mere balanceret forvaltning af de to danske arter af sæler. Det kan give en øget beskyttelse af bestandene af sæler.	D1C1, D1C2, D1C3, D1C4, D1C5 og miljømål 1.8
DK-HSII-39	Trilateral bevarings- og forvaltningsplan for populationen af sæler i Vadehavet 2018-2022*	Planen sikrer en bedre og mere balanceret forvaltning af de to danske arter af sæler i Vadehavet. Det kan give en øget beskyttelse af bestanden af gråsæler i Vadehavet.	D1C4, D1C5 og miljømål 1.8
DK-HSII-4	Udpegning af marine naturnationalparker i Øresund og Lillebælt	Udpegning af to marine naturnationalparker i hhv. Øresund og Lillebælt. I parkerne er der fokus på naturgenopretning, og der gøres en særlig indsats for aktivt at styrke den marine natur og biodiversitet, fx ved etablering af naturgenopretningsforanstaltninger og fremme af forskningsindsatser med fokus på områdernes presfaktorer. Naturgenopretningen medvirker til sunde økosystemer og fiskebestande, og dermed havpattedyrenes fødegrundlag. En øget viden om presfaktorer i områderne ruster os til en bedre forvaltning af områderne og dermed forhold for bl.a. havpattedyr.	GES (D1C2, D1C4 og D1C5)
DK-HSII-80	Indsatser for undervandsstøj	Indsatser for undervandsstøj har afledte positive effekter på havpattedyr. Kraftige kortvarige lyde kan forårsage fysiske skader og påvirke havpattedyrs hørelse, imens den lavfrekvente og mere konstante lyd kan påvirke havpattedyrs mulighed for at kommunikere. Både kortvarige og vedvarende lyde kan påvirke havpattedyrs adfærd og lyst til at opholde sig i bestemte områder. Se mere under D11.	GES (D1C3) (sekundært kriterium) og miljømål 1.8

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Table 9.6 Supplerende tiltag relevante for D1, Biodiversitet, havpattedyr.

Num-mer	Titel	Beskrivelse
DK-S05	Opsamling af data for bifangst for havfugle og havpattedyr	Der gennemføres et projekt, hvor data fra kameraovervågning af bifangst på nogle danske fiskerfartøjer, benyttes til at beregne den samlede bifangst af fugle, havpattedyr og fisk i Danmark. Projektet forventes at give ny viden, som på sigt kan danne grundlag for udarbejdelse af miljøforbedrende indsatser.
DK-S31	Omlægning af skibsstrafikken i Kattegat og betydningen for undervandsstøj og havpattedyr	Projektet dokumenterer effekten af omlægning af skibsruter på den tidlige og rumlige fordeling af undervandsstøj i østlige Kattegat, samt effekter på fordelingen af havpattedyr (marsvin) omkring skibsruterne. Resultaterne kan indgå i drøftelser om brug af omlægning af skibsruter som beskyttelsestiltag, bl.a. i forhold til implementering af HELCOMs Baltic Sea Action Plan og løbende drøftelser om reduktion af effekterne af skibsstøj i bl.a. IMO og andre internationale fora.
DK-S42	Vurdering af behov for yderligere sikring mod forstyrrelser samt for nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder	Der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, og på om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr, samt på at fort-

Num- mer	Titel	Beskrivelse
		sætte arbejdet Natura 2000-plan 2022-27 med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder.

I HELCOMs handlingsplan fra 2021-2030 indgår en række indsatser for marsvin og sæler. Der er særligt fokus på indsatser og vidensindsamling om Østersøbestanden af marsvin, samt fokus på bifangst, undervandsstøj og forvaltningsplaner for sæler, samt beskyttede områder. Disse indsatser bidrager til at forbedre tilstanden for havpattedyr i hele Østersøregionen, inklusiv de danske farvande. I OSPARs strategi indgår målsætninger om forbedring af tilstanden for havpattedyr.

9.2.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D1 – Biodiversitet, pattedyr på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.2.4.1 GES (D1C1) og miljømål 1.6, 1.7, 1.9 og 1.10: Bifangst af sæler og marsvin

Marsvin

Det vurderes, at udpegning og forvaltning af nye strengt beskyttede havstrategiområder vil have en positiv effekt på bifangsten af marsvin i danske farvande. Derfor forventes det at være muligt at opnå miljømål 1.6 om bifangstrater for marsvin. For den stærkt truede østersøbestand vurderes det ikke muligt at opnå god miljøtilstand, da ingen bifangst vil kunne tåles. Også tærskelværdier for Nordsøbestanden og Bælthavsbestanden forventes at være svære at overholde. Det er uundgåeligt, at der fortsat vil forekomme bifangst af marsvin. Det skyldes, at fiskeri med garn fortsat vil finde sted uden for de strengt beskyttede områder, og at anvendelse af pingere i danske farvande er meget begrænset, da hovedparten af fartøjerne er under 12 m og derfor ikke omfattet af pingerkrav. De væsentligt reducerede torskekvoter i Østersøen iværksat i 2022 forventes dog at have en positiv effekt ift. bifangst, idet dele af garnfiskeriet i farvandet er markant nedsat. Samlet set er det derfor forventningen, at det ikke er muligt at opnå en god miljøtilstand for bifangst af marsvin i 2030.

Sæler

De eksisterende tiltag til reducere bifangst samt udpegning af strengt beskyttede områder forventes at have en positiv effekt på gråsæler og delvis på spættet sæl i Nordsøen, Skagerrak og Østersøen. Derfor forventes en reduktion i bifangst af sæler, men det er ikke muligt at vurdere, om miljømål 1.7 om bifangstrater for sæler samt en god miljøtilstand (D1C1) kan opnås i 2030. Det skyldes, at vidensgrundlaget for bifangst af sæler er meget begrænset, hvorfor det er vanskeligt at vurdere tilstanden. Spættet sæl er i gunstig bevaringstilstand, hvorfor bifangst ikke udgør en trussel på samme måde som for gråsælen. Bestandene af gråsæler i Danmark er vurderet stærkt ugunstige, og det er uklart, om bifangst spiller en rolle heri.

Marsvin og sæler

For miljømål 1.9 om fastsættelse af regionale tærskelværdier pågår arbejde om fastsættelse af tærskelværdier i både HELCOM og OSPAR. Miljømålet er opnået. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

For miljømål 1.10 om indsamling af øget viden om bifangst opnås målet gennem indsamling af data. Blandt andet blev to rapporter udgivet i hhv. 2021¹⁵ og 2022¹⁶ om bifangst af havpattedyr og fugle baseret på data fra et længere forløb med kameraovervågning af udvalgte frivillige garnfiskere. Viden herfra kan bruges i det videre arbejde med vurdering og eventuel regulering af bifangst. Der er dog fortsat behov for mere fiskeridata. Indsatser under Baltic Sea Action-plan (HELCOM) vil ligeledes bidrage til opnåelse af dette miljømål.

9.2.4.2 GES (D1C2, D1C4 og D1C5) og miljømål 1.8: Gunstig bevaringsstatus for sæler og marsvin

Marsvin

For marsvin i Nordsøen og Bælthavet vurderes bestandene allerede i gunstig bevaringsstatus, og det forventes muligt at opretholde gunstig bevaringsstatus i 2030. Nye indsatser om udpegning og forvaltning af beskyttede områder i Nordsøen forventes at gavne bestanden her grundet en reduktion i forstyrrelse og på sigt et forbedret fødegrundlag lokalt. Bestanden i de indre danske farvande vil have gavn af genoprettede stenrev og de eksisterende beskyttelsesforanstaltninger, samt nye beskyttede områder i Bælthavet som led i identifikationen af potentielle nye beskyttede områder i farvandet. For marsvin i Østersøen vil det ikke være muligt at opnå en gunstig bevaringsstatus i 2030, da bestanden er kritisk truet og på et niveau, hvor det er usikkert, om bestanden kan reddes. Der er iværksat fiskerilukninger, som skal mindske risiko for bifangst af bestanden. Det drejer sig om fiskeriforanstaltninger i Danmark og andre Østersølande, som skal komme bestanden til gavn. Ligeledes kan udpegning og forvaltning af nye beskyttede havstrategiområder forbedre bestandens habitat og mindske forstyrrelser lokalt.

Det er således ikke forventningen, at det er muligt at opnå bestandsniveauer og udbredelse, der er forenelige med en god miljøtilstand under D1C2, D1C4 og D1C5 og miljømål 1.8, som tilsigter gunstig bevaringsstatus for marsvin i Østersøen i 2030. Derimod forventes god miljøtilstand for bestande af marsvin i Nordsøen og Bælthavet.

Sæler

For spættet sæl er det forventningen, at det er muligt at opretholde en gunstig bevaringsstatus i 2030, da bestandene er i gunstig bevaringsstatus i dag. Nye indsatser herunder nye havstrategiområder og genopretning af stenrev vil gavne bestandenes tilstand. Det er derfor forventningen, at det er muligt at fastholde en god miljøtilstand under D1C2, D1C4 og D1C5 og miljømål 1.8, som tilsigter en gunstig bevaringsstatus for spættet sæl.

For gråsæl vurderes begge bestande at være stærkt ugunstige i dansk farvand, grundet mangel på reproduktion i farvandene. Derfor er der ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå en gunstig bevaringsstatus i 2030, og der er derfor ligeledes ikke sikkerhed for, at der kan opnås en god miljøtilstand under D1C2, D1C4 og D1C5 samt miljømål 1.8 i 2030. Samtidig skal der dog tages højde for, at bestandene af gråsæl i Danmark er dele af to store bestande i Nordsøen og Østersøen. Disse bestande er generelt set i god tilstand på flere parametre, men trods genindvandring i Danmark omkring 2011, ser vi endnu ikke etablering i danske farvande, hvilket ses gennem den meget begrænsede ynglepopulation i både Vadehavet og Østersøen omkring Bornholm og Bælthavet.

¹⁵ Larsen, F., Kindt-Larsen, L., Sørensen, T. K., & Glemarec, G. (2021). Bycatch of marine mammals and seabirds: Occurrence and mitigation. DTU Aqua. DTU Aqua-rapport No. 389-2021

¹⁶ Glemarec, G., Vinther, M., Håkansson, K. B., & Rindorf, A. (2022). Collection of by-catch data for seabirds and marine mammals and by-catch and population densities for non-commercial fish. DTU Aqua. DTU Aqua-rapport No. 408-2022

9.2.4.1 GES (D1C3): Arters populationsdemografiske kendetegn

Kriterium D1C3 vedrørende arters populationsdemografiske kendetegn er sekundært. Der er ikke på nuværende tidspunkt viden nok om arters populationsdemografiske kendetegn på tværs af arter og regioner til at kunne vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand for dette kriterium. Det behandles derfor ikke yderligere i indsatsprogrammet.

9.2.4.2 Miljømål 1.5: Vurdering af behov for beskyttelsestiltag for rødlistede arter

Miljømål 1.5 omhandler en vurdering af behov for beskyttelsestiltag for rødlistede marine arter. Det omfatter en lang række små og store marine arter, herunder marsvin. Miljømålet opnås ved udarbejdelse af en strategi for truede arter. Som led i implementering af HELCOM BSAP vil der ligeledes være fokus på en opdatering af rødlisten og fokus på tilstrækkeligheden af tiltag for truede arter.

9.2.5 Konklusion

I de danske havområder forekommer bestande af spættet sæl, gråsæl og marsvin samt forekomster af bl.a. hvidnæset delfin og vågehval. De mest udbredte arter er spættet sæl og marsvin. Sælerne er særligt sårbare over for forstyrrelser og epidemier, og over for tilgængeligheden af føde, hvorfor sunde fiskebestande er vigtigt for sælerne. Sæler og marsvin er følsomme over for presfaktorer som eutrofiering, miljøfarlige stoffer, forstyrrelser som bifangst og støj samt fødetilgængelighed.

Med indsatsprogrammet iværksættes der indsatser, som har til formål at nedbringe bifangst af sæler og marsvin samt sikre deres levesteder og fødetilgængelighed. Den væsentligste indsats til at opnå dette er udpegningen af beskyttede områder. Udpegningen medfører blandt andet restriktioner ift. fiskeri, som bidrager til at mindske bifangst og sikre et større fødegrundlag. Dertil tilføjes marsvin og gråsæl til udpegningsgrundlaget i en række områder, hvilket vil sikre en højere beskyttelse.

Indsatserne forventes at have en positiv effekt på tilstanden for marsvin og sæler i danske farvande, og de er således et bidrag til at nå en god miljøtilstand og de opstillede miljømål.

Med de positive effekter af vedtagne indsatser og den eksisterende bifangstrate forventes det, at miljømål 1.6 om bifangst af marsvin opnås. På trods af de positive effekter vurderes det ikke at være muligt at opnå en god miljøtilstand for bifangst af marsvin, særligt for den truede Østersøbestand af marsvin. Dette skyldes at tærskelværdier for god miljøtilstand er strengere end miljømål 1.6. For sæler er der ikke sikkerhed for, at det er muligt at nå miljømål 1.7 om bifangst af sæler, da vidensgrundlaget herfor er meget begrænset.

På trods af den positive effekt af de vedtagne indsatser vurderes det ikke muligt at opnå miljømål 1.8 om gunstig bevaringsstatus for marsvin i Østersøen eller gråsæler i danske farvande. Det er ligeledes ikke forventningen, at det er muligt at opnå en god miljøtilstand for så vidt angår populationsstørrelse (D1C2), udbredelse (D1C4) eller habitatkvalitet (D1C5) for marsvin i Østersøen eller gråsæl. Både miljømål 1.8 og GES for de tre kriterier forventes opnået eller bibeholdt med nye og eksisterende indsatser for marsvin i Bælthavet og Nordsøen samt spættet sæl i danske farvande.

De operationelle miljømål vedrørende fastsættelse af regionale tærskelværdier samt øget vidensindsamling forventes opnået.

9.3 D1 – Biodiversitet, fisk

Dette kapitel omhandler biodiversiteten af fisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, herunder bifangst i fiskeriet samt populationstæthed og udbredelsesområde. Fokus er på hajer, rokker og andre sårbare fiskearter.

9.3.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D1, biodiversitet, fisk i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for D1, biodiversitet, fisk samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

I de danske havområder findes ca. 200 marine fiskearter. Der er flere arter i Nordsøens salte vand end i Østersøens mere brakke vand. Omkring halvdelen af arterne kan betegnes som almindelige hjemmehørende. Alle fiskearter indtager en central rolle i fødekæden som enten rovdyr eller byttedyr. Forekomsten og udbredelsen af de forskellige fiskearter har derfor betydning for de fødenet, de indgår i.

I nærværende kapitel beskrives tilstanden for de fiskearter, der er følsomme over for fiskeri og andre menneskelige presfaktorer, selvom der ikke er et målrettet fiskeri efter dem. Selvom en art ikke udnyttes erhvervsmæssigt, kan den være påvirket af et fiskeripres, hvis den opholder sig samme steder og er af samme størrelse eller større end de arter, der fiskes efter. På den måde kan disse arter blive genstand for utilsigtet bifangst. Påvirkninger af arternes levesteder kan også have indflydelse på arternes tilstand. Det gælder også arter, der tilbringer en del af deres liv i ferskvandsmiljøer. De er sårbare, hvis deres habitat er under pres.

Miljømålene for fisk vedrører særligt nedbringelse af bifangsten samt opretholdelse af fiskenes levesteder (**Tabel 9.7**).

Tabel 9.7 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D1, biodiversitet, fisk. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (overordnet)	Biodiversiteten opretholdes, og tætheden af arter svarer til de fremherskende fysiografiske, geografiske og klimatiske forhold.
GES (D1C1)	Dødeligheden pr. art som følge af utilsigtet bifangst er under niveauer, der truer arten på lang sigt.
GES (D1C2)	Artens populationstæthed påvirkes ikke negativt af menneskeskabte belastninger, så artens overlevelse på langt sigt er sikret.
GES (D1C3) (sekundært kriterium)	Artens populationsdemografiske kendetegn (f.eks. kropsstørrelse eller aldersstruktur, kønsfordeling, reproduktionsrater, overlevelsesrater) angiver en sund population, som ikke er negativt påvirket af menneskeskabte belastninger.
GES (D1C4 og D1C5) (sekundære kriterier)	I forhold til udbredelsesområde (D1C4) og habitat (D1C5) for fisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, vurderes god miljøtilstand til at svare til gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet.
Miljømål 1.11*	Miljøministeriet gennemfører en analyse af bifangsten af hajer og rokker i danske havområder, og muligheden for en DNA-baseret tilgang til artsbestemmelse undersøges.
Miljømål 1.12*	Miljøministeriet udvikler en national indikator til bedømmelse af tilstanden for danske kystfisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, og mulighederne for at videreudvikle regionale indikatorer undersøges.

9.3.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af biodiversitet, fisk. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.3.2.1 Dødeligheden pr. art som følge af utilsigtet bifangst

God miljøtilstand (D1C1) er opnået, når dødeligheden pr. art som følge af utilsigtet bifangst er under niveauer, der truer arten på lang sigt. Miljømål 1.11 tilsigter at Miljøministeriet skal foretage en analyse af bifangsten af hajer og rokker i danske havområder, og at muligheden for en DNA-baseret tilgang til artsbestemmelse skal undersøges.

Gap-analysen viser, at bifangsten af hajer, rokker og andre sårbare fiskearter i 2030 forventes at være reduceret. Der er dog ikke sikkerhed for, at bifangsten vil være på et niveau for alle arter, der er foreneligt med en god miljøtilstand (D1C1) uden nye indsatser. Det skyldes usikkerhed vedrørende effekten af de eksisterende indsatser, et utilstrækkeligt datagrundlag og manglende tærskelværdier.

Miljømål 1.11 anses for opnået, da analysen er igangsat.

9.3.2.2 Artens populationstæthed påvirkes ikke negativt af menneskeskabte belastninger

God miljøtilstand (D1C2) er opnået, når artens populationstæthed ikke påvirkes negativt af menneskeskabte belastninger, så artens overlevelse på langt sigt er sikret. Miljømål 1.12 tilsigter, at der skal udvikles en national indikator til bedømmelse af tilstanden for danske kystfisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, og mulighederne for at videreudvikle regionale indikatorer skal undersøges.

Gap-analysen viser, at populationstætheden af fisk forventes at udvikle sig positivt frem mod 2030. Der er dog ikke sikkerhed for, at det for alle arter er muligt at opnå en populationstæthed i 2030, der er på et niveau, som er foreneligt med en god miljøtilstand (D1C2) uden yderligere indsatser. Det skyldes usikkerhed vedrørende effekten af de eksisterende indsatser, et utilstrækkeligt datagrundlag og manglende tærskelværdier.

Miljømål 1.12 anses for opnået, da udviklingen af en national indikator for kystfisk er udarbejdet¹⁷.

9.3.2.3 Artens populationsdemografiske kendetegn

Kriterium D1C3, som tilsigter, at arters populationsdemografiske kendetegn angiver en sund population, er et sekundært kriterium, som primært er møntet på erhvervsmæssigt udnyttede fisk og behandles derfor under D3.

9.3.2.4 Udbredelsesområde og habitat for fisk svarer til gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet

God miljøtilstand (D1C4 og D1C5) er opnået når, udbredelsesområde (D1C4) og habitat (D1C5) for fisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, vurderes i god miljøtilstand til at være i gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet.

Gap-analysen viser, at udbredelsesområde og habitat for fisk, svarerende til gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet, understøttes positivt af de eksisterende indsatser, såsom

¹⁷ Registrering af fangster med standardredskaber i de danske kystområder, Nøglefiskerrapport for 2020-2022

vandløbsrestaurering og fiskepleje. Indsatserne bidrager således til at understøtte habitatdirektivets mål om at opnå en gunstig bevaringsstatus og dermed også til at opnå en god miljøtilstand. Det er dog ikke forventningen, at det vil være muligt at opnå en god miljøtilstand i 2030 uden nye indsatser, da der fortsat er fiskearter i ugunstig bevaringsstatus.

9.3.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D1, biodiversitet, fisk (**Tabel 9.8**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for fisk.

Tabel 9.8 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante D1, biodiversitet, fisk med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-28	Integreret forvaltningsplan for Vadehavet med afsæt i Natura 2000- og vandområdeplaner samt havstrategien	Den integrerede forvaltningsplan dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland. Planen styrker effektiviteten af implementeringen af en koordineret forvaltning inden for hele verdensarvsområderne. I perioden 2023 til 2026 har planen fokus på fem kerneområder, hvilket bl.a. inkluderer fiskeri.	D1C2, D1C3 og D1C5
DK-HSII-27	Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen	8. udbudsrunde er sammen med alle fremtidige udbudsrunder for nye olie- og gastilladelser blevet aflyst. Aftalen omfatter også en 2050-slutdato for alle eksisterende og evt. fremtidige tilladelser til olie- og gasindvinding. Det vil mindske støj og øvrig forstyrrelse fra området, hvilket bidrager til områdets habitatkvalitet for fisk.	D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK-HSII-29	Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter	Formålet er at fastlægge en strategisk overordnet ramme for artsforvaltningen med sigte på at forbedre status for truede og rødlistede arter. Strategien er udarbejdet.	D1C2
DK-HSII-30	Opdatering af den danske rødliste med fokus på marine arter	Der er afsat midler til opdatering af den danske rødliste med fokus på inkludering af flere marine arter. Endvidere vil der være fokus på vejledning af myndigheder og virksomheder i forvaltning af marine rødlistede arter.	D1C2
DK-HSII-47	Forbud mod fiskeri med bundsløbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig	Der indføres et forbud mod fiskeri med bundsløbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig	D1C1, D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK-HSI-D6.2	Fiskeriregulering i Natura 2000-områder for beskyttelse af kortlagte habitater* <i>(Indsatsen stammer fra Danmarks Havstrategi I)</i>	Der indføres fiskeriregulering i form af forbud mod fiskeri med bundgående redskaber (bundtrawl og snurrevod) på alle kortlagte stenrev i Natura 2000 områder, hvor stenrev er på udpegningsgrundlaget. Ved kortlagte boblerev forbydes alle former for fiskeri, herunder også rekreativt fiskeri (lyst- og fritidsfiskeri, med bl.a. garn, ruser og liner). Indsatsen har positiv effekt på fiskearter knyttet til revområder. Der indføres desuden fiskeriregulering ved andre kortlagte habitattyper, når der er et indsatsbehov. Indsatsen er en eksisterende indsats, som er videreført i tredje generation af Natura 2000-planerne i form	D1C1, D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		af, at den nødvendige fiskeriregulering færdiggøres på stenrev og boblerev.	
DK-HSII-25	Tredje generation af Natura 2000-planer*	Tredje generation af Natura 2000-planerne fokuserer på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle, som findes i væsentlig forekomst i Danmark med henblik på, om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Målsætningerne og indsatserne i Natura 2000-planerne skal sikre opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for de udpegende naturtyper, hvilket bidrager til habitatbevaring for fisk.	D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK-HSII-5 – 9	Genetablering af stenrev i Øresund, Lillebælt, Kattegat, Roskilde Fjord og Gilleleje	Der genetableres stenrev i flere områder. Et stenrev har til formål at øge biodiversiteten, og stenene anlægges, således at der skabes flest mulige forskellige levesteder (mikro-habitater). Derved opnår stenrevet en høj kompleksitet, der skaber rum til mange forskellige dyr. Se beskrivelse af de enkelte indsatser under D6.	D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK-HSII-1 DK-HSII-2 DK-HSII-3	Udpegning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder	Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal, stigende til 8 pct. i 2028 og 10 pct. i 2030. Herudover udpeges enkelte områder som almindeligt beskyttede, hvor der efter en konkret vurdering kan være sameksistens mellem natur og menneskelige aktiviteter. Formålet med udpegningen er bl.a. at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. Se yderligere i afsnit 9.3. Beslutning om udpegning af områderne og målet om 10 pct. streng beskyttelse i 2030 er fastsat i aftale om havplanen af 7. juni 2023. Udpegningen har en positiv effekt for fiskene, da aktiviteter, som kan påvirke arterne og livet i vandsøjlen, begrænses og at områderne derfor kan udgøre et refugium for bl.a. fisk. Derudover bidrager beskyttelsen af de udpegede områder til at sikre, den naturlige udvikling af artssamfundene på bunden og i vandsøjlen, og derved øge fødegrundlaget af marine arter for bl.a. fiskene.	D1C1, D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK-HSII-48	Udfasning af råstofindvinding i det nordlige Øresund frem mod 2025*	Der vil fra 1. december 2025 ikke længere være råstofindvinding i det nordlige Øresund. Det betyder, at bundforholdene forbedres grundet mindsket fysisk forstyrrelser samt mindsket op-hvirvling af næringsstoffer, hvilket også kan påvirke tilstødende habitater. Dette giver bedre levevilkår for bundlevende arter.	D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK-HSII-50	Trilateral forvaltnings- og indsatsplan for fisk i Vadehavet (Trilateral Wadden Sea Swimway Vision)*	Forvaltnings- og indsatsplan fra 2019 med det formål at forbedre vidensniveauet, optimere overvågning, politikudvikling samt udvikle, realisere og evaluere tiltag for at nå de trilaterale fiskemål. Fiskemål skal bl.a. sikre levedygtige populationer af typiske vadehavsfisk, sikre levevilkår for truede arter, bevaring af favorabelt habitat samt fiskepassager.	D1C2

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK- HSII-45	Bekendtgørelse om trawl og vodfiskeri ("Trawlbekendtgørelsen")*	Bekendtgørelsen om trawl og vodfiskeri, der fastsætter regler for fiskeri med trawl- og vodredskaber indenfor 3 sømil fra lavvandslinjen, er i 2019 blevet revideret i forbindelse med en større regelforenklingsøvelse. En række kystnære Natura 2000-områder udpeget for beskyttelse af rev er yderligere blevet tilføjet.	D1C1, D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5
DK- HSII-55	Styrkelse af kystfiskerordningen*	Den eksisterende kystfiskerordning blev opdateret i 2019 med større kvotetillæg til visse fartøjer, hvor der fiskes med skånsomme redskaber. Hermed gives der et større incitament til at fiske med skånsomme redskaber.	D1C1, D1C2, D1C4 og D1C5
DK- HSII-54	Handlingsplan for fiskepleje*	Fiskeplejens formål er at fremme den naturlige reproduktion af fiskebestandene. Den årlige indsats omfatter udsætning af fiskeyngel, sættefisk og forbedring af fiskenes leveforhold (vandløbsrestaurering) samt projekter, der har betydning for den naturlige reproduktion og vækst af fiskebestande.	D1C2, D1C4, D1C5
DK- HSII-31	Vandområdeplaner 2021-2027	Vandområdeplanerne 2021-2027 omfatter bl.a. forbedring af overfladevand i vandløb, søer og kyster. For at kunne opnå en god økologisk tilstand for bl.a. fisk i de vandløb, der er målsat i vandområdeplanerne, gennemføres årligt indsatser til forbedringer af de fysiske forhold og sikring af kontinuitet i vandløbene, hvilket bl.a. forbedrer fiskenes leveforhold. Konkret er der planlagt forbedring af den økologiske tilstand i ca. 5.500 km vandløb bl.a. ved at genslynge ca. 450 km vandløb. Endvidere sikres fri passage for fisk og smådyr ved at fjerne ca. 750 spærringer, hvilket skaber bedre mulighed for at gyde og yngle. Indsatsprogrammet for kystvande, hvor fokus er på at reducere udledningen af kvælstof, sikrer bedre levevilkår for økosystemerne under havoverfladen.	D1C2, D1C4 og D1C5
DK- HSII-13	Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbunds materiale (klapning)	Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klappingsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben. Klappingsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene. Der indføres bl.a. forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter, eftersom lavvandede områder er produktive for ålegræs, tang, fiskeyngel, fugle mv., Jf. aftale om havplanen, gælder der særlige forhold for havnene i Limfjorden, hvorfor klapning på lavvandede områder i Limfjorden fortsat vil være muligt.	D1C2, D1C4 og D1C5
DK- HSII-4	Udpegning af marine nationalparker i Øresund og Lillebælt	Udpegning af to marine nationalparker i hhv. Øresund og Lillebælt. I parkerne er der fokus på naturgenopretning, og der gøres en særlig indsats for aktivt at styrke den marine natur og biodiversitet, fx ved etablering af naturgenopretningsforanstaltninger og fremme af forskningsindsatser med fokus på områdernes presfaktorer. Der vil også være indsatser ift. kommunikation og friluftsliv i havet.	D1C3, D1C4 og D1C5

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
	Indsatser for erhvervs-mæssigt udnyttede fiskebestande	Indsatser for erhvervs-mæssigt udnyttede fiskebestande har afledte positive effekter på tilstanden af fisk, der ikke udnyttes erhvervs-mæssigt. Se mere under D3.	D1C1, D1C2, D1C3, D1C4 og D1C5

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tablet 9.9 Supplerende tiltag relevante for D1, biodiversitet, fisk.

Nummer	Titel	Beskrivelse
DK-S06	Opsamling af data for bifangst og populationstæthed af fisk, der ikke udnyttes erhvervs-mæssigt.	Data for populationstæthed og bifangst af særligt sårbare arter af fisk, der ikke udnyttes erhvervs-mæssigt indsamles. Bestandsudviklinger, udbredelser og bifangst, i det omfang det er muligt, estimeres for farvandsområder og år. Dataopsamlingen tager udgangspunkt i ICES survey data, DTU Aqua observatørture og rapporterede landingstal.
DK-S07	Overvågning af kystnære ikke-kommercielle fiskearter	Generel implementering af overvågning af kystnære ikkekommercielle fiskearter i Vadehavet bl.a. ved at integrere "nøglefiskeprojektet" i havstrategiens overvågningsprogram og NOVANA. Derudover indrages andre eksisterende datakilder, herunder data fra nabolandene.
DK-S08	DNA-baseret monitorering og risikobaseret forvaltning af hajer og rokker fanget i dansk fiskeri	Projektet inkluderer en kortlægning af artssammensætningen af rokker og udvalgte hajarter i det danske erhvervsfiskeri, en risikobaseret analyse af forekomsten af rokker og hajer.
DK-S33	Støtte til Dansk Center for Vildlaks' arbejde med bevarelse og fremme af hjemmehørende laksefisk	Dansk Center for Vildlaks er en erhvervsdrivende fond, der arbejder for bevarelse og fremme af hjemmehørende laksefisk. Deres arbejde er med til at sikre biodiversiteten af fiskearter, sker bl.a. gennem udsætning af genetisk oprindelige danske stammer af ørred og laks.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 indgår en række indsatser som omhandler fisk og rødlistede arter generelt. Der er særligt fokus på vidensindsamling og tiltag til en forbedret status af følsomme fiskearter, indsatser for havbunden samt udpegning af beskyttede områder. Disse indsatser bidrager til at forbedre tilstanden for fisk i hele Østersøregionen, inklusiv de danske farvande. OSPARs strategi indeholder målsætninger om forbedring af tilstanden for fisk, som ikke udnyttes erhvervs-mæssigt.

9.3.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D1, biodiversitet, fisk på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.3.4.1 GES (D1C1) og miljømål 1.11: Bifangst af ikke-erhvervs-mæssigt udnyttede fisk

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på bifangsten af hajer og rokker og andre følsomme fiskearter. Indsatserne vil være et bidrag til at opnå en god miljøtilstand i relation til bifangsten af fisk (D1C1). Der er dog ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå et niveau af bifangst, der er foreneligt med en god miljøtilstand inden 2030. Det skyldes primært, at der er et utilstrækkeligt datagrundlag for opgørelsen af bifangst. Indrapporteringen af bifangst er utilstrækkelig til at give et fyldestgørende billede af problemets omfang, fordi flere af arterne forekommer sjældent (og bifangst af disse dermed indrapporteres sjældent), og fordi de ikke altid identificeres som en specifik art, men

angives i samlede kategorier (f.eks. rokker). Der er endnu ikke fastsat tærskelværdier for bifangst, og det skal bemærkes, at der endnu ikke er fastsat en metode under havstrategidirektivet til at vurdere den samlede bifangst på tværs af fiskearter.

Miljømål 1.11 opnås ved, at der er igangsat udarbejdelse af en analyse af bifangsten af hajer og rokker i danske havområder i 2021, hvilket, sammen med det supplerende tiltag om forbedret overvågning, kan bidrage til et mere oplyst datagrundlag, således at det i fremtiden vil være muligt at vurdere, om der er opnået en god miljøtilstand i relation til bifangst.

9.3.4.2 GES (D1C2): Populationstæthed af ikke-erhvervsmæssigt udnyttede fisk

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på arternes populationstæthed. Indsatserne vil være et bidrag til at opnå en god miljøtilstand i relation til populationstætheden af fisk (D1C2). Der er dog ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå en populationstæthed på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand, inden 2030. Det skyldes usikkerhed vedrørende effekten af de eksisterende indsatser, et utilstrækkeligt datagrundlag og manglende tærskelværdier. Det bemærkes i øvrigt, at der endnu ikke er fastsat en metode under havstrategidirektivet til at vurdere den samlede tilstand på tværs af fiskearter.

Det begrænsede datagrundlag løftes dels via miljømål 1.11 (se afsnit 9.3.4.1), det supplerende tiltag om forbedret overvågning. Der arbejdes ligeledes med udvikling af indikatorer for populationstætheden af fisk i de regionale havkonventioner.

9.3.4.3 GES (D1C4 og D1C5): Udbredelsesområde og habitat for ikke-erhvervsmæssigt udnyttede fisk

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på udbredelsesområde (D1C4) og habitat (D1C5) for fisk, svarende til gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet. Der er dog ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå gunstig bevaringsstatus for alle fisk og dermed opnå god miljøtilstand i 2030 uden yderligere indsatser. Det skyldes, at der fortsat er arter i ugunstig tilstand.

9.3.4.4 Miljømål 1.12: Indikator for kystfisk

Miljømål 1.12 opnås ved, at der er udvikles en indikator til bedømmelse af tilstanden for danske kystfisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, således at det i fremtiden vil være muligt at vurdere, om der er opnået en god miljøtilstand i relation til kystfisk.

9.3.5 Konklusion

Fiskearter, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, udfylder centrale funktioner i fødekæden som rovdyr og byttedyr og har derfor betydning for de fødenet, de indgår i. Flere arter kan negativt påvirkes af menneskelige presfaktorer, heriblandt utilsigtet bifangst, hvilket kan have indflydelse på arternes tilstand.

Med indsatsprogrammet belyses tilstanden for de fiskearter, der er følsomme over for fiskeri og øvrige menneskelige presfaktorer. Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på udbredelsesområde, habitat og biodiversiteten af fisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt. Indsatserne vil således bidrage til at nå de opstillede miljømål og på længere sigt en god miljøtilstand.

Der forventes med de nye indsatser, at miljømål 1.11, der omhandler analyse af bifangsten af hajer og rokker, vil være opnået i 2023, hvor analysen forventes færdig. Der er dog, trods den positive effekt af de vedtagne indsatser, ikke sikkerhed for at bifangst for alle arter i 2030 vil være på et niveau foreneligt med en god miljøtilstand (D1C1). Der er ligeledes ikke sikkerhed

for, at populationstæthed for alle arter i 2030 vil være på et niveau foreneligt med en god miljøtilstand (D1C2). Denne manglende sikkerhed for, om bifangst og populationstæthed for alle arter i 2030 vil være på et niveau foreneligt med en god miljøtilstand, skyldes et utilstrækkeligt datagrundlag, manglende viden om den kvantitative effekt af indsatser, og dermed også om der er behov for yderligere indsatser, samt at der endnu ikke er fastsat regionale tærskelværdier.

For så vidt angår gunstig bevaringsstatus under habitatdirektivet, er der ikke sikkerhed for, at dette kan opnås i 2030 (D1C4 og D1C5), da der fortsat er arter i ugunstig tilstand.

Miljømål 1.12 om udviklingen af en national indikator for kystfisk er allerede opnået.

9.4 D1 – Biodiversitet, pelagiske habitater

Dette kapitel omhandler biodiversiteten i det pelagiske habitat, herunder habitattypens tilstand. Fokus er særligt på plankton.

9.4.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D1, biodiversitet, pelagiske habitater i de danske havområder, herunder hvilke faktorer som påvirker tilstanden for D1, biodiversitet, pelagiske habitater samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

De biologiske processer i det pelagiske habitat (de åbne vandmasser) drives af solens indstråling og tilgængeligheden af næringsstoffer. Solens lys omdannes ved fotosyntese og optag af næringsstoffer, f.eks. kvælstof, til planteplankton-biomasse. Fotosyntesen varetages i det pelagiske habitat af planteplankton, der hovedsagligt består af éncellede organismer (primærproducenter). Primærproducenterne græsses (spises) af dyreplankton (sekundærproducenter). Dyreplankton er et vigtigt led i økosystemet, idet de kobler primærproducenterne med dyr højere i fødekæden. Udviklingen i det pelagiske planktonsamfund er derfor bestemt af faktorer såsom næringsstoffer, lys, temperatur og græsning.

I de danske fjord- og kystnære områder er de pelagiske habitater under stærk påvirkning af vand- og stoftilførsel fra land. Grundet de generelt høje næringsstofkoncentrationer er der stor vækst af primærproducenter, og der optræder jævnligt perioder med iltsvind. I dele af de åbne havområder er fiskebestandene påvirket af fiskeri, og der forekommer således reducerede forekomster af store fisk. Dette medfører flere planktivore (planktonædende) fisk, der medfører en øget prædation på dyreplankton. Dermed er der færre dyreplankton til at holde mængden af planteplankton nede, hvormed der sker en øget opløstning af planteplankton. Klimænderinger påvirker de pelagiske habitater ved stigende temperaturer, lavere saltholdighed, lavere iltkoncentration og større respiration. Plankton danner fødegrundlaget for økosystemet bl.a. i det pelagiske habitat. Det er derved essentielt, at dette trofiske niveau er i god miljøtilstand. Der fokuseres derfor i indeværende deskriptor på plankton.

Miljømålene for pelagiske habitater sigter mod en god miljøtilstand (GES) samt mod vidensopbygning og regionalt samarbejde (jf. kap. 8), som på sigt vil kunne skabe basis for at sikre god miljøtilstand (**Tabel 9.10**).

Tabel 9.10 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D1, biodiversitet, pelagiske habitater. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
-----------------	-------------

GES (D1C6)	Habitattypens tilstand, herunder den biotiske og abiotiske struktur og dens funktioner (f.eks. den typiske artssammensætning og deres relative tæthed, fravær af særligt sensitive eller sårbare arter, eller arter som har en vigtig funktion i økosystemet, eller arters størrelsesstruktur) påvirkes ikke negativt af menneskeskabte belastninger.
Miljømål 1.3	Miljø- og Fødevareministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tilstanden for biodiversitet er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 1.13	Forekomsten af plankton følger langtidsgennemsnittet.
Miljømål 1.14*	Miljø- og Fødevareministeriet følger udviklingen og forbedrer vidensgrundlaget om plankton gennem overvågning.

9.4.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af pelagiske habitater. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

Der findes ingen gap-analyse indsatser som udelukkende er målrettet de pelagiske habitater. For denne deskriptor er der derfor taget udgangspunkt i effekten af gap-analyse indsatser for ikke-hjemmehørende arter (D2), eutrofiering (D5), hydrografiske ændringer (D7) og forurenende stoffer (D8), som alle kan have en væsentlig indvirkning på tilstanden i vandsøjlen. Effekterne for disse er sammenfattet og benyttet til en beskrivelse af den forventede effekt på beskrivelserne af god miljøtilstand for de pelagiske habitater.

9.4.2.1 Menneskeskabte påvirkninger af habitattypen tilstand

God miljøtilstand (D1C6) er opnået, når habitattypens tilstand, herunder den biotiske og abiotiske struktur og dens funktioner (f.eks. den typiske artssammensætning og deres relative tæthed, fravær af særligt sensitive eller sårbare arter, eller arter som har en vigtig funktion i økosystemet, eller arters størrelsesstruktur) ikke påvirkes negativt af menneskeskabte belastninger. Miljømål 1.14, som er fremsat i forlængelse heraf, tilsigter at udviklingen af plankton følges igennem overvågning og, at der derigennem opnås et forbedret vidensgrundlag.

De menneskeskabte påvirkninger af habitattypens tilstand stammer først og fremmest fra eutrofiering, men også ikke-hjemmehørende arter, hydrografiske ændringer og miljøfarlige stoffer spiller en rolle. På baggrund af fremskrivningen af de menneskelige aktiviteter og effekten af gap-analyseindsatserne, ventes en niveausvarende menneskeskabt påvirkning af habitattypens tilstand i 2030.

Gap-analysen viser derfor, at der forventes fortsat at være en negativ påvirkning af habitattypens tilstand i 2030, og det er derfor ikke forventningen, at det vil være muligt at opnå en god miljøtilstand i alle danske havområder i 2030 uden yderligere indsatser. I de åbne områder af Nordsøen og Skagerrak, hvor tilstanden for eutrofiering (tilførsel af næringsstoffer) vurderes at være bedst, er det ikke muligt at vurdere, hvorvidt der kan opnås en tilstand i habitattypen, der er foreneligt med god miljøtilstand uden yderligere indsatser.

Denne konklusion skal dog ses i lyset af, at der fortsat mangler data, og at der endnu ikke findes regionale tærskelværdier for tilstanden af de pelagiske habitater.

Miljømål 1.14 er opnået ved, at Miljøministeriet følger udviklingen af plankton gennem det nationale overvågningsprogram og forventes opfyldt uden yderligere indsatser.

9.4.2.2 Miljømål 1.13 Langtidsgennemsnit af plankton

Gap-analysen viser, at langtidsgennemsnittet af planktonbiomassen påvirkes først og fremmest af eutrofiering. På baggrund af fremskrivningen af de menneskelige aktiviteter og effekten af de eksisterende indsatser forventes forekomsten af plankton i 2030 at følge langtidsgennemsnittet. Det er derfor forventningen, at det vil være muligt at nå miljømål 1.13, som tilsigter, at forekomsten af plankton følger langtidsgennemsnittet i 2030 uden yderligere indsatser.

9.4.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D1, biodiversitet, pelagiske habitater (**Tabel 9.11**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for pelagiske habitater.

Tabel 9.11 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D1, biodiversitet, pelagiske habitater med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Indsats	Forventet effekt
Indsatser for eutrofiering (D5)	Mindsket udledning af næringsstoffer fra land, luft og skibsfart til de danske havområder. Tilstanden af de pelagiske habitater er i overvejende grad afhængig af eutrofieringsniveauet. Se mere i kapitel 10.8
Indsatser for ikke-hjemmehørende arter (D2), hydrografiske ændringer (D7) og forurenende stoffer (D8)	Indsatser som begrænser udledning og omfang af disse presfaktorer er afgørende for at forbedre tilstanden i pelagiet. Se mere i henholdsvis kapitel 10.5 10.10 og 10.11.
Indsatser for biodiversitet (D1 fisk), erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande (D3) og fødenet (D4)	Indsatser som er målrettet de andre trofiske niveauer i økosystemet kan have indflydelse på tilstanden i pelagiet. Se mere i henholdsvis kapitel 10.3, 10.6 og 10.7.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 indgår en række indsatser som vil gavne tilstanden for de pelagiske habitater og føre til god miljøtilstand. HELCOMs handlingsplan og OSPARs strategi indeholder begge tiltag og målsætninger for bl.a. tilførslen af næringsstoffer, ikke hjemmehørende arter og miljøfarlige stoffer, som alle i væsentlig grad vil hjælpe til en forbedret tilstand for de pelagiske habitater.

Der arbejdes desuden med udviklingen af indikatorer for de pelagiske habitater i både HELCOM og OSPAR, herunder også fastsættelsen af tærskelværdier for beskrivelsen af god miljøtilstand.

9.4.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D1, biodiversitet, pelagiske habitater på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.4.4.1 GES (D1C6) Menneskeskabte påvirkninger af habitattypens tilstand

Indsatserne for D2, D5, D7 og D8 under Danmarks Havstrategi II vil, sammen med de supplerende tiltag og indsatser inden for andre deskriptorer, have en positiv effekt på den samlede tilstand for pelagiske habitater i de danske farvande, og de bidrager således til at opnå god

miljøtilstand. Særligt ventes indsatserne at reducere tilstrømningen af næringsstoffer til de danske havområder og menneskeskabt eutrofiering forventes derfor nedbragt.

På trods af denne positive effekt er der ikke sikkerhed for, at pelagiske habitater kan opnå god miljøtilstand. Det skyldes flere forskellige faktorer: 1) Tilstanden i pelagiske habitater er resultat af komplekse sammenhænge mellem mange presfaktorer og økosystemkomponenter, 2) de positive effekter i havmiljøet af de planlagte tiltag for flere af de relevante deskriptorer vil i betydelig grad naturligt være forsinket, og 3) der er ikke fastsat kvantitative, regionale tærskelværdier for tilstanden af de pelagiske habitater.

9.4.4.2 Miljømål 1.3: Regionalt samarbejde

Miljømålet er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.4.4.3 Miljømål 1.14: Vidensudvikling og overvågning

Miljømål 1.14 tilsigter, at udviklingen af plankton følges igennem overvågning og, at der derigennem opnås et forbedret vidensgrundlag. Miljøministeriet følger udviklingen gennem det nationale overvågningsprogram, men der er fortsat et indsatsbehov ift. at gøre data anvendelige og tilgængelige.

9.4.5 Konklusion

Plankton danner fødegrundlaget for økosystemet bl.a. i det pelagiske habitat. Det er derved essentielt, at dette trofiske niveau er i god miljøtilstand. Udviklingen i det pelagiske planktonsamfund er bestemt af faktorer såsom næringsstoffer, lys, temperatur og græsning. Klimaændringer påvirker de pelagiske habitater ved stigende temperaturer, lavere saltholdighed, lavere iltkoncentration og større respiration.

Grundet de generelt høje næringsstofkoncentrationer i de danske fjord- og kystnære områder er der stor vækst af primærproducenter, hvilket jævnligt resulterer i perioder med iltsvind. I dele af de åbne havområder er fiskebestandene påvirket af fiskeri med reducerede forekomster af store fisk til følge. Dette medfører flere planktivore fisk og en øget prædation på dyreplankton samt opblomstring af planteplankton.

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på de pelagiske habitater. Især indsatserne under D2, D5, D7 og D8 vil spille en særlig stor rolle og således bidrage til at nå god miljøtilstand. På trods af denne positive effekt er der ikke sikkerhed for, at pelagiske habitater kan opnå god miljøtilstand i 2030.

Miljømål 1.13, som tilsigter, at forekomsten af plankton følger langtidsgennemsnittet i 2030, vurderes opnået.

Miljøministeriet følger udviklingen af plankton gennem det nationale overvågningsprogram, men der er fortsat et indsatsbehov ift. miljømål 1.14, da data skal gøres anvendelige og tilgængelige.

9.5 D2 – Ikke-hjemmehørende arter

Dette kapitel omhandler ikke-hjemmehørende og invasive arter, herunder indførsel, spredning og påvirkning af havets arter og naturtyper.

9.5.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende ikke-hjemmehørende arter i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for ikke-hjemmehørende arter samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Arter, der via menneskelige aktiviteter er indført til områder, hvor de ikke findes naturligt, og hvortil de ikke naturligt kan spredes, kaldes ikke-hjemmehørende arter. Disse arter omfatter både planter og dyr og findes i alle havområder, dog hovedsageligt i kystvandene. Skibsfart (ballastvand og begroning) anses som den væsentligste kilde til indførsel af ikke-hjemmehørende arter i havet. Akvakulturaktiviteter, udsætninger, fiskeri og lystfartøjer mv. menes dog også at være kilder til nye arter.

Introduktion af ikke-hjemmehørende arter indebærer risiko for, at arter etableres, spredes og optræder på en sådan måde, at de ændrer økosystemets naturlige balance og funktion i en negativ retning – i så fald kaldes de invasive arter. Er der først sket skade på marine økosystemer og bestande af hjemmehørende arter, kan også mulighederne for at anvende det marine miljø til erhvervs- og fritidsinteresser blive påvirket. Det er næsten umuligt at bekæmpe ikke-hjemmehørende arter i havet, når de først har etableret sig. Derfor er fokus på at begrænse indførslen af nye ikke-hjemmehørende arter.

Miljømålene for ikke-hjemmehørende arter vedrører indførslen, udbredelsen og effekten af nye ikke-hjemmehørende eller invasive arter (**Tabel 9.12**).

Tabel 9.12 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D2, ikke-hjemmehørende arter. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II.

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D2C1)	Indførslen af ikke-hjemmehørende arter via menneskelige aktiviteter er minimeret og så vidt muligt reduceret til nul.
GES (D2C2, sekundært kriterium)	Udbredelse og tæthed af etablerede ikke-hjemmehørende arter, særligt invasive arter, som bidrager væsentligt til negative effekter på bestemte artsgrupper eller overordnede habitattyper, er på niveauer, der ikke ændrer økosystemerne i negativ retning.
GES (D2C3, sekundært kriterium)	Andel af artsgruppen eller den rumlige udstrækning af den overordnede habitattype, som er ændret negativt som følge af ikke-hjemmehørende arter, særligt invasive arter, er på niveauer, der ikke ændrer økosystemerne i negativ retning.
Miljømål 2.1	Antallet af nye ikke-hjemmehørende arter introduceret gennem ballastvand, begroning og andre relevante menneskelige aktiviteter er faldende.
Miljømål 2.2	Udbredelsen af visse invasive arter er så vidt muligt på et niveau, således at væsentlige negative effekter er stabile eller faldende.
Miljømål 2.3	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde om fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at antallet af nye ikke-hjemmehørende arter og påvirkningerne fra invasive arter er i overensstemmelse hermed.

9.5.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af ikke-hjemmehørende arter. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.5.2.1 Indførsel af nye ikke-hjemmehørende arter

God miljøtilstand (D2C1) er opnået, når indførslen af ikke-hjemmehørende arter via menneskelige aktiviteter er minimeret og så vidt muligt reduceret til nul. Miljømål 2.1 tilsigter, at antallet af nye ikke-hjemmehørende arter er faldende.

Gap-analysen viser, at antallet af nye ikke-hjemmehørende arter i 2030 forventes at være på det nuværende niveau eller lavere. Uanset indsatser vil der fortsat være menneskelige kilder til ikke-hjemmehørende arter i 2030, f.eks. skibsbegrøning, og det vil derfor ikke være muligt at reducere antallet af nye ikke-hjemmehørende arter helt til nul. Det er derfor ikke forventningen, at det vil være muligt at opnå en indførsel af ikke-hjemmehørende arter, som er på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand, idet der altid vil være en risiko for utilsigtet indførsel, ligesom det i langt de fleste tilfælde ikke er muligt at begrænse udbredelsen.

På baggrund af gap-analysen er der derfor ikke sikkerhed for, at det uden yderligere indsatser er muligt at nå miljømål 2.1, hvorefter antallet af nye ikke-hjemmehørende arter skal være faldende.

9.5.2.2 Udbredelse af ikke-hjemmehørende arter

God miljøtilstand (D2C2 og D2C3) er opnået når, den geografiske udbredelse af ikke-hjemmehørende arter, særligt invasive arter, introduceret via menneskelige aktiviteter, ligger på et niveau, der ikke medfører negative effekter på havets arter og naturtyper. Miljømål 2.2 tilsigter, de negative effekter af invasive arter er stabile eller faldende.

Gap-analysen viser, at invasive arter forventes at øge deres udbredelse og dermed deres negative effekt frem mod 2030 på grund af naturlig spredning. Det er derfor ikke forventningen, at det uden yderligere indsatser vil være muligt at opnå en udbredelse af invasive arter, der er på et niveau, som er foreneligt med en god miljøtilstand i 2030, da dette kræver, at udbredelsen af udvalgte invasive arter skal være på et niveau, der ikke medfører negative effekter på havets arter og naturtyper. Der er endnu ikke fastsat regionale tærskelværdier for den negative effekt af arter og habitater som følge af ikke-hjemmehørende arter.

På baggrund af gap-analysen er det ikke forventningen, at det uden yderligere indsatser vil være muligt at nå miljømål 2.2 om stabile eller faldende negative effekter af invasive arter.

9.5.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for ikke-hjemmehørende arter (**Tabel 9.13**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for ikke-hjemmehørende arter.

Tabel 9.13 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D2, ikke-hjemmehørende arter, med angivelse af hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-15*	Tidlig påvisning af nye ikke-hjemmehørende arter	Oprettelse af et nationalt netværk af forvaltere og forskere som del af et Early Warning System (EWS). Formålet med netværket er at fremme indrapporteringen til databasen AquaNIS, hvorfra andre lande kan varsles om nye ikke-hjemmehørende/invasive arter i danske havne, som potentielt	D2C1, D2C2, D2C3, Miljømål 2.1 og 2.2

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		kan spredes til de omkringliggende lande. Et etableret EWS på tværs af OSPAR/HELCOM-området, vil kunne bidrage med, at der rettidigt foretages relevante foranstaltninger, der begrænser en yderligere spredning.	
DK-HSII-14	National strategi om skibsbegroning	Strategien har til formål at mindske spredning af ikke-hjemmehørende og invasive arter via skibsbegroning og skal eksempelvis se på opsamling/håndtering af afrenset materiale, forbudsområder og evt. oplysningskampagner.	D2C1, D2C2, D2C3, Miljømål 2.1 og 2.2
DK-HSII-57	Grøn omstilling af fiskeri- og akvakultursektoren	Hav-, Fiskeri- og Akvakulturprogrammet 2021-2027 giver støtte til projekter, som afprøver klima- og miljøforbedrende løsninger i fiskerisektoren, herunder udvikling af nye fiskerimetoder for invasive arter.	D2C2, D2C3, Miljømål 2.2
DK-HSII-58	Handlingsplan mod invasive arter	Handlingsplanen udkom i 2017 og har fokus på forebyggelse såvel som tidlig opdagelse og hurtig udryddelse af invasive arter. I handlingsplanen implementeres EU's forordning om introduktion og spredning af invasive arter.	D2C1, D2C2, D2C3, Miljømål 2.1 og 2.2
DK-HSII-59	Trilateral forvaltnings- og indsatsplan vedrørende ikke-hjemmehørende arter i Vadehavet (Trilateral Wadden Sea Management and Action Plan for Alien Species, MAPAS)*	Forvaltnings- og indsatsplanen blev vedtaget i 2018, og formålet er at koordinere forvaltningen på tværs af Danmark, Tyskland og Holland. Forvaltningsplanen forventes at føre til, at der introduceres færre nye arter, og at nye ikke-hjemmehørende arter kan forvaltes ensartet på tværs af landene. Planen hører sammen med Den Integrerede Forvaltningsplan For Vadehavet, der dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland.	D2C1, D2C2, D2C3, Miljømål 2.1 og 2.2

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Table 9.14 Supplerende tiltag relevante for D2, ikke-hjemmehørende arter.

Titel	Beskrivelse
MUDP-projekter vedrørende ikke-hjemmehørende og invasive arter	Projekter (under Miljøteknologisk Udviklings- og Demonstrationsprogram (MUDP)) med fokus på udvikling af teknologier til afrensning af skibe, herunder en automatisk renserobot og en algoritme til bestemmelse af sammenhængen mellem begroning, behandlingsform og miljøfaktorer på risikoen for invasive arter. Derudover udvikling af teknologier til online validering af ballastvand.
Forekomst og spredningsveje for invasive arter i den danske del af Vadehavet	Projektets formål er at identificere forekomster og eventuelle spredningsveje for invasive arter i den danske del af Vadehavet. Derudover er det projektets formål at vurdere disse arters indvirkning på Vadehavets fødenet og habitater.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 indgår en række indsatser, som omhandler ikke-hjemmehørende og invasive arter. Der er særligt fokus på udviklingen af et system til tidlig påvisning af ikke-hjemmehørende arter, regionalt harmoniserede regler for skibsbegroning samt udvikling af bæredygtige løsninger i samarbejde med erhvervsinteresser. Disse indsatser bidrager til at forbedre tilstanden i hele Østersøregionen, inklusiv de danske farvande. OSPARs strategi indeholder målsætninger om en minimeret indførsel af ikke-hjemmehørende arter.

9.5.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for ikke-hjemmehørende arter på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.5.4.1 GES (D2C1) og miljømål 2.1: Indførsel af nye ikke-hjemmehørende arter

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på indførslen af nye ikke-hjemmehørende arter, og de er således et bidrag til at nå en god miljøtilstand og de opstillede miljømål. Særligt vigtig er indsatsen vedrørende forvaltningsmæssige foranstaltninger til tidlig påvisning af nye ikke-hjemmehørende arter.

Det er dog ikke forventningen, at det er muligt at opnå en indførsel af ikke-hjemmehørende arter, der er på et niveau, som er foreneligt med en god miljøtilstand (D2C1) i 2030. Det skyldes, at der ikke er bindende international regulering af skibsbegroning i FN's Søfartsorganisation, IMO, da international skibsfart i de danske havområder ikke kan reguleres via dansk forvaltning.

Samtidig er der ikke sikkerhed for, at det inden for nærværende havstrategicyklus er muligt at nå miljømål 2.1, som tilsigter et faldende antal nye ikke-hjemmehørende arter. Det skyldes usikkerhed vedrørende effekten af de nye indsatser, og om de i tilstrækkelig grad kan vende udviklingen.

9.5.4.2 GES (D2C2 og D2C3) og miljømål 2.2: Udbredelse af ikke-hjemmehørende arter

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på spredningen af ikke-hjemmehørende og invasive arter, og de er således et bidrag til at nå en god miljøtilstand og de opstillede miljømål. Særligt vigtige er indsatserne vedrørende handlingsplanen mod invasive arter og mindsket spredning af ikke-hjemmehørende og invasive arter med skibsbegroning.

Det er dog ikke forventningen, at det er muligt at opnå en udbredelse og effekt af ikke-hjemmehørende arter, der er på et niveau, som er foreneligt med en god miljøtilstand (D2C2 og D2C3). Det skyldes, at de etablerede ikke-hjemmehørende og invasive arter naturligt vil sprede sig i havmiljøet, hvilket forventeligt vil øge den negative effekt på havmiljøet, særligt fra invasive arter.

Af samme årsag er det ikke forventningen, at det er muligt inden for nærværende havstrategicyklus at nå miljømål 2.2, som tilsigter stabile eller faldende negative effekter af invasive arter.

Når en ikke-hjemmehørende art er etableret i det marine miljø, er den næsten umulig at udrydde, hvorfor forebyggelse eller en tidlig indsats anses som de bedste midler i forhold til begrænsning af ikke-hjemmehørende og potentielt invasive arter. Der mangler fortsat viden om mulige omkostningseffektive indsatser til begrænsning af den naturlige spredning. Der foregår undersøgelser af forskellige metoder til fjernelse af invasive arter fra havmiljøet, bl.a. stillehavsøsters i Limfjorden.

9.5.4.3 Miljømål 2.3: Regionalt samarbejde

Miljømålet er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.5.4.4 Brug af undtagelsesbestemmelser

Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand for D2 vedrørende ikke-hjemmehørende arter. Det skyldes den intense internationale skibstrafik i de danske havområder, som indfører ikke-hjemmehørende arter med ballastvand og skibsbegroning. Ballastvandkonventionen har en stor betydning for indførslen af ikke-hjemmehørende arter, men ikke alle internationale skibe er underlagt konventionen, hvilket betyder, at ikke alle skibe, som sejler igennem de danske havområder, renser deres ballastvand. For skibsbegroning findes der internationale IMO-vejledninger for fritidssejlers såvel som kommerciel skibsfart, men der er endnu ingen

bindende internationale regler (f.eks. i form af en konvention) på dette område. På denne baggrund anvendes undtagelsen i art. 14.1a "Handlinger eller undladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for", da det ikke er muligt at eliminere indførsel af ikke-hjemmehørende arter til danske farvande.

Tabel 9.15 Brug af undtagelse for miljømål 2.1.

Undtagelsestype	Art. 14.1a "Handlinger eller undladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for".
Begrundelse for brug af undtagelsen	International skibstransport, herunder ballastvand og skibsbegroning
Miljømål, der ikke opnås på grund af undtagelsen	2.1
GES-deskriptorer og kriterier, der ikke opnås på grund af undtagelsen	D2C1
Havregionen hvor undtagelsen anvendes	Alle danske havområder
Geografisk zone, hvor undtagelsen anvendes	Den eksklusive økonomiske zone (EEZ) (svarer til hele Danmarks havområde)

9.5.5 Konklusion

Ikke-hjemmehørende arter udgør et problem for havmiljøet, når de bliver invasive og dermed kan true økosystemets naturlige balance. Det betyder blandt andet, at invasive arter kan have negative konsekvenser for de dyr og planter, som naturligt er i de danske farvande fx ved at udkonkurrere dem, og derved rykke økosystemet i en negativ retning, hvilket også kan have konsekvenser for de erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande og for fritids- og lystfiskeri.

Med indsatsprogrammet iværksættes der indsatser, som har til formål at mindske spredningen af ikke-hjemmehørende arter og begrænse tilførsel af nye arter. Væsentlige indsatser er handlingsplanen mod invasive arter, overvågning med henblik på tidligt at konstatere nye arter samt national strategi for skibsbegroning.

Der er ikke sikkerhed for, effekten af de nye indsatser er tilstrækkelig til at vende udviklingen, og om det dermed er muligt at nå miljømål 2.1, som tilsigter et faldende antal nye ikke-hjemmehørende arter. Det er ikke forventningen, at det er muligt at opnå en god miljøtilstand for så vidt angår indførslen af nye ikke-hjemmehørende arter.

Miljømålet samt en god miljøtilstand for udbredelsen af ikke-hjemmehørende arter er på nuværende tidspunkt ikke opnået, og det forventes heller ikke, at det kan opnås med indsatserne i dette indsatsprogram. Indsatserne forventes dog at have en positiv effekt på spredningen af ikke-hjemmehørende og invasive arter, og de er således et bidrag til at nå en god miljøtilstand og de opstillede miljømål.

Det er næsten umuligt at bekæmpe ikke-hjemmehørende arter i havet, når de først har etableret sig, og derved er det også vanskeligt at begrænse de negative effekter. Det er også klart, at Danmark ikke på egen hånd kan opnå en god miljøtilstand for ikke-hjemmehørende arter, da der vil ske spredning fra tilstødende havområder. På sigt forventes ballastvandkonventionen og evt. kommende bindende internationale regler for skibsbegroning at få en væsentlig betydning for miljøtilstanden i Danmark.

9.6 D3 – Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

Dette kapitel omhandler erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande, herunder fiskeridødelighed og gydebiomasse. Kapitlet tager afsæt i EU's fælles fiskeripolitik.

9.6.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D3 erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Fiskeri er blandt de menneskelige aktiviteter, der påvirker de erhvervsmæssigt udnyttede fiske- og skaldyrbestande mest. Fiskeritrykket har betydning for fiskebestandenes størrelse, fiskenes alder og størrelsesfordeling, den genetiske diversitet i en fiskebestand samt andelen af fisk, der har mulighed for at formere sig (gydebiomassen). Hvis fiskeritrykket er for kraftigt, kan resultatet blive, at bestandene bliver for små til at kunne opretholde sig selv på længere sigt.

Bestandene af langt de fleste arter, der fiskes kommercielt i danske havområder, forvaltes under den fælles fiskeripolitik i EU. Videnskabelig rådgivning fra bl.a. ICES (Det Internationale Havundersøgelsesråd) og DTU Aqua (Institut for Akvatiske Ressourcer) anvendes i forbindelse med forvaltningen af de enkelte fiskebestande. De samlede EU-kvoter fordeles mellem medlemslandene efter aftalte fordelingsnøgler. Medlemslandene fastsætter de nærmere regler for udnyttelsen af disse tildelte kvoter.

Miljømålene for erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande vedrører fiskeridødeligheden, gydebiomassen samt alders- og størrelsesfordelingen af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt (**Tabel 9.16**).

Tabel 9.16 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D3, Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II.

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D3C1)	Fiskeridødeligheden for populationer af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, ligger på eller under niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte (MSY).
GES (D3C2)	Gydebiomassen for populationer af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, er over de niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte.
GES (D3C3)	Alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationerne af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, er betegnende for en sund population. Dette omfatter en høj andel af gamle/store individer og begrænsede negative effekter på den genetiske diversitet som følge af udnyttelsen.
Miljømål 3.1	Antallet af kommercielt fiskede bestande, der reguleres efter MSY-principperne i den fælles fiskeripolitik, stiger.
Miljømål 3.2	Inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik er fiskeridødeligheden (F) på niveauer, der kan sikre maksimalt bæredygtigt udbytte (F_{msy}).
Miljømål 3.3	Inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik er gydebiomassen (B) over det niveau, der kan sikre maksimalt bæredygtigt udbytte ($MSY B_{trigger}$).

9.6.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsats, og om der er behov for yderligere indsats. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.6.2.1 Fiskeridødeligheden understøtter det maksimalt bæredygtige udbytte

God miljøtilstand (D3C1) er opnået når fiskeridødeligheden for populationer af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, ligger på eller under niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte (MSY). Miljømål 3.2, som er fremsat i forlængelse heraf, tilsigter at fiskeridødeligheden er på et niveau, der kan sikre et maksimalt bæredygtigt udbytte.

Gap-analysen viser, at fiskeridødeligheden i 2030 holdes på eller under et niveau, der kan sikre et maksimalt bæredygtigt udbytte. Det er derfor forventningen, at det uden nye indsatser er muligt at nå miljømål 3.2, som tilsigter, at fiskeridødeligheden er på et niveau, der kan sikre et maksimalt bæredygtigt udbytte. Det er ligeledes forventningen, at fiskeridødeligheden vil være på et niveau i 2030, som er foreneligt med en god miljøtilstand uden nye indsatser.

For de arter, som ikke forvaltes efter MSY-principperne, er det ikke muligt at vurdere, om miljømål 3.2 og en god miljøtilstand kan opnås. Dette skyldes et begrænset datagrundlag og for få års erfaring med manglende specifikke kvoteregulering for bifangst og lavværdiarter til at evaluere metoden.

9.6.2.2 Gydebiomassen understøtter det maksimalt bæredygtige udbytte

God miljøtilstand (D3C2) er opnået når, gydebiomassen for populationer af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, er over de niveauer, som kan producere det maksimale bæredygtige udbytte. Miljømål 3.3, som er fremsat i forlængelse heraf, tilsigter, at gydebiomassen er på et niveau, der kan sikre et maksimalt bæredygtigt udbytte.

Gap-analysen viser, at gydebiomassen i 2030 holdes på eller under et niveau, der kan sikre et maksimalt bæredygtigt udbytte. Det er derfor forventningen, at det uden nye indsatser er muligt at nå miljømål 3.3, som tilsigter, at gydebiomassen er på et niveau, der kan sikre et maksimalt bæredygtigt udbytte. Det er ligeledes forventningen, at gydebiomassen vil være på et niveau i 2030, som er foreneligt med en god miljøtilstand uden nye indsatser.

For de arter, som ikke forvaltes efter MSY-principperne, er det ikke muligt at vurdere, om miljømål 3.3 og en god miljøtilstand kan opnås. Dette skyldes et begrænset datagrundlag og for få års erfaring med manglende specifikke kvoteregulering for bifangst og lavværdiarter til at evaluere metoden.

9.6.2.3 Alders- og størrelsesfordelingen betegner en sund population

God miljøtilstand (D3C3) er opnået når, alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationerne af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, er betegnende for en sund population. Dette omfatter en høj andel af gamle/store individer og begrænsede negative effekter på den genetiske diversitet som følge af udnyttelsen.

I gap-analysen har det ikke været muligt at vurdere, om alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationerne af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt, betegner en sund population. Dette skyldes, at metoderne til vurdering af størrelse og længde af store fisk endnu ikke er validerede af ICES, og der foreligger ingen vurderinger endnu.

9.6.2.1 Antallet af fiskede bestande, der reguleres efter MSY-principperne

Gap-analysen viser, at antallet af bestande, der reguleres efter MSY-principperne i 2030 forventes at stige. Det er derfor forventningen, at det uden nye indsatser er muligt at nå miljømål 3.1, som tilsigter, at et stigende antal bestande reguleres efter MSY-principperne.

9.6.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D3, Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande (Tabel 9.17). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande.

Tabel 9.17 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante erhvervsmæssige udnyttede fiskebestande med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-28	Integreret forvaltningsplan for Vadehavet med afsæt i Natura 2000- og vandområdeplaner samt havstrategien	Den integrerede forvaltningsplan dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland. Planen styrker effektiviteten af implementeringen af en koordineret forvaltning inden for hele verdensarvsområderne. I perioden 2023 til 2026 har planen fokus på fem kerneområder, hvilket bl.a. inkluderer fiskeri.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSII-31	Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug	Ifølge vandrammedirektivet skal der opnås god økologisk tilstand i de danske kystvande senest i 2027. Vandløbsrestaurering, etablering af vådområder mm. er indsatser, som kan være med til at, der opnås god økologisk tilstand, samt reducere af udledningen af kvælstof.	D3C2, D3C3 og miljømål 3.3
DK-HSII-57	Grøn omstilling af fiskeri- og akvakultursektoren	Udvikling og afprøvning af klima- og miljøforbedrende løsninger i fiskeri- og akvakultursektoren, herunder f.eks. omlægning til nye fiskerier eller udvikling af lavtrofisk akvakultur.	D3C2, D3C3 og miljømål 3.3
DK-HSII-59	Genetablering af stenrev i Øresund, Lillebælt, Kattegat, Roskilde Fjord og Gilleleje.	Et stenrev har til formål at øge biodiversiteten, og stenene anlægges, således at der skabes flest mulige forskellige levesteder (mikro-habitater). Derved opnår stenrevet en høj kompleksitet, der skaber rum til mange forskellige dyr, herunder også erhvervsmæssigt udnyttede fiskearter.	D3C2, D3C3 og miljømål 3.3
DK-HSII-51	Støtte til projekter, der styrker kystfiskeri	Hav- og fiskeriudviklingsprogrammet 2021-2027 giver støtte til projekter, der styrker kystfiskeriet gennem udvikling af logistik, fangsthåndtering og infrastruktur.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSII-52	Afsætningsfremme - støtte til produktions- og afsætningsplaner	Udarbejdelse og gennemførelse af produktions- og afsætningsplaner, herunder certificering, markedsundersøgelser og kampagner, der bidrager til oplysning til forbrugerne og fremmer forbrug af bæredygtige fiskeprodukter, f.eks. fisk som bæredygtig spise.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSII-53	Fiskerikontrol og dataindsamling	Udvikling og opgradering af fiskerisystemerne, der understøtter fiskerikontrollen. Implementering af nye skærpede kontrolkrav i forbindelse med den kommende kontrolforordning. Dataindsamling til brug for hhv. rådgivningen fra ICES og udvikling af forvaltningstiltag for kommercielle bestande.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSII-1 DK-HSII-2	Udpegning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder	Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal, stigende til 8 pct. i 2028 og 10 pct. i 2030. Herudover udpeges enkelte områder som almindeligt beskyttede, hvor der efter en konkret vurdering kan være sameksistens mellem natur og menneskelige aktiviteter. Formålet	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-3		med udpegningen er bl.a. at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. Beslutning om udpegning af områderne og målet om 10 pct. streng beskyttelse i 2030 er fastsat i aftale om havplanen af 7. juni 2023. Se yderligere i afsnit 9.3.	
DK-HSII-46	Fiskeriregulering i udpegede beskyttede havområder	Udformning og implementering af fiskeriregulering i udvalgte Natura 2000-områder og havstrategiområder.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSII-56	Muslinge- og østerspolitikken*	Muslinge- og østerspolitikken fastlægger rammerne for en bæredygtig udnyttelse af muslinge- og østersbestanden med seneste revision i 2019. Der fastlægges et loft over den kumulative påvirkning af fiskeriet i Natura 2000 områder. Muslinge- og østerskrab uden for Natura 2000 områder skal ligeledes udøves bæredygtigt.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3.
DK-HSII-50	Trilateral forvaltnings- og indsatsplan for fisk i Vadehavet (Trilateral Wadden Sea Swimway Vision).*	Forvaltnings- og indsatsplan fra 2019 med det formål at forbedre vidensniveauet, optimere overvågning, politikudvikling samt udvikle, realisere og evaluere tiltag for at nå de trilaterale fiskemål. Fiskemål skal bl.a. sikre levedygtige populationer af typiske Vadehavsfisk, sikre levevilkår for truede arter, bevaring af favorabelt habitat samt fiskepassager.	D3C2, D3C3 og miljømål 3.3
DK-HSII-55	Styrkelse af kystfiskerordningen.*	Den eksisterende kystfiskerordning blev opdateret i 2019 med større kvotetillæg til visse fartøjer, som fisker med skånsomme redskaber. Hermed gives der et større incitament til at fiske med skånsomme redskaber.	D3C1, D3C2, D3C3,
DK-HSII-45	Bekendtgørelse om trawl og vodfiskeri ("Trawlbekendtgørelsen")*	Bekendtgørelsen om trawl og vodfiskeri, der fastsætter regler for fiskeri med trawl- og vodredskaber indenfor 3 sømil fra lavvandslinjen, er i 2019 blevet revideret i forbindelse med en større regelforenklingsovelse. En række kystnære Natura 2000-områder udpeget for beskyttelse af rev er yderligere blevet tilføjet.	D3C1, D3C2, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSI-D6.2	Fiskeriregulering i Natura 2000-områder med rev og boblerev som udpegningsgrundlag <i>(Indsatsen stammer fra Danmarks Havstrategi I)</i>	I Natura 2000-områder, med stenrev som udpegningsgrundlag, er der siden 2013 sket en indfasning af et forbud mod bundslæbende fiskeri på revområder med tilhørende bufferzoner. Boblerev beskyttes mod alle typer af fiskeri. Indsatsen har positiv effekt på fiskearter knyttet til revområder. Indsatsen er en eksisterende indsats, som er videreført i tredje generation af Natura 2000-planerne i form af, at den nødvendige fiskeriregulering færdiggøres på stenrev og boblerev.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3.2 og 3.3
DK-HSII-47	Forbud mod fiskeri med bundslæbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig	Der indføres et forbud mod fiskeri med bundslæbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig.	D3C1, D3C2, D3C3, miljømål 3,1 og 3.2

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Table 9.18 Supplerende tiltag relevante for D3, erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande.

Titel	Beskrivelse
Miljøundersøgelser af havbunden i Jammerbugt	Undersøgelser af Jammerbugtens havbunds natur, tilstanden heraf og vurdering af, om noget havbund/marin natur i Jammerbugt er beskyttelsesværdigt, samt undersøgelser af hvordan fiskeri med bundsløbende redskaber, særligt bomtrawl, påvirker havbunden. Formålet er at indsamle viden, der f.eks. kan danne grundlag for fremtidige forvaltningsplaner i området – og dermed understøtte en mere bæredygtig måde at drive fiskeri på.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030, indgår en række indsatser, der har til formål at forbedre tilstanden for fisk i Østersøen, herunder indsatser for havbunden samt udpegning af beskyttede områder. Disse indsatser bidrager til at forbedre tilstanden for havmiljøet i hele Østersøregionen, inklusiv de danske farvande. OSPARs strategi indeholder ligeledes målsætninger om forbedring af tilstanden for fisk generelt.

9.6.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D3, erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.6.4.1 GES (D3C1) og miljømål 3.2: Fiskeridødelighed understøtter det maksimalt bæredygtige udbytte

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II, særligt EU's fælles fiskeripolitik, vil have en positiv effekt på fiskeridødeligheden. Med disse indsatser er det forventningen, at det er muligt at nå miljømål 3.2, som tilsigter, at fiskeridødeligheden ligger på et niveau, der sikrer et maksimalt bæredygtigt udbytte. Det er ligeledes forventningen, at fiskeridødeligheden vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand.

For de arter, som ikke forvaltes efter MSY-princippet, er det ikke muligt at vurdere, om miljømål 3.3 og en god miljøtilstand kan opnås. Dette skyldes et begrænset datagrundlag og for få års erfaring med manglende specifikke kvoteregulering for bifangst og lavværdiarter til at evaluere metoden.

9.6.4.2 GES (D3C2) og miljømål 3.3: Gydebiomassen understøtter det maksimalt bæredygtige udbytte

De eksisterende indsatser, særligt EU's fælles fiskeripolitik, vil sammen med de nye indsatser have en positiv effekt på gydebiomassen. Med disse indsatser er det forventningen, at det er muligt at nå miljømål 3.3, som tilsigter, at gydebiomassen ligger over et niveau, der sikrer et maksimalt bæredygtigt udbytte. Det er ligeledes forventningen, at fiskeridødeligheden vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand.

For de arter, som ikke forvaltes efter MSY-princippet, er det ikke muligt at vurdere, om miljømål 3.3 og en god miljøtilstand kan opnås. Dette skyldes et begrænset datagrundlag og for få års erfaring med manglende specifikke kvoteregulering for bifangst og lavværdiarter til at evaluere metoden.

9.6.4.3 GES (D3C3): Alders- og størrelsesfordelingen betegner en sund population

De eksisterende indsatser, særligt EU's fælles fiskeripolitik, vil sammen med de nye indsatser have en positiv effekt på alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationerne af arter, der udnyttes erhvervsmæssigt. Metoderne til vurdering af størrelse og længde af store fisk er dog endnu ikke valideret af ICES, og der foreligger ingen vurderinger endnu. Det er derfor ikke muligt at vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand.

9.6.4.4 Miljømål 3.1: Antallet af fiskede bestande, der reguleres efter MSY-princippet

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil, særligt i sammenhæng med EU's fælles fiskeripolitik og et forventet fald i fiskeri, der ikke følger MSY-principperne frem mod 2030, have en positiv effekt på antallet af fiskede bestande, der forvaltes efter MSY-princippet. Dvs. det vil være muligt at opnå miljømål 3.1, som tilsigter en stigning i antallet af fiskede bestande, der reguleres efter MSY-princippet.

9.6.5 Konklusion

Fiskeri har betydning for størrelse, alder, størrelsesfordeling og den genetiske diversitet i en given fiskebestand. Et kraftigt fiskeritryk kan resultere i, at en bestand bliver for lille til at kunne opretholde sig selv på længere sigt.

Med indsatsprogrammet beskrives de overordnede problemstillinger, som påvirker tilstanden for erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande. Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil have en positiv effekt på tilstanden af erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande. Indsatserne vil således bidrage til at nå de opstillede miljømål og en god miljøtilstand.

Det er med indsatserne under Danmarks Havstrategi II forventningen, at miljømålene for erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande er mulige at opnå. Dertil forventes det, at fiskeridødelighed (D3C1) og gydebiomassen (D3C2) vil være på niveauer, der er foreneligt med en god miljøtilstand.

Det er for arter, som ikke forvaltes efter MSY-principperne, ikke muligt at vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand for fiskeridødelighed og gydebiomasse. Dette skyldes primært et begrænset datagrundlag.

Da der endnu ikke foreligger vurderinger af alders- og størrelsesfordeling af individer i populationer af arter (D3C3), der udnyttes erhvervsmæssigt, er det ikke muligt at vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand.

9.7 D4 – Havets fødenet

Dette kapitel omhandler havets fødenet, herunder biodiversiteten inden for de enkelte trofiske niveauer og balancen mellem de trofiske niveauer.

9.7.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D4, Havets fødenet i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for D4, Havets fødenet samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Havets fødenet er en betegnelse for føderelationer mellem organismer i havet og spænder fra havets primærproducenter, som danner fødegrundlag for hele havets økosystem til de marine top-rovdyr, der er afhængige af fødenettes balance. De mange føderelationer danner et stort og komplekst fødenet i havet, hvor de forskellige organismer er afhængige af hinandens tilstedeværelse i de rette mængder for at kunne overleve. Fødenettets tilstand er essentiel for at opretholde et sundt marint økosystem.

Fødenettet er afhængigt af, at der opretholdes en høj diversitet inden for de trofiske niveauer (trin i fødekæden), da hver art/artsgruppe spiller en rolle i fødenettet og en høj diversitet og samtidig skaber et robust trofisk niveau, der kan modstå en vis grad af påvirkning.

Biomassen mellem de trofiske niveauer skal ligeledes være i balance og reguleres som udgangspunkt enten igennem mængden af tilgængelige næringsstoffer (bottom up) eller gennem prædationstrykket fra et overliggende trofisk niveau (top-down). Er biomassen af zooplankton

eksempelvis høj, kan det enten betyde, at fødetilgængeligheden i form af planteplankton er høj, eller at prædationen fra de planktonspisende fisk er lav.

Fødenettets tilstand som helhed er afhængig af de enkelte elementers tilstand. Havets fødenet er derfor sårbart over for forandringer i disse elementer, hvor ydre forandringer, der påvirker et enkelt element, [fx fiskeri] kan forårsage kaskadeeffekter og dermed ubalance i hele fødenettet. Dette betyder, at fødenettet kan påvirkes af samtlige presfaktorer, der omfattes af havstrategidirektivet.

Miljømålene for havets fødenet sigter mod vidensopbygning regionalt samarbejde, og som på sigt vil skulle skabe basis for at sikre en god miljøtilstand (GES) (Tabel 9.19).

Tabel 9.19 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D4, Havets fødenet. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES ¹⁸	Alle kendte elementer i havets fødenet er til stede og forekommer med normal tæthed og diversitet samt er på niveauer, som sikrer en stabil artstæthed og opretholdelse af arternes fulde reproduktionsevne.
GES (D4C1)	Diversiteten (artssammensætning og deres relative tæthed) af de enkelte trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger.
GES (D4C2)	Balancen mellem de trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger.
GES (D4C3) (sekundært kriterium)	Størrelsesfordelingen af individer på tværs af de trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger.
GES (D4C4) (sekundært kriterium)	Produktiviteten af de enkelte trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger.
Miljømål 4.1	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at de menneskeskabte påvirkninger af fødenettet og dets delelementer er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 4.2*	Miljøministeriet bidrager til regional videns- og metodeudvikling vedrørende havets fødenet.
Miljømål 4.3*	Miljøministeriet følger udviklingen i fødenettet igennem overvågning af fødenettets enkelte delelementer.

9.7.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D4, Havets fødenet. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

Der findes ingen gap-analyse indsatser som udelukkende er målrettet havets fødenet. For denne deskriptor er der derfor taget udgangspunkt i effekten af gap-analyse indsatser for D1, D3 og D6 som alle kan have en væsentlig indvirkning på fødenettets tilstand. Effekterne for disse er så sammenfattet og benyttet til en beskrivelse af den forventede effekt på beskrivelserne af god miljøtilstand for fødenettet.

¹⁸ Denne GES-beskrivelse stammer fra Danmarks første havstrategi og er derfor ikke angivet med et kriterium.

9.7.2.1 Elementer i havets fødenet

God miljøtilstand er opnået når, alle kendte elementer i havets fødenet er til stede og forekommer med normal tæthed og diversitet samt er på niveauer, som sikrer en stabil artstæthed og opretholdelse af arternes fulde reproduktionsevne.

GAP analysen viser, at udbredelse og populationstæthed af fugle, havpattedyr og ikke-kommercielt udnyttede fisk senest i 2030 ikke forventes at være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand. Østersøbestanden af marsvin er eksempelvis vurderet kritisk truet, og den er derfor et eksempel på et element i havets fødenet, der ikke forekommer med normal tæthed og fuld reproduktionsevne. På baggrund af dette, og et generelt behov for nye indsatser for flere analyserede delelementer af fødenettet, er det forventningen, at det ikke vil være muligt at opnå en god miljøtilstand i 2030 uden yderligere indsatser.

9.7.2.2 Diversiteten inden for de enkelte trofiske niveauer

God miljøtilstand (D4C1) er opnået når, diversiteten (artssammensætning og deres relative tæthed) af de enkelte trofiske niveauer ikke påvirkes negativt som følge af menneskeskabte belastninger.

GAP analysen viser, at diversiteten af fugle, havpattedyr og ikke-kommercielt udnyttede fisk senest i 2030 ikke forventes at være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand. Det må derfor antages, at diversiteten inden for fødenettets trofiske niveauer heller ikke vil kunne opnå en god miljøtilstand uden yderligere indsatser. På baggrund af dette, og et generelt behov for nye indsatser for de fleste analyserede elementer af fødenettet, er det forventningen, at det ikke vil være muligt at opnå en god miljøtilstand for diversiteten inden for de enkelte trofiske niveauer i 2030 uden yderligere indsatser.

9.7.2.3 Balancen mellem de trofiske niveauer

God miljøtilstand (D4C2, D4C3 og D4C4) er opnået når, balancen mellem de trofiske niveauer ikke påvirkes negativt som følge af menneskeskabte belastninger. Størrelsesfordelingen af individer på tværs af de trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger. Og, produktiviteten af de enkelte trofiske niveauer påvirkes ikke negativt som følge af menneskeskabte belastninger.

GAP analysen identificerer et indsatsbehov for alle udvalgte niveauer (bentiske habitater, pelagiske habitater, fisk, havpattedyr og fugle). Indsatsbehovet for de enkelte udvalgte niveauer er dog ikke et direkte mål for, om der er et indsatsbehov for balancen mellem de trofiske niveauer. En egentlig sammenligning af balancen mellem de enkelte niveauer udestår fortsat. På baggrund af dette kan det derfor ikke vurderes, om det er muligt at opnå en balance mellem de trofiske niveauer, der er forenelig med en god miljøtilstand senest i 2030.

9.7.2.4 Miljømål om overvågning

Miljømål 4.3 tilsigter, at udviklingen i fødenettet følges igennem overvågning af fødenettets enkelte delelementer. Miljømålet er opnået ved, at Miljøministeriet følger udviklingen gennem det nationale overvågningsprogram og forventes opfyldt uden yderligere indsatser.

9.7.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D4, Havets fødenet (**Tablet 9.20**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå GES for fødenettet.

Tilstanden af havets fødenet er afhængig af, at delelementerne i fødenettet er i god tilstand og i balance med hinanden. En god miljøtilstand under andre relevante deskriptorer er således medbestemmende for, at de marine fødenet også er i god tilstand. Indsatser fastsat under andre deskriptorer er derfor relevante for D4. Med særlig relevans er indsatser fastsat under D1, D3 og D6.

Tabel 9.20 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante D4, Havets fødenet med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
Indsatser under D1, Biodiversitet (fugle, fisk, pattedyr og pelagiske habitater)	Indsatser for bevaring eller opnåelse af god tilstand for biodiversiteten for elementer som vil have en positiv virkning på biodiversiteten i fødenettet.	GES, D4C1, D4C2, D4C3 og D4C4
Indsatser under D3, Erhvervs-mæssigt udnyttede fiskebestande	Fisk spiller en central rolle i fødenettet – både som prædator og som fødeemne. Indsatser for bevaring eller opnåelse af god tilstand for erhvervsudnyttede fiskebestandene har derfor væsentlig indflydelse på fødenettets tilstand og balance.	GES, D4C1, D4C2, D4C3 og D4C4
Indsatser under D6, havbundens integritet	Indsatser under havbundens integritet som fx Udpugning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havstrategiområder og (gen)etablering af stenrev har en væsentlig indflydelse på fødenettets tilstand og balance.	GES, D4C1, D4C2, D4C3 og D4C4

Ud over de nye indsatser under D1, D3 og D6, vil også en lang række af indsatserne under de resterende deskriptorer have en positiv effekt på fødenettets tilstand. Ydermere er der iværksat nedenstående supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tabel 9.21 Supplerende tiltag der specifikt er relevante for D4, havets fødenet.

Nummer	Titel	Beskrivelse
DK-S13	Case-study af fødenettet i Kattegat med brugen af Ecological Network Analysis.	Danmark, Sverige og Tyskland arbejder pt. på et case-study af fødenettet i Kattegat med brugen af ENA modellen (ecological network analysis). ENA-modellen identificerer holistiske egenskaber i fødenettet ved at analyseres interaktioner mellem fødenettets elementer. Derved kan modellen potentielt vurdere forskellige presfaktors indvirkninger på fødenettet.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030, indgår en række indsatser for fødenet, som bl.a. skal muliggøre en mere holistisk vurdering af fødenettets tilstand og presfaktorer. OSPAR har ligeledes udarbejdet en strategi, OSPARs strategi indeholder målsætninger som har til formål at styrke økosystemets robusthed og er målsætninger, som i væsentlig grad henviser til fødenettets robusthed. Der er dog endnu ikke fastsat konkrete indsatser for at nå denne målsætning i OSPAR.

Der arbejdes desuden med udviklingen af indikatorer for havets fødenet i både HELCOM og OSPAR, herunder også fastsættelsen af tærskelværdier for beskrivelsen af god miljøtilstand. Forventningen er, at fremtidige indikatorer vil kunne give en mere specifik og holistisk analyse af fødenettet i fremtiden.

9.7.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D4, Havets fødenet på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.7.4.1 GES: Elementer i havets fødenet

For at opnå en god miljøtilstand skal alle kendte elementer i havets fødenet være til stede og forekomme med normal tæthed og diversitet samt være på niveauer, som sikrer en stabil artstæthed og opretholdelse af arternes fulde reproduktionsevne.

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på elementerne i havets fødenet samt balancen hvormed fødenettet elementer sameksisterer, og de vil derfor også bidrage til at nå god miljøtilstand for fødenettet. På trods af denne positive effekt vurderes der for visse elementer ikke at være sikkerhed for, at de kan opnå god miljøtilstand. For andre elementer er det ikke muligt at vurdere om indsatserne er tilstrækkelige til at føre elementerne og deres interne balance i god miljøtilstand.

På baggrund af denne usikkerhed for opnåelse af god miljøtilstand for essentielle elementer i fødenettet må det antages, at der heller ikke er sikkerhed for, at fødenettet vil kunne opnå en god miljøtilstand med de vedtagne indsatser.

9.7.4.2 GES (D4C1): Diversiteten inden for de enkelte trofiske niveauer

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på diversiteten inden for de enkelte trofiske niveauer.

På trods af den positive effekt af de vedtagne indsatser for fugle, fisk, marine pattedyr samt de bentiske og pelagiske habitater vurderes det enten ikke muligt eller der vurderes ikke sikkerhed for, at der kan opnås god miljøtilstand for flere af de beskrevne elementer. For fx fugle, fisk og spættet sæl er der ikke sikkerhed for, at god miljøtilstand kan nås med de vedtagne indsatser. Mens der for Østersøbestande af marsvin og gråsæl i hele det danske farvand vurderes det ikke muligt at opnå god miljøtilstand med de vedtagne indsatser, ligesom det ikke forventes mulig at opnå god miljøtilstand for tab og forstyrrelse af havbunden at på tværs af de bentiske habitattyper.

På baggrund af denne usikkerhed for opnåelse af god miljøtilstand for essentielle elementer i fødenettet må det antages, at der heller ikke er sikkerhed for at fødenettet vil kunne opnå en god miljøtilstand med de vedtagne indsatser.

9.7.4.3 GES (D4C2): Balancen mellem de trofiske niveauer

Der er endnu ikke udviklet en indikator, der kan benyttes til en vurdering af balancen i fødenettet. For alle udvalgte niveauer (bentiske habitater, pelagiske habitater, fisk, havpattedyr og fugle) vurderes det enten ikke muligt eller ikke sikkerhed for, at der kan opnås god miljøtilstand med de vedtagne indsatser.

Vurderingen af om god miljøtilstand opnås på de enkelte udvalgte niveauer er dog ikke et direkte mål for, om god miljøtilstand opnås for balancen mellem de trofiske niveauer. Selvom der ikke er foretaget en analyse, hvori de enkelte niveauer sammenholdes, indikerer usikkerheden på opnåelse af en god miljøtilstand for de enkelte niveauer, at det heller ikke er muligt eller, at der ikke er sikkerhed for, at der kan opnås god miljøtilstand for balancen imellem de trofiske niveauer i fødenettet med de vedtagne indsatser.

En egentlig vurdering af balancen mellem de enkelte niveauer udestår fortsat, og det kan derfor ikke vurderes, om det er muligt at opnå en god miljøtilstand for balancen imellem de trofiske niveauer i fødenettet med de vedtagne indsatser.

9.7.4.4 GES (D4C3): Størrelsesfordeling af individer og GES (D4C4): produktiviteten af de trofiske niveauer

Kriterierne D4C3 vedrørende størrelsesfordelingen af individer og D4C4 vedrørende produktiviteten af de enkelte trofiske niveauer er sekundære. Der er for nuværende fokus på at udarbejde en fyldestgørende analyse af deskriptorens primære kriterier og der er derfor ikke på nuværende tidspunkt viden nok om disse to til at kunne vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand for disse kriterier. Derfor behandles det ikke yderligere i indsatsprogrammet.

9.7.4.5 Miljømål 4.1 og 4.2: Regionalt samarbejde

Miljømålet er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.7.4.6 Miljømål 4.3: Overvågning

Miljømål 4.3 tilsigter, at udviklingen i fødenettet følges igennem overvågning af fødenettets enkelte delelementer. Miljømålet opnås ved, at Miljøministeriet følger udviklingen gennem det nationale overvågningsprogram.

9.7.5 Konklusion

Den samlede tilstand af havets fødenet afhænger af, at fødenettets delelementer er i god tilstand og balance med hinanden. En god miljøtilstand under andre relevante deskriptorer er således afgørende for, at de marine fødenet også er i god tilstand. Der skal desuden være balance mellem de trofiske niveauer, således at flowet af energi kan opretholdes i fødekæderne. Fødenettet påvirkes som helhed af alle menneskelige aktiviteter på havet. De enkelte delelementer i fødenettet påvirkes dog i forskellig grad samt af forskellige menneskelige aktiviteter, hvilket er uddybet under hver deskriptor.

Med indsatsprogrammet iværksættes der indsatser, som har til formål at forbedre tilstanden for en lang række af fødenettets delelementer – indsatser der derved også vil have en positiv effekt på fødenettets samlede tilstand. Især indsatser med en bred beskyttelse, som fx udpejning af beskyttede havstrategiområder og etablering og genetablering af stenrev vil have en væsentlig gavnlig effekt på fødenettets tilstand.

På trods af den positive effekt af de vedtagne indsatser for fugle, fisk, marine pattedyr samt de bentiske og pelagiske habitater vurderes det, at der ikke sikkerhed for, at der kan opnås god miljøtilstand for flere af de beskrevne elementer. Der er derfor heller ikke sikkerhed for, at indsatserne medfører, at der opnås god miljøtilstand for elementer i havets fødenet samt kriterie D4C1 vedrørende diversiteten inden for hvert trofisk niveau.

Vurderingen af om god miljøtilstand opnås på de enkelte udvalgte elementer er dog ikke et direkte mål for, om god miljøtilstand opnås for D4C2 vedrørende balancen i fødenettet. En egentlig vurdering af balancen mellem de enkelte niveauer udestår fortsat, og det er derfor ikke muligt at vurdere, om indsatserne medfører, at der opnås god miljøtilstand for balancen imellem de trofiske niveauer i fødenettet.

Det er derimod forventningen, at miljømål 4.3 opnås ved at Miljøministeriet følger udviklingen gennem det nationale overvågningsprogram.

9.8 D5 – Eutrofiering

Dette kapitel omhandler eutrofiering, herunder koncentrationer af næringsstoffer (kvælstof og fosfor), klorofyl a og ilt.

9.8.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende eutrofiering i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for eutrofiering samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

En øget koncentration af primært næringsstofferne kvælstof og fosfor i havmiljøet kan forårsage øget algevækst. Forhøjede koncentrationer af næringsstoffer i havmiljøet kan have negative effekter. Øget algevækst kan føre til iltvind og dårlige lysforhold i vandet og dermed forringe forholdene for bundplanter, fisk og andre dyr. Samlet set er eutrofiering et udtryk for processer, hvor en øget mængde næringsstoffer forringer marine økosystemer.

Næringsstoffer tilføres hovedsageligt havmiljøet fra landbaserede kilder og via atmosfæren. De landbaserede kilder er primært landbrug og spildevand, hvoraf bidraget fra landbrug udgør ca. 70% af kvælstoftilførslen. Kilderne til atmosfærisk kvælstofdeposition på havet er primært afbrænding af fossile brændsler (NOx) og ammoniakfordampning, hovedsageligt fra landbruget. Havstrømmene bevirker desuden, at der sker en udveksling af næringsstoffer mellem de forskellige havområder. Der kan med andre ord tilføres eller fjernes næringsstoffer fra Østersøen eller Nordsøen via havstrømme.

Miljømålene for eutrofiering vedrører særligt udledning af kvælstof og fosfor (**Tabel 9.22**).

Tabel 9.22 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D5, Eutrofiering. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II.

GES og miljømål	Beskrivelse
GES ¹⁹ (overordnet)	Menneskeskabt eutrofiering er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeopblomstringer og iltmangel på havbunden.
Miljømål 5.1	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand for Nordsøen og Skagerrak og arbejder for, at menneskeskabt eutrofiering og effekterne heraf er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 5.2	Dansk andel af tilførsler af kvælstof og fosfor (TN, TP) følger de maksimalt acceptable tilførsler fastsat i HELCOM.
Miljømål 5.3	Kystvande: Målbekastninger og indsatsbehov for fjorde og kystvande fastsat i henhold til, at vandrammedirektivet overholdes. Mål og behov fremgår af de danske vandområdeplaner.

9.8.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af eutrofiering. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsats, og om der er behov for yderligere indsats. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.8.2.1 Menneskeskabt eutrofiering er minimeret

God miljøtilstand er opnået, når menneskeskabt eutrofiering er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemet, skadelige algeopblomstringer og iltmangel på havbunden.

Gap-analysen viser, at koncentrationer af næringsstoffer, klorofyl a og ilt i 2030 forventes at være på det nuværende niveau eller svagt formindsket. Menneskeskabt eutrofiering og de negative virkninger heraf forventes dermed ikke at være minimeret i 2030. Det gælder særligt i Østersøen og de kystnære dele af Nordsøen og Skagerrak, hvor det ikke er forventningen, at det er muligt at opnå et eutrofieringsniveau i 2030, der er foreneligt med en god miljøtilstand

¹⁹ GES-beskrivelsen dækker kriterierne D5C1-D5C8 bredt og er således ikke knyttet til et enkelt kriterium i GES-afgørelsen.

uden nye indsatser. I de åbne dele af Nordsøen og Skagerrak derimod er det forventningen, at det er muligt at opretholde et eutrofieringsniveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand i 2030 uden nye indsatser.

9.8.2.2 Danske næringsstofudledninger til Østersøen

Gap-analysen viser, at udledningen af næringsstoffer til Østersøen i 2030 forventes at være niveausvarende (muligvis svagt faldende eller svagt stigende). Det er derfor forventningen, at det vil være muligt at fastholde opnåelsen af miljømål 5.2, som tilsigter, at HELCOMs udledningslofter for TN og TP i Østersøen overholdes. Opnåelsen gælder for kvælstof i alle områder og for fosfor i to ud af tre områder. For så vidt angår fosfor til Den Centrale Østersø, er det ikke forventningen, at det vil være muligt at nå miljømål 5.2 i 2030 uden nye indsatser, men det bemærkes i den sammenhæng, at det er muligt at bruge principperne om re-allokering af mer-reduktioner, som vil udligne indsatsbehovet.

9.8.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for eutrofiering (**Tabel 9.23**). Derudover redegøres der for supplerende tiltag. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst i afsnittet redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for eutrofiering.

Tabel 9.23 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D5, eutrofiering med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Num- mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK- HSII-31	Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug	Ifølge vandrammedirektivet skal der opnås god økologisk tilstand i de danske kystvande senest i 2027. Den seneste opgørelse af indsatsbehovet viser at udledningen skal nedbringes med ca. 13.000 ton kvælstof årligt. Med Aftalen om grøn omstilling af dansk landbrug (4. oktober 2021) er der skabt forudsætningerne for at nedbringe den årlige udledning af kvælstof med ca. 10.400 ton kvælstof, som bidrager til opfyldelse af vandrammedirektivet i 2027. I 2024 skal det besluttes, hvordan de resterende tons kvælstof skal reduceres og, hvordan et fosforindsatsbehov skal håndteres.	GES, Miljømål 5.2 og Miljømål 5.3
DK- HSII-83	Forbud mod sprøjtning, gødsning og omlægning af § 3-beskyttede arealer*	Mindsket udledning af næringsstoffer fra land til kystnære havområder. Forbuddet forventes at betyde en væsentlig reduktion i den samlede gødningskvote. De § 3-beskyttede ferske enge og strandenge er ofte beliggende ned til kyster, søer og vandløb og udgør derfor en bufferzone.	GES, Miljømål 5.2 og Miljømål 5.3
DK- HSII-81	Tiltrædelse til den reviderede Gøteborgprotokol (2019) og implementering af det reviderede NEC-direktiv (2018)*	Mindsket tilførsel af kvælstof fra luften. Gøteborgprotokollen stiller krav om reduktion i udledningen af en række luftforurenende stoffer i 2020 i forhold til niveauet i 2005. NEC-direktivet udgør EU's implementering af protokollen, og direktivet opstiller samtidig yderligere reduktionsmål for 2030 i forhold til 2005.	GES, Miljømål 5.2 og Miljømål 5.3
DK- HSII-82	Reduktion af kvælstofudledninger fra skibe*	Mindsket tilførsel af kvælstof fra skibe. Østersøen og Nordsøen er af FNs søfartsorganisation (IMO) blevet udpeget som NOx emissionskontrolområder (NECA), hvilket betyder, at nye skibe skal sænke udledningen af NOx med 75 pct. i forhold til ældre skibe.	GES, Miljømål 5.2 og Miljømål 5.3

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-92	Udpegningen af Østersøen som særligt følsomt område for kloakspildevand og IMO-regler vedrørende dette*	Mindsket tilførsel af kvælstof og fosfor fra skibe. Forventet reduktion af kvælstof på mindst 70 % og fosfor på mindst 80 % i forhold til skibenes tidligere udledninger af spildevand. Mængden af udledninger af kloakspildevand fra skibe er dog forsvindende lille i forhold til udledningerne fra land.	GES, Miljømål 5.2 og Miljømål 5.3
DK-HSII-113	Reducering af udledning af urensset spildevand	Indsatsen omfatter et forbud mod planlagt udledning af urensset spildevand til havmiljøet, samt at Miljøstyrelsen, på baggrund af input fra kommunerne, igangsætter en analyse af den miljømæssige effekt af at investere i udvidelse af kapaciteten af spildevandssystemet, så antallet af overløb nedbringes.	GES, Miljømål 5.2 og Miljømål 5.3

Ud over de ovenfor nævnte indsats er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tabel 9.24 Supplerende tiltag relevante for D5, eutrofiering.

Num-mer	Titel	Beskrivelse
DK-S14	Vidensprojekter til brug for genbesøg af vandområdeplaner	Til brug for genbesøget af 3. generations vandområdeplaner er iværksat en række forskellige vidensprojekter med relevans for D5 om eutrofiering, herunder projekt om omkostningseffektiv placering af fosforvirkemidler.
DK-S15	Vidensprojekt vedr. satellitbaseret klorofylovervågning	Der er igangsat et projekt om udvikling af en metode til overvågning af klorofyl med satellitter.
DK-S39	Reetablering af ålegræs og tang mhp. at undersøge havplanternes evne til at fjerne kvælstof og fosfor i havet	Forskningsprojektet indebærer udplantning af ålegræsskud ved Gamborg, Kolding, Horsens, Odense og Vejle Fjord. Der etableres læhegn af sten, for at beskyttede de udplantede skud. Derudover gennemføres et storskala-testforsøg med dyrkning af tang i Limfjorden. Projektet skal dokumentere miljøeffekterne ved tangdyrkning samt måle planternes optag af kvælstof og fosfor og undersøge om planterne binder CO ₂ . Projektet forventes afsluttet i 2024.
DK-S42	Lokalt funderede analyser	Der er nedsat 4 kystvandråd der i udvalgte kystvandomlande (Limfjorden, Ringkøbing Fjord, Vadehavet og Odense Fjord) skal se på alternative veje til målopfyldelse jf vandrammedirektivet. Projektet afsluttes primo 2024.

I HELCOMs handlingsplan fra 2021-2030, Baltic Sea Action Plan (BSAP), indgår en række indsats for eutrofiering. Der er særligt fokus på indsats, der adresserer udledninger fra landbrug og spildevand samt på genanvendelse af næringsstoffer og på vidensindsamling om effekter af klimaforandringer på eutrofiering. Disse indsats bidrager til at forbedre tilstanden for eutrofiering i hele Østersøregionen, inklusiv de danske farvande. OSPARs strategi indeholder blandt andet målsætninger om fastsættelse af udledningslofter for næringsstoffer.

9.8.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet vurderes det, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D5, eutrofiering på baggrund af indsatserne i **Tabel 9.23** og **Tabel 9.24**.

9.8.4.1 GES: Menneskeskabt eutrofiering er minimeret

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil, sammen med de supplerende tiltag, have en positiv effekt på den samlede eutrofieringstilstand i de danske farvande, og de bidrager såle-

des til at opnå god miljøtilstand. Indsatserne forventes at reducere tilstrømningen af næringsstoffer til de danske havområder markant og menneskeskabt eutrofiering forventes derfor nedbragt. I de åbne dele af Nordsøen og Skagerrak er det derfor forventningen, at det inden 2030 er muligt at opretholde et eutrofieringsniveau, der er foreneligt med god miljøtilstand. På trods af de positive effekter af de vedtagne indsatser forventes menneskeskabt eutrofiering og de negative virkninger heraf imidlertid ikke at være minimeret inden 2030 i de resterende danske farvande. Det er derfor ikke forventningen, at det er muligt at opnå et eutrofieringsniveau i Østersøen og de kystnære dele af Nordsøen og Skagerrak, der er foreneligt med god miljøtilstand. Det skyldes, at disse havområder for nuværende vurderes i dårlig miljøtilstand for eutrofiering, og at en tilbagevendende til god miljøtilstand forventes at tage årtier eller længere på grund af naturlig forsinkelser samt fortsat høje tilførsler af næringsstoffer til de danske farvande fra omkringliggende havområder.

9.8.4.2 Miljømål 5.1

Miljømålet er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.8.4.3 Miljømål 5.2: Danske næringsstofudledninger til Østersøen

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil, sammen med de supplerende tiltag, have en positiv effekt på de danske næringsstofudledninger til Østersøen. Det er dermed forventningen, at Danmark fortsat vil leve op til HELCOMs udledningslofter for kvælstof og i to ud af tre områder for fosfor. For så vidt angår fosfor til Den Centrale Østersø er der ikke sikkerhed for, at det er muligt at nå miljømålet inden 2030. Det skyldes manglende viden om effekten af de nye indsatser. Miljøministeriet vurderer dog, at der ved anvendelse af de i HELCOM vedtagne principper for re-allokering²⁰ af merreduktioner ikke er behov for yderligere indsatser, og at miljømålet derfor indfries. Det skal bemærkes, at der i regi af 3. generation af vandområdeplanerne arbejdes med virkemidler for fosforreduktion, men at resultaterne af dette arbejde endnu ikke foreligger.

9.8.4.4 Miljømål 5.3 Kystvande

Overholdelse af havstrategiens miljømål 5.3 om kystvande behandles under vandrammedirektivet, herunder særligt i 3. generations vandområdeplaner.

9.8.4.5 Brug af undtagelsesbestemmelser

Danmark kan ikke på egen hånd opnå god miljøtilstand for D5 om eutrofiering. Det skyldes betydelige puljer af ophobede næringsstoffer i de marine økosystemer samt fortsat høje tilførsler af næringsstoffer til de danske farvande fra omkringliggende havområder. Næringsstofferne er udledt og akkumuleret over de sidste mange årtier og bidrager ved resuspension til årligt tilbagevendende eutrofieringsproblemer såsom iltsvind. Først når de interne puljer af overskydende næringsstoffer er omsat (f.eks. ved denitrifikation), transporteret ud af de danske havområder med havstrømme eller begravet mere eller mindre permanent i havbunden (immobilisering), er det muligt at opnå god miljøtilstand. Opnåelsen af god miljøtilstand for D5 om eutrofiering er således afhængig af danske næringsstofudledninger, såvel som tilførsler fra andre lande og den naturlige forsinkelser. Danmark anvender derfor her undtagelserne i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra a (Handlinger eller unkladninger, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for) og litra e (Naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen).

²⁰ I henhold til HELCOMs fastsatte principper for re-allokering kan eventuelle mer-reduktioner (udledninger lavere end udledningslofterne) i næringsstofforførsler anvendes til at reducere eller udligne indsatsbehov i tilgrænsende havområder. HELCOMs principper for re-allokering er fagligt funderede og bygger på viden om vand- og stoftransport mellem HELCOMs bassiner. Næringsstoffer udledt til ét bassin vil have negative konsekvenser også i de tilstødende bassiner, og ligeledes vil mer-reduktioner have positiv indvirkning på tilstødende bassiner.

Table 9.25 Brug af undtagelse for GES beskrivelsen for eutrofiering, D5.

Undtagelsestype	Art. 14.1a: Handlinger eller unkladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for. Art. 14.1e: Naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen.
Begrundelse for brug af undtagelsen	Tilførsler af næringsstoffer til de danske farvande fra omkringliggende havområder og fra andre lande via atmosfæren, samt interne næringsstoffpuljer og naturlig forsinkelse
Miljømål, der ikke opnås på grund af undtagelsen	Ingen.
GES-deskriptorer og kriterier, der ikke opnås på grund af undtagelsen	D5C1-D5C8
Havregionen hvor undtagelsen anvendes	Både 1) Nordsøen og Skagerrak inkl. Kattegat samt 2) Østersøen inkl. Bælthavet.
Geografisk zone, hvor undtagelsen anvendes	For kystvande: I henhold til de danske vandområdeplaner. For Østersøen og Bælthavet: Den eksklusive økonomiske zone (EEZ) (eksklusive kystvande og overgangsvande). For Nordsøen, Skagerrak og Kattegat: De kystnære dele af den eksklusive økonomiske zone (EEZ) (eksklusiv kystvande og overgangsvande).

9.8.5 Konklusion

Årtiers udledninger af for mange næringsstoffer (kvælstof og fosfor) har forringet miljøtilstanden i det danske havmiljø. Næringsstofferne kommer hovedsageligt fra landbruget, forbrændingsprocesser og spildevand, og selvom udledningerne er blevet nedbragt betydeligt, er udledningerne fortsat store og koncentrationerne i havmiljøet fortsat for høje. Øgede næringsstoffkoncentrationer kan forårsage øget algevækst, som kan have negative indvirkninger på havmiljøet. Øget algevækst kan blandt andet føre til dårligere lysforhold i vandet og føre til iltvind og dermed forringe forholdene for bundplanter, fisk og andre dyr. Forhøjede næringsstoffkoncentrationer og følgevirkningerne heraf er en af de væsentligste og mest vedholdende presfaktorer på det danske havmiljø.

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på eutrofieringstilstanden i de danske farvande. Indsatserne forventes at reducere den danske udledning af næringsstoffer til de danske havområder markant og menneskeskabt eutrofiering forventes derfor nedbragt. Indsatserne vil således bidrage til at opnå god miljøtilstand for eutrofiering.

Med de positive effekter af vedtagne indsatser og brugen af HELCOMs principper for re-allokering i Den Centrale Østersø, forventes det fortsat muligt at leve op til miljømål 5.2 vedrørende HELCOMs udledningslofter for kvælstof og fosfor i alle områder.

Overholdelse af havstrategiens miljømål 5.3 om kystvande behandles under vandrammedirektivet, herunder særligt i 3. generations vandområdeplaner.

I de åbne dele af Nordsøen og Skagerrak er det forventningen, at det inden 2030 er muligt at opretholde et eutrofieringsniveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand. På trods af de positive effekter af de vedtagne indsatser forventes menneskeskabt eutrofiering og de negative virkninger heraf imidlertid ikke at være minimeret i de resterende danske farvande: Østersøen og de kystnære dele af Nordsøen og Skagerrak.

Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand for D5 om eutrofiering, og anvender derfor undtagelsen i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra a og litra e. Såfremt danske og udenlandske tilførsler af næringsstoffer overholder de aftalte niveauer ventes de interne næringsstofpuljer på sigt reduceret via omsætning, transport og immobilisering, hvilket vil bidrage til at sikre god miljøtilstand for D5 om eutrofiering.

9.9 D6 – Havbundens integritet

Havbundens integritet, herunder fysisk tab og forstyrrelse samt havbundens biodiversitet og habitater spiller en stor rolle for hele økosystemet.

9.9.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D6, Havbundens integritet i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for havbundens integritet samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Menneskelige aktiviteter kan direkte påvirke havbunden ved fysisk tab eller fysisk forstyrrelse og indirekte gennem udledning af næringsstoffer, miljøfarlige stoffer mv. Tab af havbund kan ske ved befæstning og anlæg fra for eksempel havne, bropiller, olie- og gasinstallationer, havvindmøller mv. samt uddybning og anlæg af sejlrender og ved råstofindvinding. Fysisk forstyrrelse af havbunden kan ske fra fiskeri med bundsløbende redskaber såsom bundtrawl og muslingskrab samt klapning, samt i forbindelse med f.eks. anlægsaktiviteter, hvor en fysisk forstyrrelse sker i det omliggende område.

I hvilken grad havbundens habitattyper bliver negativt påvirket af fysisk forstyrrelse, kan afhænge af habitattypen og dens sårbarhed. Havbunden er levested og opvækstområde for en række arter såsom fisk og krabber på stenrev samt fødesøgningssted for mange andre arter såsom fugle og havpattedyr. Havbundens integritet er derfor vigtig for havets samlede økosystem.

Miljømålene for havbundens integritet vedrører minimering af fysisk tab og fysiske forstyrrelser af havbunden (**Tabel 9.26**).

Tabel 9.26 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D6, Havbundens integritet. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D6C1 og D6C2)	I forhold til rumlig udstrækning og fordeling af fysisk tab (D6C1) og fysisk forstyrrelse (D6C2) opgøres henholdsvis forstyrrelse og tab af havbunden.
GES (D6C3)	I forhold til rumlig udstrækning af hver habitattype, som påvirkes negativt (D6C3), omhandler kriteriet en opgørelse over forstyrrelser opgjort under D6C2, som medfører negative påvirkninger på hver af bundens habitattyper.
GES (D6C4)	Biodiversiteten er opretholdt, og udstrækning af tab pr habitattype overstiger ikke kommende tærskelværdier fastsat i EU.
GES (D6C5)	Biodiversiteten er opretholdt, og negative effekter (D6C5) pr habitattype overstiger ikke kommende tærskelværdier fastsat i EU med hensyn til ændringer af biotiske og abiotiske strukturer og funktioner.
Miljømål 6.1	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tab, fysisk forstyrrelse og negative effekter på havbunden er i overensstemmelse hermed.

GES og miljømål	Beskrivelse
Miljømål 6.2*	Vidensgrundlaget om den danske havbund, udbredelsen og beliggenheden af havbundens naturtyper og deres tilstand forbedres i forbindelse med overvågningsprogrammet (NOVANA).
Miljømål 6.3*	Gennem arbejdet regionalt og i EU skabes bedre forståelse af påvirkninger på havbunden i forhold til tab, forstyrrelse og negativ påvirkning.
Miljømål 6.4*	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at udstrækningen af fysisk tab og fysisk forstyrrelse af havbundens overordnede habitattyper vurderes og indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram).
Miljømål 6.5	Habitatdirektivets marine naturtyper opnår gunstig bevaringsstatus i overensstemmelse med den tidshorisont, der er fastsat af habitatdirektivet.
Miljømål 6.6	Det nordlige Øresund udpeges som almindeligt beskyttet område under havstrategidirektivet, og der gennemføres et stop for tilladelser til indvinding af råstoffer. Dette medfører ikke ændringer i forhold til den eksisterende fiskeriregulering.
Miljømål 6.7	De væsentligste habitater indeholder de for danske havområder almindeligt forekommende arter og samfund.
Miljømål 6.8*	Når tærskelværdier for tab, forstyrrelse og negative påvirkninger er fastsat i EU og de regionale havkonventioner, vil Miljøministeriet igangsætte et projekt, som kan danne grundlag for at fastsætte miljømål i overensstemmelse med tærskelværdierne og god miljøtilstand
Miljømål 6.9*	Behov for beskyttelsestiltag for HELCOM og OSPAR rødlistede naturtyper vurderes. Findes der rødlistede naturtyper, som er truede eller ikke tilstrækkeligt beskyttede, vil Miljøministeriet konkret vurdere behov for og evt. gennemføre yderligere tiltag i samarbejde med relevante ministerier.
Miljømål 6.10*	Behovet for supplerende beskyttede områder eller andre tiltag i Østersøen og Nordsøen vurderes, og tilsvarende vurdering foretages for Bælthavet efterfølgende.

9.9.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D6, Havbundens integritet. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.9.2.1 Forstyrrelser på havbunden

Fysisk forstyrrelse som negativt påvirker hver habitattype (D6C3) opgøres. Opgørelsen indgår i vurderingen under af negative effekter for hver havbundstype (D6C5), se nærmere om opnåelse af miljømål herunder.

9.9.2.2 Tab af havbunden

God miljøtilstand (D6C4) er opnået når tab af havbundstyper ikke overstiger den nye tærskelværdi for tab fastsat i EU. Miljømål 6.1, 6.6 og 6.8 tilsigter, at tærskelværdien skal fastsættes, og på baggrund heraf skal Danmark arbejde på at forbedre tilstanden. Derudover tilsigter miljømålene, at det nordlige Øresund skal lukkes for råstofindvinding.

Gap-analysen viser, at for de habitattyper, hvor udstrækning af tab af havbunden forventes at være den samme i 2030, vil niveauet af tab for nogen habitattyper ikke være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand uden yderligere indsatser. For de habitattyper, hvor udstrækningen af tab forventes at stige i 2030, er det ikke forventningen, at omfanget vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand uden yderligere indsatser.

9.9.2.3 Opretholdt biodiversitet

God miljøtilstand (D6C5) er opnået når, habitattypernes struktur og funktion er bevaret, og biodiversiteten for habitattypene er opretholdt, herunder når udstrækning af tab pr habitattype ikke overstiger den nye tærskelværdier fastsat i EU. Miljømål 6.1, 6.7, og 6.8 tilsigter, at Danmark bidrager til fastsættelse af tærskelværdier, samt arbejder hen imod god tilstand på baggrund heraf, og sikrer, at de væsentlige habitater indeholder deres almindeligt forekommende arter og samfund.

Gap-analysen viser, at det er ikke muligt at vurdere, om biodiversiteten på havbunden i 2030 vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand, men det forventes ikke at være tilfældet for hovedparten af havbundstyperne. Trods eksisterende indsatser, som sikrer reduktion af forstyrrelse på havbunden lokalt for visse habitattyper, er der ikke sikkerhed for, at det samlede omfanget vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand uden yderligere indsatser. For de habitattyper, hvor tilstanden ikke forbedres, er det ikke forventningen, at omfanget af forstyrrelse vil være på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand uden yderligere indsatser. Vurderingen heraf er dog usikker, da der fortsat udestår fastsættelse af en tærskelværdi på EU-niveau om, hvornår en havbunds biodiversitet er tilstrækkelig til at opnå god miljøtilstand lokalt.

9.9.2.4 Gunstig bevaringsstatus for habitatdirektivets habitattyper

Gap-analysen viser, at ved gennemførelse af de eksisterende indsatser er det ikke forventningen, at det vil være muligt for en række habitattyper at nå miljømål 6.5, som tilsigter en gunstig bevaringsstatus for havbundshabitaterne uden yderligere indsatser.

9.9.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D6, Havbundens integritet (**Tablet 9.27**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for havbundens integritet.

Tablet 9.27 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for havbundens integritet med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-1	Udpegnings og forvaltning af almindeligt beskyttede havstrategiområder	Der udpeges almindeligt beskyttede områder, som udgør 2,5 pct. af det danske havareal. De nye områder supplerer den eksisterende beskyttelse med det formål, at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. I netværket indgår bl.a. Natura 2000-områder samt eksisterende havstrategiområder. I alt vil der med udpegnings af nye havstrategiområder (alm. og strengt beskyttede) være 31,7 pct. af havet, som er beskyttet. I de almindeligt beskyttede havstrategiområder kan aktiviteter tillades, hvis det ud fra en konkret vurdering afvises at aktiviteten vil skade områdets udpegningsgrundlag. Vurderingen svarer til vurdering efter habitatbekendtgørelsen. Udpegningsgrundlaget i de almindeligt beskyttede havstrategiområder er havbundens overordnede habitattyper, og de arter der er knyttet hertil. Se nærmere beskrivelse heraf i afsnit 9.3.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.7, 6.9 og 6.10

DK- HSII-2	Udpegning og forvaltning af strengt beskyttede havområder	Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal. De nye områder supplerer den eksisterende beskyttelse med det formål at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. I netværket indgår bl.a. Natura 2000-områder samt eksisterende havstrategiområder. I alt vil der med udpegningen af nye havstrategiområder (alm. og strengt beskyttede) være 31,7 pct. af havet, som er beskyttet. I de strengt beskyttede områder beskyttes hele økosystemet fra havbund til havoverflade. Her er der forbud mod en række aktiviteter, herunder fiskeri (med undtagelse af visse former for lystfiskeri), vedvarende energi (havvind, energiøer, solceller mv.), olie-/gas-aktiviteter, råstofindvinding, klaphning, CCS, akvakultur og ny transportinfrastruktur. Der er delvise overlap mellem strengt beskyttede områder og eksisterende Natura 2000-områder. Se nærmere beskrivelse heraf i afsnit 9.3.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.7, 6.9 og 6.10
DK- HSII-3	Udpegning af yderligere strengt beskyttede havområder i 2028 og udpegning af i alt 10 pct. strengt beskyttede områder i 2030	Udpegning af yderligere strengt beskyttede havområder (samlet 8 pct.) sker i 2028. I 2030 udpeges yderligere områder således, at der samlet set er udpeget 10 pct. strengt beskyttet havareal. Se nærmere beskrivelse heraf i afsnit 9.3.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.7, 6.9 og 6.10
DK- HSII-28	Integreret forvaltningsplan for Vadehavet	Den integrerede forvaltningsplan dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland. Planen styrker effektiviteten af implementeringen af en koordineret forvaltning inden for hele verdensarvsområder i de tre lande i overensstemmelse med anmodningen fra Verdensarvskomiteen.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.7
DK- HSII-27	Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og Gasindvinding i Nordsøen	8. udbudsrunde er sammen med alle fremtidige udbudsrunder for nye olie- og gastilladelser blevet aflyst. Aftalen omfatter også en 2050-slutdato for alle eksisterende og evt. fremtidige tilladelser til olie- og gasindvinding.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.9
DK- HSII-29	Strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter	Formålet er at fastlægge en strategisk overordnet ramme for artsforvaltningen med sigte på at forbedre status for truede og rødlistede arter. Strategien er udarbejdet.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5 og 6.7
DK- HSI-D.2	Fiskeriregulering i Natura 2000-områder med rev og boblerev som udpegningsgrundlag <i>(Indsatsen stammer fra Danmarks Havstrategi I)</i>	Der indføres fiskeriregulering i form af forbud mod fiskeri med bundsløbende redskaber (bundtrawl og snurrevod) på alle kortlagte stenrev i Natura 2000 områder, hvor stenrev er på udpegningsgrundlaget. Ved kortlagte boblerev forbydes alle former for fiskeri, herunder også rekreativt fiskeri (lyst- og fritidsfiskeri, med bl.a. garn, ruser og liner). I visse Natura 2000-områder, særligt i Nordsøen og Skagerrak er fiskeriregulering på rev ikke gennemført grundet ny kortlægning og udpegning. Reguleringen gennemføres i disse områder, hvilket gavner tilstanden for den hårde bund. Indsatsen er en eksisterende indsats, som er videreført i tredje generation af Natura 2000-planerne i form af, at den nødvendige fiskeriregulering færdiggøres på stenrev og boblerev. Indsatsen er en eksisterende indsats, som er videreført i tredje generation af Natura 2000-planerne i form af, at den nødvendige fiskeriregulering færdiggøres på stenrev og boblerev.	D6C2, D6C3, D6C5 og miljømål 6.5, 6.7 og 6.9 (for så vidt angår mixede og stenede bundtyper samt boblerev)

DK- HSII-25	Tredje generation af Natura 2000-planer	Tredje generation af Natura 2000-planerne fokuserer på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle, som findes i væsentlig forekomst i Danmark med henblik på, om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Målsætningerne og indsatserne i Natura 2000-planerne skal sikre opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for de udpegede arter og naturtyper samt sikring af bestande af de udpegede fugle.	D6C1, D6C2, D6C3, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.7 og 6.9 [<i>Afhænger af hvilke indsatser der ender med at indgå i planerne</i>]
DK- HSII-7	Genetablering af stenrev i Øresund (Tårbæk rev)	Stenrev er en havbundstype forbundet med en høj og alsidig biodiversitet. En række arter lever fast tilknyttet revene, mens andre anvender revet som skjul og til fødesøgning. Stenrev ved Tårbæk genetableres i 2023. Stenrev genoprettes, hvor stenfiskeri har ført til at historiske rev er forsvundet. Formålet er at genskabe de forskellige arters habitater herunder huledækkende habitater, på revet, og dermed at skabe bedre levesteder for arter tilknyttet den hårde bund, herunder leversteder for makroalger, krebsdyr og fisk. Det giver samtidig føde for større fisk og havpattedyr. Området ved Tårbæk rev udpeges som strengt beskyttet havstrategiområde, således at revet beskyttes mod en række aktiviteter.	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6, 6.7 og 6.9 (for så vidt angår in-fralittoral mixed og stenede bundtyper)
DK- HSII-8	Etablering af stenrev med formidlingsformål i Øresund	Etablering af stenrev ved Køge Sønakke i Køge Bugt og i det nordlige Øresund ved Nivå Strandpark. Stenrevene har et formidlingsformål og placeres derfor kystnært på relativt lavt vand, hvor der typisk er let adgang for offentligheden. Formålet er at øge biodiversiteten lokalt og øge kendskabet til det marine miljø knyttet til et stenrev, samtidig med at der skabes et oplevelsesrum. Grundet revenes størrelse vil den positive effekt for havpattedyr være begrænset.	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6, 6.7 og 6.9 (for så vidt angår in-fralittoral mixed og stenede bundtyper)
DK- HSII-5	Etablering af stenrev i Lillebælt	Genetablering af stenrev i Lillebælt ved Lyø W Flak og Helnæshoved Flak. Revet kan sikre levested for en række revarter, og blive fourageringsområde for havpattedyr herunder marsvin.	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6, 6.7 og 6.9 (for så vidt angår in-fralittoral mixed og stenede bundtyper)
DK- HSII-6	Etablering af stenrev i Kattegat nord for Hundested	Etablering af stenrev nord for Hundested i Kattegat. Revet kan sikre levested for en række revarter, og blive fourageringsområde for havpattedyr herunder marsvin.	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6, 6.7 og 6.9 (for så vidt angår in-fralittoral mixed og stenede bundtyper)
DK- HSI- D6.4	Genetablering af stenrev i Gilleleje Flak og Tragten (<i>Indsatsen stammer fra Danmarks Havstrategi I</i>)	Genetableringen af stenrev ved Gilleleje Flak skal bidrage til at genskabe et huledannende rev og føre til levesteder for mange revarter. Etableringen forventes færdig i 2024. Revet kan blive fourageringsområde for havpattedyr.	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6, 6.7 og 6.9 (for så vidt angår in-fralittoral mixed og stenede bundtyper)
DK- HSII-9	Genetablering af stenrev i Roskilde Fjord	I 2023 genoprettede Miljøstyrelsen tre mindre stenrev i Roskilde Fjord i Nationalparken Skjoldungernes land. Der er tale om Nørrerev, et stenrev ved øen	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6,

		Ægholm og et formidlingsrev ved Veddelev. I alt er ca. 9000 tons sten udlagt. Genetableringen skal sikre levesteder for f.eks. store brunalger så som sukkertang, som blandet andet kan udgøre et gemmestede for f.eks. fiskearter.	6.7 og 6.9 (for så vidt angår in-fralittoral mixed og stenede bundtyper)
DK-HSII-11	Strategi for marin naturgenopretning	Der udarbejdes en strategi med fokus på genopretning med stenrev, herunder effekter og best practice ift. design og anlæg.	D6C1, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5, 6.6, 6.7, 6.9 og 6.10
DK-HSII-48	Udfasning af råstofindvinding i det nordlige Øresund frem mod 2025*	Påvirkninger såsom tab af havbund og forstyrrelse fra ophvirvling af næringsstoffer ophører, samtidig forbedres bundforhold. Derudover kan tilstedende habitater påvirkes af sedimentering af ophvirvlede materialer. Tilbagegang for en række sårbare habitattyper har været koblet hertil.	D6C1, D6C4 og D6C5 samt Miljømål 6.6, 6.7 og 6.9
DK-HSII-13	Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmaterialer (klapning)	Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klappingsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben. Klappingsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene. Der indføres bl.a. forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter, eftersom lavvandede områder er produktive for ålegræs, tang, fiskeyngel, fugle mv., Jf. aftale om havplanen, gælder der særlige forhold for havnene i Limfjorden, hvorfor klapning på lavvandede områder i Limfjorden fortsat vil være muligt.	D6C1, D6C4 og D6C5
DK-HSII-31	Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug	Ifølge vandrammedirektivet skal der opnås god økologisk tilstand i de danske kystvande senest i 2027. Den seneste opgørelse af indsatsbehovet viser, at udledningen skal nedbringes med ca. 13.000 ton kvælstof årligt. Med Aftalen om grøn omstilling af dansk landbrug (4. oktober 2021) er der skabt forudsætningerne for at nedbringe den årlige udledning af kvælstof med ca. 10.400 ton kvælstof, som bidrager til opfyldelse af vandrammedirektivet i 2027. I 2024 skal det besluttes, hvordan de resterende tons kvælstof skal reduceres og, hvordan et fosforindsatsbehov skal håndteres. Eutrofiering er en af de væsentligste negative påvirkninger på havbunden.	D6C5 samt miljømål 6.5 og 6.7
DK-HSII-49	Reducering af råstofzoner	Som en del af havplanen søges arealet udlagt til råstofindvinding reduceret fra i dag ca. 7 pct. til ca. 5 pct. af det samlede havareal med særligt fokus på kystnære områder. Arealet søges reduceret i forbindelse med regeringens kommende råstofplan.	D6C2, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5 og 6.7
DK-HSII-47	Forbud mod fiskeri med bundslæbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig	Der indføres et forbud mod fiskeri med bundslæbende redskaber i Flensborg Fjord, Vejle Fjord og Kalø Vig.	D6C2, D6C4, D6C5 samt miljømål 6.5 og 6.7
DK-HSII-56	Muslinge- og østerspolitikken*	I Natura 2000-områder sætter indsatsen loft over påvirkning fra muslingefiskeriet på havbundshabitater. Uden for Natura 2000 områder skal fiskeriet udøves bæredygtigt og i overensstemmelse med områdernes miljømål.	D6C2, D6C3, D6C5 og miljømål 6.5 og 6.7
DK-HSII-44	Tilføjelse af sandbanker på udpegningsgrundlag i otte habitatområder, lavvandet bugt og vig i fem	I områderne beskyttes udpegede habitattyper fra aktiviteter i og nær områderne, således at habitattypene ikke skades. Det kan give en forbedring af tilstanden.	D6C2, D6C3, D6C5 (D6C4, D6C1) og miljømål 6.5 og 6.7

	habitatområder og rev i fire habitatområder*		
DK-HSII-45	Bekendtgørelse om trawl og vodfiskeri ("Trawlbekendtgørelsen")*	Trawlbekendtgørelsen medfører beskyttelsestiltag for havbunden inden for 3 sømil fra kysten i en række danske farvande. Bekendtgørelsen er i 2019 opdateret med regulering i supplerende områder.	D6C2, D6C3, D6C5 og miljømål 6.5, 6.7 og 6.9
DK-HSII-12	Udvikling af database og vejledning til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelser af havbund ifm. anlægsprojekter	Der udarbejdes en vejledning til ministerier og konsulenter, som skal sikre, en ensartet opgørelse af tab, forstyrrelse og hydrografiske ændringer i forbindelse med nye planer og projekter. Samtidig udvikles der en database hos Miljøstyrelsen til indsamling af data.	D6C1, D6C2, D6C3 og miljømål 6.4
DK-HSII-10	Havnaturfond	Der afsættes 500 mio. kr. til en havnaturfond, som skal bidrage til genopretning af havnatur og biodiversitet og til viden om miljø- og natureffekterne af udbygningen af vedvarende energi på havet.	D6C4, D6C5 og miljømål 6.2, 6.5 og 6.7
	Indsatser for eutrofiering, invasive arter, miljøfarlige stoffer og hydrografiske ændringer	Indsatser, som begrænser udledning og omfang af disse presfaktorer, er afgørende for at forbedre tilstanden på havbunden. Se mere under D2, D5 og D7.	D6C1, D6C2, D6C3 og D6C4, D6C5 og miljømål 6.5 og 6.7

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Table 9.28 Supplerende tiltag relevante for D6, havbundens integritet.

Titel	Beskrivelse
Kortlægning af havbunden i beskyttede områder omkring Bornholm	I nye havstrategiområder i Østersøen omkring Bornholm er der gennemført kortlægning og naturundersøgelser i perioden 2022-2023. Inden udpejningen af beskyttede havområder i Østersøen er der foretaget en kortlægning af havbundens naturtyper såvel som en tilstandsvurdering i områderne i dag (baseline). Projektet har til formål at kortlægge flere af de beskyttede områder, som udpeges med dette indsatsprogram, for udbredelse af substrattyper og de såkaldte overordnede habitattyper/naturtyper under havstrategidirektivet. Herunder artssammensætningen og -diversiteten af flora og fauna på de forskellige bundtyper kortlagt og beskrevet.
Kortlægning af havbunden i beskyttede områder i Nord-søen	Det supplerende tiltag vedr. kortlægning af beskyttede områder i Nord-søen er tilsvarende tiltaget for kortlægning af beskyttede områder i Østersøen omkring Bornholm.
Kortlægning af øvrige beskyttede områder	Der skal gennemføres yderligere kortlægning af øvrige udpegede beskyttede områder.
Miljøundersøgelser af havbunden i Jammerbugt	Undersøgelser af Jammerbugtens havbundsnatur, tilstanden heraf og vurdering af, om noget havbund/marin natur i Jammerbugt er beskyttelsesværdigt, samt undersøgelser af hvordan fiskeri med bundsløbende redskaber, særligt bomtrawl, påvirker havbunden. Formålet er at indsamle viden, der f.eks. kan danne grundlag for fremtidige forvaltningsplaner i området – og dermed understøtte en mere bæredygtig måde at drive fiskeri på.
Oprettelse af COEX-lab om sameksistens mellem vedvarende energi og natur	Der er afsat bevilling til et offentligt-privat partnerskab "Coex-lab", som har til formål at skabe ny evidensbaseret viden om sameksistens mellem vedvarende energi og biodiversitet samt øget samarbejde mellem aktørerne på området. Coex-lab skal bidrage til at understøtte både udbygningen af vedvarende energi og hensynet til natur-, miljø- og biodiversitet.
Kommende national råstofplan	Der tages initiativ til en national råstofplan, som understøtter en bæredygtig udvinding af sand og grus, og som sætter fokus på mere genanvendelse af byggematerialer.

Titel	Beskrivelse
Undersøgelse af alternative klapteknikker og håndtering af klappmateriale	Rapport der indeholder katalog over alternative muligheder for håndtering af klappmateriale samt alternative klapteknikker med formål at mindske påvirkningen af havmiljøet.

I HELCOMs strategi fra 2021-2019 Baltic Sea Action Plan (BSAP) indgår en række indsatser for havbunden herunder mål for udpegning af beskyttede og strengt beskyttede områder, samt mål for særligt sårbare habitater. Disse indsatser skal således bidrage til at forbedre tilstanden for havbundens og havbundens arter i hele HELCOM regionen, inklusiv i danske farvande. Ligeledes indeholder OSPARs strategi målsætninger om forbedring af tilstand for havbunden og havbundens arter.

9.9.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D6, havbundens integritet på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.9.4.1 GES (D6C2 og D6C3): Forstyrrelse af havbunden

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II herunder udpegning og forvaltning af nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen samt den videreførte indsats for fiskeriregulering i Natura 2000-områder vil sikre, at graden af forstyrrelse på havbunden mindskes. Omfanget af naturtyper, som påvirkes negativ af fysisk forstyrrelse vurderes dog at være meget højt i dag for en række havbundstyper, og god miljøtilstand under D6C3 forventes derfor ikke opnået. D6C2 omhandler opgørelse af andel af havbunden, som udsættes for fysisk forstyrrelse. Disse opgørelser indgår som en del af basisanalysen og vurderes dermed opnået.

9.9.4.2 GES (D6C1 og D6C4): Tab af havbunden

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II, herunder genopretning af naturtyper så som stenrev og ålegræs (under 3. generation af vandplaner), vil mindske tab af visse habitattyper, mens udpegning og forvaltning af beskyttede områder vil sikre, at fremtidigt tab ikke forekommer på den andel af de overordnede havbundstyper, der findes inden for områderne. God miljøtilstand under D6C4 om tab af havbunden forventes således opnået på visse naturtyper i 2030, mens nye projekter og aktiviteter såsom væsentlig udbygning af havvind, herunder energi i Nordsøen, og råstofaktiviteter forventeligt vil betyde, at god miljøtilstand ikke vil blive opnået for andre naturtyper. D6C1 omhandler opgørelse af andel af havbunden, som er tabt grundet menneskelige aktiviteter. Denne opgørelse indgår som en del af basisanalysen og vurderes dermed opnået.

9.9.4.3 GES (D6C5) og miljømål 6.7: Biodiversiteten på havbundens habitater

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II – både dem for havbund og eutrofiering – vil have en positiv effekt på havbunden. Blandt andet vil reducere i næringsstoffer og udpegning og beskyttelse af havstrategiområder frem mod 2030 sikre, at havbundens habitater oplever en reduceret negativ påvirkning fra menneskelige aktiviteter. Der er ikke sikkerhed for, at det er muligt at nå miljømål 6.7, som tilsigter, at de væsentligste habitater indeholder de almindeligt forekommende arter. Usikkerheden skyldes dels stigningen i udviklingen i nye anlægsprojekter, herunder særligt udbygning af vedvarende energi, som vil medføre båd tab og fysisk forstyrrelse, samt det forhold, at der går lang tid fra, at en presfaktor ophører til at biodiversiteten i områdets havbund er gendannet.

På trods af den positive effekt af indsatserne, er det ikke forventningen, at det er muligt at nå en god miljøtilstand for D6C5 om opretholdelse af biodiversiteten og tilstanden af habitater. At der fortsat forventes at være et indsatsbehov, skyldes særligt, at der er meget stor forskel på

påvirkningsgraden af forskellige habitater i dag. Visse habitater så som gruset og mudret havbund vil fortsat opleve et stort pres fra fiskeri med bundslæbende redskaber og råstofindvinding i fremtiden.

9.9.4.4 Miljømål 6.5: Bevaringsstatus for habitattyper

Miljømål 6.5 tilsigter, at de 8 marine habitattyper, som beskyttes under habitatdirektivet, opnår gunstig bevaringsstatus inden for den tidsramme, der er fastsat i habitatdirektivet. Habitatdirektivet fastsætter ikke en bestemt tidsramme. De fleste habitattyper er i 2019 vurderet i stærkt ugunstig tilstand, men enten stabile eller i fremgang. Det er forventeligt, at der vil opleves en fremgang for habitaterne frem mod 2030 på baggrund af eksisterende og nye indsatser i næste generation af Natura 2000-planer, genopretning af stenrev og beskyttelsen af nye havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen, som overlapper med eksisterende Natura 2000-områder, eller indeholder habitatdirektivs habitattyper. Ligeledes vil nye indsatser som 3. generation af vandområdeplaner bidrage til en forbedring af habitattypenes tilstand, særligt de kystnære habitattyper som lavvandet bugt og vig. På trods af den positive effekt af indsatserne, er det ikke forventningen, at det er muligt at opnå gunstig bevaringsstatus i 2030.

9.9.4.5 Miljømål 6.6 og 6.10: Beskyttede områder

Miljømål 6.10 omhandler en vurdering af behovet for beskyttede områder i Nordsøen og Østersøen samt Bælthavet. Miljøministeriet har foretaget vurderingen for Nordsøen og Østersøen. Ligeledes har Miljøministeriet foretaget en vurdering af behov for supplerende beskyttelse i Bælthavet i 2020. På den baggrund og mhp. opnåelse af andre miljømål om havbund, fisk, havpattedyr mv. udpeges 19 beskyttede havstrategiområder, herunder 18 helt eller delvist strengt beskyttede områder i Nordsøen og Østersøen samt Bælthavet. Således vurderes det, at miljømålet opnås.

Miljømål 6.6 omhandler udpegnings af det nordlige Øresund som almindeligt beskyttet havstrategiområde. Målet opnås gennem den nye indsats om udpegnings af området som havstrategiområde og genopretning af stenrevet Tårnbæk Rev i Øresund, samt den eksisterende indsats om udfasning af råstofindvinding i det nordlige Øresund. Således kan der fremadrettet ikke gives nye tilladelser til indvinding af råstoffer i den nordlige del af Øresund. Fiskeri med bundslæbende redskaber må udelukkende finde sted i den nordligste del af området (Tragten). Udpegningsen indebærer ikke direkte restriktioner i forhold til øvrige typer af aktiviteter.

9.9.4.6 Miljømål 6.9: Rødlistede naturtyper

Miljømål 6.9 omhandler en vurdering af behov for beskyttelsestiltag for rødlistede naturtyper. Der findes ikke en dansk rødlistevurdering af marine naturtyper. Indsatser gennem HELCOM BSAP sikrer en opdatering af HELCOM's rødliste for truede og sårbare habitater, samt vurderinger af, hvilke habitater der særligt trænger til målrettede indsatser gennem forvaltning og genopretning. Miljømålet er ikke opnået på nuværende tidspunkt.

9.9.4.7 Miljømål 6.1: Regionalt og EU-samarbejde

Miljømålet er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.9.4.8 Miljømål 6.2, 6.3 og 6.8: Vidensgrundlag om havbunden

Miljømål 6.2 tilsigter, at viden om havbunden forbedres som led i det nationale overvågningsprogram. Miljømålet opnås gennem kortlægningsprojekter både inden for og uden for beskyttede områder, projekter om kortlægning af havbundsstationer samt løbende overvågning af både blød og hård havbund i danske farvande. Det inkluderer blandt andet kortlægning af havbunden i Nordsøen, som er udgivet i 2021, samt kommende kortlægning over de nye havstrategiområder.

Miljømål 6.3 tilsigter, at der skabes en bedre forståelse for, hvordan menneskelige aktiviteter påvirker havbunden med fysisk tab og forstyrrelse samt generel negativ påvirkning af havbunden. Miljømålet opnås gennem deltagelse i en række ICES-workshops om emnet samt arbejde i EU-gruppen TG Seabed og gennem HELCOM og OSPAR.

Hvad angår miljømål 6.8 om igangsætning af et projekt, der muliggør fastsættelse af passende miljømål på baggrund af kommende tærskelværdier, så afventer arbejdet med dette miljømål tærskelværdier. Indtil tærskelværdier er sat, er det således ikke muligt at adressere, hvordan og hvornår målet kan løftes.

9.9.4.9 Miljømål 6.4: Indberetning af havbundspåvirkninger

Miljømål 6.4 tilsigter, at påvirkninger på havbunden bestående af både tab og negativ påvirkning fra fysisk forstyrrelse opgøres i forbindelse med miljøvurderinger og indberettes til Miljøstyrelsen. Miljømålet opnås ved oprettelse af en database til opbevaring af data, så vel som udarbejdelse af vejledning og database til myndigheder og konsulenter for, hvordan tab og forstyrrelse af havbunden skal opgøres og hvordan data indberettes.

9.9.5 Konklusion

Havbunden er levested og opvækstområde for en række arter lige fra makroalger så som sukertang og blæretang og fisk og krabber på stenrev til havbørste orme, haploops og ålegræs på mudder- og sandbund. Havbunden er også fødesøgningssted for mange andre arter såsom fugle og havpattedyr. Menneskelige aktiviteter kan direkte påvirke havbunden ved fysisk tab eller fysisk forstyrrelse og indirekte gennem udledning af næringsstoffer, miljøfarlige stoffer mv. Dette kan have stor effekt på havets biodiversitet og dets struktur og funktion.

Havbundens integritet er derfor afgørende for havets samlede økosystem. Derudover bidrager havbunden med optag og lagring af CO₂, særligt i makroalger og ålegræs, mens også i f.eks. sandbunden. Dermed spiller en sund havbund en vigtig rolle i sikring mod klimaforandringer. Havbunden spiller også en anden vigtig rolle ift. sikring mod klimaforandringer, som placering for udbygning af vedvarende energi både i form af møllefundamenter og energiøer, hvilket dog samtidigt resulterer i fysisk tab af havbund. For at mindske effekter af etablering af vedvarende energi på havet skal der med kommende etableringer dels iværksættes bedre overvågning, således af effekter af vedvarende energi kan vurderes og reduceres hvor muligt fremover. Derudover iværksættes forsøg med såkaldt *nature inclusive design* i etableringen af to havvindmøleparker, som skal fremme den lokale biodiversitet og mindske tab og forstyrrelse fra vedvarende energi på havbunden.

Med indsatsprogrammet iværksættes der indsatser og supplerende tiltag, som vil have en positiv effekt på tilstanden af havbunden. Indsatserne vil således bidrage til at nå de opstillede miljømål og på længere sigt en god miljøtilstand.

På trods af den positive effekt af de vedtagne indsatser for at reducere forstyrrelse og tab af havbunden forventes det ikke muligt at nå god miljøtilstand for så vidt angår omfang af fysisk forstyrrelse af havbunden (D6C3) og tab af visse naturtyper på havbunden (D6C4). På den baggrund og trods vedtagne indsatser, som vil have positive effekter for havbundens samlede tilstand (D6C5), er det ikke forventeligt, at det er muligt at opnå god miljøtilstand. Der er ikke sikkerhed for, at det er muligt at nå miljømål 6.7, som tilsigter, at de væsentligste habitater indeholder de almindeligt forekommende arter. Det skyldes fremtidige anlægsprojekter, og at gendannelse af biodiversiteten tager lang tid.

Natura 2000-forvaltningsplanerne bidrager til at nå miljømål 6.5 om opnåelse af gunstig bevaringsstatus for marine habitater under habitatdirektivet. Det er dog ikke forventningen, at det er muligt at opnå miljømålet i 2030.

Miljømål 6.6 om udpegning af Øresund som beskyttet område opnås gennem udpegning af det Nordlige Øresund som almindeligt beskyttet havstrategiområde, og miljømål 6.10 om behov for udpegning af supplerende beskyttede områder i Nordsøen, Østersøen, Kattegat og Bælthavet opnås gennem udpegning af 19 nye beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder i danske farvande.

Miljømål 6.9 om vurdering af behov for bedre forvaltning af rødlistede havbundsarter og habitater er ikke opnået.

De øvrige miljømål og operationelle miljømål opnås gennem nye og supplerende indsats. Dette omfatter miljømål 6.1 om fastsættelse af tærskelværdier for tab, forstyrrelse og god miljøtilstand, og miljømål 6.3 om viden om hvilke aktiviteter, der medfører tab og forstyrrelse for havbunden gennem deltagelse i EU-, HELCOM- og OSPAR-arbejde. Miljømål 6.2 om viden om havbundens habitater opnås gennem kortlægningsprojekter. Da samtlige tærskelværdier endnu ikke er vedtaget, er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at opnå miljømål 6.8, da dette indebærer igangsættelse af et projekt om miljømål baseret på vedtagne tærskelværdier.

Miljømål 6.4 om opgørelse og indberetning af tab og forstyrrelse i forbindelse med projekter og anlæg opnås gennem ny indsats om udarbejdelse af vejledning og database om tab og forstyrrelse af havbunden.

9.10 D7 – Hydrografiske ændringer

Dette kapitel omhandler hydrografiske ændringer i vandsøjlen og på havbunden, herunder påvirkningen af habitater på havbunden.

9.10.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D7, hydrografiske ændringer i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for hydrografiske forhold, samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

De hydrografiske forhold i havet omfatter fysiske egenskaber såsom temperatur, saltholdighed, havstrømme og bølgepåvirkning. Disse naturlige forhold er af afgørende betydning for de marine økosystemer. De hydrografiske forhold er i høj grad bestemt af vind, tidevand, lufttryk og ikke mindst klima, men kan også påvirkes af mange forskellige typer af menneskelige aktiviteter. Det gælder særligt menneskelige aktiviteter, der medfører fysiske ændringer i vandsøjlen eller på havbunden, dvs. energiproduktion (f.eks. energiøer og havvindmølleparker), råstofindvinding, landvinding og infrastrukturprojekter (f.eks. broer, havneudvidelser og uddybning af sejlrender).

Lokalt omkring projekterne kan der ske ændringer i de hydrografiske forhold. Afhængigt af projekternes og havområdernes udformning kan påvirkningerne potentielt også have regional påvirkning på de hydrografiske forhold. Ændringer i de hydrografiske forhold kan påvirke de marine økosystemer og potentielt medføre permanente ændringer.

Miljømålene for hydrografiske ændringer vedrører permanente ændringer i de hydrografiske egenskaber i forbindelse med menneskeskabte aktiviteter, herunder særligt ændringer forbundet med fysisk tab af havbunden eller ændringer i vandsøjlen (**Tabel 9.29**).

Tabel 9.29 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D7, hydrografiske ændringer. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II.

GES og miljømål	Beskrivelse
-----------------	-------------

GES (D7C1 og D7C2) (sekundære kriterier)	Permanent ændring af de hydrografiske egenskaber påvirker ikke de marine økosystemer i negativ retning.
Miljømål 7.1	Menneskeskabte aktiviteter, som især er forbundet med fysisk tab af havbunden, og som forårsager permanente hydrografiske ændringer <ul style="list-style-type: none"> - har alene lokale virkninger på havbunden og i vandsøjlen og - udformes under hensyn til miljøet samt, hvad der er teknisk muligt og økonomisk rimeligt for at forebygge skadelige virkninger på havbunden og i vandsøjlen.
Miljømål 7.2	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at opgørelse over hydrografiske ændringer og de negative påvirkninger heraf indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram).

9.10.2 Indsatsbehov

Dette afsnit redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D7, hydrografiske ændringer. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.10.2.1 Påvirkning på marine økosystemer af permanente hydrografiske ændringer

God miljøtilstand (D7C1 og D7C2) er opnået, når permanente ændringer af de hydrografiske egenskaber ikke påvirker de marine økosystemer i negativ retning. Miljømål 7.1 tilsigter, at menneskeskabte aktiviteter, som forårsager permanente hydrografiske ændringer alene har lokale virkninger.

Gap-analysen viser, at det forventes, at omfanget af anlægsprojekter i det marine miljø vil stige frem mod 2030, blandt andet som følge af store landvindingsprojekter, opførelse af energigøer og havvindmølleparker, øget råstofindvinding og større infrastrukturprojekter, såsom Femern Bælt-forbindelsen. Det forventes dog at opnå miljømål 7.1 om, at menneskeskabte projekter udelukkende har lokale hydrografiske påvirkninger, uden yderligere indsatser, om end dette ikke kan konkluderes med sikkerhed, da der fortsat mangler viden om hydrografiske forhold.

Miljøvurdering af anlægsprojekter skal sikre en begrænsning af hydrografiske ændringer i forbindelse med anlægsprojekter, således at de hydrografiske ændringer holdes lokalt omkring projekterne, og at de afledte negative påvirkninger af det marine økosystem minimeres mest muligt. Der er ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå et niveau af hydrografiske ændringer, der er foreneligt med god miljøtilstand i 2030 uden yderligere indsatser.

Hydrografiske ændringer er – både nationalt og internationalt set – ikke et emne, der er fyldestgørende belyst. Der er derfor behov for en bedre forståelse af hydrografiske ændringer som følge af anlægsprojekter på søterritoriet, såvel som kumulative effekter i forbindelse med anlægsprojekter, landindvinding, kunstige øer, kystbeskyttelse mv., samt betydningen af hydrografiske ændringer for de marine habitater.

Gap-analysen viser, at det – på grund af manglende viden – ikke kan udelukkes, at meget store anlægsprojekter, eller kumulative effekter fra mange små, potentielt kan have effekter, der strækker sig ud over et lokalt niveau. Ligeledes er der fortsat usikkerhed om hvorvidt det er muligt at opnå god miljøtilstand i 2030, da der fortsat mangler en klarere definition af god miljøtilstand, herunder tærskelværdier. På den baggrund er der brug for mere viden og muligvis behov for yderligere indsatser, især med tanke på kumulative effekter i forbindelse med anlægsprojekter, landindvinding, kunstige øer, kystbeskyttelse, CO₂-lagring m.v.

9.10.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D7, hydrografiske ændringer (**Tabel 9.30**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for hydrografiske ændringer.

Tabel 9.30 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante D7, hydrografiske ændringer med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-12	Udvikling af database og vejledning til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelser af havbund ifm. anlægsprojekter*	Der udarbejdes en vejledning til ministerier og konsulenter, som skal sikre, en ensartet opgørelse af tab forstyrrelse og hydrografiske ændringer i forbindelse med nye planer og projekter. Samtidig udvikles der en database hos Miljøstyrelsen til indsamling af data.	Miljømål 7.2
DK-HSII-27	Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen	8. udbudsrunde er sammen med alle fremtidige udbudsrunder for nye olie- og gastilladelser blevet aflyst. Aftalen omfatter også en 2050-slutdato for alle eksisterende og evt. fremtidige tilladelser til olie- og gasindvinding.	D7C1, D7C2 og miljømål 7.1
DK-HSII-28	Integreret forvaltningsplan for Vadehavet med afsæt i Natura 2000- og vandområdeplaner samt havstrategien	Den integrerede forvaltningsplan dækker hele Vadehavet i Danmark, Tyskland og Holland. Planen styrker effektiviteten af implementeringen af en koordineret forvaltning inden for hele verdensarvsområder i de tre lande i overensstemmelse med anmodningen fra Verdensarvskomiteen. Fra dansk side tager forvaltningsplanen afsæt i Natura 2000-planerne, vandområdeplanerne og Danmarks Havstrategi.	D7C1, D7C2 og miljømål 7.1 og 7.2
DK-HSII-5-9	Genetablering af stenrev i Øresund, Lillebælt, Kattegat, Roskilde Fjord og Gilleleje	Et stenrev har til formål at øge biodiversiteten, og stenene anlægges, således at der skabes flest mulige forskellige levesteder (mikro-habitater). Derved opnår stenrevet en høj kompleksitet, der skaber rum til mange forskellige dyr. Stenrevene søges i videst muligt omfang placeret der, hvor der tidligere har været stenrev, da større sten har været fjernet ved stenfiskeri gennem flere hundrede år.	D7C1, D7C2 og miljømål 7.1
DK-HSII-13	Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning)	Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klapningsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben. Klapningsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene. Der indføres bl.a. forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter, eftersom lavvandede områder er produktive for ålegræs, tang, fiskeyngel, fugle mv., Jf. aftale om havplanen, gælder der særlige forhold for havnene i Limfjorden, hvorfor klapning på lavvandede områder i Limfjorden fortsat vil være muligt.	D7C1, D7C2 og miljømål 7.1 og 7.2

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030, indgår en række indsatser for havbunden, samt en indsats om metodeudvikling ift. vurdering af påvirkninger fra menneskelige aktiviteter. Disse

indsatser kan bidrage til at forbedre vores viden om hydrografiske ændringer i hele HELCOM regionen, inklusiv de danske havområder. OSPARs strategi indeholder målsætninger om forbedring af tilstanden for havbunden, hvilket også har relevans for D7.

9.10.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I dette afsnit gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for D7, hydrografiske ændringer på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.10.4.1 GES (D7C1 og D7C2) og miljømål 7.1: Påvirkning på marine økosystemer af permanente hydrografiske ændringer

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil have en positiv effekt på de permanente hydrografiske ændringer og deres påvirkning på marine økosystemer. Med disse indsatser er det forventningen, at det er muligt at nå miljømål 7.1, som tilsigter, at menneskeskabte aktiviteter, som især er forbundet med fysisk tab af havbunden, og som forårsager permanente hydrografiske ændringer, kun må medføre lokale påvirkninger og at de udformes under hensyntagen til miljøet. Der er derimod ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå en god miljøtilstand, hvor permanente ændringer af de hydrografiske egenskaber ikke påvirker de marine økosystemer i negativ retning (D7C1 og D7C2).

9.10.4.2 Miljømål 7.2: Miljømål om opgørelse over hydrografiske ændringer

Miljømål 7.2 tilsigter, at myndigheden ifm. tilladelser til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer, at opgørelser over hydrografiske ændringer og de deraf følgende negative påvirkninger indrapporteres til Miljøstyrelsen. Miljømålet opnås ved, at Miljøstyrelsen udarbejder en vejledning til beskrivelse og beregning af tab og forstyrrelse af havbunden samt hydrografiske ændringer fra anlægsprojekter, samt at Miljøstyrelsen udvikler en database til indrapportering.

9.10.5 Konklusion

Hydrografiske ændringer kan udgøre et problem for økosystemer, hvis de når en størrelse eller et antal, der forstyrrer en betydelig del af havbunden eller har betydelig effekt på bevægelsen af vandmasser. Det kan medføre, at habitater på havbunden eller i vandsøjlen mistes, eller at saliniteten ændres i subbassiner som følge af ændret vandtilførsel eller -afløb.

Med indsatsprogrammet sættes en mere grundig og ensrettet monitorering af anlægsprojekter i værk med det formål at kunne opgøre den rumlige udstrækning og fordeling af ændringer i hydrografiske betingelser. Via krav om miljøkonsekvensvurderinger er forventningen, at hydrografiske ændringer alene har lokale virkninger på havbunden og i vandsøjlen, og ikke påvirker de marine økosystemer negativt.

Indsatserne vil således have en positiv effekt på permanente ændringer i de hydrografiske forhold. Med disse indsatser forventes det at være muligt at nå miljømål 7.1, som tilsigter, at menneskeskabte projekter udelukkende har lokale hydrografiske påvirkninger. Miljømål 7.2 er opnået, idet Miljøministeriet har udarbejdet en vejledning, som skal sikre en ensartet opgørelse og indrapportering til Miljøstyrelsen af tab, forstyrrelse og hydrografiske ændringer i forbindelse med nye planer og projekter på søterritoriet, som kræver en miljøkonsekvensvurdering.

Indsatserne forventes således at gøre det muligt at nå de opstillede miljømål. Der er derimod ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå en god miljøtilstand, hvor permanente ændringer af de hydrografiske egenskaber ikke påvirker de marine økosystemer i negativ retning (D7C1 og D7C2). Det skyldes, at der mangler viden om hydrografiske ændringer og kumulative effekter som følge af anlægsprojekter, kunstige øer mm. Det skal desuden bemærkes, at da der endnu ikke er fastsat tærskelværdier.

9.11 D8 – Forurenende stoffer

Dette kapitel omhandler miljøfarlige stoffer, herunder koncentrationer af PFOS og PBDE i fisk, benz(a)pyren i muslinger og kviksølv i fisk og muslinger. I Danmarks Havstrategi II blev der for D8 taget udgangspunkt i de fire stoffer/stofgrupper. Det skyldes, at Miljøstyrelsen dengang vurderede, at der ikke var god kemisk tilstand for disse stoffer i kyst- eller territorialfarvandene i regi af vandområdeplanerne, hvorfor det blev vurderet, at netop disse stoffer også kunne give anledning til forureningseffekter uden for territorialfarvandene. Disse stoffer blev derfor valgt som indikatorer for forurenende stoffer som helhed, selvom emnet overordnet omfatter langt flere stoffer. PFOS er blot et stof ud af gruppen af per- og polyfluoroforbindelser (PFAS), som samlet set er et stort fokusområde i Danmark og EU, det er derfor også afspejlet i indsatserne som ligeledes omfatter indsats mod langt flere miljøfarlige stoffer end de fire nævnte.

9.11.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende miljøfarlige stoffer i de danske havområder, herunder hvilke faktorer som påvirker tilstanden vedrørende miljøfarlige stoffer samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II. Miljøfarlige stoffer er syntetiske og ikke-syntetiske forbindelser, som kan forårsage negative effekter på dyre- og planteliv og derigennem skabe uønskede ændringer i det naturlige miljø. De syntetiske stoffer er defineret ved at være menneskeskabte, hvor de ikke-syntetiske stoffer forekommer naturligt i miljøet, men som følge af menneskelig aktivitet har koncentrationer, der er højere end det naturlige niveau. Miljøfarlige stoffer stammer fra mange forskellige kilder, hvoraf flere af de kendte allerede er helt eller delvist reguleret.

Forurening af havmiljøet med miljøfarlige stoffer kan forårsage direkte negative biologiske effekter på marine organismer og være til særlig stor risiko for arter øverst i fødekæden, herunder også mennesker. Mange miljøfarlige stoffer er ud over at være giftige for levende organismer også svært nedbrydelige og bioakkumulerende.

Miljømålene for miljøfarlige stoffer vedrører særligt minimering af udledninger af disse (**Tabel 9.31**).

Tabel 9.31 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D8, Forurenende stoffer. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D8C1a)	Koncentrationerne af forurenende stoffer i kyst- og territorialfarvande overskrider ikke de miljøkvalitetskrav, der er fastsat i medfør af vandrammedirektivet.
GES (D8C1b)	Koncentrationerne af forurenende stoffer uden for kyst- og territorialfarvande overskrider ikke opsatte tærskelværdier.
GES (D8C2) (sekundært kriterium)	Niveauer af imposex/intersex hos havsnegle i alle danske havområder overskrider ikke opsatte tærskelværdier.
Miljømål 8.1	Udledninger af forurenende stoffer i vand, sediment og levende organismer må ikke lede til overskridelser af vedtagne miljøkvalitetsstandarder, der anvendes i den gældende lovgivning.
Miljømål 8.2	Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases.
Miljømål 8.3	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at mængderne af forurenende stoffer er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 8.4	Der sker et gradvist fald i niveauer af imposex/intersex hos havsnegle.

Miljømål 8.5*	Inden 2021 er der foretaget en kildeopsporing af de forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastlagte miljømål i overfladevandområder i henhold til vandrammedirektivet. Om nødvendigt skal gældende godkendelser og tilladelser revideres i muligt omfang.
Miljømål 8.6*	Miljøministeriet arbejder for, at der fastsættes flere indikatorer for forurenende stoffer (D8C1).
Miljømål 8.7*	Miljøministeriet sikrer, at der sker en øget koordinering mellem politikområder/direktiver, når der fastsættes nye nationale miljøkvalitetskrav for udvalgte stoffer i matricer, hvor der foreligger overvågningsdata.
Miljømål 8.8*	Miljøministeriet arbejder for at udvikle yderligere fælles tests for biologiske effekter i regionalt regi (D8C2).

9.11.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af forurenende stoffer. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.11.2.1 Miljøkvalitetsstandarder i kyst- og territorialfarvande overskrides ikke

God miljøtilstand (D8C1a) er opnået når, koncentrationerne af forurenende stoffer i kyst- og territorialfarvande ikke overskrider de miljøkvalitetskrav, der er fastsat i medfør af vandrammedirektivet. For en vurdering af, om det er muligt at opnå en god miljøtilstand inden for kyst- og territorialfarvandedene, henvises til vandområdeplanerne. God miljøtilstand betyder, at niveauerne af forurenende stoffer i kyst- og territorialfarvande ikke overskrider de miljøkvalitetskrav, der er fastsat i medfør af vandrammedirektivet.

9.11.2.2 Miljøkvalitetsstandarder uden for kyst- og territorialfarvande overskrides ikke

God miljøtilstand (D8C1b) er opnået, når koncentrationerne af forurenende stoffer uden for kyst- og territorialfarvande ikke overskrider opsatte tærskelværdier. Miljømål 8.1 tilsigter, at udledninger af miljøfarlige stoffer i vand, sediment og levende organismer ikke må lede til overskridelser af vedtagne miljøkvalitetsstandarder.

Gap-analysen viser, at tilførsel af miljøfarlige stoffer til havmiljøet sker via en lang række forskellige kilder, som afhænger af de enkelte stoffers anvendelse. For flere stoffer (PBDE'er, en række metaller og PAH'er) sker den primære tilførsel via luftbåren forurening. De eksisterende indsatser har til formål at mindske udledningen af en række stoffer, som er problematiske for havmiljøet.

For PFOS og benz(a)pyren forventes miljømål 8.1 samt en god miljøtilstand fortsat at være opfyldt i 2030 uden yderligere indsatser, idet udledningerne vil fortsætte med at mindskes. På trods af, at de eksisterende indsatser reducerer udledninger af PBDE og kviksølv, vurderes det ikke at være tilstrækkeligt til at sikre, at tærskelværdierne overholdes senest i 2030. Det er således ikke forventningen, at det er muligt at nå miljømål 8.1 samt et koncentrationsniveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand for PBDE og kviksølv senest i 2030 uden yderligere indsatser.

9.11.2.3 Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases

Gap-analysen viser, at det i 2030 forventeligt vil være muligt at nå miljømål 8.2, som tilsigter, at emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases, uden yderligere indsatser. Dog er der stadig mindre bidrag fra en række kilder, heriblandt fra en række diffuse

kilder såsom spildevandsslam, gødning, forurenende grunde samt tilførsel via atmosfærisk deposition.

9.11.2.4 Imposex/intersex hos havsnegle

God miljøtilstand (D8C2) er opnået når, niveauer af imposex/intersex hos havsnegle i alle danske havområder ikke overskrider opsatte tærskelværdier. Miljømål 8.4 tilsigter, at et gradvist fald i niveauer af imposex/intersex hos havsnegle.

Gap-analysen viser, at det ikke forventes at være muligt at opnå et niveau af imposex/intersex hos havsnegle, hvor de fastsatte tærskelværdier overholdes, og som dermed er foreneligt med en god miljøtilstand i 2030 uden yderligere indsatser.

Miljømål 8.4 forventes at kunne nås senest i 2030 uden yderligere indsatser.

9.11.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for forurenende stoffer (Tabel 9.32). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Her indgår blandt andet relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES). Til sidst redegøres der for andre relevante internationale tiltag, som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for forurenende stoffer.

Tabel 9.32 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D8, Forurenede stoffer, med angivelse af hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-27	Nordsøaftalen om fremtiden for olie- og gasindvinding i Nordsøen	8. udbudsrunde er sammen med alle fremtidige udbudsrunder for nye olie- og gastilladelser blevet aflyst. Aftalen omfatter også en 2050-slutdato for alle eksisterende og evt. fremtidige tilladelser til olie- og gasindvinding. Et ophør af olie- og gasindvinding vil medføre et stop for udledning af produktionsvand indeholdende miljøfarlige stoffer.	D8C1 og Miljømål 8.1
DK-HSII-103	Fortsat udvikling af nye tiltag via offshorehandlingsplanerne*	Fastholdelse af de tiltag, der blev aftalt med offshore operatørerne via offshorehandlingsplanerne og videre udvikling af nye tiltag via tilladelser til udledning af produceret vand.	D8C1 og Miljømål 8.1
DK-HSII-115	Bekendtgørelse om udledning af stoffer og materialer fra offshore olie- og gasanlæg, opdateret	I den opdaterede bekendtgørelse fra 2023 modificeres allerede gældende OSPAR-krav og anbefalinger til udledning af stoffer og materialer fra offshore olie- og gasanlæg. Desuden er der fastsat krav om at der skal foretages miljørisikovurdering af udledninger, samt indgå oplysninger om miljøbeskyttelsesforanstaltninger i forbindelse med brøndtestning. De nye tiltag vil begrænse forurening af havet med miljøfarlige stoffer.	D8C1 og Miljømål 8.1
DK-HSII-31	Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug	Ifølge vandrammedirektivet skal der opnås god økologisk og kemisk tilstand i de danske kystvande. Indsatsen har en kobling til Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug. I forbindelse hermed vil der fastsættes yderligere miljøkvalitetskrav for en række miljøfarlige stoffer	D8C1, D8C2 og Miljømål 8.1

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		samt ske opdatering af bekendtgørelse nr. 798 af 13. juni 2023 om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand.	
DK-HSII-87	Strategi for miljøfarlige stoffer – Et vandmiljø uden farlig kemi	Strategien skal både skabe et bedre overblik over kilder til udledning af miljøfarlige stoffer og identificere, hvilke virkemidler der skal til for at begrænse disse. Strategien blev lanceret i 2021.	D8C1, D8C2, Miljømål 8.1 og 8.2
DK-HSII-113	Reducering af udledning af urensset spildevand	Indsatsen omfatter et forbud mod planlagt udledning af urensset spildevand til havmiljøet, samt at Miljøstyrelsen, på baggrund af input fra kommunerne, igangsætter en analyse af den miljømæssige effekt af at investere i udvidelse af kapaciteten af spildevandssystemet, så antallet af overløb nedbringes.	D8C1, D8C2, Miljømål 8.1 og 8.2
DK-HSII-13	Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmaterialer (klapning)	Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klappingsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben. Klappingsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene. Der indføres bl.a. forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter, eftersom lavvandede områder er produktive for ålegræs, tang, fiskeyngel, fugle mv., Jf. aftale om havplanen, gælder der særlige forhold for havnene i Limfjorden, hvorfor klapning på lavvandede områder i Limfjorden fortsat vil være muligt.	D8C1, D8C2 og Miljømål 8.1
DK-HSII-91	Restriktioner for produkter med kviksølv i regi af Minamata-konventionen	Minamatakonventionen er en global aftale, som har til formål at beskytte menneskers sundhed og miljøet mod menneskeskabte udledninger og udslip af kviksølv og kviksølvforbindelser. Anvendelsen af kviksølv i produkter begrænses løbende. Konventionen implementeres i EU af kviksølvforordningen ((EU) 2017/852 af 17. maj 2017). Forslag til revision af EU's kviksølvforordning forventes i 2023 mhp. at reducere anvendelsen af kviksølv til tandfyldningsamalgam.	D8C1, D8C2, Miljømål 8.1 og 8.2
DK-HSII-84	Sprøjtemeddelstrategi 2022-26	Ny national strategi for sprøjtemedler dækkende 2022-26. Tiltag i strategien skal bl.a. bidrage til at mindske pesticidbelastningen, fremme økologi, sikre mere målrettet kontrol samt fremme alternativer til sprøjtemedler. Samlet set vil strategien bidrage til at mindske belastningen af miljøet af en række miljøfarlige stoffer.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-97	Stoffer begrænset under REACH-forordningen ((EF) Nr. 1907/2006) samt optaget på kandidatlisten under REACH*	Anvendelsesbegrænsninger for flere stoffer/stofgrupper under REACH, som potentielt kan have en betydning for havmiljøet, vedtages løbende. Eksempelvis forslag om at begrænse brugen af bevidst tilsat mikroplast i produkter og forslag om forbud mod PFAS i brandslukningsskum samt forslag til bredt forbud mod PFAS med tidsbegrænsede anvendelser. Stoffer tilføjes løbende kandidatlisten under REACH. Der indføres restriktionsforslag	D8C1, D8C2 og Miljømål 8.1

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		for en række stoffer og stofgrupper, herunder optag af benz(a)pyren på kandidatlisten.	
DK-HSII-98	Stockholmkonventionen om persistente organiske miljøgifte og POP-forordningen ((EU) 2019/1021)*	Stockholmkonventionen er en global konvention, som har til formålet at beskytte menneskers sundhed og miljøet mod skadelige effekter af persistente organiske miljøgifte (POP-stoffer). Konventionen regulerer fremstilling, markedsføring og anvendelse af persistente organiske miljøgifte (POP-stoffer). Nye stoffer bliver løbende optaget under konventionen, hvis de lever op til konventionens kriterier. POP-forordningen implementerer konventionen i EU. Indsatsen forventes løbende at mindske udledningen af PFOS, PBDE, PCB og dioxin.	D8C1, D8C2 og Miljømål 8.1
DK-HSII-108	Klassificering af kemiske stoffer og identifikation af stoffer som særligt problematiske*	Løbende udarbejdelse af reguleringsforslag vedrørende kemikalier. Danmarks bidrag til udarbejdelse af klassificeringsforslag sker i regi af Kemiindsats 2022-2025.	D8C1, D8C2 og Miljømål 8.1
DK-HSII-107	Gødningsforordningen ((EU) 2019/1009) – grænseværdier for miljøfarlige stoffer*	Forordningen fastsætter grænseværdier for en række miljøfarlige stoffer, bl.a. cadmium, kviksølv, kobber og zink. I Danmark er der en særskilt grænseværdi for cadmium, som opretholdes. Gødningsforordningens andre tungmetalgrænseværdier er typisk 1,5 højere end tilsvarende grænseværdier i den danske affald-til-jord-bekendtgørelse. Dog er der i forordningen lavere grænseværdier for kobber og zink og en selvstændig grænseværdi for chrom VI. Gødningsforordningen er gældende fra 16. juli 2022.	D8C1, D8C2 og Miljømål 8.1
DK-HSII-88	Oprensning af generationsforureninger*	Der er afsat 630 mio. kr. i 2021-2025 til at påbegynde håndteringen af generationsforureninger. Forureningerne ved Himmarn Strand, Kærgård Klitplantage, det tidligere Grindstedværket, Høfde 42 og Cheminovas gamle fabriksgrund har højeste prioritet. Indsatsen forventes at mindske udledningen af en række miljøfarlige stoffer.	D8C1, D8C2, Miljømål 8.1 og 8.2
DK-HSII-86	Kemiindsats 2022-25	Ny national indsats for kemikalier dækkende 2022-25. Indsatsen dækker bl.a. over udvikling af miljøkvalitetskriterier, vejledning til borgere og erhvervet om kemi samt styrkelse af TÆNK Kemis arbejde omkring kemi i forbrugerprodukter.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-85	Biocidindsats 2022-25	Politisk aftale om en samlet dansk biocidindsats, det omfatter bl.a. information til borgere om sikker anvendelse af biocider samt brug af alternativer.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-110	Informationsindsats for at mindske lægemiddelrester i havmiljøet	Der vil blive indsamlet viden om lægemidler i miljøet samt deres påvirkning på økosystemet. Den viden vil blive benyttet i en informationsindsats ift. Sundhedsfagfolk, således, at det tages i betragtning ved udskrivning af medicin. Ydermere skal der skabes en øget bevidsthed om brugen og håndteringen af lægemidler blandt befolkningen.	D8C1 og D8C2

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-96	Fastsættelse af grænseværdier for PFAS i overfladevand og spildevands-slam	Grænseværdier for PFAS i overfladevand og spildevandsslam på vej. Tiltagene forventes at mindske udledningen af PFAS.	D8C1, D8C2 og miljømål 8.1
DK-HSII-102	Indsatser rettet mod kviksølv, herunder udfasning af sølvamalgam*, krav om filtre hos tandlægeklinikker* samt vejledning om håndtering af affald indeholdende kviksølv*	Udfasning af sølvamalgam som tandfyldningsmateriale i tandplejen samt krav om amalgamfiltre på alle tandlægeklinikker fra 1. januar 2019. Information angående kvalitetskriterier for kviksølv i relation til forurenede jord. Informationskampagne om kviksølv i sparepærer og brug af LED-pærer som alternativ, vejledning om håndtering af affald fra bygninger i form af sortering af bygningsdele samt vejledende udtalelse fra Miljøstyrelsen om klassificering og håndtering af malet metalaffald. Indsatserne forventes at mindske udledningen af kviksølv.	D8C1, D8C2, miljømål 8.1 og 8.2
DK-HSII-111	Indsatser rettet mod TBT samt anden bundmaling, herunder forbud af TBT i regi af AFS-konventionen*, informationskampagne for sikker anvendelse af bundmaling* samt bundmalingsbekendtgørelsen*	Anvendelsen af TBT er forbudt via AFS-konventionen. Indsats vedr. informationskampagne til borgere om sikker anvendelse for miljø og sundhed når man arbejder med bundmaling på skibe. Indsatsen forventes at mindske udledning af biocider samt eventuelle rester af TBT fra skibsskrog.	D8C1, D8C2, miljømål 8.1 og 8.4
DK-HSII-93	Indsatser rettet mod PCB, herunder opdatering af restproduktbekendtgørelsen*, affald til jord bekendtgørelsen* samt vejledning om håndtering af affald indeholdende PCB* m.m.	Restproduktbekendtgørelsen er i 2017 opdateret med grænseværdier for PCB og indikation af, hvordan byggeaffald må/kan genanvendes. Affald til jord-bekendtgørelsen er opdateret med krav om måling for PCB og overholdelse af grænseværdi. Vejledning om indsamling, håndtering og bortskaffelse af affald indeholdende PCB, herunder transformatorer, bygge- og anlægsaffald, elektronikaffald, lysstofrør samt malet metalaffald. De oplyste indsatser forventes at mindske udledningen af PCB.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-99 DK-HSII-100 DK-HSII-101	Indsatser rettet mod dioxin, herunder ejerskifteordning for brændeovne*, skrotningsordning*, informationsindsatser* samt mulighed for forbud af ældre brændeovne m.m.	Ejerskifteordning for brændeovne: Fra 1. august 2021 er det obligatorisk at skifte eller nedlægge en gammel brændeovn fra før 2003, når man køber bolig. To nationale skrotningsordninger for gamle brændeovne i hhv. 2015-16 og 2019-20 har øget udskiftningen af de ældste brændeovne og har medført, at 10-30% af skrotpræmieansøgere helt har lukket deres ildsted. Derudover informationskampagner om korrekt fyring samt indsatser for at reducere forureningen fra brændeovne som følge af aftalen om 'Miljøinitiativer i grønne byer og en hovedstad i udvikling'. De oplyste indsatser forventes at mindske antallet af brændeovne samt tilførslen af dioxin til luften.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-94	Forbud mod bly i riffelammunition til jagt	Brugen af bly i riffelammunition udfases frem mod 1. april 2024, hvor et endeligt forbud træder i kraft. Det vurderes, at der i dag efterlades 2.000 kilo bly i naturen hvert år i Danmark	D8C1 og D8C2

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		gennem blyholdig ammunition. Danmark er det første land i verden til at forbyde bly i riffelammunition til jagt. Indsatsen forventes at mindske udledningen af bly.	
DK-HSII-105	Indsatser rettet mod veterinær brug af zink* samt kontrolindsats i landbruget mod brug af zinkoxid*	Reduktion af zink i foder via tilbagetrækning af eksisterende markedsføringstilladelser for veterinærlægemidler indeholdende zinkoxid samt afslag på nye ansøgninger. Kontrolindsats mod brug af zinkoxid i landbrug som opfølgning ifm. forbud mod brug af lægemiddelzink. Indsatserne forventes at mindske udledningen af zink.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-106	Indsatser rettet mod at nedbringe antibiotikaforbruget i dansk svineproduktion*	Indsatsen dækker over: (1) Opdatering af husdyrbekendtgørelsen med henblik på at nedbringe antibiotikaforbruget i dansk svineproduktion. (2) Begrænsning af brugen af antibiotika samt kritisk vigtige antibiotika (differentieret gult kort samt vejledning om ordinerings af antibiotika til svin). (3) Vejledning om ordinerings af antibiotika til svin. (4) Krav ift. flokbehandling af svin ifm. brug af antibiotika. (5) Informationskampagne: "Fælles indsats for lavere antibiotikaforbrug".	D8C1 og D8C2
DK-HSII-109	Indsatser rettet mod spildevand, herunder vejledende udtalelse for hospitalsspildevand* samt afledte effekter for miljøfarlige stoffer ved en række indsatser*	Vejledende udtalelse vedrørende hospitalsspildevand. Der forventes en afledt effekt i form af mere effektiv og sikker kommunal forvaltning af hospitalsspildevand. Derudover er der en række spildevandsindsatser med afledte effekter i forhold til miljøfarlige stoffer.	D8C1 og D8C2
DK-HSII-104	Omlægning til økologi, herunder blev Vækstplan for dansk økologi lanceret*, samtidig blev der givet økologisk arealtilskud, midler til økologisk investeringsstøtte, national afsætning, eksportfremme samt udvikling af sektoren*	I 2018 blev <i>Vækstplan for dansk økologi</i> , hvor der bl.a. blev afsat yderligere midler til økologisk arealtilskud, markedsfremme og forskning mv., lanceret. Den afledte effekt er mindsket udledning af pesticider.	D8C1 og D8C2

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tablet 9.33 Supplerende tiltag relevante for D8, forurenede stoffer.

Nummer	Titel	Beskrivelse
DK-S16	Vurdering af miljøpåvirkninger, samfundsøkonomiske konsekvenser samt handlemuligheder ift. scrubberudledninger	Fastsættelse af rammer for miljørisikovurdering af udledning af scrubbervand fra skibe i regi af IMO samt projekter i regi af OSPAR og HELCOM, hvor omfanget af udledningerne vurderes. Derudover projekt om etablering af overblik over mulige løsningsmodeller ved regulering af scrubberudledninger samt konsekvenser for erhvervet.
DK-S17	Risikovurdering samt mulige handlemuligheder for dumpet ammunition i Østersøen	Udvikling af rammer for miljørisikovurdering af ammunition på havbunden samt vurdering af handlemuligheder i samarbejde med HELCOM landene.

Num-mer	Titel	Beskrivelse
DK-S18	Overvågningsprojekter med fokus på nye teknikker til at finde miljøfarlige stoffer	Konkrete projekter omfatter bl.a. forskningsrapport om validering af Non-Target screening metodologien til brug i overvågningen af miljøfarlige stoffer i vandmiljøet. Derudover deltager Danmark i konkrete projekter i hhv. OSPAR og HELCOM området, hvor non-target screening teknikken anvendes på marine fiske-, muslinge- samt sedimentprøver.
DK-S34	Undersøgelse af alternative klap-teknikker og håndtering af klapmateriale	Projekt med katalog over skånsomme klapteknikker samt alternative håndteringer af klapmateriale med det formål at mindske påvirkningen af havmiljøet, herunder frigivelsen af miljøfarlige stoffer til det omkringliggende miljø ved klappning.
DK-S19	Fastsættelse af omregningsfaktorer i fisk for en række metaller	Omregningsfaktorer vil benyttes således, at overvågningsdata for miljøfarlige stoffer i fisk kan sammenholdes med udviklede miljøkvalitetskrav, hvorved tilstanden for de pågældende stoffer kan bestemmes.
DK-S20	Projekter under Miljøstyrelsens Program for Bekæmpelsesmiddel-forskning	Forskningen skal understøtte Miljøstyrelsens arbejde med regulering af bekæmpelsesmidler. Programmet skal bidrage til at minimere brugen og hindre utilsigtede virkninger ved anvendelsen af bekæmpelsesmidler.
DK-S21	MUDP samt GUDP-projekter vedrørende miljøfarlige stoffer	Projekter bl.a. med fokus på teknologiudvikling med det formål at reducere udledninger og påvirkninger af miljøfarlige stoffer.
DK-S22	Opdatering samt udvikling af diverse vejledningsmateriale vedrørende udledninger af miljøfarlige stoffer til brug for miljøforvaltningen	Opdatering af tilslutningsvejledning samt opdatering af FAQ'er på Miljøstyrelsens hjemmeside vedr. udledning af miljøfarlige stoffer til vandmiljøet (omfattende vejledning ift. BEK nr. 1433, 1625 og 449). Endvidere fastsættes nøgletal for, hvor effektive renseanlæggene er til at fjerne de målte miljøfarlige stoffer samt for regnbetingede udledninger. Nøgletallene skal bidrage til miljøforvaltningen hos kommuner og Miljøstyrelsen.
DK-S23	Undersøgelse af miljøfarlige stoffer i spildevandsslam	Undersøgelsens resultater skal øge viden om risikoen for tilførsel af de pågældende stoffer til vandmiljøet og dermed forbedre forudsætningerne for iværksættelse af indsatser i forbindelse med vandområdeplanerne.
DK-S24	Modelleringsprojekt for miljøfarlige stoffer	Projektet bidrager til at opnå mere kendt tilstand i de danske vandområder. Det vil bidrage til miljøforvaltningen hos kommuner og Miljøstyrelsen, samt skabe grundlag for at iværksætte tiltag, hvor der er dårlig tilstand.
DK-S43	Vurdering af historiske vrage i kystvande	Projektet bidrager til viden om vurdering af forurening og miljørisiko fra historiske vrage enten med eller uden ammunition.

Kommissionen har i maj 2021 i regi af Den europæiske grønne pagt vedtaget en handlingsplan for nulforurening for vand, luft og jord. Nul-forureningsvisionen for 2050 er en vision om en sund planet for alle, hvor luft-, vand- og jordforurening er reduceret til et niveau, som ikke længere betragtes som skadeligt for sundheden og for de naturlige økosystemer, og som respekterer planetens tålegrænser og derfor skaber et giftfrit miljø. Planen er, at en række lovgivninger skal revideres med henblik på at mindske udledning af miljøfarlige stoffer. I EU, i regi af vandrammedirektivet, pågår et arbejde med at revidere listen over prioriterede stoffer samt prioriterede farlige stoffer. Det inkluderer blandt andet fjernelse samt tilføjelse af en række stoffer til listen. Det vil medføre, at nye miljøkvalitetskrav skal fastsættes, mens andre skal revideres.

9.11.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for forurenende stoffer på baggrund af indsætterne i nærværende indsatsprogram.

9.11.4.1 GES (D8C1a): Miljøkvalitetsstandarder i kyst- og territorialfarvande overskrides ikke

For en vurdering af om det er muligt at opnå en god miljøtilstand inden for kyst- og territorialfarvandene, henvises til vandområdeplanerne. God miljøtilstand vil sige, at niveauerne af miljøfarlige stoffer i kyst- og territorialfarvande ikke overskrider de miljøkvalitetskrav, der er fastsat i medfør af vandrammedirektivet.

9.11.4.2 GES (D8C1b) og miljømål 8.1: Miljøkvalitetsstandarder uden for kyst- og territorialfarvande overskrides ikke

Indsætterne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på at begrænse udledninger af miljøfarlige stoffer. For PFOS og benz(a)pyren forventes miljømål 8.1 samt en god miljøtilstand fortsat at være opfyldt i 2030, idet udledningerne vil fortsætte med at mindskes.

På trods af at de eksisterende og de nye indsætter vil reducere udledninger af PBDE og kviksølv, vurderes det ikke at være tilstrækkeligt til at sikre, at tærskelværdierne overholdes i 2030. Det er således ikke forventningen, at det er muligt at nå miljømål 8.1 samt et koncentrationniveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand for PBDE og kviksølv i 2030. At der fortsat forventes at være et indsatsbehov skyldes dels, at stofferne nedbrydes meget langsomt i miljøet samtidig med, at der er en tilførsel via bl.a. atmosfærisk deposition fra en række kilder, som blandt andet også kommer fra lande uden for Danmark.

9.11.4.3 Miljømål 8.2: Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases

Det er ikke forventningen, at det i 2030 vil være muligt at nå miljømål 8.2, som tilsigter, at emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases. Det skyldes, at der stadig er bidrag fra en række kilder, heriblandt fra en række diffuse kilder såsom spildevandsslam, gødning, forurenende grunde samt tilførsel via atmosfærisk deposition.

9.11.4.4 GES (D8C2) og miljømål 8.4: Imposex/intersex hos havsnegle

Det er forventningen, at miljømål 8.4, som tilsigter et gradvist fald i niveauer af imposex/intersex hos havsnegle, vil kunne nås i 2030. Det er dog ikke forventningen, at det vil være muligt at opnå et niveau af imposex/intersex hos havsnegle, hvor de fastsatte tærskelværdier overholdes, og som dermed er foreneligt med en god miljøtilstand i 2030.

9.11.4.5 Miljømål 8.3: Regionalt samarbejde

Miljømål 8.3 er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.11.4.6 Miljømål 8.5: Projekt vedrørende kildeopsporing

For projekt om kildeopsporing henvises til vandområdeplanerne.

9.11.4.7 Miljømål 8.6, 8.7 og 8.8: Koordinering og samarbejde samt udvikling af yderligere indikatorer

Miljømål 8.6 og 8.8 tilsigter, at der fastlægges flere indikatorer for miljøfarlige stoffer samt at der regionalt arbejdes for udvikling af tests for biologiske effekter af miljøfarlige stoffer. Miljømålet opnås ved, at Miljøministeriet bidrager til det regionale samarbejde i OSPAR og HELCOM samt i EU med udvikling af yderligere indikatorer og arbejder for, at niveauerne af miljøfarlige stoffer samt effekterne af disse er i overensstemmelse med fastsatte tærskelværdier. Miljøministeriet deltager i HELCOM og OSPAR i projekter med at udvikle en ny indikator for

kobber, tilpasse en række tærskelværdier for miljøfarlige stoffer samt tilpasse og videreudvikle yderligere test for biologiske effekter.

Miljømål 8.7 tilsigter, at der sker en øget koordinering mellem politikområder/direktiver, når der revideres samt fastsættes nye nationale miljøkvalitetskrav. Miljømålet opnås ved, at der ved udvikling af miljøkvalitetskriterier sikres koordinering mellem vandramme- og havstrategidirektiv samt med de regionale havkonventioner HELCOM og OSPAR. Herved sikres det, at nationalt fastsatte miljøkvalitetskrav er harmoniserede med de tærskelværdier der anvendes i HELCOM og OSPAR, det vil medføre harmoniserede vurderinger i regi af vandplanerne og Danmarks havstrategi. Der har i HELCOM pågået et arbejde med at opdatere fastsatte tærskelværdier til den regionale tilstandsvurdering. Her har dansk indspil sikret at en række af tidligere danske forbehold har kunnet løftes. Det gælder bl.a. for TBT og fluoranthen i sediment samt cadmium og bly i biota. Det udestår endnu at sikre harmonisering for bly, anthracen og cadmium i sediment, således at danske forbehold i HELCOM for disse stoffer kan løftes. DK presser ligeledes på for at få opdateret flere af de OSPAR fastsatte tærskelværdier, dette for at harmonisere med HELCOM tærskelværdier, EU vurderingstilgang samt baseret på input fra nye danske vurderinger. Formålet er at løfte danske forbehold for en række af OSPAR-tærskelværdierne. Det er foreløbig sikret, at der tages udgangspunkt i de EU fastsatte krav for PBDE, kviksølv, benz(a)pyren samt fluoranthen. Endvidere er der i regi af OSPARs handlingsplan for Nordøst Atlanten, på dansk foranledning, nedsat en arbejdsgruppe der skal se på, hvilke OSPAR-tærskelværdier der har behov for opdatering.

9.11.4.8 Brug af undtagelsesbestemmelser

Danmark kan ikke opnå en god miljøtilstand for D8 om forurenende stoffer, det gælder specifikt for stofferne PBDE og kviksølv samt for biologiske effekter hos havsnegle. At der fortsat vil være et indsatsbehov skyldes dels, at stofferne nedbrydes meget langsomt i miljøet samtidig med, at der fortsat er en tilførsel af disse stoffer via en række kilder, som blandt andet også kommer fra lande uden for Danmark. Danmark anvender derfor her undtagelsen i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra a, om udefrakommende påvirkninger og art. 14, stk. 1, litra e, om naturlig forsinkelse af forbedring: Det skyldes, at niveauerne i miljøet mindskes meget langsomt og at overskridelser bl.a. skyldes tidligere brug. Der findes ikke viden om, hvornår god miljøtilstand opnås.

Tabel 9.34 Brug af undtagelse for miljømål 8.1 og 8.2.

Undtagelsestype	Art. 14.1a: Handlinger eller unkladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for. Art. 14.1e: Naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen.
Begrundelse for brug af undtagelsen	Andre landes bidrag og langsom nedbrydning
Miljømål, der ikke opnås på grund af undtagelsen	Miljømål 8.1 og 8.2
GES-deskriptorer og kriterier, der ikke opnås på grund af undtagelsen	GES-kriterium D8C1og D8C2
Havregionen, hvor undtagelsen anvendes	Nordsøen, Østersøen og Kattegat
Geografisk zone, hvor undtagelsen anvendes	EEZ

9.11.5 Konklusion

Forurening af havmiljøet med miljøfarlige stoffer kan forårsage direkte negative biologiske effekter på marine organismer og være til særlig stor risiko for arter øverst i fødekæden, herunder også mennesker. Mange miljøfarlige stoffer er ud over at være giftige for levende organismer også svært nedbrydelige og bioakkumulerende.

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på niveauerne af miljøfarlige stoffer samt de biologiske effekter heraf. Det er forventningen, at PFOS og benz(a)pyren ikke overskrider de fastsatte tærskelværdier, og at det dermed er muligt at opnå miljømål 8.1 og en god miljøtilstand for disse stoffer (D8C1).

På trods af den positive effekt af de vedtagne indsatser, er det forventningen, at det ikke er muligt at nå miljømål 8.1 som tilsigter, at udledninger af miljøfarlige stoffer ikke leder til overskridelser af fastsatte tærskelværdier, det gælder specifikt for PBDE og kviksølv (D8C1). Miljømål 8.2 som tilsigter, at emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller ud fases, forventes ligeledes ikke at kunne opnås.

Det er forventningen, at miljømål 8.4, som tilsigter et gradvist fald i niveauer af imposex/intersex hos havsnegle, vil kunne nås i 2030. Det er dog ikke forventningen, at det vil være muligt at overholde tærskelværdierne og dermed opnå en god miljøtilstand (D8C2) i 2030.

Miljømål 8.6, 8.7 og 8.8 om koordinering og samarbejde samt udvikling af yderligere indikatorer forventes alle opnået.

Det er ikke forventningen, at Danmark kan opnå god miljøtilstand for miljøfarlige stoffer samt biologiske effekter heraf, hvilket bl.a. skyldes andre landes bidrag samt at de miljøfarlige stoffer nedbrydes langsomt. På længere sigt forventes de eksisterende samt nye indsatser at få en positiv betydning for miljøtilstanden i Danmark. Men det skal også tilføjes, at vi hele tiden får ny viden om stoffer, som viser sig at være miljøfarlige bl.a. PFAS. Er stofferne først i havmiljøet er de ofte enormt svære at gøre noget ved. Derfor vil der formentligt frem mod 2030 og efter fortsat være et indsatsbehov.

9.12 D8 – Akutte forureningshændelser

Dette kapitel omhandler akutte forureningshændelser, hvor der spildes forurenende stoffer til havmiljøet.

9.12.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende akutte forureningshændelser i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for akutte forureningshændelser samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Akutte forureningshændelser indebærer ofte udslip af olie (f.eks. råolie, diesel og hydraulikolier) og/eller en række andre kemikalier. Oliespild kan udgøre en alvorlig trussel mod havmiljøet og kan have negative påvirkninger på marine dyr.

Olie og kemikalier kan blive udledt i store mængder, hvis der sker uheld på marine olie- og gasinstallationer. Den største olieudledning fra de danske installationer stammer dog fra den olie, der udledes med produceret vand iht. udledningstilladelser. Miljøstyrelsen meddeler de pågældende tilladelser til operatørerne på baggrund af beslutninger og anbefalinger vedtaget i OSPAR. Ligeledes udledes olie og andre olieprodukter fra skibe til havet –enten med vilje eller på grund af uagtsomhed, ofte som olieholdigt maskinrumsvand eller via dumping af olieaffald. De fleste olieudslip fra skibe sker langs de større skibsrunder.

Miljømålene for akutte forureningshændelser vedrører særligt forebyggelse, overvågning og nedbringelse af forekomsten og omfanget af akutte forureningshændelser (**Tabel 9.35**).

Tabel 9.35 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D8, Akutte forureningshændelser. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D8C3)	Omfanget af væsentlige akutte forureningshændelser i Nordsøen inklusiv Skagerrak er minimeret.
GES (D8C3)	HELCOM's tærskelværdier for ulovligt oliespild fra skibe i Østersøen inkl. Kattegat og Bælthavet er overholdt i alle delområder.
GES (D8C4) (sekundært kriterium)	Væsentlige akutte forureningshændelsers negative effekter på arters sundhed og habitaters tilstand er minimeret og så vidt muligt elimineret.
Miljømål 8.9	Forekomst og omfang af akutte forureningshændelser nedbringes løbende i muligt omfang gennem forebyggelse, overvågning og risikobaseret dimensionering af beredskabet (D8C3).
Miljømål 8.10	De negative effekter på havpattedyr og -fugle, når der opstår væsentlige akutte forureningshændelser, forebygges og minimeres i muligt omfang. Dette kan f.eks. sikres ved brug af flydespærre samt gennem beredskabsplaner for olie-ramte havpattedyr og -fugle (D8C4).
Miljømål 8.11*	Frem mod næste overvågningsprogram (2020) undersøger Miljøstyrelsen, hvordan negative effekter af væsentlige forureningshændelser kan overvåges og registreres i de konkrete tilfælde (D8C4).

9.12.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af akutte forureningshændelser. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.12.2.1 Forekomst og omfang af akutte forureningshændelser

God miljøtilstand (D8C3) er opnået når omfanget af væsentlige akutte forureningshændelser i Nordsøen inklusive Skagerrak er minimeret, og HELCOM's tærskelværdier for ulovligt oliespild fra skibe i Østersøen inkl. Kattegat og Bælthavet er overholdt i alle delområder. Miljømål 8.9 tilsigter, at forekomst og omfang af akutte forureningshændelser løbende nedbringes i muligt omfang gennem forebyggelse, overvågning og risikobaseret dimensionering af beredskabet.

Gap-analysen viser, at de løbende indsatser for at forebygge ulykker til søs og sikre, at beredskabet er effektivt, såfremt ulykker sker, ikke forventes at nedbringe omfanget samt effekterne af akutte forureningshændelser mærkbart frem mod 2030. Forekomst og omfang af akutte forureningshændelser forventes derfor fortsat at være på et lavt og stabilt niveau. Det er på den baggrund forventningen, at det er muligt at opnå et niveau af akutte forureningshændelser i Nordsøen inkl. Skagerrak i 2030, som er foreneligt med en god miljøtilstand, uden yderligere indsatser.

Det er ligeledes forventningen, at det er muligt at nå miljømål 8.9 uden yderligere indsatser. For så vidt angår ulovligt oliespild fra skibe i Østersøen inkl. Kattegat, er det vurderingen, at det ikke er muligt at opnå et niveau af ulovligt oliespild, der er foreneligt med en god miljøtilstand senest i 2030 uden yderligere indsatser. Det skyldes, at de gældende tærskelværdier for ulovligt oliespild skal være overholdt i alle HELCOM's delområder. Det nuværende niveau, som ikke forventes reduceret yderligere i 2030, resulterer i overskridelser af HELCOM's tærskelværdier i bl.a. Kiel Bugt og Storebælt.

9.12.2 Negative effekter af akutte forureningshændelser er minimeret

God miljøtilstand (D8C4) er opnået, når væsentlige akutte forureningshændelsers negative effekter på arters sundhed og habitaters tilstand er minimeret og så vidt muligt elimineret. Miljømål 8.10 tilsigter, at de negative effekter på havpattedyr og -fugle, når der opstår væsentlige akutte forureningshændelser, forebygges og minimeres i muligt omfang.

Negative effekter på havpattedyr og -fugle kan ske som følge af akutte forureningshændelser ved uheld på offshore olie- og gasinstallationer samt ved skibstransport. Som beskrevet ovenfor forventes forekomsten og omfanget af akutte forureningshændelser i 2030 fortsat at være på et lavt og stabilt niveau. På grund af manglende viden om antallet af døde/aflevede fugle som følge af akutte forureningshændelser, er det ikke muligt at vurdere, om de negative effekter på havpattedyr og fugle er på et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand. Af samme årsag kan det ikke vurderes, om det er muligt at nå miljømål 8.10.

9.12.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for akutte forureningshændelser (

Tablet 9.36). Derudover redegøres der for supplerende indsatser, det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tablet 9.36 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D8, akutte forureningshændelser med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-21	Grundlag for overvågning af negative effekter af marine akutte forureningshændelser	I 2021 er rapporten "Grundlag for overvågning af negative effekter af marine akutte forureningshændelser" blevet udarbejdet. Rapporten er grundlaget for at kunne iværksætte konkrete overvågningsaktiviteter i forbindelse med akutte forureninger med miljøfarlige stoffer på havet.	D8C3, D8C4, miljømål 8.9, 8.10 og 8.11
DK-HSII-79	Beregningssystem til optimering af opsamling af olie ved oliespild*	Seatrack Web (STW) oliedrift beregningssystem, som er udviklet i tæt samarbejde mellem Danmark, Sverige, Tyskland og Finland, kan estimere, hvordan en sky af partikler (f.eks. olie) bevæger sig i havet. Når der opdages et oliespild, bruges systemet til at forudsige, hvor olien vil være efter nogle timer. Derved kan placering af olieudvindingsudstyret optimeres. Desuden kan STW kørt i en backtracking-tilstand kombineret med AIS-data identificere, hvilke skibe der er mulige syndere.	D8C3, D8C4, miljømål 8.9 og 8.10
DK-HSII-20	Revidering af beredskabsplanen for oliefugle	Beredskabsplanen for oliefugle er under revidering.	D8C4, miljømål 8.10 og 8.11
DK-HSII-95	Forsvarets beredskab for akutte forureningshændelser*	Forsvarets løbende indsats ift. forebyggelse, overvågning og risikobaseret dimensionering af beredskabet for akutte forureningshændelser.	D8C3, D8C4, miljømål 8.9 og 8.10
DK-HSII-112	Trafikovervågnings- og trafikinformationssystem*	Løbende indsats for at forebygge ulykker til søs via trafikovervågnings- og trafikinformationssystem Indsatsen forventes at nedbringe forekomst og omfang af akutte forureningshændelser.	D8C3 og miljømål 8.9
DK-HSII-114	Beredskabsplaner for offshore olie- og gasaktiviteter*	Løbende indsats for at forebygge større ulykker ifm. offshore olie- gasaktiviteter samt begrænse konsekvenserne af dem, hvis de sker via beredskabsplaner.	D8C3, D8C4, miljømål 8.9 og 8.10

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-77	Økonomisk bidrag til strandrensning i forbindelse med akutte forureningshændelser*	Indsatsen vedrører kommuners refusionsmulighed hos Miljøstyrelsen i forbindelse med strandsanering.	D8C4 og miljømål 8.10

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Table 9.37 Supplerende tiltag relevante for D8, Akutte forureningshændelser.

Num-mer	Titel	Beskrivelse
DK-S27	Oprettelse af en national database for indberetninger af olieramte havpattedyr og -fugle	Der vil blive udarbejdet en national database, hvor indberetningerne om antal individer og hvilke arter, der er berørte, vil blive listet. Dette implementeres i den reviderede udgave af beredskabsplan for oliefugle, som er under udarbejdelse.
DK-S28	Kortlægning og analyse af akutte forureningshændelser i danske farvande	Miljøstyrelsen foretager en kortlægning og analyse af årsagen til akutte forureningshændelser fra skibe i danske farvande med henblik på at vurdere, om der er behov for yderligere tiltag for at begrænse risikoen for uheld.
DK-S25	Forebyggende indsatser i forbindelse med hybridoliespild	Miljøstyrelsen deltager som stakeholder i IMAROS-projektet (Improving response capacities and understanding the environmental impacts of new generation low sulphur MARine fuel Oil Spills), der kører i perioden 2019-2021. Projektets formål er at udvikle et vidensgrundlag som basis for anbefalinger til valg af de mest optimale forebyggende indsatser i forbindelse med hybridoliespild.

Det er mellem OSPAR og Bonn aftalen besluttet at øge samarbejdet med henblik på at forebygge og forhindre akutte forureningshændelser, som truer det marine miljø. Endvidere er en EU-vejledning for akutte forureningshændelser under udarbejdelse. Heri defineres, hvornår en akut forureningshændelse kan betragtes som signifikant og hermed udløse overvågning samt vurdering af negative effekter på arters sundhed og habitaters tilstand. Både det øgede samarbejde samt EU-vejledningen vil forventeligt bidrage til at mindske negative effekter på det marine miljø.

9.12.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for akutte forureningshændelser på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.12.4.1 GES (D8C3) og miljømål 8.9: Forekomst og omfang af akutte forureningshændelser

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på forekomst og omfang af akutte forureningshændelser. Med disse indsatser er det forventningen, at det er muligt at nå miljømål 8.9, som tilsigter at forekomst og omfang af akutte forureningshændelser nedbringes løbende i muligt omfang gennem forebyggelse, overvågning og risikobaseret dimensionering af beredskabet. Indsatserne vil ligeledes bidrage til at opnå en god miljøtilstand i relation til akutte forureningshændelser. At der fortsat forventes at være et indsatsbehov i Østersøen inkl. Kattegat, skyldes, at der er overskridelser af HEL-COM's tærskelværdier, og derfor iværksættes en kortlægning og analyse af akutte forureningshændelser i danske farvande.

9.12.4.2 GES (D8C4), miljømål 8.10: Negative effekter af akutte forureningshændelser er minimeret

Det kan ikke vurderes, om det er muligt at opnå miljømål 8.10, som tilsigter, at de negative effekter på havpattedyr og -fugle forebygges og minimeres i muligt omfang, da der ikke er data tilgængeligt. Det kan af samme grund ikke vurderes, om det er muligt at opnå en god miljøtilstand i 2030 (D8C4). Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil bidrage til at minimere de negative effekter af akutte forureningshændelser.

9.12.4.3 Miljømål 8.11: Overvågning og registrering

Miljømål 8.11 tilsigter, at effekter af væsentlige forureningshændelser overvåges og registreres. Dette opnås ved at Miljøstyrelsen undersøger, hvordan negative effekter af væsentlige forureningshændelser kan overvåges og registreres i de konkrete tilfælde.

9.12.5 Konklusion

Akutte forureningshændelser kan indebære udslip af olie eller kemikalier. Oliespild kan udgøre en alvorlig trussel mod havmiljøet og have negative påvirkninger på marine havpattedyr og -fugle.

Med indsatsprogrammet iværksættes indsatser, der har en positiv effekt på forekomsten og omfanget af akutte forureningshændelser samt de negative effekter heraf. Væsentlige indsatser vurderes at være beredskaber samt planer herfor i tilfælde af, at der sker en akut forureningshændelse.

Med indsatserne er det forventningen, at det er muligt at nå miljømål 8.9, som tilsigter, at forekomst og omfang af akutte forureningshændelser løbende nedbringes, idet omfanget allerede ligger på lavt stabilt niveau. Det er ligeledes forventningen, at det er muligt at opnå god miljøtilstand i Nordsøen inkl. Skagerrak for så vidt angår minimering af omfanget af akutte forureningshændelser. Det er dog ikke forventningen, at det er muligt at opnå god miljøtilstand i Østersøen, idet HELCOM's tærskelværdier for ulovligt oliespild fra skibe ikke forventes overholdt i alle delområder (D8C3). Derfor er der iværksat en kortlægning og analyse af akutte forureningshændelser i danske farvande. I analysen skal det belyses, om der er specifikke områder samt tilfælde, hvor der er øget hyppighed af forureningshændelser, og hvor det vil være relevant at iværksætte indsatser for at nedbringe antallet og udbredelsen af hændelserne.

Akutte forureningshændelser er endvidere svære at kontrollere med konkrete indsatser, idet der er tale om utilsigtede hændelser. Miljømål 8.10 som tilsigter, at de negative effekter på havpattedyr og -fugle, forebygges og minimeres i muligt omfang kan ikke vurderes på nuværende tidspunkt, da der ikke er data tilgængeligt. Det er af samme grund ikke muligt at vurdere, om der kan opnås en god miljøtilstand i 2030 (D8C4). Indsatserne vil bidrage til at indsamle data på området.

Miljømål 8.11 opnås ved at Miljøstyrelsen undersøger, hvordan negative effekter af væsentlige forureningshændelser kan overvåges og registreres i de konkrete tilfælde.

9.13 D9 – Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum

Dette kapitel omhandler forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, herunder årlige udledninger af dioxin til luften.

9.13.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende forurenende stoffer i fisk og skaldyr i de danske havområder, herunder hvilke faktorer som påvirker tilstanden for forurenende stoffer i fisk og skaldyr samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Mange af de miljøfarlige stoffer, der findes i havmiljøet, optages i havets organismer, og nogle af stofferne ophobes gennem fødekæden. Stofferne kan komme fra menneskelige aktiviteter på havet såsom skibsfart, akvakultur og udvinding af olie og gas eller fra landbaserede kilder såsom industri, byer og landbrug og stammer både fra vand og luften. Der findes også naturlige kilder til forurenende stoffer, f.eks. vulkansk aktivitet.

Sundhedsskadelige kemiske stoffer kan være et problem i fisk og skaldyr, der indtages af mennesker. Der er derfor som en del af EU's fødevarerlovgivning fastsat grænseværdier for, hvor høje koncentrationer af forurenende stoffer, der må være i fisk og skaldyr til humant konsum.

Miljømålene for forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum vedrører særligt overholdelse af gældende grænseværdier for udledninger samt grænseværdier i fødevarerlovningen (**Tabel 9.38**).

Tabel 9.38 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D9, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D9C1)	Der er ikke signifikante overskridelser af de til enhver tid gældende maksimalgrænseværdier i fødevarerlovningen for fisk og skaldyr til konsum.
Miljømål 9.1	Udledning af forurenende stoffer må generelt ikke lede til overskridelser af de til enhver tid gældende maksimale grænseværdier i fødevarerlovningen for fisk og skaldyr til konsum.
Miljømål 9.2	Trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften stiger ikke.
Miljømål 9.3*	Miljøstyrelsen følger udviklingen i relation til udledninger af POP-stoffer (herunder dioxin) fra brændeovne og vurderer behov for yderligere tiltag.
Miljømål 9.4*	Miljøstyrelsen forbedrer løbende emissionsopgørelserne for POP-stoffer til luften.
Miljømål 9.5*	Fødevarerstyrelsen fører løbende kontrol med koncentrationer af forurenende stoffer, særligt dioxiner og PCB, for at følge udviklingen i organismer, der er i risiko for at indeholde forhøjede koncentrationer.

9.13.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.13.2.1 Grænseværdier er ikke overskredet

God miljøtilstand (D9C1) er opnået når, der ikke er signifikante overskridelser af de til enhver tid gældende maksimalgrænseværdier i fødevarerlovningen for fisk og skaldyr til konsum. Miljømål 9.1 tilsigter, at udledning af miljøfarlige stoffer generelt ikke må lede til overskridelser af grænseværdierne i fødevarerlovningen.

Gap-analysen viser, at koncentrationer af bly, cadmium, kviksølv og benz(a)pyren i 2030 forventes at være på et niveau, hvor de ikke overskrider fastsatte grænseværdier. Det er derfor forventningen, at miljømål 9.1 fortsat vil være opfyldt i 2030. Det er ligeledes forventningen, at koncentrationen af disse stoffer vil være på et niveau, der fortsat er foreneligt med en god miljøtilstand (D9C1) i 2030.

Gap-analysen viser, at koncentrationen af PCB'er og dioxiner i 2030 forventes at være på et niveau hvor de overskrider fastsatte grænseværdier i fødevarelovgivningen. Det gælder især for torskelever og fede fisk. Det er derfor ikke forventningen, at det ikke er muligt at nå miljømål 9.1 for PCB'er og dioxiner, som tilsigter, at udledningen af forurenende stoffer ikke leder til overskridelser af grænseværdier i fødevarelovgivningen. Det er ligeledes ikke forventningen, at det er muligt at opnå et niveau af PCB'er og dioxiner, der er foreneligt med en god miljøtilstand (D9C1) senest i 2030 uden nye indsatser.

9.13.2 Trenden i den danske dioxinudledning stiger ikke

Miljømål 9.2 tilsigter, at trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften ikke stiger. Gap-analysen viser, at det er forventningen, at det er muligt at nå miljømål 9.2 i 2030, uden nye indsatser, da der forventes ingen ændring eller et svagt fald i dioxinudledningen til luft. Her skal der dog tages forbehold for, at stigende gas- og oliepriser som følge af krigen i Ukraine, kan medføre et øget forbrug af kul samt brug af brændeovne i forhold til tidligere og derved medføre øgede dioxinudledninger.

9.13.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum (**Tabel 9.39**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser, det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tabel 9.39 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
Indsatser rettet mod dioxin, PCB, kviksølv, cadmium, bly og benz(a)pyren er beskrevet under D8.	Se beskrivelser under D8, forurenende stoffer	D9C1, miljømål 9.1 og 9.2

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tabel 9.40 Supplerende tiltag relevante for forurenede stoffer i fisk og skaldyr til konsum.

Nummer	Titel	Beskrivelse
DK-S26	Overvågning af metaller og dioxin/PCB i fisk til humant konsum	Fødevarestyrelsens analyse af indhold af miljøfarlige stoffer i spisefisk og skaldyr som et led i fødevarekontrollen.

Der er en EU-vejledning for implementering af deskriptor 9, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, under udarbejdelse. Heri angives procedurer og anbefalinger for implementering af deskriptoren. Vejledningen vil danne ramme for arbejdet med deskriptoren i Danmarks Havstrategi III.

9.13.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for deskriptor 9, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.13.4.1 D9C1 og miljømål 9.1: Grænseværdier er ikke overskredet

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på koncentrationen af bly, cadmium, kviksølv og benz(a)pyren. Med disse indsatser er det forventningen, at det senest i 2030 er muligt at nå miljømål 9.1, som tilsigter, at udledningen af stofferne ikke leder til overskridelser af grænseværdier i fødevarerlovgivningen. Det er ligeledes forventningen, at koncentrationen af disse stoffer vil være på et niveau, der fortsat er foreneligt med en god miljøtilstand (D9C1) i 2030.

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på koncentrationen af PCB'er og dioxiner. På trods af indsatserne for at reducere udledninger af PCB'er og dioxiner, er der ikke sikkerhed for, at grænseværdier i fødevarerlovgivningen overholdes senest i 2030. Det gælder især for torskelever og fede fisk. For PCB'er og dioxiner er det derfor usikkert, om det er muligt at opnå et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand i 2030 uden yderligere indsatser. Det er ligeledes usikkert, om det er muligt at nå miljømål 9.1 for PCB'er og dioxiner.

9.13.4.2 Miljømål 9.2: Trenden i den danske dioxinudledning stiger ikke

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på de danske dioxinudledninger. Med disse indsatser er det forventningen, at det i 2030 er muligt at nå miljømål 9.2, som tilsigter, at trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften ikke stiger. Den største danske kilde til dioxinudslip i dag er brændefyring, der i den seneste opgørelse står for ca. 60% af den samlede udledning. Det primære fokus i reguleringen af brændeovne er på nedbringelse af sundhedsskadelig partikelforurening, som kan være årsag til alvorlig sygdom og tabte leveår. Denne indsats har imidlertid også effekt på emissionen af dioxiner og andre POP-stoffer fra brændeovne samt andre mindre fyringsanlæg. En del af denne indsats har været udarbejdelsen af ejerskiftebekendtgørelsen²¹, som Miljøstyrelsen administrerer. Denne bekendtgørelse sætter krav ved ejerskifte om, at brændeovne og pejseindsatse produceret før 1. januar 2003 skal skrottes eller udskiftes. Med baggrund i bekendtgørelsen bliver flere brændeovne og pejseindsatse nedlagt, end der ellers ville være, og brændeforbruget vil dermed falde.

Dertil er det fra 2023 muligt for alle kommuner at forbyde brændeovne installeret før 2008 i områder med kollektiv varmforsyning, tiltaget forventes at bidrage til øget nedlæggelse af brændeovne.

En anden indsats ift. dioxinmissioner er knyttet til affaldsbekendtgørelsen og forbud mod at afbrænde affald og affaldstræ m.m. i private fyringsanlæg. For at støtte op om bestemmelsen i affaldsbekendtgørelsen og om god fyringsteknik, informeres der løbende om korrekt fyring i brændeovne, herunder at der skal fyres med rent træ.

9.13.4.3 Miljømål 9.3 og 9.4: Udvikling i udledning af POP-stoffer

Miljømål 9.3 tilsigter, at Miljøstyrelsen følger udviklingen i relation til udledninger af POP-stoffer (herunder dioxin) fra brændeovne og vurderer behov for yderligere tiltag. Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) ved Aarhus Universitet udarbejder på vegne af Miljøministeriet en årlig national emissionsopgørelse, som indsendes til EU og FN om de samlede emissioner til luften. Emissionsopgørelserne omfatter målinger af PCB'er (polychlorerede biphenyler), HCB (Hexachlorbenzen) og fire PAH-forbindelser (Polycykliske aromatiske hydrocarboner), herunder benzo(a)pyren, benzo(b)fluoranthren, benzo(k)fluoranthren og indeno(1,2,3-cd)pyren. Disse stoffer er blevet opgjort årligt og kan rapporteres tilbage til 1990.

²¹ Bekendtgørelse nr. 1449 af 17. juni 2021 om udskiftning eller nedlæggelse af visse fyringsanlæg til fast brændsel under 1 MW ved ejerskifte af fast ejendom.

I tillæg til emissionsopgørelsen fik Miljøstyrelsen udarbejdet et litteraturstudie fra DCE i 2022 om dioxin og brændefyring²². I rapporten fremgår det, at indsatsen ift. nedbringelse af udledning af dioxiner i luften fra industri og affaldsforbrændingsanlæg har gjort, at den samlede danske udledning er reduceret markant fra 1990-2019 (55 %).

EMEP (European Monitoring and Evaluation Programme) foretager beregninger for grænseoverskridende luftforurening af POP-stoffer i Europa, det gør de ud fra modellering af de enkelte landes emissionsopgørelser, herunder Danmarks.

Miljømål 9.4 tilsigter, at Miljøstyrelsen løbende forbedrer emissionsopgørelserne for POP-stoffer til luften. Det sker ved at DCE's emissionsopgørelser løbende bliver forbedret, dels som en konsekvens af mulige forbedringer identificeret af DCE, men også som følge af de internationale reviews, der bliver udarbejdet af den danske emissionsopgørelse.

9.13.4.4 Miljømål 9.5: Kontrol med udvikling i indholdet af dioxiner og PCB i marine organismer

Miljømål 9.5 tilsigter, at Fødevarestyrelsen fører løbende kontrol med koncentrationer af forurenende stoffer, særligt dioxiner og PCB, for at følge udviklingen i organismer, der er i risiko for at indeholde forhøjede koncentrationer. Miljømålet opnås ved, at Fødevarestyrelsen udfører løbende kontrol med indhold af dioxiner og PCB i fødevarer og skaldyr til konsum. Kontrollen er en stikprøvekontrol af, at markedsførte fisk og fiskevarer overholder grænseværdier i fødevarelovgivningen. EU-kommissionen har i henstilling 2016/688 udarbejdet retningslinjer for håndtering af østersøfisk med muligt indhold af dioxin og PCB. Fødevarestyrelsen har derefter indført risikostyringsforanstaltninger til at sikre overholdelse af grænseværdierne. Der er blandt andet begrænsninger i form af vægtgrænser og krav om dybdetrimning af østersølaks. Ved en dybdetrimning fjerner man alt synligt fedt idet stofferne særligt ophobes i fedtvævet. Virksomhederne kan dog, sælge laks og ørred uden hensyntagen til vægtgrænser, såfremt de med en kemisk analyse dokumenterer, at grænseværdierne for dioxin og PCB i fødevarelovgivningen er overholdt. Torskelever fra torsk fanget i Østersøen, kan ikke overholde grænseværdierne og kan derfor ikke markedsføres. Ud over dioxin og PCB har Fødevarestyrelsen også analyseret for fluorstoffer (herunder PFAS) i vilde fisk siden 2011. Disse stoffer har der været særligt fokus på de senere år pga. deres mange sundhedsskadelige effekter og deres udbredelse i miljøet fra bl.a. brandslukningsskum. Fra 1. januar 2023 vil der være EU maksimalgrænseværdier for fluorstoffer i fisk til humant konsum. Danmark har allerede taget initiativ til en række indsatser for at mindske tilførslen af fluorstoffer til havmiljøet og en national PFAS-handlingsplan for at afværge, inddæmme og oprense PFAS-forureninger er under udarbejdelse.

9.13.4.5 Brug af undtagelsesbestemmelser

Danmark kan ikke opnå en god miljøtilstand for D9 om forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum, det gælder specifikt for dioxiner og PCB'er. At der fortsat vil være et indsatsbehov skyldes dels, at stofferne nedbrydes meget langsomt i miljøet samtidig med, at der fortsat er en tilførsel af disse stoffer via en række kilder som blandt andet også kommer fra lande uden for Danmark. Danmark anvender derfor her undtagelsen i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra a, om udefrakommende påvirkninger og art. 14, stk. 1, litra e, om naturlig forsinkelse af forbedring: Det skyldes at niveauerne i miljøet mindskes meget langsomt og at overskridelser bl.a. skyldes tidligere brug. Der findes ikke viden om hvornår god miljøtilstand opnås.

Tabel 9.41 Brug af undtagelse for miljømål 9.1.

Undtagelsestype	Art. 14.1a: Handlinger eller unndladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for.
------------------------	---

²² Litteraturstudie om dioxin og brændefyring (29. april 2022): Rossana Bossi og Thomas Ellermann. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.

	Art. 14.1e: Naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen.
Begrundelse for brug af undtagelsen	Andre landes bidrag og langsom nedbrydning
Miljømål, der ikke opnås på grund af undtagelsen	Miljømål 9.1
GES-deskriptorer og kriterier, der ikke opnås på grund af undtagelsen	GES-kriterium D9C1
Havregionen, hvor undtagelsen anvendes	Nordsøen, Østersøen og Kattegat
Geografisk zone, hvor undtagelsen anvendes	EEZ

9.13.5 Konklusion

Mange af de miljøfarlige stoffer, der findes i havmiljøet, optages i havets organismer, og nogle af stofferne ophobes gennem fødekæden. Stofferne kan derfor være et problem i fisk og skaldyr, der indtages af mennesker.

Med indsatsprogrammet iværksættes indsatser, der har en positiv effekt på niveauerne af miljøfarlige stoffer i fisk og skaldyr til konsum samt udledningen af dioxin. Væsentlige indsatser vurderes at være indsatser, der mindsker antallet af brændeovne og derved udledningen af dioxiner.

Det er forventningen, at det er muligt at nå miljømål 9.1, som tilsigter at udledninger af bly, cadmium, kviksølv og benz(a)pyren ikke leder til overskridelser af de til enhver tid gældende grænseværdier i fødevarerelovgivningen for fisk og skaldyr til konsum. Det er ligeledes forventningen, at det er muligt at opnå en god miljøtilstand (D9C1) for disse stoffer. På trods af den positive effekt af de vedtagne indsatser, er det forventningen, at det ikke er muligt at nå miljømål 9.1 for PCB'er og dioxiner. Det er ligeledes ikke forventningen, at det er muligt at opnå et niveau af PCB'er og dioxiner i fisk og skaldyr til konsum, der er foreneligt med en god miljøtilstand (D9C1).

Miljømål 9.2 som tilsigter, at trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften ikke stiger, forventes at kunne opnås, da der forventes ingen ændring eller et svagt fald i dioxinudledningen til luft. Her skal der dog tages forbehold for, at stigende gas- og oliepriser som følge af krigen i Ukraine, kan medføre et øget forbrug af kul samt brug af brændeovne i forhold til tidligere og derved medføre øgede dioxinudledninger.

Øvrige miljømål vedrørende overvågning, forbedring af emissionsopgørelser samt løbende fødevareovervågning forventes opnået.

Det er forventningen, at Danmark ikke kan opnå en god miljøtilstand for miljøfarlige stoffer i fisk og skaldyr til konsum, bl.a. grundet tilførslen fra andre lande samt at der sker en langsom nedbrydning af miljøfarlige stoffer. På længere sigt forventes de eksisterende samt nye indsatser at få en positiv betydning for miljøtilstanden i Danmark.

9.14 D10 – Marint affald

Dette kapitel omhandler marint affald, herunder affald på havbunden og på strande, tabte fiskeredskeer (spøgelsesnet), mikroplast i havmiljøet og fugles indtag af plast.

9.14.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende marint affald i de danske havområder, herunder hvorledes det påvirker tilstanden samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Marint affald er affald, som er efterladt i havet eller på stranden, eller som tilføres havet via vandløb, spildevand, land eller luften. Omkring 70-90 % af det marine affald består af plast. Plast i havmiljøet kan udgøre en risiko for dyrelivet, idet bl.a. havpattedyr og havfugle kan indtage og ophobe plast i maven. Marint affald opdeles i makroaffald og mikroaffald, hvor mikroaffald er affald, hvis partikelstørrelse er mindre end 5 mm. Dyreplankton, muslinger og en lang række andre marine dyr indtager mikroplast og det spredes derved i fødekæden.

Marint affald har også samfundsøkonomiske konsekvenser bl.a. i form af øgede udgifter til kommunal strandrensning samt gener for fiskerierhvervet og for rekreative aktiviteter og turisme på og ved havet. De potentielle skadelige miljøpåvirkninger af mikroplast i havmiljøet er i øjeblikket utilstrækkeligt belyst, men der er bekymringer for, om mikroplast kan introduceres i fødekæden og ultimativt have en påvirkning på menneskets sundhed ved indtag gennem for eksempel fisk og muslinger.

Miljømålene for marint affald vedrører især en væsentlig reduktion af marint affald inden 2025 (Tabel 9.42).

Tabel 9.42 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D10 Marint affald. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II.

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D10C1)	Sammensætningen, mængden og den rumlige fordeling af affald langs kysten og på havbunden er på niveauer, der ikke skader kyst- og havmiljøet.
GES (D10C2)	Sammensætningen, mængden og den rumlige fordeling af mikroaffald i vandsøjles overfladelag og i havbundssediment er på niveauer, der ikke skader kyst- og havmiljøet.
GES (D10C3) (sekundært kriterium)	Den mængde affald og mikroaffald, som havdyr indtager, er på et niveau, der ikke påvirker de berørte arters sundhed negativt.
GES (D10C4) (sekundært kriterium)	Det antal individer af hver art, som er påvirket negativt af affald.
Miljømål 10.1	Mængden af marint affald reduceres væsentligt med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.
Miljømål 10.2	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at mængderne af marint affald er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 10.3	Tab af fiskeredskaber i de danske farvande forebygges med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.
Miljømål 10.4*	Miljøministeriet implementerer den nationale plastikhandlingsplan og den dertil hørende politiske enighed om et samarbejde af 30. januar 2019 med henblik på at forbedre genanvendelse af plast, samt reducere plastaffald og forurening med plastaffald.
Miljømål 10.5*	Miljøministeriet arbejder for udvikling af indikatorer og målemetoder for mikroplast i havbundssediment og vandsøjle.
Miljømål 10.6*	Fiskeristyrelsen udarbejder et estimat for omfanget af tabte fiskeredskaber i de danske havområder frem mod 2020.
Miljømål 10.7*	Miljøministeriet udarbejder et katalog over mulige og målrettede virkemidler med henblik på at forebygge marint affald.

9.14.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D10 Marint affald. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsats, og om der er behov for yderligere indsats. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.14.2.1 Antal affaldsstykker på referencestrande

God miljøtilstand (D10C1 og D10C2) er opnået, når sammensætningen, mængden og den rumlige fordeling af hhv. affald og mikroaffald langs kysten og på havbunden er på niveauer, der ikke skader kyst- og havmiljøet. Miljømål 10.1 tilsigter, at mængden af marint affald reduceres væsentligt med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.

Gap-analysen viser, at mængderne af affald på strande i 2030 forventes at være svagt faldende. Fiskeri, jagt på havfugle, turisme, skibsfart samt affald fra byer og industri er de primære kilder til marint affald på strande. Mængderne af affald på strandene i Nordsøen og Skagerrak er generelt højere end i Østersøen, hvilket kan tilskrives, at der med de dominerende havstrømme også kommer et væsentligt bidrag fra andre lande omkring Nordsøen.

Siden 2015 har der været en nedadgående tendens i mængden af affald på de danske referencestrande. Der er det seneste årti igangsat en række internationale og nationale initiativer, som kan minimere mængderne af affald i havet, bl.a. i regi af OSPARs og HELCOMs regionale handlingsplaner fra henholdsvis 2014 og 2015. I HELCOMs og OSPARs handlingsplaner for marint affald fra hhv. 2021 og 22 er der ligeledes en række tiltag til reduktion af marint affald fra mange forskellige kilder. I IMO arbejdes der på udmøntning af handlingsplanen for marint affald fra 2018. Ligeledes blev det på globalt plan i marts 2022 vedtaget i FN regi, at der skal udarbejdes en bindende global aftale om at bekæmpe plastikforurening, og som skal have fokus på alle aspekter af plastikproduktionen.

Det er dog ikke forventningen, at der i 2025 vil være opnået et niveau af marint affald, der svarer til en væsentlig reduktion, og dermed er det ikke forventningen, at det er muligt at nå miljømål 10.1 uden yderligere indsats.

9.14.2.2 Plast i maveindholdet i strandede mallebukker

God miljøtilstand (D10C3) er opnået, når den mængde affald og mikroaffald, som havdyr indtager, er på et niveau, der ikke påvirker de berørte arters sundhed negativt.

Gap-analysen viser, at det på baggrund af de seneste års internationale initiativer forventes, at mængden af affald i det marine miljø, og dermed også i maveindholdet af mallebukker, i 2030 vil være på det nuværende niveau eller svagt faldende. I Danmark findes mallebukker primært i Nordsøen. Disse havfugle søger deres føde i havoverfladen, og maveindholdet er derfor også et udtryk for forureningen med plastaffald i havoverfladen.

Som beskrevet under marint affald på strande, forventes det ikke, at det er muligt at nå miljømål 10.1 uden yderligere indsats.

9.14.2.3 Affald på havbunden

God miljøtilstand (D10C1 og D10C2) er opnået, når sammensætningen, mængden og den rumlige fordeling af hhv. affald og mikroaffald langs kysten og på havbunden er på niveauer, der ikke skader kyst- og havmiljøet. Miljømål 10.1 vedrører også indikatoren om affald på havbunden.

Gap-analysen viser, at på grund af den lange nedbrydningstid i naturen, og da der fortsat tilføres nyt affald frem mod 2030, må der forventes øgede mængder af affald på bunden i både Nordsøen og Østersøen i 2030.

Mængden af observeret affald på havbunden afhænger af tilførslen af affald fra land, skibstrafik og fiskeri samt transporten af affald med havstrømme. Kilden til affaldet kan som hovedregel ikke identificeres, da mange af de registrerede ting kan stamme fra flere typer aktiviteter. I Nordsøen kan en del af affaldet dog tilskrives erhvervsfiskeri og rekreativt fiskeri, da fiskerirelateret affald udgør omkring 44 % af det observerede affald på havbunden. I Østersøen er der næsten intet fiskerirelateret affald observeret på havbunden. Erhvervsfiskeriet forventes generelt at være reduceret i 2030, hvilket forventes at give anledning til en tilsvarende reduktion i affald fra fiskeriet. I takt med en stigning i turisme og fritidsaktiviteter må der forventes en stigende tilførsel fra disse kilder, som dog kan modvirkes af en øget miljøbevidsthed ifm. initiativer rettet mod affaldsforebyggelse, forbud og informationsindsats rettet mod visse engangsplastprodukter m.v.

Som beskrevet under marint affald på strande og i mallebukker, forventes det ikke, at det er muligt at nå miljømål 10.1 uden yderligere indsats.

9.14.2.4 Antallet af indrapporteringer af tabte fiskeredskaber

Miljømål 10.3 tilsigter, at tab af fiskeredskaber i de danske farvande forebygges med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres. Det fremgår af GAP-analysen, at erhvervsfiskeriet forventes at være reduceret i 2030, og det rekreative fiskeri forventes at forblive på det nuværende niveau. Hvis det antages, at antallet af tabte fiskeredskaber er større, når der fiskes mere, kan det forventes, at antallet af tabte redskaber falder fremover. Også den lovpligtige rapportering af tabte redskaber for fritidsfiskere vil bidrage til dette, da der derved kommer øget fokus på området.

Hovedparten af de indsatser, som indgår i gap-analysen, har været målrettet erhvervsfiskeriet, og der kan være behov for indsatser i forhold til fritidsfiskeriet. Der er derfor ikke sikkerhed for, at det er muligt at nå miljømålet uden yderligere indsatser.

9.14.2.5 Kommende indikator for mikroaffald/mikroplast

Gap-analysen viser, at mikroplast stammer enten direkte fra produkter, hvor mikroplast er anvendt direkte i produktet eller i forbindelse med slitage ved brug, eller fra nedslidning af større plaststykker i miljøet. Sidstnævnte formodes at udgøre den største kilde til mikroplast, om end mikroplast fra produkter, såsom partikler fra bildæk, maling og fibre fra tøjvask, kan være betydende lokalt ved byer og havne, idet det også kan bidrage til den generelle belastning af andre havområder.

Der er stor usikkerhed om, hvor meget fremskrivningen af de menneskelige aktiviteter vil påvirke mængderne af mikroaffald/mikroplast i havet. Overordnet forventes mængden af affald i det marine miljø, og dermed også mængden af mikroaffald/mikroplast, i 2030 dog at være på det nuværende niveau eller svagt faldende.

Miljømål 10.5 tilsigter, at Miljøministeriet arbejder for udvikling af indikatorer og målemetoder for mikroplast i havbundssediment og vandsøjle.

9.14.2.6 Samlet vurdering af affald langs kysten, på havbunden og i dyrelivet

Gap-analysen viser, at mængderne af affald på strande og i mallebukker i 2030 forventes at være svagt faldende, mens mængderne af affald på havbunden forventes at være øgede. Det vurderes, at der kræves væsentlige reduktioner for at opnå niveauer af affald, der ikke skader kyst- og havmiljøet. Det er på den baggrund ikke forventningen, at det uden nye indsatser vil være muligt at nå miljømål 10.1, som tilsigter væsentlige reduktioner af marint affald i 2025.

Det er ligeledes ikke forventningen, at det vil være muligt at opnå et niveau af marint affald, som er foreneligt med en god miljøtilstand i 2030 for så vidt angår affald langs kysten og på havbunden og havdyrs indtag af affald og mikroaffald.

9.14.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for marint affald (**Tabel 9.43**). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for marint affald.

Tabel 9.43 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D10 Marint affald med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-97	Begrænsningsforslag for bevidst tilsat mikroplast i en række produkter under REACH forordningen*	I januar 2019 fremsatte det Europæiske Kemikalieagentur (ECHA) et forslag om at begrænse brugen af bevidst tilsat mikroplast i produkter, der markedsføres på EU/EØS-markedet. De omfattede produkttyper er bl.a. visse typer gødning, plantebeskyttelsesmidler, kosmetiske produkter, vaske-rengøringsmidler, maling, kunstgræsbaner mv.	D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-71	Forbud mod mikroplast i kosmetik*	For at forhindre udledning af mikroplast til miljøet er der i 2020 indført et nationalt forbud mod import og salg kosmetiske produkter, der afrenses og som indeholder mikroplast.	D10C2, D10C3, Miljømål 10.4
DK-HSII-65	Implementering af EU-direktiv om havnemodtagefaciliteter til affald fra skibe*	Formålet med det nye direktiv om havnemodtagefaciliteter (EU 2019/883) er at beskytte havmiljøet mod de negative virkninger fra udtømning af affald fra skibe, der anvender havne i EU, samt at sikre en ubesværet søtransport ved at forbedre adgangen til og anvendelsen af tilstrækkelige modtagefaciliteter i havne.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-72	Stop for masseopsendelse af balloner*	Bevidst masseopsendelse af balloner (>50 legetøjsballoner eller >5 tivoliballoner/aluminiumsballoner) er vurderet at være henkastning af affald, hvilket ikke er tilladt jf. affaldsbekendtgørelsen. Tidligere blev der givet en administrativ tilladelse ifm. luftfartssikkerhed, men denne praksis er ophørt pr. december 2020.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-63	Udvidet producentansvar for fiskeredskaber	Producenterne skal dække de nødvendige omkostninger forbundet med særskilt indsamling af udtjente fiskeredskaber samt miljømæssig forsvarlig affaldshåndtering.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-69	Engangsplast - Udvidet producentansvar og oprydningens ansvar	Producenterne bliver finansielt ansvarlige for deres produkter, når de bliver til henkastet affald. De omfattede produkter er: Tobaksvarer med filtre og filtre til anvendelse i kombination med tobaksvarer, fødevarebeholdere, indpakningsposer og folier, drikkevarebeholdere med en kapacitet på op til tre liter, drikkebægre, letvægtsplastbæreposer, vådservietter og balloner.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-68	Engangsplast - Forbud og mærkningskrav*	Markedsføring af en række engangsplastprodukter forbydes. Det gælder f.eks. vatpinde, engangsservice og sugerør. Andre produkter skal mærkes med oplysninger om indhold af plast og korrekt affaldsbortskaffelse. Det gælder f.eks. tobaksvarer med filtre og filtre til anvendelse i kombination med tobaksvarer, hygiejnebind og tamponer.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-70	Engangsplast - Produktkrav og særskilt indsamling af plastflasker	Drikkeflasker med en kapacitet på op til tre liter, der primært er fremstillet af PET skal i 2025 indeholde mindst 25 % genanvendt plast. Fra 2030 hæves kravet til 30 %. Ligeledes	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljø-mål
		skal 77 % af alle plastdrikkeflasker indsamles til genanvendelse i 2025. Fra 2029 hæves kravet til 90 %. Drikkevarebeholdere med en kapacitet på op til tre liter, som har kapsler og låg fremstillet af plast, må kun markedsføres fra 3. juli 2024, hvis kapslerne og lågene forbliver fastgjort til beholderne under den planlagte brugsfase.	
DK-HSII-74	Udvidelse af pant- og retursystemet til også at omfatte juice og saft*	Pant- og retursystemet er fra 2019 udvidet, så det også omfatter plast-, aluminium-, og glasemballager indeholdende juice- og saftprodukter.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-73	Engangsplast - Forbrugsreduktion	Med 'klimahandlingsplanen for affald og cirkulær økonomi' blev der vedtaget et reduktionsmål på 50 % af anvendelsen af fødevarerbeholdere og drikkebægre som take away produkter. Målet søges nået gennem sektorsamarbejder med erhvervet.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-67	Forbud mod gratis udlevering af visse bæreposer samt forbud mod tynde plastbæreposer*	Der er indført forbud mod udlevering af tynde plastbæreposer med en vægtykkelse under 30 µm. Desuden er der indført krav om tvungen minimumspris på 4 kr. for bæreposer med hank af andet materiale end plastik og bæreposer af plastik med en vægtykkelse over 30 µm (med og uden hank).	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-75	Formidling via Plastikviden.dk – Det Nationale Plastikcenters vidensportal om plastik*	På Plastikviden.dk formidles viden bl.a. om national og dansk lovgivning med betydning for havmiljøet herunder engangsplastikdirektivets krav om mærkning, regler om bæreposer mv.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-76	Nationale informationskampagner for at reducere affald i naturen (Plastikhandlingsplanen)	I Plastikhandlingsplanen fra 2019-2022, er der sat fokus på affald i naturen ved en landsækkende kommunikationsindsats. Formålet med indsatsen er at forebygge og reducere mængden af plastik og andet affald i naturen.	D10C1, D10C2, D10C3 og miljømål 10.1
DK-HSII-61	Opfiskning af spøgelsesnet i Limfjorden	Juli-december 2021 udførtes et projekt i Limfjorden, hvor fokus er på opfiskning af spøgelsesnet. DTU Aqua hyrede som tovholder på projektet lokale fiskere til at udføre selve flere opgaver.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-16	Reduktion af marint affald iht. plasthandlingsplan, f.eks. opfiskning af spøgelsesnet	Der er afsat 9 mio. kr. gennem EHFAF til indsatser mod marint affald, hvor fokus bl.a. skal være på oprydning og forebyggelse af spøgelsesnet. Programmet for udmøntningen er endnu ikke fastlagt. Det forventes, at en del af midlerne vil gå til opfiskningsindsatser i områder, hvor koncentrationen af spøgelsesnet vurderes at være størst, f.eks. i Limfjorden. Der vil også blive set på, hvorledes erhvervs- og fritidsfiskere og private får mulighed for let at indberette om fund af efterladte fiskeredskaber samt udarbejdet oplysningskampagner og undervisningsmateriale.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-17	Dansk strategi eller handlingsplan for spøgelsesnet	Udarbejdelse af strategi/handlingsplan for opsamling og forebyggelse af spøgelsesnet som en del af indsatsen mod marint affald.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-60	Rapportering og opsamling af tabte, efterladte og umærkede fiskeredskaber	Fiskerikontrollen samler efterladte og umærkede redskaber op og bringer dem med i land. Desuden er fiskerne oplyst om, at tabte fiskeredskaber kan rapporteres via elektroniske logbøger.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-62	Udvidet krav om rapportering af tabte fiskeredskaber til også at omfatte fritidsfiskere*	Erhvervsfiskere skal i henhold til kontrolforordningen meddele Fiskeristyrelsen om tab af fiskeredskaber inden for 24 timer, såfremt de ikke selv har mulighed for at bjærge det	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
		tabte redskab. Tilsvarende regler forventes indført i 2022 for fritidsfiskere.	
DK-HSII-64	Oplysningsindsats til forebyggelse af spøgelsesnet og marint affald*	Der vil blive udarbejdet en kampagne, hvor der sættes fokus på efterladte fiskeredskaber for at forebygge forekomsten af nye spøgelsesnet i danske farvande. Kampagnen udarbejdes i samarbejde med Eurofish. Danmarks Fiskeriforening PO (DFPO) har desuden udarbejdet tre foldere om affaldshåndtering, som de har sendt til deres medlemmer.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-18	Forbedret undervisning af fiskere ift. marint affald og miljø	Forbedret undervisning af fiskere gennem revision af uddannelsesbekendtgørelser og justering af uddannelsernes indhold. Det er en forudsætning, at det kan indarbejdes i den eksisterende undervisningsplan uden at påvirke uddannelsernes samlede varighed. Fiskeriuddannelserne indeholder allerede i dag fag, der omhandler viden om forebyggelse af forurening og kendskab til forureningskilder.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-78	Søværnets havmiljøvoterordning*	Samarbejde mellem frivillige lystsejlere og andre brugere af havet om indrapportering af oliespild i danske farvande. Siden er ordningen udvidet til at omfatte opsamling af drivende affald ("Havfald") i de danske farvande og på kysterne.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-66	Strandoprydningspuljen (4-årig tilskudspulje med fokus på lokale initiativer)*	4-årig tilskudspulje med tilskud til lokale frivillige initiativer til at rengøre de danske strande for plastik og andet affald.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3
DK-HSII-19	Indsats mod spildte plastik pellets til havs	Udarbejdelse af beredskabsplaner og håndteringsregler ved tabte plastik pellets med henblik på proaktiv handling i form af forebyggelse, overvågning og varsling frem for efterforskning og håndhævelse.	D10C1, D10C2, D10C3, miljømål 10.1 og 10.3

Ud over de ovenfor nævnte nye indsats er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning, se Tabel 9.44.

Tabel 9.44 Supplerende tiltag relevante for D10 Marint affald.

Num-mer	Titel	Beskrivelse
DK-S17	Risikovurdering samt mulige handlemuligheder for dumpet ammunition i Østersøen	Vurdering af miljørisikoen som den dumpede ammunition udgør for havmiljøet samt vurdering af handlemuligheder.
Dk-S29	Virkemiddelkatalog for marint affald	COWI udarbejdede i 2020 et katalog over mulige og målrettede virkemidler med henblik på at forebygge marint affald for Miljø- og Fødevareministeriet.
DK-S30	MUDP-projekter vedrørende marint affald og mikroplast	MUDP-projekter med teknologiudvikling inden for fjernelse af de mindste fraktioner af mikroplast og mikroplummi i renset spildevand og fjernelse af bildækgummi og andre miljøfremmede stoffer fra regnbetingede udledninger, herunder målemetoder for mikroplast, vil give forøget viden om mikroplast og evt. tilledning til miljøet.
DK-S35	Karakterisering af kilder til marint affald	Indsamling og nærmere karakterisering af marint affald fra nordjyske strande i Skagerrak-regionen for vurdering af kilder, herunder også fordelingen af nationale og danske kilder til affald.
DK-S36	Udvikling af metoder til måling og karakterisering af mikroplast i sediment	Udvikling af målemetoder af mikroplast i sediment, herunder bestemmelse af plasttyper, prøvetagning, variation mv.

I oktober 2021 blev en opdatering af Baltic Sea Action Plan (BSAP) vedtaget i HELCOM. I denne forbindelse blev der også vedtaget en revideret "Regional Action Plan on Marine Litter". Planen indeholder 28 initiativer rettet mod marint affald spændende fra initiativer rettet mod fiskerirelateret affald, masseopsendelse af balloner og til kunstgræsbaner.

Også i oktober 2021 blev OSPAR strategien North East Atlantic Environment Strategy 2030 (NEAES) vedtaget. Som led i implementeringen af strategien er der i 2022 vedtaget "OSPAR's 2nd marine litter regional action plan", der indeholder 25 initiativer med et meget bredt spektrum lige fra mikroplastaffald til affald fra akvakultur og offshore installationer til fiskerirelaterede indsatser.

9.14.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for marint affald på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.14.4.1 GES (D10C1): Antal affaldsstykker på referencestrande

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på mængderne af marint affald. Især implementeringen af EU's engangsplastikdirektiv forventes at bidrage til denne positive udvikling. Det er forventningen, at det med disse indsatser er muligt at nå miljømål 10.1, som tilsigter væsentlige reduktioner af marint affald i 2025, fsva. affald på strande. Også initiativerne rettet mod det fiskerirelaterede affald, herunder efterladte fiskeredskaber, forventes at bidrage positivt til at nedbringe mængden af denne type affald.

I forhold til målet om maksimalt 20 stykker affald pr. 100 meter strand (svarende til en god miljøtilstand) er det ikke forventningen, at dette vil kunne nås inden for en overskuelig årrække på alle referencestrande. Dette skyldes bl.a., at de danske farvande får tilført affald fra tilstødende havområder. Den reelle effekt af tiltagene kan ikke estimeres på et detaljeret niveau, men kun i forhold til en trend.

9.14.4.2 GES (D10C1): Affald på havbunden

Da affaldet på havbunden stort set ikke fjernes eller nedbrydes, vil selv en væsentlig reduceret udledning af affald til havmiljøet resultere i stigende mængder affald på havbunden. Miljømål 10.1 forventes derfor ikke opnået for affald på havbunden. Det er ligeledes ikke forventningen, at det vil være muligt at opnå niveauer af marint affald, som er forenelige med en god miljøtilstand i 2030 for affald på havbunden (D10C1).

9.14.4.3 GES (D10C3): Plast i maveindholdet i strandede mallebukker

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de supplerende tiltag have en positiv effekt på mængderne af marint affald, og dette må derfor også antages at have en effekt på mallebukkers indtagelse af affald. Da mallebukker søger deres føde i havoverfladen vil mængden af tilgængeligt affald også – som tilfældet er for affald på stranden – kunne være påvirket af affald bragt hertil fra tilstødende havområder. Der er dog ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand fsva. plast i maveindholdet i strandede mallebukker. Usikkerheden skyldes et begrænset datagrundlag, idet antallet af strandede mallebukker svinger fra år til år og typisk er meget lavt.

9.14.4.4 GES (D10C2) og miljømål 10.1: Kommende indikator for mikroaffald/mikroplast

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil sammen med de forventede tiltag på EU-niveau og supplerende tiltag have en positiv effekt på mængden af tilført mikroplast. Det er dog ikke forventningen, at det med disse indsatser vil være muligt at nå miljømål 10.1, som tilsigter væsentlige reduktioner i 2025. At der fortsat forventes at være et indsatsbehov, skyldes at mikroplast stammer fra mange forskellige kilder, hvor national regulering er vanskelig, og/eller der

ikke findes alternativer (fx bildæk, maling m.v.). Ligeledes kendes omfanget af EU-regulering ikke endnu. En anden årsag er nedbrydning af større plastaffald til mikroplast. Udvikling og implementering af egnede målemetoder, der kan dokumentere ændringer, er også et område, der vil have betydning i denne sammenhæng.

Derudover er der endnu ikke fastsat tærskelværdier i EU. Det er ikke derfor muligt at vurdere, om der med de eksisterende og nye indsatser kan opnås et niveau af mikroplast, som er foreneligt med en god miljøtilstand (D10C2). Det skyldes manglende viden om effekterne af mikroplast i havmiljøet.

9.14.4.5 Miljømål 10.2 og 10.5: Regionalt samarbejde

Miljømål 10.2 er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

Miljømål 10.5, som tilsigter, at der udvikles indikatorer og målemetoder for mikroplast i havbundssedimentet og vandsøjlen, opnås ved at Miljøministeriet bidrager til både EU arbejdet samt det regionale samarbejde i OSPAR og HELCOM, samt at Danmark er co-lead på udvikling af en indikator for mikroplast i både OSPAR og HELCOM.

9.14.4.6 Miljømål 10.3: Antallet af indrapporteringer af tabte fiskeredskaber

Ved gennemførelse af indsatserne under Danmarks Havstrategi II forventes det, at miljømål 10.3, som tilsigter forebyggelse af tabte fiskeredskaber, vil blive opnået. Undervisning på fiske-riuddannelsen, øget fokus på aflevering af fiskeredskaber i forbindelse med det kommende producentansvar for fiskeredskaber og fritidsfiskeres lovpligtige anmeldelse af mistede fiskeredskaber vil bidrage til en øget fokus på indberetning, mens de samme tiltag vil bevirke et øget fokus på, at tab ikke sker bl.a., fordi der vil være mere fokus på ikke at miste redskaberne og/eller øget indsats for at bjærge redskaberne.

9.14.4.7 Øvrige miljømål

Miljømål 10.4, som tilsigter, at den nationale plastikhandlingsplan er implementeret ved udgangen af 2022, er opnået.

Miljømål 10.6, som tilsigter, at der udarbejdes et estimat for omfanget af tabte fiskeredskaber i de danske havområder, er gennemført med udgangen af 2021, og resultaterne er offentliggjort i 2022 i en rapport, hvor også afprøvning af metoder til fjernelse er beskrevet.

Miljømål 10.7, som tilsigter, at der udarbejdes et katalog over mulige og målrettede virkemidler med henblik på at forebygge marint affald, er opnået i 2020, hvor virkemiddelkatalog for marint affald udarbejdet af COWI for Miljø- og Fødevareministeriet blev offentliggjort.

9.14.4.8 Brug af undtagelsesbestemmelser

Plastik er generelt svært nedbrydeligt, og de fleste plasttyper formodes at ville være adskillige hundrede år om at blive nedbrudt i havmiljøet. EU's tekniske gruppe for marint affald anerkender, at det sandsynligvis vil kræve betydelige og vedvarende foranstaltninger over en længere periode for at opnå god miljøtilstand for affald på strande. Danmark anvender derfor her undtagelsen i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra e: "naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen". Tilsvarende forventes at gøre sig gældende for affald i dyrelivet og især for affald på havbunden, som er den ultimative endestation ("sink") for affaldet.

Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand for marint affald, da en del af affaldet skyldes grænseoverskridende bidrag. Et konkret eksempel herpå er dolly ropes, som anvendes af udenlandske bomtrawlere og via havstrømme ender på de danske kyster ud mod Nordsøen. Dolly ropes anvendes kun i meget begrænset omfang af danske fiskere, og uden-

landske fiskeres brug af bomtrawl i danske farvande kan ikke reguleres nationalt. Danmark anvender derfor her undtagelsen i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra a: "Handlinger eller unddelelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for".

Tablet 9.45 Brug af undtagelse for miljømål om marint affald.

Undtagelsestype	Art. 14.1a: Handlinger eller unddelelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for. Art. 14 1e: Naturlige forhold, som umuliggør en forbedring af de pågældende havområders tilstand inden for tidsfristen
Begrundelse for brug af undtagelsen	Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand for marint affald, da en del af affaldet skyldes grænseoverskridende bidrag. Derudover er plastik svært nedbrydeligt, og selv ved et stop for tilførsel af nyt plastaffald vil der fortsat være store mængder i havene, som også vil skylle op på strandene.
Miljømål, der ikke opnås på grund af undtagelsen	Miljømål 10.1 fsva. affald på havbunden og mikroplast.
GES-deskriptorer og kriterier, der ikke opnås på grund af undtagelsen	GES-kriterium D10C1 og D10C3
Havregionen hvor undtagelsen anvendes	Alle danske havområder
Geografisk zone, hvor undtagelsen anvendes	Den eksklusive økonomiske zone (EEZ) (svarer til hele Danmarks havområde)

9.14.5 Konklusion

Plastik er generelt svært nedbrydeligt, og plast er adskillige hundrede år om at blive nedbrudt i havmiljøet. Det er med de forhåndenværende metoder ikke realistisk at fjerne større mængder plast fra havet, så affaldsmængderne vil derfor ikke mindske i betydeligt omfang inden for den nærmeste fremtid. Tilførslen af plast kan begrænses, hvilket fx sker ifm. engangsplastdirektivets implementering i Europa, men det vil kræve betydelige foranstaltninger over en længere periode for at opnå god miljøtilstand for affald på strande og havbund m.v. Derudover kommer problemerne med mikroplast, hvor der i store træk mangler både anvendelige overvågningsmålemetoder og viden om effekter.

Det vil derfor ikke være muligt at nå miljømål 10.1, som tilsigter væsentlige reduktioner af marint affald, for så vidt angår affald på havbunden samt mikroplast i 2025. Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil være et skridt på vejen til at nå de opstillede miljømål og på længere sigt en god miljøtilstand. For affald på strande og i dyrelivet anses det dog for muligt at nå målet, hvilket især skyldes udmøntningen af engangsplastdirektivet. Også miljømål 10.3, som omhandler forebyggelse af tab af fiskeredskaber forventes nået. De øvrige operationelle miljømål forventes også nået, idet de mere har karakter af konkrete handlinger.

Selvom miljømål 10.1 (væsentlig reduktion) forventes opfyldt for affald på strande, er det ikke vurderingen, at det er muligt at opnå tærskelværdien på 20 stykker affald pr. 100 meter strand i 2030 (D10C1), ligesom det ikke er forventningen, at det er muligt at opnå en god miljøtilstand for så vidt angår affald på havbunden (D10C1), bl.a. pga. udefrakommende faktorer.

Der er ikke sikkerhed for, at det er muligt at opnå et niveau, der er foreneligt med en god miljøtilstand fsva. plast i maveindholdet i strandede mallebukker (D10C3). Usikkerheden skyldes et begrænset datagrundlag, idet antallet af strandede mallebukker svinger fra år til år og typisk er meget lavt.

Det er ikke muligt at vurdere, om der kan opnås et niveau af mikroplast, som er foreneligt med en god miljøtilstand (D10C2). Det skyldes manglende viden om effekter af mikroplast.

Danmark kan ikke på egen hånd opnå en god miljøtilstand for marint affald, hvilket bl.a. skyldes tilførslen med havstrømme fra andre lande og at plast nedbrydes langsomt.

9.15 D11 – Undervandsstøj

Dette kapitel omhandler undervandsstøj, herunder påvirkningen af fisk og havpattedyr med impulsstøj og vedvarende lavfrekvent støj.

9.15.1 Påvirkninger og ønsket miljøtilstand

Afsnittet beskriver de overordnede problemstillinger vedrørende D11, Undervandsstøj i de danske havområder, herunder hvilke faktorer, som påvirker tilstanden for D11, Undervandsstøj samt hvilke miljømål, der er sat i første del af Danmarks Havstrategi II.

Lyd forekommer naturligt i havmiljøet som følge af bl.a. bølger, vind og vejr og aktiviteten fra de dyr, der lever der. Derudover findes også menneskeskabte lyde, der frembringes i forbindelse med f.eks. anlægsarbejder på havet, råstofeffterforskning, havbundsundersøgelser, militære øvelser og skibsfart. Menneskeskabt undervandsstøj kan påvirke havets dyr.

Kraftige kortvarige lyde kan forårsage fysiske skader og påvirke dyrenes hørelse, imens den lavfrekvente og mere konstante lyd kan påvirke dyrenes mulighed for at kommunikere. Både kortvarige og vedvarende lyde kan påvirke dyrenes adfærd og lyst til at opholde sig i bestemte områder. Selvom der efterhånden er en del viden om effekten af menneskeskabt støj på enkelte individer og arter, er der ikke tilstrækkelig viden om konsekvenserne på bestandsniveau.

Miljømålene for undervandsstøj vedrører særligt planlægning af menneskeskabte aktiviteter, der giver anledning til impulsstøj, således at undervandsstøj forårsager mindst mulig skade (**Tabel 9.46**).

Tabel 9.46 Eksisterende miljømål og beskrivelser af god miljøtilstand for D11, Undervandsstøj. GES-numrene refererer til kriterierne i GES-afgørelsen, og miljømålenes numre refererer til numrene i første del af Danmarks Havstrategi II. Operationelle miljømål er markeret med en stjerne (*).

GES og miljømål	Beskrivelse
GES (D11C1)	Den rumlige fordeling, den tidsmæssige udstrækning og niveauerne af menneskeskabte impulslyde overstiger ikke niveauer, som påvirker populationer af havdyr negativt.
GES (D11C2)	Den rumlige fordeling, den tidsmæssige udstrækning og niveauerne af menneskeskabt vedvarende lavfrekvent lyd overstiger ikke niveauer, som påvirker populationer af havdyr negativt.
Miljømål 11.1	Havdyr under habitatdirektivet udsættes så vidt muligt ikke for impulslyde, der medfører permanente høreskader (PTS). Grænseværdien for PTS vurderes i øjeblikket at være 200 og 190 dB re.1 uPa ² s SEL for hhv. sæler og marsvin, der er de arter, hvor der foreligger mest viden. Det må dog forventes, at disse grænser skal revideres, efterhånden som ny viden på området bliver tilgængelig. Værdierne er lydeksponeringsniveauet akkumuleret over 2 timer.
Miljømål 11.2	Menneskelige aktiviteter, som giver anledning til impulslyd, planlægges på en sådan måde, at direkte skadelige virkninger på sårbare populationer af havdyr i videst muligt omfang undgås både i rum, tid og niveau, og at påvirkningerne ikke vurderes at have langsigtede negative effekter på populationsniveau.

GES og miljømål	Beskrivelse
Miljømål 11.3	Aktiviteter fra Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, bliver så vidt muligt vurderet og tilpasset for at reducere en mulig negativ effekt på havdyr under habitatdirektivet, så længe dette ikke strider mod forsvarsformål eller den nationale sikkerhed. Forsvaret anvender gældende NATO-standarder, når der foretages miljøvurderinger.
Miljømål 11.4	I forbindelse med udførelsen af seismiske forundersøgelser gennemføres tilstrækkelige afværgeforanstaltninger i overensstemmelse med Energistyrelsens vejledning om standardvilkår for forundersøgelser til havs.
Miljømål 11.5	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at omfanget af undervandsstøj er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 11.6*	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at indregistreringer om impulsstøj indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram).
Miljømål 11.7*	Miljøministeriet vil gennem øget overvågning forbedre vidensniveauet om omfanget og niveauer af lavfrekvent støj i Østersøen og Nordsøen.

9.15.2 Indsatsbehov

Afsnittet redegør for hovedkonklusionerne fra gap-analysen af D11, Undervandsstøj. Gap-analysen har til formål at vurdere tilstrækkeligheden af tidligere indsatser, og om der er behov for yderligere indsatser. Dermed undersøger gap-analysen, om der er et "gap" mellem den forventede miljøtilstand og de opstillede miljømål/GES i 2030.

9.15.2.1 Påvirkning af havdyr fra impulslyde

God miljøtilstand (D11C1) er opnået når den rumlige fordeling, den tidsmæssige udstrækning og niveauerne af menneskeskabte impulslyde ikke overstiger niveauer, som påvirker populationer af havdyr negativt. I forlængelse heraf er der fastsat en række miljømål:

Miljømål 11.1 tilsigter, at havdyr under habitatdirektivet ikke udsættes for impulslyde, der medfører permanente høreskader. Miljømål 11.2 tilsigter, at sårbare populationer af havdyr ikke udsættes for langsigtede negative påvirkninger som følge af impulslyde.

Miljømål 11.3 og 11.4 tilsigter, at påvirkningerne fra impulsstøj på individer og populationer af havdyr reduceres gennem øget overvågning via registrering af aktiviteter, mere hensynsfuld planlægning af aktiviteter samt øget anvendelse af afværgeforanstaltninger.

Miljømål 11.6 tilsigter, at VVM-pligtige aktiviteter skal indberettes til det nationale støjregister via Miljøstyrelsen, og således forbedre overvågningen af impulsstøj.

Gap-analysen viser, at der frem mod 2030 vil være en stigning i menneskelige aktiviteter der giver anledning til impulsstøj. Ingen af de eksisterende indsatser har til formål at reducere antallet af aktiviteter, men har derimod fokus på at afbøde støjen og afværge påvirkninger på lydfølsomme havdyr. Gap-analysen fokuserer på indsatser, der beskriver en tilstand, og ikke operationelle mål, hvorfor kun miljømål 11.1 og 11.2 benyttes deri.

Det er forventningen, at miljømål 11.1, og miljømål 11.2 fortsat vil være opnået i 2030. Det er dog ikke muligt at vurdere, om det forventede niveau af impulsstøj i 2030 er foreneligt med en god miljøtilstand. Dette skyldes vanskeligheder i at forudsige antal og tilrettelæggelser af støjende aktiviteter, at alle tærskelværdier endnu ikke er fastsat, samt at der udestår et klart videnskabeligt grundlag for at sige, hvornår impulsstøj påvirker hele populationer af havdyr

Imens implementeringen af miljømålene forventes at blive realiseret, øges antallet af aktiviteter samtidig i de kommende år, og det er således ikke muligt at vurdere om effekterne på havdyrene reduceres, som det også konkluderes i gap-analysen.

9.15.2.2 Påvirkning af havdyr fra vedvarende lavfrekvent lyd

God miljøtilstand (D11C2) er opnået når den rumlige fordeling, den tidsmæssige udstrækning og niveauerne af menneskeskabt vedvarende lavfrekvent lyd ikke overstiger niveauer, som påvirker populationer af havdyr negativt. Miljømål 11.7 tilsigter, at øge overvågningen og vidensniveauet om vedvarende lavfrekvent undervandsstøj i Nordsøen og Østersøen. Der er på nuværende tidspunkt ikke fastsat miljømål for effekten af vedvarende lavfrekvent støj ud over det overordnede mål for god miljøtilstand, som tilsigter at undgå negativ påvirkning af populationer.

Gap-analysen viser, at der vil ske en stigning i turisme og fritidsaktiviteter frem mod 2030, hvilket vil medføre en stigning i lavfrekvent undervandsstøj særlig i Kattegat og den danske del af Østersøen. Det er ikke muligt at vurdere, om det fremtidige niveau af vedvarende lavfrekvent støj er foreneligt med en god miljøtilstand. Det skyldes, at alle tærskelværdier endnu ikke er fastsat, samt at der udestår et klart videnskabeligt grundlag for at sige, hvornår vedvarende lavfrekvent støj påvirker hele populationer af havdyr.

9.15.3 Indsatser til forbedring af miljøtilstanden

Afsnittet redegør for de indsatser under Danmarks Havstrategi II, som har relevans for D11, Undervandsstøj (Tabel 9.47). Derudover redegøres der for supplerende indsatser. Det vil sige tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning. Til sidst redegøres der kort for relevante tiltag i HELCOMs handlingsplan for 2021-2030 *Baltic Sea Action Plan* (BSAP) og OSPARs strategi *OSPAR North East Atlantic Environmental Strategy* (NEAES), som også bidrager til at opnå god miljøtilstand for undervandsstøj.

Tabel 9.47 Indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D11, Undervandsstøj med angivelse af, hvilket miljømål og GES-kriterium de understøtter. Indsatser markeret med en stjerne indgår som grundlag for vurdering af yderligere indsatsbehov i gap-analysen.

Nummer	Titel	Beskrivelse	GES og miljømål
DK-HSII-27	Nordsøaftalen (Stop for olie- og gasindvinding i 2050)*	Udfasning af olie- og gasindvinding frem mod 2050 vil medføre, at en stor del meget støjende aktiviteter til havs samtidig udfases. Dette gælder i særlig grad seismiske undersøgelser, men også boringer, skibstrafik og andet konstruktionsarbejde.	D11C1, D11C2 og miljømål 11.1 og 11.2
DK-HSII-1 DK-HSII-2 DK-HSII-3	Udpegning og forvaltning af almindeligt og strengt beskyttede havområder	Udpegning af almindelige og strengt beskyttede havstrategiområder, så der opnås et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. Der vil være restriktioner for en række erhverv, særligt fiskeri, og dermed begrænset støjledningen i disse områder.	D11C1 og D11C2
DK-HSII-80	Støjreducerede tiltag ved minesprængninger	Minesprængninger kan have signifikant påvirkning på lydfølsomme havdyr såsom marsvin grundet de ekstremt høje lyd-niveauer. Ved sprængning af søminer eller dybvandsbomber på havbunden benyttes deflagration (en metode, hvor man forsøger at brænde sprængstoffet uden, at det detonerer) hvis forholdene tillader det. For at minimere høreskader og andre skader benyttes desuden akustiske skræmmere for at skræmme eventuelle havpattedyr på sikker afstand.	D11C1 og miljømål 11.1, 11.2 og 11.3

Num-mer	Titel	Beskrivelse	GES og miljø-mål
DK-HSII-22	Arbejde for yderligere krav til indrapportering af aktiviteter som giver anledning til impulsstøj	I dag stilles der kun krav om indrapportering af aktiviteter, der medfører impulsivt støj, hvis aktiviteterne er underlagt miljøkonsekvensvurdering. Der arbejdes på at udbrede denne indsats til flere aktiviteter og forventes at berøre dele af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, Energistyrelsen, Trafikstyrelsen og Kystdirektoratets aktiviteter.	D11C1 og miljø-mål 11.1, 11.2, og 11.6
DK-HSII-89	Vilkår for seismiske undersøgelser (opdateret i 2018)*	Opdateret forvaltningspraksis for Energistyrelsens myndighedsområde, der tager udgangspunkt i afværgeforanstaltninger og anvendelse af "best environmental practice" samt eventuelt forbud mod aktiviteten i en given periode (f.eks. parrings- og yngleperioden). Indsatsen minimerer den negative indvirkning på havmiljøet og biodiversiteten. Vilkårene angiver procedurer og betingelser, som kan sættes for aktiviteten, herunder også afbødende foranstaltninger ift. undervandsstøj.	D11C1 og miljø-mål 11.1, 11.2 og 11.4
DK-HSII-23	Opdaterede retningslinjer for undervandsstøj ved pæle-ramning ifm. anlæg af havvindmølleparker (opdateret 2022)*	Opdateret forvaltningspraksis for Energistyrelsens myndighedsområde, der tager udgangspunkt i afværgeforanstaltninger og anvendelse af "best environmental practice" samt eventuelt forbud mod aktiviteten i en given periode (f.eks. parrings- og yngleperioden). Ved anlæg af vindmølleparker skal koncessionshaveren demonstrere, hvordan grænser for undervandsstøj i forhold til de marine pattedyr efterleves. Indsatsen minimerer den negative indvirkning på havmiljøet og biodiversiteten. Opdateringer fra 2022 inkluderer modellering af undervandsstøj samt opdaterede grænseværdier for permanente høreskader for marsvin og sæler.	D11C1 og miljø-mål 11.1 og 11.2
DK-HSII-22	Retningslinjer fra 2019 for aktiviteter under Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet*	Aktiviteter fra Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, bliver så vidt muligt vurderet og tilpasset for at reducere en mulig negativ effekt på havdyr under habitatdirektivet, så længe dette ikke strider mod forsvarsformål eller den nationale sikkerhed.	D11C1 og miljø-mål 11.3

Ud over de ovenfor nævnte nye indsatser er der iværksat en række supplerende tiltag, som har til formål at skaffe viden, data eller en koordineret forvaltning.

Tabel 9.48 Supplerende tiltag relevante for D11, Undervandsstøj.

Num-mer	Titel	Beskrivelse
DK-S31	Omlægning af skibstrafikken i Kattegat og betydningen for undervandsstøj og havpattedyr	Projektet dokumenterer effekten af omlægning af skibsruter på den tidlige og rumlige fordeling af undervandsstøj i det østlige Kattegat, samt effekter på fordelingen af havpattedyr (marsvin) omkring skibsruterne. Projektet udgør en mulighed for at dokumentere effekten af en omlægning af en stor skibsrute på havmiljøet. Sådanne omlægninger af skibsruter er blevet foreslået som tiltag til beskyttelse af havmiljøet mod bl.a. påvirkning fra undervandsstøj. Resultaterne vil kunne indgå direkte i drøftelser om brug af omlægning af skibsruter som beskyttelses-tiltag, bl.a. i forhold til implementering af HELCOMs Baltic Sea Action Plan og løbende drøftelser om reduktion af effekterne af skibsstøj i bl.a. IMO og andre internationale fora.
DK-S32	Udbredelse af 'best practice' i den tværministerielle undervandsstøj-gruppe	Udbredelse af best practice i den tværministerielle undervandsstøjgruppe, særligt med fokus på opdateret græn-

Num-mer	Titel	Beskrivelse
		seværdier for permanente høreskader for marsvin og sæler, samt 'best practice' for brug af akustiske skræmmeanordninger (sælskræmmere) som afværgeforanstaltning.

Der blev i EU-regi fastsat tærskelværdier for både impulsstøj og vedvarende lavfrekvent støj i 2022. Resterende tærskelværdier forventes fastsat i HELCOM og OSPAR.

I HELCOMs handlingsplan for 2021-2030, Baltic Sea Action Plan (BSAP), indgår en række indsatser for undervandsstøj herunder implementering af en regional handlingsplan for undervandsstøj. Med denne handlingsplan vil der følge en række konkrete indsatser til reduktion af undervandsstøj og projekter med fokus på vidensindsamling. OSPARs strategi indeholder målsætninger om reduktion af undervandsstøj, så det ikke påvirker havmiljøet negativt.

9.15.4 Opnåelse af god miljøtilstand

I afsnittet gives der en samlet vurdering af, om det er muligt at opnå GES og miljømålene for ikke-hjemmehørende arter på baggrund af indsatserne i nærværende indsatsprogram.

9.15.4.1 GES (D11C1) og miljømål 11.1, 11.2, 11.3, 11.4 og 11.6: Påvirkning af havdyr fra impulslyde

De eksisterende indsatser vil sammen med de nye indsatser have en positiv effekt på indførslen af menneskeskabte impulslyde i havet. Miljømål 11.1, som tilsigter, at havdyr under habitatdirektivet så vidt muligt ikke udsættes for impulslyde, der medfører permanente høreskader, forventes derfor fortsat at være opnået. Grænseværdier for undervandsstøj, der kan give permanente høreskader for marsvin og sæler, som er opgivet i første del af Danmarks Havstrategi II, bliver opdateret i forbindelse med Energistyrelsens opdaterede vejledning for håndtering af **undervandsstøj fra pæleramning**. Det skyldes, at der er kommet ny videnskabelig viden inden for dette område. Disse opdaterede grænseværdier vil desuden indgå i indsatsen om deling af 'best practice' i den tværministerielle gruppe for undervandsstøj. Med de eksisterende og nye indsatser er det ligeledes forventningen, at det fortsat er muligt at nå miljømål 11.2, som tilsigter, at aktiviteter, der medfører impulslyd, planlægges sådan, at sårbare populationer af havdyr ikke udsættes for langsigtede negative påvirkninger af impulsstøj.

Indsatserne vil ligeledes være et skridt på vejen til at opnå en god miljøtilstand i relation til impulsstøj (D11C1). Det er dog ikke muligt at vurdere, om der fortsat er et indsatsbehov, da der mangler et mere solidt videnskabeligt grundlag for at kunne vurdere, hvornår niveauer af impulslyde påvirker hele populationer af havdyr samt manglende tærskelværdier herfor. Nogle tærskelværdier blev fastsat i EU i 2022 og implementeres nationalt i Danmarks Havstrategi III. Visse tærskelværdier udestår dog til fastsættelse i de regionale havkonventioner, og forventes fastsat i løbet af den kommende havstrategicyklus.

Miljømål 11.3 tilsigter, at aktiviteter fra Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, så vidt muligt bliver vurderet og tilpasset for at reducere en mulig negativ effekt på havdyr under habitatdirektivet, så længe dette ikke strider mod forsvarsformål eller den nationale sikkerhed. Miljømålet opnås ved, at Forsvarsministeriets underliggende myndigheder anvender gældende NATO-standarder, når der foretages miljøvurderinger samt foretager passende afværgeforanstaltninger i henhold til gældende retningslinjer. Forsvarsministeriet benytter i dag deflagration (**en metode, hvor man forsøger at brænde sprængstoffet uden, at det detonerer**) som støjreducerende tiltag ved minesprængninger for at reducere effekten på havdyr.

Miljømål 11.4 tilsigter, at der i forbindelse med **udførelsen af seismiske forundersøgelser** gennemføres tilstrækkelige afværgeforanstaltninger i overensstemmelse med Energistyrelsens

vejledning om standardvilkår for forundersøgelser til havs. Miljømålet opnås ved, at Energistyrelsen fastsætter vilkår om afværgeforanstaltninger i forbindelse med udstedelse af tilladelser til at foretage seismiske forundersøgelser.

Miljømål 11.6 tilsigter, at godkendelsesmyndigheden fremmer indrapportering af impulsstøj til Miljøstyrelsen i forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering. Miljømålet opnås ved, at Miljøministeriet i samarbejde med relevante styrelser har udarbejdet et fælles vilkår om indberetning af støj, der indsættes i tilladelserne. Der arbejdes på at udbrede kravet om indrapportering til at gælde andre aktiviteter end dem, der kræver miljøkonsekvensvurdering.

9.15.4.2 GES (D11C2) og miljømål 11.7: Påvirkning af havdyr fra lavfrekvent undervandslyde

De nye indsatser vil have en positiv effekt på udbredelsen af lavfrekvent undervandsstøj. Der er ingen eksisterende indsatser målrettet lavfrekvent undervandsstøj. Indsatserne har særligt fokus på at mindske effekten af den menneskelige aktivitet, f.eks. i de beskyttede havområder.

Det er ikke muligt at vurdere, om det fremtidige niveau af vedvarende lavfrekvent støj er foreneligt med en god miljøtilstand (D11C2). Det skyldes, at der udestår et mere solidt videnskabeligt grundlag for at kunne vurdere, hvornår vedvarende lavfrekvent støj påvirker hele populationer af havdyr. Derudover er ikke alle tærskelværdier fastsat. Nogle tærskelværdier blev fastsat i EU i 2022 og implementeres nationalt i Danmarks Havstrategi III. Visse tærskelværdier udestår dog til fastsættelse i de regionale havkonventioner, og forventes fastsat i løbet af den kommende havstrategicyklus.

Miljømål 11.7 tilsigter et forbedret vidensniveau om omfanget og niveauet af lavfrekvent støj. Miljømålet er opnået ved at lavfrekvent undervandsstøj er blevet inkluderet som en fast del af det nationale overvågningsprogram ved nogle faste målestationer. Data fra disse målestationer benyttes desuden i de regionale tilstandsvurderinger, som bygger på modellerede kort over lydudbredelsen baseret på AIS-data, hvor de danske overvågningsdata indgår som validering af de modellerede kort. Der er fortsat behov for at kvantificere bidraget fra ikke-registrerede småbåde, som for nuværende overses i overvågningen, der er baseret på AIS-data.

9.15.4.3 Miljømål 11.5: Regionalt samarbejde

Miljømål 11.5 er opfyldt. Se nærmere beskrivelse i kap. 8.

9.15.5 Konklusion

Undervandsstøj i form af impulsstøj og vedvarende lavfrekvent støj udgør et potentielt problem for havdyr, hvis støjen forårsager høreskader eller forstyrrer dyrenes naturlige adfærd og ophold i områder i en grad, der har negativ effekt på populationerne.

Indsatsprogrammet vil forbedre overvågningen af og viden omkring den rumlige fordeling og tidsmæssige udstrækning samt niveauer af menneskeskabt undervandsstøj. Planlægningen af aktiviteter samt anvendelse af best-practice og afværgeforanstaltninger vil afbøde effekten af udledt støj. Indsatserne vil således bidrage til at nå de opstillede miljømål og på længere sigt en god miljøtilstand.

Indsatserne vurderes at føre til opnåelse af miljømål 11.1, der tilsigter at havdyr, der er beskyttet under habitatdirektivet, ikke får permanente høreskader samt miljømål 11.2, som tilsigter at sårbare populationer af havdyr ikke udsættes for langsigtede negative påvirkninger. Miljømål 11.3 og 11.4 om tilstrækkelige afværgeforanstaltninger ved impulsstøj forårsaget af forsvarets aktiviteter og ved **udførelse af seismiske forundersøgelser** forventes også at være opnået. Ligeledes forventes miljømål 11.6, om indregistreringer af VVM-pligtige aktiviteter, der medfører impulsstøj, fortsat at være opnået.

Der findes ingen eksisterende indsatser for vedvarende lavfrekvent støj. Miljømål 11.7, der til sigter et forbedret vidensniveauet om lavfrekvent undervandsstøj er dog opfyldt via det eksisterende overvågningsprogram. Det må forventes, at støjbidraget fra ikke-registrerede småbåde skal undersøges nærmere.

Med øget aktivitetsniveau med for eksempel anlægsarbejde, forventes niveauet af undervandsstøj generelt at stige. På sigt forventes fastsættelse af tærskelværdier samt øget brug af afværgeforanstaltninger at afbøde effekten af støjen på havlivet.

På trods af de positive effekter af indsatser og opnåelse af miljømål, gælder det for både impulsstøj (D11C1) og vedvarende støj (D11C2), at det ikke er muligt at vurdere hvornår, eller om det er muligt at opnå god miljøtilstand for menneskeskabt støj med dette indsatsprogram. Dette skyldes i høj grad mangel på et videnskabeligt grundlag for at kunne konkludere, hvornår undervandsstøj påvirker hele populationer af havdyr, samt visse manglende tærskelværdier herfor.

10. Samlet konklusion

Med indsatserne i dette indsatsprogram opnås næsten alle fastsatte miljømål for havets tilstand, og indsatserne bidrager til at nå tættere på målet om at opnå god miljøtilstand i de danske havområder.

Særligt udpegningen af Danmarks første strengt beskyttede havområder bidrager væsentligt til opnåelse af god miljøtilstand. På baggrund af indsatsprogrammet vurderes god miljøtilstand overvejende sandsynligt at opnå senest i 2030 for så vidt angår gunstig bevaringsstatus for spættet sæl, fiskeridødelighed og gydebiomasse af erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande, eutrofiering i de åbne dele af Nordsøen og Skagerrak, visse af havbundens naturtyper, PFOS og benz(a)pyren i havmiljøet, akutte forureningshændelser i Nordsøen samt koncentrationer af bly, cadmium, kviksølv og benz(a)pyren i fisk og skaldyr til konsum. På andre områder ikke muligt at vurdere, hvorvidt god miljøtilstand kan opnås på det nuværende grundlag. I den kommende tilstandsvurdering (2024) gives en fyldestgørende vurdering af miljøtilstanden i de danske havområder.

På de områder, hvor allerede gennemførte og igangsatte indsatser ikke er tilstrækkelige til at opnå miljømålene og god miljøtilstand, er der iværksat eller planlagt nye indsatser. De nye indsatser udgør et skridt på vejen mod at opnå en god miljøtilstand i havet.

Det er dog ikke muligt at nå god miljøtilstand for alle kriterier. Det skyldes en lang række faktorer, herunder at havmiljøet også påvirkes af faktorer til lands, forhold i omkringliggende lande samt den naturlige forsinkelse i havmiljøet, som gør, at indsatsers fulde effekt ofte først ses på længere sigt. Derfor benyttes undtagelsesbestemmelser i havstrategidirektivet, hvor opnåelse af en god miljøtilstand ikke er mulig grundet udefrakommende påvirkninger eller naturlig forsinkelse af forbedring. Hertil kommer, at der på en række områder ikke er nok viden til at kunne konkludere, om det er muligt at opnå en god miljøtilstand. Derfor iværksættes en række supplerende tiltag, som skal tilvejebringe mere viden om tilstanden og indsatsbehovet. Derudover er det i flere tilfælde svært at vurdere, om der er opnået en god miljøtilstand, da der mangler klare definitioner og kvantitative mål (tærskelværdier). Der arbejdes i disse år med fastsættelsen af en lang række tærskelværdier i henholdsvis det regionale samarbejde under havkonventionerne og i EU.

Tabel 10.1 Opgørelse af opnåelse af miljømål og kriterier for god miljøtilstand

Opnåelse af miljømål og/eller god miljøtilstand senest i 2030 er:	Overvejende sandsynligt	Muligt, men forbundet med væsentlige usikkerheder	Overvejende usandsynligt	Ikke muligt at vurdere
Biodiversitet, fugle				
Bifangst af havfugle	Fsva. viden om bifangst			Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand
Populationstæthed og udbredelsesområde af havfugle				
Regionalt samarbejde				
Rødlistede havfugle				

Opnåelse af miljømål og/eller god miljøtilstand senest i 2030 er:	Overvejende sandsynligt	Muligt, men forbundet med væsentlige usikkerheder	Overvejende usandsynligt	Ikke muligt at vurdere
---	-------------------------	---	--------------------------	------------------------

Biodiversitet, havpattedyr

Bifangst af havpattedyr	Fsva. opnåelse af miljømål for marsvin i Nordsøen og i Bælthavet samt miljømål om tærskelværdier og vidensindsamling		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand samt miljømål for marsvin i Østersøen	Fsva. sæler
Bevaringsstatus for havpattedyr	Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand samt miljømål om gunstig bevaringsstatus for marsvin i Nordsøen og Bælthavet samt spættet sæl		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand samt miljømål om gunstig bevaringsstatus for marsvin i Østersøen samt gråsæl	
Regionalt samarbejde				
Rødlistede havpattedyr				

Biodiversitet, fisk

Bifangst af ikke-erhvervs-mæssigt udnyttede fisk	Fsva. analyse af bifangst af hajer og rokker	Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand		
Populationstæthed af ikke-erhvervs-mæssigt udnyttede fisk				
Bevaringsstatus for ikke-erhvervs-mæssigt udnyttede fisk				
Regionalt samarbejde				
Udvikling af en national indikator for kystfisk				

Biodiversitet, vandsøjlen (pelagiske habitater)

Habitattypens tilstand				
Langtidsgennemsnittet af plankton				
Regionalt samarbejde				
Vidensudvikling og overvågning				

Ikke-hjemmehørende arter

Indførelse af nye ikke-hjemmehørende arter		Fsva. opnåelse af miljømål	Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand	
--	--	----------------------------	--	--

Opnåelse af miljømål og/eller god miljøtilstand senest i 2030 er:	Overvejende sandsynligt	Muligt, men forbundet med væsentlige usikkerheder	Overvejende usandsynligt	Ikke muligt at vurdere
			Undtagelse fra direktivet	
Udbredelse af invasive arter			Undtagelse fra direktivet	
Regionalt samarbejde				
Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande				
Antallet af bestande, der reguleres efter MSY-principperne				
Fiskeridødelighed				
Gydebiomasse				
Alders- og størrelsesfordeling				
Havets fødenet				
Elementer i havets fødenet				
Diversiteten inden for de enkelte trofiske niveauer				
Balancen mellem de trofiske niveauer				
Regionalt samarbejde				
Videns- og metodeudvikling og overvågning				
Næringsstofbelastning (eutrofiering)				
Menneskeskabt eutrofiering generelt	Fsva. de åbne dele af Nordsøen og Skagerrak		Fsva. Østersøen og de kystnære dele af Nordsøen og Skagerrak Undtagelse fra direktivet	
Danske udledninger af næringsstoffer til Østersøen				
Regionalt samarbejde				
Havbunden				
Forstyrrelse af havbunden	Fsva. opførelse af fysisk forstyrrelse		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand	
Tab af havbunden	Fsva. opførelse af tabt havbund samt opnåelse af en god miljøtilstand for visse naturtyper		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand for visse naturtyper	
Biodiversiteten på havbundens habitater		Fsva. opnåelse af miljømål	Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand	

Opnåelse af miljømål og/eller god miljøtilstand senest i 2030 er:	Overvejende sandsynligt	Muligt, men forbundet med væsentlige usikkerheder	Overvejende usandsynligt	Ikke muligt at vurdere
Bevaringsstatus for habitattyper				
Beskyttede områder				
Rødlistede naturtyper				
Regionalt og EU-samarbejde				
Vidensgrundlag om havbunden	Fsva. vidensprojekter		Fsva. projekt om miljømål	
Indberetning af havbundspåvirkninger				

Hydrografiske ændringer (ændringer i havets fysiske og kemiske egenskaber)

Lokale påvirkninger uden negativ påvirkning på økosystemet				
Indrapportering af hydrografiske ændringer ifm. aktiviteter på havet				

Forurenende stoffer

Miljøkvalitetsstandarder uden for kyst- og territorialfarvande	Fsva. PFOS og benz(a)pyren)		Fsva. PBDE og kviksølv Undtagelse fra direktivet	
Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv			Undtagelse fra direktivet	
Imposex/intersex hos havsnegle	Fsva. opnåelse af miljømål		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand Undtagelse fra direktivet	
Regionalt samarbejde				
Indikatorer, koordinering mellem direktiver og udvikling af test for biologiske effekter				

Akutte forureningshændelser

Forekomst og omfang af akutte forureningshændelser	Fsva. opnåelse af miljømål samt en god miljøtilstand i Nordsøen		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand i Østersøen	
Negative effekter af forureningshændelser				
Overvågning og registrering af forureningshændelser				

Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum

Grænseværdier for fødevarer	Fsva. bly, cadmium, kviksølv og benz(a)pyren		Fsva. PCB'er og dioxiner	
-----------------------------	--	--	--------------------------	--

Opnåelse af miljømål og/eller god miljøtilstand senest i 2030 er:	Overvejende sandsynligt	Muligt, men forbundet med væsentlige usikkerheder	Overvejende usandsynligt	Ikke muligt at vurdere
			Undtagelse fra direktivet	
Dansk udledning af dioxin til luften				
Udviklingen i udledning af POP-stoffer fra brændeovne, forbedring af emissionsopgørelser for POP-stoffer og Fødevarestyrelsens løbende kontrol med koncentrationer af forurenende stoffer				
Marint affald				
Affald på referencestrande	Fsva. opnåelse af miljømål		Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand Undtagelse fra direktivet	
Affald på havbunden			Undtagelse fra direktivet	
Mikroaffald i vandsøjlets overfladelag og i havbundens sediment			Undtagelse fra direktivet	
Havdyrs indtag af affald og mikroaffald		Undtagelse fra direktivet		
Mikroaffald			Fsva. opnåelse af miljømål Undtagelse fra direktivet	Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand
Regionalt samarbejde				
Tab af fiskeredskaber				
Plastikhandlingsplanen, udvikling af indikatorer og målemetoder for mikroplast, estimat for omfanget af tabte fiskeredskaber og virkemiddelkatalog for marint affald				
Undervandsstøj				
Påvirkning af havdyr fra impulslyde	Fsva. opnåelse af miljømål			Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand
Påvirkningen af havdyr fra vedvarende lavfrekvent lyd	Fsva. opnåelse af miljømål			Fsva. opnåelse af en god miljøtilstand
Regionalt samarbejde				

11. Socioøkonomiske konsekvenser af indsatser

11.1 Sammenfatning

Samlet set vurderes indsatserne i indsatsprogrammet at have en positiv samfundsøkonomisk effekt og begrænsede negative økonomiske konsekvenser for erhvervsinteresser. Indsatserne vurderes med andre ord at bidrage til at opnå god miljøtilstand i havene på en omkostningseffektiv og økonomisk bæredygtig måde.

Der er en betydelig værdi i et godt havmiljø. Blandt andet har et rent og sundt havmiljø stor betydning for turisme, friluftsliv, sundhed (fx færre miljøfarlige stoffer i badevand og i spisefisk) og ikke mindst produktive fiskebestande til gavn for fiskeriet. Samtidigt er havet en betydelig faktor i kampen mod klimaforandringer, fordi et sundt havmiljø har et naturligt optag af CO₂ og derfor bidrager til at forsinke de klimaforandringer, som sker på grund af udledningen af drivhusgasser. Så jo bedre naturen i havet har det, des mere CO₂ optager havet.

Det er dog vanskeligt at kvantificere værdien af et godt havmiljø, fordi der mangler tilstrækkelig viden om sammenhængen mellem tiltag, forbedringer i havmiljøet og hvilke ændringer i økonomiske og sociale værdier, det fører til. Dermed er det også i mange tilfælde vanskeligt at kvantificere den positive effekt af enkelte indsatser.

11.2 Metode

Havstrategiloven angiver, at der ved udarbejdelsen af indsatsprogrammet skal tages hensyn til de sociale og økonomiske konsekvenser af de påtænkte foranstaltninger. Dette er en implementering af havstrategidirektivets artikel 13, stk. 3. Det fremgår også af direktivet, at medlemslandene skal sikre sig, at indsatserne er omkostningseffektive og teknisk mulige. Dette sker gennem konsekvensvurderinger, herunder omkostningseffektivitetsanalyser inden nye indsatser indføres.

Hovedparten af indsatserne i indsatsprogrammet stammer fra politiske initiativer uden for havstrategi-arbejdet og er således ikke nødvendigvis gennemført med en god miljøtilstand i Danmarks havområder som primært endemål. Men de bidrager enten direkte eller indirekte til en bedre miljøtilstand i havet. For disse indsatser er de sociale og økonomiske konsekvenser ikke vurderet i denne analyse. Der er kun foretaget en samfundsøkonomisk konsekvensanalyse af de indsatser, som er iværksat i forbindelse med indsatsprogrammet for Havstrategi II, men som ikke allerede er gennemførte.

11.3 Hvad er værdien af god miljøtilstand i havet?

I konsekvensanalysen sammenlignes den forventede virkning af indsatserne på miljøtilstanden med omkostningerne ved gennemførelsen. Konsekvensanalysen forudsætter, at det er muligt at kvantificere indsatser og effekten på havmiljøet. Der er dog en begrænset viden om funktionen af det marine miljø, og det gør det vanskeligt at kvantificere værdien af et rent, sundt og produktivt havmiljø, da effekter på havmiljøet ofte er et samspil mellem mange forskellige faktorer. Dermed er det også vanskeligt at kvantificere de potentielle virkninger af indsatserne på havmiljøet.

Det er for nogle sektorer muligt at kvantificere et potentielt tab af indtjening, eksempelvis reduktion i kvalitet og kvantitet af fødevarer og andre produkter fra havet, og værdien af et sundt havmiljø opgøres i disse tilfælde som 'undgåede tab'.

For den samlede turisme og menneskers generelle sundhed er det sværere at estimere, hvor stor en andel et sundt havmiljø kan tilskrives. Der findes studier baseret på rejseomkostningsmetoden (Czajkowski et al 2015²³), som indikerer, at værdien forbundet med havrelateret rekreation er stor, men de kan ikke benyttes til at fastslå, hvordan ændringer i havmiljøet påvirker værdien²⁴.

Derudover har natur og dyreliv en eksistensværdi, som ikke er en brugsværdi, og derfor vanskelig at værdisætte. En metode til at undersøge dette er gennem betalingsviljestudier. Et betalingsviljestudie fra Finland bygger på spørgeskemaer (contingent valuation) og konkluderer, at finnerne er villige til årligt at betale mellem 105-123 euro (ca. 781-915 DKK) per person for at opnå god miljøtilstand i deres havområder²⁵. I det omfang det er muligt at overføre dette direkte til dansk kontekst, vil det svare til, at danskere²⁶ i alt er villige til at betale mellem 3,4-4 mia. kr. årligt for at opnå god miljøtilstand.

Studiets resultater kan anvendes til en umiddelbar vurdering af størrelsesordenen af værdien forbundet med at opnå god miljøtilstand. Betalingsviljestudier af erklærede præferencer er en anerkendt værdisætningsmetode inden for den miljøøkonomiske disciplin, men rummer også en række usikkerheder, idet studierne af den karakter ikke er baseret på faktisk betaling, og dermed er der ikke sikkerhed for, at befolkningen i praksis vil betale de erklærede beløb²⁷. Dermed risikerer man en hypotetisk bias, hvor de anførte beløb er højere end den reelle betalingsvillighed.

En alternativ tilgang til at godtgøre værdien af god miljøtilstand i havene er gennem kortlægning og analyse af havets økosystemtjenester og deres direkte og indirekte effekt på menneskers sundhed og velbefindende. En økosystemtjeneste er de bidrag, som økosystemets struktur og funktion (i kombination med andre input) giver til menneskers velbefindende, fx gennem levering af fødevarer, lagring og optag af kulstof eller kulturelle tjenester, som både vedrører rekreative aktiviteter, men også æstetiske og spirituelle oplevelser ved at nyde havlandskabet²⁸.

Rammeværktøjerne til at beregne økosystemtjenester for havet er fortsat under udvikling bl.a. i HELCOM og OSPAR. Den socioøkonomiske analyse i basisanalysen for Havstrategi III (2024) vil inddrage erfaringerne fra dette arbejde.

²³ Czajkowski, M., Ahtainen, H., Artell, J., Budziński, W., Hasler, B., Hasselström, L., Hanley, N., (2015): 'Valuing the commons: An international study on the recreational benefits of the Baltic Sea'. I: *Journal of Environmental Management*, 156: 209–17.

²⁴ Hasler, Berit m. fl. (2019), Danmarks Havstrategi II første del – Socioøkonomisk analyse

²⁵ Nieminen, Emmi, Ahtainen, Heini, Lagerkvist, Carl-Johan & Oinonen, Soile (2019), The economic benefits of achieving Good Environmental Status in the Finnish marine waters of the Baltic Sea, *Marine Policy* 99

²⁶ Befolkning 18-80 år på 4,42 mio. i 2019, Danmarks Statistik

²⁷ Hasler, Berit m. fl. (2019), Danmarks Havstrategi II første del – Socioøkonomisk analyse

²⁸ HELCOM (2023), Thematic Assessment Report on Economic and Social Analyses, draft for review

11.4 De økonomiske effekter af indsatserne

Det er kun havstrategindsatser, *jf. bilag 2*, der vurderes i indsatsprogrammet. Grundet den store usikkerhed om værdisætningen er det ikke muligt at foretage et samlet estimat af den økonomiske værdi af indsatserne.

Det er for de fleste af indsatserne vanskeligt at beregne, hvilken effekt på havmiljøet de isoleret set har, og derved hvor meget de bidrager til at modvirke nedbrydningen af de marine økosystemer. Effekterne er i stedet vurderet kvalitativt, og dernæst sammenholdt med de statsfinansielle og erhvervsøkonomiske konsekvenser. I og med at effekterne er vurderet kvalitativt, er det også vurderet kvalitativt, om indsatserne vurderes at være omkostningseffektive.

En stor del af havstrategiindsatserne er supplerende indsatser, som understøtter arbejdet med forbedring af havmiljøet, f.eks. forskning, vidensindsamling, kortlægning og overvågning. Indsatser vurderes samlet til at have minimale statsfinansielle omkostninger (>10 mio. kr.) og ingen erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Udpegning af almindeligt beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder indebærer de største potentielle erhvervsøkonomiske omkostninger. Udpegningen vurderes samtidigt at have en meget positiv effekt på havmiljøet. Udpegningen konsekvensvurderes i forbindelse med havplanen.

Indsatserne vedrørende etablering af stenrev og marine naturnationalparker har statsfinansielle omkostninger og er finansieret. Indsatserne vurderes ikke at have erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Indsatserne på klapområdet medfører erhvervsøkonomiske omkostninger. Det er særligt erhvervshavne, der benytter sig af klappning i forbindelse med vedligeholdelse af sejltreder, oprensning af havnen eller uddybning af havn eller sejltrede, typisk ved en udbygning af havnen.

Der er ikke fundet data til belysning af de økonomiske gevinster ved klappning eller skadesomkostningerne for havmiljøet. Gevinsterne ved klappning af materiale fra havne, sejltreder mv. formodes at være en del af værdien af skibsfart, havne mv., da oprensningen af havne mv. er en forudsætning for skibsfarten og driften af havnene²⁹. Af negative effekter kan klappning både påvirke havbunden og biodiversiteten. Hertil kommer frigivelse af næringsstoffer og miljøfremmede stoffer til havmiljøet.

Indsatserne på klapområdet har omvendt en positiv effekt på havmiljøet, idet hensyn til natur og miljø øges. Derudover forventes indsatsen at medføre, at der vil blive nyttiggjort mere og derved klappet mindre, hvilket også har en positiv effekt på havmiljøet, idet forurenende stoffer og kvælstof bundet i havbunden i havnene ikke udledes til havmiljøet. Det er ikke muligt at kvantificere de positive gevinster for havmiljøet.

²⁹ Hasler, Berit m. fl. (2019), Danmarks Havstrategi II første del – Socioøkonomisk analyse

12. Klimaforandringer

Havets tilstand og klimaforandringerne hænger uløseligt sammen. Et sundt havmiljø i balance er afgørende for at holde klimaet stabilt. Samtidig med at klimaforandringer har store konsekvenser for havmiljøet.

Et sundt havmiljø har et naturligt optag af CO₂ og bidrager derfor til at forsinke de klimaforandringer, som sker på grund af udledningen af drivhusgasser³⁰. Eksempelvis peger forskning på, at tang- og ålegræsskove lagrer op til 18 pct. af alt CO₂ i havet samtidigt med, at de beskytter kysten mod erosion og giver øget biodiversitet³¹. I åbne havområder kan også de pelagiske alger spille en væsentlig rolle, idet havets CO₂ her lagres i algernes biomasse, som synker til bunds, når algen dør eller kalkplader afstødes. Her kan kulstoffet ligge lagret i mange tusinde år. Det vurderes, at havet på nuværende tidspunkt årligt absorberer i omegnen af 2,5 af de 11,5 Gt kulstof, der stammer fra menneskeskabte udledninger³².

Omvendt har udledningen af drivhusgasser store konsekvenser for havmiljøets tilstand. Udledningen af drivhusgasser bidrager til global opvarmning, som bl.a. får havets temperatur til at stige (IPCC, 2019). Stigende havtemperaturer påvirker hele økosystemet, artssammensætningen og relationerne i fødenettet og kan på sigt lede til en helt anden artssammensætning end den, vi kender i dag.

Øgede mængder CO₂ i atmosfæren leder til højere CO₂ koncentrationer i havet. Det skaber bl.a. et fald i pH og skabelsen af kulsyre – også kaldt forsuring. Forsuringen af havet kan have vidtrækkende konsekvenser for havets kalkdannede organismer, idet manglen på karbonationer reducerer deres mulighed for at danne calciumkarbonat til deres skaller³³. Ud over bekymringen for arternes overlevelse forringer forsuring også havets evne til at optage CO₂, fordi de kalkdannede organismer derved ikke kan lave deres kalkplader, som så ikke deponeres på havbunden³⁴. Forsuring af havmiljøet bidrager dermed til at accelerere global opvarmning.

12.1 Indsatsprogrammets relevans for klimaet

Klimaforandringerne påvirker allerede de danske havområder. De højeste gennemsnitlige havtemperaturstigninger i verden er observeret i Østersøen, hvor overfladetemperaturen er steget med 0,59 grader fra 1990 til 2018 og med hhv. 0,03 og 0,06 grader for den nordøstlige og sydvestlige del. Ifølge IPCC-scenarier kan temperaturen været steget med 1,1 grader i slutningen af dette århundrede³⁵.

³⁰ IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate, 2019

³¹ United Nations Environment Programme (2020). *Out of the blue: The value of seagrasses to the environment and to people*. UNEP, Nairobi.

³² Friedlingstein, P., Jones, M. W., O'sullivan, M., Andrew, R. M., Hauck, J., Peters, G. P., et al. (2019). Global carbon budget 2019. *Earth Syst. Sci. Data* 11, 1783–1838.

³³ Figuerola, B., Hancock, A. M., Bax, N., Cummings, V. J., Downey, R., Griffiths, H. J. & Stark, J. S. (2021). A review and meta-analysis of potential impacts of ocean acidification on marine calcifiers from the Southern Ocean. *Frontiers in Marine Science*, 8, 24.

³⁴ Richardson, K og Mouritsen, L.T. (2006): På vej mod et surt hav. *Aktuel Naturvidenskab*, 5.

³⁵ HELCOM. Climate Change in the Baltic Sea 2021 Fact Sheet

Havet spiller en central rolle i forhold til at nå klimamålsætningen om at holde de globale temperaturstigninger under 1,5 grader. Havet har både potentiale til at bidrage til at nå målsætningen. Omvendt kan havet blive en accelerator for klimaforandringerne, hvis havets muligheder for at optage CO₂ forsvinder i takt med, at havtemperaturerne stiger, og havet forsures.

Indsatsprogrammet har ikke som et mål i sig selv at bidrage til reduktion af CO₂, ligesom de potentielle klimagevinster ved indsatserne heller ikke er beregnet. Men overordnet bidrager indsatsprogrammet til at afbøde effekterne af klimaforandringerne gennem bidrag til at opnå god miljøtilstand. Jo bedre naturen i havet har det, desto større er bidraget til at imødegå klimaforandringer. Desuden bidrager indsatserne til opnåelse af FN's verdensmål om livet i havet.

Foruden indsatserne i indsatsprogrammet har Danmark en ambitiøs klimapolitik og har iværksat en lang række tiltag på klimaområdet. En reduktion af udledningen af drivhusgasser har en positiv påvirkning på havmiljøet, fordi der ikke sker en yderligere forurening samt opvarmning af havet. Tiltag på klimaområdet behandles dog ikke yderligere i indsatsprogrammet.

13. Grænseoverskridende effekter

Indsatsprogrammet vurderes samlet at have en positiv effekt på havmiljøet. Havmiljøet er i sin natur grænseoverskridende. Eksempelvis kender havpattedyr ikke til landegrænser, ligesom næringsstoffer, forurenende stoffer og marint affald flyder på tværs af grænser. Både problemer og indsatser, som påvirker havmiljøet, kan derfor også have grænseoverskridende effekter.

Indsatsprogrammet indeholder flere forslag til indsatser, som vil have en positiv grænseoverskridende effekt. Udpegningen af nye beskyttede havstrategiområder og etablering og genetablering af flere stenrev i de danske havområder er eksempler på indsatser, hvor naturbeskyttelse ét sted kan have en effekt på tværs af landegrænser.

De danske vandområdeplaner og indsatser rettet mod reduktion af miljøfarlige stoffer i havet vurderes også at have positive grænseoverskridende effekter, idet færre miljøfarlige stoffer vil transporteres til andre havområder med et renere hav til følge.

Indsatsprogrammet indeholder også indsatser, som adresserer presfaktorer, hvor kilden til presset ikke nødvendigvis er lokal eller national. På samme vis kan indsatser om ikke-hjemmehørende arter og marint affald have en potentielt positiv effekt hos Danmarks nabolande.

Ud fra en samlet vurdering forventes der således kun positive grænseoverskridende miljøeffekter i havmiljøet af det samlede danske indsatsprogram. Tilsvarende indsatser, som forventes gennemført af de omkringliggende lande, vil ligeledes kunne komme havmiljøet i de danske havområder til gode.

14. Ordliste og definitioner

Arter	Defineres som en gruppe af organismer, der kan parre sig med hinanden og samtidig få afkom, der kan formere sig.
Bentisk	Karakterisering af levested for levende organismer, der lever på eller ved havbunden. Afledt af græsk ord benthos (havets dyb). Havbundens dyreliv benævnes ofte benthos, som en samlebetegnelse.
Benzo(a) pyren	Tilhører gruppen af polycykliske aromatiske hydrocarboner (PAH'er) også kaldet tjærestoffer.
Belastning	Ved belastning (engelsk: pressure) forstås eksempelvis tilførsel af næringsstoffer, miljøfarlige stoffer, eller omfanget af andre menneskelige aktiviteter, som har en påvirkning af havmiljøets tilstand.
Biodiversitet	Forkortelse for biologisk diversitet (artsrigdom).
Biomasse	Vægten af organismer i et bestemt område, enten rumfang eller areal.
Biotop	Levested med tilhørende samfund af arter.
Bundfauna	Dyr, som lever på og i havbunden.
Bundtrawl	Fiskeri med bundslæbende redskaber.
Cirkalittoralzone	Cirkalittoral zone ligger dybere end infralittoralzonen. Her er lystilførslen svag og zonen domineres af fauna, men med tilstrækkelig lys til rød- og brunalger.
Deskriptor	Værktøj eller emner, som i havstrategidirektivet anvendes til at beskrive god miljøtilstand. Der indgår i alt 11 deskriptorer i direktivets bilag I.
Eutrofiering	Tilførsel af næringsstoffer, der gør et område næringsrigt. Det kan være en naturlig proces, men udtrykket bruges hyppigst om menneskeskabte tilførsler af kvælstof og fosfor. Kommer af græsk og betyder 'velnæret'.
Fuglebeskyttelsesdirektivet	Fuglebeskyttelsesdirektivet forpligter EU's medlemslande til at bevare udvalgte fuglearter, der er karakteristiske, sjældne eller truede i EU.
Fødekæde	Kæde af organismer, som beskriver, hvorledes føden føres gennem økosystemet fra primærproducenterne til de største byttedyr: Eksempel fra marint økosystem: alger > ciliater > vandlopper > fisk > sæler.

Fødenet	Beskrivelse af, hvem der spiser hvem i et økosystem. I sin simpleste form en fødekæde, men hyppigst et net, hvor flere grupper af organismer kan spise den samme føde.
GES	Good Environmental Status (=God miljøtilstand). GES er defineret i havstrategidirektivets artikel 3 og beskriver den ønskede tilstand for havmiljøet og dens bestanddele.
Gunstig bevaringsstatus	Term der i habitatdirektivet anvendes om arter eller habitater, der opfylder direktivets målsætning.
Habitat	Levested eller naturtype.
Habitatdirektivet	Habitatdirektivet forpligter EU's medlemslande til at bevare udvalgte naturtyper og arter, der er karakteristiske, sjældne eller truede i EU.
Haploops samfund	Biogent habitat bygge af lille krebsdyr på den bløde havbund.
HELCOM	Helsingforskommissionen, samarbejde om Østersøens havmiljø (www.helcom.fi).
HSD	Forkortelse for havstrategidirektivet.
ICES	International Council for the Exploration of the Sea, fungerer som rådgiver for medlemsstaterne og indsamler data om havmiljøet.
Iltsvind	Situationer, hvor iltkoncentrationen er meget lav. Hvornår koncentrationen af ilt bliver kritisk, afhænger af vandområdets vand-temperaturer og saltholdigheder. Lave iltkoncentrationer opstår normalt kun i de bundnære vandlag.
Indikator	Anvendes til at vurdere miljøets tilstand eller fremskridt i forhold til miljømål.
Infralittoralzone	Infralittoralzone starter efter tidevandszonen, og er konstant vanddækket. I zonen er der tilstrækkelig lysnedtrængning til, at ålegræs og grønne makroalger kan leve der.
Klapning	Klapning: Dumpning af oprensings- og uddybningsmateriale, jf. § 26, stk. 1, i lov om beskyttelse af havmiljøet.
Littoralzone	Littoralzonen er tidevandszonen, den mest kystnære zone som blottes ved lavvande.
Makroalger	Store alger, tang.
Miljøfarlige stoffer	Stoffer, som er giftige for levende organismer. De fleste af stofferne er svære at nedbryde i miljøet. De miljøfarlige stoffer omfatter både menneskeskabte syntetiske stoffer og naturlige stoffer, f.eks. tungmetaller.

Miljømål	En kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand eller presfaktor.
Monitering	Samlebetegnelse, der dækker over tilsyns- og overvågningsaktiviteter, se også 'tilsyn' og 'overvågning'.
MSY	Maximum Sustainable Yield (Maksimal bæredygtige udbytte).
Muslingeskrab	Fiskeri efter muslinger.
Natura 2000	Beskyttede områder under habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne.
NOVANA	Det Nationale Overvågningsprogram for Vand og Natur.
Næringsstoffer	Er stoffer, som er nødvendige for, at levende organismer kan opretholde deres livsfunktioner. I miljøsammenhæng taler man oftest om planternes næringsstoffer. Her er kvælstof- og fosforforbindelser de vigtigste.
Offshore cirkalittoralzone	Offshore cirkalittoral er den nederste del af den cirkalittorale zone. Her er ikke lys nok til planternes fotosyntese.
OSPAR	Oslo-Paris Kommissionen, samarbejde om Nordsøens havmiljø (www.ospar.org).
Overordnede habitattyper	Liste over 22 generelle habitattyper som Danmark under havstrategidirektivet skal vurdere havbunden ud fra.
PAH	Polycykliske aromatiske hydrocarboner er tjærestoffer fra bl.a. forbrændingsprocesser og oliespild.
PBDE	Polybromerede diphenylethere er en type af bromerede flammehæmmere.
PCB	Polychlorerede biphenyler, kemisk stofgruppe med kloratomer, der bl.a. dannes ved afbrænding af plast i saltholdige miljøer. Anvendtes desuden tidligere i kondensatorer. Sammensætning af de enkelte PCB-forbindelser kaldes congenmønstre og kan afspejle forureningskilden.
PFOS	Perfluorooctane sulphonate, er en række forbindelser, der hører til gruppen af perfluorerede forbindelser.
POP	Står for Persistent Organic Pollutant og er en betegnelse, der anvendes for organiske stoffer, der er persistente og derfor kan bioakkumuleres i mennesker og dyr.
Pelagisk	Om organisme, som lever i de frie vandmasser. Pelagiske organismer omfatter bl.a. mange fisk og plankton. Modsat benthisk, bundlevende. Afledt af græsk pelag, der betyder det åbne hav.

Plankton	De organismer, der svæver rundt i vandet i havet, søer eller vandløb. Plankton inddeles i planteplankton eller dyreplankton.
Planktivor	Dyr, der ernærer sig af plankton.
Presfaktor	En menneskelig aktivitet, som kan fungere som pres på én eller flere økosystemkomponenter. En presfaktor kan skyldes aktiviteter til havs såvel som på land.
Presfaktorindeks	Summen af presfaktorlagenes værdier per celle.
Primære kriterier	Primære kriterier anvendes til at sikre overensstemmelse i hele EU, Medlemsstaterne har fleksibilitet til på visse betingelser at fokusere på de fremherskende belastninger og deres miljøvirkninger på forskellige økosystemelementer i hver region eller subregion med henblik på at overvåge og vurdere deres havområder på en effektiv måde og at lette prioriteringen af de foranstaltninger, som skal træffes for at opnå en god miljøtilstand. Medlemsstaterne kan derfor bestemme, at det ikke er hensigtsmæssigt at anvende visse af de primære kriterier, hvis dette er begrundet.
Prædator	Rovdyr.
Saltholdighed	Mængden af salte i vandet. Ofte angivet som gram salt pr. kilo vand = saltpromille (‰). I havvand er natriumklorid det salt, der findes i størst mængde og derfor også det salt, som stort set bestemmer saltholdigheden. Natriumklorid er også det vigtigste salt i køkkensalt.
Sekundært kriterier	Sekundære kriterier anvendes til at supplere et primært kriterium, eller når der er risiko for, at havmiljøet ikke opnår eller bevarer en god miljøtilstand for dette bestemte kriterium. Hver medlemsstat træffer som udgangspunkt beslutning om anvendelsen af et sekundært kriterium.
TBT	Tributyltin.
Vandrammedirektivet	EU's vandrammedirektiv fastlægger rammerne for beskyttelsen af vandløb og søer, overgangsvande (flodmundinger, laguner o.l.), kystvande og grundvand i alle EU-lande.
VVM	Vurdering af Virkninger på Miljøet, dvs. en redegørelse for hvordan et projekt vil påvirke det omgivende miljø.
Økosystem	Komplekset af planter, dyr og mikroorganismer og deres ikkelevende miljø, der tilsammen udgør en funktionel enhed.
Økosystemkomponent	En del af et økosystem. Det kan være et habitat, en art, et samfund m.m. Disse kan påvirkes af én eller flere presfaktorer.

Bilag 1. Miljømål

Tabel 14.1 Oversigt over miljømål

Deskriptor 1 – Biodiversitet	
Miljømål 1.1	Utilsigtet bifangst af fugle ligger på et niveau, som ikke truer arten på langt sigt.
Miljømål 1.2	For fugle sikres bestande og levesteder opretholdt og beskyttet i henhold til målsætninger under fuglebeskyttelsesdirektivet.
Miljømål 1.3	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tilstanden for biodiversitet er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 1.4	* Øget viden om bifangst af havfugle indsamles i medfør af de relevante overvågningsprogrammer.
Miljømål 1.5	* Behov for beskyttelsestiltag for HELCOM og OSPAR rødlistede arter vurderes. Findes der rødlistede arter, som er truede eller ikke tilstrækkeligt beskyttede, vil Miljøministeriet konkret vurdere behov for og evt. gennemføre yderligere tiltag i samarbejde med relevante ministerier.
Miljømål 1.6	Utilsigtet bifangst af marsvin reduceres mest muligt og som minimum til et niveau under 1,7 % af den samlede bestands størrelse.
Miljømål 1.7	Utilsigtet bifangst af sæler ligger på et tilstrækkeligt lavt niveau, som ikke truer bestande af sæler på lang sigt.
Miljømål 1.8	Marsvin, spættet sæl og gråsæl opnår gunstig bevaringsstatus i overensstemmelse med den tidshorizont, der er fastsat under habitatdirektivet.
Miljømål 1.9	* Miljøministeriet bidrager til at fastsætte bestandsspecifikke tærskelværdier for bifangst af marsvin i regionalt regi med henblik på efterfølgende fastsættelse af miljømål for sårbare bestande af marsvin.
Miljømål 1.10	* Øget viden om bifangst af havpattedyr indsamles i medfør af de relevante overvågningsprogrammer.
Miljømål 1.11	* Miljøministeriet gennemfører en analyse af bifangsten af hajer og rokker i danske havområder, og muligheden for en DNA-baseret tilgang til artsbestemmelse undersøges.
Miljømål 1.12	* Miljøministeriet udvikler en national indikator til bedømmelse af tilstanden for danske kystfisk, der ikke udnyttes erhvervmæssigt, og mulighederne for at videreudvikle regionale indikatorer undersøges.
Miljømål 1.13	Forekomsten af plankton følger langtidsgennemsnittet.
Miljømål 1.14	* Miljøministeriet følger udviklingen og forbedrer vidensgrundlaget om plankton gennem overvågning.
Deskriptor 2 – Ikke-hjemmehørende arter	
Miljømål 2.1	Antallet af nye ikke-hjemmehørende arter introduceret gennem ballastvand, begroning og andre relevante menneskelige aktiviteter er faldende.
Miljømål 2.2	Udbredelsen af visse invasive arter er så vidt muligt på et niveau således, at væsentlige negative effekter er stabile eller faldende.
Miljømål 2.3	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde om fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at antallet af nye ikke-hjemmehørende arter og påvirkningerne fra invasive arter er i overensstemmelse hermed.
Deskriptor 3 – Erhvervmæssigt udnyttede fiskebestande	
Miljømål 3.1	Antallet af kommercielt fiskede bestande, der reguleres efter MSY-principperne i den fælles fiskeripolitik, stiger.

Miljømål 3.2	Inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik er fiskeridødeligheden (F) på niveauer, der kan sikre maksimalt bæredygtigt udbytte (Fmsy).
Miljømål 3.3	Inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik er gydebiomassen (B) over det niveau, der kan sikre maksimalt bæredygtigt udbytte (MSY $B_{trigger}$).
Deskriptor 4 – Havets fødenet	
Miljømål 4.1	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at de menneskeskabte påvirkninger af fødenettet og dets delelementer er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 4.2	* Miljøministeriet bidrager til regional videns- og metodeudvikling vedrørende havets fødenet.
Miljømål 4.3	* Miljøministeriet følger udviklingen i fødenettet igennem overvågning af fødenettets enkelte delelementer.
Deskriptor 5 – Eutrofiering	
Miljømål 5.1	Miljøministeriet bidrager til det regionale arbejde vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand for Nordsøen, inkl. Skagerrak og arbejder for, at menneskeskabt eutrofiering og effekterne heraf er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 5.2	Dansk andel af tilførsler af kvælstof og fosfor (TN, TP) følger de maksimalt acceptable tilførsler fastsat i HELCOM.
Miljømål 5.3	Kystvande: Målbekæmpelser og indsatsbehov for fjorde og kystvande fastsat i henhold til vandrammedirektivet overholdes. Mål og behov fremgår af de danske vandområdeplaner.
Deskriptor 6 – Havbundens integritet (tab og fysiske påvirkninger)	
Miljømål 6.1	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at tab, fysisk forstyrrelse og negative effekter på havbunden er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 6.2	* Vidensgrundlaget om den danske havbund, udbredelsen og beliggenheden af havbundens naturtyper og deres tilstand forbedres i forbindelse med overvågningsprogrammet (NOVANA).
Miljømål 6.3	* Gennem arbejdet regionalt og i EU skabes bedre forståelse af påvirkninger på havbunden i forhold til tab, forstyrrelse og negativ påvirkning.
Miljømål 6.4	* I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at udstrækningen af fysisk tab og fysisk forstyrrelse af havbundens overordnede habitattyper vurderes og indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram).
Deskriptor 6 – Havbundens integritet (habitattyper på havbunden)	
Miljømål 6.5	Habitatdirektivets marine naturtyper opnår gunstig bevaringsstatus i overensstemmelse med den tidshorizont, der er fastsat af habitatdirektivet.
Miljømål 6.6	Det nordlige Øresund udpeges som beskyttet område under havstrategidirektivet, og der gennemføres et stop for tilladelser til indvinding af råstoffer. Dette medfører ikke ændringer i forhold til den eksisterende fiskeriregulering.
Miljømål 6.7	De væsentlige habitater indeholder de for danske havområder almindeligt forekommende arter og samfund.
Miljømål 6.8	* Når tærskelværdier for tab, forstyrrelse og negative påvirkninger er fastsat i EU og de regionale havkonventioner, vil Miljøministeriet igangsætte et projekt, som kan danne grundlag for at fastsætte miljømål i overensstemmelse med tærskelværdierne og god miljøtilstand.
Miljømål 6.9	* Behov for beskyttelsestiltag for HELCOM og OSPAR rødlistede naturtyper vurderes. Fines der rødlistede naturtyper, som er truede eller ikke tilstrækkeligt beskyttede, vil Miljøministeriet konkret vurdere behov for og evt. gennemføre yderligere tiltag i samarbejde med relevante ministerier.
Miljømål 6.10	* Behovet for supplerende beskyttede områder eller andre tiltag i Østersøen og Nordsøen vurderes, og tilsvarende vurdering foretages for Bælthavet efterfølgende.

Deskriptor 7 – Hydrografiske ændringer	
Miljømål 7.1	Menneskeskabte aktiviteter, som især er forbundet med fysisk tab af havbunden, og som forårsager permanente hydrografiske ændringer <ul style="list-style-type: none"> o har alene lokale virkninger på havbunden og i vandsøjlen og o udformes under hensyn til miljøet samt, hvad der er teknisk muligt og økonomisk rimeligt for at forebygge skadelige virkninger på havbunden og i vandsøjlen.
Miljømål 7.2	I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at opgørelse over hydrografiske ændringer og de negative påvirkninger heraf indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram).
Deskriptor 8 – Miljøfarlige stoffer	
Miljømål 8.1	Udledninger af forurenende stoffer i vand, sediment og levende organismer leder ikke til overskridelser af vedtagne miljøkvalitetsstandarder, der anvendes i den gældende lovgivning (D8C1 og D8C2).
Miljømål 8.2	Emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv standses eller udfases.
Miljømål 8.3	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at mængderne af forurenende stoffer er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 8.4	Der sker et gradvist fald i niveauer af imposex / intersex hos havsnegle.
Miljømål 8.5	* Inden 2021 er der foretaget en kildeopsporing af de forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastlagte miljømål i overfladevandområder i henhold til vandrammedirektivet. Om nødvendigt skal gældende godkendelser og tilladelser revideres i muligt omfang.
Miljømål 8.6	* Miljøministeriet arbejder for, at der fastsættes flere indikatorer for forurenende stoffer.
Miljømål 8.7	* Miljøministeriet sikrer, at der sker en øget koordinering mellem politikområder/direktiver, når der fastsættes nye nationale miljøkvalitetskrav for udvalgte stoffer i matricer, hvor der foreligger overvågningsdata.
Miljømål 8.8	* Miljøministeriet arbejder for at udvikle yderligere fælles tests for biologiske effekter i regionalt regi.
Miljømål 8.9	Forekomst og omfang af akutte forureningsbegivenheder nedbringes løbende i muligt omfang gennem forebyggelse, overvågning og risikobaseret dimensionering af beredskabet (D8C3).
Miljømål 8.10	De negative effekter på havpattedyr og -fugle, når der opstår væsentlige akutte forureningsbegivenheder, forebygges og minimeres i muligt omfang. Dette kan f.eks. sikres ved brug af flydespærre samt gennem beredskabsplaner for olieramte havpattedyr og -fugle (D8C4).
Miljømål 8.11	* Frem mod næste overvågningsprogram (2020) undersøger Miljøstyrelsen, hvordan negative effekter af væsentlige forureningsbegivenheder kan overvåges og registreres i de konkrete tilfælde (D8C4).
Deskriptor 9 – Forurenede stoffer i fisk og skaldyr til konsum	
Miljømål 9.1	Udledning af forurenende stoffer må generelt ikke lede til overskridelser af de til enhver tid gældende maksimale grænseværdier i fødevarerlovningen for fisk og skaldyr til konsum.
Miljømål 9.2	Trenden i de samlede danske dioxinudledninger til luften stiger ikke.
Miljømål 9.3	* Miljøstyrelsen følger udviklingen i relation til udledninger af POP-stoffer (herunder dioxin) fra brændeovne og vurderer behov for yderligere tiltag.
Miljømål 9.4	* Miljøstyrelsen forbedrer løbende emissionsopgørelserne for POP-stoffer til luften.
Miljømål 9.5	* Fødevarerstyrelsen fører løbende kontrol med koncentrationer af forurenende stoffer, særligt dioxiner og PCB, for at følge udviklingen i organismer, der er i risiko for at indeholde forhøjede koncentrationer.
Deskriptor 10 – Marint affald	
Miljømål 10.1	Mængden af marint affald reduceres væsentligt med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.

Miljømål 10.2	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at mængderne af marint affald er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 10.3	Tab af fiskeredskaber i de danske farvande forebygges med henblik på at nå FN målet om, at inden 2025 skal marint affald forebygges og væsentligt reduceres.
Miljømål 10.4	* Miljøministeriet implementerer den nationale plastikhandlingsplan og den dertil hørende politiske enighed om et samarbejde af 30. januar 2019 med henblik på at forbedre genanvendelse af plast, samt reducere plastaffald og forurening med plastaffald.
Miljømål 10.5	* Miljøministeriet arbejder for udvikling af indikatorer og målemetoder for mikroplast i havbundssediment og vandsøjle.
Miljømål 10.6	* Fiskeristyrelsen udarbejder et estimat for omfanget af tabte fiskeredskaber i de danske havområder frem mod 2020.
Miljømål 10.7	* Miljøministeriet udarbejder et katalog over mulige og målrettede virkemidler med henblik på at forebygge marint affald.
Deskriptor 11 – Undervandsstøj	
Miljømål 11.1	Havdyr under habitatdirektivet udsættes så vidt muligt ikke for impulslyde, der medfører permanente høreskader (PTS). Grænseværdien for PTS vurderes i øjeblikket at være 200 og 190 dB re.1 uPa _{2s} SEL for hhv. sæler og marsvin, der er de arter, hvor der foreligger mest viden. Det må dog forventes, at disse grænser skal revideres, efterhånden som ny viden på området bliver tilgængelig. Værdierne er lydeksponeringsniveauet akkumuleret over 2 timer.
Miljømål 11.2	Menneskelige aktiviteter, som giver anledning til impulslyd, planlægges på en sådan måde, at direkte skadelige virkninger på sårbare populationer af havdyr i videst muligt omfang undgås både i rum, tid og niveau, og at påvirkningerne ikke vurderes at have langsigtede negative effekter på populationsniveau.
Miljømål 11.3	Aktiviteter fra Forsvarsministeriets underliggende myndigheder, som medfører impulsstøj i havmiljøet, bliver så vidt muligt vurderet og tilpasset for at reducere en mulig negativ effekt på havdyr under habitatdirektivet, så længe dette ikke strider mod forsvarsformål eller den nationale sikkerhed. Forsvaret anvender gældende NATO-standarder, når der foretages miljøvurderinger.
Miljømål 11.4	<i>I forbindelse med udførelsen af seismiske forundersøgelser gennemføres tilstrækkelige afværgeforanstaltninger i overensstemmelse med Energistyrelsens vejledning om standardvilkår for forundersøgelser til havs.</i>
Miljømål 11.5	Miljøministeriet bidrager til arbejdet regionalt og i EU vedrørende fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand og arbejder for, at omfanget af undervandsstøj er i overensstemmelse hermed.
Miljømål 11.6	* I forbindelse med tilladelse til aktiviteter på havet, der kræver en miljøkonsekvensvurdering, fremmer godkendelsesmyndigheden, at indregistreringer om impulsstøj indrapporteres til Miljøstyrelsen (overvågningsprogram).
Miljømål 11.7	* Miljøministeriet vil gennem øget overvågning forbedre vidensniveauet om omfanget og niveauer af lavfrekvent støj i Østersøen og Nordsøen.

Bilag 2. Oversigt over nye havstrategiindsatser

Indsatserne under Danmarks Havstrategi II har enten ophæng direkte i havstrategien eller i andre politikker. Dette bilag præsenterer i detaljer de indsatser som udspringer af Danmarks Havstrategi II. Indsatserne er præsenteret i faktaark, som er opbygget efter EU-Kommissionens MSFD Guidance Document 10, og derfor indeholder tekniske detaljer relateret til GES-afgørelsen.

Udpegning og forvaltning af almindeligt beskyttede havområder	
Nummer	DK-HSII-1
Beskrivelse	<p>Af havstrategidirektivet fremgår det, at medlemslandene skal udarbejde et indsatsprogram, som bl.a. omfatter geografiske beskyttelsesforanstaltninger, der bidrager til sammenhængende og repræsentative net af beskyttede havområder. De beskyttede havstrategiområder skal i tilstrækkelig grad dække diversiteten i de enkelte økosystemer.</p> <p>Miljøministeriet vurderer, at de eksisterende beskyttede områder ikke lever op til direktivkravene om et sammenhængende og repræsentativt netværk. Det skyldes blandt andet, at der er identificeret en række naturtyper og arter, som ikke i tilstrækkelig grad er beskyttet af de eksisterende netværk.</p> <p>Miljøministeriet udpeger derfor almindeligt beskyttede områder i danske farvande, og fokus er særligt på beskyttelse af havbunden. De nye almindeligt beskyttede havstrategiområder udgør 1.4 pct. af det danske havareal.</p> <p>De eksisterende havstrategiområder i Kattegat og Øresund vil også blive en del af de almindeligt beskyttede havstrategiområder. Samlet set vil de almindeligt beskyttede områder komme til at udgøre 2.48 pct. af det danske havareal.</p> <p>De almindeligt beskyttede områder er naturbeskyttede områder, hvor øvrige aktiviteter kan finde sted, såfremt det efter en konkret vurdering kan ske uden at skade områdets integritet. De almindeligt beskyttede områder skal således beskyttes på samme måde som Natura 2000-områder for at give mulighed for sameksistens med aktiviteter, som ikke skader områdernes integritet. Fiskeri med bundslæbende redskaber er dog ikke tilladt i de almindelige beskyttede havstrategiområder. Enkelte aktiviteter er undtaget fra kravet om sameksistensvurdering, f.eks. sejlads.</p> <p>Fiskeriregulering vil ske via EU's fælles fiskeripolitik og gælde alle EU-medlemslandes fartøjer.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	<p>D1: Biodiversitet (fugle, fisk, havpattedyr og pelagiske habitater)</p> <p>D3: Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande</p> <p>D4: Havets fødenet</p> <p>D6: Havbundens integritet</p> <p>D11: Undervandsstøj</p>
Miljømål	1.1, 1.2, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 3.2, 4.1, 6.5, 6.6 og 6.7.

Myndighed	Miljøministeriet
Lovgivning	Lov om havstrategi samt Havstrategidirektivet
Tidsperiode	2024
Implementeringsår	Indsatsen er fuldt implementeret, når fiskerirestriktionerne er gennemført. Tidsperspektiv herfor kendes ikke.
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen indebærer gennemførelse af naturundersøgelser, herunder overvågning og kortlægning. Finansieringen heraf er delvist afklaret via eksisterende finansiering fra Hav- og Fiskeriudviklingsprogrammet og det nationale overvågningsprogram.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan, men vil bidrage til at løfte mål om beskyttede områder i både EU's biodiversitetsstrategi, OSPARs NEAES og HELCOMs BSAP. Mht. fiskeriregulering vil det ske gennem EU's fælles fiskeripolitik.
Forhindringer	Gennemførelsen af fiskerirestriktioner i EU's fiskeriregulering.
Effektivitetsmåling	Naturundersøgelser, herunder overvågning og kortlægning, vil blive gennemført for at følge effekten af beskyttelsen.
Yderligere information	https://em.dk/media/19628/aftaletekst-danmarks-havplan.pdf

Udpegning og forvaltning af strengt beskyttede havområder	
Nummer	DK-HSII-2
Beskrivelse	<p>Af havstrategidirektivet fremgår det, at medlemslandene skal udarbejde et indsatsprogram, som bl.a. omfatter geografiske beskyttelsesforanstaltninger, der bidrager til sammenhængende og repræsentative net af beskyttede havområder. De beskyttede havstrategiområder skal i tilstrækkelig grad dække diversiteten i de enkelte økosystemer.</p> <p>Miljøministeriet vurderer, at de eksisterende beskyttede områder ikke lever op til direktivkravene om et sammenhængende og repræsentativt netværk. Det skyldes blandt andet, at der er identificeret en række naturtyper og arter, som ikke i tilstrækkelig grad er beskyttet af de eksisterende netværk.</p> <p>Miljøministeriet udpeger derfor strengt beskyttede områder i danske farvande. Fokus er særligt på den holistiske beskyttelse, hvor beskyttelse af vandsøjlen, fødenet mv. således tilgodeses. De strengt beskyttede områder udgør 6 pct. af det danske havområde. Der er delvise overlap mellem strengt beskyttede områder og eksisterende Natura 2000-områder.</p> <p>Udpegning af strengt beskyttede havstrategiområder vil i områderne medføre restriktioner for en række aktiviteter, herunder fiskeri, vedvarende energi (havvind, energiøer, solceller mv.), olie/gas-aktiviteter, råstofindvinding, klapping, CCS, akvakultur og ny transportinfrastruktur.</p> <p>Fiskeriregulering vil ske via EU's fælles fiskeripolitik og gælde alle EU-medlemslandes fartøjer.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	<p>D1: Biodiversitet (fugle, fisk, havpattedyr og pelagiske habitater)</p> <p>D3: Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande</p> <p>D4: Havets fødenet</p> <p>D6: Havbundens integritet</p> <p>D11: Undervandsstøj</p>

Miljømål	1.1, 1.2, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 3.2, 4.1, 6.5 og 6.7
Myndighed	Miljøministeriet
Lovgivning	Lov om havstrategi samt havstrategidirektivet
Tidsperiode	2024
Implementeringsår	Indsatsen er fuldt implementeret, når fiskerirestriktionerne er gennemført. Tidsperspektiv herfor kendes ikke.
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen indebærer gennemførelse af naturundersøgelser, herunder overvågning og kortlægning. Finansieringen heraf er delvist afklaret via eksisterende finansiering fra Hav- og Fiskeriudviklingsprogrammet og det nationale overvågningsprogram.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan, men vil bidrage til at løfte mål om beskyttede områder i både EU's biodiversitetsstrategi, OSPARs NEAES og HELCOMs BSAP. Mht. fiskeriregulering vil det ske gennem EU's fælles fiskeripolitik.
Forhindringer	Gennemførelsen af fiskerirestriktioner i EU's fiskeriregulering.
Effektivitetsmåling	Naturundersøgelser, herunder overvågning og kortlægning, vil blive gennemført for at følge effekten af beskyttelsen.
Yderligere information	https://em.dk/media/19628/aftaletekst-danmarks-havplan.pdf

Udpegning af yderligere strengt beskyttede havområder i 2028 og udpegning af i alt 10 pct. strengt beskyttede områder i 2030

Nummer	DK-HSII-3
Beskrivelse	<p>Af havstrategidirektivet fremgår det, at medlemslandene skal udarbejde et indsatsprogram, som bl.a. omfatter geografiske beskyttelsesforanstaltninger, der bidrager til sammenhængende og repræsentative net af beskyttede havområder. De beskyttede havstrategiområder skal i tilstrækkelig grad dække diversiteten i de enkelte økosystemer.</p> <p>Miljøministeriet vurderer, at de eksisterende beskyttede områder ikke lever op til direktivkravene om et sammenhængende og repræsentativt netværk. Det skyldes blandt andet, at der er identificeret en række naturtyper og arter, som ikke i tilstrækkelig grad er beskyttet af de eksisterende netværk.</p> <p>Miljøministeriet udpeger derfor strengt beskyttede områder i danske farvande. Fokus er særligt på den holistiske beskyttelse, hvor beskyttelse af vandsøjlen, fødenet mv. således tilgodeses.</p> <p>De strengt beskyttede områder forventes at udgøre 10 pct. af det danske havområde i 2030. Der forventes delvise overlap mellem nye strengt beskyttede områder og eksisterende Natura 2000-områder.</p> <p>Udpegning af strengt beskyttede havstrategiområder vil i områderne medføre restriktioner for en række aktiviteter, herunder fiskeri, vedvarende energi (havvind, energiøer, solceller mv.), olie-/gas-aktiviteter, råstofindvinding, klaphugning, CCS, akvakultur og ny transportinfrastruktur.</p> <p>Havmiljøet forventes forbedret, når de 10% strengt beskyttede områder er udpeget ift. de 6% i 2024.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet (fugle, fisk, havpattedyr og pelagiske habitater) D3: Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande

	D4: Havets fødenet D6: Havbundens integritet D11: Undervandsstøj
Miljømål	1.1, 1.2, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 3.2, 4.1, 6.5, og 6.7
Myndighed	Miljøministeriet
Lovgivning	Lov om havstrategi og Havstrategidirektivet
Tidsperiode	2024-2030
Implementeringsår	2030
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen indebærer gennemførelse af naturundersøgelser, herunder overvågning og kortlægning. Finansieringen heraf er delvist afklaret via eksisterende finansiering fra Hav- og Fiskeriudviklingsprogrammet og det nationale overvågningsprogram.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan, men vil bidrage til at løfte mål om beskyttede områder i både EU's biodiversitetsstrategi, OSPARs NEAES og HELCOMs BSAP. Mht. fiskeriregulering vil det ske gennem EU's fælles fiskeripolitik.
Forhindringer	Gennemførelsen af fiskerirestriktioner i EU's fiskeriregulering.
Effektivitetsmåling	Naturundersøgelser, herunder overvågning og kortlægning, vil blive gennemført for at følge effekten af beskyttelsen.
Yderligere information	https://em.dk/media/19628/aftaletekst-danmarks-havplan.pdf

Udpegning af marine nationalparker i Øresund og Lillebælt	
Nummer	DK-HSII-4
Beskrivelse	Der er afsat 10 mio. kr. årligt i 2022-2025 til etablering af to marine nationalparker i henholdsvis Lillebælt og Øresund. Midlerne skal anvendes til blandt andet vidensindsatser, et sekretariat for hver af parkerne samt naturfremmende indsatser i Øresund og Lillebælt. Der er nedsat et sekretariat i Miljøstyrelsen, som er ved at afdække mulighederne for aktiviteter, herunder vidensindsatser. Den præcise geografiske afgrænsning af samt koncept for parkerne fastsættes af miljøministeren, efter høring af øvrige relevante ministerier.
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet (fugle, fisk, havpattedyr og pelagiske habitater) D4: Havets fødenet D6: Havbundens integritet
Miljømål	1.1, 1.2, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.11, 4.1, 6.5 og 6.7
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Finansloven
Tidsperiode	2022-2025
Implementeringsår	2023
Omkostningseffektiv	Uafklaret, da der endnu ikke er taget stilling til konceptet for parkerne.
Finansiering	Finansloven 2022
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er foreløbigt ikke identificeret forhindringer for implementering af indsatsen.
Effektivitetsmåling	Der er ikke taget stilling til, hvordan effekten af indsatsen måles.
Yderligere information	https://www.regeringen.dk/media/10930/delaftale-om-investeringer-i-et-fortsat-groennere-danmark.pdf

Etablering af stenrev i Lillebælt	
Nummer	DK-HSII-5
Beskrivelse	<p>Der skal genetableres stenrev i Lillebælt ved Lyø W Flak og Helnæshoved Flak. Et stenrev har til formål at øge biodiversiteten, og stenene anlægges, således at der skabes flest mulige forskellige levesteder (mikro-habitater). Derved opnår stenrevet en høj kompleksitet, der skaber rum til mange forskellige dyr.</p> <p>Der afsættes i alt 11,0 mio. kr. til genetablering af stenrev i Lillebælt, hvor der tidligere er dokumenteret stenfiskeri.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	<p>D1: Biodiversitet (fugle, pattedyr og fisk)</p> <p>D3: Erhvervmæssigt udnyttede fiskebestande</p> <p>D4: Havets fødenet</p> <p>D6: Havbundens integritet</p> <p>D7: Hydrografiske forhold</p>
Miljømål	1.3, 1.8, 6.5, 6.7 og 7.1
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Finansloven
Tidsperiode	2022-2025
Implementeringsår	2025
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen finansieres via finansloven med midler fra natur- og biodiversitetspakken.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Løbende overvågning overvejes.
Yderligere information	https://mim.dk/nyheder/2022/jun/mere-liv-under-havets-overflade-nye-stenrev-i-lillebaelt-kattegat-og-oeresund/

Etablering af stenrev i Kattegat nord for Hundested	
Nummer	DK-HSII-6
Beskrivelse	<p>Der skal etableres stenrev nord for Hundested. Der er endnu ikke taget beslutning om den endelige lokation. Dette afhænger af udfaldet af de nødvendige videre undersøgelser mhp. at udarbejde faglige vurderinger af omfanget af projektet. Realiseringen af beslutningen beror derfor på udfaldet af Miljøstyrelsens vurdering.</p> <p>Eventuelt overskydende midler vil kunne bruges på genetablering af stenrev hvor en egnet lokalitet findes ved anvendelse af screeningsværktøjet fra Center fra Marin Naturgenopretning.</p> <p>Der blev i forbindelse med finanslovsforhandlingerne for 2022 afsat i alt 20 mio. kr. til genopretning af stenrev. Alle 20 mio. kr. er som udgangspunkt reserveret til genopretning af stenrev nord for Hundested.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	<p>D1: Biodiversitet (fugle, pattedyr og fisk)</p> <p>D3: Erhvervmæssigt udnyttede fiskebestande</p> <p>D4: Havets fødenet</p> <p>D6: Havbundens integritet</p> <p>D7: Hydrografiske forhold</p>

Miljømål	1.3, 1.8, 6.5, 6.7 og 7.1
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Finansloven
Tidsperiode	2022-2025
Implementeringsår	2025
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen finansieres via finansloven 2022, hvor der udmøntes 10 mio. kr. i både 2022 og 2023.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Løbende overvågning overvejes.
Yderligere information	https://mim.dk/nyheder/2022/jun/mere-liv-under-havets-overflade-nye-stenrev-i-lillebaelt-kattegat-og-oeresund/

Genetablering af stenrev i Øresund (Tårbæk rev)	
Nummer	DK-HSII-7
Beskrivelse	<p>Der har tidligere ligget et stenrev ud for Taarbæk, som nu genetableres. Genetableringen giver leve- og gemmesteder for krebsdyr og småfisk og føde til større dyr som fisk, marsvin, sæler og fugle.</p> <p>Et biodiversitetsrev er et stenrev, der anlægges, således at der skabes flest mulige forskellige levesteder (mikro-habitater). Derved opnår stenrevet en høj kompleksitet, der skaber rum til mange forskellige dyr. Dvs. at der både skal være sten i et lag, sten i flere lag (huledannende) og enkeltstående sten samt pletter med sand og grusbund.</p> <p>Taarbæk Rev får form som en flade på 34 hektar med stenene hovedsagelig i ét lag med en varierende dækning af bunden på 25-100 procent. Indenfor området anlægges toppe med huler. Der skal i alt udlægges op til 30.000 m³ sten.</p> <p>Der er afsat i alt omkring 9 mio. kr. til indsatsen igennem natur- og biodiversitetspakken.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	<p>D1: Biodiversitet (fugle, pattedyr og fisk)</p> <p>D3: Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande</p> <p>D4: Havets fødenet</p> <p>D6: Havbundens integritet</p> <p>D7: Hydrografiske forhold</p>
Miljømål	1.3, 1.8, 6.5, 6.7 og 7.1
Myndighed	Miljøstyrelsen.
Lovgivning	Finansloven
Tidsperiode	2021-2024
Implementeringsår	2024
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen finansieres via finansloven med midler fra natur- og biodiversitetspakken.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på national plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Løbende overvågning overvejes.

Yderligere information	https://mim.dk/nyheder/2021/jun/stenrev-genetableres-bedre-levevilkaar-for-krebsdyr-fiskeyngel-og-havets-tangskove/ https://mst.dk/service/nyheder/nyhedsarkiv/2023/jun/nye-stenrev-skal-hjaelpe-havets-biodiversitet/
-------------------------------	--

Etablering af stenrev med formidlingsformål i Øresund	
Nummer	DK-HSII-8
Beskrivelse	<p>Der skal etableres stenrev ved Køge Sønakke i Køge Bugt og i det nordlige Øresund ved Nivå Strandpark.</p> <p>Stenrevene har et formidlingsformål og placeres derfor kystnært på relativt lavt vand, hvor der typisk er let adgang for offentligheden. Formålet er først og fremmest at øge kendskabet til det marine miljø knyttet til et stenrev, samtidig med at der skabes et oplevelsesrum. For Køge Sønakke vil der også være tale om en mindre genopretning af stenrev.</p> <p>Der er i alt afsat 4 mio. kr. til etablering af stenrevene, heraf henholdsvis ca. 3 mio. kr. til etablering af stenrev i Køge bugt og ca. 1 mio. kr. til etablering af stenrev ved Nivå.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet (fugle, pattedyr og fisk) D3: Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande D4: Havets fødenet D6: Havbundens integritet D7: Hydrografiske forhold
Miljømål	1.3, 1.8, 6.5, 6.7 og 7.1
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Finansloven
Tidsperiode	2021-2024
Implementeringsår	2024
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen finansieres via finansloven med midler fra natur- og biodiversitetspakken.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen
Effektivitetsmåling	Løbende overvågning overvejes
Yderligere information	https://mim.dk/nyheder/2022/jun/mere-liv-under-havets-overflade-nye-stenrev-i-lillebaelt-kattegat-og-oeresund/

Genetablering af stenrev i Roskilde Fjord	
Nummer	DK-HSII-9
Beskrivelse	<p>Der er etableret i alt tre stenrev i Roskilde Fjord ved Veddelev, Nørre-rev og den lille ø Ægholm. Stenrevene er indviet den 13. juni 2023.</p> <p>Der er anlagt stenrev ved Nørre-rev med ca. 4.200 tons sten og ved Ægholm med ca. 4.500 tons sten. Desuden er anlagt et formidlingsrev ved Veddelev med ca. 300 tons sten.</p> <p>Der blev afsat en reserve på 50 mio. kr. årligt i 2019-2022 til naturmål 2030 jf. aftale om finansloven for 2019. I den politiske aftale om ud-møntning af naturmålsmidler fra juni 2020, blev der afsat 10 mio. kr.</p>

	til at etablere stenrev i Roskilde Fjord og ved Gilleleje Flak. Heraf er cirka 5,5 mio. kr. anvendt til stenrevne i Roskilde Fjord.
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet (fugle, pattedyr og fisk) D3: Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande D4: Havets fødenet D6: Havbundens integritet D7: Hydrografiske forhold
Miljømål	1.3, 1.8, 6.5, 6.7 og 7.1
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Finansloven
Tidsperiode	2021-2023
Implementeringsår	2023
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen finansieres via finansloven med naturmålsmidler (jf. den politiske aftale om udmøntning af naturmålsmidler fra juni 2020.)
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Stenrevet i Roskilde Fjord følges af forskere frem til 2026. Løbende overvågning overvejes.
Yderligere information	https://mst.dk/service/nyheder/nyhedsarkiv/2023/jun/roskilde-fjord-har-faaet-tre-nye-stenrev/ https://mst.dk/service/nyheder/nyhedsarkiv/2023/jun/nye-stenrev-skal-hjaelpe-havets-biodiversitet/ https://nationalparksjoldungernesland.dk/udvikling-og-samarbejde/projekter/stenrev/

Havnaturfond	
Nummer	DK-HSII-10
Beskrivelse	Der er indgået politisk aftale om etablering af en havnaturfond, der bl.a. kan bidrage til omkostningseffektiv genopretning af havnatur og biodiversitet med henblik på at forbedre miljøtilstanden i havet samt viden om miljø- og natureffekterne af udbygningen af vindenergi på havet. Der skal tages stilling til rammerne for den kommende fond, som skal etableres i 2024. Indsatsens indhold er ikke på forhånd nærmere defineret og skal udmøntes igennem fondens arbejde. Der er afsat i alt 500 mio. kr. i 2024-2030 til fonden.
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet D4: Havets fødenet D6: Havbundens integritet D7: Hydrografiske ændringer
Miljømål	1.3, 1.8, 4.1, 6.2, 6.5, 6.7 og 7.1
Myndighed	Miljøministeriet driver etableringen af fonden i samarbejde med relevante ministerier, herunder Klima- Energi- og Forsyningsministeriet, Finansministeriet og Erhvervsministeriet.
Lovgivning	Indsatsen har ikke ophæng i lovgivning.
Tidsperiode	2024-2030
Implementeringsår	2024

Omkostningseffektiv	Ikke relevant. Indsatsen er ikke en indsats i sig selv, men skal fordele midler til naturgenopretning.
Finansiering	Grøn Fond
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Der er ikke fastsat en plan for effektivitetsmåling af indsatsen.
Yderligere information	https://mim.dk/nyheder/2023/maj/en-halv-milliard-kroner-til-ny-havnaturfond-skal-understoette-naturgenopretning-paa-havet/

Strategi for marin naturgenopretning	
Nummer	DK-HSII-11
Beskrivelse	<p>Undersøgelser har vist, at stenrev er vigtige for mange forskellige marine organismers muligheder for at søge skjul og finde føde, herunder bl.a. fisk og krebsdyr. Makroalger er knyttet direkte til stenrev og skaber fødegrundlag for mange dyr. Ålegræs kan stå i læ af sten og stenrev særligt på kyster med stor eksponering. Stenrev er derfor en vigtig faktor i opnåelse af større biodiversitet lokalt samt en bedre tilstand i det marine miljø.</p> <p>En national strategi for naturgenopretning vil fremme arbejdet med etablering af stenrev, og derudover vil reetablering af stenrev kunne fokuseres på de mest oplagte lokaliteter. Strategien kunne bl.a. indeholde en oversigt over mulige lokaliteter, evt. en prioriteret rækkefølge og overvejelser om overvågning af stenrevens effekt. Strategien kunne også beskrive det typiske forløb for et stenrevs-genopretningsprojekt, herunder bl.a. kortlægning af geologi og biologi på de udvalgte lokaliteter, overvejelser om betydning af størrelse og udformning af stenrevet.</p> <p>Det er forventningen, at Forskningscenteret for Marin Naturgenopretning vil kunne levere faglige bud på mulige lokaliteter, og de kunne vejlede om, hvordan stenrev skal udformes, således at den største effekt opnås. Miljøstyrelsen står for de resterende elementer af strategien samt den overordnede planlægning.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet D4: Havets fødenet D6: Havbundens integritet
Miljømål	1.3, 1.8, 6.5 og 6.7
Myndighed	Miljøstyrelsen i samarbejde med Kystdirektoratet
Lovgivning	Habitatdirektivet
Tidsperiode	2023-2027
Implementeringsår	2027
Omkostningseffektiv	Ikke relevant, da der er tale om en strategi.
Finansiering	Indsatsen finansieres indenfor Miljøministeriets ramme.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Det kan være en forhindring, hvis Center for Marin Naturgenopretning ikke kan levere de nødvendige data/informationer, eller hvis der ikke er midler til at rekvirere de nødvendige data.
Effektivitetsmåling	Ikke relevant, da der er tale om en strategi.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

Udvikling af database og vejledning til indrapportering af hydrografiske ændringer samt tab og forstyrrelse af havbund ifm. anlægsprojekter

Nummer	DK-HSII-12
Beskrivelse	<p>Indsatsen består i at udarbejde retningslinjer til brug for aktører, der i forbindelse med ansøgning om tilladelse til anlægsarbejde på havet skal udarbejde miljøkonsekvensvurderinger.</p> <p>Retningslinjerne skal sætte ansøgeren i stand til at redegøre for den forventede udstrækning af fysisk forstyrrelse af havbundens overordnede habitattyper samt estimere omfanget af hydrografiske ændringer og de negative påvirkninger heraf. Endvidere skal retningslinjerne kunne anvendes til indrapportering af den faktiske udstrækning af fysisk forstyrrelse, fysisk tab og hydrografiske ændringer ved afslutningen af et anlægsprojekt.</p> <p>Der udvikles desuden en databaseløsning til indberetningen af tab og forstyrrelse af havbund, samt hydrografiske ændringer.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D6: Havbundens integritet D7: Hydrografiske ændringer
Miljømål	6.4 og 7.2
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Retningslinjerne får sammenhæng til gældende bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM)
Tidsperiode	2021-2023
Implementeringsår	2023
Omkostningseffektiv	Ikke relevant. Gennemføres som en del af havstrategiovervågningen.
Finansiering	NOVANA
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Den endelige effekt af indsatsen vil efter projektets afslutning være, at data fra miljøkonsekvensvurderinger nu indrapporteres på ensartet vis og via en databaseløsning til gavn for fremtidige vurderinger af D6 og D7.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

Styrkelse af natur- og miljøhensyn ved dumpning af optaget havbundsmateriale (klapning)

Nummer	DK-HSII-13
Beskrivelse	<p>Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klappingsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben.</p> <p>Klappingsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene. Der indføres bl.a. forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter, eftersom lavvandede områder er produktive for ålegræs, tang, fiskeyngel, fugle mv. Jf. aftale om havplanen, gælder der særlige forhold for havnene i Limfjorden, hvorfor klapning på lavvandede områder i Limfjorden fortsat vil være muligt.</p>

Relevant for følgende deskriptorer	D6: Havbundens integritet D7: Hydrografiske ændringer D8: Forurenende stoffer
Miljømål	6.5, 6.7, 7.1 og 8.1
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Havmiljøloven, bekendtgørelsen om bypass, nyttiggørelse og klappning
Tidsperiode	2023-2025
Implementeringsår	2025
Omkostningseffektiv	Ja, forskellige muligheder af tiltag er vurderet ud fra omkostningseffektivitet.
Finansiering	Indsatsen finansieres indenfor Miljøministeriets ramme.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan, men inddrager vejledninger fra OSPAR og HELCOM.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Effekten af indsatsen måles ikke direkte, men vil muligvis blive afspejlet i mængden og forureningen af havbundsmateriale, der vil blive dumpet i danske farvande.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

National strategi for skibsbegroning	
Nummer	DK-HSII-14
Beskrivelse	<p>Skibsbegroning anses for at være en lige så betydende vektor for spredningen af marine ikke-hjemmehørende og invasive arter som udledning af ubehandlet ballastvand. Der er ingen internationale eller nationale forpligtelser i Danmark, der regulerer skibsbegroning og rensning af skibe.</p> <p>I FN's Søfartsorganisation IMO er der udarbejdet uforpligtende retningslinjer for handelsskibe og lystfartøjer, og retningslinjerne for handelsskibe har været under revision i 2020-2023. I de regionale havkonventioner OSPAR og HELCOM arbejdes der for en ensartet implementering af IMO's retningslinjer.</p> <p>Danmark vil i 2022-2026 ligeledes have særligt fokus på håndtering af skibsbegroning med det langsigtede formål at mindske spredningen af ikke-hjemmehørende og invasive arter.</p> <p>Der vil på den baggrund blive igangsat forvaltningsmæssige tiltag for skibsbegroning i kommerciel skibsfart og/eller blandt lystsejlad. Den præcise udformning er ikke lagt fast, men der kan f.eks. være tale om udarbejdelse af en national vejledning, hvor IMO's retningslinjer omsættes til en dansk kontekst under hensyntagen til det arbejde, der foregår i de regionale havkonventioner OSPAR og HELCOM. Indsatsen kan også indeholde udvikling af værktøjer eller oplysningskampagner. Der kan også være tale om egentlig ny regulering af håndtering af skibsbegroning.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D2: Ikke-hjemmehørende arter. D8: Forurenende stoffer D9: Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum
Miljømål	2.1, 8.1
Myndighed	Miljøministeriet

Lovgivning	IMOs vejledninger for håndtering af skibsbegroning.
Tidsperiode	2022-2026
Implementeringsår	2026
Omkostningseffektiv	Ikke relevant, da der er tale om en strategi.
Finansiering	Indsatsen kræver ikke finansiering.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan, men vil tage udgangspunkt i arbejdet i IMO og de regionale havkonventioner OSPAR og HELCOM.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Effektiviteten af indsatsen måles ikke direkte.
Yderligere information	IMOs vejledninger for skibsbegroning: https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/Environment/Documents/RESOLUTION%20MEPC.207%20621.pdf

Tidlig påvisning af nye ikke-hjemmehørende arter	
Nummer	DK-HSII-15
Beskrivelse	<p>Oprettelse af et nationalt netværk af forvaltere og forskere som del af et Early Warning System (EWS). Formålet med netværket er at fremme indrapporteringen til databasen AquaNIS, hvorfra andre lande kan varsles om nye ikke-hjemmehørende og invasive arter i danske havne, som potentielt kan spredes til de omkringliggende lande.</p> <p>Etablering af en funktionsdygtig og hurtig national kommandovej fra observationslokaliteten til myndighederne og videre til AquaNIS er essentiel for at foranstaltninger kan foretages rettidigt for at begrænse spredning af en observeret ikke-hjemmehørende art. Systemet skal dække på tværs af OSPAR og HELCOM.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D2: Ikke-hjemmehørende arter
Miljømål	2.1, 2.3
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	EU's Havstrategidirektiv, havstrategiloven og ballastvandkonventionen
Tidsperiode	2022-2026
Implementeringsår	Senest 2026, sandsynligvis tidligere afhængig af det internationale samarbejde
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen kræver ikke finansiering. Midler til kvalitetssikring af observationer kan søges, men er ikke afgørende for gennemførelse af indsatsen.
Koordinationsniveau	I første omgang skal indsatsen koordineres på nationalt niveau med henblik på opbygning af et relevant netværk, der fremmer indrapporteringen af ikke-hjemmehørende arter. Dette netværk vil efterfølgende kobles på det internationale netværk, der består af andre HELCOM- og OSPAR-medlemslande, med henblik på indrapportering til den fælles database, AquaNIS.
Forhindringer	Nyttevirkningsgraden af et EWS er afhængig af andre OSPAR-/HELCOM-landes implementering af lignende indsats og rettidig indrapportering.

Effektivitetsmåling	Oversigt over antallet af nationale indrapporteringer, der skal videre til AquaNIS og antallet af modtagne indrapporteringer fra AquaNIS, hvor indrapporteringer fra et naboland kan have relevans for Danmark.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

Opsamling og forebyggelse af spøgelsesnet

Nummer	DK-HSII-16
Beskrivelse	Der er afsat 9 mio. kr. gennem EHFAF til indsatser mod marint affald. 2 af de 9 mio. kr. er specifikt afsat til forebyggende indsatser, f.eks. i form af kampagner eller informationsindsatser. Fiskeristyrelsen er i gang med at behandle ansøgninger til puljen.
Relevant for følgende deskriptorer	D10: Marint affald
Miljømål	10.1, 10.3
Myndighed	Fiskeristyrelsen
Lovgivning	Indsatsen er del af EHFAF-programmet for 2021-2023.
Tidsperiode	2023-2024
Implementeringsår	2024
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	EHFAF
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Indsatsen skal afrapporteres til Fiskeristyrelsen ved slutning, herunder opgørelse af opfiskede net. Den forebyggende indsats vil ikke kunne måles direkte
Yderligere information	Ingen yderligere informationer

Opsamling og forebyggelse af spøgelsesnet

Nummer	DK-HSII-17
Beskrivelse	Der udarbejdes i 2023 en handleplan for både opsamling og forebyggelse af spøgelsesnet. Handleplanen afhænger af karakteren af de projekter, som får bevilliget midler gennem EHFAF. Handleplanen skal samle og beskrive de tiltag, som er gennemført og mulige fremtidige aktiviteter.
Relevant for følgende deskriptorer	D10: Marint affald
Miljømål	10.1, 10.3, 10.6
Myndighed	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri og Fiskeristyrelsen
Lovgivning	Indsatsen er del af EHFAF-programmet for 2021-2023.
Tidsperiode	2023-2024
Implementeringsår	2024
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	EHFAF
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	For at gennemføre handleplanen kræver det finansiering. Denne er kun delvist på plads. Der er en række indsatser, som falder under EHFAF-programmet for 2021-2023, men øvrige indsatser er der ikke prioriteret midler til endnu.

Effektivitetsmåling	Projekter under EHFAF skal afrapporteres til Fiskeristyrelsen ved slutning, herunder opgørelse af opfiskede net. Den forebyggende indsats vil ikke kunne måles direkte.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer

Forbedret undervisning af fiskere ift. marint affald og miljø	
Nummer	DK-HSII-18
Beskrivelse	<p>Forbedret undervisning af fiskere og fiskeskippere gennem revision af uddannelsesbekendtgørelser og justering af uddannelsernes indhold. Det er en forudsætning at det kan indarbejdes i den eksisterende uddannelse uden at påvirke uddannelsernes samlede varighed.</p> <p>I dialog med de uddannelsesinstitutioner, som udbyder uddannelserne, og øvrige interessenter vil Uddannelses- og Forskningsstyrelsen tage initiativ til en justering af uddannelsesbekendtgørelserne på området.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D10: Marint affald
Miljømål	10.1
Myndighed	Uddannelses- og Forskningsstyrelsen
Lovgivning	Indsatsen forventes gennemført i regi af nationale regler ved justering af de gældende uddannelsesbekendtgørelser.
Tidsperiode	2024-2026
Implementeringsår	2026
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen kræver ikke finansiering.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Der gennemføres ikke direkte effektmåling.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

Indsats mod spildte plastik pellets til havs	
Nummer	DK-HSII-19
Beskrivelse	<p>Plastikpellets er som al andet affald et fremmedlegeme og bør som sådan ikke findes i havmiljøet. Plastikpellets er lang tid om at blive nedbrudt samtidigt med, at de har potentiale til at spredes over lange afstande og dermed også over landegrænser, afhængig af vind- og strømforhold.</p> <p>Det er sandsynligt, at store mængder plastikpellets fra fx tab fra containere/skibe og med en størrelse på under 5 mm bidrager til at øge mængden af mikroplast i havmiljøet.</p> <p>De potentielle skadelige miljøpåvirkninger af mikroplast i havmiljøet er i øjeblikket utilstrækkeligt belyst, men der er bekymringer for, om mikroplast kan introduceres i fødekæden og ultimativt have en påvirkning på menneskets sundhed ved indtag af for eksempel fisk og muslinger.</p>

	På den baggrund vurderes det som hensigtsmæssigt at styrke forvaltningen ved tabte plastikpellets både gennem en opdateret forvaltningsprocedure, herunder forbedret koordinering mellem statslige og lokale myndigheder og potentielt overvågning på strande fx som led i den nuværende NOVANA-overvågning.
Relevant for følgende deskriptorer	D10: Marint affald
Miljømål	10.1
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Miljøbeskyttelsesloven samt OSPAR og HELCOM
Tidsperiode	2023-2024
Implementeringsår	2024
Omkostningseffektiv	Ja
Finansiering	Indsatsen kræver ikke finansiering.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan, men vil tage udgangspunkt i arbejdet i IMO og de regionale havkonventioner OSPAR og HELCOM.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Effektiviteten af indsatsen måles ikke direkte.
Yderligere information	OSPARs anden handlingsplan mod marint affald: https://www.ospar.org/work-areas/eiha/marine-litter/regional-action-plan/rap2 HELCOMs anden handlingsplan mod marint affald: https://helcom.fi/wp-content/uploads/2021/10/HELCOM-Recommendation-42-43-3.pdf

Revidering af beredskabsplanen for oliefugle	
Nummer	DK-HSII-20
Beskrivelse	Beredskabsplanen for oliefugle beskriver, hvordan der skal ageres under et olieudslip, hvor fugle bliver indsmurt i olie. I Beredskabsplanen beskrives indsatserne og koordinationen mellem beredskabet, Naturstyrelsen og kommunerne. Beredskabsplanen beskriver også, hvordan myndighederne skal håndtere opgaven med at få aflivet og indsamlet fuglene, samt hvem der skal indberette arterne og antallet af individer, der er ramt. Beredskabsplanen er under revidering, og der er ikke en deadline for det endelige udkast.
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet (fugle, pattedyr og fisk) D8: Forurenende stoffer
Miljømål	1.2, 1.3, 1.5, 8.10 og 8.11
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Bekendtgørelse af lov om jagt og vildtforvaltning med underliggende bekendtgørelser.
Tidsperiode	Der er en gældende beredskabsplan for oliefugle. Det vides endnu ikke, hvornår den reviderede udgave ligger klar.
Implementeringsår	Der er ikke en deadline for, hvornår den reviderede beredskabsplan for oliefugle skal ligge klar. Indtil da anvendes den gældende plan.
Omkostningseffektiv	Ikke relevant.
Finansiering	Indsatsen finansieres af jagttegnsmidlerne.

Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan. Der er et samarbejde med Naturstyrelsen, Dansk Ornitologisk Forening og Politiet. Derudover er der lagt op til et samarbejde i HELCOM.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Effektiviteten af indsatsen måles ikke direkte.
Yderligere information	Nuværende beredskabsplan for havpattedyr og havfugle: https://naturstyrelsen.dk/media/261398/beredskabsplan_for_havpattedyr.pdf

Grundlag for overvågning af negative effekter af marine akutte forureningshændelser

Nummer	DK-HSII-21
Beskrivelse	<p>Havstrategiens overvågningsprogram for miljøfarlige stoffer er blandt andet målrettet overvågning af akutte forureningshændelser.</p> <p>I den kommende overvågningsperiode skal der laves en akutplan, som adresserer konkrete arbejdsgange og overvågningsaktiviteter for effekter i forbindelse med akutte forureninger med miljøfarlige stoffer på havet. Der er i den forbindelse nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe, som kan bidrage til at fastlægge rammerne for udarbejdelsen af overvågningsprogrammet herfor.</p> <p>Til brug for udarbejdelsen af en akutplan er følgende projekt udført: Grundlag for overvågning af negative effekter af marine akutte forureningshændelser</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D8: Forurenende stoffer
Miljømål	8.9, 8.10 og 8.11
Myndighed	Miljøstyrelsen
Lovgivning	Havstrategidirektivet
Tidsperiode	2020-2026
Implementeringsår	2026
Omkostningseffektiv	Ikke relevant, da der er tale om planlægning af et overvågningsprogram.
Finansiering	Miljøstyrelsen har i 2021 afsat 300.000 kr. til udarbejdelse af en akutplan.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Effektiviteten af indsatsen måles ikke direkte.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

Aftaler om yderligere krav til indrapportering af aktiviteter som giver anledning til impulsstøj

Nummer	DK-HSII-22
Beskrivelse	<p>Indsatsen består i en række forvaltningsmæssige tiltag, der skal lede til aftaler om yderligere indrapportering af støjaktiviteter.</p> <p>Der stilles i dag sektorbestemt indrapporteringskrav vedrørende undervandsstøj via VVM-tilladelser. Indsatsen består i at udbrede kravene for indrapporteringen til alle aktiviteter, der kræver en tilladelse.</p>

	<p>inklusive de, der ikke udformes VVM for. Indrapporteringskravene udvides igennem revidering af egne protokoller samt kontakt til Energistyrelsen og evt. også Kystdirektoratet. Fx bør der indrapporteres om seismiske undersøgelser ifm. overvågning.</p> <p>De ansvarlige myndigheder skal kontaktes vedr. mulighederne for at indgå en formel aftale eller udvide kravene. Det skal i den forbindelse afklares, hvordan yderligere krav vedtages, hvilket med fordel kan aftales i regi af den tværministerielle undervandsstøjgruppe. Afhængigt af hvordan aftalen skal sammensættes, kan der evt. være behov for afklaring af juridiske forhold.</p>
Relevant for følgende deskriptorer	D11: Undervandsstøj
Miljømål	11.6
Myndighed	Miljøstyrelsen i samarbejde med Energistyrelsen og Kystdirektoratet.
Lovgivning	De juridiske forhold er endnu ikke afklaret.
Tidsperiode	2021-2024
Implementeringsår	2027
Omkostningseffektiv	Ikke relevant. Gennemføres som en del af havstrategiovervågningen.
Finansiering	Indsatsen finansieres inden for de involverede myndigheders almindelige ramme.
Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan.
Forhindringer	Indsatsen forudsætter, at Energistyrelsen og Kystdirektoratet er indstillet på at indgå de beskrevne aftaler.
Effektivitetsmåling	Kan ses på det forbedrede datagrundlag for undervandsimpulsstøj.
Yderligere information	Ingen yderligere informationer.

Opdateret vejledning vedr. vilkår for undervandsstøj i forbindelse med tilladelser eller godkendelse af anlæg af vindmølleparker (pæleramning)

Nummer	DK-HSII-23
Beskrivelse	Med henblik på at minimere undervandsstøj fra anlæg af havvindmølleparker (pæleramning) og dermed de negative effekter på marine pattedyr, har Energistyrelsen udviklet vilkår og retningslinjer for undervandsstøj, der skal anvendes ved anlægsarbejder. Retningslinjerne har vist sig effektive, men er senest blevet revideret i 2016. Retningslinjerne blev derfor revideret igen i 2021-22 ud fra den nyeste viden om undervandsstøj, hvilket vurderes at kunne reducere påvirkningen af marine pattedyr fra anlæg af havvindmølleparker.
Relevant for følgende deskriptorer	D1: Biodiversitet (Havpattedyr) D11: Undervandsstøj
Miljømål	1.8, 11.1 og 11.2
Myndighed	Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
Lovgivning	Lov om fremme af vedvarende energi. Retningslinjer er udviklet for at varetage de beskyttelseshensyn, der bl.a. fremgår af EU's naturdirektiver.
Tidsperiode	2021- 2022
Implementeringsår	2022
Omkostningseffektiv	Ja. Indsatsen varetager beskyttelseshensyn i naturdirektiver, som har fået foretaget analyser separat.
Finansiering	Indsatsen finansieres af vindmølleopstillere.

Koordinationsniveau	Indsatsen er planlagt på nationalt plan. Indsatsen forventes dog at skulle bidrage til fælles regionale retningslinjer i regi af HELCOM og OSPAR.
Forhindringer	Der er ikke identificeret nogen forhindringer for indsatsen.
Effektivitetsmåling	Effektiviteten af indsatsen måles ikke direkte.
Yderligere information	Information (vilkår samt vejledning) er offentliggjort på Energistyrelsen hjemmeside: https://ens.dk/ansvarsomraader/vindenergi/vindmoellers-miljoepaavirkning

Miljøministeriet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

www.mim.dk

Limfjordsrådets hørings svar til Havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder 2023

Limfjordsrådet arbejder for en ren og bæredygtig Limfjord og bekymrer sig for Limfjordens økologiske tilstand. På Limfjordsrådets møde den 8. dec. blev det besluttet at indsende hørings svar på Havstrategiens indsatsprogram ift. emner af general betydning for hele Limfjorden. Nedenstående emner vurderes særligt at have indflydelse på Limfjordens økologiske tilstand.

Limfjordsrådet opfordrer til, at der skabes sammenhæng og synergi mellem de mange og store tiltag der sker på land, og det der foregår ude i selve fjorden.

Der gøres opmærksom på, at hørings svaret er ikke politisk godkendt i de enkelte medlemskommuner.

Beskyttede havstrategiområder

Limfjordsrådet bemærker, at der af Havstrategiens indsatsprogram DK-HSII-1, DK-HSII-2 og DK-HSII-3 fremgår følgende:

Der udpeges strengt beskyttede områder, som udgør i alt 6 pct. af det danske havareal, stigende til 8 pct. i 2028 og 10 pct. i 2030. Herudover udpeges enkelte områder som almindeligt beskyttede, hvor der efter en konkret vurdering kan være sameksistens mellem natur og menneskelige aktiviteter. Formålet med udpegningen er bl.a. at sikre et sammenhængende og repræsentativt netværk af beskyttede havområder. Beslutning om udpegnings af områderne og målet om 10 pct. streng beskyttelse i 2030 er fastsat i aftale om havplanen af 7. juni 2023. Se yderligere i kap 9.3. Udpegningen har en positiv effekt for havfugle generelt, da beskyttelse af de udpegede områder bidrager til at sikre den naturlige udvikling af artssamfundene på bunden og i vandsøjlen, og derved øge fødegrundlaget af marine arter for havfugle. Derudover, er udpegningen med til at beskytte områder, som er vigtige fouragerings-, yngle- og træklokationer for fuglene.

Limfjordsrådet opfordrer Miljøministeriet til at udpege beskyttede havstrategiområder i Limfjorden mhp. at opnå de ovenfor beskrevne formål. Limfjordsrådet henstiller desuden til, at der tages statslige initiativer til marin naturgenopretning eller habitatforbedring i Limfjorden, som det er tilfældet i bl.a. Lillebælt, Kattegat Nord, Øresund og Roskilde Fjord.

Havnaturfond

Limfjordsrådet bemærker, at der af Havstrategiens indsatsprogram DK-HSII-10 fremgår følgende:

Der afsættes 500 mio. kr. til en havnaturfond, som skal bidrage til genopretning af havnatur og biodiversitet og til viden om miljø- og natureffekterne af udbygningen af vedvarende energi på havet.

Limfjordsrådet opfordrer Miljøministeriet til, at en betydelig del af midlerne fra den kommende Havnaturfond tilgår Limfjorden, hvor behovet er stort.

Nationale indsatser for marin naturgenopretning

Klapning

Limfjordsrådet bemærker, at der af Havstrategiens indsatsprogram DK-HSII-13 fremgår følgende:

Der indføres en række tiltag på klapområdet, som har til formål at øge hensynet til natur og miljø, øge myndigheders mulighed for kontrol, øge graden af nyttiggørelse og gøre klappingsansøgningsprocessen mere gennemsigtig og åben. Klappingsinitiativerne indføres, så det er håndterbart for havnene. Der indføres bl.a. forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter, eftersom lavvandede områder er produktive for ålegræs, tang, fiskeyngel, fugle mv., Jf. aftale om havplanen, gælder der særlige forhold for havnene i Limfjorden, hvorfor klapning på lavvandede områder i Limfjorden fortsat vil være muligt.

Af teksten i Havstrategiplanen fremgår det ikke, om de særlige forhold for havnene i Limfjorden knyttes med særlige betingelser til klapning. Limfjordsrådet er interesseret i, hvad det betyder for Limfjordens miljøtilstand, at der i Limfjorden gives undtagelse for forbud mod klapning på vanddybder under 6 meter.

Limfjordsrådet er opmærksomme på, og har forståelse for, de mange interesser og hensyn der er ift. klapning og indgår gerne i dialog om "de rigtige" løsninger.

Mvh. Limfjordsrådets formandskab

Henrik Dalgaard

Formand

Vesthimmerlands Kommune

Anders Bøge

Næstformand

Skive Kommune

Til Miljøministeriet

Følgende vedrørende Læsø Fiskeindustri bemærkninger til Havstrategiplan II, og udpegningen af nye beskyttede områder i Kattegat.

Læsø Kommune understøtter de bemærkninger der er medsendt fra Læsø Fiskeindustri og vi kan ikke tydeliggøre nok, hvor vigtigt erhvervsfiskeriet er for Læsø som velfungerende helårssamfund.

Som Læsø Fiskeindustri påpeger vil den arealmæssige reduktion for at opretholde nuværende fiskepladser, være minimal for område N, og vi opfordrer derfor til at der indgås en dialog med Læsø Fiskeindustri og fiskeriets organisationer, så der kan findes den bedste løsning for naturen og Læsø som helårssamfund.

Med venlig hilsen

Anni Greisik Rulle

Forvaltningschef for Teknik- og Havne

Læsø Kommune

Til Læsø Kommune

Læsø Fiskeindustri har følgende bemærkninger til Havstrategiplan II, og udpegningen af nye beskyttede områder i Kattegat.

Der er udpeget tre nye "strengt beskyttede havstrategiområder" rundt Læsø. Der er tale om meget store sammenhængende områder, der i væsentlig grad vil påvirke det rekreative fiskeri og fritidsfiskeriet. Samtidig vil område N nord for Læsø, i det nuværende udkast, ødelægge en vigtig traditionel fiskeplads for Læsøs erhvervsfiskere.

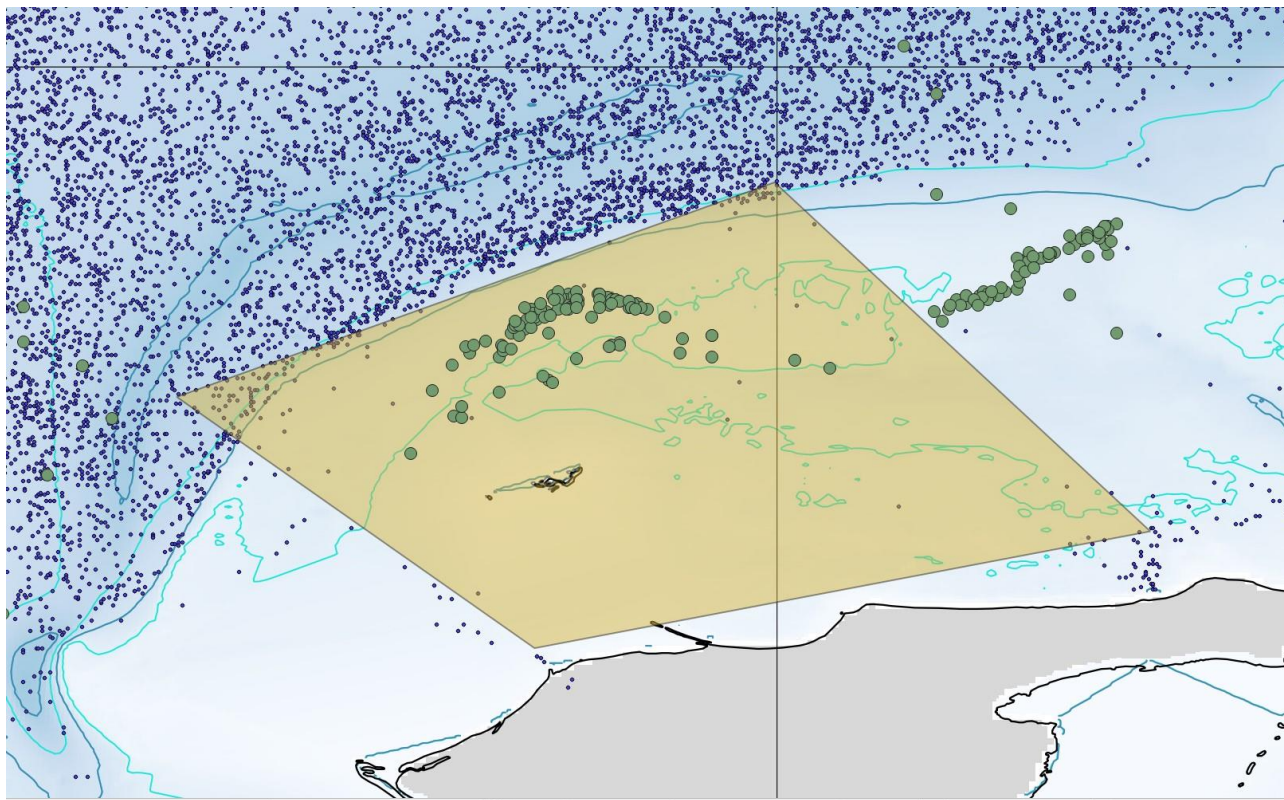
Som vi ser det er der generelt tale om en opgradering af Natura 2000 områder, med en betydelig skærpelse til aktiviteter, herunder fiskeri med bundslæbende redskaber.

For alle tre udpegede områder (N-O-P) gælder, at der er tale om områder med begrænset vanddybde, og afgrænsningen af område N følger det stort set det der betegnes som "kanten", hvor vanddybden i nordlig retning ret stejlt stiger fra ca. 10 meter til 20 meter. Nord for "kanten" stiger vanddybden yderligere, men mere jævnt, og det er fra "kanten" og nordpå der hvert år pågår et vigtigt fiskeri efter jomfruhummere, der har stor værdi for fiskerne, Læsø Fiskeindustri og for Læsø.

Fiskeriaktiviteten i forhold til område N fremgår af nedenstående kort. De blå prikker er VMS data (Satellite based **V**essel **M**onitoring **S**ystem), der dokumenterer hvor fiskeriet foregår.

Rent praktisk fiskes der på "kanten" fra sydvest mod nordøst (eller modsat) for at holde vanddybden, og som det ses af kortet vil område N "skære" fiskepladsen over i det vestlige hjørne, og også i det nordlige hjørne, omend her i begrænset udstrækning.

Derfor er det afgørende, at der sker en tilretning af det foreslåede område N

Kortmateriale modtaget af DFPO

Det er værd at bemærke, at havbunden hvor der fiskes indenfor det foreslåede område N er ren sandbund, hvor der ikke findes koraller eller stenrev, eller nogen form for vegetation.

Firkanten (område N) må derfor ret enkelt kunne tilpasses så vigtige fiskepladser ikke ødelægges, og arealmæssigt vil der være tale om en meget minimal reduktion, som der endda kan kompenseres for ved en udvidelse af den sydlige afgrænsning af område N.

Læsø Fiskeindustri bidrager gerne med et helt konkret forslag til en minimal ændring af område N, og vi kan kun appellere til at der indledes en dialog med fiskeriets organisationer herom.

Hvis der er den tilstrækkelige vilje, er det ret enkelt at finde en løsning der fuldt ud tilgodeser hensigterne med Havstrategiplanen, og som ikke unødigt ødelægger erhvervsfiskeriets muligheder.

Vi har med disse bemærkninger alene forholdt os til konsekvenser for erhvervsfiskeriet rundt Læsø. En aktivitet der er helt afgørende for Læsø Fiskeindustri's fremtidige forretningsgrundlag.

Helt grundlæggende har vi meget vanskeligt ved at forstå nødvendigheden af at forstærke beskyttelsen i havområder, hvor der allerede i dag, med undtagelse af ovennævnte hjørner af område N, er meget begrænset erhvervmæssig aktivitet.

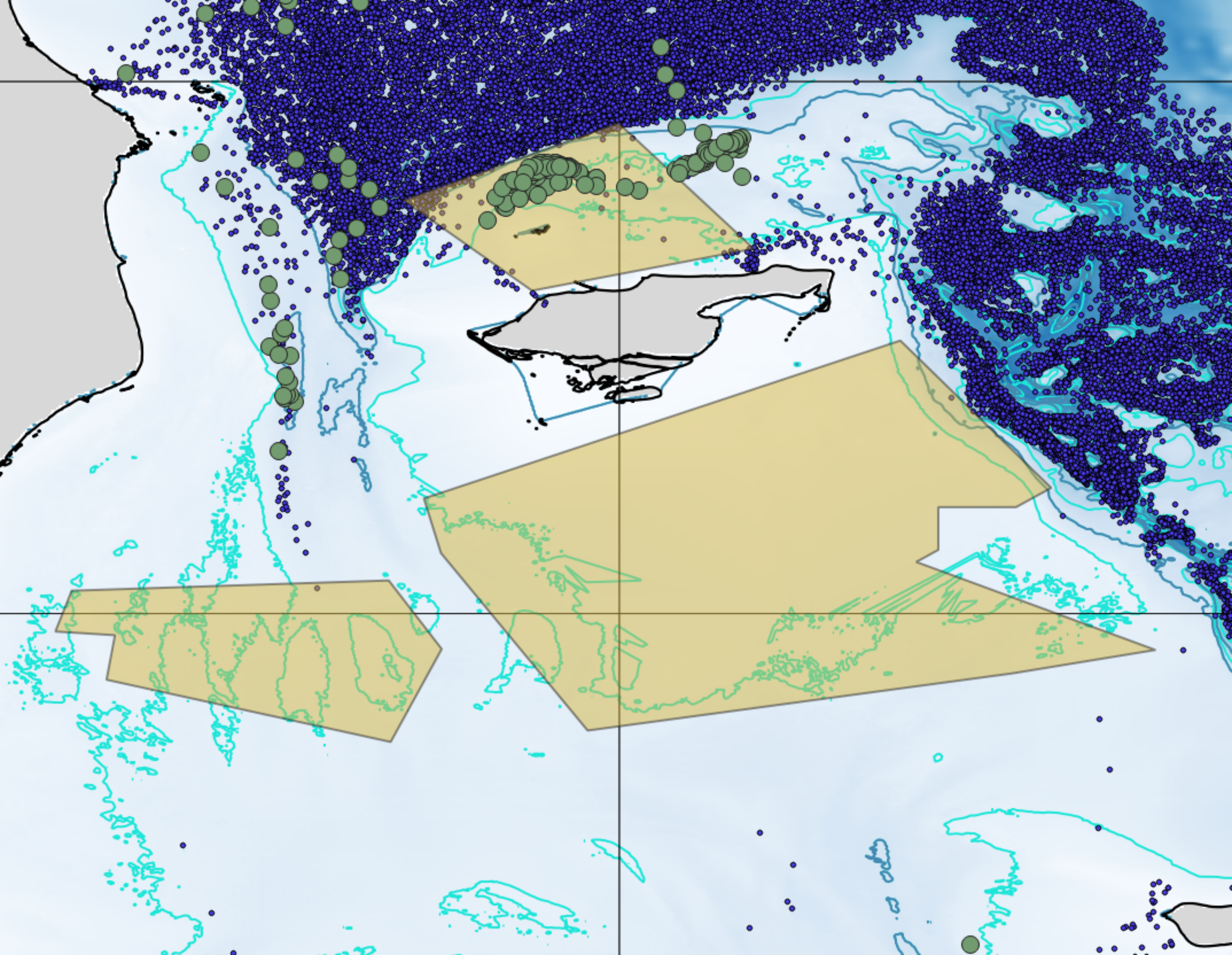
En fornuftig adgang til at benytte havet rundt Læsø er helt fundamentalt for Læsøs befolkning, og yderligere fredninger vil kun understøtte den igangværende fraflytning.

Skal Læsø bestå som et velfungerende helårssamfund midt i Kattegat, er det af vital betydning at vi også i fremtiden kan leve både i og med naturen.

Med venlig hilsen

Lasse Dahl Pedersen
Adm. Direktør

Gregers Jacobsen
Bestyrelsesformand

Vedr.: Miljøministeriets høring over havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

Marine Ingredients Denmark takker indledningsvist Miljøministeriet for muligheden for at afgive høringssvar.

Marine Ingredients Denmark repræsenterer de danske fiskemels- og fiskeolieproducenter, som udgør en vigtig del af den danske fiskerisektor. Vi er den primære aftager af proteinfisk, der fiskes af både danske og udenlandske fartøjer, samt afskær og sidestrømme fra konsumfiskeindustrien. Vi eksporterer årligt for ca. 4. mia. kr. til lande verden over. De marine proteiner og olie er højværdiprodukter med stor international efterspørgsel både i og udenfor EU.

Vi er som en integreret del af fiskeriets værdikæde helt afhængige af et sundt havmiljø, og vi ser positivt på mange af de indsatsprogrammer, der fremgår af Miljøministeriets udkast til havstrategiens indsatsprogram. Havstrategiens indsatsprogram præsenterer de nationale initiativer, der har en direkte eller indirekte positiv effekt på havmiljøet og myndighederne er i deres forvaltning bundet af indsatsprogrammet. Det er vores opfattelse, at der er behov for en målrettet indsats for at forbedre havmiljøet, som desværre er negativt påvirket af en lang række presfaktorer.

En væsentlig udfordring for havet er udledningen af miljøfarlige stoffer. Vi anbefaler, at der udarbejdes målrettede indsatsprogrammer, der kan mindske udledningen af miljøfarlige stoffer til havet. Ikke mindst PFAS, der påvirker fiskeforarbejdningsevnerne negativt. Det er vores opfattelse, at indsatsprogrammer rettet mod udledning af miljøfarlige stoffer, herunder særligt PFAS, i havet vil bidrage til Miljømål 8 om Miljøfarlige stoffer.

Marine Ingredients Denmark påpeger også, at der er brug for væsentlige indsatser for at nedbringe udledningen af kvælstof, der påvirker det danske havmiljø negativt. Jf. udkast til indsatsprogrammet, udgør landbruget ca. 70 % af kvælstoftilførslen. Vi er overvejende positive overfor indsatsprogrammet DK-HSII-31: *"Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) samt aftale om grøn omstilling af dansk landbrug"*, hvor den seneste opgørelse af indsatsbehovet viser, at udledningen skal nedbringes med ca. 13.000 ton kvælstof årligt. I ministeriets Vandområdeplaner 2021-2027 (VP3) er det angivet, at den samlede landbaserede tilførsel af kvælstof til alle kystvande i Danmark, var omkring 56.300 ton om året i perioden 2016-2018. I 2024 skal der træffes beslutning om, hvordan de resterende tons kvælstof skal reduceres, og hvordan der skal håndteres behovet for fosforindgreb. Marine Ingredients Denmark anbefaler en øget indsats for at mindske denne udledning og imødekomme udfordringen med fosfor. Vi foreslår desuden, at ministeriet bør genoverveje, om en reduktion på 13.000 ton kvælstof er tilstrækkelig, når man sammenligner med perioden 2016-2018, hvor udledningen lå på ca. 56.300 ton kvælstof.

Det er positivt, at Miljøministeriet vil beskytte havmiljøet med udpegning af beskyttede områder fx ved indsatsprogram DK-HSII-2: *"Udpegning og forvaltning af strengt beskyttede havområder"*. Marine Ingredients Denmark foreslår, at der bør arbejdes på at opnå sameksistens i de strengt beskyttede områder

for at sikre fortsat plads til fiskeriet. En begrænsning af fiskeriet vil få erhvervsøkonomiske konsekvenser både for det primære fiskeri og følgevirkninger såsom fiskeforarbejdningsevne. Marine Ingredients Denmark anbefaler i stedet, at Miljøministeriet bør tage udgangspunkt i den videnskabelige rådgivning fra Det Internationale Havundersøgelsesråd (ICES) ift. anbefalinger til fiskeriet.

Offentlig høring til havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

D. 11-12-2023

Bemærkninger til havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

Miljøministeriet har sendt udkast til indsatsprogram for Danmarks Havstrategi II samt udpegning af nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, Bælthavet, Øresund og Østersøen omkring Bornholm i 12 ugers offentlig høring. Høringen afsluttes den 20. december 2023.

Høringsmaterialet udgør:

- Udkast til indsatsprogram
- Udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder
- Miljørapport vedr. udpegning af beskyttede havstrategiområder
- Høringsnotat vedr. høring af udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder fra 2021

Tekstnære bemærkninger

Dokument	Bemærkning	Initialer/enhed
Udkast til indsatsprogram, tabel 2.1.	Forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-beskyttede arealer indgår i VP3s baseline, dvs. indgår i vandområdeplanerne og skal ikke nødvendigvis nævnes specifikt.	MST HOV
Udkast til indsatsprogram, tabel 9.23	Der står: Mindsket udledning af næringsstoffer fra land til kystnære havområder. Forbuddet forventes at betyde en væsentlig reduktion i den samlede gødningskvote Reduktionen forventes ikke at være væsentlig, men forbuddet betyder en reduktion i den samlede gødningstilførsel.	MST HOV
Udkast til indsatsprogram, tabel 9.24	Tabel 9.24 viser supplerende tiltag relevante for D5, eutrofiering. For to af de supplerende tiltag for D5 i tabellen (DK-S15 og DK-S39) savnes der en mere konkret beskrivelse af projekterne, herunder en beskrivelse af i hvilken sammenhæng projekterne gennemføres. Herunder om det er projekter f.eks. i regi af den nationale overvågning (NOVANA), VP3 marine virkemiddel-projekter e.l.	MST HOV
Udkast til indsatsprogram, afsnit 9.8.4.3	Det fremgår af afsnittet, at: ”Indsatserne under Danmarks Havstrategi II vil, sammen med de supplerende tiltag, have en positiv effekt på de danske næringsstofudledninger til Østersøen.”	MST HOV

	De supplerende tiltag beskrevet i tabel 9.24 er videns- og forskningsprojekter, som har til formål at skabe ny viden, bl.a. vedrørende eutrofiering og mulige indsatser. Det er ikke givet på forhånd, at projekterne rent faktisk vil kunne identificere indsatser, der kan påvirke/reducere den negative effekt af kvælstofbelastningen af de danske kystvande. Dermed er det heller ikke givet, at projekterne vil kunne have en positiv effekt på næringsstofudledningerne til Østersøen.	
Udkast til indsatsprogram, tabel 9.27	Tabel 9.27 viser indsatser under Danmarks Havstrategi II, som er relevante for D6, havbundens integritet. For de indsatser, som består af etablering af konkrete stenrev, bør det fremgå, hvilket omfang (eks. hektar eller m ²) de pågældende stenrev har/forventes at få.	MST HOV
Udkast til indsatsprogram, tabel 9.27	Generelt er redegørelsen for flere af de mere overordnede/generelle indsatser ikke særlig dækkende, som ved indsats nummer DK-HSII-29, og DK-HSII-11. Ved DK-HSH-11 fremgår f.eks. følgende: "Der udarbejdes en strategi med fokus på genopretning med stenrev, herunder effekter og best practice ift. design og anlæg." Der savnes en tidsramme for indsatsen og en beskrivelse af i hvilket regi, der vil blive/er udarbejdet de nævnte indsatser.	MST HOV
Udkast til indsatsprogram, afsnit 9.9.4.2	I afsnit 9.9.4.2 om tab af havbunden fremgår følgende: "Indsatserne under Danmarks Havstrategi II, herunder genopretning af naturtyper så som stenrev og ålegræs (under 3. generation af vandplaner), vil mindske tab af visse habitattyper, ..." MST gør opmærksom på, at der i forbindelse med vandområdeplan 2021 – 2027 ikke er fastlagt en indsats om konkret genetablering af ålegræs. Der er derimod i gangsat et virkemiddelprojekt, der bl.a. har til formål at undersøge effekterne af og mulighederne for en genetablering af ålegræsbede som et virkemiddel. De konkrete effekter af dette virkemiddelprojekt er endnu ikke endeligt opgjort.	MST HOV
Udkast til indsatsprogram	Side 5, afsnit 7. "... de miljømål, som er fast i 2018 ..." ændres til "...de miljømål, som er fastsat i 2018 ..."	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Side 9, afsnit 4. "Det vurderes, at hovedparten af de miljømål, som blev fastlagt i 2019 ..." Årstal angivet side 5 og side 9 skal stemme overens.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 8.2. s. 22. Ved forrige kommentering af indsatsprogrammet i august 2023 stod to næsten enslydende indsatser om træk- og rastende fugle i daværende tabel 9.3, hhv. om udvikling af værktøjer for begrænsning af effekter fra anlægsarbejder (i august med nr. DK-S21) og kortlægning af trækruter og rasteområder (i august med nr. S04). MST kommenterede i august, at S21 skulle slettes. I indsatsprogrammet for nærværende offentlige høring er begge indsatser dog slettet. Overvej om indsatsen "Kort for trækfugles flyveruter og havfugles rasteområder i	MST FYN

	Østersøen” bør genindsættes i tabel 8.2. Der er tale om et IMP-projekt, som blev afsluttet i foråret 2023, se evt. publikationen her: SR552.pdf (au.dk)	
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.3. s. 35. DK-S05. Det bør fremgå, at projektet allerede er afsluttet.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Kapitel 9.1.1. s. 30:”... Danmark fungerer som en slags broforbindelse mellem ...” Tilføj gerne her, at den store andel af lavvandede marine områder i Danmark, også er vigtige som raste og fourageringsområder.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Kapitel 9.1.4.1. s. 36: Her står, at skarv tilhører gruppen af fugle, der søger føde i overfladen. Skarv bør i stedet nævnes under gruppen af fugle, der søger føde i vandsøjlen.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Kapitel 9.1.5. s. 37: Her står ”Den væsentligste indsats til at opnå dette er udpegningen af seks udvidede eller nye fuglebeskyttelsesområder ...”, men med udvidelsen af området Sydlige Nordsø i 2023 er der på syv områder, ligesom det står i tabel 9.2, s. 32 under nummer DK-HSII-24.	MST-FYN
Udkast til indsatsprogram	Kapitel 9.2.1. s. 38, andet afsnit står ”I de danske havområder forekommer bestande af spættet sæl, gråsel og marsvin samt forekomster af hvidnæset delfin og vågehval”. Der forekommer også andre hvaler, fx spækhugger og grindehval. Dette kan imødegås ved blot at sætte ”bl.a.” ind foran hvidnæset delfin i teksten.	MST-FYN
Udkast til indsatsprogram	Kapitel 9.2.1. s. 38, tredje afsnit står ”Marsvin lever alene...”. Skriv gerne i stedet ”Marsvin lever alene, i små grupper af mor og kalv(e) og/eller kan samles i større grupper i forbindelse med fødesøgning”.	MST-FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.4. s. 38, under beskrivelsen af GES D1C3, tilføj da gerne i parentes ”spæklagets tykkelse”.	MST-FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.6. s. 42. DK-S05. Det bør fremgå, at projektet allerede er afsluttet.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Kapitel 9.2.4.2. s. 44, første afsnit og kapitel 9.2.5, side 45, anden sidste afsnit: I begge afsnit står, at det forventes muligt at opretholde gunstig bevaringsstatus (miljømål 1.8) for Nordsø- og	MST-FYN

	Bælthavsbestanden af marsvin. I afsnit 9.2.2.2, side 39, nederste afsnit fremgår imidlertid: "Nye data viser dog, at bestanden i Bælthavet kan fluktuere, men årsagen kendes ikke, og det er derfor usikkert, hvorvidt tilstanden af denne bestand fortsat er gunstig i 2030". Denne vurdering stemmer godt overens med resultaterne fra de sidste to SCANS-tællinger (2020 og 2022). Der bør være overensstemmelse i beskrivelserne af tilstanden i disse tre nævnte afsnit side 39, 44 og 45.	
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.9. s. 51. DK-S06. Den angivne indsats er en del af den samme leverance, der er beskrevet ift. indsats DK-S05. Det bør fremgå.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.14. s. 59. De supplerende tiltag bør have et nummer.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.21. s. 70. Det bør fremgå, at projektet er afsluttet.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.28. s. 84. I supplerende indsats om "Kortlægning af havbunden i beskyttede områder i Nordsøen" bør det nævnes, at indsatsen er gennemført i 2019-2020, som også er nævnt i Bornholmskortlægningen ovenover.	MST-FYN
Udkast til indsatsprogram	I nuværende udkast, nævnes DK-HSII-22 med 2 forskellige titler: Tabel 8.2. s. 23, DK-HSII-22: Aftale om yderligere krav til indrapportering af aktiviteter som giver anledning til impulsstøj Tabel 9.47. s. 124, DK-HSII-22: Arbejde for yderligere krav til indrapportering af aktiviteter som giver anledning til impulsstøj Der bør være overensstemmelse, så formuleringen i tabel 8.2 også anvendes i tabel 9.47.	MST-FYN
Udkast til indsatsprogram	Tabel 9.44. s. 117. Titlen på nummeret DK-S35 "Karakterisering af kilder til marint affald" er forskellige fra tabel 8.3, s. 26, hvor det står angivet som: "Deep Dive" karakterisering af marint affald. Titlerne bør begge steder være ens.	MST FYN
Udkast til indsatsprogram	Generelt bør departementet være opmærksom på, at flere af de supplerende indsats er angivet med et nummer, hvor de er beskrevet i de enkelte afsnit, hvilket de bør. Se eksempelvis kommentaren ovenfor (tabel 9.14. s. 59).	MST-FYN

Nye beskyttede områder	I afsnit 10.1 s. 77 står der: "Miljøstyrelsen har kortlagt områderne for de 4 procent beskyttede havstrategiområder, som var en del af høringen i 2021." Miljøstyrelsen har ikke kortlagt alle de områder, som var en del af høringen i 2021. I 2022 blev 4 af områderne omkring Bornholm kortlagt. Derudover er et par af de andre i Nordsøen delvist og helt kortlagte i andre sammenhæng. Alle 13 områder er dog ikke blevet kortlagt.	MST-FYN
Nye beskyttede områder	I afsnit 12.1 s. 81 står der: "Der er udført baselineundersøgelser i de områder, der udgjorde 4 procent-scenariet, som var i høring tilbage i 2021." Miljøstyrelsen har ikke gennemført baselineundersøgelser i alle de områder, der udgjorde 4 procent-scenariet. I 2022 blev 4 af områderne omkring Bornholm kortlagt, og dermed blev der også lavet baselineovervågning for bundfauna i områderne. Derudover er et par af de andre i Nordsøen delvist og helt kortlagte i andre sammenhæng og dermed også baselineundersøgelser i nogen udstrækning. Der er derfor ikke blevet lavet baselineundersøgelser i alle 13 områder.	MST-FYN

Erhverv

Nye beskyttede havstrategiområder, s. 56, 5.1.4 Råstofindvinding	I teksten står der: "Endvidere sker en sortering af indvundet materiale, som medfører at tilbageværende havbund vil have en anderledes substratsammensætning en den oprindelige." Det er korrekt, at der kan foregå sortering under råstofindvinding, men det er langt fra altid tilfældet. Eksempelvis sorteres der sjældent under indvinding af materialer til opfyldning eller kystbeskyttelse. Havbundens substratsammensætning kan altså ændres, hvis der sorteres under indvinding, men den kan også ændres, hvis der indvindes til et underliggende materiale, der ikke har samme substratsammensætningen som havbundens nuværende overflade. Hvor der er tilstrækkelig sedimenttransport vil havbundsoverfladen inden for relativt kort tid opnå samme substratsammensætning som før råstofindvindingen.	MST ERV
Indsatsprogram, s. 135, 11.4 De økonomiske effekter af indsatserne	Det nævnes, at det særligt er erhvervshavnene, der benytter sig af klappning. Det er ikke korrekt. Der er mange ansøgninger fra lystbådehavne, men da der ofte er tale om små klappmængder fra lystbådehavne, er erhvervshavnene mere betydende i forhold til den totale klappmængde.	MST ERV
Indsatsprogram, s. 135, 11.4 De økonomiske effekter af indsatserne	Det nævnes, at der ikke er fundet data til belysning af de økonomiske gevinster ved klappning. MST bemærker, at styrelsen ikke er blevet hørt om de økonomiske gevinster ved klappning i forbindelse med indsatsprogrammet. Der blev i forbindelse med vurdering af de erhvervsøkonomiske konsekvenser ved indførelse af nye sedimentkvalitetskrav for marine sedimenter foretaget beregninger af de ekstra omkostninger ved deponering af materialer på land frem for klappning. Beregningerne viser, at der er en væsentlig meromkostning ved deponering.	MST ERV

Udkast til indsatsprogram	<p>Et af tiltagene til forbedring af miljøtilstanden er ”Gødningsforordningen ((EU 2019/1009) – grænseværdier for miljøfarlige stoffer”. Det fremgår dog ikke, hvad hensigten med dette initiativ er. Er det blot at implementere gødningsforordningen? Er det at indføre strengere grænseværdier end, hvad der fremgår af forordningen?</p> <p>Initiativbeskrivelsen skriver, at grænseværdierne i gødningsforordningen er 1,5 højere, hvilket kan få en til at tro, at man vil indføre strengere grænseværdier. Det bør udpensles, hvad formålet med at skrive initiativet er.</p> <p>Derudover bør det uddybes, hvorvidt ”1,5 højere” skal forstås som ”1,5 mg højere” eller ”1,5 gange højere”.</p>	MST CØA
Udkast til indsatsprogram	<p>I den indledende høring i august var der et initiativ omkring revision af bioaskebekendtgørelsen. MST nævnte der, at det ikke var gennemført grundet fokus på andre initiativer, og bekendtgørelsen var ved at blive miljøvurderet internt. I den havstrategi, der er i høring, er initiativet om bioaskebekendtgørelsen imidlertid udeladt. Er dette en fejl?</p>	MST CØA
Udkast til indsatsprogram	<p>S. 96 under nummer HSII9: ”Stockholmkonventionen er en global konvention, som har til formålet at beskytte menneskers sundhed og miljøet mod skadelige effekter af persistente organiske miljøgifte (POP-stoffer). Konventionen regulerer fremstilling, markedsføring og anvendelse af persistente organiske miljøgifte (POP-stoffer).”</p> <p>Den regulerer også affaldshåndteringen af affald indeholdende POP-stoffer.</p>	MST CØA
Udkast til indsatsprogram	<p>S. 97 under nummer: DK-HSII 102I” Informationskampagne om kviksølv i sparepærer og brug af LED-pærer som alternativ, vejledning om håndtering af affald fra bygninger i form af sortering af bygningsdele samt vejledende udtalelse fra Miljøstyrelsen om klassificering og håndtering af malet metalaffald. Indsatserne forventes at mindske udledningen af kviksølv.”</p> <p>Informationskampagnen om kviksølv i sparepærer er gennemført. Der er udarbejdet en vejledning om håndtering af affald fra bygninger i form af sortering af bygningsdele. Fokus i denne vejledning er PCB, selvom dele af den også er relevante for andre farlige stoffer. Vejledende udtalelse fra Miljøstyrelsen om klassificering og håndtering af malet metalaffald er gennemført.</p>	MST CØA
Udkast til indsatsprogram	<p>S. 97 under nummer DK-HSII93 ”...Vejledning om indsamling, håndtering og bortskaffelse af affald indeholdende PCB, herunder transformatorer, bygge- og anlægsaffald, elektronikaffald,</p>	MST CØA

	lysstofrør samt malet metalaffald. De oplyste indsats forventes at mindske udledningen af PCB." Disse er gennemført.	
Udkast til indsatsprogram	<p>På side 109, står følgende:</p> <p>"En anden indsats ift. dioxinmissioner er knyttet til affaldsbekendtgørelsen og forbud mod at afbrænde affald og affaldstræ m.m. i private fyringsanlæg. For at støtte op om bestemmelsen i affaldsbekendtgørelsen og om god fyringsteknik, informeres der løbende om korrekt fyring i brændeovne, herunder at der skal fyres med rent træ."</p> <p>MST læser det sådan, at der i affaldsbekendtgørelsen skulle være fastsat regler om afbrænding af affald og affaldstræ i private fyringsanlæg. Det er der ikke.</p>	MST CØA
Udkast til indsatsprogram	<p>S. 160/161 under "Indsats mod spildte plastik pellets til havs":</p> <p>Der står, at forvaltningen skal styrkes gennem opdaterede forvaltningsprocedurer, herunder forbedret koordinering mellem statslige og lokale myndigheder og potentielt overvågning på strande.</p> <p>Under finansiering angives det, at indsatsen ikke kræver finansiering. Hvordan påtænkes ovenstående gennemført uden finansiering?</p>	MST CØA

Ref: Journalnummer 2023 - 9290
Miljøministeriet
hav@mim.dk

Dato: 19. december 2023

Udtalelse vedr. Havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder

Nordsøfonden hilser det velkomment, at man med den nye havstrategi udpeger havområder med skærpede beskyttelsesforanstaltninger. Vi noterer os, at der i høringsmaterialet foreslås, at 6 pct. af det samlede danske havareal udpeges som strengt beskyttede havstrategiområder, og at disse udpegninger planlægges øget til 8 og 10 pct. i hhv. 2028 og 2030.

Et af Nordsøfondens fremtidige fokusområder er CO₂-lagring, som er et klimatiltag, der spiller en afgørende rolle i de danske og europæiske klimamål. Vi har derfor en interesse i, at det sikres, at det danske undergrundspotentiale for CO₂-lagring udnyttes bedst muligt, med størst mulig hensyntagen til havmiljøet. Derfor mener vi også, at undergrundspotentialet bør indgå i de samlede overvejelser, når der skal udpeges beskyttede havstrategiområder.

Nordsøfonden anbefaler at:

det, ved udpeging af nye havstrategiområder, sikres, at ambitionerne om at beskytte havmiljøet så vidt muligt ikke skaber forhindringer for CO₂-lagring.

der skabes mulighed for sameksistens (i en afmålt periode) af CO₂-lagringsaktiviteter i og omkring strengt beskyttede havstrategiområder.

Der er fortsat usikkerheder om, hvor i Danmark CO₂-lagring er mest egnet, da viden om og kortlægningen af den danske undergrund mange steder fortsat er utilstrækkelig. Foreløbige vurderinger af GEUS viser, at Danmark har et stort potentiale som CO₂-lager. Særligt i Nordsøen vurderes der at være et stort potentiale, og de foreslåede havstrategiområder (område A-H) er sammenfaldende med områder, der har geologisk potentiale som CO₂-lager.

Af høringsmaterialet vedrørende udpeging af beskyttede havstrategiområder fremgår, at CO₂ injektion/CCUS anlægsaktiviteter ikke er tilladt i strengt beskyttede havstrategiområder. For områder der udpeges som almindeligt beskyttede havstrategiområder, vil det være en individuel vurderingssag, om en aktivitet kan finde sted. CO₂-lagringsaktiviteter i naboerområder til et strengt beskyttet havstrategiområde vil sandsynligvis kunne blive begrænset eller hæmmet ift. nødvendig kortlægning af undergrunden, påkrævede monitoreringsaktiviteter eller potentielle transportløsninger. Nordsøfonden er derfor bekymret for, at havstrategiområderne kan udgøre en barriere for fremtidig CO₂-lagringsaktivitet i store dele af den danske undergrund.

På kort sigt kan det blive nødvendigt at prioritere, hvilke indsatser der gavner miljøet mest. Det skal fremhæves, at den samlede fysiske og miljømæssige påvirkning ved et CO₂ lagringsprojekt vurderes at være relativt lille. Ligeledes vil arealbenyttelse til CO₂-lagring kun være en midlertidig foranstaltning, der på sigt skal erstattes af vedvarende metoder til at reducere mængden af drivhusgasser i atmosfæren.

Med venlig hilsen

Nicolai Arendt
Nordsøfonden

19. december 2023
Til Miljøministeriet
2023 - 9290

Høringsvar til havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

Rådet for Grøn omstilling (RGO) takker for muligheden for at indgive bemærkninger til havstrategiens indsatsprogram og udpegning af beskyttede havstrategiområder. RGO's kommentarer går indledningsvist på et generelt niveau, herefter specifikke bemærkninger til hhv. indsatsprogrammet og udpegning af beskyttede havstrategiområder.

Generelle bemærkninger

Det danske vandmiljø er en forudsætning for livet i Danmark. Forvaltningen af det danske vandmiljø har de sidste mange årtier været utilstrækkelig, og vandmiljøets tilstand er generelt set ikke god. Vi har derfor en forpligtelse til at styrke og give plads til en rig natur i både ferske og salte vande og vi har brug for et rent vandmiljø for at leve det gode liv i Danmark nu og fremover. Én af de store udfordringer i dag er, at det danske vandmiljø er voldsomt forurenet med både næringsstoffer og miljøfarlige stoffer (MFS). Det bringer ligeledes Danmark på kant med EU's vandrammedirektiv, der kræver 'god økologisk tilstand' og 'god kemisk tilstand' i alle vandløb, søer og fjorde inden 2027. I forhold til den målsætning er vi langt bagud. Data viser, at 85 % af vores kystvande er i ikke-god kemisk tilstand. Og i forhold til vandløbene har Danmark slet ikke levet op til kravet om at foretage kemikalimålinger. Mere end 94 % af vandløbsstrækkene har således ukendt kemisk tilstand. Det har Europa-Kommissionen af to omgange, i hhv. 2012 og 2019, kritiseret Danmark for. Der er bl.a. vurderet ikke-god kemisk tilstand for kviksølv, bromerede flammehæmmere (PBDE), fluorstoffer (PFOS) og benz(a)pyren i kyst- og territorialfarvandene i henhold til vandrammedirektivet. Tilsvarende er der kun god økologisk tilstand i 5 ud af 109 kystvandområder, hvor eutrofiering, som følge af en enorm udledning af næringsstoffer fra særligt landbruget, er den altoverskyggende faktor.

Der er derfor brug for en styrket indsats for at mindske udledning af både næringsstoffer og MFS. Vi er derfor glade for at se, at der er flere undersøgende initiativer i gang – men savner konkret handling til at opnå reduktioner i udledningen af både næringsstoffer og MFS til vores havmiljø.

Havets tilstand hænger sammen med landbaserede aktiviteter

Vi har på nuværende tidspunkt ikke kontrol over forbruget af kemikalier, som potentielt kan true økosystemer over hele kloden, og der udledes fortsat alt for mange kemikalier til det danske vandmiljø. Vi kan ikke alene med nogle beskyttede havområder forsøge at rette op på havets tilstand. Hvis vi fortsætter udledningerne af forurenende stoffer fra land, vil det kvæle mange af de gode intentioner, som havstrategien har, ift. at sikre havets tilstand på sigt. Problemerne som vi skaber på land, må ikke ende som problemer til havs.

Rådet for Grøn Omstilling opfordrer derfor til at der kommer et styrket samspil mellem initiativerne ift. hav og land.

Bemærkninger til indsatsprogrammet

Vedr. klapning

I dag tillades klapning i havene med store forureninger til følge bl.a. tungmetaller og PAH'er. Det bør derfor undersøges om havneaffaldet i stedet skal opbevares på landjorden fremfor at vi fortynder os ud af forureningsproblemer ved at klappe til havs. Rådet for Grøn Omstilling anbefaler på den baggrund, at vi som minimum får opretholdt grænseværdier for miljøskadelige stoffer på klappladser.

Vedr. landbrugets andel af næringsstofflørslen

Det er ikke korrekt, at landbrug udgør 70 % af kvælstofflørslen fra landbrug og spildevand. Det er korrekt, at landbrug udgør 70 % af kvælstofflørslen, hvis der medtages det naturlige baggrundsbidrag, hvilket er 20 % - og dermed er spildevand 10 %. Men ser man isoleret på den menneskeskabte (spildevand og landbrug) kommer 86 % af udledningen fra landbruget.

Vedr. udledning fra skibe, herunder åbne scrubbere

Det bør medtages som punkt, at den internationale shipping udleder en stigende mængde forurenede skubbervand indeholdende bl.a. tjærestoffer og tungmetaller. Dette er tilladt i dansk farvand, hvilket bør forbydes hurtigst muligt. Det vil fortsat være tilladt i de internationale shippingstræder, der går gennem de danske farvande – og de andre Østersølandes farvande. Derfor bør Danmark arbejde aktivt for at åbne scrubbere forbydes internationalt¹.

Da IMO desuden hidtil kun har stillet krav til nye skibe, er der brug for supplerende tiltag i Danmark. Det kunne gøres ved at differentiere havneafgifter i Danmark ift. skibenes forurening, dvs. hvilket drivmiddel der anvendes, og om der er effektive rensningsforanstaltninger.

Vedr. danske næringsstoffudledninger til Østersøen

Dette afsnit giver et billede af, at vi kan nå meget uden øget indsats og resten skal opnås ved "reallokering af merreduktioner". Vi forstår det som, at hvis Danmark via generelle tiltag kommer til at reducere udledninger til ikke-sårbare havområder, hvor reduktion ikke er nødvendigt, kan vi trække det fra i påkrævede reduktioner til sårbare havområder, hvor reduktioner virkelig er nødvendige. Merreduktioner har den effekt, at sedimentophobninger af næringsstoffer i så fald udtømmes hurtigere, hvilket vil give hurtigere målopfyldelse samlet set på grund af vandveksling mellem havområder. Denne bemærkning gælder både ift. til afsnit 9.8.2.2 og 9.8.4.3.

¹ https://rgo.dk/wp-content/uploads/RGO_011-Positionspapir-Scrubbere_2022.pdf

Vi mener, at Danmark skal opfylde HELCOM-anbefalingen om et loft for tildeling af fosfor fra husdyrgødning på 25 kg/ha til landjord, der afvander til Østersøområdet, som er skrapere end de nuværende danske fosforlofter på 30-35 kg/ha fra 2016. Danmark er i øvrigt forpligtet til at overholde det HELCOM-fastsatte loft, da dette specifikt nævnes i Helsinki-konventionens Annex III².

I forhold til tabel 9.23 omkring N fra luften (i form af ammoniak), bør der gøres opmærksom på, at der ift. både vandmiljø, biodiversitet og human sundhed, er behov for yderligere reduktioner i danske udledninger frem mod 2030 – selvom dette ikke er et krav fra EU. EU besluttede i 2016, efter pres fra den daværende danske regering, at DK kunne nøjes med samme krav i 2030 som i 2020. Når vi også nævner human sundhed, skyldes det, at ammoniak sammen med svovl fra især skibe, danner sundhedsskadelige partikler.

Vedr. reetablering af ålegræs

Udplantning af ålegræs er et eksempel på et virkemiddel, der under de rette vilkår kan fremme udviklingen mod god økologisk tilstand i kystvande³. Der skal udplantes ålegræs for at accelerere naturgenopretning, hvor næringsstofudledningen og klorofylniveau er reduceret tilstrækkeligt til at sikre ålegræssets trivsel. Men udplantning af ålegræs skal ikke bruges som erstatning for reduktioner i næringsstofudledninger fra land og bør ikke ske i områder hvor næringsstofbelastningen ikke med sikkerhed er nedbragt tilstrækkeligt.

Vi støtter generelt reetablering af ålegræs, men på baggrund af ovenstående bør det forudsætte effektive og skrapere krav til N-udledning, især fra landbruget. Ellers er det tvivlsomt om forsøgene vil få den ønskede positive effekt. I seneste vandområdeplaner var der blot en indsats for fosfor på syv tons ud af et estimeret indsatsbehov på 110 tons. Der foregår en undersøgelse af fosforvirkemidler frem mod genbesøget af landbrugsaftalen og efterfølgende vandområdeplanerne.

I forbindelse hermed peger RGO på disse konkrete forslag⁴:

- følg Helcoms loft for P-tildeling, på 25 kg/ha
- brug separering af gylle/afgasset biomasse. På den måde kan man transportere fiberfraktion længere – f.eks. fra de fosformættede jorde omkring animalske landbrug til planteavlerne, som ofte har brug for at tilføre mere fosfor til jorden. Her kan den separerede fiberfraktion substituere fosforkunstgødning – og den separerede våde fraktion fra gyllen/afgasset biomasse kan i øvrigt erstatte kvælstofkunstgødning. Effekten foreslås forstærket yderligere via en afgift på fosfor i kunstgødning.

Vedr. brug af undtagelsesbestemmelser

Der foreslås undtagelsesbestemmelser, pga. tilførsel fra a) depoter på havbunden og b)

² <https://helcom.fi/about-us/convention/annexes-to-the-convention-2/annex-iii/>

³ <https://www.sdu.dk/da/nyheder/forskningsnyheder/aalegraes>

⁴ <http://fremtidenslandbrug.dk/publikationer/baggrundsrapport-fremtidens-landbrug-2-0-fosforscenariet/>

andre landes vandområder. Men brugen af disse undtagelser kan blive en sovepude. Og begrundelserne virker ikke veldokumenterede. Det er vigtigt at have in mente, at jo før vi reducerer, jo hurtigere får vi nedbragt depoterne på havbunden, fremfor at øge dem. Forskningen peger desuden på, at de fleste tilgrænsende havområder er renere end de danske. Det virker derfor helt forkert at konkludere, at Danmark ikke kan opnå god tilstand, grundet udenlandske tilførsler af næringsstoffer, og der derfor kan anvendes undtagelsesbestemmelsen i havstrategidirektivets art. 14, stk. 1, litra a (Handlinger eller undladelser, som den pågældende medlemsstat ikke er ansvarlig for) generelt for begge regioner og alle zoner. Second Opinion-rapporten fra november 2023 slog fast, at udenlandske tilførsler kun har signifikant betydning for ca. 17 ud af 109 kystvandområder, og det kun er enkelte vandområder af disse, hvor betydningen er markant. Dermed kan det ikke siges, at de udenlandske tilførsler umuliggør målopfyldelse for disse områder. Dette bør klart fremgå af teksten.

Der savnes desuden en redegørelse for, hvordan Danmark har tænkt sig at arbejde for, at andre lande reducere udledninger, så dansk målopfyldelse kan sikres.

Grundet ophobning i sediment kan undtagelsesbestemmelsen om naturlige forhold, som det også er tilfældet i Vandrammedirektivet, benyttes. Men det bør samtidig fremgå tydeligt, at hastigheden af udtømmning af sedimentpuljerne afhænger af den årlige tilførsel af næringsstoffer fra land. Dermed kan målopfyldelse nås hurtigere, jo mere vi sænker udledningerne til havet. Undtagelsesbestemmelserne må ikke blive en sovepude for manglende handling, da den eneste måde at overkomme de faktorer, der umuliggør rettidig målopfyldelse på, er at handle – dels ved aktivt at styrke internationalt samarbejde og dels på at sænke næringsstofudledning fra land i så høj en grad, at de ophobede sedimentpuljer tømmes hastigt.

Udledning af miljøfarlige stoffer

Det er særligt udledning af MFS fra skibsfart og spildevand, som fører til den største belastning. Det er vi ærgerlige over ikke er medtænkt i højere grad i havstrategien. Når det gælder spildevand, findes der ikke grænseværdier for, hvor store koncentrationer af kemiske stoffer der må være i selve spildevandet. I stedet findes der fra EU's side grænseværdier for, hvad der må være i det vandmiljø, man udleder til. Det betyder, at man i værste fald kan fortynde sig ud af problemerne via blandingszoner. Danske renseanlæg er bygget til at rense spildevandet for næringsstoffer og organisk stof – men ikke for MFS. Målinger viser, at vi via spildevand, vandløb og luften forurener havet med bl.a. PFAS, medicinrester og pesticider. Og det er blot et lille udsnit af mange typer af MFS'er, som kan ende i vandmiljøet omkring os. Det kan få store konsekvenser for vores havmiljø, da kemikalierne ødelægger økosystemer og ender i fisk og skaldyr – og sidenhen i mennesker via konsum.

Vedr. udledninger fra spildevandsanlæg

Dansk lovgivning stiller krav til udledning på max 1,5 mg P/l – dog max 1,0 mg P/l for større anlæg, der udleder til ferskvand⁵. Dermed efterlever vi EU's grænser for P- og N-koncentration i spildevand. EU's spildevandsdirektiv beskriver dog i Bilag 1, stk. B, 4, at

*"Der skal stilles strengere krav end de i tabel 1 og/eller 2 anførte, hvis det er nødvendigt for at sikre, at kravene i andre relevante direktiver til vandrecipienterne kan opfyldes"*⁶.

HELCOM's anbefaling er at sænke grænsen til 0,5 mg/l for anlæg med en kapacitet på mere end spildevand fra 10.000 personer. HELCOM's anbefalinger er rettet mod anlæg, der udleder spildevand til Østersøområdet⁷. Udregninger viser, at hvis de 76 renselanlæg, som samlet står for omkring 75 pct. fosforudledninger fra spildevand, overholdt en grænse på 0,5 mg P/l frem for 1,5 mg P/l, ville vi reducere fosforudledning med 80 tons, eller fire pct. af den samlede fosforudledning til vandmiljø i Danmark⁸.

Vi er glade for initiativet om *spildevandsindsatser med afledte effekter i forhold til miljøfarlige stoffer*. Vi anbefaler dog, at der stilles krav til, at alle renselanlæg skal installere den bedst mulige rensningsteknologi (BAT) ved reovering eller etablering, mhp. at nedbringe udledning af næringsstoffer, forbedre mulighed for recirkulation af fosfor i spildevandsslam samt nedbringe udledning af MFS. Der findes endnu ingen teknologisk 'one size fits all'-løsning. Spildevandskilden (f.eks. hospital, by eller industri) skal derfor afgøre den teknologiske løsning alt efter, hvilke MFS, der tilføres det givne renselanlæg, og der vil derfor være forskel i, hvilken teknologi forskellige anlæg skal etablere. Vi står lige nu i en situation, hvor danske miljøteknologiske virksomheder allerede har en række effektive renseløsninger, som også ofte er karakteriseret ved at være energieffektive. De bør undersøges og udbredes til hele landet. RGO anbefaler særligt et stærkt fokus på PFAS, som senest efter 2025 ikke skal findes i udledninger fra danske renselanlæg. Der bør i det hele taget skabes incitamenter, herunder øgede rensningskrav, til at fremme yderligere teknologiudvikling på området.

PunktUdledningsSystemet (PULS) bør hurtigst muligt udvides med data om, som minimum:

- hvorfra spildevandstilførslen kommer
- hvilke MFS, der særligt forekommer i det tilførte spildevand

Senest i 2027 skal alle renselanlæg have etableret den bedst egnede teknologiske løsning til rensning for MFS. Bedst egnede teknologi bestemmes med hjælp fra det udvidede PULS, som beskrevet ovenfor. Rådet for Grøn Omstilling anbefaler desuden et øget fokus på medicinrester fra spildevand fra husholdninger samt hospitaler – med særligt fokus på hormonforstyrrende og neurotoksiske stoffer.

⁵ <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2017/1469>, se §22. Større anlæg er anlæg med kapacitet på 100.000 PE og derover.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0271&from=DA>

⁷ <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/Rec-28E-5.pdf>

⁸ Stiig Markager, 2020. Storm i et glas spildevand. Magasinet Vand & Jord, nr. 3.

Bemærkninger til beskyttede havstrategiområder

Fysiske forstyrrelser af havmiljøet øger økosystemernes sårbarhed overfor belastninger fra næringsstoffer. Omvendt vil en højere grad af beskyttede områder fremme opfyldelsen af vandrammedirektivet. Derfor opfordrer Rådet for Grøn Omstilling til en udvidelse af eksisterende trawlforbud i kystvande til som minimum at omfatte de 30 pct. kystvandområderne, hvor trawl truer god økologisk tilstand. Samtidig bør 30 pct af Danmarks samlede havområder udlægges som beskyttede havområder uden trawl. Der kan være geografisk overlap mellem de to indsatser.

Fiskeri med bundslæbende redskaber kan hindre god økologisk kvalitet i ca. 30 pct. af kystvandområderne. Bundslæbende trawl har omfattende negativ effekt på havbund og biodiversitet, hindrer ålegræsbevoksninger og hvirvler sedimentet op, hvilket frigiver ophobede næringsstoffer og kemikalier til vandsøjlen. Andelen af beskyttede havområder bør desuden hæves generelt til 30 pct. hvoraf 10 pct. bør være strengt beskyttet som urørt hav. Det nuværende areal er hhv. 4,8 pct. og 0,03 pct. Beskyttede havområder i Danmark skal leve op til internationale standarder, såsom IUCN.

Kontakt:

Pernille Haagen Larsen, pernille@rgo.dk

Niklas Sjøbeck Jørgensen, niklas@rgo.dk

Christian Ege Jørgensen, christian@rgo.dk

Miljøministeriet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København

Sendt via e-mail: hav@mim.dk.

Dato:
20. december 2023

Oplysninger:
J.nr. 017175

Dok. nr.:
23686717.3

Miljøministeriets j.nr. 2023 – 9290 – Høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder

På vegne af Rohde Nielsen A/S ("**Rohde Nielsen**") skal jeg med henvisning til Miljøministeriets høringsbrev af 28. september 2023 fremkomme med bemærkninger til Miljøministeriets udkast til Danmarks Havstrategi II – indsatsprogram, samt udpegningen af beskyttede områder ("**Forslaget**").

1 Rohde Nielsens overordnede bemærkninger

Forslaget indskrænker mulighederne for at sikre den fremtidige råstofforsyning og ressourceforbruget til kritiske infrastrukturprojekter. Forslaget er dermed i direkte modstrid med de seneste udmeldinger om politiske prioriteringer for dette ressortområde og udviklingen heraf.

Miljøministeriet bør ændre Forslaget således, at der ikke indføres et automatisk forbud mod råstofindvinding i de strengt beskyttede områder. Forslagets tiltag om at indføre automatisk forbud mod klapning i de strengt beskyttede områder og i områder med en vanddybde på under 6 meter bør ligeledes udgå. Indføres et sådant forbud, trods Rohde Nielsens indsigelser, er det afgørende, at de kystnære områder undtages, så det bliver muligt at få tilladelse til at udføre klapning i et konkret område på baggrund af en individuel vurdering af konsekvenserne for miljøet.

Med sådanne ændringer af Forslaget vil regeringen fortsat kunne leve op til EU's havstrategidirektiv og den danske havstrategilov. Dette følger af det nuværende tilladelsessystem, hvor det er muligt at ansøge om tilladelse til at udføre aktiviteter som råstofindvinding, klapning med videre på baggrund af en konkret vurdering af de miljømæssige påvirkninger i det pågældende område. De miljømæssige hensyn bliver altså allerede varetaget.

Miljøministeriet bør i forlængelse heraf kigge på, hvordan der kan indrettes et administrativt system, der ikke stiller hindringer i vejen for regeringens og Folketingets intentioner og politiske prioriteringer på området, men derimod arbejder hen mod at opfylde disse.

Rohde Nielsens bemærkninger og indsigelser mod Forslaget er uddybet i det følgende.

2 Baggrund for høringsvaret

Den 26. marts 2021 sendte Miljøministeriet udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm i høring. Der var i det daværende udkast udpeget 13 havstrategibeskyttede områder, hvoraf 12 af områderne var underlagt en streng

beskyttelse¹. Rohde Nielsen afgav den 18. juni 2021 høringsvar vedrørende udpegningen af de 13 havstrategiområder. Høringsvaret er vedlagt som **bilag 1**. Det var fra Miljøministeriets side intentionen, at havstrategien og de 13 udpegede havstrategiområder fra 2021 skulle indgå som en del af Danmarks Havplan. Udkastet til Danmarks Havplan blev sendt i høring den 31. marts 2021. Rohde Nielsen afgav høringsvar herom den 30. september 2021. Høringsvaret er vedlagt som **bilag 2**.

Grundet en forsinkelse af vedtagelsen af Danmarks Havplan blev de 13 havstrategiområder under indsatsprogrammet i 2021 ikke endeligt udpeget².

Den 7. juni 2023 indgik regeringen og en række partier i Folketinget en politisk aftale om Danmarks Havplan ("**den politiske aftale**"). Den politiske aftale udmønterede sig blandt andet i Forslaget (side 2), da aftalepartierne var enige om at der skulle:

"Det sker ved, at der med havplanen udpeges i alt mere end 30 pct. beskyttet natur, og ved gradvist at øge andelen af strengt beskyttede områder på havet fra ca. 4 pct. af havarealet i den gældende havplan til 8 pct. af havarealet i 2028 og 10 pct. streng beskyttelse, som skal være nået i 2023."

Derudover var aftalepartierne enige om at indføre restriktioner mod klappning, herunder at undersøge muligheden for eventuelle forbud.

Den 28. september 2023 blev Forslaget sendt i høring. Forslaget indeholder et udkast til Danmark Havstrategi II – tredje del – Indsatsprogram 2023 ("**Indsatsprogrammet**"), som er udstedt i henhold til EU's havstrategidirektiv og den danske havstrategilov fra 2010³ ("**Havstrategiloven**"). Indsatsprogrammet er en samlet beskrivelse af initiativer fastsat på national plan til forbedring af havmiljøet⁴.

Der er med Indsatsprogrammet lagt op til at udpege en række almindelige og strengt beskyttede områder ("**Havstrategiområder**"). Indsatsprogrammet er dermed et udtryk for den formelle udpegnings af Havstrategiområderne, som blev besluttet i forbindelse med den politiske aftale. Vedlagt Indsatsprogrammet er en rapport om udpegnings af beskyttede havstrategiområder samt en miljøvurdering af de nye beskyttede områder.

Med udpegnings af de strengt beskyttede Havstrategiområder indføres en række restriktioner i områderne, herunder et automatisk forbud mod råstofindvinding og klappning⁵.

Derudover indføres der med Indsatsprogrammet et generelt forbud mod klappning på vanddybder på under 6 meter.

3 Udmeldinger om politiske prioriteringer

Med indgåelsen af den politiske aftale er der lagt op til at indføre forskellige tiltag, som indskrænker tilgængeligheden af områder til sikring af den fremtidige råstofforsyning. Det er Rohde Nielsens synspunkt, at det er udtryk for en forkert prioritering af de bagvedliggende

¹ Høringsbrev af 26. marts 2021: <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/b32e2dea-6dd1-4184-973f-bf8f23b1d86a/H%C3%B8ringsbrev.pdf>

² Høringsnotat vedr. udkast til nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm af 28. september 2023: <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/8cde5d96-4f91-4c19-9265-690ccob925f8/H%C3%B8ringsnotat%20vedr%C3%B8rende%20h%C3%B8ringen%20fra%202021.pdf>

³ Lovbekendtgørelse 2019-11-25 nr. 1161

⁴ Indsatsgrammet: <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/8cde5d96-4f91-4c19-9265-690ccob925f8/Udkast%20til%20indsatsprogram.pdf>

⁵ Indsatsprogrammet, side 148

hensyn, samt at det kan have betydning for udviklingen og beskyttelsen af den kritiske infrastruktur, hvis Forslaget gennemføres i sin nuværende form.

Regeringen og Folketinget har ved flere lejligheder udtrykt et klart ønske om at prioritere hensynet til den kritiske infrastruktur.

I den politiske aftale på side 8 udtales følgende om råstofindvinding på havet:

”Råstofindvinding til hav har stor betydning for anlægsaktiviteter i hele Danmark, og lystbeskyttelse, bl.a. sandfordring af den jyske vestkyst [...]”.

[min understregning]

Indsatsprogrammet indeholder en samlet beskrivelse af indsatser med henblik på at leve op til EU’s biodiversitetsstrategi. På side 84 er anført følgende:

*”Der tages initiativ til en national råstofplan, som understøtter en bæredygtig udvinding af samt og grus, og som sætter fokus på mere genanvendelse af byggematerialer”.*⁶

[min understregning]

Den 23. oktober 2023 præsenterede regeringen et udspil til Klimapasningsplan 17, hvor det fremgår klart, at det er regeringens udgangspunkt, at:

”Der er behov for at sætte endnu stærkere ind for at sikre vores kyster, byer, boliger og infrastruktur mod konsekvenserne af klimaforandringer”

[min understregning]

Rohde Nielsen bemærker, at tiltagene i Forslaget er i direkte modstrid med de seneste udmeldinger om politiske prioriteringer på området. Der er, hvis Forslaget vedtages, en reel risiko for, at der ikke vil være tilstrækkeligt med ressourcer til at imødekomme de fremtidige behov for materialer til brug for afgørende projekter til den kritiske infrastruktur, herunder kystsikring, foranstaltninger af hensyn til klimatilpasning, bæredygtig udvikling af råstoffer mv.

4 Sikring af hensynet til den kritiske infrastruktur

Det bør med Forslaget sikres, at der tages tilstrækkeligt hensyn til den kritiske infrastruktur i Danmark. Som Forslaget er udformet, er dette ikke tilfældet. Der er derfor en risiko for, at det ikke vil være muligt at udvikle, vedligeholde og beskytte den kritiske infrastruktur grundet manglende adgang til de nødvendige ressourcer.

Kritisk infrastruktur i Danmark relaterer sig til en række områder, herunder:

- Grøn omstilling, blandt andet vindmølleparker og energioer med tilhørende kabelføring

⁶ Indsatsprogrammet, side 84

⁷ Regeringens Klimatilpasningsplan 1 – pressemeddelelse: [Regeringen er klar med sit udspil til Klimatilpasningsplan 1 - Miljøministeriet \(mim.dk\)](#)

- Klimaforanstaltninger, blandt andet vedligeholdelse og udbygning af diger samt kystbeskyttelse med naturmaterialer.
- Udbygning og vedligeholdelse af havne, herunder til energi og forsvar
- Andre store offentlige anlægsprojekter, f.eks. transport og byggeprojekter.

Det er afgørende for udførelsen af sådanne projekter relateret til den kritiske infrastruktur, at der er en tilstrækkelig grad af ressourcer tilgængelige.

Med det nuværende system (lovgivningen og det administrative system) bliver det private erhvervslivs interesser, herunder særligt interesserne i beton- og lignende industrier, prioriteret højere end hensynet til den kritiske infrastruktur. Det ses eksempelvis ved indførelsen af de såkaldte fyldsandsbegrænsninger i en lang række indvindingsstilladelser og ved vedtagelsen af regler om afgiftsfrihed ved eksport af råstoffer ud af Danmark. Ved at indskrænke områderne, hvor der kan foretages råstofindvinding, vil denne skæve prioritering fortsætte.

Den udvikling har aldrig været hensigten fra lovgivers side. Som det er beskrevet i Rohde Nielsens høringssvar af den 18. juni 2021 (bilag 1), fremgår det af forarbejderne til Havstrategiloven⁸, at gennemførelse af indsatsprogrammer skal ske på grundlag af relevant lovgivning. Der refereres her både til råstofloven og Havmiljøloven. Der henvises til bilag 1 for yderligere uddybning herom.

Miljøministeriet er således forpligtet til at sørge for, at indsatser, der indgår som en del af Forslaget, vedtages på grundlag af den relevante og gældende lovgivning. Det betyder blandt andet, at Miljøministeriet skal sikre den geografiske spredning af indvindingsområder og en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer, jf. Havstrategiloven § 1.

Det fremgår da også af Indsatsprogrammet (side 84), at det er en prioritering fremadrettet at sikre denne bæredygtige indvinding af sand og grus, samt at man ønsker et større fokus på genanvendelse af byggematerialer. Forslagets indskrænkninger af muligheder for at sikre råstofforsyningen og forbud mod klappning er i direkte modstrid med denne prioritering. Det er afgørende, at der kommer fokus på projekter og industrier, hvor der foretages en recirkulering af råstofferne som en del af det naturlige system, og at der ikke længere sker en favorisering af erhvervslivet på bekostning af hensynet til den kritiske infrastruktur.

Alene ved at prioritere disse almene og samfundsmæssige hensyn højere end hensynet til de enkelte virksomheder og deres konkrete indtjening, kan der sikres tilstrækkelige ressourcer til beskyttelse af den kritiske infrastruktur.

5 Udpegning af almindelige og strengt beskyttede områder

Det fremgår af Forslaget, at der i de strengt beskyttede Havstrategiområder indføres et automatisk forbud mod både råstofindvinding og klappning.

Ved høringssvar af 18. juni 2021 (bilag 1) angående udpegningen af de (tidligere) 13 havstrategiområder fremsatte Rohde Nielsen særligt tre indsigelser mod udpegningen, herunder at:

1. Forbuddet mod indvinding i de beskyttede områder er ikke foreneligt med råstoflovens formål,

⁸ Forslag til lov om havstrategi nr. 107 af 21. januar 2010, afsnit 3.2.1 og 4.

2. Råstofloven allerede indeholder en udførlig ansøgningsproces, som indeholder krav om miljøundersøgelser- og vurderinger af de eventuelle miljøpåvirkninger, og
3. Der ikke er grundlag for indførelse af et forbud mod råstofindvinding, jf. råstoflovens §§ 1, 3 og 20.

Bemærkninger og indsigelser fremsat af Rohde Nielsen i høringssvaret af 18. juni 2021 (bilag 1) fastholdes for så vidt angår Forslaget.

Den 30. juni 2021 afgav Rohde Nielsen høringssvar vedrørende Søfartsstyrelsens forslag om Danmarks første havplan. I høringssvaret foreslog Rohde Nielsen, at der udlægges flere områder til råstofindvinding end det, der var lagt op til med det daværende forslag. Baggrunden for Rohde Nielsens høringssvar var hensynet til forsyningssikkerheden blandt andet ved sikring af tilstrækkelig geografisk spredning af indvindingsområder i overensstemmelse med lovgivers intention.

De fremsatte bemærkninger i høringssvar af 30. september 2021 (bilag 2) fastholdes, ligesom Rohde Nielsen skal gentage opfordringen til, at der tilvejebringes et veldokumenteret og oplyst grundlag for det fremtidige råstofbehov, før der træffes beslutning om at indskrænke råstofindvindingsmulighederne.

Det bemærkes i den forbindelse, at der i Forslaget ikke konkret redegøres for initiativet om en reduktion af det samlede areal udlagt til råstofindvinding fra 7 % til 5 % af det samlede havareal. Det fremgår, at det efter planen skal indgå i en national råstofplan (Indsatsprogrammet, side 83). Rohde Nielsen tager derfor forbehold for at komme med bemærkninger til dette forslag ved offentliggørelse og høring af den fremtidige nationale råstofplan.

6 Restriktioner mod klapping

Der er i Forslaget endvidere lagt op til at indføre restriktioner mod klapping. Det inkluderer et forbud mod klapping 1) i de strengt beskyttede Havstrategiområder og 2) ved områder med en vanddybde på under 6 meter.

Rohde Nielsen bemærker, at de foreslåede restriktioner mod klapping kan have vidtgående konsekvenser for udviklingen og beskyttelsen af den kritiske infrastruktur.

Reglerne om klapping findes i §§ 26 og 27 i lovbekendtgørelse nr. 1032 af 25. juni 2023 om beskyttelse af havmiljøet ("**Havmiljøloven**") samt bekendtgørelse nr. 516 af 23. april 2020 om bypass, nyttiggørelse og klapping af optaget havbundsmateriale ("**Klappingsbekendtgørelsen**").

Det fremgår af Klappingsbekendtgørelsen § 2, nr. 3, at klapping er defineret som:

"dumpning af oprensnings- og uddybningsmateriale, jf. § 26, stk. 1 i lov om beskyttelse af havmiljøet."

Der er tale om en meget bred definition på "klapping". Uklarheden i klappingsbegrebet og dermed forbuddets rækkevidde skaber en usikkerhed i forhold til deltagelse i fremtidige projekter. Det er f.eks. uklart, hvorvidt aktiviteter som "back-fill", "bypass" med sand og "trench-back-fill" ligeledes vil være omfattet af Forslaget om forbud mod klapping. Muligheden for at udføre klapping har stor betydning ved projekter, der eksempelvis inkluderer nedgravning af rør, kabler og forsyningsledninger, kystsikring eller lignende aktiviteter mv. Dette er aktiviteter, som er

afgørende for den kritiske infrastruktur og dermed Danmarks mulighed for fortsat at iværksætte de nødvendige tilpasningsforanstaltninger mod klimaforandringer, eksempelvis i form af beskyttelse mod stormflod og bristede diger som følge af stigende vandstande.

Derudover er det et krav efter Klavningsbekendtgørelsen, jf. Havbeskyttelseslovens § 26, at klapping alene må foretages, hvis Miljøstyrelsen har givet tilladelse hertil. Ved behandlingen af en ansøgning om tilladelse til klapping skal klavningsmaterialernes fysiske, kemiske, biokemiske og biologiske egenskaber samt eventuel giftighed ved materialet vurderes. Der er derfor ikke tale om, at der dumpes forurenede eller i øvrigt skadeligt materiale på havbunden. Der er i forbindelse med ansøgningsprocessen for klavningsstilladelser indført en tilstrækkelig beskyttelse af miljøet, og der er derfor ikke grundlag for indførelsen af et fuldstændigt forbud mod klapping.

7 Den administrative byrde

Statsministeren fortalte i sin åbningstale om de udfordringer, der kan være ved større anlægsprojekter:

”Blandt andet derfor vil Odense Havn gerne udvide. Men ifølge havnen kan det tage op til 10 år.

Man skulle måske tro, at det er selve byggeprocessen, der bare tager lang tid. Mon ikke vi alle kender en håndværker, der engang imellem er blevet forsinket?

Men sådan forholder det sig ikke.

Selve den fysiske udvidelse af havnen tager cirka to år.

At udarbejde de nødvendige undersøgelser, ansøge, få projektet godkendt og ikke mindst risikoen for, at der klages undervejs og at projektet derfor bliver sat på pause. Alt det kan tage op til otte år, fortæller havnen”⁹.

Skal det fremadrettet være muligt at imødekomme målsætningerne for den kritiske infrastruktur og den grønne omstilling, som politikerne og embedsværket har lagt op til (se citater under afsnit 3), er det nødvendigt, at der etableres et gennemslagsligt og forudsigeligt administrativt system, hvor de nødvendige hensyn til den kritiske infrastruktur får højeste prioritet.

Det er midlertidigt ikke tilfældet i det nuværende system, hvor lange sagsbehandlingstider, opsættende virkning ved klager, skiftende vejledninger fra myndighedernes side, samt forvirring om betydningen og effekterne af centrale aktiviteter påvirkninger (eksempelvis klapping og fyldsandsindvinding og -udnyttelse), vanskeliggør mulighederne for deltagelse i kritiske infrastruktur-projekter henset til den ikke-ubetydelige risiko for ekstra omkostninger, som det nuværende system medfører for de deltagende virksomheder.

Der findes en række nylige eksempler på, at store vigtige anlægsprojekter vedrørende opførelsen af vindmølleparker, havneudvidelser og energi-øer forsinkes eller annulleres som følge af løbende krav om miljøgodkendelse, tilbagetrækning af tilladelser, opsættende virkning ved klager over projektet og manglende muligheder for at udføre de nødvendige aktiviteter, såsom klapping.

⁹ Statsministerens tale ved Folketingets åbning den 3. oktober 2023 - Statsministeriet (stm.dk) (senest besøgt den 18. december 2023)

Side:
7 af 7

Uanset hvordan Forslaget i øvrigt udformes, bør dette være et fokuspunkt ved uddelingen af kompetencer til de ansvarlige myndigheder, som skal stå for udmøntningen af de enkelte indsatser og tiltag.

Det er derfor Rohde Nielsens forslag, at der ved projekter, der angår den kritiske infrastruktur, 1) bliver indført en fast-track ordning for behandling af ansøgninger til sådanne projekter, og 2) ikke gives opsættende virkning til klager vedrørende projekterne.

--ooOoo--

Vi står til rådighed, hvis Miljøministeriet har spørgsmål til nærværende hørings svar.

Med venlig hilsen
Gorrissen Federspiel

Peter Appel

Miljøministeriet
Slotsholmsgade 12
1216 København K

Sendt via e-mail: hav@mim.dk

Dato:
18. juni 2021

Oplysninger:
J.nr. 008253

Dok. nr.:
15606873.11

Miljøministeriets j.nr. 2021-5494 – Høring af udkast til 13 nye beskyttede havstrategiområder

På vegne af Rohde Nielsen A/S ("RN") skal jeg med henvisning til Miljøministeriets høringsbrev af 26. marts 2021 fremkomme med bemærkninger til ministeriets udkast til udpegning af nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm ("**Forslaget**").

Ved Forslaget har Miljøministeriet udpeget 13 nye områder fordelt i Nordsøen, Skagerrak og Østersøen, der skal udlægges som nye beskyttede havstrategiområder ("**Områderne**"). Ifølge Forslaget vil der ikke længere i Områderne kunne gives tilladelse til råstofindvinding. Dette vil både være et ulovligt vilkår og være en åbenbar usaglig interesseafvejning.

RN skal derfor gøre indsigelse mod Forslagets vilkår om, at der ikke kan gives tilladelse til råstofindvinding i Områderne. Indsigelsen er begrundet i følgende, der nedenfor uddybes:

- 1) Forbuddet mod indvinding i Områderne er ikke foreneligt med råstoflovens formål.
- 2) Råstofloven foreskriver allerede en udførlig ansøgningsproces, hvor potentielle indvirkninger på miljøet dokumenteres gennem dybdegående miljøundersøgelser og –vurderinger, og ansøgninger imødekommes kun efter en samlet interesse- og hensynsafvejning, hvor blandt andet hensyn til miljøbeskyttelse har høj prioritet.
- 3) Såfremt der retteligt i Forslaget var foretaget en vurdering af, om indvinding bør tillades i Områderne, jf. råstoflovens §§ 1, 3 og 20, ville konklusionen være, at der ikke er grundlag for et forbud mod indvinding. Behovet for indvindingsmuligheder til fremtidens kystsikrings-, bygge-, anlægs- og infrastrukturprojekter, herunder særligt projekter relateret til imødekommelse af påvirkninger fra klimaforandringer og udbygning af danske havne, ville med betydelig vægt tale imod et forbud mod indvinding i Områderne.

1 Forbuddet mod indvinding er ikke foreneligt med råstoflovens formål

1.1 Forbuddet hindrer råstoflovens formål om en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer som foreskrevet

Havstrategiloven har til formål at "*fastlægge rammerne for de foranstaltninger, der skal gennemføres for at opnå eller opretholde god miljøtilstand i havets økosystemer, og muliggøre en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer*", jf. havstrategilovens § 1. Dette er også i tråd med

FN's verdensmål 14, hvorefter der skal sigtes mod bevaring og sikring af bæredygtig brug af verdens have og deres ressourcer.

I indsatsprogrammer skal der fastsættes de foranstaltninger, der skal træffes for at opnå eller opretholde god miljøtilstand, jf. havstrategilovens § 10, stk. 1. Indsatsprogrammerne skal omfatte *”geografisk beskyttelsesforanstaltninger, der bidrager til sammenhængende og repræsentative net af beskyttede havområder”*, jf. havstrategilovens § 10, stk. 2. Udpegningen af Områderne er fremsat, da de skal indgå i det kommende indsatsprogram for Danmarks havstrategi.

Det fremgår klart af forarbejderne til havstrategiloven, at

”Gennemførelse af de konkrete foranstaltninger i indsatsprogrammerne, vil ifølge lovforslaget ske på grundlag af den relevante sektorlovgivning, fx fiskeriloven, havmiljøloven, miljøbeskyttelsesloven, naturbeskyttelsesloven, råstofloven eller undergrundsløven...

*”Som eksempler på sektorlove på miljøområdet, som kan forventes at spille en rolle for arbejdet med havstrategierne, kan nævnes havmiljøloven, miljøbeskyttelsesloven, miljømålsloven, naturbeskyttelsesloven og råstofloven.”*¹ [Mine understregninger]

Ved Forslaget har Miljøministeriet således haft pligt til at sørge for, at foranstaltningerne – dvs. udpegningen af Områderne med vilkår om forbuddet – er sket på grundlag af råstofloven.

Områderne indeholder råstoffer egnet til indvinding. Det er oplyst i Miljørapporten², at områderne A, B og J indeholder råstoffer. Særligt i område B er der *”betydelig sandressource på 300 mio. m³ med relativt høj kortlægningsikkerhed”*³. Miljøministeriet har, uden at dette er begrundet, anført, at værdien af område B i forhold til råstofindvinding ikke har kunnet estimeres. Endvidere er det oplyst i Miljørapporten, at der i hovedparten af Områderne ingen kortlagte råstofressourcer er. Det kan dog ikke udelukkes, at der er ressourcer egnet til indvinding i Områderne, som ikke er kendt, da de endnu ikke er kortlagt.

Danmark har i dag (formentlig) meget få områder på søterritoriet, der er egnet til råstofindvinding. Dette er blandt andet bekræftet af daværende miljøminister, Kirsten Brosbøl, ved lovrevisjonen af havstrategi- og råstofloven i 2014:

*”Det samlede areal, hvor råstofindvinding er tilladt på havet, udgør i dag under 1 % af det danske søterritorium, hvilket er en lille andel i forhold til det areal, der i alt påvirkes af menneskelige aktiviteter på havet.”*⁴

Områderne, som i Forslaget vil udlægges med forbud mod indvinding, er således af væsentlig betydning for råstofindvinding, idet det er kortlagt, at Områderne er blandt den mindre andel af det danske søterritorium, som indeholder råstoffer egnede til indvinding.

¹ Forslag til lov om havstrategi nr. 107 af 21. januar 2010, afsnit 3.2.1 og 4.

² Miljørapporten publiceret af Miljøministeriet med titlen ”Nye beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm” (**”Miljørapporten”**).

³ Miljørapporten, s. 26.

⁴ Svar på spørgsmål 21 til lovforslag nr. 85 af 27. november 2014 om ændring af lov om råstoffer, lov om kystbeskyttelse og lov om havstrategi.

Begrænsninger i adgangen til indvinding i Områderne kan således kun ske under korrekt iagttagelse af råstoflovens regler, idet Områderne indeholder råstoffer egnede til indvinding, som det for Forslaget var muligt at søge om indvindingstilladelse til.

1.2 Indførslen af begrænsninger af råstofindvinding skal ske på baggrund af en forudgående vurdering i medfør af råstoflovens §§ 1, 3 og 20

Ved beslutningen om, hvorvidt en ansøgning om råstofindvinding skal imødekommes, skal der lægges vægt på en vurdering efter § 1 og § 3, jf. råstoflovens § 20, stk. 5.

Af råstoflovens § 1 følger det, at råstoflovens hovedformål blandt andet er at sikre

”at udnyttelse af råstofforekomsterne på land og hav sker som led i en bæredygtig udvikling efter en samlet interesseafvejning og efter en samlet vurdering af de samfundsmæssige hensyn, der er nævnt i § 3...” [Mine understregninger]

Af råstoflovens § 3 følger det, at der ved anvendelse af råstofloven skal

”på den ene side lægges vægt på råstofressourcernes omfang og kvalitet og en sikring af råstofressourcernes udnyttelse samt tages erhvervsmæssige hensyn. På den anden side skal der lægges vægt på miljøbeskyttelse og vandforsyningsinteresser, beskyttelse af arkæologiske og geologiske interesser, naturbeskyttelse, herunder... en hensigtsmæssig byudvikling, infrastruktur anlæg, herunder energiproducerende anlæg, jord- og skovbrugsmæssige interesser, sandflugtsbekæmpelse og risiko for oversvømmelse eller erosion af kysten, fiskerimæssige interesser, ulemper for skibs- og luftfarten samt ændringer i strøm- og bundforhold” [Mine understregninger]

Ved revisionen af råstofloven i 1996 bekræftede daværende miljøminister, Svend Auken, at der ved udlægning af fremtidige områder til råstofindvinding skulle lægges stor vægt på, at disse blev udlagt *”geografisk så spredt og har en sådan råstofrummelighed, at områderne vil kunne anvendes til indvinding af råstoffer til mindre anlægsarbejder rundt om i landet”* og der skulle tilstræbes, at områderne blev så geografisk spredte, at *”alle landets egne i samme grad som i dag vil kunne forsynes med råstoffer fra havet”*.⁵

I 2015 blev råstoflovens § 22, stk. 2, indsat. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår følgende:

*”Den foreslåede bestemmelse giver herudover hjemmel til at udlægge andre områder, som ønskes helt eller delvis friholdt fra råstofindvinding på grund af væsentlige hensyn til miljø, natur eller fiskerimæssige interesser eller andre væsentlige samfundsmæssige interesser. Som basis for overvejelser om at udlægge sådanne områder med restriktioner vil konsekvenserne for råstofforsyningen blive undersøgt... Beslutning om eventuel udlægning vil således skulle ske på baggrund af en afvejning mellem på den ene side de beskyttelsesinteresser, der er baggrund for overvejelserne om udlægningen af det pågældende område, og på den anden side hensynet til det danske samfunds behov for forsyning med råstoffer fra det konkrete område og fra havet generelt.”*⁶ [Mine understregninger]

Ved lovrevisionen bekræftede daværende miljøminister, Kirsten Brosbøl, at

⁵ Folketingstidende 1995-96, Tillæg B, side 837f (svar på udvalsspørgsmål 42 og 43).

⁶ Lovforslag nr. 85 af 27. november 2014 om ændring af lov om råstoffer, lov om kystbeskyttelse og lov om havstrategi.

”Der vil, såfremt der måtte vise sig behov for det, kunne udlægges områder med et totalt forbud mod at give tilladelse til råstofindvinding og områder, hvor der kun kan gives tilladelse med visse begrænsninger, f.eks. at der ikke må gives tilladelse til indvinding på visse tider af året af hensyn til yngleperioder eller andet, eller at der kun må gives tilladelse til indvinding med bestemte metoder. Begrænsningerne vil således skulle tilpasses det konkrete beskyttelsesbehov i områderne.”⁷ [Mine understregninger]

Det er på denne baggrund åbenbart, at det har været lovgivers formål, at der ikke automatisk skulle indføres et forbud mod indvinding i forbindelse med udpegning af beskyttede havstrategiområder. Tværtimod kan beslutningen om at indføre et forbud alene træffes på baggrund af en undersøgelse af konsekvenserne for råstofforsyningen og en samlet interesse- og hensynsafvejning i overensstemmelse med råstoflovens §§ 1 og 3.

2 Råstoflovens regler sørger allerede for, at hensyn til miljøbeskyttelse har høj prioritet i forbindelse med vurderingen af indvindingsansøgninger

Miljøministeriet har ikke i høringsmaterialet redegjort for, hvorfor det ikke er tilstrækkeligt, at der gives tilladelser til indvinding i Områderne blot med eventuelle begrænsninger, men hvorfor der derimod ifølge Miljøministeriet er behov for et absolut forbud.

RN henviser til, at der allerede i råstofloven er foreskrevet en omfattende regulering af de (betydelige) krav, der stilles til ansøgninger om indvinding. Dette betyder, at blandt andet miljøhensyn er sikret som følge af, at der skal foretages omfangsrige miljøundersøgelser og vurderinger, inden der kan gives en råstofindvindingstilladelse, og at der kan fastsættes vilkår om slutopmåling og efterbehandling. RN vedlægger som **bilag 1** en sammenfatning af de væsentligste vilkår, der gælder for ansøgninger om råstofindvinding. Det står således klart, at indvinding sagtens kan gennemføres under behørig hensyntagen til miljøbeskyttelse.

RN bemærker i den forbindelse, at Miljøministeriet i Forslaget har anført, at anlæg og vedligehold af kabler, rør, ledninger mv. fortsat vil være muligt i Områderne. Disse anlægs- og vedligeholdelsesarbejder påvirker også miljøet, hvilket understøtter, at Miljøministeriet ikke har foretaget en korrekt vurdering af behovet for et absolut forbud mod indvinding.

3 Flere hensyn, jf. råstoflovens §§ 1 og 3, taler for, at forbud mod indvinding i Områderne har alvorlige og langsigtede negative konsekvenser

På baggrund af høringsmaterialet står det klart, at Miljøministeriet ikke i forbindelse med forslaget om at indføre et forbud mod indvinding i Områderne har foretaget den samlede interesseafvejning og vurdering, som er påkrævet i medfør af råstoflovens §§ 1 og 3.

Flere forhold, der i medfør af råstoflovens §§ 1 og 3 skal tages i betragtning, taler med betydelig vægt for, at råstofindvinding i Områderne ikke skal forbydes. Miljøministeriets vurdering om, at Forslaget ”ikke [vurderes] at have væsentlige negative konsekvenser ift. udbygning af råstofforsyningen”⁸ bestrides som åbenbart ukorrekt.

⁷ Svar på spørgsmål 1 til lovforslag nr. 85 af 27. november 2014 om ændring af lov om råstoffer, lov om kystbeskyttelse og lov om havstrategi.

⁸ Miljørapporten, s. 53.

Udlægningen af Områderne med vilkår om forbud mod råstofindvinding kan kun lovligt ske, og er desuden kun meningsgivende, hvis der er foretaget en samlet analyse af særligt (i) råstofressourcernes omfang og placering på det danske søterritorium og af (ii) fremtidige aftagebehov.

Fremtidige aftagebehov er et væsentligt parameter i vurderingen, idet indvinding bidrager væsentligt til forsyninger af råstoffer til det danske samfund. Store mængder råstoffer kræves i forbindelse med blandt andet infrastrukturprojekter f.eks. havneudvidelser, bygning af faste forbindelser og af klimaøer, udvidelse af byer og ikke mindst foranstaltninger mod påvirkninger fra klimaforandringer. Særligt kan nævnes, at bygning af værn ved anvendelse af materialet indvundet på søterritoriet er en effektiv og nødvendig måde at imødegå den stigende vandstand omkring Danmark, der forventes at tiltage væsentligt som følge af klimapåvirkninger. Det er væsentligt, at der sikres beredskabsmængder til kystbeskyttelse, herunder især til digebygning. Allerede i dag arbejdes der også i høj grad på udbygning af mange danske havne for at sikre grøn omstilling og fremtidssikre havnene i bedst mulig omfang mod klimapåvirkninger.

Det aftagebehov, som disse projekter giver anledning til, skal derfor også i medfør af råstoflovens § 3 tages i betragtning ved anvendelse af råstofloven. Det er ligeledes lovfæstet, at en af råstoflovens formål er at sikre ”råstofforsyning på længere sigt”, jf. råstoflovens § 1, nr. 3. Råstofloven skal således sikre, at Danmark i fremtiden også har adgang til nødvendige ressourcer for at kunne være i stand til at understøtte de nævnte projekter.

Hvis der ikke retteligt foretages en sådan samlet analyse, risikerer det danske samfund, at der ikke er udlagt tilstrækkelige ressourcer egnet til råstofindvinding til disse nævnte og væsentlige formål.

Det er derfor nødvendigt at analysere, hvor det er mest formålstjenligt at indvinde råstofressourcerne i en samlet vurdering, før det besluttes at forbyde indvinding i nogle områder uden dette nødvendige datagrundlag og uden de påkrævede analyser.

I modsat fald risikeres det, at indvinding forbydes i områder, hvor det havde været langt mere hensigtsmæssigt at indvinde end i områder, som senere udlægges til indvinding. Dette vil særligt kunne skyldes ressourcernes beskaffenhed samt sejlafstanden mellem ressourcerne og det sted, hvor ressourcerne skal anvendes. Sejlafstanden er netop et væsentligt parameter, idet længere sejlafstande øger miljøbelastningen væsentligt som følge af CO₂ udslip.

Forbud mod indvinding i nogle af de i forvejen få områder med egnede råstoffer udgør således en alvorlig begrænsning for udbygningen af råstofforsyning. På denne baggrund er det tydeligt, at Miljøministeriet ved Forslagene har foretaget en forkert afvejning og vurdering, jf. råstoflovens §§ 1 og 3.

4 RN's forslag til ændring af Forslaget fremsat af Miljøministeriet

På baggrund af ovenstående står det klart, at udpegningen af Områderne med et forbud mod råstofindvinding ikke lovligt kan gennemføres. RN foreslår, at Forslaget ændres således, at der ikke indføres et forbud mod indvinding i Områderne. Konsekvensen heraf vil være, at der fortsat kan søges om indvinding i Områderne, og at råstoflovens formål dermed opretholdes. Samtidig indeholder råstofloven allerede en omfattende beskyttelse af miljøet, idet det er et krav, at der sammen med en ansøgning indleveres dokumentation for omfangsrige miljøundersøgelser og –

Side:
6 af 6

vurderinger samt, at miljøbeskyttelse i høj grad allerede prioriteres i forbindelse med vurderingen af ansøgningerne, jf. råstoflovens § 20, stk. 5, jf. §§ 1 og 3.

Konklusionen af dette høringssvar er derfor, at der bør tillades råstofindvinding i Områderne.

Vi står til rådighed, hvis Miljøministeriet har spørgsmål til nærværende høringssvar.

Med venlig hilsen
Gorrissen Federspiel

Peter Appel

Søfartsstyrelsen
Att.: Havplan
Caspar Brands Plads 9
4220 Korsør

Høringssvaret er afgivet på www.havplan.dk og sendt via e-mail til havplan@dma.dk

Dato:
30. september 2021

Oplysninger:
J.nr. 008145

Dok. nr.:
15850459.3

Søfartsstyrelsens sag nr. 2021-51404 – Forslag til Danmarks første havplan – bekendtgørelse om Danmarks havplan

På vegne af Rohde Nielsen A/S ("RN") skal jeg med henvisning til Søfartsstyrelsens høringsbrev af 31. marts 2021 fremkomme med bemærkninger til styrelsens udkast til Forslag til Danmarks første havplan, der er kundgjort som digital bekendtgørelse på www.havplan.dk ("Forslaget").

RN foreslår, at der udlægges betydeligt flere råstofindvindingsområder end, hvad der i Forslaget er lagt op til. RN's synspunkt uddybes i det følgende. RN opfordrer endvidere Søfartsstyrelsen til at få foretaget en vurdering af det fremtidige behov (f.eks. over en 10 års periode). Dette vil understøtte, at der med Forslaget langt fra udlægges tilstrækkelige områder til råstofindvinding.

1 Ved Forslaget vil der opstå u hensigtsmæssige og bekostelige forsynings-situationer, idet der ikke udlægges og reserveres tilstrækkelige områder til råstofindvinding

Søfartsstyrelsen har anført i redegørelsen tilgængelig på www.havplan.dk ("Havplanredegørelsen"), at der i havplanen udlægges zoner til indvinding af sand og grus, fyldsand mv. til forsyning af fremtidens kystsikrings-, bygge-, anlægs- og infrastrukturprojekter. Det er anført i Havplanredegørelsen, at bevæggrunden herfor naturligvis er, at behovet for nye boliger, kystsikring og infrastrukturprojekter stiger, hvilket øger behovet for forsyninger af byggematerialer tilsvarende.

RN er helt enige i denne prioritering af råstofforsyning i Forslaget og er tilsvarende enig i Søfartsstyrelsens observation i Havplansredegørelsens side 12 om, at *Råstofindvinding på havet supplerer indvindingen på land, hvilket gør Danmark stort set selvforsynende med sand, grus og sten*.

Som videre anført i Havplanredegørelsen er det væsentligt at vurdere, hvor indvindingsområderne geografisk er placeret. Dette er særligt væsentligt for at sikre, at transporten minimeres mest muligt, men også for at sikre, at Danmark fremadrettet er godt rustet til at imødekomme fremtidige behov geografisk spredt overalt i Danmark.

Der foreligger her væsentlige samfundshensyn til, at råstoffer er til rådighed til klimasikring/beskyttelse mod klimaændringer (f.eks. kystbeskyttelse og digebyggeri) samt CO₂ besparelse ved korte transportafstande.

Dette er således også baggrunden for, at RN foreslår, at der reserveres væsentligt flere områder til fremtidig råstofindvinding end, hvad Forslaget for nuværende har lagt op til.

På Havplanredegørelsens side 12 ses et kort med markering af (i) de eksisterende råstofområder, der udlægges, og (ii) de områder, der reserveres til fremtidig råstofindvinding. Det er RN's opfattelse, at der ikke herved foreligger en tilstrækkelig geografisk spredning af områderne, der i fornødent omfang sikrer, at en af de primære hensigter – tilkendegivet flere gange i forbindelse med revisionerne af råstofloven, jf. nedenfor – er opfyldt.

RN har noteret, at dette også fremgår af COWI's rapport af marts 2021 "Miljøvurdering af Danmarks Havplan" ("**COWI 2021-rapporten**"), hvoraf følgende fremgår af rapportens side 23:

"Dog vurderes det at være en negativ indvirkning, at efterspørgslen efter råstoffer øges, samtidig med at områderne hvori der kan meddeles tilladelse til råstofindvinding geografisk set indskrænkes."

2 Lovgivers intention understøtter, at der skal udlægges råstofindvindingsområder så geografisk spredt, at alle landets egne kan forsynes

RN skal således henvise til, at det har været lovgivers klare intention, at der udlægges geografisk spredte områder med rummelige ressourcer til råstofindvinding.

Dette er flere steder gjort klart under revisionen af råstofloven i 1996. Daværende miljøminister, Svend Auken, bekræftede således, at der ved udlægning af fremtidige områder til indvinding skulle lægges stor vægt på, at disse blev udlagt "*geografisk så spredt og har en sådan råstofrummelighed, at områderne vil kunne anvendes til indvinding af råstoffer til mindre anlægsarbejder rundt om i landet*", jf. Folketingstidende 1995-96, Tillæg B, side 837f (svar på udvalgs spørgsmål 43).¹ Videre henvises der til svaret på udvalgs spørgsmål 31, 42 og 52, hvoraf følgende fremgår:

- Spørgsmål 32: "*I relation til princip 10 [10. Råstofinteresserne skal afvejes over for andre væsentlige interesser.] kan det oplyses, at der ved afvejningen vil blive taget udgangspunkt i, at der indvindes i de pågældende områder, og at afvejningen af råstofinteressen over for øvrige væsentlige interesser skal ske på en sådan måde, at der lægges stor vægt på, at branchen har en grundlovssikret ret til at kunne indvinde råstoffer i den 10-årige periode, herunder med henblik på at sikre råstofforsyningen af alle landets egne. Ved afvejningen bør der endvidere lægges vægt på, at der allerede efter den gældende råstoflov er sket væsentlige indskrænkninger i mulighederne for råstofindvinding på havet, især ved indførelsen af forbudet mod indvinding i EF-fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder.*" (undertegnedes understregninger)

¹ Ministerens bekræftelse angik de dagældende såkaldte "overgangsområder", som ved revisionen af råstofloven i 2009 overgik til fællesområder. Hensynet til udlægning af geografisk spredte og rummelige "overgangsområder" er således i denne henseende identisk med hensynet til udlægning af "fællesområder".

- Spørgsmål 42: *"Der vil ved udlægningen af fremtidige områder til ral- og sandsugning blive lagt stor vægt på, at disse er udlagt geografisk så spredt, at alle landets egne i samme grad som i dag vil kunne forsynes med råstoffer fra havet. Det må i øvrigt forventes, at hovedparten af de overgangsområder, der udlægges pr. 1. januar 1997 - og som vil have den ønskede geografiske spredning - vil overgå til permanente indvindingsområder efter udløbet af den 10-årige overgangsperiode. Skov- og Naturstyrelsen vil ved administrationen af den ændrede råstoflov og ved samarbejdet med ral- og sandsugerbranchen søge branchens forberedelse af udlæg af nye permanente indvindingsområder fremmet mest muligt, således at uhensigtsmæssige forsynings-situationer ikke opstår."* (undertegnedes understregninger)
- Spørgsmål 52: *"Der bør i princippet altid være udlagte og geografisk spredte indvindingsområder på det danske havområde, hvorfra sandfyld vil kunne leveres."*

Tilsvarende intention findes udtrykt ved revisionen af råstofloven i 2005 og 2009. Følgende fremgår af bemærkningerne til lovforslaget om ændring af råstofloven i 2005: *"Således sikres samfundet den nødvendige forsyning med et bredt spektrum af råstoffer: Grus, sand, kalk, kridt m.v. Denne planlægning må nødvendigvis omfatte større geografiske områder for at dække samfundets forsyningsbehov."* Ligesom der henvises til, at Troels Lund Poulsen, den daværende miljøminister, i 2009 bekræftede, at antallet af fællesområder skulle udvides, jf. svar på udvalgs spørgsmål 10 og 42.

Forudsætningen om, at det er væsentligt, at råstofindvindingsområder udlægges geografisk spredt, blev også fornyligt behandlet i Miljøstyrelsens rapport af april 2020 *"Evaluering af ansøgnings- og tilladelsesmodel samt vederlag for råstofindvinding på havet"*. Miljøstyrelsen instruerede COW til at foretage undersøgelser om rammeloavgivningen, hvor også hensyn til forsyningssikkerhed og transportudgifter blev inddraget.²

Der henvises eksempelvis til rapportens side 28, hvoraf følgende fremgår:

"Bedre alternativer i fællesområder

Endelig er en anden afgørende faktor for, at ikke flere virksomheder ønsker at få eneret, at der eksisterer gode muligheder for at dække indvindingsbehovene i de allerede udlagte fællesområder. Områderne er geografisk spredt; virksomhederne kender allerede de kvaliteter, der er i områderne; og de små virksomheder peger på fordelene ved, at der ikke skal betales arealvederlag, og at der ikke er forpligtelser til indvinding af årlige minimumsmængder."

Samt til rapportens side 27, hvoraf følgende fremgår:

"En anden ulempe for virksomheder, som indvinder til ad hoc-projekter, er, at auktionsområdet ikke nødvendigvis ligger tæt på virksomhedens kommende ad hoc-opgaver, med større omkostninger til øget sejlafstand som konsekvens. Fællesområderne ligger derimod mere spredt rundt og virksomheden har derfor, som udgangspunkt, nemmere ved at finde et egnet fællesområde i nærheden af der, hvor råstofferne i hvert enkelt tilfælde skal anvendes. Derved kan transportudgifterne holdes nede."

² Rapporten kan tilgås på Miljøstyrelsens hjemmeside her: <https://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2020/apr/evaluering-af-ansoegnings-og-tilladelsesmodel-samt-vederlag-for-raastofindvinding-fra-havet/>

Disse hensyn ses ikke inddraget i Forslaget. Der vil ikke vil være tilstrækkeligt mange områder, der er geografisk spredte med fornøden råstofrummelighed. Særligt vil der alene være få områder, hvor der kan indvindes råstoffer til mindre forsyningsopgaver f.eks. til digebrud.

Resultatet vil være, at materialerne i flere områder må indvindes på land og transporteres med lastbil, hvilket er tydeligt i strid med råstoflovens formål, miljøhensyn og de fordele/forudsætningen for områdetilladelse, som Miljøstyrelsen selv har beskrevet i ovenfor nævnte rapport.

3 Der bør tilvejebringes et veldokumenteret og veloplyst grundlag førend der træffes beslutning om at væsentligt indskrænke råstofindvindingsmulighederne i fremtiden

Som det også fremgår af COWI 2021-rapportens side 177 og 191 (altså udarbejdet på Miljøministeriets mandat) kan tilladelse til råstofindvinding i dag meddeles overalt på havet, men med forslag til Danmarks havplan gøres der op med denne tidligere praksis og der gennemføres en væsentlig indskrænkning af de områder, hvor der fremover vil kunne tillades råstofindvinding. Det er derfor vigtigt, at der foreligger et sagligt og veldokumenteret grundlag for beslutningen om, hvilke områder der fremover kan ske råstofindvinding i.

RN har svært ved at se, at der ved Forslaget er foretaget en sådan fornøden vurdering eller at Søfartsstyrelsen på anden måde konkret har forholdt sig til behovet for råstofindvinding på langt sigt, f.eks. inden for de næste 10 år, svarende til planperioden for havplanen.

Af Havplanredegørelsens side 12 fremgår tværtimod følgende:

”Det er vanskeligt at forudsige behovet for råstofanvendelse på lang sigt, da dette afhænger af økonomiske konjunkturer, gennemførelse af større transportinfrastrukturprojekter, indvinding på land og import m.v., men Danmark skal være godt rustet til at imødekomme de fremtidige behov.”

RN er enig i, at Danmark skal være godt rustet i fremtiden. RN er dog ikke enig i, at behovet er så vanskeligt at give et kvalificeret skøn over.

RN har noteret sig det i COWI 2021-rapporten anførte om råstofforbrug, herunder det i afsnit 6.8.8 (side 191) anførte, men RN mener ikke, at der herved foreligger et tilstrækkeligt grundlag for at træffe beslutning om at indskrænke råstofindvindingsområderne i så stor grad, som Forslaget lægger op til. Af COWI 2021-rapportens side 89f fremgår det da også, at råstofindvinding siden 2009 til anvendelse blandt til byggematerialer, anlægsarbejder og kystsikringsprojekter er steget.

Tværtimod er det RN's opfattelse, at COWI 2021-rapporten snarere dokumenterer, at der i fremtiden forsætter med at være et stigende behov for råstofindvinding, hvorfor der er ikke grundlag for at indskrænke indvindingsmulighederne. RN henviser eksempelvis til det anførte på henholdsvis side 23 og 126 i COWI 2021-rapporten:

”Da muligheden for at meddele tilladelse til råstofindvinding og -eftersøgning begrænses til de i havplanen udlagte udviklingszoner, må der forventes en koncentration af rå-

stofindvindingsaktiviteter inden for disse områder. En koncentration af aktiviteter forbundet med råstofindvinding vurderes at kunne medføre udtømmning af de kortlagte og udpegede råstoffressourcer, og der vil dermed kunne opstå behov for at udlægge yderligere udviklingszoner til råstofindvinding i planperioden. Dette kan muligvis forstærkes af en øget efterspørgsel efter marine råstoffer i takt med, at de landbaserede råstofindvindingsmuligheder begrænses pga. miljøforhold.”

”En fremtidig konstruktion af en eller flere energiøer i de i havplanen hertil udlagte områder vil således kunne have en væsentlig indvirkning på råstofforbruget. Der vil som udgangspunkt kunne være tale om en forøgelse af råstofindvinding og -forbrug fra det danske havområde med en faktor 2-3 i havplanens gyldighedsperiode. Dette kan føre til, at de udlagte områder til efterforskning og indvinding af råstoffer i nærheden af områderne til energiøer hurtigere udtømmes. Det øgede råstofforbrug vil dermed på sigt kunne medføre behov for udlægning af nye områder til indvinding af råstoffer.”

Søfartsstyrelsen opfordres til at foretage konkrete beregninger over forsyningsbehovet i en 10-årig periode. Heri må indgå ikke kun kendte erfaringer om indvindingsmængder, men også skøn over de øgede behov på grund af klimasikringsforanstaltninger, projekter som Lynnetteholmen, de forestående havneudvidelser (f.eks. Aarhus, Rønne og Odense) og energiøerne. Sådanne beregninger vil vise, at de i Forslaget reserverede områder til fremtidig råstofindvinding må væsentligt forøges.

--oOo--

På denne baggrund bør Søfartsstyrelsen reservere flere områder til fremtidig råstofindvinding end, hvad der er lagt op til i Forslaget, idet hensynet om at sikre en forbedret samfundsmæssig råstofforsyning ved geografisk spredte og rummelige områder taler herfor, og idet Søfartsstyrelsen i modsat fald vil agere i strid med lovgivers formål. Samtidig anser RN sig nødsaget til at opfordre Søfartsstyrelsen til at redegøre nærmere for, hvordan Søfartsstyrelsen har skønnet, at det antal områder, der i Forslaget udlægges til råstofindvinding, er tilstrækkeligt i lyset af det stigende behov for råstofindvinding i fremtiden. Søfartsstyrelsen bør i denne forbindelse udføre konkrete beregninger over skønnet fremtidig indvindingsbehov.

Vi står naturligvis til rådighed, hvis Søfartsstyrelsen har spørgsmål til nærværende høringssvar.

Med venlig hilsen
Gorrissen Federspiel

Peter Appel

Administrativt forslag til supplerende høringssvar til Danmarks Havstrategi II fra Syddjurs Kommune.

Byrådet er meget optaget af at beskytte havbunden mod unødvendige forstyrrelser og skader, der har ødelæggende virkning på det marine miljø. Derfor foreslås det, at Kalø Vig, Knebel Vig, Begtrup Vig og Ebeltoft Vig samt farvandet mellem Hasnæs, Hjelm og Samsø helt fritages for fiskeri med bundslæbende redskaber. De samme områder bør endvidere fritages for råstofindvinding og klappning af materialer.

Kalø og Knebel Vig er indelukkede farvande med ringe vandudskiftning. I begge farvande er miljøtilstanden ringe på trods af mange års indsats for at mindske udledningen af næringsstoffer fra rensningsanlæg og landbruget. I Syddjurs Kommune arbejdes der dog på at nedlægge rensningsanlæg med udledning til førnævnte farvande indenfor en kort årrække.

Miljøstyrelsen opfordres til at evaluere alle tidligere og nuværende indsatser for at mindske udledningen af næringsstoffer for om muligt at finde nye veje til en effektiv nedbringelse af næringsstoffer til havmiljøet.

Til: Caroline Vestergaard Mikkelsen (cavem@mim.dk)
Fra: Lehne Sissel Mailund Christensen (lmc@slks.dk)
Titel: Slots- og Kulturstyrelsens høringssvar. Høring vedr. havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder. (SLKS j.nr. 23/13600)
Sendt: 20-12-2023 12:29

Kære Caroline

Slots- og Kulturstyrelsen bemærker med tilfredshed, at *marinarkæologiske undersøgelser og sikring af kulturarv* er undtaget for såvel kravet om sameksistensvurdering som forbuddet mod aktiviteter i strengt beskyttede områder i Miljøministeriets udkast til *Udpegning af beskyttede havstrategiområder*.

Styrelsen gør opmærksom på, at "*historiske vrage*" som nævnes i *DK-S43 i Tabel 9.33 Supplerende tiltag relevante for D8, forurenede stoffer* (side 99) i Miljøministeriets udkast til *Indsatsprogram*, kan være beskyttede fortidsminder (jf. museumslovens § 29 g, stk. 2), og at det derfor kræver dispensation tilstanden af disse skal ændres.

Slots- og Kulturstyrelsen har ikke yderligere bemærkninger til høringen.

Venlig hilsen

Lehne Mailund Christensen
Fuldmægtig, arkæolog
Center for Kulturarv
Fortidsminder

Slots- og Kulturstyrelsen
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing Falster

T 33 95 42 00
M 30 32 85 93
lmc@slks.dk | slks.dk

Slots- og Kulturstyrelsen behandler dine oplysninger efter reglerne i databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven. [Sådan håndterer vi dine personoplysninger.](#)

Høringssvar til indsatsprogrammet for Danmarks Havstrategi II (tredje del) og udpegning af havstrategiområder

Tænketanken Hav retter skarp kritik af det indsatsprogram for havet, som miljøministeren har sendt i høring. Det er - med ministerens egne ord - blot en ”beskrivelse af de allerede besluttede indsatser” og ”indeholder ikke nye større initiativer”. Det er altså et indsatsprogram uden det gearskifte, der skal til, for at få Danmarks kriseramte havmiljø på fode igen.

Det uambitiøse indsatsprogram sætter dermed en meget skuffende retning for regeringens arbejde med havmiljøet i de kommende år. Ifølge EU-lovgivningen skulle Danmark have sikret et rent, sundt og produktivt havmiljø i 2020, men havet i Danmark er stadig i kritisk miljøtilstand. Dermed burde indsatsprogrammet have indeholdt nye indsatser, der kunne give et markant løft af havets miljøtilstand.

På den baggrund opfordrer Tænketanken Hav til, at miljøministeren hurtigt indkalder til politiske forhandlinger og udarbejder et tillæg til indsatsprogrammet og nye miljømål i 2024.

Tænketanken Havs bemærkninger falder i to overordnede kategorier – generelle bemærkninger og emnespecifikke bemærkninger. Desuden linker vi igennem høringssvaret til vores publikationer og høringssvar, som ligger på vores hjemmeside, som også skal ses som en del af dette samlede høringssvar. Derudover har vi vedlagt nogle supplerende bilag, som ikke kan findes på vores hjemmeside.

For yderligere information om høringssvaret kan I kontakte undertegnede.

Med venlig hilsen

Ditte Mandøe Andreasen
Faglig programchef, Tænketanken Hav
3092 0001, dma@taenketankenhav.dk
www.taenketankenhav.dk

Indhold:

Generelle bemærkninger:	3
1. Iværksæt nye og mere ambitiøse indsatser der kan indgå i et tillæg til indsatsprogrammet i 2024	3
2. Fastsæt nye, ambitiøse miljømål i en bekendtgørelse	4
3. Fastsæt miljømål for en økosystembaseret tilgang til forvaltning af havet	4
4. Afsæt og skab finansiering til at gennemføre nye og flere indsatser	5
5. Brug nyeste viden	5
6. Vurder indsatsernes effekt	6
7. Gør sovende data tilgængeligt og stil krav om deling af havmiljødata	6
8. Gør tærskelværdierne brugbare og kendte	7
9. Følg kravene for brug af direktivets undtagelser	7
Emnespecifikke bemærkninger:	11
10. Havbunden: Luk hullet i indsatsprogrammet med nye indsatser	11
11. Fisk og fiskeri: Følg den videnskabelige rådgivning og sæt fokus på biodiversitet for fisk	11
12. Eutrofiering: Sæt hurtigt ind med flere indsatser	12
13. Forurenende stoffer: Stil skrappe krav til udledning af forurenende stoffer	13
14. Havvind: Tag udbygning af havvind i betragtning	15
15. Klapning: Indfør indsatser der minimerer klapning	15
16. Klima: Klimaforandringer skal tages i betragtning	16
17. Beskyttede områder: Skab reel beskyttelse i mindst 30 % beskyttede og 10 % strengt beskyttede havområder i 2030 ..	16
Referencer	21

Generelle bemærkninger:

1. Iværksæt nye og mere ambitiøse indsatser der kan indgå i et tillæg til indsatsprogrammet i 2024

Tænketanken Hav vurderer, at havstrategiens indsatsprogram II ikke lever op til havstrategidirektivetsⁱ og havstrategilovensⁱⁱ bestemmelser, idet regeringen var forpligtet til at træffe de fornødne foranstaltninger til at opnå eller opretholde en god miljøtilstand i havmiljøet i Danmark senest i år 2020, jf. direktivets artikel 1. Dette er ikke sket, og der er fortsat ikke god miljøtilstand i Danmarks havområder. Faktisk ses på nogle parametre, såsom kystfisk, at det går den forkerte vejⁱⁱⁱ.

Da 2020-tidsfristen nu er overskredet og målet endnu ikke er opnået, må direktivet nødvendigvis fortolkes således, at regeringen skal træffe alle fornødne indsatser lige så snart Miljøministeriet bliver opmærksom på, at der er et indsatsbehov. Med andre ord skal alle nødvendige foranstaltninger træffes nu. I modsat fald må det nødvendigvis være i strid med direktivet. Der er ikke – som under vandrammedirektivet – mulighed for at udskyde iværksættelse af indsatserne med henblik på en 2027-deadline.

På baggrund af havets kritiske tilstand i Danmark, regeringens manglende efterlevelse af havstrategidirektivet indtil nu og den faglige udvikling ift. tærskelværdier, opfordrer Tænketanken Hav kraftigt regeringen til:

- At fastlægge nye og mere ambitiøse indsatser og miljømål med henblik på efterlevelse af havstrategidirektivet. De nye indsatser bør indgå i et tillæg til dette indsatsprogram.
- At de nye indsatser iværksættes så hurtigt som overhovedet muligt, da tidsfristen i havstrategidirektivet allerede er overskredet. Tidsfristerne for, hvornår miljøministeren agter at implementere de enkelte indsatser bør fremgå af tillægget.
- At der afsættes finansiering til at gennemføre de nødvendige indsatser, og at der skabes ny finansiering gennem fx afgifter, som er målrettet adfærdsændringer.

De nye indsatser i 2024 bør blandt andet indeholde:

1. Reduktion af miljøpåvirkningerne fra fiskeri med bundsløbende redskaber
2. Forvaltning af fiskeri og fiskebestande efter den biologiske rådgivning
3. Hurtigere og mere markant reduktion af de danske næringsstofudledninger
4. Skrappere krav til udledning af forurenende stoffer, bl.a. fra danske rensningsanlæg
5. Reel naturbeskyttelse af minimum 30 pct. af det danske hav og minimum 10 % streng beskyttelse i 2030

Tænketanken Hav arbejder løbende med at komme med løsningsorienterede anbefalinger, der kan bidrage til regeringens arbejde med at sikre et bedre havmiljø. Vi opfordrer til, at Miljøministeriet og regeringen tager vores anbefalinger i betragtning i kommende initiativer.

2. Fastsæt nye, ambitiøse miljømål i en bekendtgørelse

Mange af de danske miljømål fra 2019 har karakter af vidensopbygning eller beskriver blot et skridt på vejen mod god miljøtilstand. Miljømål skal være en kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand (god miljøtilstand) for de forskellige komponenter af havområderne samt belastningerne og påvirkningerne af havområderne, jf. direktivets definitioner. Miljømålene skal altså sættes på et niveau, der er i overensstemmelse med god miljøtilstand.

På side 9 i indsatsprogrammet fremgår det, at det vurderes, at hovedparten af de miljømål, som blev fastlagt i 2019, er opnået, mens der er større usikkerhed for opnåelse af god miljøtilstand. De miljømål, som blev opstillet i havstrategien i 2019, vurderes dermed ikke at udgøre en passende ramme til at sikre direktivets krav om god miljøtilstand.

I bemærkningerne til lov om havstrategi^{iv} fremgår det, at ministeren bemyndiges til at fastsætte nærmere regler om havstrategiernes enkelte dele. For så vidt angår miljømål, bemærkes det særligt, at ministeren vil inddrage Folketingets politiske partier før bemyndigelsen vil blive udnyttet. Det var derfor forventningen, da loven blev vedtaget, at fastsættelsen af miljømål ville ske i en trinvis proces, hvor såvel de tekniske som de politiske forudsætninger for at fastsætte målene efterhånden ville blive afklaret og forhandlet.

Tænketanken Hav opfordrer derfor til, at der fastsættes nye, ambitiøse miljømål i 2024. Dette bør ske så hurtigt som muligt i 2024 med henblik på at udgøre en passende ramme for opnåelse af direktivets formål (god miljøtilstand).

Tænketanken Hav vurderer samtidig, at det er uhensigtsmæssigt, at miljømålene blot er fastsat i en rapport, da de derved nemt kan blive overset af andre myndigheder, konsulenter og rådgivere mv. Tænketanken Hav anbefaler derfor, at miljømålene fremover fastsættes i en bekendtgørelse, da dette vil skabe en mere klar retlig ramme for miljømålene, som jf. havstrategilovens § 18 er bindende for myndigheder.

3. Fastsæt miljømål for en økosystembaseret tilgang til forvaltning af havet

Det fremgår af havstrategidirektivet, at *”havstrategierne skal anvende en økosystembaseret tilgang til forvaltning af de menneskelige aktiviteter, der sikrer, at det samlede pres fra sådanne aktiviteter holdes inden for niveauer, der er forenelige med opnåelsen af en god miljøtilstand, og at de marine økosystemers evne til at håndtere menneskeskabte forandringer ikke bringes i fare, samtidig med at en bæredygtig udnyttelse af havets goder og ydelser muliggøres.”*

Det fremgår også af bemærkningerne til lov om havstrategi, at der ved udarbejdelsen af havstrategierne skal anvendes en økosystembaseret tilgang til forvaltning af menneskelige aktiviteter.

Denne tilgang er dog ikke konkretiseret eller operationaliseret. Vi opfordrer derfor til, at den økosystembaserede tilgang operationaliseres gennem specifikke, opdaterede miljømål, som myndighederne har pligt til at følge. (Som nævnt i ovenstående afsnit om miljømål bør miljømålene fastsættes i en bekendtgørelse). Dette skal blandt andet sikre, at statslige, regionale og kommunale myndigheder ved udøvelse af deres beføjelser i medfør af lovgivningen reelt forvalter efter en økosystembaseret tilgang, jf. havstrategilovens § 18. Dette vil bidrage til at understøtte et af havstrategidirektivets primære formål.

Tænketanken Hav har udarbejdet anbefalinger om en økosystembaseret tilgang til havplanlægning, som vi opfordrer til at Miljøministeriet anvender i forhold til havstrategien. Anbefalingerne kan ses på Tænketanken Havs hjemmeside her:

<https://cdn.sanity.io/files/bo7elojo/production/302b00e5fb379274eb808d4411eef644b2a424b1.pdf>

I øvrigt vil Tænketanken Hav fremhæve, at vi har afdækket, at den danske havplanlægning ikke bygger på en økosystembaseret tilgang ud fra HELCOM's principper. Se vedlagte notat (bilag 1) fra Tænketanken Hav, som tidligere er sendt til Folketingets erhvervsordførere. Vi opfordrer til, at havstrategien i højere grad udgør et grundlag for den fremtidige havplanlægning, herunder den økosystembaserede forvaltning.

4. Afsæt og skab finansiering til at gennemføre nye og flere indsatser

Det er problematisk, at finansieringen af indsatsprogrammet ikke afspejler problemets omfang og den krise, som havmiljøet er i.

Tænketanken Hav opfordrer regeringen og samtlige af Folketingets partier til at afsætte finansiering, der sikrer, at alle nødvendige indsatser kan planlægges og gennemføres. Dette er første skridt.

Næste skridt er at se på, hvordan denne finansiering kan udbygges gennem ændrede og nye afgifter baseret på forurenere-betaler-princippet. Det skal ske med henblik på, at udnyttelse af havets ressourcer og forurening af havet belægges med afgifter, som giver et økonomisk incitament til adfærdsændringer i retning af en mere bæredygtig praksis. Det gælder fx en højere afgift på klappning og indvinding af råstoffer. Samtidig skal afgiftsprovenuet understøtte finansiering af nye indsatser, som skal genoprette havets miljøtilstand.

5. Brug nyeste viden

Indsatsprogrammet bør afspejle det nyeste vidensgrundlag. Indsatsprogrammet er udarbejdet på grundlag af en gap-analyse, som er udarbejdet af Aarhus Universitet og DTU i 2021. Den fremskriver, om eksisterende indsatser er tilstrækkelige til at nå god miljøtilstand. Den er dog allerede forældet, da den blev udarbejdet inden første høringsversion af Danmarks Havplan og inden der blev truffet beslutning om en acceleration af udbygningen af havvind.

Indsatsprogrammet er således udarbejdet på et forældet vidensgrundlag.

2024-tillægget til indsatsprogrammet bør afspejle nyeste viden og udvikling.

6. Vurder indsatsernes effekt

På baggrund af ovennævnte gap-analyse, har Miljøministeriet selv udarbejdet en gap-analyse, som vurderer, om de nye indsatser i indsatsprogrammet er tilstrækkelige. Det er ikke gennemsigtigt, hvordan vurderingen er foretaget. Miljøministeriet har nemlig ikke offentliggjort den gap-analyse, som ligger til grund for vurderingerne af, om de nye indsatser er tilstrækkelige. Tænketanken Hav opfordrer derfor Miljøministeriet til altid at offentliggøre en sådan gap-analyse ifm. den offentlige høring.

Det er Tænketanken Havs umiddelbare vurdering, at Miljøministeriet har vurderet indsatsernes effekt på baggrund af meget generelle skøn, der ikke er et passende detaljeringniveau til at opfylde direktivets krav. Der tages for eksempel ikke højde for, om indsatserne er geografisk dækkende for alle de områder, der er i dårlig miljøtilstand. Indsatsernes effekt synes heller ikke at være kvantificeret. Det vil sige, at helt små, lokale tiltag (som genopretning af et stenrev) muligvis tæller lige så meget som en større og mere geografisk dækkende indsats. Hvis Miljøministeriets gap-analyse er foretaget på den måde, er det stærkt misvisende.

Indsatsernes effekter bør vurderes konkret og vurderingen bør deles med offentligheden.

7. Gør sovende data tilgængeligt og stil krav om deling af havmiljødata

Inddragelse af nyeste viden og viden om indsatsernes effekt kræver, at danske myndigheder, herunder Miljøministeriet, i langt højere grad arbejder med at samordne og udstille data om havet. Data om havets biodiversitet, menneskelige aktiviteter og de miljømæssige belastninger er afgørende for at forstå havets nuværende tilstand, hvordan den ændrer sig, og hvordan udfordringerne tackles.

Selvom der i havstrategien er gjort fremskridt i Danmark for at indsamle og harmonisere dataindsamling om havet, er en stor del af eksisterende data stadig utilgængelige. Det gælder for eksempel data indsamlet i forbindelse miljøvurderinger. Dette begrænser den samfundsmæssige værdi og svækker mulighederne for at forvalte ud fra en økosystembaseret tilgang, som er et af havstrategidirektivets primære formål.

Denne type data kaldes også "sovende data". Der bør ses på, hvordan der gennem et offentlig/privat partnerskab kan samarbejdes om at gøre sovende data tilgængeligt. Der bør også afsættes finansiering hertil.

Tænketanken Hav anbefaler, at "sovende data" gøres offentligt tilgængelige gennem en ny dataportal, der giver åben og fri adgang til data og dataprodukter om havmiljøet. Der bør etableres arbejdsgange og procedurer, der fremmer og letter deling og integration af havdata. I den forbindelse bør det blandt andet også sikres, at data er formateret, standardiseret og

kvalitetskontrolleret i overensstemmelse med EU-standarderne samt retningslinjer i OSPAR og HELCOM.

Samtidig bør myndighederne altid og meget konsekvent stille krav om at havmiljødata indsamlet i forbindelse med projekter på havet altid gøres offentligt tilgængelige.

Vi henviser i øvrigt til vores fælles anbefalinger med Green Power Denmark og Danmarks Naturfredningsforening om det fremadrettede arbejde med den kommende Havnaturfond (vedlagt som bilag 2)

8. Gør tærskelværdierne brugbare og kendte

Der er flere eksempler på, at virkeligheden har overhalet dette indsatsprogram, der er sendt i høring. For eksempel er der efter udarbejdelsen af indsatsprogrammet fastsat en række tærskelværdier for god miljøtilstand. Disse er kun i meget ringe grad blevet indarbejdet i indsatsprogrammet. Dermed efterleves de ikke.

For eksempel fremgår det, at det danske miljømål for utilsigtet bifangst af marsvin ikke længere er i overensstemmelse med definitionen af god miljøtilstand, da der nu er fastsat en tærskelværdi, som er strammere end det danske miljømål.

I indsatsprogrammet står der, at nyligt vedtagne og kommende tærskelværdier medtages i Danmarks Havstrategi III i 2024. Tænketaenken Hav støtter naturligvis dette, da det ellers ville være i strid med direktivet og afgørelse^{vi} 2017/848 om tærskelværdier.

For at gøre den retlige ramme om tærskelværdierne helt klar, anbefales det samtidig, at tærskelværdierne vedlægges som et fagligt bilag til bekendtgørelsen om miljømål (se afsnit om miljømål). Det bør angives i bekendtgørelsen, hvordan der skal tages højde for tærskelværdierne i planer og projekter samt i konkrete afgørelser truffet af statslige, regionale og kommunale myndigheder. Selv om tærskelværdier er en faglig fastsat værdi og ikke nødvendigvis er retligt bindende på samme måde som miljømålene, kommer tærskelværdierne alligevel til at angive en konkret ramme for havets bæreevne, der skal tages højde for fremadrettet – også i forbindelse med konkrete projekter. Det bør være klart for andre myndigheder samt projektudviklere og deres rådgivere, hvordan de konkret skal forholde sig til tærskelværdier (og miljømål).

9. Følg kravene for brug af direktivets undtagelser

Miljøministeriet anvender to af direktivets undtagelser, nemlig at årsagen til manglende målopfyldelse er handlinger eller undladelser, som Danmark ikke er ansvarlig for og at der er en naturlig forsinkelse i opnåelse af god miljøtilstand, se tabel nedenfor.

Tabel 5.1 Deskriptorer, hvor et eller flere kriterier er omfattet af en undtagelse.

	Undtagelse om udefrakommende påvirkninger (art. 14, stk. 1, litra a)	Undtagelse om naturlig forsinkelse af forbedring (art. 14, stk. 1, litra e)
Ikke-hjemmehørende arter	X	
Næringsstofbelastning (eutrofiering)	X	X
Forurenende stoffer	X	X
Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum	X	X
Marint affald	X	X

Tabel fra havstrategiens indsatsprogram, hvor brug af undtagelser fremgår.

Brug af undtagelser kan kun anvendes i specifikke tilfælde samtidig med, at det stiller nogle yderligere krav, som Tænketanken Hav ikke kan se, at der er taget hensyn til. Dette gennemgås i det følgende.

Handlinger eller undladelser, som Danmark ikke er ansvarlig for - (direktivets 14, stk. 1, litra a)

Årsagen til manglende målopfyldelse er ifølge indsatsprogrammet ”handling eller undladelse, som Danmark ikke er ansvarlig for” med hensyn til ikke-hjemmehørende arter, eutrofiering, forurenende stoffer, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum samt marint affald.

Når denne undtagelsesbestemmelse, jf. direktivets 14, stk. 1, litra a), tages i anvendelse bør regeringen overveje at anvende havstrategidirektivets artikel 15 og komme med anbefalinger til handlinger på EU eller internationalt niveau. Dette fremgår i havstrategidirektivet og forklaret i EU-vejledningen^{vii} om brug af undtagelser:

- *“Recital 31: The second special case refers to the situation where a Member State identifies an issue which has an impact on the environmental status of its marine waters, perhaps even of the entire marine region or subregion concerned, but which cannot be tackled by measures taken at national level or which is linked to another Community policy or to an international agreement. In such a case, arrangements should be made to inform the Commission of this within the framework of notification of programmes of measures and, where Community action is needed, to make appropriate recommendations to the Commission and the Council.”*
- *“Recitals 31 and 33 assist in the interpretation of Article 15 which may be linked to the ground for exception set out in Article 14(1)(a).”*
- *“In cases where the issue cannot be tackled by national measures or where it is linked to another Union policy or international agreement, the Member State may then decide to inform the Commission accordingly under Article 15 MSFD.”*

Artikel 15 lyder: *”Hvis en medlemsstat støder på et problem, der påvirker dens havområders miljøtilstand, og som ikke kan løses ved nationale foranstaltninger, eller som er knyttet til en anden fællesskabspolitik eller en international aftale, underretter den Kommissionen herom og forelægger dokumentation til underbygning af sit synspunkt.”*

Tænketanken Hav finder, at det havde været passende, at regeringen havde taget sådanne initiativer, når denne undtagelse tages i brug. Høringsversionen af indsatsprogrammet burde

således have indeholdt sådanne anbefalinger til EU-Kommissionen. I det mindste finder Tænketanken Hav, at disse bør være en del af det endelige indsatsprogram, og at der i det endelige indsatsprogram bør fremgå, hvornår sådanne anbefalinger vil blive forelagt for EU-Kommissionen.

Forsinkelse i opnåelse af god miljøtilstand

Når alle nødvendige indsatser er implementeret, vil der være en naturlig forsinkelse ift. forbedring af havnaturen. Denne begrundelse (undtagelse) er anvendt ift. eutrofiering, forurenende stoffer, forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum samt marint affald. Denne undtagelse kan tages i brug, når en medlemsstat har iværksat alle nødvendige indsatser, men der er en *naturlig forsinkelse* på responsen i økosystemerne. I sådanne tilfælde, skal det specificeres, hvornår god miljøtilstand vil blive opnået.

Anvendelse af denne undtagelse kræver altså, at regeringen har iværksat alle de fornødne indsatser, jf. artikel 1. Dette er dog ikke tilfældet for flere af deskriptorerne, blandt andet eutrofiering og miljøfarlige forurenende stoffer, jf. indsatsprogrammet. Dermed udgør indsatsprogrammet ikke en passende ramme for at opfylde direktivets krav.

Tænketanken Hav opfordrer til, at alle de fornødne indsatser indskrives i 2024-tillægget til indsatsprogrammet.

Ad-hoc foranstaltninger

Hvis undtagelsesbestemmelser finder anvendelse, skal miljøministeren, jf. havstrategilovens § 11, stk. 4, træffe passende ad hoc-foranstaltninger med henblik på at opfylde miljømålene i størst muligt omfang. Ad hoc-foranstaltninger skal, i det omfang det er praktisk muligt, integreres i indsatsprogrammet. Dette fremgår også af EU-vejledningen om brug af undtagelser: *“Ad-hoc measures taken in the context of exceptions should, as far as practicable, be submitted to public consultation and notified to the Commission jointly with the programme of measures.”*

Tænketanken Hav finder, at dette er en åbenlys mangel i indsatsprogrammet, da der ikke fremgår ad-hoc foranstaltninger i indsatsprogrammet. Tænketanken Hav opfordrer kraftigt til, at sådanne ad-hoc foranstaltninger indarbejdes i indsatsprogrammet, eller i det mindste i 2024-tillægget.

Ikke-forringelsesprincippet

Tænketanken Hav finder, at ikke-forringelsesprincippet muligvis træder i kraft ved brug af de nævnte undtagelser. Ifølge havstrategilovens § 11, stk. 4 fremgår nemlig: *”hvis [undtagelser] finder anvendelse, skal miljøministeren (...) forebygge yderligere forringelser i de berørte havområders tilstand”*, se også boks 1.

Tænketanken Hav er opmærksom på, at det ikke var intentionen med direktivet netop for de to undtagelser, som Danmark har taget i anvendelse i indsatsprogrammet. Men da havstrategidirektivet er et minimumsdirektiv og den nationale implementering dermed godt kan gå videre end EU-retten, er det muligt, at havstrategiloven gælder i dette tilfælde, og at ikke-forringelsesprincippet dermed træder i kraft, jf. havstrategilovens § 11, stk. 4.

Hvis dette er tilfældet, bør det fremgå i indsatsprogrammet, hvordan man vil forebygge yderligere forringelse af havmiljøet ift. deskriptorerne 2, 5, 8, 9 og 10. Hvis det ikke er tilfældet, vil det alligevel være relevant at angive, hvordan regeringen vil sikre, at der ikke sker en yderligere forringelse af det kriseramte danske havmiljø.

§ 11. Miljøministeren kan i indsatsprogrammerne fastlægge områder, hvor miljømålene eller god miljøtilstand ikke kan opnås i alle henseender ved foranstaltninger fastlagt i indsatsprogrammerne, når dette er begrundet i

- 1) handlinger eller undladelser, som danske myndigheder ikke er ansvarlige for,
- 2) naturlige årsager,
- 3) force majeure eller
- 4) ændringer af havområdets fysiske karakteristika på grund af foranstaltninger truffet af hensyn til overordnede samfundsinteresser, der tillægges større vægt end disse miljøpåvirkninger, herunder eventuelle grænseoverskridende påvirkninger.

Stk. 2. Hvor naturlige forhold umuliggør en forbedring af dele af havområdets tilstand inden udgangen af 2020, skal indsatsprogrammerne indeholde en beskrivelse heraf.

Stk. 3. Finder stk. 1 og 2 anvendelse, skal det begrundes i indsatsprogrammet.

Stk. 4. **Hvis stk. 1 og 2 finder anvendelse, skal miljøministeren** fortsat træffe passende ad hoc-foranstaltninger med henblik på at opfylde miljømålene i størst muligt omfang, **forebygge yderligere forringelser i de berørte havområdets tilstand** og begrænse de skadelige påvirkninger inden for Østersøen og Nordsøen eller i andre EU-medlemslandes havområder. Ad hoc-foranstaltninger skal, i det omfang det er praktisk muligt, integreres i indsatsprogrammet.

Stk. 5. Finder stk. 1, nr. 4, anvendelse, skal miljøministeren sikre, at ændringerne eller forandringerne ikke vedvarende udelukker eller hindrer, at der opnås en god miljøtilstand i hele det pågældende havområde eller i andre medlemsstaters havområder.

Boks 1. Havstrategilovens bestemmelser om brug af undtagelser

Emnespecifikke bemærkninger:

Tænketanken Hav har fokuseret på at give bemærkninger til den overordnede tilgang hvormed havstrategierne i Danmark udarbejdes. Nedenstående emnespecifikke bemærkninger skal derfor ikke ses som en udtømmende gennemgang.

10. Havbunden: Luk hullet i indsatsprogrammet med nye indsatser

Tænketanken Hav vurderer, at der er et meget stort hul i indsatsprogrammet om havbundens integritet, som straks bør følges op i 2024 for at nå god miljøtilstand. Det fremgår nemlig af indsatsprogrammet, at der – på trods af de nye indsatser – fortsat vil være et indsatsbehov for at genoprette havbundens integritet.

Der anvendes ikke en undtagelsesbestemmelse ift. havbundens integritet, da Danmark ikke kan påberåbe sig nogen af undtagelsesbestemmelserne i direktivet. Der er nemlig ikke en undtagelse for manglende handling, og det står dermed klart, at indsatsprogrammet ikke er i overensstemmelse med direktivet. Årsagen til det fortsatte indsatsbehov beskrives af Miljøministeriet som værende fiskeri med bundsløbende redskaber og råstofindvinding.

Tænketanken Hav påpeger, at forskning viser, at fiskeri med bundsløbende redskaber ændrer havbundens struktur samt forringer biodiversiteten og levestederne for havbundens dyr^{viii}. Fiskeri med bundsløbende redskaber fra danske og internationale fiskefartøjer er den arealmæssigt mest udbredte aktivitet på havbunden i Danmark^{ix}, og miljøpåvirkningerne er dermed udbredt i store dele af Danmarks havområde. Omfattende studier af de fysiske effekter på havbunden fra bundsløbende fiskeredskaber, der benyttes af danske fiskefartøjer, viser en dødelighed på op til 20 % for havbundens dyr for hver gang et redskab passerer – afhængigt af redskabs- og havbundstype^x. Studier viser en sammenhæng mellem nedtrængningsdybde af redskabet og graden af påvirkning på dyrene^{xi}.

Der bør iværksættes nye, markante og ambitiøse indsatser, der reducerer miljøpåvirkningen fra fiskeri med bundsløbende redskaber, fokus på omstilling af fiskeriet til mere miljøskånsomme redskaber og indsatser, der minimerer råstofindvinding.

Tænketanken Hav understreger, at der også er andre presfaktorer, som har væsentlig betydning for havbundens integritet og tilstand, herunder næringsstoffer og forurenende stoffer i de kystnære områder.

11. Fisk og fiskeri: Følg den videnskabelige rådgivning og sæt fokus på biodiversitet for fisk

Tænketanken Hav opfordrer til, at den danske regering følger den videnskabelige rådgivning, når den forhandler de årlige fiskekvoter i Rådet i EU. Det anbefales i den forbindelse at fastsætte et miljømål, der angiver, at Danmark vil følge dette princip. Der bør ligeledes arbejdes aktivt for

at sikre, at dette sker i hele EU. Tænketanken Hav understreger, at regeringen er forpligtet til hele tiden at arbejde for en forbedring af havmiljøet og havets biodiversitet indtil der er opnået en god miljøtilstand.

Ift. fiskeri med bundsløbende redskaber henvises til afsnittet om havbunden.

Ift. fisk, der *ikke* udnyttes erhvervsmæssigt, skriver Miljøministeriet på side 47, at gap-analysen viser, at populationstætheden for fisk forventes at udvikle sig positivt frem mod 2030. Tænketanken Hav vil gerne stille sig kritisk overfor og sætte spørgsmålstegn ved denne vurdering og opfordrer kraftigt til, at de seneste vurderinger om kystfisk fra fx nøglefiskerrapporten tages i betragtning og at Miljøministeriet anvender sin egen indikator om kystfisk. Der bør sættes fokus på, hvordan Danmark kan genskabe mangfoldigheden af fisk i havet, herunder fisk ved kysterne og i de danske fjorde. Dette kan ske ved at nedsætte presset på havet og ved at lave naturgenopretningsprojekter.

12. Eutrofiering: Sæt hurtigt ind med flere indsatser

En af de vigtigste årsager til den dårlige tilstand i det kystnære havmiljø og i fjordene er udledningen af næringsstoffer - især kvælstof og fosfor. En primær kilde til kvælstof er det danske landbrug, mens kilderne til fosfor deler sig ligeligt mellem landbrug og punktkilder, som rensningsanlæg. De store mængder af næringsstoffer har mange skadelige effekter for havets økosystemer og biodiversiteten. Blandt andet betyder udledningen af næringsstoffer en opblomstring af alger, som fører til iltvind, som igen kan føre til bl.a. fiskedød og svækkelse af havbundens økosystem, og dermed skader på den samlede biodiversitet i havet. Der er bred videnskabelig enighed om, at Danmark skal reducere næringsstofudledningen væsentligt for at kunne opnå den stabile, gode miljøtilstand i havet, som man er forpligtet til gennem flere EU-direktiver, herunder havstrategidirektivet.

Tænketanken Hav påpeger, at Danmark endnu ikke har hverken vedtaget eller implementeret tilstrækkelige indsatser til at nå vandrammedirektivets mål og forpligtelser. Samtidig påpeger vi, at god miljøtilstand i henhold til havstrategidirektivet skulle være nået i 2020 (og ikke i 2027).

Der kan derved sættes spørgsmålstegn ved, om brugen af undtagelsesbestemmelserne i indsatsprogrammet er juridisk korrekt, da Danmark ikke (udelukkende) kan påberåbe sig udefrakommende påvirkninger eller naturlig forsinkelse i og med, at Danmark ikke selv har udført en tilstrækkelig implementering. Se også under afsnittet om brug af undtagelser, hvor Tænketanken Hav påpeger de yderligere krav, der følger med brugen af direktivets undtagelsesbestemmelser.

Under alle omstændigheder finder Tænketanken Hav, at der hurtigt skal sættes ind med flere indsatser til at reducere næringsstofudledningerne.

13. Forurenende stoffer: Stil skrappe krav til udledning af forurenende stoffer

Der bør iværksættes omfattende indsatser ift. forurenende stoffer for at genoprette havets tilstand. Det er samtidig vigtigt at være opmærksom på, at det er de mange forskellige udledninger, der hver især og samlet set er med til at skabe den dårlige tilstand i havmiljøet.

Når der udledes spildevand, udledes der også forurenende stoffer til havet - også selvom dette er renset før udledning. Når dyr og planter udsættes for disse stoffer, har det konsekvenser bl.a. for deres overlevelse og reproduktion, hvilket i yderste konsekvens kan resultere i, at økosystemet bryder sammen og at fisk og andre dyr ikke kan overleve. Kontrol med udledninger af miljøfarlige forurenende stoffer er derfor essentielt.

Der er et betydeligt behov for en bedre rensning for forurenende stoffer, herunder mikroforureninger såsom medicinrester, inden spildevand udledes til vandmiljøet. Tænketanken Hav ser derfor positivt på det kommende direktiv om byspildevand, men der er behov for, at regeringen allerede nu anlægger en mere ambitiøs tilgang – og indfører indsatser både ift. prøvetagning og ift. rensning af miljøfarlige forurenende stoffer samt ift. opdatering af allerede eksisterende miljøgodkendelser.

Sagen om RGS Nordic og en afgørelse fra Miljø- og Fødevareklagenævnet af 23. februar 2023 har afsløret betragtelige mangler i myndighedernes håndtering af miljøgodkendelser og krav til udledning af forurenende stoffer til havet. Det vækker bekymring hos Tænketanken Hav, fordi havet omkring Danmark er under pres.

Det vækker derfor også bekymring, at Danmark angiver i indsatsprogrammet, at årsagen til den dårlige miljøtilstand skyldes handlinger eller undladelser, som Danmark ikke selv er ansvarlig for samt naturlige forhold, som umuliggør en god miljøtilstand inden for tidsfristen (brugen af undtagelser). Tænketanken Hav stiller sig aldeles kritisk overfor denne tilgang og finder, at regeringen fralægger sig et ansvar for problemet, som man selv er forpligtet til at håndtere i forhold til direktiverne, herunder også havstrategidirektivet.

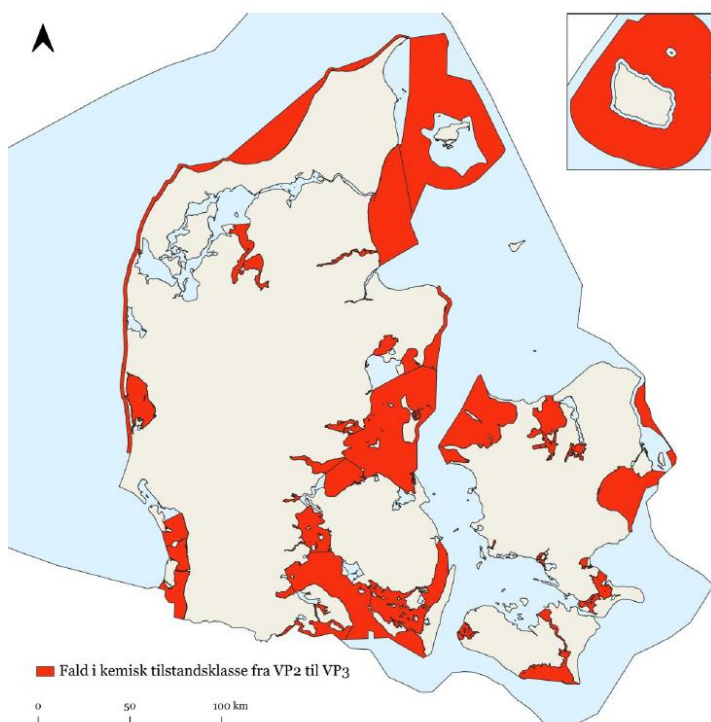
Der bør indføres skrappe krav til udledning af forurenende stoffer, så kravene - som minimum - er i overensstemmelse med lovgivningen, de fastsatte miljømål og direktivernes formål, herunder havstrategidirektivets formål. Indsatsprogrammet bør opdateres med sådanne indsatser. Desuden bør anvendelsen af blandingszoner genovervejes som strategi til at fortynde sig ud af problemerne med spildevand, der ikke er renset til under miljøkravene. Dette gælder især hvis udledning foregår til vandområder, hvor grænseværdierne allerede er overskredet for de pågældende forurenende stoffer. I det hele taget bør man i forbindelse med udledningstilladelser primært have fokus på samlede udledte mængder, snarere end udledningskoncentrationer. Tænketanken Hav henviser til vores høringssvar om udkast til vejledning om bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, hvor vi beskriver, at den nye praksis potentielt kan medføre et øget stress på de danske marine vandområder og det vil efter Tænketanken Havs opfattelse ikke medføre en forbedring af det danske havmiljø og kan endda resultere i en forringelse af beskyttelsesniveauet for det danske havmiljø. Selv om vejledningen gælder for vandrammedirektivet, vil den have afledt effekt på de biologiske elementer, som måles og vurderes under havstrategidirektivet – fx kystfisk,

havbundens integritet og havets fødenet. Der kan derved sættes spørgsmålstejn ved, om vejledningen lever op til både vandrammedirektivet og havstrategidirektivet. Link til høringssvar:
<https://cdn.sanity.io/files/bo7elojo/production/02b6813682fa8549bb3e372f927c6ffd9c7a771e.pdf>

Tænketanken Hav vil dog gerne anerkende, at Miljøstyrelsen har truffet fornyet afgørelse vedr. import af oliespildevand i sagen om RGS Nordic men samtidigt påpege at RGS Nordic – og andre virksomheder – stadig anvender miljøgodkendelser med forældede krav. Tænketanken Hav anbefaler, at der udvikles processer til opdatering af allerede eksisterende miljøgodkendelser jf. nye opdaterede EU-krav således at det ikke er muligt at fortsætte i årtier med forældede lave krav (feks som ses for RGS Nordic).

Tænketanken Hav henviser til vores rapport om miljøhensyn ved import og udledning af oliespildevand her:
<https://cdn.sanity.io/files/bo7elojo/production/c3e8b102781db262743804e964c044c08598d4a2.pdf>

I forbindelse med havstrategien bør der også være opmærksomhed på, at vandrammedirektivets opdaterede basisanalyse angiver, at der er 54 danske vandområder, som er klassificeret i en dårligere kemisk tilstandsklasse i vandområdeplan III (2021-2027) ift. den tidligere vandplan II (fra 2015-2021). Det drejer sig om 51 kystvande + de tre territoriale farvande Bornholm, Nordlige Kattegat og Øresund, se kort nedenfor, som er produceret på baggrund af data i MiljøGIS. Disse nye oplysninger bør tages i betragtning i et opdateret indsatsprogram, da det også kan have betydning for tilstandsvurderingen af forurenende stoffer i henhold til havstrategidirektivet, herunder hvilke stoffer man har fokus på og hvilke indsatser, der bør sættes i værk.

Endelig ønsker Tænketanken Hav at gøre opmærksom på, at havstrategiens indsatsprogram ikke synes at leve op til direktivets krav fsva. akutte forureningshændelser i Østersøen. Der bør derfor sættes særsomt fokus på indsatser, der kan reducere ulovligt oliespild fra skibe i Østersøen. Miljøstyrelsens undersøgelse af, hvordan negative effekter af væsentlige forureningshændelser kan overvåges og registreres, bør således følges op med konkret handling.

14. Havvind: Tag udbygning af havvind i betragtning

Den kommende udbygning af havvind er slet ikke taget i betragtning i indsatsprogrammet. Blot et enkelt eksempel er, at der ikke synes at være nogle indsatser, der mitigerer den kommende udbygning af havvindmøller ift. fugle og undervandsstøj.

Siden indsatsprogrammets udarbejdelse er der vedtaget store politiske beslutninger om acceleration i udbygning af havvind, som bør indtænkes i regi af havstrategiens indsatsprogram.

Der mangler generelt viden om havvindmøllers negative påvirkninger på havmiljøet. Studier viser, at havvindmølleparker har negative konsekvenser for det omgivende økosystem i form af blandt andet støjforurening under vandet (primært i anlægsfasen, men også i driftsfasen), skræmmevirkninger både over og under vandet, ændring og tab af oprindelig havbund (både ved kabellægning, vindmøllefundamenter og erosionsbeskyttelse) – og som konsekvens af disse forskellige påvirkninger; risiko for fortrængning og forstyrrelse af havfugle, fisk, bunddyr og havpattedyr og deres levesteder og gydeområder (inklusive havbund), raste- og fødesøgningsområder samt ændring af områders sammenhæng (konnektivitet) med andre områder i nærheden.

Tænketanken Hav udgav i 2022 anbefalinger til, hvordan miljøhensyn i højere grad kan indtænkes i udbygningen af havvind. Anbefalingerne kan læses på vores hjemmeside her: <https://cdn.sanity.io/files/bo7elojo/production/6do6de1b7c800fa34f9a8fac442717c2f2501200.pdf>.

Vi understreger, at dette var et første skridt, da baren for miljøhensyn ifm. havvind var meget lav. Siden da, er det vedtaget politisk, at en række af anbefalingerne skal indtænkes i de statslige udbud om havvind. Der bør dog arbejdes med en ”version 2” ift. natur- og miljøhensyn ved udbygning af vedvarende energi på havet – både onsite i form af minimumskriterier og offsite i form af havnaturgenopretning. Samtidig bør der følges nøje med i udviklingen på europæisk plan inden for brugen af tildelingskriterier, som kan give udviklerne incitamenter til et ”race to the top” ift. natur- og miljøhensyn. Samlet set vil dette gøre Danmark i stand til kontinuerligt at hæve barren for at indtænke natur og miljø i kampen for et bedre klima.

15. Klappning: Indfør indsatser der minimerer klappning

Den 4. december 2023 kom Tænketanken Hav med en række anbefalinger vedr. klappning i et debatindlæg i Altinget Maritim, da vi vurderer, at de initiativer, der fremlægges i dette

indsatsprogram og i den politiske aftale om Danmarks Havplan er utilstrækkelige. Anbefalingerne vedrører forslag til, hvordan klapning i højere grad kan undgås eller minimeres:

1. Der bør indføres strengere regulering – f.eks. at forbyde klapning i naturbeskyttede havområder og indre farvande og fjorde.
2. Kravene til anlægsprojekter bør skærpes og der bør stilles krav til, at projekterne designes, så opgravet havbundsmateriale bruges i anlægget.
3. Der bør indføres en afgift på klapning for at motivere til adfærdsændring.
4. Forskning i og udvikling af nye teknologier, der bedre kan rense det opgravede havbundsmateriale, bør prioriteres.
5. Der bør tænkes mere i genbrug og genanvendelse af materialer.

Se alle forslagene her: <https://www.altinget.dk/maritim/artikel/taenketanken-hav-marine-anlaegsprojekter-kan-minimere-dumpning-af-skadelig-slam-i-havet>

Vi understreger, at der naturligvis bør stilles skrappe krav til klapning i havstrategiens geografiske område – ikke kun i kystvandene. Blandt andet gælder dette materialets forureningsgrad.

16. Klima: Klimaforandringer skal tages i betragtning

Klimaforandringer, herunder stigende vandtemperaturer og forsuring, vil forværre tilstanden i havområderne og forstærke nogle af de problemstillinger, som allerede er fremherskende. Dette bør tages i betragtning – både ift. nye indsatser, miljømål og tærskelværdier.

17. Beskyttede områder: Skab reel beskyttelse i mindst 30 % beskyttede og 10 % strengt beskyttede havområder i 2030

Tænketanken Hav finder det dybt problematisk, at beskyttelsen i danske beskyttede havområder er så ringe, som den er. Vi henviser blandt andet til Biodiversitetsrådets^{xii} faglige vurdering af de danske beskyttede havområder fra 2023, hvor det fremgår at kun 1,9 % af Danmarks havareal er udlagt til reelt beskyttede områder og at ingen områder endnu er strengt beskyttet.

Vi opfordrer til, at beskyttelsen forbedres markant og hurtigt, så der kan opnås minimum 30 % beskyttede. På det punkt går indsatsprogrammet desværre i den forkerte retning og udvander den gode beskyttelse i havstrategiområderne, der tidligere har været.

Tænketanken Hav anbefaler derudover, at der afsættes midler til naturovervågning i områderne.

Almindeligt beskyttede havstrategiområder

Tænketanken Hav må beklageligvis konstatere, at beskyttelsesniveauet er blevet forringet i denne høringsudgave af havstrategiområderne i forhold til både Havstrategi I og den tidligere høringsversion af havstrategiområder under Havstrategi II (fra 2021).

Tænketanken hav finder, at det nye forvaltningssystem kan risikere at gå imod faglige anbefalinger på området, fx fra Biodiversitetsrådet, og EU/internationale retningslinjer om effektiv forvaltning af beskyttede områder.

For eksempel bliver det nu – i princippet – tilladt at indvinde råstoffer og dumpe opgravet havbundsmateriale (klapning) i de naturbeskyttede havstrategiområder i Kattegat, hvilket tidligere har været forbudt under Havstrategi I, og hvor fiskeri med bundsløbende redskaber er blevet forbudt via en EU-beslutning på opfordring fra Danmark. Det er meget kritisabelt, at man forbyder fiskeri med bundsløbende redskaber og samtidig – i princippet – skaber mulighed for nye aktiviteter, som påvirker havbunden endnu mere negativt end fiskeri med bundsløbende redskaber i det konkrete område. Hvis Miljøministeriet vurderer, at en sameksistensvurdering ville vise, at råstofindvinding og klapning mv. ikke ville kunne tillades i områderne, bør det indgå i beskyttelsen på forhånd. I modsat fald skaber man blot et ugenomsigtigt og tungt forvaltningssystem med en dårlig formel beskyttelse af områderne.

Samme forringelse af beskyttelsen er sket i de nye havstrategiområder, hvilket er kritisk på samme måde. Tænketanken Hav anbefaler stærkt, at man går tilbage til den tidligere tilgang og beskyttelse.

Ift. de generelle undtagelser fra kravet om sameksistensvurdering påpeger Tænketanken Hav:

- At man bør kigge mere indgående på sejlads og overveje at forbyde visse typer af sejlads eller visse aktiviteter knyttet til sejlads. Fx krydstogtturisme, udledning af kloakspildevand, oprensning af sejlrender mv.
- At undersøgelser ifm. videnskabelig forskning bør undergå en konkret vurdering. I modsat fald kan det blive det nye ”vilde vesten” i forhold til at lave videnskabelige undersøgelser i beskyttede områder, fordi de vil være interessante at lave forskning i. Det bør fx vurderes konkret, hvor mange videnskabelige trawltræk med en bundtrawler, bomtrawler eller lign. der kan foretages. Når dette er sagt, er det dog meget vigtigt at dokumentere og overvåge udviklingen af områdernes naturværdier. Se også længere nedenfor.
- Anlæg og vedligehold af kabler, rør, ledninger mv.: Det bør fremgå, at kabler så vidt muligt skal køre udenom et beskyttet område. Det bør overvejes at stille konkrete miljøkrav til etablering af kabler mv, da disse kan have ganske betydelige miljøkonsekvenser. ”Anlæg” bør rettes til ”etablering”, da anlæg kan misforstås som et anlæg – fx en vindmøllepark.

Strengt beskyttede havstrategiområder

Det er Tænketanken Havs vurdering, at beskyttelsen i de strengt beskyttede havområder ikke lever op til EU-kriterierne, og det bør overvejes at lave en strengere beskyttelse på visse punkter.

EU-Kommissionen har i en vejledning fra januar 2022 defineret strengt beskyttede områder som fuldt og juridisk beskyttede områder, hvor de naturlige processer skal forløbe stort set uden forstyrrelse fra menneskelige presfaktorer og trusler – uanset om disse aktiviteter finder sted i eller uden for det strengt beskyttede område. Kun begrænset og stærkt kontrolleret menneskelig aktivitet, som ikke forstyrrer naturen, eller som bidrager til at forbedre den, kan tillades.

Der kan således kun i meget begrænset omfang finde aktiviteter sted - såsom forskning, håndtering af katastrofer (fx ved olispild), ikke-forstyrrende aktiviteter og installationer samt strengt kontrollerede rekreative aktiviteter. Eventuelle aktiviteter skal være forenelige med bevaringsmålsætningerne og vurderes konkret case-by-case. Det beskrives også, at der kan gøres brug af bufferzoner for at beskytte områderne mod pres udefra. Desuden er der stort fokus i vejledningen på, at områderne indeholder særligt sårbar natur. I vejledningen fremhæves i denne sammenhæng særligt kulstofrige naturtyper, områder med en særlig høj biodiversitet eller potentiale herfor, gyde- og opvækstområder for fisk eller områder som beskytter truede (rødlistede) arter eller naturtyper.

Det er usikkert, om regeringens forslag til strengt beskyttede områder vil blive godkendt i EU, fordi:

- Regeringens forslag til beskyttelsesforanstaltningerne ikke er tilstrækkelige: Fx er skibsfart, forsvarets aktiviteter samt rør- og kabelføring generelt undtaget fra beskyttelsen.
- Udpegningsgrundlaget for de strengt beskyttede områder - samlet set - ikke er tilstrækkeligt, da der for eksempel mangler at blive inddraget kulstofrige økosystemer og gyde- og opvækstområder for fisk.
- Der ikke er klare bevaringsmål for og overvågning af de enkelte områder.

Tænketanken Hav anbefaler, at EU's kriterier for strengt beskyttede havområder følges, så Danmarks strengt beskyttede havområder kan indgå i at opfylde EU biodiversitetsstrategi. Dette kræver også, at der bliver afsat midler til overvågning af områderne.

Det bør desuden konkret overvejes, om fugle også bør indgå som udpegningsgrundlag og bevaringsmål for områderne.

Tænketanken Hav har samme bemærkninger som ovenfor vedr. sejlads, videnskabelige undersøgelser og kabler mv.

De 10 % strengt beskyttede områder bør udpeges nu, eller senest på et tidspunkt, der gør det muligt at iværksætte beskyttelsen i 2030.

Anbefalinger fra Tænketanken Hav og medlemmer

Tænketanken Hav vil gerne fremhæve nogle af vores anbefalinger, som vi har udarbejdet sammen med vores mange medlemsorganisationer. Alle anbefalingerne kan findes her, og vi opfordrer til at tage dem med i betragtning:

<https://cdn.sanity.io/files/b07elojo/production/302b00e5fb379274eb808d4411eef644b2a424b1.pdf>

De blev udarbejdet i 2022, og støttes af Tænketankens daværende medlemmer, som på dette tidspunkt var:

- Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation
- Danmarks Naturfredningsforening
- Danmarks Pelagiske Producentorganisation
- Dansk Akvakultur

- Dansk Ornitologisk Forening
- Den selvejende institution Havhøst
- Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri Producentorganisation
- Hedeselskabet
- Landbrug & Fødevarer
- Landsforeningen Levende Hav
- Letz Sushi
- Marine Ingredients Denmark
- NIVA Danmark
- Søuld
- Ørsted

Uddrag af anbefalinger:

3.a Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet

Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet i et netværk af beskyttede havområder. Som det er i dag giver hverken de danske fuglebeskyttelsesområder eller habitatområder en samlet beskyttelse af områdernes økosystemer, og der bør iværksættes yderligere tiltag i disse områder, hvis de skal medregnes i de 30 %. Alternativt kan der udpeges andre / flere beskyttede havområder med henblik på at opnå målet om minimum 30 % med en reel beskyttelse. Der bør være en reel naturbeskyttelse, med mulighed for fiskeriformer, der er i overensstemmelse med naturbeskyttelsens formål. Konceptet om "zonation" (Andersen et al., 2020), kan anvendes, når beskyttelsesforanstaltningerne designes. Områderne bør udarbejdes på et fagligt grundlag samtidig med at fiskerierhvervet, NGO'er og andre relevante interessenter bør inddrages i arbejdet.

3.b Minimum 10 % af Danmarks havareal bør senest i 2030 være strengt beskyttet

Minimum 10 % af det danske havareal bør være udpeget til strengt beskyttede havområder. Områderne bør udpeges nu, og beskyttelsen bør træde i kraft senest i 2030, jf. EU's biodiversitetsstrategi. Det bemærkes, at det i takt med udbygningen på havet vil blive vanskeligere at finde områder, der kan udpeges som beskyttede havområder. Udpegningerne skal ske ud fra eksisterende viden og en prioritering af regionalt repræsentative naturtyper og habitater. Kulstofrige økosystemer bør indgå, ligesom truede eller sårbare arter også bør prioriteres. Områderne bør udarbejdes på et fagligt grundlag samtidig med at fiskerierhvervet, NGO'er og andre relevante interessenter bør inddrages i arbejdet.

3.c Folketinget bør afsætte midler til naturundersøgelser og måling af effekter

For at måle effekterne af beskyttede havområder i Danmark bør Folketinget, som en del af et havforvaltningsprogram afsætte væsentlige midler til at iværksætte baseline-undersøgelser og derefter løbende overvågning og videnskabelige undersøgelser i områderne. Undersøgelserne bør følges op af analyser, hvor både effekter på biodiversitet og økonomi, herunder mulige økonomiske fordele, undersøges. Det bemærkes, at sådanne undersøgelser og analyser skal foretages over en længere årrække (over 10 år), for at effekterne kan vurderes.

3.d Ny naturbeskyttelse i Havplanen

Der bør indarbejdes ny naturbeskyttelse i Havplanen, som ikke blot afspejler natur- og miljøbeskyttelseslovgivningen, men også EU's kommende forordning om "nature restoration" - herunder de bindende mål for genopretning af marine økosystemer.

3.e Zone til beskyttelse af ålegræs som naturtype

Eksisterende ålegræsenge langs de danske kyster bør beskyttes i højere grad end de bliver i dag – både af hensyn til biodiversitet, kulstofbinding (klima) og kystbeskyttelse. Ålegræs-områder kunne således indarbejdes i Havplanen som naturbeskyttelseszone og underlægges streng beskyttelse, jf. anbefalingerne i EU's biodiversitetsstrategi.

3.f Zone til marin naturgenopretning*

Der bør udarbejdes en national plan for marin naturgenopretning, og i Havplanen bør der indarbejdes bruttoarealer, der reserveres til fremtidig marin naturgenopretning i en naturgenopretningszone. Dette bør ske på basis af et fagligt grundlag ift. potentielt egnede zoner for genopretning af stenrev, ålegræs, biogene rev mv., men også tage udgangspunkt i lokale forhold og aktører jævnfør den økosystembaserede tilgang.

3.g Zone til gyde- og opvækstområder for fisk*

Kendte, vigtige gyde- og opvæksthabitater for fisk (kommercielle, sårbare og rødlistede fiskearter) bør indarbejdes i Havplanen som naturbeskyttelseszone. Beskyttelseszonen bør med jævne mellemrum revurderes med udgangspunkt i evt. ændringer i områdernes placering som følge af eksempelvis klimaforandringer. Der bør samtidig tilvejebringes et bedre vidensgrundlag om - og geografisk kortlægning af - gyde- og opvækstområder både i kystnære- og åbne havområder, herunder viden om påvirkningen fra menneskelige forstyrrelser.

4.f Beskyttede naturområder og anlæg

Der bør generelt være højt fokus på naturhensyn ved placering, anlæggelse og drift af nye anlæg til havs. Det anbefales at følge Offshore Coalition for Energy and Nature's guideline om, at beskyttede havområder generelt er meget sensitive og derfor ikke egnede til anlæg, og at havvindanlæg og tilknyttet infrastruktur i et beskyttet havområde derfor bør være en undtagelse, som kun kan overvejes og udvikles under strenge betingelser. Sådanne undtagelser og dertilhørende betingelser bør altid evalueres i en multi-stakeholder proces (Offshore Coalition for Energy and Nature, 2021). Der bør ikke placeres havvind og andre anlæg i fuglebeskyttelsesområder.

** Note: Tænk tanken Hav har ikke kunne opnå konsensus blandt alle sine medlemmer om anbefalingerne markeret med en stjerne.*

Fælles anbefalinger fra Tænk tanken Hav og Tænk tanken Concito

I et fælles debatindlæg i Altinget kalder Tænk tanken Hav og Concito på, at havvindmøller holdes ude af beskyttede havområder. Budskabet fra Tænk tankene Hav og Concito er klart: Havvindmøller bør planlægges uden for naturbeskyttede havområder. Vi anbefaler, at regeringen tager dette til efterretning, så løsningerne til både klimakrisen og biodiversitetskrisen går hånd i hånd. Se debatindlægget her:

<https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/concito-og-hav-i-faelles-opraab-havvindmoeller-boer-placeres-uden-for-beskyttede-havomraader>

Debatindlægget er baseret på et fælles notat (vedlagt som bilag 3) og en analyse fra Tænk tanken Hav om "Arealbehov til havvindmølleparker og vurdering i forhold til naturbeskyttede havområder" fra maj 2023. Her beregner vi, at der er plads til havvindmøllerne uden for de naturbeskyttede havområder. Analysen kan tilgås her: <https://cdn.sanity.io/files/bo7el0jo/production/577b8374e096f2f9451885e881bd4fef129e8165.pdf>

Referencer

- ⁱ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2008/56/EF af 17. juni 2008 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets havmiljøpolitiske foranstaltninger (havstrategirammedirektivet).
- ⁱⁱ Bekendtgørelse af lov om havstrategi. LBK nr 1161 af 25/11/2019.
- ⁱⁱⁱ Pedersen, E.M., Schiønning, M.K., Kokkalis, A., van Deurs, M., Pedersen, M.I., Brown, E.J., Olsen, J. & Støttrup, J.G. (2023). Registrering af fangster med standardredskaber i de danske kystområder. Nøglefiskerrapport for 2020-2022. DTU Aqua-rapport nr. 428-2023. Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet. 150 pp. + bilag
- ^{iv} Fremsat den 21. januar 2010 af miljøministeren. Forslag til Lov om havstrategi.
https://www.ft.dk/ripdf/samling/20091/lovforslag/1107/20091_1107_som_fremsat.pdf
- ^v Jakobsen, H.H., Riemann, B., Blicher-Mathiesen, G., Carstensen, J., Dahl, K., Eigaard, O.R., Feld, L., Frederiksen, M., Galatius, A., Glemarec, G., Larsen, M.M., Markager, S., Pedersen, I.K., Petersen, J.K., Rindorf, A., Stæhr, P., Strand, J., Tairova, Z., Tougaard, J. & Vinther, M. 2021. GAP-analyse: Fremskrivning af menneskelige aktiviteter og presfaktorer. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 86 s. - Teknisk rapport nr. 201.
<https://dce2.au.dk/pub/TR201.pdf>
- ^{vi} KOMMISSIONENS AFGØRELSE (EU) 2017/848 af 17. maj 2017 om fastlæggelse af kriterier og metodiske standarder for god miljøtilstand i havområder samt specifikationer og standardmetoder for overvågning og vurdering og om ophævelse af afgørelse 2010/477/EU.
- ^{vii} Programmes of measures (Articles 13 & 18) and Exceptions (Article 14) under the Marine Strategy Framework Directive Recommendations for implementation and reporting for the Article 17 updates in the 2nd cycle. MSFD GUIDANCE DOCUMENT 10 (UPDATE) JUNE 2020.
- ^{viii} Rijnsdorp, A. D. et al. Different bottom trawl fisheries have a differential impact on the status of the North Sea seafloor habitats. *ICES Journal of Marine Science* 77, 1772–1786 (2020).
- Og: Amoroso, R. O. et al. Bottom trawl fishing footprints on the world's continental shelves. *Proc Natl Acad Sci U S A* 115, E10275–E10282 (2018).
- ^{ix} Gislason, H. et al. Miljøskånsomhed og økologisk bæredygtighed i dansk fiskeri. (2021).
- Og: van der Reijden, K. & Eigaard, O. The seafloor footprint of Danish fishing. Online resource. Preprint at <https://doi.org/doi.org/10.11583/DTU.23617944> (2023).
- ^x Kaiser, M. J. et al. Global analysis of response and recovery of benthic biota to fishing. *Mar Ecol Prog Ser* 311, 1–14 (2006).
- Og: Rijnsdorp, A. D. et al. Different bottom trawl fisheries have a differential impact on the status of the North Sea seafloor habitats. *ICES Journal of Marine Science* 77, 1772–1786 (2020).
- Og: Kaiser, M. J. & Hiddink, J. G. Food subsidies from fisheries to continental shelf benthic scavengers. *Mar Ecol Prog Ser* 350, 267–276 (2007).
- ^{xi} Hiddink, J. G. et al. Global analysis of depletion and recovery of seabed biota after bottom trawling disturbance. *Proc Natl Acad Sci U S A* 114, 8301–8306 (2017).
- Og: Szostek, C. L. et al. A tool to estimate the contribution of fishing gear modifications to reduce benthic impact. *J Ind Ecol* 26, 1858–1870 (2022).
- ^{xii} Biodiversitetsrådet. 2023. Mod robuste økosystemer – anbefalinger til en dansk lov om biodiversitet.

Opfylder Danmarks Havplan de internationale principper for en økosystembaseret tilgang?

Resumé

I dette notat beskriver Tænketanken Hav:

- At udkastet til Havplan 2021 ikke lever op til en økosystembaseret tilgang. Havplanen lever heller ikke op til de principper for en økosystembaseret tilgang fra HELCOM VASAB, som Erhvervsministeriet selv henviser til. Det fremgår af regeringsgrundlaget og diverse EU-direktiver, at der skal anvendes en økosystembaseret tilgang.
- At Symphony-modellen og ØKOMAR-projektet kan anvendes i en dansk havplanlægning, som er baseret på internationale principper for en økosystembaseret tilgang – fx principperne fra HELCOM VASAB.
- At Havplanen ikke vil bidrage positivt til at opnå en god miljøtilstand i Danmarks havområde, som forudsat i lov om havplanlægning. Havstrategien er heller ikke inddraget som grundlag for havplanlægningen, hvilket forudsættes i EU-direktivet om havplanlægning, den danske havplanlov og SVM- regeringsgrundlaget.

Notatet er inddelt i tre afsnit:

1. HELCOM VASAB's retningslinjer for en økosystembaseret tilgang	2
2. Hvad er Symphony og ØKOMAR?	5
3. Havstrategien som grundlag for Havplanen.....	6

1. HELCOM VASAB's retningslinjer for en økosystembaseret tilgang

Der er udarbejdet forskellige internationale retningslinjer og principper for en økosystembaseret tilgang. Blandt andet har landene omkring Østersøen – i regi af Helsinki-konventionen (HELCOM) og arbejdsgruppen HELCOM VASAB – udarbejdet 9 principper^{1,2} for en økosystembaseret tilgang til havplanlægning, som Erhvervsministeriet og regeringen henholder sig til. Både Danmark og EU er part til HELCOM og har godkendt principperne.

Tænk tanken Hav vurderer, at den danske havplanlægning ikke opfylder HELCOM VASAB-principperne. Nedenfor gennemgås de 9 principper og Tænk tanken Havs vurdering af, hvordan den danske Havplan forholder sig til dem.

Princip 1: Anvende den bedst tilgængelige viden om og praksis til at sikre økosystemerne:

Arealplanlægningen og udviklingen af aktiviteter skal være baseret på den nyeste viden om økosystemerne og nyeste viden om, hvordan man i praksis beskytter marine økosystemer bedst muligt.

Tænk tanken Havs vurdering: Danmarks Havplan er ikke udarbejdet på grundlag af nyeste og bedst tilgængelige viden om de marine økosystemer. Erhvervsministeriet har ikke anvendt relevant miljødata og viden om marine økosystemer, herunder er der heller ikke anvendt lokal viden ved udlæg af zonerne i Havplanen. Relevante (eksisterende) metoder og værktøjer til en økosystembaseret tilgang er heller ikke anvendt – såsom Symphony eller metoderne udviklet i ØKOMAR-projektet.

Der findes på nuværende tidspunkt modelleringsværktøjer og databaser, der ville kunne underbygge en økosystembaseret tilgang i Havplanen (Symphony og ØKOMAR). Hvis den nuværende viden inddrages, vil det være muligt at have den første version klar indenfor et års tid – (fx vil modellerne udviklet i ØKOMAR-projektet indenfor et år kunne opdateres, og danne grundlag for den første version). Denne kan derefter løbende udvides med ny data.

For trinvis at kunne implementere en reel økosystembaseret tilgang, så skal der allerede nu sættes et udviklingsarbejde i gang og dermed allokeres midler, så der opbygges kompetencer i den statslige forvaltning. Kompetencer, som ikke er til stede i tilstrækkeligt omfang i dag.

Princip 2: Anvende et generelt forsigtighedsprincip

Princip 2 kræver, at man anvender en fremsynet, foregribende og forebyggende planlægning, som fremmer bæredygtig anvendelse i havområderne og udelukker risici og farer ved aktiviteter på det marine økosystem. De aktiviteter, der ifølge den nuværende videnskabelige viden kan føre til væsentlige eller irreversible påvirkninger på det marine økosystem, og hvis påvirkninger måske ikke er samlet eller delvist tilstrækkeligt forudsigelige på nuværende tidspunkt, kræver en specifik omhyggelig undersøgelse og vægtning af risici.

¹ Guideline for the implementation of ecosystem-based approach in Maritime Spatial Planning (MSP) in the Baltic Sea area. HELCOM VASAB, 2016. https://www.helcom.fi/wp-content/uploads/2019/08/Guideline-for-the-implementation-of-ecosystem-based-approach-in-MSP-in-the-Baltic-Sea-area_June-2016.pdf

² HELCOM VASAB's principper bygger på Malawi-principperne i henhold til FN's Biodiversitetskonvention.

Tænk tanken Havs vurdering: Havplanen inkluderer ikke brug af forsigtighedsprincippet. Forsigtighedsprincippet skal sikre, at der handles for at forebygge eller eliminere væsentlige risici for miljøet, selvom man ikke har den fulde viden om alle detaljerede sammenhænge. Anvendelse af forsigtighedsprincippet forudsætter, at man har identificeret mulige risici for negative virkninger på miljøet, men at det ikke er muligt at udarbejde en fuldstændig videnskabelig risikobedømmelse og dermed definere risikoen med tilstrækkelig stor sikkerhed. Ved anvendelse af forsigtighedsprincippet træffes der politisk beslutning om, at usikkerheden skal komme miljøet til gode. I forbindelse med Havplanen synes der ikke at være truffet sådanne beslutninger.

Princip 3: Undersøge alternative løsninger ved væsentlige miljøpåvirkninger

Der skal udvikles rimelige alternativer for at finde løsninger for at undgå eller reducere negative miljøpåvirkninger og andre påvirkninger samt påvirkninger af økosystemtjenester.

Tænk tanken Havs vurdering: Det fremgår af miljøvurderingen af Havplanen 2021, at *"Forslag til Danmarks første Havplan indeholder ikke alternativer til planlægningen inden for de arealer og bestemmelser, som miljøvurderes. Det er derfor udelukkende det beskrevne planforslag, som miljøvurderes, og ikke alternativer eller varianter af planens rammer og retningslinjer"*.

Princip 4: Identificere økosystemtjenester som basis for planlægningen

For at sikre en samfundsøkonomisk vurdering af miljøeffekter og potentialer skal havets økosystemtjenester identificeres.

Tænk tanken Havs vurdering: Ifm. med havplanlægningen er der ikke offentliggjort en identifikation eller opgørelse af havets økosystemtjenester, herunder om naturbaserede løsninger i relation til håndtering af klimaforandringer.

Princip 5: Minimere negative miljøpåvirkninger, hvor dette er relevant

Foranstaltningernes miljøpåvirkninger skal vurderes og det skal søges at forhindre, reducere og så fuldt ud som overhovedet muligt opveje eventuelle væsentlige negative virkninger på miljøet som følge af gennemførelsen af planen.

Tænk tanken Havs vurdering: Den tidligere regering har beskrevet i et notat (N1), at der på forskellige områder er taget højde for evt. negative miljøeffekter, inden første udkast til Havplan blev sendt i høring. Tænk tanken vil gerne anerkende, hvis dette er forsøgt, men må understrege, at håndtering af flere negative miljøpåvirkninger er udskudt til den efterfølgende sagsbehandling af konkrete projekter – og dermed ikke håndteres i Havplanen, hvilket princip 5 ellers forudsætter. I den strategiske miljøvurdering af Havplanen henvises der flere steder til, at minimering af miljøpåvirkninger først behøver at ske, når myndighederne skal give tilladelse til et konkret projekt. Der er således ikke taget tilstrækkeligt hensyn til negative miljøpåvirkninger på planlægningsniveau.

I N1 henvises til, at der i den strategiske miljøvurdering, udarbejdet af COWI, redegøres for forventede miljøkonsekvenser for de planlagte aktiviteter. Tænk tanken hav bemærker, at den strategiske miljøvurdering påpeger flere områder, hvor der vurderes en risiko for at modarbejde miljømål. Søfartsstyrelsen skriver også i sin Havplanredegørelse, at miljøvurderingen peger på, *”hvor planlagte aktiviteter ville kunne overskride forventede grænser eller tærskelværdier fastsat i henhold til anden lovgivning og dermed hvor der bør være et særligt fokus i forbindelse med den konkrete sagsbehandling”*. Tilsyneladende er forventede overskridelser i henhold til anden lovgivning accepteret og håndteringen af disse udskydes til sagsbehandlingen af konkrete projekter, hvor kumulative effekter sjældent håndteres. Dette er i modstrid med princip 5.

Princip 6: Anvende en relationel forståelse af samspillet mellem liv og aktiviteter i og på havet, herunder kumulative effekter

Princip 6 beskriver, at det er nødvendigt at vurdere effekterne på økosystemet forårsaget af forskellige aktiviteter. Dette inkluderer direkte/indirekte, kumulative (samlede), kort-/langsigtede, permanente/midlertidige og positive/negative effekter, såvel som indbyrdes relationer, herunder interaktion mellem land og hav.

Tænk tanken Havs vurdering: Havplanen tager ikke tilstrækkeligt hensyn til samspillet mellem land og hav. Dette punkt kritiseres kraftigt i mange høringssvar. De kumulative effekter af Havplanen er heller ikke vurderet tilstrækkeligt, hvilket er helt afgørende for en økosystembaseret tilgang. Der henvises til Tænk tanken Havs anbefalinger.

Princip 7: Inddrage interessenter og borgere i planlægningen

Alle relevante myndigheder og interessenter samt den bredere offentlighed skal inddrages i planlægningsprocessen på et tidligt tidspunkt. Resultaterne af inddragelsesprocessen skal offentliggøres. Integreret kystforvaltning (ICM) nævnes som eksempel på et uformelt og fleksibelt instrument, der kan understøtte processen med deltagelse og kommunikation.

Tænk tanken Havs vurdering: Der er ikke foretaget nogen borgerinddragelse i forbindelse med udarbejdelse af Havplanen. Interessenter er kun blevet inddraget på et overordnet niveau gennem informationsmøder, og først på et meget sent stadium, hvor planen stort var udarbejdet. Tænk tanken Hav vurderer, at den danske havplanlægning langt fra opfylder princippet om inddragelse og kommunikation.

Princip 8: Udføre planlægningen på det mest passende niveau og søge sammenhæng mellem de forskellige niveauer

Havplanlægning med en økosystembaseret tilgang som et overordnet princip skal gennemføres på det mest passende niveau og skal søge sammenhæng mellem de forskellige niveauer.

Tænk tanken Havs vurdering: Havplanlægningen er foretaget på et meget overordnet niveau, hvilket vanskeliggør en økosystembaseret tilgang. En økosystembaseret tilgang finder altid sted i et konkret, defineret økosystem.

Princip 9: Anvende en iterativ proces i planlægningen

En bæredygtige brug af havets økosystemer forudsætter, at der anvendes en iterativ proces, herunder overvågning, gennemgang og evaluering af både processen og resultatet.

Tænk tanken Havs vurdering: Tænk tanken Hav kan ikke vurdere, hvorvidt der er eller vil blive anvendt en iterativ (trinvis) proces i planlægningen. Søfartsstyrelsen har dog udtalt på informationsmøder om Havplanen i 2021, at man har lagt vægt på at starte på et meget overordnet niveau, og at det forventes, at Havplanen vil blive mere detaljeret med årene – og at man på den måde forventer at anvende en iterativ proces. Tænk tanken Hav understreger i den forbindelse, at der ikke er afsat midler til havplanlægningen. Der er heller ikke afsat midler til overvågning og evaluering, hvorfor dette synes vanskeligt fremadrettet at forbedre havplanlægningen og anvende en iterativ proces i planlægningen.

2. Hvad er Symphony og ØKOMAR?

Det er et krav i EU's direktiv om havplanlægning, at der skal anvendes en økosystembaseret tilgang. Det fremgår også af SVM-regeringsgrundlaget, at havplanen skal have en økosystembaseret tilgang. For at opfylde principperne for en økosystembaseret havplanlægning (fx principperne fra HELCOM VASAB) skal myndighederne anvende den bedst tilgængelige viden og data. Symphony³ og ØKOMAR⁴ er henholdsvis et eksempel på et værktøj og et projekt, der har haft fokus på at udvikle værktøjer, der kan håndtere dette.

Symphony er et modelbaseret værktøj, som er udviklet til at understøtte implementeringen af en økosystem-baseret havplanlægning. Det er udviklet til Sverige (Havs- og Vattenmyndigheden), men kan overføres til andre lande. Sverige understøtter – via sin udviklingsbistand – at systemet anvendes til havplanlægning i adskillige udviklingslande verden over. I 2022 blev der lanceret en open-sourceversion af Symphony.

Symphony-modellen skildrer gennem kort og andre grafiske præsentationer, hvordan marine økosystemer reagerer på forskellige aktiviteter. Symphony kan give information til myndighederne om grundlæggende miljøforhold, og der kan udarbejdes analyser til brug i havplanlægningen, herunder overblik over kumulative (samlede) effekter af forskellige planlægningsmuligheder (scenarier). Symphony kan således på en objektiv og transparent måde give information til myndigheder og beslutningstagere til brug for en økosystembaseret havplanlægning. Se en kort informationsvideo om Symphony her: [Link](#).

I Danmark blev der i 2018-2020 udført et projekt, der også anvender en datadrevet model, nemlig ØKOMAR-projektet. ØKOMAR-projektet har etableret state-of-the-art datasæt for fordeling af aktiviteter og økosystemer i danske havområder og kortlagt de kombinerede effekter af flere forskellige aktiviteter, rangeret dem og analyseret de potentielle effekter af nye aktiviteter. ØKOMAR har også skitseret, hvordan zoneinddeling af havet kan igangsættes i

³ Symphony: <https://www.havochvatten.se/en/eu-and-international/marine-spatial-planning/swedish-marine-spatial-planning/the-marine-spatial-planning-process/development-of-plan-proposals/symphony--a-tool-for-ecosystem-based-marine-spatial-planning.html>

⁴ ECOMAR: A data-driven framework for ecosystem-based Maritime Spatial Planning in Danish marine waters. NIVA Report No. 7562-2020. <https://niva.brage.unit.no/niva-xmlui/handle/11250/2725462?locale-attribute=no>

Danmark. De danske myndigheder har endnu ikke taget ØKOMAR projektets resultater i anvendelse.

Metoderne fra ØKOMAR kan, ligesom Symphony, tilpasses og opdateres med nyeste data for danske farvande og anvendes til brug for en økosystembaseret havplanlægning i Danmark, som er baseret på internationale principper for økosystembaseret tilgang. Der bør samtidig ske en videreudvikling af systemerne, så de løbende forfines på baggrund af nyeste viden.

3. Havstrategien som grundlag for Havplanen

EU's direktiv om havplanlægning og EU's havstrategidirektiv kræver begge, at der anvendes en økosystembaseret tilgang. Det betyder, jf. direktiverne, at:

- aktiviteter holdes inden for niveauer, der er forenelige med opnåelsen af en god miljøtilstand
- de marine økosystemer er robuste nok til at modstå presset fra menneskeskabte forandringer (såsom klimaforandringer)
- en bæredygtig anvendelse af havets goder og ydelser skal være muligt for nuværende og kommende generationer

Af bemærkningerne til lovforslaget om maritim fysisk planlægning (den danske havplanlov) fremgår følgende: *"Havplanlægningen forudsættes at tage udgangspunkt i de eksisterende sektorinteresser og miljøinteresser med henblik på at sikre, at den fremtidige udvikling sker på et bæredygtigt grundlag og herunder bidrager til realiseringen af målene i natur- og miljødirektiverne".*

Det fremgår også af SVM-regeringens regeringsgrundlag fra 2022, at Danmarks Havplan skal være baseret på havstrategien. Danmarks Havplan skal således bidrage til, at målet om god miljøtilstand – som er fastsat i havstrategien – kan opnås. God miljøtilstand skulle, jf. havstrategidirektivet, være nået i 2020, men er endnu ikke opnået i Danmark.

Det fremgår på side 223 i den strategiske miljøvurdering af Havplanen 2021, at *"Udstedelse af havplanen vurderes ikke at kunne bidrage positivt til opnåelse af god miljøtilstand i havet"* (side 223)⁵.

Tænketanken Hav vurderer, at Havstrategiens kriterier, tærskelværdier og miljømål ikke guider indholdet af Havplanen, så den kan bidrage til at realisere målene i natur- og miljødirektiverne. Havplanen bør fremadrettet udarbejdes, så den bidrager til at realisere målene i de natur- og miljødirektiver, der gælder for havet, herunder Havstrategien.

⁵ Miljøvurdering af Danmarks Havplan. Miljørapport. Marts 2021. Udarbejdet af COWI for Søfartsstyrelsen. <https://havplan.dk/content/api/latest/files/41d05b1e-a6e2-46a4-af79-ed8c2bbcf786/file>

Anbefalinger til den kommende Havnaturfond

Green Power Denmark, Danmarks Naturfredningsforening & Tænk tanken Hav. December 2023

Dette dokument er udarbejdet gennem et samarbejde mellem Green Power Denmark, Tænk tanken Hav og Danmarks Naturfredningsforening. Formålet er at give en række anbefalinger til etablering og drift af den kommende Havnaturfond. Anbefalingerne tager udgangspunkt i vores [Fem krav til en Havnaturfond fra maj 2023](#). Dokumentet indeholder følgende elementer:

1. Umiddelbare tiltag: Disse anbefalinger fokuserer på handlinger, der kan og bør iværksættes hurtigt for at opnå øjeblikkelige fremskridt:

- a. Igangsættelse af arbejdet med data (samling, indsamling og opbevaring).
- b. Udarbejdelse af Kommissorium.

2. Anbefalinger til kommissoriet: Dette afsnit fokuserer på de langsigtede strukturelle, finansielle og forvaltningsmæssige aspekter, der bør tages i betragtning for Havnaturfondens fremtidige arbejde, herunder sikring af en varig Havnaturfond.

Umiddelbare tiltag

Følgende beskriver to centrale initiativer, der bør prioriteres højt og iværksættes hurtigst muligt for at sikre Havnaturfondens hurtige virke:

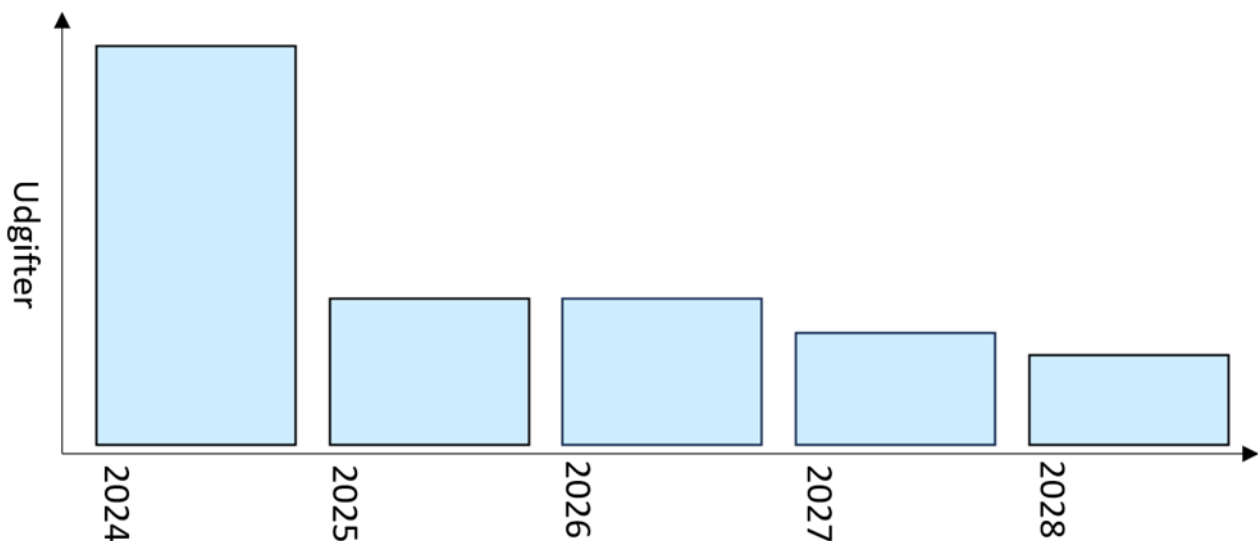
Igangsættelse af arbejdet med data (samling, -indsamling og -opbevaring)

Det er essentielt hurtigst muligt at påbegynde arbejdet med at få bedre styr på havdata. Dette består af flere elementer. Havnaturfonden bør bidrage med samling og koordinering af data ift. VEs påvirkning på havmiljøet og ift. marin naturgenopretning, som i dag ikke er samlet og derfor ofte går tabt efter en årrække. Eksisterende data skal derfor samles og kvalitetssikres. Der bør etableres database(r) og en koordinerende dataplatform. Datastrukturen skal undersøges nærmere med tekniske eksperter på området, men samlet set, skal databasen og dataplatformen fungere som arkiv og bidrage til den overordnede strategiske havplanlægning. Datastrukturen kan med fordel inspireres af Danmarks Miljøportal.

Som del af arbejdet, bør ny data indsamles og der bør etableres en ramme for indsamling af disse data, med et fremtidssikret og internationalt perspektiv for øje.

Det anbefales, at dette arbejde starter hurtigst muligt, da det vil muliggøre indsamling af tidssensitiv baseline data, som er kritisk for evalueringen af VE-udbygningens effekt på havmiljøet, samt for evalueringen af naturgenopretningsprojekterne. Samlet set vil denne indsats positivt påvirke omkostningseffektiviteten i udbygningen af VE og i marin naturgenopretning, samt lette og smidiggøre udviklernes arbejde med at lave miljøundersøgelser mv.

Det er at foretrække, at midlerne til etableringen af databaserne og dataplatformen skal findes udover de 500 millioner kroner, der allerede er afsat til Havnaturfonden, men i tilfælde af, at det ikke kan lade sig gøre, anbefaler vi, at der afsættes omkring 80-100 millioner kroner af de allerede afsatte midler til Havnaturfonden. Denne beløbsramme kan sikre etablering og drift det første år samtidig med, at det opretholder politisk momentum og opbakning til fondens arbejde. Det forventes, at omkostningerne til databaserne og dataplatformen daler løbende og i kraft af automatisering og AI kan driftsomkostningerne falde yderligere tættere på 2030. Se nedenstående illustration.

Udarbejdelse af Kommissorium

Vi indstiller, at det nuværende arbejde med Havnaturfonden snarest muligt udvides til udarbejdelsen af et kommissorium, som kan arbejde med at gøre Havnaturfonden permanent sideløbende med, at arbejdet med forskning i sameksistens og marin naturgenopretning og databaser/dataplatform initieres. Kommissoriet for Havnaturfonden skal senest ved udgangen af 2024 resultere i et konkret forslag, der kan forelægges for Folketinget.

På de følgende sider udfoldes anbefalinger til kommissoriet.

Anbefalinger til kommissoriet

Dette afsnit fokuserer på de langsigtede strukturelle, finansielle og forvaltningsmæssige aspekter, der bør afdækkes i Kommissoriet for at sikre Havnaturfondens fremtidige arbejde.

Formål

Vi anbefaler, at Havnaturfonden etableres med det overordnede formål at bidrage til beskyttelsen af arter og genoprettelse af robuste økosystemer i havet ved at gennemføre omkostningseffektive naturgenopretningsprojekter, samt evidensbaseret forskning om sameksistens mellem havvindsudbygningen og havets natur. Fonden skal fremme en bæredygtig udvikling og forvaltning af Danmarks havnatur i overensstemmelse med nationale og europæiske mål, såvel som mål under FN's globale biodiversitetsramme. Samtidig skal fondens arbejde bidrage til at gøre Danmark til et foregangsland for forskning i sameksistens mellem havvind og natur.

Med reference til den politiske aftale om fondens etablering og finansiering, anbefaler vi, at fondens formål konkretiseres i følgende hovedpunkter:

- 1. Konkrete naturgenopretningsprojekter:** Fonden bør have ansvar for at anbefale havområder, der skal genoprettes gennem aktiv naturgenopretning, sikre realisering af disse naturgenopretningsindsatser og sikre beskyttelse af de genoprettede områder.
- 2. Forskning i sameksistens:** Fonden bør finansiere forskningsprojekter, der har til formål at forstå og fremme sameksistensen mellem menneskelige aktiviteter, som vedvarende energiproduktion, og den naturlige havnatur.
- 3. Indsamling og opbevaring af data:** Havnaturfonden bør sikre en systematisk indsamling, opbevaring og offentliggørelse af data om havnaturen for at sikre en evidens- og økosystembaseret tilgang til forvaltningen af havnaturen.
- 4. Tværnationalt samarbejde og videndeling:** Fonden bør arbejde for et tæt samarbejde med nabolande og internationale institutioner for at bidrage til en harmoniseret og effektiv indsats for beskyttelse og genopretning af den marine natur.
- 5. Åbenhed og transparens:** Alle data og resultater fra fondens arbejde bør være offentligt tilgængelige for at skabe en solid vidensbase, der kan informere fremtidige beslutninger og indsatser i forhold til havmiljøet.
- 6. Synergier:** I fondens arbejde med både udvælgelse og planlægning af naturgenopretningsprojekter samt tilvejebringelse af ny viden bør synergieffekter vægtes højt. Dette kan være i relation til reduktion af kvælstofudledning fra land eller forøgelse af CO₂-binding i marine økosystemer. Dog må disse hensyn ikke overskygge fondens kerneformål, nemlig forskning i sameksistens og genopretning af robuste økosystemer i havet.

Struktur, organisering og governance

Vi anbefaler, at følgende præmisser bør udgøre grundlaget for fondens struktur, organisering og governance:

1. **Permanent og uafhængig:** Fonden skal være permanent og politisk uafhængig for at sikre kontinuitet og autonomi i arbejdet med at beskytte og genoprette Danmarks havnatur.
2. **Vedttaget ved lov:** Fonden skal vedtages ved lov for at sikre dens formelle status og beskytte dens mandat og finansiering.
3. **Nonprofit:** Som en nonprofit organisation skal fondens overskud udelukkende anvendes til at fremme fondens formål og ikke udbetales som profit til ejere eller aktionærer.
4. **Selvstændig bestyrelse:** Fonden skal have en selvstændig bestyrelse sammensat af personer med relevante tværfaglige kompetencer, eksperter inden for relevante fagområder, samt repræsentanter for sameksistens mellem VE og natur. Bestyrelsens opgave er at sikre fondens strategiske retning og overvåge dens drift.
5. **Rådgivning via udvalg:** For at understøtte den selvstændige bestyrelse i at opnå sit formål, anbefales det, at der nedsættes et rådgivende udvalg, som kan bistå fondens ledelse med indsigt og faglig viden, der kan kvalificere fondens arbejde. Udvalget bør, som ved den Danske naturfond, være bredt sammensat og medlemmerne kan med fordel udpeges af landsdækkende foreninger og interesse- og erhvervsorganisationer, som varetager interesser angående vedvarende energi, natur, miljø og samt universiteter.

Vi anbefaler desuden, at fonden rådfører sig og koordinerer dens indsatser med andre fonde og initiativer på havet med fokus på naturgenopretning og sameksistens, såsom aktiviteter under Center for Marin Naturgenopretning og Center for Green Transition and Marine Ecology ved Aarhus Universitet.

Samspil med eksisterende love og fonde:

Vi anbefaler, at Havnaturfonden i videst muligt omfang samtænkes med den Danske Naturfond, eller etableres som en selvstændig fond med den Danske Naturfond som forbillede.

En sammentænkning af de to fonde vil som minimum have tre følgende fordele:

1. **Mulighed for hurtigere etablering:** En integration af Havnaturfonden i Lov om den Danske Naturfond vil kunne bidrage til en hurtig etablering, hvilket sikrer tempo for igangsættelse af fondens stærkt nødvendige aktiviteter.
2. **Synergier og helhedsorienteret naturgenopretning i Danmark:** Succesen af naturgenopretning i kystnære farvande afhænger i høj grad af presfaktorer, der stammer fra aktiviteter på land, ligesom succesen i de mere åbne farvande afhænger af beskyttelse mod flere presfaktorer, fx fiskeri. Naturgenopretning i kystnære havområder bør således tage udgangspunkt i helhedsorienterede naturgenopretningsplaner, der omfatter både

land, kyst og vand. I de mere åbne farvande bør passiv genopretning tænkes sammen med aktiv genopretning.

3. **Højere omkostningseffektivitet:** En samtænkning af Havnaturfondens aktiviteter og den Danske Naturfonds aktiviteter vil også være det mest omkostningseffektive.

Vælger man at integrere Havnaturfonden som del af Den Danske Naturfond, vil en skarp afgrænsning af Havnaturfondens midler og dens beslutningsret være nødvendig. Eventuelt kan Havnaturfonden etableres som en selvstændig juridisk konstellation under Den Danske Naturfond for at sikre dette. Følgende risici skal som minimum håndteres i en integration:

1. **Risiko for ressourcekonflikter:** Ved at integrere de to fonde kan der opstå situationer, hvor ressourcerne fra den ene fond ønskes anvendt til formålene for den anden fond. Dette kan skabe konflikter og dilemmaer i beslutningstagningen, især hvis begge fondes aktiviteter kræver økonomisk støtte samtidig.
2. **Tab af fokus på specifikke formål:** Havnaturfonden har et særligt fokus på havrelaterede aktiviteter. Ved en integration er der risiko for, at dette specifikke fokus kan blive udvandet, når det skal balanceres med de bredere formål og aktiviteter i Den Danske Naturfond.
3. **Kompleksitet i administration og styring:** Ved at kombinere to fonde med forskellige formål og målsætninger kan det føre til øget administrativ kompleksitet. Dette kan gøre det vanskeligere at træffe klare beslutninger og sikre, at begge fondes formål bliver opfyldt effektivt.

Finansiering

De tre organisationer anbefaler en finansieringsstruktur, der sikrer Havnaturfondens evne til at lave langsigtet planlægning og iværksætte effektive naturgenopretningsprojekter og forskning i sameksistens på Danmarks havområder over tid. Dette omfatter bidrag fra staten, private fonde, havvindsudviklere og andre private aktører.

Givet at disse projekter ofte er både tids- og ressourcekrævende, er en stabil, langsigtet og forudsigelig finansiering ikke blot en fordel, men en nødvendighed for fondens succes.

Den anbefalede finansieringsstruktur består af:

1. **Statslig finansiering:** For at sikre en stabil grundfinansiering anbefales det, at der efter 2030 fortsat afsættes statslige midler. Disse midler skal som minimum svare til de allerede afsatte 500 mio. kr. frem til 2030. Det skaber stabilitet og vished om økonomisk stabilitet, hvilket dermed kan sikre langsigtede projekter og forskning.
2. **Finansiering fra private fonde og EU:** På samme måde som med den danske naturfond, skal private fonde samt EU-programmer (såsom LIFE programmet og INTERREG) have mulighed for at bidrage til og kunne samtænkes med Havnaturfondens indsatser.

3. **Finansiering fra havvindsudviklere:** En fast andel af de fremtidige koncessionsbetalinger fra de 9 GW statslige udbud og den fremtidige markedsdrevne udbygning bør øremærkes til Havnaturfonden. Det er vigtigt at sikre en ensartet tilgang til finansiering på tværs af markedsdrevne og statslige havvindsprojekter for at skabe lige konkurrencevilkår.
4. **Finansiering fra andre aktører:** Andre aktører, der har en påvirkning på havmiljøet skal også bidrage til fondens finansiering baseret på princippet om, at "forureneren betaler". Der skal tages højde for den specifikke miljøpåvirkning, som hver enkelt aktivitet har, og finansieringsmodellerne/fordelingsnøglen bør differentieres i overensstemmelse hermed.

Derudover anbefaler vi at følgende mere generelle overvejelser omkring finansiering afspejles i modellen:

1. Arbejdet med at lave en finansieringsplan for Havnaturfonden bør påbegyndes allerede nu, og parallelt med at fondens øvrige rammer udformes. Det anbefales, at den endelige finansieringsplan er afsluttet inden sommeren 2024, hvor Havnaturfonden endeligt etableres ved lov.
2. Indbetalingen til Havnaturfonden bør ikke ske på bekostning af minimumskrav om naturhensyn ved kommercielle aktiviteter på havet.
3. Fondens behov og de omgivende samfundsforhold vil ændre sig over tid, hvorfor der bør indføres en regelmæssig evaluering og eventuel tilpasning af finansieringsmodellerne.

Havplan: Havvind og beskyttet natur

Indledning

Havvind udgør et vigtigt element i omstillingen til vedvarende energi (VE) i kontekst af klimakrisen og i ambitionen om at blive uafhængige af fossile brændstoffer og i højere grad være selvsupplerende på energiområdet. I regeringens udkast til Danmarks første Havplan udlægges derfor en væsentlig del af havarealet til nye vedvarende energianlæg og energiøer. Således udgør Havplanens arealreservationer til nuværende vedvarende energi og kabelkorridorer samt kommende vedvarende energi og energiøer omkring 15,2 % af det danske havareal. Med Ruslands invasion af Ukraine og de politiske forhandlinger om Danmarks Havplan lægger regeringen op til en yderligere udbygning af planerne om og reservationerne til vedvarende energi. Hertil kommer åben dør VE-projekter, som (endnu) ikke er udlagt i Havplanen. Det betyder, at de konkrete arealer til VE alt andet lige bliver større og vil udgøre flere områder end først antaget i Havplanen.

Det er dog vigtigt ikke at gå på kompromis med beskyttelse af naturen og miljøet i havet i hensyntagen til den grønne omstilling. Det vil i værste fald kunne føre til en fattigere artsrigdom og føre til, at man skal rette op på de fejl, man har begået undervejs. Klima, natur og miljø hænger sammen.

Tænk tanken Hav og Concito understreger, at der skal reserveres plads til både havets biodiversitet og til etablering af anlæg til havvind og at sådanne anlæg til havvind som udgangspunkt bør etableres udenfor beskyttede havområder. Man bør i stedet fokusere på at skabe synergier og sameksistens mellem de forskellige erhvervsaktiviteter på havet. Vores anbefalinger bør indtænkes som en del af den langsigtede strategiske planlægning af VE-udbygningen på havet.

Havvind og beskyttede havområder (EU-målet om 30 %)

Anbefaling:

Tænk tanken Hav og Concito anbefaler, at der som udgangspunkt ikke planlægges for havvind og tilhørende infrastruktur i beskyttede havområder i Danmarks Havplan (havstrategiområder, Natura 2000-områder mv.). Hvis det undtagelsesvist vurderes nødvendigt at etablere havvind i et beskyttet havområde skal dette overvejes nøje og udvikles under strenge betingelser og bør kun ske på længere sigt i meget sjældne tilfælde.

Først og fremmest skal det vurderes konkret, om etablering af havvind er i overensstemmelse med udpegningsgrundlaget og bevaringsmålene for det beskyttede havområde og de lokale naturforhold skal iagttages.

Derudover skal der generelt indsamles data om miljøpåvirkningerne af anlæg til havvind – både før og under anlæg og drift – så der kan tages stilling til de mulige konsekvenser på et vidensbaseret og oplyst grundlag. Denne viden er ikke til stede i dag, og vidensindsamling bør

derfor prioriteres. Data om miljøpåvirkninger fra havvind bør indsamles ved konkrete havvindemølleparker uden for beskyttede havområder.

Endelig skal interessenter inddrages i den konkrete proces, da de kan bidrage med viden om det konkrete område.

Uddybning:

Formålet med beskyttede havområder er at skabe områder på havet, der kan bidrage til bedre biodiversitet og naturkvalitet. Et beskyttet havområde er et afgrænset område på havet, hvor der er en strengere naturbeskyttelse, end der er i områderne omkring. Man kan sammenligne et beskyttet havområde med en fredning på land, fx et fuglereservat ved en sø eller en fredet ådal.

Ovenstående anbefalinger er udarbejdet på baggrund af EU's principper for beskyttede områder samt de principper for havplanlægning¹, som er udarbejdet af Offshore Coalition for Energy and Nature. Offshore Coalition for Energy and Nature er en international sammenslutning, som består af 26 organisationer fra hele Europa, der samler VE-sektoren og NGO'er. De arbejder hen imod en bæredygtig udvikling af offshore energiinfrastruktur, der samtidig beskytter marine økosystemer. Af medlemmer kan bl.a. nævnes Vattenfall, Siemens, Ørsted, Wind Europe, SEAWIND, WWF Verdensnaturfonden og BirdLife International.

Beskyttede havområder og havvind

Marine protected areas (MPA) are generally highly sensitive and therefore unlikely to be suitable for any development. Wind farms and connecting electricity grids in MPAs are an exception and can only be developed under strict conditions. If and under what conditions needs to be carefully evaluated in a multi stakeholder process.

Offshore Coalition for Energy and Nature, oktober 2021

Havvind og strengt beskyttede havområder (EU-målet om 10 %)

Anbefaling:

Tænketanken Hav og Concito anbefaler, at Danmark følger EU's principper for strengt beskyttede områder og hverken planlægger eller etablerer havvind i strengt beskyttede havområder.

Uddybning:

Strengt beskyttede områder er områder, hvor naturen skal lades helt i fred. Der er endnu ikke udpeget strengt beskyttede havområder i Danmark, men i foråret 2021 kom regeringen med et forslag til strengt beskyttede havområder, der udgør ca. 4 % af Danmarks Havområde.

EU-Kommissionen har i en vejledning² fra januar 2022 defineret strengt beskyttede områder som fuldt og juridisk beskyttede områder, hvor de naturlige processer skal forløbe stort set uden forstyrrelse fra menneskelige presfaktorer og trusler – uanset om disse aktiviteter finder sted i

¹ OFFSHORE COALITION FOR ENERGY AND NATURE. MESSAGES ON MARINE SPATIAL PLANNING. October 2021. <https://offshore-coalition.eu/documents/msp-messages-1.pdf>

² Commission Staff Document. Criteria and guidance for protected areas designations. Brussels, 28.1.2022. SWD(2022) 23 final. https://ec.europa.eu/environment/publications/criteria-and-guidance-protected-areas-designations-staff-working-document_en

eller uden for det strengt beskyttede område. Kun begrænset og stærkt kontrolleret menneskelig aktivitet, som ikke forstyrrer naturen, eller som bidrager til at forbedre den, kan tillades.

Der kan således kun i meget begrænset omfang finde aktiviteter sted - såsom forskning, håndtering af katastrofer (fx ved olispild), ikke-forstyrrende aktiviteter og installationer samt strengt kontrollerede rekreative aktiviteter. Eventuelle aktiviteter skal være forenelige med bevaringsmålsætningerne og vurderes konkret case-by-case. Det beskrives også, at der kan gøres brug af bufferzoner for at beskytte områderne mod pres udefra.

Desuden er der stort fokus i vejledningen på, at områderne indeholder særligt sårbar natur. I vejledningen fremhæves i denne sammenhæng særligt kulstofrige naturtyper, områder med en særlig høj biodiversitet eller potentiale herfor, gyde- og opvækstområder for fisk eller områder som beskytter truede (rødlistede) arter eller naturtyper.

Fokus på beskyttede områder og genopretning af naturen i EU

Et centralt element i EUs biodiversitetsstrategi³ frem til 2030 er beskyttelse og genopretning af naturen i EU. I strategien indgår mål om, at 30 % af EU's areal til havs bør være beskyttede områder, heraf bør 1/3 være strengt beskyttet – dvs. 10% af havarealet. Områderne skal være effektivt forvaltet, have klare bevaringsmål og -foranstaltninger og de skal overvåges på hensigtsmæssig vis:

Beskyttede havområder - mål frem til 2030:

1. Retligt beskytte minimum 30 % af EU's landområder og 30 % af EU's havområder og integrere økologiske korridorer som en del af et reelt transeuropæisk naturnet.
2. Strengt beskytte mindst en tredjedel af EU's beskyttede områder, herunder alle EU's resterende primær- og urskove.
3. Effektivt forvalte alle beskyttede områder, fastlægge klare bevaringsmål og -foranstaltninger og overvåge disse på hensigtsmæssig vis.

(EU's biodiversitetsstrategi)

Derudover har EU-Kommissionen fremlagt et forslag til en ny forordning om retligt bindende mål for naturgenopretning⁴, herunder for den marine natur. Forslaget, som nu skal forhandles i EU, indeholder blandt andet forslag om, at medlemsstaterne skal gennemføre effektive og områdebaserede genopretningstiltag, som tilsammen skal dække mindst 20% af EU's havområder senest i 2030, og alle økosystemer, som har behov for at blive genoprettet, senest i 2050. Desuden skal hvert land iværksætte tiltag til, at naturtyper samt levesteder for arter kommer i god tilstand med delmål på 30% i 2030, 60% i 2040 og mindst 90% i 2050.

³ EU's biodiversitetsstrategi for 2030. Naturen skal bringes tilbage i vores liv. MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET, DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSDVALGET. Bruxelles, den 20.5.2020. COM(2020). 380 final. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_1&format=PDF

⁴ Forslag til EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS FORORDNING om naturgenopretning. Bruxelles, den 22.6.2022. COM(2022). 304 final. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f5586441-f5e1-11ec-b976-01aa75ed71a1.0018.02/DOC_1&format=PDF

Bilag 1: Tænketanken Havs anbefalinger om beskyttede havområder

Nedenfor gengives Tænketanken Havs vigtigste anbefalinger om beskyttede havområder fra april 2022. Alle anbefalinger kan se i dokumentet med de samlede anbefalinger på Tænketanken Havs hjemmeside www.taenketankenhav.dk/publikationer.

Beskyttede naturområder og anlæg

Der bør generelt være højt fokus på naturhensyn ved placering, anlæggelse og drift af nye anlæg til havs. Det anbefales at følge Offshore Coalition for Energy and Nature's guideline om, at beskyttede havområder generelt er meget sensitive og derfor ikke egnede til anlæg, og at havvindanlæg og tilknyttet infrastruktur i et beskyttet havområde derfor bør være en undtagelse, som kun kan overvejes og udvikles under strenge betingelser. Sådanne undtagelser og dertilhørende betingelser bør altid evalueres i en multi-stakeholder proces (Offshore Coalition for Energy and Nature, 2021). Der bør ikke placeres havvind og andre anlæg i fuglebeskyttelsesområder.

Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet

Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet i et netværk af beskyttede havområder. Som det er i dag giver hverken de danske fuglebeskyttelsesområder eller habitatområder en samlet beskyttelse af områdernes økosystemer, og der bør iværksættes yderligere tiltag i disse områder, hvis de skal medregnes i de 30 %. Alternativt kan der udpeges andre / flere beskyttede havområder med henblik på at opnå målet om minimum 30 % med en reel beskyttelse. Der bør være en reel naturbeskyttelse, med mulighed for fiskeriformer, der er i overensstemmelse med naturbeskyttelsens formål. Konceptet om "zonation" (Andersen et al., 2020), kan anvendes, når beskyttelsesforanstaltningerne designs. Områderne bør udarbejdes på et fagligt grundlag samtidig med at fiskerierhvervet, NGO'er og andre relevante interessenter bør inddrages i arbejdet.

Minimum 10 % af Danmarks havareal bør senest i 2030 være strengt beskyttet

Minimum 10 % af det danske havareal bør være udpeget til strengt beskyttede havområder. Områderne bør udpeges nu, og beskyttelsen bør træde i kraft senest i 2030, jf. EU's biodiversitetsstrategi. Det bemærkes, at det i takt med udbygningen på havet vil blive vanskeligere at finde områder, der kan udpeges som beskyttede havområder. Udpegningerne skal ske ud fra eksisterende viden og en prioritering af regionalt repræsentative naturtyper og habitater. Kulstofrige økosystemer bør indgå, ligesom truede eller sårbare arter også bør prioriteres. Områderne bør udarbejdes på et fagligt grundlag samtidig med at fiskerierhvervet, NGO'er og andre relevante interessenter bør inddrages i arbejdet.

Folketinget bør afsætte midler til naturundersøgelser og måling af effekter

For at måle effekterne af beskyttede havområder i Danmark bør Folketinget, som en del af et havforvaltningsprogram afsætte væsentlige midler til at iværksætte baseline-undersøgelser og derefter løbende overvågning og videnskabelige undersøgelser i områderne. Undersøgelserne bør følges op af analyser, hvor både effekter på biodiversitet og økonomi, herunder mulige økonomiske fordele, undersøges. Det bemærkes, at sådanne undersøgelser og analyser skal foretages over en længere årrække (over 10 år), for at effekterne kan vurderes.

Ny naturbeskyttelse i Havplanen

Der bør indarbejdes ny naturbeskyttelse i Havplanen, som ikke blot afspejler natur- og miljøbeskyttelseslovgivningen, men også EU's kommende forordning om "nature restoration" - herunder de bindende mål for genopretning af marine økosystemer.

Zone til beskyttelse af ålegræs som naturtype

Eksisterende ålegræsenge langs de danske kyster bør beskyttes i højere grad end de bliver i dag – både af hensyn til biodiversitet, kulstofbinding (klima) og kystbeskyttelse. Ålegræs-områder kunne således indarbejdes i Havplanen som naturbeskyttelseszone og underlægges streng beskyttelse, jf. anbefalingerne i EU's biodiversitetsstrategi.

Beskyt kulstofrige økosystemer i havet, særligt ålegræs

Havplanen bør sikre, at kulstofrige økosystemer, særligt ålegræs, beskyttes. Der bør også ved udpegning og forvaltning af beskyttede havområder tages hensyn til naturtypernes klimafunktion. Der bør i et "Havforvaltningsprogram" afsættes ressourcer til natur- og klimaundersøgelser i beskyttede havområder for at kunne estimere effekterne ift. klimaet.

København, 20. december 2023

WWF Verdensnaturfondens høring af havstrategiens indsatsprogram og nye beskyttede havstrategiområder (Journalnummer 2023 - 9290)

WWF Verdensnaturfonden arbejder for en rigere dansk havnatur og en bæredygtig blå økonomi. Vi takker derfor for muligheden for at sende høringssvar til Havstrategiens indsatsprogram og beskyttede havstrategiområder samt den medfølgende miljøvurdering. WWF betragter dette tema som værende af allerhøjeste prioritet og helt afgørende for, at den negative udvikling i den marine biodiversitet kan vendes.

WWF Verdensnaturfondens besvarelse vil i den først del af høringssvaret pointere nogle generelle problemstillinger med havstrategi II's indsatsprogram. Dernæst vil vi fokusere mest på kvaliteten og robustheden af de forslåede marine beskyttelsesområder.

Vi vil meget gerne uddybe de enkelte punkter i et møde, hvis der er interesse for det.

På vegne af WWF Verdensnaturfonden.

Henrike Semmler Le, havbiolog, henrike.semmler@wwf.dk

Lisbeth Damsgaard Jørgensen, havbiolog, lisbeth.jorgensen@wwf.dk

Thomas Kirk Sørensen, havbiolog, t.sorensen@wwf.dk

1) WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til "Havstrategiens indsatsprogram"

WWF Verdensnaturfondens hovedpointer vedr. Havstrategi II Indsatsprogram

- De opstillede miljømål og indsatser sikrer ikke den opnåelse af god miljøtilstand, som vi er lovligt forpligtet til under Havstrategidirektivet.
- Rigtig mange af de opstillede 'indsatser' er de facto kun betingelser til eller værktøj for nødvendige indsatser, hvilket betyder, at listen over indsatser er pustet kunstig op og fremstår mere ambitiøs end, hvad der er tilfældet.
- For en del 'indsatser' (f.eks. strategiplaner og planer om udarbejdelse af forvaltningsplaner) er det uklart, hvordan de bidrager til at opnå god miljøtilstand. Forudsætningen for at disse indsatser bidrager til at opnå god miljøtilstand er, at planerne i sig selv indeholder ambitiøse indsatser.

- Indsatsprogrammet adresserer ikke på tilstrækkelig vis fiskeriets store påvirkning på havbundens integritet.
- Der er en mangel på tilstrækkelige indsatser (på bl.a. fiskeri og råstofindvinding), der sikrer beskyttelse af fiskenes levesteder og fødegrundlag (f.eks. mangler der indsatser ang. tobis-habitater).
- Der er ingen miljømål eller indsatser målrettet reduktion af CO₂, men hvis man gennem Havstrategiens indsatsprogram har en forventning om at kunne afbøde effekterne af klimaforandringerne gennem bidrag til at opnå god miljøtilstand, så skal ambitionsniveauet øges væsentligt (f.eks. ved at forøge trawlfri områder til passiv naturgenopretning).

Miljøorganisationernes forslag og kritik fra 2019 fortsat gældende

Det er helt tydeligt, at der i udviklingen af Havstrategi II Indsatsprogram ikke er taget højde for de forslag og kritikpunkter, der er indgivet af miljøorganisationerne som del af høringen på basisanalysen og miljømålene til den første del af Danmarks Havstrategi II i 2019. Det drejer sig bl.a. om de manglende eller mangelfulde miljømål (se Fælles høringssvar fra WWF, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening, 2019): Der mangler fortsat miljømål og indsatser der lever op til de kriterier, som EU har fastlagt for de forskellige deskriptorer (f.eks. til kriterium D3C3 om Alders- og størrelsesfordelingen af individer i populationer af arter, der udnyttes erhvervs-mæssig, MSFD 2008 Annex I). Den danske Havstrategi II bærer dermed ikke blot præg af en minimumsimplementering, men en underimplementering.

Mangelfulde miljømål - miljømål opfylder ikke Havstrategilovens definitioner af "miljømål"

Over halvdelen af de opstillede miljømål opfylder ikke Havstrategilovens definitioner af "miljømål": Havstrategiloven, kapitel 1, Stk. 3: "Ved miljømål forstås i denne lov en kvalitativ eller kvantitativ beskrivelse af den ønskede tilstand for de forskellige komponenter af samt belastningerne og påvirkningerne af havområderne."

Det drejer sig særligt om de såkaldt "operationelle miljømål", der fokuserer på indsamling af viden og data eller fastsættelse af tærskelværdier og indikatorer, eller "miljømål", der udelukkende fokuserer på at bidrage til eller følge regionalt eller internationalt arbejde på miljøområdet, som staten allerede har forpligtet sig til at deltage i, herunder OSPAR og HELCOM. Disse "operationelle miljømål" er de facto kun betingelser eller værktøjer for visse indsatser.

Inklusionen af disse operationelle miljømål understreger, at man fortsat ikke har sikret det nødvendige datagrundlag for fastsættelse af miljømål og indikatorer, der er en forudsætning for indsatsprogrammet og sikre opnåelse af god miljøtilstand.

Det undrer også WWF Verdensnaturfonden, at man har valgt at inkludere miljømål i indsatsprogrammet, der allerede vurderes som gennemført.

Mangelfulde indsatser - indsatsprogrammet er udhulet af indsatser, staten allerede er forpligtet til

Listen over indsatser indeholder en lang række indsatser eller planer, som staten allerede er forpligtet til at følge under andre EU-direktiver, og som derfor ikke kan regnes som selvstændige indsatser. At anføre et andet EU-direktiv som indsats (f.eks. DK-HSII-31 "Vandområdeplaner 2021-2027") under Havstrategi-direktivet er en både tvivlsom tilgang, der udhuler formålet med indsatsprogrammet.

Ambitionsniveauet gør det umuligt at opnå GES

Det er ikke blot uambitiøst at sætte miljømål, der ikke lever op til hverken Havstrategidirektivets definitioner af "miljømål" - det afspejler også, at man fra ministeriets side stadig ikke har sikret det nødvendige videns- og datagrundlag for hverken at fastsætte eller kunne følge de miljømål, der er en forudsætning for, at man med Havstrategien kan nå i mål med implementeringen af Havstrategidirektivet.

Dårlig eller manglende forvaltning af havstrategiområderne er direkte årsag til at god miljøtilstand ikke kan opnås for en lang række indikatorer: Ministeriets egne analyser peger direkte på presfaktorer, der forhindrer opnåelse af god miljøtilstand, og indsatser, der kunne sikre reduktion af disse presfaktorer. Alligevel vælger ministeriet ikke at implementere disse indsatser. Det drejer sig bl.a. om tilladelse af fiskeri i almindeligt beskyttede og strengt beskyttede områder.

Manglende fælles EU miljømål og tærskelværdier bør håndteres gennem midlertidige nationale miljømål

I flere områder af indsatsprogrammet er der fortsat ikke vedtaget fælles EU miljømål - der mangler f.eks. konkrete tærskelværdier for enkeltelementer under flere deskriptorer. I disse tilfælde bør ministeriet opstille midlertidige miljømål og indsatser for at opnå disse miljømål. I de fleste tilfælde har man selv uden fælles EU miljømål en meget god forståelse for de forskellige presfaktorer, der bør målrettes indsatser for at begrænse. Ministeriet bør derfor sikre, at man ikke lader manglen på fælles EU miljømål og tærskelværdier skubbe opnåelse af GES endnu længere ud i fremtiden og risikerer en yderlige forringelse, ved ikke at målrette indsatser på disse områder (f.eks. Begrænsning af bundpåvirkning af trawlfiskeri for D6 – havbundens integritet).

Undtagelsesbestemmelser som undskyldning for mangelfulde miljømål og indsatser

Medlemsstater kan i henhold til havstrategidirektivets artikel 14 udpege tilfælde, hvor det ikke er muligt at opfylde miljømål eller opnå god miljøtilstand (GES). I dette indsatsprogram har man peget på 1) *Ikke-hjemmehørende arter*, 2) *Næringsstofbelastning (eutrofiering)*, 3) *Forurenende stoffer*, 4) *Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum*, og 5) *Marint affald* som områder, hvor det på nuværende tidspunkt ikke er muligt for Danmark at opnå god miljøtilstand.

Selv om der i mange af disse tilfælde er udefrakommende påvirkninger, der ligger uden for Danmarks indflydelse, bør dette ikke være en undskyldning for ikke at opstille ambitiøse nationale miljømål og indsatser. Det er WWF Verdensnaturfondens opfattelse, at man bl.a. for eutrofiering (D5) har benyttet sig af undtagelses-bestemmelsen som en undskyldning for at undlade at opstille kvantitative miljømål og planlægge

målrettede indsatser for at løfte den nationale del af ansvaret. Der er således ikke opstillet hverken kvantitativt eller kvalitativt miljømål, der kobler sig direkte de 8 kriterier for god miljøtilstand for deskriptoren eutrofiering (D5). Man har herved formået både at have 0 miljømål for eutrofiering, der *ikke* opnås på grund af undtagelsen, men har samtidig 8 GES-deskriptorer og kriterier, der ikke opnås på grund af undtagelsen (D5C1-D5C8). Med andre ord: Man kan altså sagtens opnå miljømålene uden at opnå god miljøtilstand. Det viser tydeligt, at de opstillede miljømål og indsatser er langt fra omfattende og ambitiøse nok til at sikre en god miljøtilstand inden 2030.

Indsatsprogram 2017 har allerede haft et lavt ambitionsniveau

Allerede Havstrategi I indsatsprogrammet fra 2017 viste et lavt ambitionsniveau. Derfor er det skuffende, at man ikke retter op på det, men tværtimod har valgt at gå den samme vej i forbindelse med Havstrategi IIs indsatsprogram. Gap-analysen viser klart, at ambitionsniveauet er for lavt da man på trods af en række opfyldte miljømål ikke har opnået god miljøtilstand for størstedelen af deskriptorerne.

Havnaturfonden skal være permanent

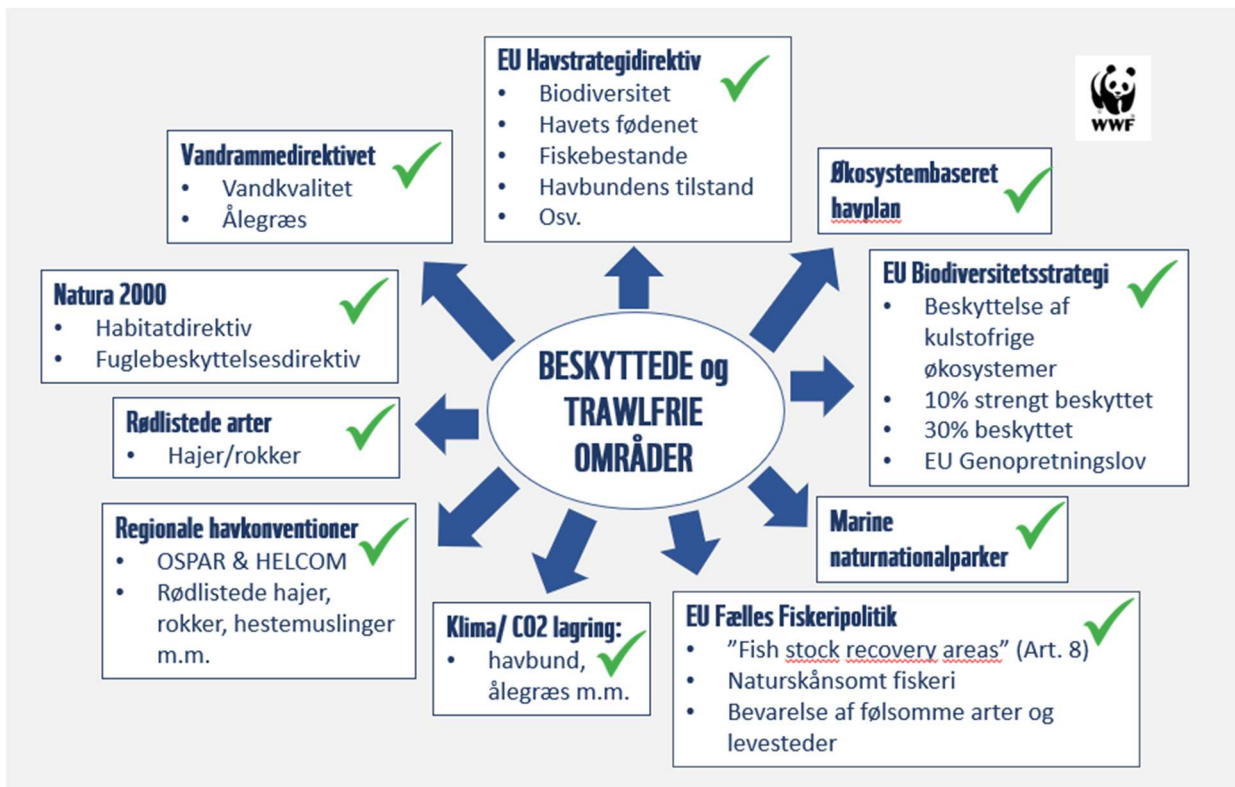
WWF Verdensnaturfon anbefaler, at man arbejder hen mod, at havnaturfonden bliver permanent og ikke kun bliver etableret for en kortere periode 2024-2030.

2) WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til "beskyttede havstrategiområder"

Utilstrækkelig beskyttelse - de beskyttede områder sikrer ikke, at presfaktorerne reduceres, så naturen kan få det bedre

Helt grundlæggende er WWF stærkt bekymret over tilgangen til udpegning af beskyttede områder. Mens eksisterende Natura 2000-områder fortsat vil være helt utilstrækkeligt beskyttet, udpeges nye beskyttede områder primært i områder, hvor der i dag ikke er menneskelig aktivitet af en betydning, hvor fjernelse af dette pres vil kunne udløse en passiv genopretning af den marine biodiversitet i det danske hav. Særligt fiskeri med bundslæbende redskaber vil, efter eventuel implementering af de nye beskyttede områder, fortsætte uændret i langt størstedelen af havet. Det står tydeligt i høringsdokumenterne, at "Ved forbud af aktiviteter i de udpegede områder, forventes det at tilstanden for havmiljøet forbedres i områderne." Samtidigt konkluderes det, at "...havstrategiområderne kun i begrænset omfang vil påvirke de konkrete fiskerimuligheder". Konklusionen må være, at man med disse udpegninger ikke kan forvente at opnå den nødvendige reduktion af presset fra det meget intensive og udbredte fiskeri med bundslæbende fiskeri i danske farvande - og at tilstanden i meget store dele af det danske hav således ikke kan forventes at blive bedre.

WWF Verdensnaturfonden er helt uforstående over for denne tilgang, da en anden tilgang i langt højere grad vil kunne fremme miljømål i flere EU-direktiver samt løfte flere udfordringer forbundet med fiskeripolitikken.

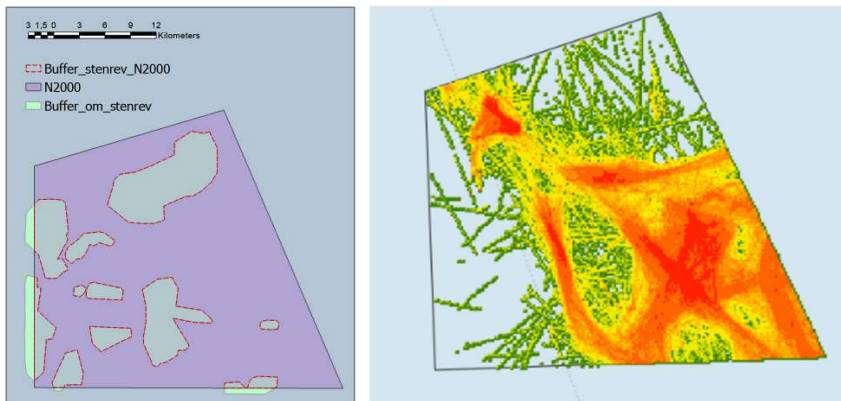

Figur 1 Effektive naturbeskyttelse gavner mange nationale og internationale aftaler. Med den rette tilgang kan beskyttede og trawlfrie områder bidrage ekstremt effektivt til opfyldelse af mål på tværs af politikområder. Figuren viser nogle eksempler herpå. Med den aktuelle, valgte tilgang til udpegning af beskyttede og strengt beskyttede områder er der stor risiko for at status quo fortsættes, og at den negative udvikling for havets miljø og biodiversitet fortsættes.

Beskyt de eksisterende områder bedre

Inden WWF Verdensnaturfonden deler vores bemærkninger til de nye udpegninger af beskyttede områder, er det helt centralt for os at understrege, at vores eksisterende Natura 2000 områder i alt for høj grad fortsat er ubeskyttede. Der er ikke indført regulering af fiskeri i områder udpeget til beskyttelse af marsvin, fugle, bugte, sandbanker m.m. Kun for stenrev i indre farvande er der indført beskyttelse mod bundslæbende fiskeri og i disse tilfælde er der valgt en såkaldt feature-based tilgang, hvor det kun er stenstrukturene, der beskyttes med en smal bufferzone. Som Biodiversitetsrådet også pointerer i årsrapporten for 2023: De eksisterende bufferzoner er fastlagt ud fra risikovurderinger for fiskeredskaberne og ikke ud fra en økologisk vurdering af, hvordan man bedst sikrer det marine økosystem omkring stenrevet. Som resultat heraf har vi alt for mange Habitatområder udpeget for bundnær natur, hvor op mod 70-80% af arealet lovligt kan fiskes med bundslæbende redskaber. F.eks. er området Kims Ryg og Den Kinesiske Mur åbent for bundtrawl i 76% af det samlede areal (Fig. 2). Naturen i området er i dag stærkt fragmenteret pga. intensiv og kronisk påvirkning fra erhvervsfiskeri.

WWF Verdensnaturfonden er helt enig i Biodiversitetsrådets konklusion, at kun 1,9% af den danske natur kan betragtes som værende beskyttet. Vi opfordrer til hurtigst muligt at indføre helhedsbeskyttelse mod bundslæbende fiskeri i alle Natura-2000 områder med havbundsnatur i udpegningsgrundlaget.

Figur 2 Intensivt fiskeri med bundslæbende redskaber i udpegede Natura 2000-områder. Habitatområdet Kims Ryg og den Kinesiske Mur i Kattegat er 76% åbent for bundslæbende fiskeri og er i dag ekstremt påvirket af fiskeri. Kortet til venstre viser areal med bufferzoner omkring beskyttede stenrev. Kortet til højre: Fiskeriintensitet med bundslæbende redskaber 2013-2018 (fra Miljøgis).

Datagrundlaget for udpegning er utilstrækkeligt

WWF Verdensnaturfonden er forundret over, at der i flere tilfælde er udpeget beskyttede områder på baggrund af sparsomme eller slet ingen biologiske data fra arealerne. Dette er i strid med bedste videnskabelig praksis, hvor opdaterede data fra kandidatområderne må betragtes som værende en forudsætning for en vurdering af områdernes egnethed til udpegning.

Selv hvis man tager udgangspunkt i DCE og DTU Aquas rapport "Identifikation af mulige beskyttede havområder i Nordsøen, Skagerrak og Østersøen omkring Bornholm" fra 2019 er datagrundlaget og brugen af det kritisabelt. WWF Verdensnaturfonden anbefaler at genlæse vores grundige hørings svar fra juni 2021 "Høring af udkast til udpegning af beskyttede havstrategiområder i Nordsøen og Østersøen omkring Bornholm (journalnummer 2021- 5494)". WWF Verdensnaturfondens hørings svar er fortsat gældende og lige så relevant i dag. I hørings svaret fremgår det, at datagrundlaget for udpegningerne er mangelfuldt i en grad, som efterlader stor tvivl om områdernes kvalitet og Danmarks ambition. Hele dyregrupper er udeladt i de grundlæggende analyser, og der er således ikke grundlag for at kunne sige, at disse arter opnår en hensigtsmæssig beskyttelse i danske farvande. Fiskebestandenes ringe tilstand fordrer f.eks. til, at nye beskyttede områder etableres med henblik på at opnå maksimal positiv effekt for fisk - både de truede arter som rokker og hajer og de kvoterede fiskearter. Dette er helt i tråd med miljømålene i Havstrategidirektivet og det grundlæggende formål med udpegning af naturbeskyttelsesområder.

WWF Verdensnaturfonden kan selv finde store dele af det danske hav, som mangler beskyttelse, og som samtidigt har været identificeret i DTU/DCE-notatet fra 2019 som værende vigtige at tage med. Det meste af Skagerrak omkring Skagens Gren udsættes for en ekstremt intensiv påvirkning fra fiskeri, men kun mindre og perifere dele af dette havområde foreslås beskyttet. Det samme gælder store dele af Nordsøen samt Lillebælt og de dybere dele af Kattegat. WWF Verdensnaturfonden er derfor meget i tvivl om de beskyttede områder er repræsentative for den danske havnatur, og om de samlet set er økologisk sammenhængende.

Beskyttelsesniveauet i beskyttede og strengt beskyttede områder er utilstrækkeligt

WWF Verdensnaturfonden er meget positive over for helhedstilgangen i den foreslåede beskyttelse, hvor f.eks. bundslæbende fiskeri forbydes i hele områder. Dette er en velkommen modsætning til fiskeriforvaltningen i Natura 2000-områderne.

WWF Verdensnaturfonden bemærker, at strengt beskyttede områder har fokus på hele økosystemet. Det undrer derfor, at UV-jagt og lystfiskeri tillades i de strengt beskyttede områder. Fisk er en meget vigtig del af økosystemet, og flere arter er i tilbagegang. UV-jagt og lystfiskeri sigter målrettet efter de største individer, som er vigtige i produktion af nye generationer af fisk. Andetsteds står de strengt beskyttede arter beskrevet som *no-take* områder. *No-take* betyder, at der ikke fiskes overhovedet. Tillades fiskeri af den ene eller anden slags, kan områderne ikke betragtes som *no-take* områder, og man kan heller ikke bruge videnskabelige referencer fra ægte *no-take* områder til at forudsige de danske strengt beskyttede områders biologiske effekt.

Det undrer WWF Verdensnaturfonden, at fiskeri med garn automatisk tillades i alle de beskyttede områder, og at der ikke her er taget hensyn til at garnfiskeri kan være en direkte trussel i områder, hvor havpattedyr og fugle nævnes som udpegningsgrundlag. Det er dog positivt, at rapporten påpeger, at de almindeligt beskyttede områder skaber zoner, hvor havbundsskånsomt fiskeri kan fiske uden konkurrence fra aktive fartøjer. WWF Verdensnaturfonden har ofte nævnt ifm. Havplanen, at denne slags zoner kan løse intrasektorielle konflikter. WWF Verdensnaturfonden anbefaler, at der udpeges flere af denne slags zoner i de dele af Kattegat, hvor der fanges jomfruhummer.

WWF Verdensnaturfonden undrer sig over den juridiske styrke og effektiviteten af beskyttelsen, når man samtidigt læser formuleringer som: *"Udpegning medfører ikke begrænsninger i forhold til aktiviteter, der finder sted uden for områderne, uanset om de kan medføre en påvirkning ind i områderne."*

WWF Verdensnaturfonden mener ikke, at aktiviteter som f.eks. opstilling af havvindmøller, indvinding af råstoffer m.m. hører hjemme i beskyttede områder. WWF Verdensnaturfonden er endda i tvivl om, hvorvidt tilladelse til denne slags aktiviteter overhovedet er kompatibelt med [IUCNs definitioner for marine beskyttede områder](#). WWF Verdensnaturfonden forventer, at en økosystem-baseret havplan på forhånd har taget de nødvendige skridt for at undgå denne slags konflikter.

WWF Verdensnaturfondens vurdering af forslag til beskyttede og strengt beskyttede områder

Følgende tabel opsummerer WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til de foreslåede havstrategi-områder og strengt beskyttede områder. Yderst til højre ses en overordnet vurdering, hvor grøn er tilfredsstillende, gul indikerer, at der er plads til forbedring, og rød betyder, at områderne af forskellige årsager er af en så ringe kvalitet, at de bør annulleres. Manglende biologisk data fra områderne anses som værende så kritisk, at de får en rød vurdering.

Table 1 WWF Verdensnaturfondens vurdering af forslag til beskyttede og strengt beskyttede områder.

Beskyttet område	Data fra området findes	Årlige erhvervsøkonomiske omkostninger (mio. DKK)	Areal (km ²)	Bemærkninger	Samlet vurdering
Område A Sydlige Nordsø	Ja	1	2.970	Meningsfuldt at inkludere østligste dele af området. Disse dele vil fremadrettet kunne bruges som referenceområde til vurdering af effekter af hestereje-bomtrawl. Umiddelbart godt at udvide et eksisterende beskyttet område og inkludere hele det eksisterende N2000 området i helhedstilgang. Det er dog svært at finde en begrundelse for, hvorfor der skal bruges så stort et areal når naturværdien ikke er velbeskrevet og når andre dele af Nordsøen er underrepræsenterede når det gælder udpegning.	
Område B Thyborøn Stenvolde	Ja	0.4	287	Hensigtsmæssigt at udvide fiskerireguleringen omkring det eksisterende N2000 område og etablere et strengt beskyttet kerneområde i N2000 arealet. Størrelsen er hensigtsmæssig og den store variation i dybde og naturtyper er positivt.	
Område C Hanstholm Nord	Nej	0.3	108	Tydeligt at området med al sandsynlighed er udpeget fordi der er ubetydelig bundslæbende fiskeriaktivitet. Der er ingen data fra området som kan bekræfte naturkvalitet og -værdi. Positivt at området lader til at fremstå som signifikant i DCE/DTU-analysen af beskyttede områder. Området er med al sandsynlighed ikke stort nok til at rumme økologiske processer i det åbne hav.	
Område D NØ Skaggerak	Nej	0.3	41	Der er ingen data fra området, hvilket er kritisabelt, da det efterlader tvivl om kvalitet og naturværdi. Positivt med stor variation i dybder. Området er slet ikke stort nok til at rumme økologiske processer og sikre mod randeffekter. Særligt taget i betragtning at det er et område med meget intensivt fiskeri. Der er forholdsvis begrænset fiskeriaktivitet i området sammenlignet med nærliggende arealer. Med den begrænsede størrelse og det forholdsvis beskedne fiskeri er det tvivlsomt at dette område vil bidrage betydeligt til en bedre biodiversitet i Skagerrak.	

Område E EEZ Nordligste spids	Nej	0.3	131	Godt at få de dybeste dele af det danske hav med og at trawlfiskeri begrænses. Det er dog et af Danmarks og verdens mest intensivt trawlede områder. Taget i betragtning hvor hårdt påvirket regionen er og hvor meget plads marine processer skal have på det åbne hav er området med al sandsynlighed for småt til at gøre en forskel. Det er også kritisabelt at andre af DCE/DTU analysens forslag fra Skagerrak ikke er taget med, f.eks. mere kystnært vest for Skagens Gren.	
Område F EEZ vest for Jammerbugt	Nej	0.3	130	Der er et meget beskedent fiskeri, hvilket betyder tilsvarende beskedne effekt af at begrænse det. Der er ikke indsamlet biologisk data for området, hvilket er kritisabelt, fordi områdets værdi og betydning for biodiversiteten ikke kan bekræftes.	
Område G EEZ vestgrænse	Nej	2,5	1099	Områdets heterogenitet og størrelse er hensigtsmæssig for udpegning. Fiskeri begrænses i en større del af området, hvilket giver mulighed for en passiv genopretning og forbedret biodiversitet når fiskeriet ophører.	
Område H EEZ vestspids	Nej	0.03	414	Der er et meget lavt fiskeritryk fra dansk fiskeri i dette område, men biologisk er der umiddelbart ingen særlig grund til at udpege netop dette område. Det havde været mere nærliggende at udpege dansk del af Dogger Banke, som indeholder en varieret mosaik af naturtyper.	
Område I Bornholm EEZ vest	Nej	0.01	194	En stor variation i sediment- og naturtyper er en god ting når der skal udpeges beskyttede områder. Men der ellers intet, der tyder på, at dette er specielt beskyttelsesværdigt. Der er meget lidt dansk fiskeri i området, men dette er ikke ensbetydende med at det er biologisk værdifuldt. Området har en passende størrelse.	
Område J Adler Grund	Ja	0.01	321	Det er godt med 1:1 overlap med N2000, hvormed det sikres at der er helhedsbeskyttelse af hele området - noget, der bør indføres for samtlige Natura 2000 områder med havbunds naturtyper. Der er stor variation i naturtyperne i området, hvilket er positivt. Størrelsen er passende og området er økologisk sammenhængende med tyske beskyttede områder. Marsvin og fugle er på udpegningsgrundlaget, så det er hensigtsmæssigt at det er strengt beskyttet. Der er nærmest intet dansk fiskeri i området og der vil derfor ikke kunne udløses noget potentiale for passiv genopretning i området.	

Område K SØ Bornholm EEZ	Nej	0.01	206	Der fiskes stort set ikke i området og der vil derved ikke kunne udløses et potentiale for passiv genopretning af naturen. Udover en god blanding af naturtyper er det svært at identificere en særlig bevaringsværdi. Størrelsen af området er dog hensigtsmæssig.	
Område M NØ Bornholm	Nej	0.2	403	Området har en god størrelse med en god dybdespredning fra 32-102 m. Det er positivt med en strengt beskyttet kerne. Det er dog ærgerligt, at det pelagiske fiskeri fortsat tillades i netop de områder, hvor der er fisk i området. Det er vigtigt at beskyttede områder indeholder disse fiskearter, da de er føde for sæler, marsvin, torsk osv. Et eksempel på en uhensigtsmæssig dansk tilgang til naturbeskyttelse, hvor hensyn til fiskeriinteresser vejer tungere end miljømål.	
Område N Nordre Rønner	Ja	0.2	186	Meget konstruktivt med 1:1 overlap med N2000 Nordre Rønner, hvor bundslæbende fiskeri friholdes fra området i en helhedstilgang. Der er dog meget lidt fiskeri i det meste af området, hvorfor passiv genopretning må antages at blive begrænset. Høj naturværdi og en god størrelse.	
Område O Læsø syd	Delvist		952	Områdets status som strengt beskyttet er positivt. Området er unødvendigt stort, da der stort set ikke fiskes her i forvejen. Potentialet for passiv genopretning er meget lavt. Det udløser langt større potentiale for passiv genopretning af fiskebestande, habitater og bunddyr at udpege tilsvarende ambitiøse arealer i dybere dele af Kattegat hvor der fiskes intensivt med trawl.	
Område P Kattegat vest	Delvist	0.01	248	Området er af størst værdi for fugle, som ikke direkte kan anses som marine arter. Der er ikke noget decideret marint i dette område som gør det særligt beskyttelsesværdigt. Bør egentlig bare kaldes et fuglereservat.	
Område Q Saltholm	Ja	0.01	43	Fladvand med maks. dybde på 4 meter. Masser af rev, ålegræs osv. og levested for havfugle, sæler og i øvrigt et meget vigtigt opvækstområde for fisk. Umiddelbart meningsfyldt at indføre streng beskyttelse her.	
Område R Lillebælt Haderslev Fjord	Delvist	0.1	21	Det er grundlæggende svært at argumentere imod streng beskyttelse, men det er også svært at vurdere, om dette er det rigtige område at beskytte. Det havde nok været mere hensigtsmæssigt at beskytte andre dele af Lillebælt. Området er dog en tidligere fiskeplads for muslingeskab og der er derfor - i teorien - langsigtet potentiale for passiv genopretning af flora og fauna.	

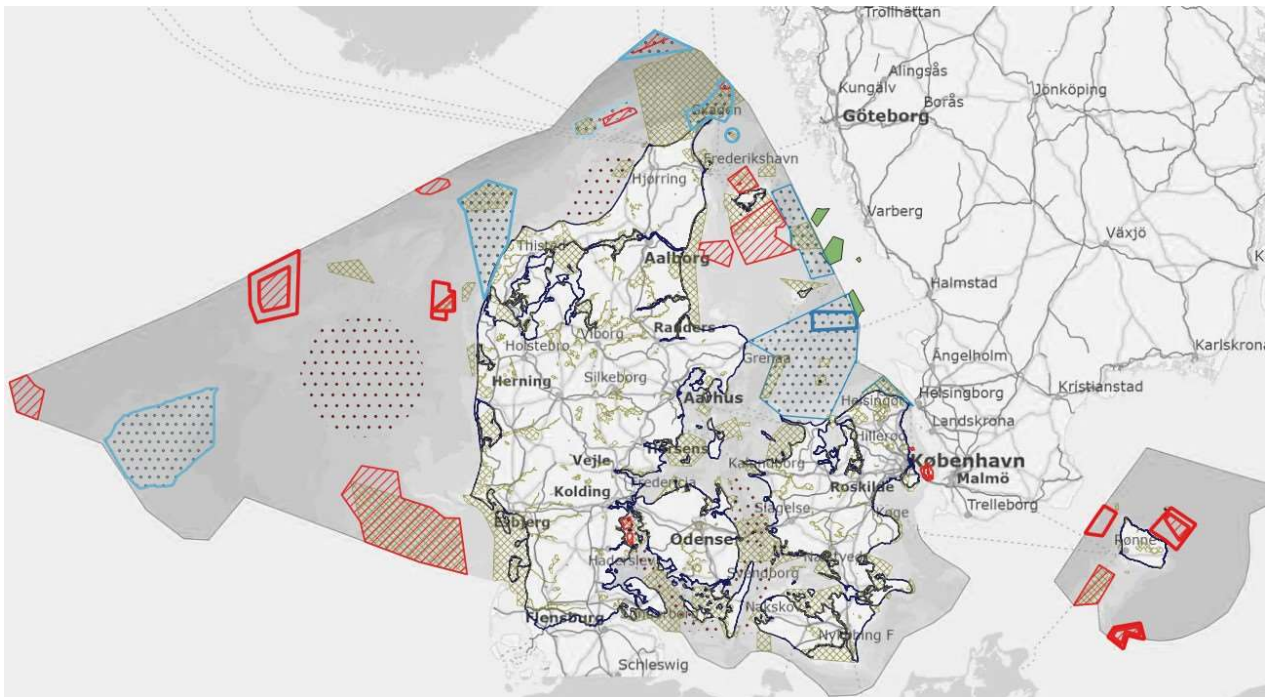
Område S Tårnbæk Rev	Nej	0.04	3	Området er med sine 3 km ² af uhyre beskedent størrelse og der er i forvejen meget beskedent fiskeri. Beskyttelsen kunne være klaret ved fredning af det genoprettede rev. Resten af Øresund er desværre stærkt underrepræsenteret ift. strengt beskyttede områder.	
Område T Lillebælt Christiansfeld	Delvist	0.01	34	Der er i forvejen meget lidt direkte pres på området. Grundlæggende er det svært at argumentere imod streng beskyttelse men det er samtidigt svært at vurdere naturværdien af det valgte område. Umiddelbart havde der nok været mere oplagte steder at udpege i Lillebælt.	

WWFs konklusioner og ønsker

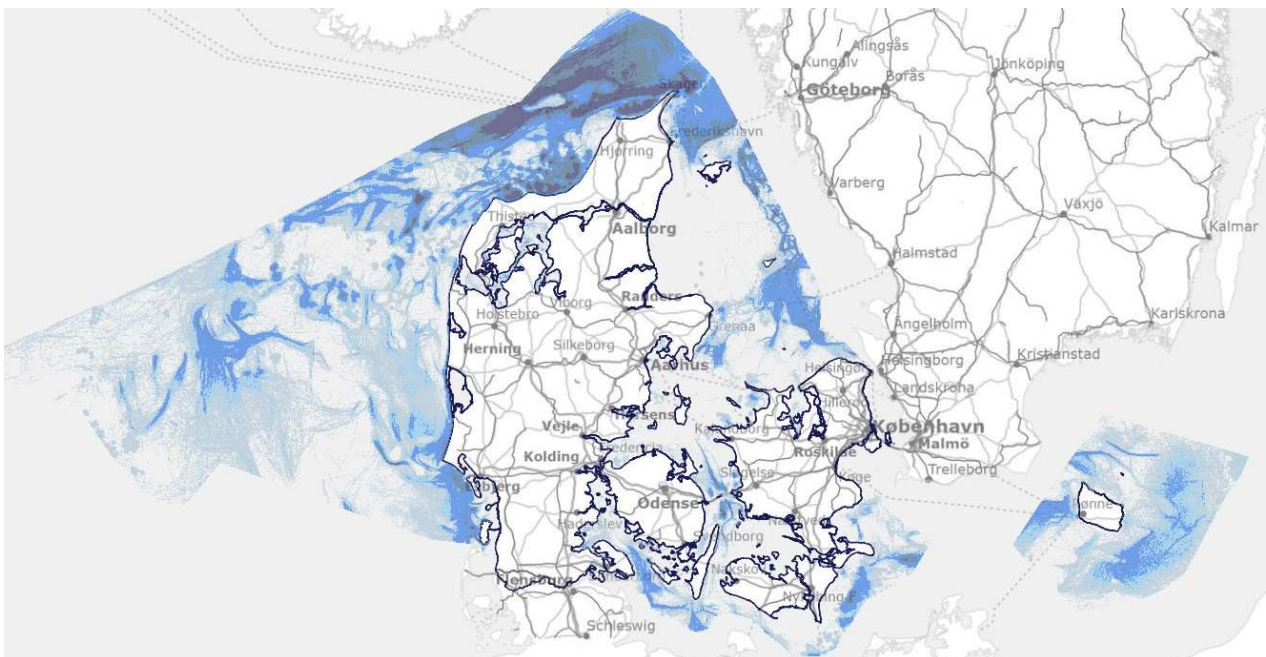
Det er WWF Verdensnaturfondens vurdering, at de foreslåede beskyttede og strengt beskyttede områder er utilstrækkelige, og at de ikke kan forventes at bidrage markant til genopretning af den marine biodiversitet i havet omkring Danmark. Størstedelen af genopretningen forventes at skulle bestå af passiv genopretning, dvs. at havets arter og levesteder med tiden kan gendannes, når presfaktorerne fjernes. WWF Verdensnaturfonden mener ikke, at der med de foreslåede beskyttede områders placeringer fjernes tilstrækkeligt med pres fra aktiviteter - og særligt ikke for fiskeri med bundslæbende redskaber – til, at det kan udløse en betydelig passiv genopretning. WWF Verdensnaturfonden finder det meget uheldigt, at der her forspildes en historisk mulighed for skabe en lysere fremtid for den danske havnatur.

WWF Verdensnaturfonden havde gerne set et forslag om en stærk helhedsbeskyttelse af eksisterende Natura 2000-områder, hvor fiskeri med bundslæbende redskaber forbydes i områder med havbunds natur på udpegningsgrundlaget. Dette havde været et helt oplagt sted at starte og helt nødvendigt taget i betragtning, at alle prioriterede naturtyper på nær en enkelt er i stærkt ugunstig tilstand. Hertil kommer behovet for at beskytte yderligere havnatur, som ikke dækkes af Habitatdirektivet, men som bidrager til målopfyldelse for Havstrategidirektivet.

I de følgende kort vil WWF gøre rede for nogle af vores forslag til en styrket eller yderligere beskyttelse. I nogle tilfælde er der tale om konkrete forslag, mens andre giver en indikation af, hvor WWF Verdensnaturfonden mener at beskyttelse mangler. Forslagene skeler kun i begrænset omfang til arealudlægning i den havplan, som er i offentlig høring samtidigt med indsatsprogrammet. Dette skyldes at der i nogle tilfælde kan være mulighed for sameksistens og i andre tilfælde bør naturbeskyttelse i princippet prioriteres højere end den har været i havplan-processen.

Figur 3 WWF Verdensnaturfondens forslag til yderligere beskyttelse i danske farvande. Det er nærmere beskrevet under hvert afsnit. Eksisterende forslag er inkluderet. Lyseblå grænser betyder forslag til ny beskyttede eller strengt beskyttede områder. Prikker uden grænse betyder, at der er behov for at se nærmere på indsatser i området pga. manglende repræsentativitet, lokale forhold eller andre beskyttelsesmekanismer m.m.

Figur 4 Intensitet af fiskeri med bundslæbende redskaber i danske farvande: Kort fra DTU Aqua indikerer intensitet af danske bundslæbende fiskerier i danske farvande.

Forslag til styrket beskyttelse i Nordsøen & Skagerrak

En meget stor, åben del af **Nordsøen** er underrepræsenteret i det danske forslag til beskyttede områder. En stor andel af arealet er allerede [kortlagt af GEUS](#), hvilket danner et godt grundlag for at finde supplerende udpegninger. Her anbefaler WWF Verdensnaturfonden at styrke repræsentativiteten og den økologiske sammenhæng ved at beskytte flere områder. I denne forbindelse er det bedst at gå efter beskyttelse af områder med størst mulig variation i bundtyper, dybder m.m.

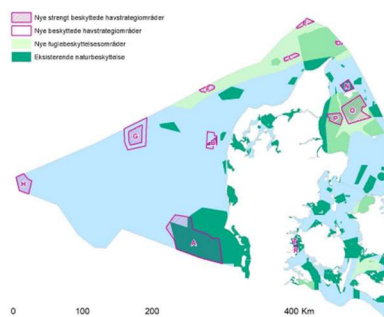
Trods tilstedeværelsen af olie- og gasfelter i området, bør Danmark se nærmere på muligheden for at etablere en form for beskyttelse mod især fysisk påvirkning i den danske del af **Dogger Banke**. Både Holland, Tyskland og UK har beskyttet deres respektive dele af området, men den danske del mangler.

[DCE/DTU notatet fra 2019](#) identificerer kandidatombråder til naturbeskyttelse i Nordsøen og Skagerrak. WWF Verdensnaturfonden anbefaler at udvide beskyttelsen i de kandidatombråder, som ligger i farvandet offshore vest for Thy/Hanstholm og mere kystnært ned langs den jyske vestkyst.

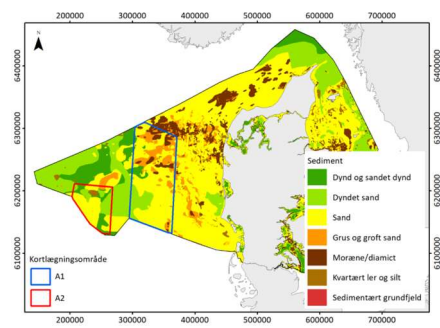
Skagerrak er et af vores mest underbelyste havområder. Det er et farvand med dramatiske dybdeforskelle og et højproduktivt, artsrigt økosystem, som samtidigt understøtter et af verdens mest intensive fiskerier. En meget stor del af dette fiskeri består af fiskeri med bundslæbende redskaber, som må antages at have en kolossal påvirkning på Skagerraks økologi. WWF Verdensnaturfonden undrer sig derfor over, at ambitionerne for beskyttelse af naturen i Skagerrak er så lave, at de næppe vil kunne få betydelig positiv effekt på Skagerraks naturtilstand.

WWF anbefaler udpegnings af yderligere dele af Skagerrak. Der kan både være tale om udvidelse af eksisterende forslag og udpegnings af nye arealer. Bl.a. har [DCE/DTU's notat fra 2019](#) identificeret et bælte, som løber parallelt med kysten, som værende et velegnet område.

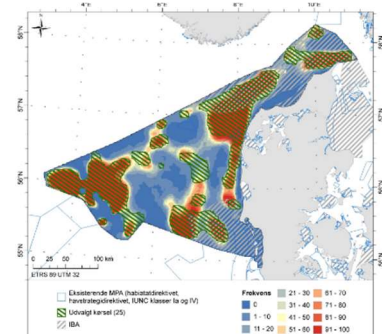
Jammerbugt er skraveret som værende et område, hvor der bør sættes ind over for tunge, bundslæbende redskaber. Der er i de seneste år i stigende grad identificeret beskyttelsesværdige naturværdier i området som bør beskyttes mod yderligere ødelæggelse fra bomtrawl og andet tungt fiskeri.

Figur 3.2 Nye beskyttede og strengt beskyttede havstrategiområder i Nordsøen, Kattegat og Bæltet.

Figur 2-3. Overfladesedimentkort der viser et gennemsnit af den øverste meter af havbunden samt de to kortlægningsområder.

Figur 5 Kortlægning af områder i Nordsøen og Skagerrak. Fra venstre: Forslag til beskyttede områder i Nordsøen/Skagerrak under Havstrategi II; GEUS kortlægning af Dogger Banke Tail End og østlig Nordsø; DTU/DCE brutto kandidatombråder til udpegnings af beskyttede områder.

Forslag til styrket beskyttelse i Kattegat/Øresund

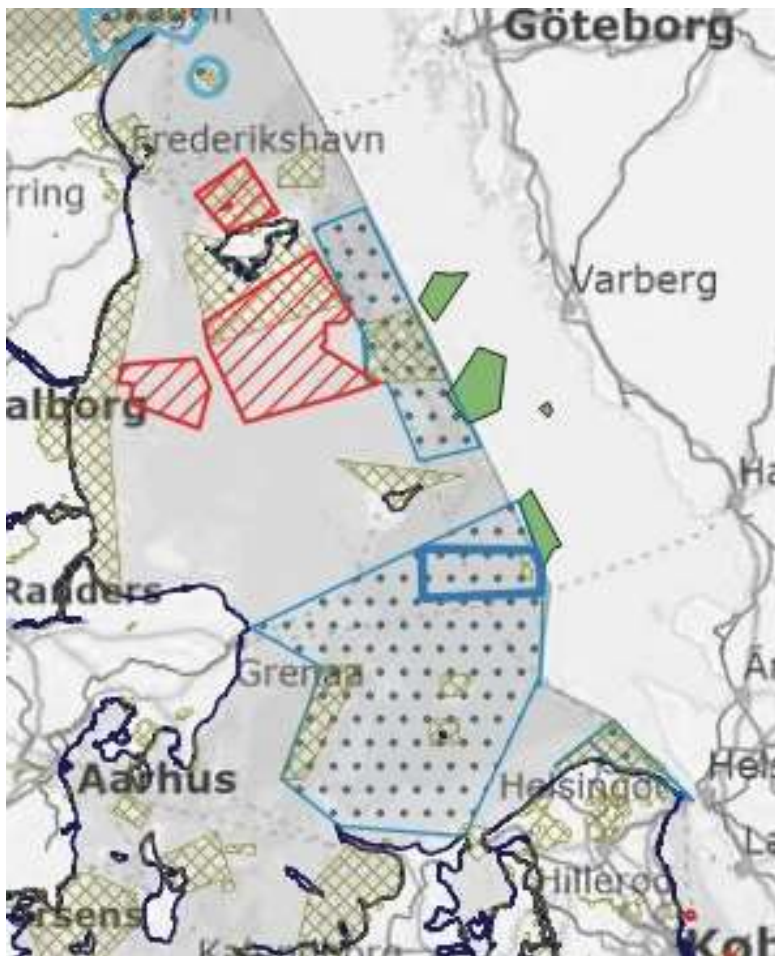
I Kattegat er eksisterende EU Habitatområder kun delvist beskyttet mod bundslæbende fiskeri i bufferzoner omkring de kortlagte forekomster af naturtyperne rev og boblerev. Herved påvirkes områderne potentielt kraftigt af randeffekter (f.eks. sedimentspredning) og biotoperne fragmenteres (se eksemplet Kims Top). Det er ikke gunstige vilkår for marin biodiversitet i et flydende, tredimensionelt miljø. WWF Verdensnaturfonden foreslår derfor at bundslæbende fiskeri forbydes i alle dele af habitatområder udpeget for havbunds natur.

De nye forslag til beskyttede og strengt beskyttede områder i Kattegat er ikke repræsentative for de bundtyper og dybder, som findes i farvandet. Hertil kommer at de kun i meget begrænset omfang bidrager til at løfte det direkte pres fra bundslæbende fiskeri på den bundnære natur og fiskebestande og derved undgår at bidrage til en passiv genopretning af biodiversiteten. Forskningen viser, at tilstedeværelsen af bundslæbende fiskeri er årsag til fraværet af følsomme og langlivede arter, som naturligt hører hjemme på naturtypen. Umiddelbart øst for de foreslåede områder er der et meget udbredt og intensivt fiskeri efter jomfruhummer, som [ifølge DTU Aqua](#) har en stor påvirkning på havbunden. WWF Verdensnaturfonden mener, at det er uhensigtsmæssigt ikke at beskytte store dele af disse områder og henviser til [ICES rådgivning](#), som viser at hele 40% af den dybe, bløde havbund vil kunne friholdes for fiskeripåvirkning ved en nedsættelse af trawllindsatsen på blot 10%. Det er altså muligt at beskytte naturen i nogle områder og omstille fiskeriet til passive redskaber i andre områder uden drastiske omkostninger for erhvervet. Til gengæld vil dele af det danske Kattegat kunne få mulighed for at naturen genoprettes for første gang i et århundrede.

I det følgende kort viser WWF Verdensnaturfonden forslag til flere områder i **Kattegat/Øresund**, som vil kunne genoprettes passivt i fraværet af bundslæbende fiskeri. Samtidigt imødekommes også [EU tærskelværdier](#) for forstyrrelse af disse naturtyper på havbunden. Delområder som f.eks. Habitatområdet Kims Ryg og den kinesiske mur bør beskyttes strengt for at ophjælpe bestanden af torsk i Kattegat, som er i en historisk dårlig tilstand. Kims Ryg (Kaldes også Kims Top) og den kinesiske mur er [kortlagt og velbeskrevet](#).

Forslaget bygger på hensynet til natur, fisk og fiskeri og er samtidig et bud på, hvordan zoner fri for bundslæbende fiskeri kan bidrage til at fremme et tejnepfiskeri efter blandt andet jomfruhummer. Området har et trawlfiskeri efter jomfruhummer – et fiskeri der her kunne omlægges til tejn, og kunne bedrives fra både Gilleleje, Hundested og Grenå, imens området syd for Anholt og ved Grenå kan fortsat fiskes med trawl.

Forslaget grænser op til svenske beskyttede områder, hvilket sikrer økologisk sammenhæng på tværs af grænser. Der er ligeledes taget højde for det svenske beskyttede område [Skånska Kattegat](#). Forslaget underbygges af et [Notat fra DCE om udpegningsgrundlag for evt. beskyttede områder i Kattegat fra august 2013](#).

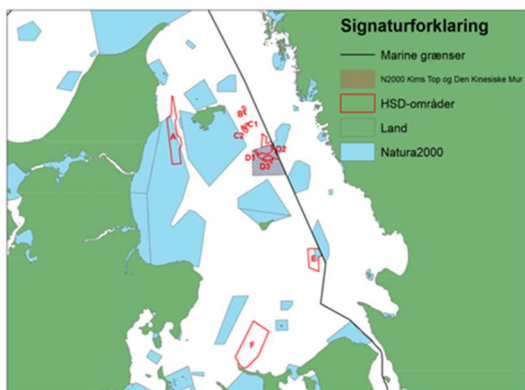
Figur 6 WWF Verdensnaturfondens forslag til flere områder i Kattegat/Øresund, som vil kunne genoprettes passivt i fraværet af bundslæbende fiskeri (områder markeret med blått).

DCEs notat fremhæver også det sydlige Kattegat som et vigtigt område for bunddyr, idet det fremgår af notatet at: *“Det sydlige område er placeret i et område, der er centralt, og vil kunne fungere som donorområde for metapopulationer af bundfauna i de dybere dele af Bælthavet (evt. det sydlige Lillebælt) og forventes at styrke biodiversiteten regionalt.”*

Området indeholder flere eksisterende Natura 2000-områder. Det vestligste aflange område er Natura 2000-område nr. 204 Schultz og Hastens Grund samt Briseis Flak, det nordlige mindre område er Natura 2000-område nr. 207 Lysegrund, og det sydlige mindre område er Natura 2000-område nr. 128 Hesselø med omliggende stenrev. Habitatområderne bør sikres streng beskyttelse. Området Store Middelgrund er udvidet på baggrund af DCE's notat fra 2013, fordi stenrev i området strækker sig en hel del længere vestpå end antaget da det oprindeligt blev udpeget. Store Middelgrund bør, ligesom de øvrige Habitatområder, bør få streng beskyttelse.

Områderne inkluderer trawlede arealer. Herved er der mulighed for at udløse potentialet for passiv genopretning af havbunden og livet omkring bunden, samt sikre beskyttelse af [kulstofrige økosystemer som anvist i EU's genopretningslovgivning](#) og biodiversitetsstrategi.

Zonen i det sydlige Kattegat stemmer godt overens med [DTU Aquas bud på vigtige fiskehabitater i Kattegat](#), hvorved der således også tages højde for fiskeripolitikens behov for udpegnings af såkaldte fish stock recovery areas (CFP Art. 8).

Figur 7 Havstrategiområder i Kattegat. Havstrategiområderne er markeret på kortet som områderne A-F. Formålet er, at beskytte den dybe bløde havbund og de to rev i Natura 2000-området Kims ryg og den kinesiske mur.

Det foreslåede område i **centrale dele af Kattegat** bygger på, at området dækker en stor del af Istidsdalene/Canyon-systemet. Dele af dette unikke marine landskab er i dag beskyttet i Natura 2000-områder med tilhørende fiskeriregulering, men reguleringen dækker kun revformationer (Fig. 7). Dette efterlader området Kims Ryg stærkt fragmenteret og påvirket af randeffekter i form af forstyrrelse, sedimentspredning m.m. Området inkluderer også arealer som i forvejen er udpeget under Havstrategidirektivet. De fleste af disse områder er dog meget små, hvilket er problematisk, fordi de således ikke kan rumme økologiske processer og er stærkt udsatte for randeffekter fra det omgivende intensive trawlfiskeri. Området har stor naturværdi med meget stor variation i dybde og naturtyper – en variation som anses som værende meget gunstig ifm. udpegnings af beskyttede områder.

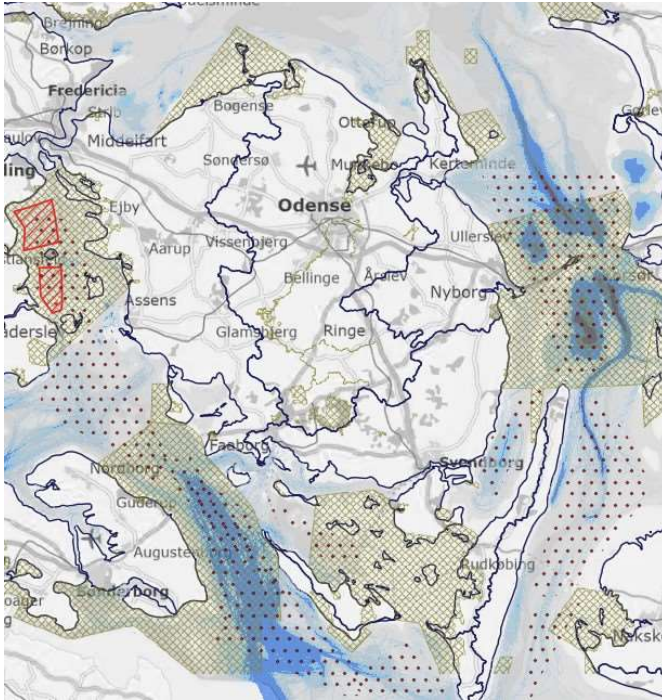
Området **Herthas Flak i nordlig Kattegat** bør udvides med en trawlfri zone omkring området, da der må antages at være betydelige randeffekter (se f.eks. sedimentspredning jf. [Bradshaw et al. 2021](#)) fra trawlfiskeri hele vejen rundt om stenrevet samt, at Herthas Flak muligvis kan have en funktion ifm. spredning af arter opstrøms og nedstrøms. En beskyttelse af dette område er også foreslået af DCE i deres notat. Farvandet omkring Herthas Flak er af DTU Aqua identificeret som [vigtigt fiskehabitat både for voksne og unge fisk](#). De nordligste dele af Kattegat er underrepræsenteret i udpegnings af både Natura 2000- og havstrategiområder.

Et forslag om at beskytte **Kilen i det nordlige Øresund** er blandt andet [foreslået](#) af Øresundsvands-samarbejdet, der i 2017 skrev at: "Man bør overveje at stoppe trawlfiskeriet i Kilen – dels for at beskytte den bløde bund med søfjer" og også for at området ikke kan bruges til indberetning på kvoter i "vestlige Østersø" for fisk fanget i Kattegat / Kilen, som tilhører en anden bestand." Andre har påpeget at trawlfiskeri i Kilen har en negativ effekt på mulighederne for at genetablere *Haploops*-samfund på den bløde bund (Bo Riemann, Maritim arealplanlægning i Øresund, Scenarier for udvikling af erhvervs-, samfunds- og miljømæssige forhold).

Det er nødvendigt at beskytte Bælthavet bedre

WWF Verdensnaturfonden er fortalere for et trawlfrit Bælthav, som det oprindeligt var foreslået uden bundslæbende fiskeri. Her skal der dog understreges, at WWF Verdensnaturfonden ikke er tilhænger af en model, hvor der tillades fiskeri med bundslæbende redskaber i nogle af fiskeriets kerneområder, da formålet

er, at torskebestanden får det bedre. Da udpegningen af området kan løses rent fiskeriforvaltningsmæssigt, er det derfor kun skravet i kortet.

Figur 8 Bælthavet. WWF Verdensnaturfonden mener, at et trawlfrit Bælthav uden bundslæbende fiskeri i de markerede områder er vejen til at sikre en bedre beskyttelse af Bælthavet.